

तत्र सूरीणा सुधोपमवचनैः सिक्तहृदयश्चाचिंगः ससेह स्वयमेव पुत्रमुपदीकृत्य स्वगृहं प्रत्याययौ । तत्र गृहीतदीक्षश्च-
 गेदवोऽचिरादेव समाधिगतागमपारावार. संपादितसूरिपदो “ हैमाचार्य ” इत्याख्यया परां प्रसिद्धिं समुपागतवान् ।
 तदनु महाशयशिरोमणयोऽगण्यगुणगणिन सकलशब्दशास्त्रजलधितलस्पर्शिन. श्रीहेमचंद्राचार्यो जैनमताध्वनीनता-
 मुपगम्य सर्वत्र विहृत्य चानेकविद्वत्ससत्सु सन्मानसपदा समुपाज्य सर्वास्वाशासु शशिकरोज्ज्वला धर्मकीर्तिं प्रसार्यहि-
 तत्वप्रकाशेन भन्यानामज्ञानतिमिरं विनाश्य गुर्जराधिपत्यो. श्रीसिद्धराजकुमारपालयो राज्ये गत्वा कुमतध्वसपूर्वक
 स्वमतं सस्थाप्य विशेषतः कुमारपालमार्हतं विधाय तदष्टादशदेशेष्वमारीधोषणा प्रवर्त्तयामासुः । तथाचान्ते चतुरशी-
 तिलक्षजन्मनामतेऽप्यगण्यैः पुण्यैरुपलभ्यमैहिकामुष्मिकानेकाविधानि.श्रेयसाना मूलमिम मानवभवमन्वर्थकं कृत्वा
 विक्रमसमयात् खाग्निसूर्यमिते (१२३०) वर्षे शुभाध्यवसायेन परलोकं समाजमुः । श्रीहेमचंद्राचार्यैर्विविधविप-
 येषु जैनमतोपयोगिनः सर्वोपयोगिनश्च बहवो ग्रंथा रचिताः । तत्र व्याकरणे शब्दानुशासन—तन्मूलसूत्रमयी
 अष्टाव्यायी—धातुपारायण—उणादिगणसूत्रविवरणं कोषे—अभिधानचितामणि—अनेकार्थनाममाला—देशीना-
 ममाला—महाकाव्ये सस्कृत प्राकृत च व्याश्रयकाव्य वीतरागस्तवशिष्यटिशलाकापुरुषचरित्र—न्याये—अन्ययो-
 गव्यवच्छेदद्वान्निशिका—अयोगव्यवच्छेदद्वान्निशिका—स्याद्वादकलिका—योगशास्त्रे योगशास्त्रे—अध्या-
 त्मोपनिषद्—नीतौ अहन्तीति—साहित्ये काव्यानुशासन छंदसि प्रस्तररूप छंदोनुशासन इत्यादयः प्रसिद्धास्तेभ्यो-
 ऽन्येऽपि बहवो ग्रंथाः प्रायोऽनुपलब्धा. श्रूयन्ते । सर्ववयसि पूर्णे तैरेतावतो ग्रंथा रचितास्तद्गतसर्वश्लोकानां सख्या-
 सार्द्धकोटीत्रयमिता भवतीति प्रसिद्धिः—तत्र पञ्चत्रिंशत्सहस्रश्लोकात्मको दशपर्वग्रंथितशिष्यटिशलाकापुरुषचरित्रग्रन्थ-
 स्तैरेवाचार्यवैयर्थ्यरचि । एतस्मिन् चतुर्विंशतेरहता द्वादशचक्रवर्त्तिना नववासुदेवानां नव-

अथ त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्रे प्रथमपर्वणि
आदीश्वरचरित्रं ॥

सलिलैर्नीचमुच्चं च सर्वमुर्व्या समीकृतम् । जलानामुदये हंत विवेकः कीदृशो ज्ञेयः ॥ ९४ ॥
 पयोजिः कंटकैः पंकैर्दुर्गमत्वेन वर्त्मनः । योजनानां शतमिव क्रोशोऽपि समजायत ॥ ९५ ॥
 अध्वन्यजन आजानुसंदग्ग्नवकर्द्धमः । आमृक्तमोचय इव प्रचचाल शनैः शनैः ॥ ९६ ॥
 धर्तुं प्रतिपथं पांथान् दुर्दैवेन प्रसारिताः । प्रवाहहृद्वाना दीर्घाः स्वबाहुपरिघौ इव ॥ ९७ ॥
 अमज्जज्ञितः पंकविकटे शकटाः पथि । चिरं कृतविमदौत्थरोषाद्ग्रस्ता इवेद्वया ॥ ९८ ॥
 अवरुह्याकृष्यमाणौ औष्ट्रिकैर्धृतरङ्गुजिः । पथि क्रमेणकाः पेतुर्ग्रेष्यत्पादाः पदे पदे ॥ ९९ ॥
 दुर्गत्वं वर्त्मनां प्रेक्ष्य सार्थवाहस्ततो धनः । तत्रैव च महाऽटव्यां दत्त्वा वासान्नवास्थितः ॥ १०० ॥
 अतिवाहयितुं वर्षाश्रक्ते तत्रोदंजान्जनः । नहि सीदंति कुर्वतो देशकालोचितां क्रियाम् ॥ १०१ ॥
 दर्शिते मणिज्रेण निर्जनुजगतीतले । उदजोपाश्रयेऽवात्सुः सूर्योऽपि ससाधवः ॥ १०२ ॥
 न्यूस्त्वात्सारथ्यलोकस्य दीर्घत्वात्प्रावृषोऽपि च । अश्रुटयत्तत्र सर्वेषां पार्श्वेयवसादिकम् ॥ १०३ ॥
 ततश्चेतस्ततश्चेलुः कुचेलास्तापसा इव । खादितुं कंदमूलादि धुधार्ताः सार्थवासिनः ॥ १०४ ॥
 अथ तत्सारथ्यनाथस्य सार्थदौस्थ्यमशेषतः । विज्ञप्तं मणिज्रेण तन्मित्रेण निशामुखे ॥ १०५ ॥
 सार्थवाहः सार्थदुःखचिंतासंताननिश्चलः । तस्यौ निवातनिष्कंप इव पाशोनिधिस्ततः ॥ १०६ ॥
 ततश्च चिंतापन्नस्य निज्जान्मूलाणमात्रतः । अतिदुःखातिसौख्ये हि तस्याः प्रथमकारणम् ॥ १०७ ॥

१ अत्र डलयोरैक्यात् जलानामिति वक्तव्यम् । २ आमृक्तमोचक. बन्धात्सद्यो मुक्तः । ३ स्वबाहुरूपांगला इव । ४ इत्या भूम्या ।
 ५ औष्ट्रिकैः उष्ट्रारूढैः । ६ क्रमेणकाः उष्ट्राः । ७ उदजान् पर्णकुटीः । ८ पार्श्वेयवासादिकम् ।

ध्यानाधीनात्मनः कांश्चित् कांश्चिन्मौनावलंबिनः । कायोत्सर्गस्थितान्कांश्चित्पठतः कांश्चिदागमम् ॥ १२२ ॥
 वाचनां ददतः कांश्चित्कांश्चिद्भूमिं प्रमार्जतः । वंदमानान्गुरून्कांश्चित्कांश्चिद्भूमिं कथञ्चिदपि ॥ १२३ ॥
 श्रुतमुद्दिशतः कांश्चित्कांश्चित्तदनुजानतः । तत्त्वानि वदतः कांश्चित्तत्राज्राहीन्मुनीनपि ॥ १२४ ॥

त्रिजिविशेषकम् ।

सोऽवदताचार्यपादान् साधून्पि यथाक्रमम् । तस्मै ते धर्मज्ञानं च ददुः पापप्रणशनम् ॥ १२५ ॥
 आचार्यपादपद्मांते राजहंस इवाथ सः । निर्घद्यासादितानंद इति वक्तुं प्रचक्रमे ॥ १२६ ॥
 तदाकार्यता युष्मान् भगवन्नात्मना सह । मुधैव संभ्रमोऽदर्शि शरज्जितवन्मया ॥ १२७ ॥
 आरभ्य तद्दिनाद्ययं न पृष्टा न च वंदिताः । न चान्नपानवस्त्राद्यैः कदाचिदपि सत्कृताः ॥ १२८ ॥
 जाग्रत्सुषुप्तावस्थेन मया मूढेन किं कृतम् । यद्ययमवज्जिध्वे ध्वस्तस्ववचसा चिरम् ॥ १२९ ॥
 भगवंतः सहध्वं तत् प्रमादाचरणं मम । सर्वसहा महान्तो हि सदा सर्वसहोपमाः ॥ १३० ॥
 सूरयोऽप्युचिरेऽस्माकं त्वया किं किं न सत्कृतम् । दुःश्चापदेज्यो दस्युन्यस्त्रायमाणेन वर्त्मनि ॥ १३१ ॥
 तवैव सार्थिका यद्व्यन्नपानादि चोचितम् । तन्न सीदति नः किंचिन्मा विषीद महामते ॥ १३२ ॥
 धनोप्युचे गुणानेव संतः पश्यन्ति सर्वतः । ततो मम सदोषस्याप्यार्याधैरेवमुच्यते ॥ १३३ ॥

१ तदनुजानतः तदनुज्ञाकारिणः । २ निषद्य उपविश्य । ३ आकारयता आमन्त्रण कुर्वता । ४ जाग्रतापि सुषुप्तावस्थागतेनेत्यर्थः ।
 ५ सर्वसहा पृथ्वी तदुपमा इत्यर्थः । ६ दुःश्चापदेभ्यो दुष्टहिंस्रप्राणिभ्यः । ७ दस्युभ्यश्चौरैः । ८ आराध्यैराराद्धमुचितैः ।

अस्य पुस्तकस्य द्वितीयावृत्तिरियं श्रीभावनगरस्थ जैनधर्मप्रसारकसभया

मुम्बय्या 'निर्णयसागरा' ख्यमुद्रणालये प्राकाश्यंतीता

संवत् १९६१

धर्मः संक्रमयत्युच्चैर्गुणान्गुरुखिरोज्ज्वलान् । धर्मः प्रकृष्टां स्वामीव प्रतिष्ठां च प्रयच्छति ॥ १४८ ॥
 धर्मः शर्ममहाहर्म्यं धर्मो वर्मोरिसंकटे । धर्मो जाड्यच्छिदाधर्मो धर्मो मर्मोविदंहसाम् ॥ १४९ ॥
 धर्माज्जंतुर्वेदूषो धर्माज्जामोऽर्धचक्रयपि । धर्माच्चक्रधरो धर्माद्वैवो धर्माच्च वासवः ॥ १५० ॥
 ग्रैवेयकानुत्तरेषु धर्माद्यात्यहमिंज्रताम् । धर्मादार्हत्यमामोति किं किं धर्मान्न सिध्यति ॥ १५१ ॥
 दुर्गतिप्रपतज्जंतुधारणाधर्म उच्यते । दानशीलतपोत्रावचेदात्स तु चतुर्विधः ॥ १५२ ॥
 तत्र तावदानधर्मस्त्रिप्रकारः प्रकीर्तितः । ज्ञानदानात्रयदानधर्मोपग्रहदानतः ॥ १५३ ॥
 दानं धर्मान्नजिज्ञेभ्यो वाचनादेशनादिना । ज्ञानसाधनदानं च ज्ञानदानमितीरितम् ॥ १५४ ॥
 ज्ञानदानेन जानाति जंतुस्तस्य हिताहितम् । वेत्ति जीवादितत्वानि विरतिं च समश्नुते ॥ १५५ ॥
 ज्ञानदानादवामोति केवलज्ञानमुज्ज्वलम् । अनुगृह्याखिलं लोकं लोकाग्रमधिगच्छति ॥ १५६ ॥
 त्रयत्यत्रयदाने तु जीवानां वधवर्जनम् । मनोवाक्कायैः कर्माणकारणानुमतैरपि ॥ १५७ ॥
 तत्र जीवा द्विधा ज्ञेयाः स्थावरत्रसनेदतः । द्वितीयोऽपि द्विधा पर्यासाऽपर्यासाविशेषतः ॥ १५८ ॥
 पर्यासयस्तु षड्भिः पर्यासत्वनिबन्धनम् । आहारो वपुरद्वौणि प्राणो ज्ञापा मनोऽपि च ॥ १५९ ॥
 स्युरेकाद्विकद्वाक्षपंचाक्षाणां शरीरिणाम् । चतस्रः पंच षड् वापि पर्यासयो यथाक्रमम् ॥ १६० ॥
 एकाक्षाः स्थावरा त्र्यस्यसेजोवायुमहीरुहाः । तेषां तु पूर्वं चत्वारः स्युः सूक्ष्मा बादरा अपि ॥ १६१ ॥

१ शर्ममहाहर्म्यं सुखमहाहर्म्यं । २ जाड्यच्छिदाधर्मः शैल्यविच्छेदे धर्मरूपः । ३ मर्माणि विध्यतीति मर्मोवित् । ४ अर्धचक्रनी
 वासुदेवः । ५ लोकाग्र मोक्ष । ६ कृतकारितानुमोदितैः । ७ अक्षाणि इन्द्रियाणि । ८ विकलाक्षशब्देन द्वीन्द्रियादयो आद्याः ।

इदं पुस्तकं सन १८६७ तमस्य २५ तमराजनियमानुसारेण अस्य पुनर्मुद्रणादयः सर्वेऽधिकारा
अंकयितृभिः स्वाधीनाः स्थापिता संति ।

युग्मधर्मोऽस्त्रिगव्युत्प्लव्याः पत्यत्रयायुषः । पर्यतप्रसवाः स्वदृपकपाया ममतोज्जिताः ॥ ११९ ॥
 अपत्ययुग्ममेकोनपंचाशतमहानि तु । पादयित्वा विपद्यतेऽथोत्पद्यते सुरेषु ते ॥ १२० ॥
 शर्करास्वाद्रुसिकताः शरज्ज्योत्स्नानिचांचसः । तत्रोत्तरेषु कुरुषु घूम्यो रम्याः स्वप्नावतः ॥ १२१ ॥
 मद्यांगप्रमुखास्तत्र दशधा कदृपपादपाः । मनुजानामयलेन सदा यद्वहति वाञ्छितम् ॥ १२२ ॥
 ददते तत्र मद्यांगा मद्यं चृंगास्तु जाजनम् । तूर्यंगिकारस्तु तूर्यंगि वर्याणि विविधैर्लवैः ॥ १२३ ॥
 दीपशिखा ज्योतिष्काश्च तन्वत्युद्योतमद्भुतम् । माद्व्यं यद्वहति चित्रांगा ज्ञोज्यं चित्ररसाः पुनः ॥ १२४ ॥
 चूपणानि तु मण्यंगा गेहाकारा गृहाणि तु । संपादयति चाऽनग्रा दिव्यवासांस्यनेकशः ॥ १२५ ॥
 एते च नियतानर्थान्यहृत्यनियतानपि । अन्ये च कदृपतरवस्तत्र सर्वेऽस्तिप्रदाः ॥ १२६ ॥
 दिवीव तत्र कदृपद्रुः संपन्नसकलेऽस्ति । धनजीवो युग्मधर्मोऽन्वचर्चैषयिकं सुखम् ॥ १२७ ॥
 मिथुनायुः पादयित्वा धनजीवस्ततश्च सः । प्राग्जन्मदानफलतः सौधर्मे त्रिदशोऽभवत् ॥ १२८ ॥
 च्युत्वा सौधर्मकदृपाच्च विदेहेष्वपरेष्वथ । विजये गंधिदावत्यां वैताड्यपृथिवीधरे ॥ १२९ ॥
 गंधाराख्ये जनपदे पुरे गंधसमृद्धके । राज्ञः शतबलाख्यस्य विद्याधरशिरोमणेः ॥ १३० ॥
 ज्ञार्यायां चंङ्कांतायां पुत्रत्वेनोदपादि सः । नाम्ना महाबल इति बलेनाति महाबलः ॥ १३१ ॥

त्रिचिर्विशेषकं

रदयमाणः स आर्युत्कैर्लाड्यमानस्तथा । वृद्धिमासादयामास शास्त्रीव क्रमयोगतः ॥ १३२ ॥

१ शर्करावत् साद्रुवेष्टकाः । * भृगुकल्पवृक्षस्य भृताङ्ग इत्यपरनामापि प्रसिद्ध । २ आर्युत्कै रक्षकैः । ३ शास्त्रीव दृक्ष इव ।

इह खलु निखिलेऽपि भारतवर्षे समुल्लसत्येव कोटिशः प्राचीनैरर्वाचीनैश्च सत्कविविचिन्तामणिभिर्निर्मितानि सदु-
पदेशामृतमयानि परिस्फुरदैहिकासुष्मिकश्रेयश्चयानि संप्राप्तपरमाभ्युदयानि परिपूर्णपरिपाकमृदुलतममृद्वीकामृदीयांसि
निरवाधिमार्ग्यधुर्यसुधारसस्वादीयांसि मनोवचोविलासदीयांसि निरंतराप्रतिमतरससंदोहनिष्यंदानि समुच्छ-
लदमन्दानंदकन्दानि विविधानैककाव्यकथाकथानकग्रंथद्वंदानि । तत्रापि श्रीमदहर्चरणसरोजलीनस्वान्तमिल्लिदानां
वागीश्वरीलीलानिलयायमानमानसानां सकलसागरां वरावल्यविभूषणायमानगुणगणानां कृतभवपरिभवानां कलिका-
लसर्वज्ञाना श्रीहेमचन्द्राचार्याणां सुधामधुरिमावलेपलोपपरिपाटीपटीयसीनां काव्यकृतीनां लोकोत्तरचमत्कारितया
सर्वोत्कर्षेण कोऽपि विलक्षणो महिमा जरीजृभीति । यासां पीयूषप्रतिस्पर्द्धिभिश्च रसप्रसरैरनिरवकाशलेशं पूर्णानि
काव्यरत्नपरीक्षणचणानां विद्वद्गणानामन्तःकरणाणि निःसीमानन्दमयानि भवंति । त इमे श्रीमदाचार्याः श्रीविक्रमार्कसमयात्
पचचत्वारिंशदधिके एकादशे शतके सौराष्ट्रदेशांतरगत “ धंधुका ” ख्यग्रामे मौढज्ञातीयवणिक्वंशोद्भवस्य कस्यचित् चाचि-
गाख्यस्य गृहिण्या “ पाहिणी ” नाम्ना उदराच्चन्द्रपानस्वप्नसूचनेन प्रादुर्भूय “ चंगदेव ” इत्याख्यया प्रथिता अमू-
वन् । एकदा श्रीदेवचन्द्रसूर्यो विहरन्तस्तत्राभ्यगच्छन् । रथ्यायां सवयोभी रममाणं सल्लक्षणलक्षितं भव्याकृतिमष्टवर्ष-
वयसं चंगदेव प्रेक्ष्य तद्गृहे गत्वा तन्मातरं पाहिणीं संबोध्य तं सह नीत्वा ते कर्णावटीनगरीमभ्यैयुः । तदा चा-
चिगो गृहे नासीत् यदा स गृहमागत्य स्वपुत्रहर्त्तार जैनमुनिं शुश्राव तदा सखेदस्तं प्रत्यानेतु कर्णावटीमन्वगच्छत् ।

स्वच्छंदं तस्य विषयक्रीडाव्यग्रस्य सर्वदा । समरात्रिदिवः कालो बभूव विषुवन्निजः ॥ १८४ ॥
 अनेकामात्यसामर्तैर्मणिस्तंत्रैरिवापरैः । परिष्कृतां निजास्थानीं सोधितस्थावयैकदा ॥ १८५ ॥
 तं नत्वोपाविशन् सर्वे यथास्थानं सज्जासदः । ते तदेकाग्रनयना योगिनीलामधारयन् ॥ १८६ ॥
 ते स्वयंबुद्धसंचिन्नमती शतमतस्तथा । महामतिश्च तत्रासांचक्रिरे मंत्रिणोऽपि हि ॥ १८७ ॥
 स्वामिन्नाक्तिसुधासिंधुर्मनीषारत्नरोहणः । सम्यग्दृष्टिः स्वयंबुद्ध इति तत्र व्यचिंतयत् ॥ १८८ ॥
 अस्माकं पश्यतामेष दुर्वोजिन्निखिंक्षिदैः । ह्रियते विषयासक्तः स्वामी धिङ् न उपेक्षकान् ॥ १८९ ॥
 ईदृग्विनोदव्यग्रस्य जन्मास्मत्स्वामिनो मुधा । यातीति ताम्यति मनो मीनः स्लोक इवांचसि ॥ १९० ॥
 अस्मान्निर्मन्त्रिजिरसौ न चेदुच्चैः पदं श्रयेत् । तदस्माकं जवेन्नर्ममंत्रिणां च किमंतरम् ॥ १९१ ॥
 तच्चिज्ञप्य नेतव्योऽस्मान्निः स्वामी हिते पश्चि । नीयंते यत्र तत्रैते यांति सारैणिवन्नृपाः ॥ १९२ ॥
 यद्यप्यपवदिष्यंते स्वामिव्यसनजीविनः । वाच्यं तथापि नोप्यंते यवा मृगभयेन किं ॥ १९३ ॥
 विमृश्येति स्वयंबुद्धो धौरेयो बुद्धिशालिनाम् । इति विज्ञपयामास राजानं रचितांजलिः ॥ १९४ ॥
 आसंसारं सरिन्नाशः किं तृप्यति सरिज्जलैः । सस्तिपत्योचिर्वा किमेष वडवानलः ॥ १९५ ॥
 अंतको जंतुजिः किं वा किमेधोचिर्दुताशनः । सुखैर्वैषयिकैरात्मा किं तथैव कदाचन ॥ १९६ ॥
 कूलव्याया दुर्जनाश्च विषं च विषयास्तथा । दंदशुकाश्च जायंते सेव्यमाना विपत्तये ॥ १९७ ॥

१ तुलामेषरशिस्थिते सूर्ये समरात्रिदिनात्मकः कालो विषुवत् । २ मनीषारत्नरोहणो बुद्धिरत्नस्य रोहणाचलरूपः । ३ सारिणिः जलप्र-
 सारिणी तद्वत् । ४ एधोभिः काष्ठैः ।

चक्रवर्त्यर्प्यधर्मः सन् जन्म तद्व्रजते पुनः । कदन्नमपि संप्राप्तं यत्र राज्याय मन्यते ॥ ३११ ॥
 महाकुलप्रसूतोऽपि धर्मोपार्जनवर्जितः । जवेन्नवांतरे श्वेव परोहिष्टान्नजोनः ॥ ३१२ ॥
 धर्महीनो विजन्मापि नित्यं पापानुबंधकः । बिडाल इव दुर्बलस्तो म्लेच्छयोनिषु जायते ॥ ३१३ ॥
 बिडालव्यालशार्दूलश्च्येनगृध्रादियोनिषु । जवंति जूयिष्ठजवा जविनो धर्मवर्जिताः ॥ ३१४ ॥
 धर्महीनाः क्रमयः स्युरसकृत्कृदादिषु । कुक्कुटादेर्लजंते च चंचूचरणताडनम् ॥ ३१५ ॥
 जायंते धर्मरहिता नरा नरकचूर्मिषु । वैरादिव कदर्थ्यते परमाधार्मिकैः क्रुधा ॥ ३१६ ॥
 अनंतव्यसनावेगज्वलनांतरवर्त्तिनः । त्रयैः पिण्डानिव हृद्वा धिगधर्मान् शरीरिणः ॥ ३१७ ॥
 धर्मादाम्नोति शर्माणि परमादिव बांधवात् । तैरंडेनैव तरति धर्मेण विपदापगाः ॥ ३१८ ॥
 पुंसां शिरोमणीयंते धर्मोर्जनपरा नराः । आश्रीयंते च संपद्भिर्लताञ्जिरिव पादपाः ॥ ३१९ ॥
 आधिव्याधिविरोधादि सर्वं बाधानिबंधनम् । विध्यैयत्याशु धर्मेण जलेनैव हुताशनः ॥ ३२० ॥
 जन्मांतरेष्वर्पणाय सर्वकल्याणसंपदाम् । प्रतिचूर्ध्म एवायमलंकर्मीणविक्रमः ॥ ३२१ ॥
 किमन्यदुच्यते स्वामिन् धर्मेणैव बलीयसा । सौधाग्रमिव निश्रेण्या लोकाग्रं यान्ति जंतवः ॥ ३२२ ॥
 विद्याधरनरेन्ध्रत्वं धर्मेणैव त्वमासदः । अतोप्युत्कृष्टलाजाय धर्मेमेव समाश्रय ॥ ३२३ ॥
 दर्शरात्रिशिवात्यंतमिथ्यात्वमितिराकरः । ततो विषोपममतिः संचिन्नमतिरब्रवीत् ॥ ३२४ ॥

१ कदन्न कुत्सितमन्न । २ शकृदादिषु गोमयादिषु । ३ त्रयः पिण्डान् सीसकपिण्डान् । ४ तरण्डेन नौकया । ५ विधायति शाम्यति ।
 ६ दर्शरात्रिरमास्यारात्रिः ।

बलदेवानामतिचनत्कारि चरित्रं सविस्तरं वर्णितं । तत्रैतस्मिन् प्रथमपर्वणि षड्भिः सर्गैः श्रीयुगादीशच-
रित्रं तदंतर्गतभरतचक्रिचरित्रं च विस्तरेण कथितं । कथाप्रसङ्गेऽन्तरान्तरा जैनमतस्वरूपं विविच्य प्रका-
शितं यथा प्रथमसर्गे धनसार्थवाहभवे धर्मघोषसूरिकृतदेशनाप्रसंगे चतुर्विधधर्मकथनं तत्र त्रिविधदानेऽभ्यदान-
प्रसंगे जीवानां सर्वभेदा लक्षणानि च प्रकटीकृत्य तत्पुण्यफलं प्रदर्शितं धर्मोपग्रहदानप्रसंगे दायकशुद्ध-आहकशुद्ध-
देयशुद्ध-कालशुद्ध-भावशुद्ध-इति पंचभेदाः सलक्षणाः कथिताः । तपोभेदान् विविच्य भावलक्षणं स्पष्टीकृतं ।
तदनु महाबलकुमारकथाया तत्समाप्रसंगे स्वयंबुद्धादिमंत्रिणां विवादे चेतनाचेतनस्वरूपं दृष्टान्तपूर्वं सम्बोध्य बौद्धादिना-
स्तिकमतानां स्थापनपूर्वकं खंडनं प्रदर्शितं । स्वयंप्रभायाः पूर्वभववात्तोप्रसंगे युगंधरमुनेर्देशनायां विविधनारकिदु खवर्णनं
वज्रनाभचक्रिकथाप्रसंगे सर्वासा लब्धीनां सविस्तरवर्णनं विंशतिस्थानकतपसां प्रभावादि च सविस्तरं प्रपंचितं । द्वितीयसर्गे
सागरचंद्रप्रियदर्शनाकथाप्रसंगेऽवसर्पिण्यादिकालगणना तदारकाणां संख्या च सव्यास स्पष्टीकृता । तृतीयसर्गे श्रीयुगादी-
शदेशनाप्रसंगे जैनतत्त्वानि विस्तरेण कथितानि । एवं सर्वतो जैनमतानुयायिनां पदे पदे प्रतिबोधकारकमनंतपुण्यानुवं-
धिनमिम ग्रंथं विज्ञायास्माभिर्मुद्राप्य प्रकाशितः । आशास्महे सर्वेषां साधुसाध्वीश्रावकश्राविकाणामत्रवाचने पठने पाठने
श्रवणे प्रवृत्ति साधीयसी स्यादिति । महता यत्नेन ग्रंथोऽयं अस्मदीयशास्त्रिनर्मदाशकरशर्मणा चत्वारि पुस्तकानि संमील्यप
रिशोधितस्तथापि यद्यत्र किञ्चित् स्वलितं सुधीभिल्लेख्येत तत्परिशोधनीयमिति सानुनयं प्रार्थयामहे वय ।

संवत् १९६१ }
श्रावण }

श्रीजैनधर्मप्रसारक सभा,
भावनगर.

अमूर्वार्थो रत्नमयः सौवर्णकमलाकराः । तर्वाक्रीरुनगाश्चेते रत्नकांचनसानवः ॥ ४८९ ॥
एताः स्वहृजलाः क्रीरानद्यः सद्यः प्रमोददाः । क्रीमोद्यानानि चैतानि नित्यपुष्पफलानि ते ॥ ४९० ॥
सदःसदनमेतत्ते स्वर्णमाणिक्यनिर्मितम् । आदित्यमंडलमिव द्युतिद्योतितदिग्मुखम् ॥ ४९१ ॥
एताश्च चामरादर्शतालेवृताकपाणयः । सर्ववारं वारनार्यस्वत्सेवैकमहोत्सवाः ॥ ४९२ ॥
अयं चतुर्विधातोद्यचतुरः पुरतस्तव । गंधर्ववर्गः संगीतकृते सज्जोऽवतिष्ठते ॥ ४९३ ॥
दत्तोपयोगस्तत्कालमवधिज्ञानतस्ततः । स दिनं ह्यस्तनमिव पूर्वजन्मैवमस्मरत् ॥ ४९४ ॥
विद्याधरपतिः सोऽहं स्वयंबुद्धेन मंत्रिणा । धर्ममित्रेण जैनेंद्र धर्ममस्मि विवोदितः ॥ ४९५ ॥
प्रव्रज्यां प्रतिपन्नोहं तदैवाऽनशनं व्यधाम् । आसदं तत्फलमिदमहो धर्मस्य वैभवम् ॥ ४९६ ॥
इति स्मृत्वा समुत्थाय दत्तबाहुः स वेत्रिणा । सिंहासनमलंचक्रे स्फूर्ज्जज्जयजयध्वनिः ॥ ४९७ ॥
ततोऽजिषिषिचे देवैरवीज्यत स चामरैः । अगीयत च गंधर्वैः कर्दमंगदगीतिभिः ॥ ४९८ ॥
समुत्थाय ततोऽप्येष जक्तिजावितमानसः । गत्वा चैत्येऽर्हत्प्रतिमाः पूजयामास शाश्वतीः ॥ ४९९ ॥
देवैर्ग्रामत्रयोजारमधुरे गीतमंगदे । क्रियमाणे जिनाधीशं सोऽस्तावीद्विधैः स्तवैः ॥ ५०० ॥
ततोऽसौ वाचयामास पुस्तकान् ज्ञानदीपकान् । आनर्च्य मंरुपस्तंजस्थितान्यस्थीनि चार्हताम् ॥ ५०१ ॥
अथ दिव्यातपत्रेण पार्वण्डेसनाजिना । ब्राजिष्णुर्धार्यमाणेन स लीलासदनं ययौ ॥ ५०२ ॥

१ आक्रीडनगाः क्रीडापर्वताः । २ तालवृन्तः व्यजन । ३ वारनाथ्यो वेश्याः । ४ कलमङ्गलगीतिभिः मधुरमङ्गलगीतैः पूर्णिमाचन्द्रतुल्येन ।

वत्से नारकपण्डानां यहुःखं तदशेषतः । श्राव्यमाणमपि प्राणचाजां दुःखाय जायते ॥ १६९ ॥
 किं च प्रत्यक्षमीदृयं जलस्थलखचारिणः । प्राणिनो विविधं दुःखमापेदानाः स्वकर्मजम् ॥ १७० ॥
 तत्र वारिचराः स्वैरं खादंत्यन्योन्यमुत्सुकाः । धीवरैः परिगृह्यंते गिह्यंते च बकादिभिः ॥ १७१ ॥
 उत्कीड्यंते त्वचयद्भिर्चृज्ज्यंते च ऋटिन्नवत् । जोकुकामैर्विपच्यंते निगाह्यंते वसार्थिभिः ॥ १७२ ॥
 प्राणिनश्च स्थलचरा अबला बलवत्तरैः । मृगाद्याः सिंहप्रमुखैर्मार्थ्यंते मांसजह्निभिः ॥ १७३ ॥
 मृगयासक्तचित्तैश्च क्रीम्या मांसकाम्यया । नरैस्तत्तदुपायेन हन्यंतेऽनपराधिनः ॥ १७४ ॥
 लुधापिपासाशीतोष्णतिजारारोपणादिना । कशांकुशप्रतोदैश्च सहंते वेदनाममी ॥ १७५ ॥
 खेचरास्तिरशुककपोतचटकादयः । इयेनसिंचानगृध्राद्यैर्गृह्यंते मांसगृह्णुभिः ॥ १७६ ॥
 मांसलुब्धैः शाकुनैर्कैर्नानोपायप्रपंचतः । संगृह्य प्रतिहन्यंते नानारूपैर्विडंबनैः ॥ १७७ ॥
 जलादिशस्त्रादिजवं तिरश्चां सर्वतोऽयम् । अत्रशप्रसरं स्वस्वकर्मबंधनिबंधनम् ॥ १७८ ॥
 मानुष्यकेऽपि संप्राप्ते जायंते केऽपि जन्मिनः । जन्मांधबधिरा जन्मपंगवो जन्मकुष्टिनः ॥ १७९ ॥
 चौरिकापारदारिक्यप्रसक्ताः केऽपि मानवाः । नवैर्नवैर्निगृह्यंते निग्रहैर्नारका इव ॥ १८० ॥
 विविधैर्व्याधिभिः केपि बाध्यमाना निरंतरम् । प्रेक्ष्यमाणाः परमुखमुपेक्ष्यंते सुतरपि ॥ १८१ ॥
 मूढ्यक्रीताश्च ताड्यंते केचिदश्वतरा इव । अतिचारं च वाह्यंते साह्यंते च तृषादिकम् ॥ १८२ ॥
 परस्परपराभूतिक्लिष्टानां दुःखदामपि । स्वस्वामिन्नावबद्धानां दुःखमेव निरंतरम् ॥ १८३ ॥

॥ श्री ॥

त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरिते प्रथमपर्वणि.

आदीश्वरचरित्रं.

सकलार्हत्प्रतिष्ठानमधिष्ठानं शिवश्रियः । जृष्टुवःस्वस्वयीज्ञानमार्हत्वं प्रणिदध्महे ॥ १ ॥
नामाकृतिज्व्यन्त्रावैः पुनतस्त्रिजगज्जनम् । क्षेत्रे काले च सर्वस्मिन्नर्हतः समुपास्महे ॥ २ ॥
आदिमं पृथिवीनाथमादिमं निष्परिग्रहम् । आदिमं तीर्थनाथं च रूपन्नस्वामिनं स्तुमः ॥ ३ ॥
अर्हत्तमजितं विश्वकमलाकरन्नास्करम् । अम्बलानकेवलादर्शसंक्रांतजगतं स्तुवे ॥ ४ ॥
विश्वन्नव्यजनारामकुड्यातुड्या जयंति ताः । देशनासमये वाचः श्रीसंन्नवजगत्पतेः ॥ ५ ॥
अनेकांतमतांजोधिसमुद्भासनचंच्रमाः । दद्यादमंदमानंदं जगवानजिनंदनः ॥ ६ ॥
दुसत्किरीटशाणग्रोत्तेजितांघ्रिनखावलिः । जगवान् सुमतिः स्वामी तनोत्वजिमत्तानि वः ॥ ७ ॥
पद्मप्रन्नप्रन्नोर्देहन्नासः पुष्पंतु वः शिवम् । अंतरंगारिमथने कोपाटोपादिवारूणाः ॥ ८ ॥
श्रीसुपार्थजिनेन्नाय महेजमहितांग्रये । नमश्चतुर्वर्णसंघगगनाजोगन्नास्वते ॥ ९ ॥

१ अम्लानो यः केवलज्ञानरूप आदर्शस्त्रिस्मिन् सङ्क्रान्तानि जगन्ति यस्य स त । २ समग्रभव्यजन एव आरामस्तस्मिन् कुल्यातुल्याः
सारणिसमानाः । कोपाटोपात् ३ कोपाडम्बरात् ।

तज्जल्ल दर्शयास्याः स्वं त्वयि रक्ता सती मृता । सा ते पत्नी जवेदंते या मतिः सा गतिः किल ॥ एण ॥
तच्चक्रे ललितांगोऽपि सापि तज्जागिणी सती । मृत्वा स्वयंप्रजा नाम तत्पत्न्यजनि पूर्ववत् ॥ ६०० ॥
प्रणष्टां प्रणयक्रोधादिव प्राप्य प्रियां ततः । स रमेऽन्यधिकं तापे रत्यै ङाया हि जायते ॥ ६०१ ॥
रममाणस्तया सार्द्धं गते काले कियत्यपि । आत्मचयवनचिह्नानि ललितांगो व्यदोक्तयत् ॥ ६०२ ॥
तस्य रत्नाचरणानि निस्तेजस्कानि जज्ञिरे । मम्बुश्च मौलिमादयानि तद्वियोगजयादिव ॥ ६०३ ॥
मालिन्यं जेजिरे सद्यस्तस्यांगवसनानि च । आसन्ने व्यसने लक्ष्म्या लक्ष्मीनाथोऽपि मुच्यते ॥ ६०४ ॥
जोगेज्वत्यंतमासक्तिस्तस्याचूर्णमवाधया । प्रकृतिव्यत्ययः प्रायो जवत्यंते शरीरिणाम् ॥ ६०५ ॥
जजदप शोकविरसं तस्य सर्वः परिहृदः । जाविकार्यानुसारेण वागुल्लति जदपताम् ॥ ६०६ ॥
आकालप्रतिपन्नान्यां प्रियान्यां च सदैव हि । कृतापराध इव स श्रीहीभ्यां पर्यमुच्यत ॥ ६०७ ॥
अदीनोऽपि हि दैन्येन विनिजोऽपि हि निज्या । स शिश्रिये मृत्युकाले पक्षान्यामिव कीटिका ॥ ६०८ ॥
हृदयेन समं तस्य विश्लिष्यत्संधिवंधनाः । महावलीरयंकण्याः कदपवृक्षाश्च कंपिरे ॥ ६०९ ॥
तस्याऽरुजोऽप्यजंज्यंत सर्वांगोपांगसंधयः । जाविदुर्गतियानोत्थवेदनाशंकनादिव ॥ ६१० ॥
पदार्थग्रहणे तस्यापटुर्दृष्टिरजायत । तथैव स्थितिमन्येपामक्षमेव निरीक्षितुम् ॥ ६११ ॥
गर्जावासनिवासोत्थदुःखागमजयादिव । प्रकंपतरत्नान्यंगान्यस्याजायन्त तत्क्षणम् ॥ ६१२ ॥
क्रीडागिरिसरिद्रापीदीर्घिकोपवनेषु सः । रम्येष्वपि रतिं नाप सपार्लक इव प्रियः ॥ ६१३ ॥

१ लक्ष्मीनाथो विष्णुः । २ परिच्छदः परियारः । ३ कीटिकानां मृत्युकाले पक्षोत्पत्तिर्भवति । ४ महामानसहितः ।

चंजप्रप्रजोश्चंजमरीचिनिचयोज्ज्वला । मूर्त्तिर्मूर्त्तिसितध्याननिर्मितेव श्रियेऽस्तु वः ॥ १० ॥
 करामलकवद्विभवं कलयन् केवलश्रिया । अचिंत्यमाहात्म्यनिधिः सुविधिर्बोधयेऽस्तु वः ॥ ११ ॥
 सत्त्वानां परमानंदकंदोद्भेदनवांबुदः । स्याद्वादामृतनिस्थंदी शीतलः पातु वो जिनः ॥ १२ ॥
 ज्वरोगार्त्तजंतूनामगदंकारदर्शनः । निःश्रेयसश्रीरमणः श्रेयांसः श्रेयसेऽस्तु वः ॥ १३ ॥
 विश्वोपकारकी जूततीर्थकृत्कर्मनिर्मितिः । सुरासुरनरैः पूज्यो वासुपूज्यः पुनातु वः ॥ १४ ॥
 विमलस्वामिनो वाचः कतकंदोदसोदराः । जयति त्रिजगच्चेतो जलनैर्मल्यहेतवः ॥ १५ ॥
 विमलस्वामिनो वाचः कतकंदोदसोदराः । जयति त्रिजगच्चेतो जलनैर्मल्यहेतवः ॥ १५ ॥
 स्वयंभूरमणस्पृष्टीं करुणारसवारिणा । अनंतजिदनंतां वः प्रयत्नतु सुखश्रियम् ॥ १६ ॥
 कदपद्मसधर्माणमिष्टप्राप्तौ शरीरिणाम् । चतुर्धा धर्मदेष्टारं धर्मनाथमुपास्महे ॥ १७ ॥
 कदपद्मसधर्माणमिष्टप्राप्तौ शरीरिणाम् । चतुर्धा धर्मदेष्टारं धर्मनाथमुपास्महे ॥ १७ ॥
 सुधासोदरवाग्ज्योत्स्नानिर्मलीकृतदिङ्मुखः । मृगलङ्का तमःशाल्यै शान्तिनाथजिनोऽस्तु वः ॥ १८ ॥
 श्रीकुंथुनाथो जगवान् सनाथोऽतिशयद्विचित्रिः । सुरासुरनृनाथानामेकनाथोऽस्तु वः श्रिये ॥ १९ ॥
 अरनाथः स जगवांश्चतुर्थारनचोरविः । चतुर्थपुरुषार्थश्रीविलासं वितनोतु वः ॥ २० ॥
 सुरासुरनराधीशमयूरनववारिदम् । कर्मजन्मूलने हस्तिमह्वं मक्षिमन्निष्ठुमः ॥ २१ ॥
 जगन्महामोहनिज्राप्रत्यूषसमयोपमम् । मुनिसुव्रतनाथस्य देशनावचनं स्तुमः ॥ २२ ॥
 लुण्ठतो नमतां मूर्ध्नि निर्मलीकारकारणम् । वारिष्ठवा इव नमैः पांतु पादनखांशवः ॥ २३ ॥

१ करामलकवत् करस्थितनिर्मलजलवत् । २ कतकचूर्णसमानाः । ३ चतुर्थपुरुषार्थश्रीविलास मोक्षल-

क्ष्मीविलास । ४ वारिष्ठवा जलप्रवाहाः ।

योग्यं क्वात्वा वज्रजंघं स्वर्णजंघोऽथ नृपतिः । राज्ये निवेशयामास स्वयं दीक्षासुपाददे ॥ ६८ए ॥
 सूनोः पुष्कलपादस्य दत्त्वा राज्यश्रियं निजाम् । प्राब्राजीघ्रज्रसेनोऽपि जज्ञे तीर्थकरश्च सः ॥ ६९० ॥
 विद्वत्सन्वज्रजंघोऽपि श्रीमत्या सह कांतया । उवाह लीलया राज्यमंजोजमिव कुंजरः ॥ ६९१ ॥
 अवाप्तयोर्विप्रयोगं गंगासागरयोरिव । तयोर्युजानयोर्जोगान् सुतः समुदपद्यत ॥ ६९२ ॥
 अथ पुष्कलपादस्य व्यञ्जित महारुषः । समंतात्सीमसामंताः सर्पचारोपमाजुषः ॥ ६९३ ॥
 तेन तेषां क्षिजिह्वानामिव साधनहेतवे । नरेंद्रो वज्रजंघोऽथ समाहूतोऽचलद्वली ॥ ६९४ ॥
 श्रीमत्यपि समं वज्रजंघेन जगतीचुजा । अचाद्वीदचलाचक्रिः पौलोमीवै बिम्बजसा ॥ ६९५ ॥
 स गह्वन्नर्द्धमागंऽथ महाशरवणं पुरः । ददर्श दर्शयामिन्यामपि ज्योत्स्नात्रमप्रदम् ॥ ६९६ ॥
 हृग्विषोहिरिहास्तीति विज्ञप्तः सोऽध्वगैरगात् । पथाऽन्येन नयज्ञा हि प्रस्तुतांशेषु तत्पराः ॥ ६९७ ॥
 आययौ पुंरुरीक्षिणां पुंरुरीकोपमोऽथ सः । सामंतमम्लं सर्वं वशोऽङ्गपुष्कलस्य च ॥ ६९८ ॥
 राजा पुष्कलपादोऽपि पुष्कलानि विधैववत् । विविधानि व्यधादस्य स्वागतानि गुरोरिव ॥ ६९९ ॥
 श्रीमंतं श्रीमतीबंधुमनुक्षाप्याऽन्यदा तु सः । श्रीमत्या सहितोऽचाद्वीद्विष्यः पतिरिव श्रिया ॥ ७०० ॥
 सोऽथ प्राप्तः शरवणं निकषा कर्पणो क्षिपाम् । इत्यूचे कुशदैर्यानमध्येनाप्यस्य संप्रति ॥ ७०१ ॥
 उत्पेदे केवलज्ञानं धयोरत्राऽनगारयोः । तत्र देवागमोद्वयोताद् हृग्विषो निर्विषोऽज्रवत् ॥ ७०२ ॥
 नाम्ना सागरसेनश्च मुनिसेनश्च तौ मुनी । राजन्नत्रैव विद्येते सूर्योचंच्रमसाविव ॥ ७०३ ॥

१ अन्तर्भेदं प्राप्ताः । २ पौलोमी इन्द्राणी । ३ विधेयवत् शिष्यवत् । ४ द्विषा कषणः संहारकः ।

यदुवंशसमुद्भूतः कर्मकद्वहुताशनः । अरिष्टनेमिर्जगवान् जूयाघोऽरिष्टनाशनः ॥ ३४ ॥
 कमठे धरणे च स्वोचितं कर्म कुर्वति । प्रचुस्तुड्यमनोवृत्तिः पार्श्वनाथः श्रियेऽस्तु वः ॥ ३५ ॥
 कृतापराधेऽपि जने कृपामंथरतारयोः । ईषद्वाष्पार्जयोर्जं श्रीवीरजिनेत्रयोः ॥ ३६ ॥
 एषां तीर्थकृतां तीर्थेष्वासन् द्वादशचक्रिणः । नवार्धचक्रिणो रामास्तथा प्रत्यर्धचक्रिणः ॥ ३७ ॥
 एते शलाकापुरुषा जूतभाविशिवश्रियः । त्रिषष्टिरवसर्पिण्यां जगतद्देवसंजवाः ॥ ३८ ॥
 एतेषां चरितं ब्रूमः शलाकापुंस्त्वशालिनाम् । महात्मनां कीर्त्तनं हि श्रेयो निश्रेयसास्पदम् ॥ ३९ ॥
 तत्र तावद्भगवत्तश्चरिन्नमृषप्रजोः । बोधिबीजावामिहेतोर्जवादारन्य वार्यते ॥ ४० ॥
 अस्यसंख्यांबुधिर्द्वीपवल्लयैः परिवेष्टितः । जंबूद्वीप इति द्वीपो वज्रवेदिकया वृतः ॥ ४१ ॥
 चूपितस्य सर्वं तीर्त्तिर्वर्षैर्वर्षधरैरपि । स्वर्णरत्नमयो मेरुमध्ये तस्यास्ति नाञ्जिवत् ॥ ४२ ॥
 स लक्ष्यो जनोच्छ्रायो मेखलात्रयचूपितः । चत्वारिंशद्योजनोच्चचूदोऽहं चैत्यमंस्ति ॥ ४३ ॥
 अस्ति पश्चिमतस्तस्य विदेहेषु महापुरम् । क्षितिप्रतिष्ठितं नाम क्षितिमंरुलमंरुनम् ॥ ४४ ॥
 तत्र प्रसन्नचंद्रोऽनून्निसंजो धर्मकर्मसु । देवराजोपमो राजा राजमानो महर्क्षिन्निः ॥ ४५ ॥
 तत्र चासीत्सार्धवाहो धनो नाम यशोधनः । आस्पदं संपदामेकं सरितामिव सागरः ॥ ४६ ॥
 आसंसस्तस्य महेष्ट्यानन्यसाधारणाः श्रियः । परोपकारैकफला रुचो हिमरुचेस्वि ॥ ४७ ॥
 सदा सदाचारनदीप्रवाहैकमहीधरः । सेवनीयो न कस्यासीत्स महीतलपावनः ॥ ४८ ॥

१ सवन्तीभिः नदीभिः । २ वर्षैः खण्डैः । ३ निस्तन्द्रोऽनलसः ।

जंबूद्वीपे विदेहेषु पुरे क्षितिप्रतिष्ठिते । वैद्यस्य सुविधेः पुत्रः स जीवानंद इत्यचूत् ॥ ७१ए ॥
 तदैव तस्मिन्नगरे चत्वारोऽन्येऽपि दारकाः । उदपद्यंत धर्मस्य जेदा इव वपुर्जुषः ॥ ७२० ॥
 अचूत्तत्रैक ईशानचंद्रस्य पृथिवीपतेः । नार्यायां कनकवत्यां सूनुर्नाम्ना महीधरः ॥ ७२१ ॥
 मंत्रिणोऽन्यः सुनासीरनाम्नः पत्न्यामजायत । लक्ष्म्यां श्रीनंदन इव सुबुद्धिर्नाम नंदनः ॥ ७२२ ॥
 अन्यः सागरदत्तस्य सार्धवाहपतेरचूत् । नार्यायामनयवत्यां पूर्णन्नज्जनिधः सुतः ॥ ७२३ ॥
 चतुर्थस्य समुरपेदे पत्न्यां श्रेष्ठिधनस्य तु । शीलमत्यां शीलपुंज इव नाम्ना गुणाकरः ॥ ७२४ ॥
 प्रयत्नाद्ब्रह्ममाणस्ते बालाधरैर्दिवानिशम् । समं वद्विधेरे सर्वेऽप्यंगेऽगावयवा इव ॥ ७२५ ॥
 सह पांशुर्श्रीमनास्ते जगृहुः सममेव हि । कलाकलापं सकलं मेधांजः पादपा इव ॥ ७२६ ॥
 तत्रैव नगरे जीवः श्रीमत्या अपि सोऽन्नवत् । सूनुरीश्वरदत्तस्य श्रेष्ठिनः केशवाज्जिधः ॥ ७२७ ॥
 समं च मिलितास्तेन ते षण्मित्राणि जज्ञिरे । अवियुक्ताः करणतैः करणानीव सर्वदा ॥ ७२८ ॥
 विदांचकारायुर्वेदं जीवानंदोऽपि पैतृकम् । अष्टांगमौषधीश्चापि रसवीर्यविपाकतः ॥ ७२९ ॥
 ऐरावणे इवेन्नेषु गृहेष्विव दिवाकरः । अचूत् प्राज्ञो निरवद्यविद्यो वैद्येषु सोऽग्रणीः ॥ ७३० ॥
 सोदर्या इव संभूय रममाणाः सदैव ते । कदाचित्कस्यचिद्धेऽमन्यन्योन्यस्यावतस्थिरे ॥ ७३१ ॥
 एकदा वैद्यपुत्रस्य जीवानंदस्य मंदिरे । एतेषां तिष्ठतामेकः साधुर्जिह्वाथमायौ ॥ ७३२ ॥
 पृथ्वीपालस्य राज्ञः स सूनुर्नाम्ना गुणाकरः । राज्यं मल्लमिवोत्सृज्य शमसाम्राज्यमाददे ॥ ७३३ ॥

तस्मिन्नौदार्यगान्त्रीर्धैर्यप्रचतयो गुणाः । आसन् बीजान्यमोघानि प्रजवाय यशस्तरोः ॥ ३९ ॥
 कणानामिव रत्नानामुत्करास्तस्य वेदमनि । गोणीनामिव देवांगवाससामपि राशयः ॥ ४० ॥
 अश्वैरश्वतरैरुष्ट्रैर्वाहिनैरपरैरपि । तस्य वेदम व्यराजिष्ट थादोज्ज्वल सागरः ॥ ४१ ॥
 धनिनां गुणिनां कीर्त्तिशालिनां च नृणामसौ । धुर्यत्वं धारयामास प्राणोऽद्भुमरुतामिव ॥ ४२ ॥
 अश्वैस्तस्य महार्थस्य पर्यपूर्णत सेवकाः । महासरोवरस्येव स्थैरैरन्यर्णचूमयः ॥ ४३ ॥
 स गृहीतमहाज्ञानं जत्साह इव मूर्त्तिमान् । ईहांचक्रेऽन्यदा गतुं वसंतपुरपत्तनम् ॥ ४४ ॥
 सार्थवाहो धनस्तस्मिन् सकलेऽपि पुरे ततः । भिन्निमं ताम्रयित्वोच्चैः पुरुषानित्यघोषयत् ॥ ४५ ॥
 असौ धनः सार्थवाहो वसंतपुरमेष्यति । ये केष्यन् वियासंति ते चलंतु सहाऽमुना ॥ ४६ ॥
 ज्ञानं दास्यत्यज्ञानयाऽवाहनाय च वाहनम् । सहायं चाऽसहायायाऽशंबलाय च शंबलम् ॥ ४७ ॥
 दस्युन्यस्त्रास्यते मार्गे श्वापदोपज्जवादपि । पालयिष्यत्यसौ मंदान् सहगान्वांधवानिव ॥ ४८ ॥
 हृणे स कैटपः कण्ड्याणे कुलखीकृतमंगलः । रथमास्थाय विदधे प्रस्थान पत्तनाद्ब्रहिः ॥ ४९ ॥
 प्रस्थानन्नेरीज्ञांकारैरार्कारकनैरिव । जनाः सर्वेऽपि तत्रेयुर्वसंतपुरगामिनः ॥ ५० ॥
 अत्रांतरे धर्मघोष आचार्यः साधुचर्यया । धर्मेण पावयन् पृथ्वीं सार्थवाहमुपाययौ ॥ ५१ ॥
 संसंघममथोत्थाय धनो दीप्रं तपस्विता । सहस्रांशुमिवाचार्यमवंदत कृतांजलिः ॥ ५२ ॥

१ यादोभिर्जलजन्तुभिः । २ अन्नमरुता अन्नान्तर्गतसर्वपायूना मध्येप्राणोनामवायुर्यथा धुर्यत्वं धारयामास तथा । ३ क्षुद्रभवाहैः ।
 ४ शम्भल पाथेय । ५ कल्पः समर्थः । ६ सकलकल्याणे इत्यपि कचित् पाठः । ६ आकारकैः आहानकारकपुरुषैः ।

तीर्थकृत्पादसेवायास्तपसो दुस्तरस्य च । असंतुष्टाः सदाऽञ्चवंस्ते संतोषधना अपि ॥ ८३८ ॥
 ते नित्यं तीर्थकृत्पाणीवीथूपरसपायिनः । अपि मासोपवासादितपसा नैव चक्कमुः ॥ ८३९ ॥
 जगवान् वज्रसेनोऽपि शुक्लव्यानं श्रितोऽन्तिमम् । निर्वाणं प्राप गीर्वाणप्रपंचितमहोत्सवम् ॥ ८४० ॥
 सनोच्चिरिव धर्मस्य वृत्तो ब्रतसनाच्चिन्निः । मुनिचिर्वज्रनाचोऽपि विजहार वसुंधराम् ॥ ८४१ ॥
 स्वामिना वज्रनाजेन बाह्याद्याः सच सारथिः । सनाथा जज्ञिरे पंचेंद्रियाणीवांतरात्मना ॥ ८४२ ॥
 तेषां योगप्रज्ञावेन सर्वाः खेलादित्वन्धयः । औपध्य इव शैलानामाविरासन् शशिविषा ॥ ८४३ ॥
 तेषां श्लेष्मलवेनापि संश्लिष्टं कुष्ठिनो वपुः । कोटिवैधरसेनेव ताम्रराशिः सुवर्ण्यञ्चूत् ॥ ८४४ ॥
 कर्णेनेत्रादिचूरंगञ्चूश्च तेषामञ्चून्मलः । कस्तूरिकापरिमलो रोगघ्नः सर्वरोगिणाम् ॥ ८४५ ॥
 तेषां वपुःपरिस्पर्शमात्रादपि शरीरिणः । सरुजो नीरुजोऽञ्चूवन् सुधांजः स्रवणादिव ॥ ८४६ ॥
 तदंगसंगादंजोदमुक्तं नद्यादिवाह्यपि । सर्वरोगान् पयोऽह्वापीत्तमांसीवांशुमन्महः ॥ ८४७ ॥
 विषादिदोषाः प्राणस्थंस्तदंगस्पर्शवायुना । गंधसिंधुरदानांजोगंधेनवान्यसिंधुराः ॥ ८४८ ॥
 विषसंपृक्तमन्नादि तेषां पात्रे मुखेऽपि वा । संप्रविष्टं सुधाखरं इव निर्विषतामगात् ॥ ८४९ ॥
 वचनस्मरणत्तेषां विषं मंत्राह्वरादिव । बाधामहविषव्याधिबाधितस्याप्यपासरत् ॥ ८५० ॥
 नखाः केशा रदाश्चान्यदपि तेषां शरीरजम् । जेजे जैषज्यतां सर्वं मुक्तात्वं शुक्तिवारिवत् ॥ ८५१ ॥
 आसन्नानीयसीं मूर्तिं तथा ते कर्तुमीश्वराः । यथा संचरन्तिमलं सूचीरंध्रेऽपि तंतुवत् ॥ ८५२ ॥

१ सनाभिः सहोदरः । २ कोटिवेधनामा रसविशेषः ।

धनेन पृष्टास्त्वाचार्याः समागमनकारणम् । वसंतपुरमेध्यामस्त्वत्सार्वनेत्यचीकथन् ॥ ५३ ॥
 सार्थवाहोऽप्युवाचैवं धन्योऽद्य जगवन्नहम् । अजिगम्या यदायाता मत्सार्वनेन च यास्यथ ॥ ५४ ॥
 आचार्याणां कृतेऽमीपामन्नपानाद्यमन्वहम् । संपादनीयं शुभाग्निः सूदानित्यादिशच्च सः ॥ ५५ ॥
 आचार्या अप्यवोचंत यतीनामशनादिकम् । अकृतं चाकारितं चासंकटयं चापि कटपते ॥ ५६ ॥
 वापीकूपतन्नागादि गतं वार्यपि वार्यते । अशस्त्रोपहृतं सार्थनाथ जेनेज्जगासने ॥ ५७ ॥
 अत्रांतरे च केनापि सार्थवाहस्य ढौकितम् । पक्वचूतचितं स्यात्वं त्रष्टमंध्यात्रसंनिजम् ॥ ५८ ॥
 प्रमोदमेडुरमना निजगाद ततो धनः । फलान्यमूनि गृहीतानुगृहीत च मामिति ॥ ५९ ॥
 सूरिरूचे फलादीदृगशस्त्रोपहृतं हि नः । न स्पष्टमपि कटपेत किं पुनः श्राव्य खादितुम् ॥ ६० ॥
 धनोऽवोचदहो कापि पुंकरव्रतकारिता । शक्यं दिनमपीदृशैर्भविष्यंतु न प्रमादिभिः ॥ ६१ ॥
 कटप्यं वः स्याद्यदन्नादि तदास्यामि प्रसीदत । चलताऽद्येत्युदित्वा तान्नत्वा च व्यसृजन्मुनीन् ॥ ६२ ॥
 सार्थवाहस्ततोऽवालीत् चंचलैस्तुरैर्मयैः । शकैरुदैर्जिस्तुर्गैस्तुरैश्च सागरः ॥ ६३ ॥
 अथ प्रचेष्टुराचार्या अपि साधुचिरावृताः । मूर्त्ततामाश्रितैर्मूलगुणोत्तरगुणैश्च ॥ ६४ ॥
 सार्थस्याग्रे धनः पृष्टे माणिज्जः सखाऽस्य तु । इयतुः पार्थवोस्त्वथवावाराववारितौ ॥ ६५ ॥
 श्वेततन्त्रैः स चक्रे द्वां शरदन्नमयीमिव । माथूरारातपत्रैश्च प्रावृम्बदमयीमिव ॥ ६६ ॥

१ अशस्त्रोपहृत अग्न्यादिशस्त्रोपहृतं न भवति यत्तदशस्त्रोपहृतं अग्रासुकमित्यर्थः । * कश्चिदुस्तके “ऽकारि” इत्यपि पाठः । २ मये-
 रुद्रैः । ३ उशभिः द्युपैः ।

रे निर्मर्याद पुंस्वेद त्वयैतच्चित्तं कथम् । चिन्तितं वा कथं तूक्तं धिक् साहसमचेतसः ॥ ७३ ॥
 किं च संजावयसि रे महात्मानं पतिं मम । आत्मानुरूपमेवैवं धिक् त्वां मित्रमिषाद्विषम् ॥ ७४ ॥
 गह्व मा तिष्ठ रे पाप पापं त्वद्दर्शनादपि । इत्याक्रुष्टस्तथा शीघ्रं स दस्युरिव निर्ययौ ॥ ७५ ॥
 स गोहत्याकर इवांधकारमलिनाननः । विमनस्कः समागहन् सागरेण व्यलोकयत् ॥ ७६ ॥
 हे मित्र हेतुना केन त्वमुच्चिन्न इवेदयसे । इति सागरचञ्च्रेण सोऽपृच्छि स्वहृत्चेतसा ॥ ७७ ॥
 ततः स मायाकूटाद्रिदीर्घ निःश्वासमुग्रहन् । विकूणिताधरः किंचिदुष्टः कष्टादिवाऽवदत् ॥ ७८ ॥
 जाज्यहेतुमिव हिमहमाचृदज्यर्णवासिनाम् । संसारे वसतां त्रातः पश्यस्युर्ध्वेगकारणम् ॥ ७९ ॥
 न यद्वादयितुं नापि प्रकाशयितुमिष्यते । तदस्थानव्रणमिव किमपीहोपतिष्ठते ॥ ८० ॥
 इत्युदित्वा स्थिते मायादर्शिताश्रुविलोचने । अशोकदत्ते सोऽमायश्चित्तयामासिवानिति ॥ ८१ ॥
 अहो असारः संसारः पुंसां यन्नेदृशमपि । संदेहपदमीदृक्कमस्मादुपजायते ॥ ८२ ॥
 अस्य धैर्यादवदतोऽप्यंतरुहेग उच्चकैः । हुताश इव धूमेन बलाद्वाग्पेण सूच्यते ॥ ८३ ॥
 चिन्तयित्वेति सुचिरं सद्यस्तदुःखदुःखितः । नृयः सागरचञ्चस्तमित्युवाच सगज्जदम् ॥ ८४ ॥
 अप्रकाश्यं न चेद्वंधो तद्वसोर्ध्वेगकारणम् । दत्त्वा दुःखविभागं मे स्लोकदुःखो नवाधुना ॥ ८५ ॥
 अशोकदत्तोऽपीत्यूचे मम प्राणसमे त्वयि । अन्यदप्यप्रकाश्यं न वृत्तांतोऽयं विशेषतः ॥ ८६ ॥
 इदं वयस्यो जानाति सदाऽपि यदिहांगना । अनर्थानां प्रसूदर्शशर्वरी तमसामिव ॥ ८७ ॥

करत्रैः सरजैरुद्धवरैरश्वतरैः खरैः । तस्योहे दुर्वहं त्रांनं धैनवातैरिव क्षितिः ॥ ६७ ॥
वेगादद्वयमाणांघ्रिपाता वातमजा इव । ययुः पार्श्वस्थगोणीचिरुत्पक्वा इव वेसराः ॥ ६८ ॥
यूनामंतर्विनिष्ठानां तत्र क्रीमानिवंधनम् । जंगमानीव वेदमानि शकटानि चकाशिरे ॥ ६९ ॥
महाकाया महास्कंधा महिषास्तोयवाहिनः । महीप्राप्ता इवांचोदा जनानां चिह्निदुस्तृषाम् ॥ ७० ॥
तदा तन्नामसंचारचाराक्रांता समंततः । शकटश्रेणिचित्कारै ररासेव वसुंधरा ॥ ७१ ॥
अत्रौदकेणौष्टकेणाऽश्वनोऽभूतः पांशुरानशे । तथा दिवं यथा विष्वक् सूचीज्रेद्यं तमोऽज्रवत् ॥ ७२ ॥
उदणं घंटाटणत्कारैर्वधिरीकृतदिङ्मुखैः । चर्मस्तत्रमुदूराडुत्कर्णस्तर्णकैः समम् ॥ ७३ ॥
महाचारं वहंतोऽपि क्रामंतोऽपि क्रमेद्वैकाः । वदितग्रीवमग्राणि मूरुहां क्षिदिहुमुहुः ॥ ७४ ॥
उत्कर्णसरद्वग्रीवं दशंतो दशनैर्मिथः । पृष्टप्रविष्टकंठालाः पृष्टा एवाऽज्रवन् खराः ॥ ७५ ॥
आरद्वकैः प्रतिदिशं वेष्टितः शस्त्रपाणिभिः । वज्रपंजरमध्यस्थ इव सार्योऽवहत्पथि ॥ ७६ ॥
महार्थस्यापि सार्थस्य दूरेऽस्थुस्तस्य दस्यवः । महार्घमौलिरत्नस्य युजंगमपतेरिव ॥ ७७ ॥
निःस्वाऽऽढ्ययोर्निर्विशेषं 'योगे' ^१क्षेमे च सोद्यमः । धनः सर्वान् सहाऽनैषीद्युशः कलत्रानिव ॥ ७८ ॥

निःस्वाऽऽढ्ययोर्निर्विशेषः । दिने दिने रविरिव प्रयाणमकरोद्धनः ॥ ७८ ॥
आशास्यमानः सकलैर्लोकैः स्फारितलोचनैः । दिने दिने पवनाभिमुखचारिणो मृगविशेषाः । ५ वेसराः
१ उष्ट्रैः । २ सरमैर्महिषैः । ३ घनवाताः पृथ्व्याधारभूता वातविशेषाः । ४ वातमजाः पवनाभिमुखचारिणो मृगविशेषाः । ५ वेसराः
अश्वतराः । ६ वत्सतरैः । ७ क्रमेलकाः उष्ट्राः । ८ निःस्वाढ्ययोर्निर्विधननाढ्ययो । ९ अप्राप्तस्य प्राप्त्युपायो योगः । १० प्राप्तस्य

रक्षण क्षेम ।

तेनैवमृजुना सोऽनुनीतः प्रमुमुदेऽधमः । सत्कारयंति ह्यात्मानं कृत्वाप्यागांसि मायिनः ॥ १०३ ॥
 ततःप्रच्युति निःस्नेहः सागरः प्रियदर्शनाम् । सोऽङ्गं धारयामास रोगग्रस्ताभिवाङ्गुलीम् ॥ १०४ ॥
 किं तु तां वर्त्तयामासोपरोधात्प्राग्वदेव सः । बन्ध्याप्युन्मूह्यते नैव क्षता या क्षालिता स्वयम् ॥ १०५ ॥
 मत्कृतो मानयोर्ज्ञेदोऽचूदिति प्रियदर्शना । नाशोकदत्तवृत्तान्तं तं प्रियाय न्यवेदयत् ॥ १०६ ॥
 कारागाराय संसारं मन्यमानोऽथ सागरः । कञ्चिं कृतार्थयामास दीनादिषु नियोगतः ॥ १०७ ॥
 कात्वेन पूरयित्वायुः सागरः प्रियदर्शना । अशोकदत्तश्च ययुः कात्तधर्म त्रयोऽपि ते ॥ १०८ ॥
 जंबूद्वीपस्य ज्वरतदेन्द्रदक्षिणखण्डके । गंगासिन्धूत्तरस्यान्तर्जगे मध्येऽवसर्पिणि ॥ १०९ ॥
 तृतीयारे पट्याष्टमांशशेषे युग्मरूपतः । ततः समुदपद्येतां सागरप्रियदर्शने ॥ ११० ॥ युग्मम् ॥
 ज्वारतेषु च वर्षेषु पंचस्वैरवतेषु च । द्वादशारं कात्तचक्रं हेतुः कात्तव्यवस्थितेः ॥ १११ ॥
 कात्तो द्विविधोऽवसर्पिण्युत्सर्पिणीविभेदतः । अराः षण्वसर्पिण्यां एकांतसुखमादयः ॥ ११२ ॥
 तत्रैकांतः सुखमारश्चतस्रः कोटिकोटयः । सागराणां सुषमा तु तिस्रस्तकोटिकोटयः ॥ ११३ ॥
 सुषमदुःखमा ते द्वे दुःखमसुषमा पुनः । सैका सहस्रैर्वर्षाणां द्विचत्वारिंशतोनिता ॥ ११४ ॥
 एकविंशतिरब्दानां सहस्राणि तु दुःखमा । एकांतदुःखमापि स्यात्तावद्वर्षप्रमाणिका ॥ ११५ ॥
 अरका अवसर्पिण्यां य एते समुदीरिताः । उत्सर्पिण्यां त एव स्युः प्रतिलोमक्रमेण तु ॥ ११६ ॥
 तदेवमवसर्पिण्यामुत्सर्पिण्यां च मीक्षिताः । सागरोपमकोटीनां कोटयः खलु विंशतिः ॥ ११७ ॥

सरसां सरितां चापस्तनूकुर्वन् निशा इव । उदामः समञ्जूपांश्च्रीणो ग्रीष्मरुतुस्तदा ॥ ८० ॥
 आष्टमिंधा इव ववुर्वायवोऽत्यंतदुःसहाः । आतपं तपनस्तेने विचग्रं वह्निद्वयोपमं ॥ ८१ ॥
 तत्सार्थपथिकास्तस्थुरनूपांतं तरुं तरुं । प्रपां प्रपां प्रवेशं च पायं पायं पयोऽलुवन् ॥ ८२ ॥
 जिह्वामकर्पन् महिषा निःस्वासप्रेरिता इव । विविशुश्च नदीपंकैश्चवध्रीरितकादराः ॥ ८३ ॥
 रथिकानवमल्यापि प्राजनेषु पतस्त्वपि । उन्मार्गपादपानीयुरुक्षणाश्च क्षणे क्षणे ॥ ८४ ॥
 तसाऽयःसूचीसदृशै रोचिचिश्चंमरोचिषः । व्यतीयंत शरीराणि विचग्रं मंदनपिंम्वत् ॥ ८५ ॥
 तसाऽयःफालकरणिं तरणिनितरां दधौ । पथि क्षिप्तकरीपाग्निवैषम्यं पांसवोऽवहन् ॥ ८६ ॥
 प्राविशन् मार्गसरितः परितः सार्थयोपितः । उन्मूढ्य नलिनीनालान् गलनालेषु चिक्षिपुः ॥ ८७ ॥
 धर्मात्तःक्लिन्नवासोन्निरशोचंत चृशं पथि । जलाक्षौ इव विच्रत्यः सार्थपांश्चपुरंध्रयः ॥ ८८ ॥
 पलाशतालहिंतालनलिनी कदलीदलैः । तालवृतीकृतैः पांश्चाश्चिद्विधुर्धर्मजं श्रमम् ॥ ८९ ॥
 ग्रीष्मस्येव स्थितिद्वेदं गतिद्वेदं प्रवासिनाम् । विदधानः समागच्छन् मेघचित्सृमुत्ततः ॥ ९० ॥
 यातुधान इवाकाशे दधानो धन्व वारिदः । कुर्मन् धाराशरासारं सार्थेनोत्रासमैदयत ॥ ९१ ॥
 अलौतमिव तमितं तस्त्वान्त्रमयन्मुहुः । निर्जरं जापयामास पथिकान् वालकानिव ॥ ९२ ॥
 अत्रंलिहैः पयःपूरैः कूलिनीनां प्रसारिचिः । कूलानि पांश्चहृदयानीव सद्यो विदज्जिरे ॥ ९३ ॥

१ आष्टमिन्धा आष्टकर्मकारताः । २ प्रपा जलसतन । ३ अत्रधीरित ताहारास्तिरुक्तकशागिण्याः । ४ प्राजनेषु कशाविनेषु । ५ मद-
 नपिण्डवत् लोके "मिण्" इति प्रसिद्ध । ६ यथाः । ७ उल्लुक् अर्धदग्धकाष्ठ वा ।

अस्मिन्नप्यरेके प्रागवत् कामति न्यूनमेव हि । वपुरायुर्नृमाधुर्यकदपङ्कमहिमाऽपि च ॥ १३३ ॥
 पूर्वप्रजावरहिते चतुर्थे त्वरेके नराः । पूर्वकोट्यायुषः पञ्चधनुःशतसमुद्भूयाः ॥ १३४ ॥
 पञ्चमे तु वर्षशतायुषः सप्तकरोद्भूयाः । षष्ठे पुनः षोडशाब्दायुषो हस्तसमुद्भूयाः ॥ १३५ ॥
 एकांतदुःखप्रचिता उत्सर्पिण्यामपीदृशाः । पश्चानुपूर्व्या विज्ञेया अरेषु किल षट्स्वपि ॥ १३६ ॥
 तृतीयारांतजातत्वाद्द्वैधे नवधनुःशतौ । पट्यदशमाशायुष्कावचूतां तौ तु युग्मिनौ ॥ १३७ ॥
 वज्ररूपजनाराचसंधिवंधं वपुस्तयोः । समेन चतुरस्रेण संस्थानेन परिष्कृतम् ॥ १३८ ॥
 युग्मधर्मी स शुशुजे जात्यजावर्धनदद्द्युतिः । प्रियंगुवर्णया पत्न्या सुमेरुराव मेधेया ॥ १३९ ॥
 तत्रैवाऽशोकदत्तोऽपि प्रागजन्मकृतमायया । श्वेतवर्णश्चतुर्दंतः सुरदंतीव दंत्यञ्जत् ॥ १४० ॥
 त्राम्यतेतस्ततः स्वैरमन्येद्युस्तेन दंतिना । स युग्मधर्मी पुरतः प्रागजन्मसुहृदैक्ष्यत ॥ १४१ ॥
 तद्दर्शनामृतासारस्फारीचूतनोस्ततः । बीजस्येवाङ्कुरस्तस्य स्नेहः समुदपद्यत ॥ १४२ ॥
 हस्तिना तेन हस्तेनादायाद्विग्य यथासुखम् । अनिहन्नपि स स्कंधप्रदेशमधिरोहितः ॥ १४३ ॥
 अन्योन्यदर्शनाभ्यासाद्द्वयोरपि तयोस्ततः । जज्ञे पुरस्कृतस्येव स्मरणं पूर्वजन्मनः ॥ १४४ ॥
 चतुर्दन्तिपस्कंधारूढं ददृशुरिञ्जवत् । तमन्ये विस्मयोत्तानलोचना युग्मरूपिणः ॥ १४५ ॥
 शंखकुंदैर्द्विविमलं गजमारूढ इत्यसौ । ततः प्रोच्यत मिथुनैर्नाम्ना विमलवाहनः ॥ १४६ ॥
 जातिस्मृत्या स नीतिज्ञो विमलद्विपवाहनः । प्रकृत्या रूपवांश्चेति जज्ञे सर्वजनाधिकः ॥ १४७ ॥

विदधुर्गन्धकापाय्या तयोरंगप्रमार्जनम् । केशांश्च वेष्टयामासुर्वससा मंसुणेन ताः ॥ ८०४ ॥
 तास्ते क्षौमाणि संधाय्यासयित्वा चासनांतरे । केशेन्यश्चोतयत् वारि मुक्तावृष्टिभ्रमं दिशत् ॥ ८०५ ॥
 ईषदाज्ञानधूपायन् दिव्यधूपेन कुंतलान् । स्निग्धधूमलतापुष्टश्रीविशेषांस्तयोश्च ताः ॥ ८०६ ॥
 पद्मखंडपतद्गद्गारुणरोचिविक्लं बिना । अमंडयंस्तयोः पादानलक्तकरसेन ताः ॥ ८०७ ॥
 अंगनारत्नयोरंगमंगरागेण चारुणा । कांचनं गैरिकेणैव विद्विषंति स्म तास्तयोः ॥ ८०८ ॥
 ग्रीवाजुजाग्रवह्नीजगंडदेशेषु तास्तयोः । ग्रशस्तीरिव कामस्य लिलिखुः पत्रवह्वरीः ॥ ८०९ ॥
 अल्लिके तिलकं चारु चक्रुस्ताश्चांदनं तयोः । रतिदेव्यवताराय प्रत्यग्रमिव मंडलम् ॥ ८१० ॥
 तयोः प्रसाधयामासुर्नयनान्यंजनेन ताः । नीलोत्पलवनायातच्छृंगसब्रह्मचारिणा ॥ ८११ ॥
 तयोर्बवंधुर्धम्मिहमुन्मीलन्माह्वयदाम ताः । पुष्पायुधेनेवकृतमायुधागारमात्मनः ॥ ८१२ ॥
 पारिणेत्रौणि वस्त्राणि तान्यां ताः पर्यधापयन् । दंढमानदशाश्रेणिन्यक्कृतेडकराण्यथ ॥ ८१३ ॥
 तयोरधिशिरोन्यासन् विचित्रमणिजासुरौ । तौ किरिदौ पुष्पदंतौ पूर्वोपरदिशोरिव ॥ ८१४ ॥
 तत्कर्णयोर्मणिमयावतंसौ ता न्यवीविशान् । रत्नाङ्कुरितमेरूर्वागर्वसर्वस्वतस्करौ ॥ ८१५ ॥
 ताः समारोपयामासुर्दिव्ये मौक्तिककुण्डले । तत्कर्णलतयोर्नन्यपुष्पगुह्यविडंबिनी ॥ ८१६ ॥
 निष्कं ताश्चित्रमणिकयदीप्तिदंतुरितांबरम् । संक्षिप्तैर्ग्रधनुर्लक्ष्मीहरं कंठे न्यधुस्तयोः ॥ ८१७ ॥

१ कोमलेन । २ ललाटे । ३ मयत्र नवीन । ४ सब्रह्मचारिणा तुल्येन । ५ पारिणेत्र “पानेतर” इति लोके प्रसिद्ध वल ।
 ६ लम्बमानप्रान्तभागश्रेण्या तिरस्कृतचन्द्रकिरणानि । ७ पुष्पदंतौ सूर्याचन्द्रमसौ ।

यामिन्याश्चरमे यामे मंडुरायामपालकः । ततश्च कश्चिदप्येवमपाठीदशगशयः ॥ १०८ ॥
 प्रत्याशं विस्फुरत्कीर्त्तिः प्राप्तोऽपि विपमां दशाम् । स्वामी नः पालयत्यात्मप्रतिपन्नमसावहो ॥ १०९ ॥
 तदाकर्ण्य धनो दध्यावुपालब्धोऽस्मि केनचित् । अस्तीह मामके सार्थे को नामाऽत्यंतदुःस्थितः ॥ ११० ॥
 आ ज्ञातं संति मे धर्मघोषाचार्याः सद्गताः । अकृताकारितप्रासुञ्जिह्वामात्रोपजीविनः ॥ १११ ॥
 कंदमूलफलादीनि स्पृशंत्यपि न ये क्वचित् । अधुना दुस्थिते सार्थे वर्त्तते हंत ते कथम् ॥ ११२ ॥
 मार्गकृत्यमुरीकृत्य पश्चि यानहमानयम् । तानद्यैव समस्मार्प्य किमकार्षमचेतनः ॥ ११३ ॥
 बाह्यात्रेणापि नो येषामद्ययावत्कृतौचित् । स्वमुखं दर्शयिष्यामि तेषामद्य कथं न्वहम् ॥ ११४ ॥
 तथाप्यद्यापि तान् दृष्ट्वा निज्जाहः द्वालयाम्यहम् । सर्वत्रापि निरीहाणं कार्यं तेषां तु किं मया ॥ ११५ ॥
 इति चिंतयतस्तस्योत्सुकस्य मुनिदर्शने । तुर्यो यामस्त्रियामायास्त्रियामेवाऽपराऽञ्चवत् ॥ ११६ ॥
 विजातायां विजावर्यो शुचिवस्त्रविचूपणः । सूरीणामाश्रयमगात्सप्रधानजनो धनः ॥ ११७ ॥
 पलाशशदनच्छन्नं सञ्चिन्नतृणञ्चित्तिकम् । स्थलस्थं न्निलसंस्थानं तेषां सोऽविशदाश्रयम् ॥ ११८ ॥
 मंथानमिव पापाब्धेः पंथानमिव निर्वृतेः । आस्थानमिव धर्मस्य संस्थानमिव तेजसाम् ॥ ११९ ॥
 कषायगुट्मनीहारं हारं कट्याणसंपदः । संघस्याघैतमाकंदपं कटपटुं शिवकांक्षिणम् ॥ १२० ॥
 पिंभीचूतं तप इव मूर्त्तिमंतमिवागमम् । तीर्थंकरमिवाज्ञाद्धीर्धर्मघोषमुनिधनः ॥ १२१ ॥ त्रिन्निर्विशेषकम् ।

१ मन्दुरावाजिशाला तस्या यामपालकः ग्राहरिकः । २ औचिती परिचर्या । ३ निजाहः स्वपापं । ४ त्रियामाया राज्ञ्याः ।
 ५ मंथनदण्डम् । ६ आस्थानं सभास्थान भूषणरूपं ।

चंपकं चिन्वती काचिद्विग्रहोत्पत्तिष्णुना । दश्यते स्माधरदले क्रुधेवाश्रयजंगतः ॥ १००५ ॥
 उच्चैरुच्चैः सुमनसः काचिद्विग्रहसदोर्लता । जहार मनसा सार्द्धं यूनां दोर्मूलदर्शिनानां ॥ १००६ ॥
 प्रत्यग्रपुष्पस्तवकसनाश्रीकृतपाणयः । रेजुः पुष्पावचायिन्यो जंगमा इव वह्नयः ॥ १००७ ॥
 प्रतिशाखं विलशाजिः पुष्पोच्चयकुतूहलात् । रेजिरे शाखिनः स्त्रीजिः संजातस्त्रीफला इव ॥ १००८ ॥
 मल्लिकाकोरकैः कोपि कामिन्याः स्वयमुच्चैतैः । सर्वांगाभरणं चक्रे मुक्तादामविडम्बकम् ॥ १००९ ॥
 प्रियायाः कोपि धम्मिह्वं विकचैर्निजपाणिना । कुसुमैः पूरयामास कुसुमेषोरिवेषुधिमम् ॥ १०१० ॥
 पंचवर्णैः स्रजं कश्चिद्भूषितां कुसुमैः स्वयम् । विडम्बितैर्जधनुषं दत्त्वा कांतामतोषयत् ॥ १०११ ॥
 सलीलं प्रियया कोपि प्रद्विप्तं पुष्पकंदुकम् । प्रतीहति स्म पाणिन्यां प्रासादमिव किंकरः ॥ १०१२ ॥
 दोलादोलनसंजातयातायाता मृगीदृशः । जम्बुः पादैः पादपाशान् सापराधान् पतीनिव ॥ १०१३ ॥
 दोलारूढा नवोदूढा पृच्छतीनां धवात्रिधाम् । काय्यालीनां लताघातान् सेहे न्हीमुञ्जितानना ॥ १०१४ ॥
 कातराद्वया समं कश्चिदारूढः संमुखीनया । गाढमांदोलयद्दोलां तज्जाढालिंगनेह्वया ॥ १०१५ ॥
 प्रतिशाखं लंबमानदोलांदोलनलीलया । रेजुरुद्यानवृक्षेषु युवानः सुवगा इव ॥ १०१६ ॥
 एवं खेलयमानेषु तत्र पौरजनेष्वथ । दध्यौ स्वामी किमीदृक्षा क्रीडान्यत्रापि कुत्रचित् ॥ १०१७ ॥
 जज्ञेऽथावधिना स्वामी स्वःसुखं चोत्तरोत्तरम् । अनुत्तरस्वर्गसुखं श्रुत्पूर्वं स्वयं च तत् ॥ १०१८ ॥
 न्यूयोऽप्यचिंतयदिदं विगलन्मोहबंधनः । धिगेप विषयाक्रांतो वेत्ति नात्महितं जनः ॥ १०१९ ॥

एवं विचिंतयंतौ तौ प्राणम्य पितरौ तदा । पप्रच्छतुः कलमहाकंठावप्येवमूचतुः ॥ १२९ ॥
 त्यक्त्वा राज्यं जगन्नाथो जगवानुपध्वजः । शुवं विजज्य जरतादिभ्यो दत्वाग्रहीद्व्रतं ॥ १३० ॥
 स्वामिना सममस्मान्निरशेषैरजसावशात् । तदा तद्व्रतमारेजे हस्तिनेवेक्षुजद्वणम् ॥ १३१ ॥
 क्षुधापिपासाशीतोष्णप्रभृतिक्लेशपीडितैः । तद्व्रतं शुमुचेऽस्मान्निर्न्यस्ता धूः कंसैरिव ॥ १३२ ॥
 यद्यपि स्वामिनो गत्या वयं गंतुं न शक्नुमः । तथापि मुक्त्वा गार्हस्थ्यं वसामोऽन्न तपोवने ॥ १३३ ॥
 स्वामिनो जूसंविज्ञागमावामप्यर्थयावहं । इत्युक्त्वा नमिविनमी स्वामिपादाबुपेयतुः ॥ १३४ ॥
 निःसंग इत्यजानंतौ प्रभुं प्रतिमया स्थितम् । प्रणम्यैवं विज्ञापयांबभूवतुरुन्नावपि ॥ १३५ ॥
 आवां प्रैष्यप्रेषणेन दूराद्देशांतरं विजोः । पुत्रेभ्यो जरतादिभ्यस्तथा दत्ता विजज्य ऋः ॥ १३६ ॥
 मही गोष्पदमात्रापि त्वयावान्यां न किं ददे । इदानीमपि तद्देहि विश्वनाथ प्रसादतः ॥ १३७ ॥
 दोषः किमावयोः कोपि देवदेवेन वीक्षितः । यद्वत्से नोत्तरमपि दूरेऽन्यदेयमस्तु तत् ॥ १३८ ॥
 प्रभुर्न किञ्चित्प्रत्यूचे वदंतावपि तौ तदा । निर्ममा हि न लिप्यंते कस्याप्यैहिकचिंतया ॥ १३९ ॥
 न ब्रूते यद्यपि स्वामी तथापि गतिरेष नौ । इति निश्चित्य तौ देवं प्रवृत्ताबुपसेवितुम् ॥ १४० ॥
 जलं जलाशयान्नित्यमानीय नलिनीदलैः । ववृषुः स्वामिनोऽभ्यर्णं रजःप्रशमहेतवे ॥ १४१ ॥
 तावुक्षांचक्रतुर्धर्मचक्रिणः पुरतः प्रगे । पुष्पप्रकरमामोदमाद्यन्मधुकरोत्करम् ॥ १४२ ॥
 कृष्टासी च सिपेवाते स्वामिनं पारिपार्थकौ । अहर्निशं मेरुगिरिं सूर्याचंजमसावित्र ॥ १४३ ॥

सर्वथा स्वप्रमादेन लज्जितोऽस्मि प्रसीदत । साधून् प्रेषयताहारं प्रयज्जामीहि या यथा ॥ १३४ ॥
 सूरिर्वचापे योगेन वर्त्तमानेन वेत्सि नु । अकृतकारिताचित्तमन्नाद्युपकरोति नः ॥ १३५ ॥
 तदेव दास्ये साधूनां यदेवोपकरिष्यते । इत्युदित्वा च नत्वा च निजावासं ययौ धनः ॥ १३६ ॥
 अस्यानुपदमेवाश्र साधुद्वितयमागमत् । तदर्हं चान्नपानादि दैवादासीन्न किंचन ॥ १३७ ॥
 इतस्ततोऽन्वेषयंश्च सार्थवाहः स्वयं ततः । ईक्षांचक्रे घृतं स्त्यानं निजाश्रयमिवामलम् ॥ १३८ ॥
 इदं च कटपते किंचिदिति सार्थपतीरिते । इज्जामीति वदन् साधुः पतद्ब्रह्मधारयत् ॥ १३९ ॥
 धन्योहं कृतकृत्योहं पुण्योहमिति चिंतयन् । रोमांचितवपुः सर्पिः साधवे स स्वयं ददौ ॥ १४० ॥
 आनंदाश्रुजलैः पुण्यकंदं कंदलयन्निव । घृतदानावसानेऽग्र धनोऽवंदत तौ मुनी ॥ १४१ ॥
 सर्वकट्याणसंसिद्धौ सिद्धमंत्रसमं ततः । वितीर्य धर्मलाजं तौ जग्मतुर्निजमाश्रयम् ॥ १४२ ॥
 तदानीं सार्थवाहेन दानस्याऽस्य प्रजावतः । लेने मोक्षतरोर्वीजं बोधिवीजं सुदुर्लभम् ॥ १४३ ॥
 रजन्यां पुनरप्येषां मुनीनामाश्रयं ययौ । स प्रविश्यानुजानीतेति वदन् प्राणमज्जुरुन् ॥ १४४ ॥
 धर्मघोषसूरयोऽपि मेघनिर्घोषया गिरा । श्रुतकैवल्लिदेशीयां दिदिशुर्देशनामिमाम् ॥ १४५ ॥
 धर्मो मंगलमुत्कृष्टं धर्मः स्वर्गापवर्गदः । धर्मः संसारकान्तारोहघने मार्गदेशकः ॥ १४६ ॥
 धर्मो मातेव पुण्णाति धर्मः पाति पितेव च । धर्मः सखेव प्रीणाति धर्मः स्निह्यति बंधुवत् ॥ १४७ ॥

१ अकृत अकारित अचित्त चेति एकवद्भावी द्वन्द्वः । २ स्त्यानं नवम् । ३ पतद्ब्रह्म पात्रम् । ४ पुण्यकन्द पुण्याङ्गुरम् । ५ श्रुतकैवल्लिसमानाम् । ६ मार्गदेशकः मार्गदर्शकः ।

अदृश्यत स्वर्णगिरिः परितः श्यामलो मया । अन्निषिच्य पयस्कुञ्जैर्विहितोऽधिकमुज्ज्वलः ॥ १४५ ॥
॥ युग्मं ॥

सुबुद्धिश्रेष्ठिनाप्यैद्धि गोसहस्रं रवेश्च्युतम् । श्रेयांसेनाहितं तत्र ततोर्कोऽयतिचासुरः ॥ १४६ ॥
अदर्शि सोभयशसा राज्ञोको बहुचिः परैः । रुक्मः समंताच्छ्रेयांसः साहाय्याज्जयमीयिवान् ॥ १४७ ॥
त्रयस्ते सदसि स्वमानन्योन्यस्य न्यवीवदन् । तन्निर्णयमजानंतः स्वं स्वं स्थानं पुनर्ययुः ॥ १४८ ॥
प्रादुर्भाविषितुमिव तदा तत्स्वप्ननिर्णयं । जिह्वाश्रयं प्राविशत्स्वामी नगरं हस्तिनापुरम् ॥ १४९ ॥
संवत्सरं निराहरोऽयायान् दृपन्नलीलया । ददृशे दृपन्नस्वामी नागरैर्जातिसमदैः ॥ १५० ॥
उत्थायोत्थाय धावित्वा धावित्वा च ससंभ्रमम् । पौरैर्दर्शांतरायातबं ध्रुवत्स्वाम्यवेष्टयत ॥ १५१ ॥
कोऽयुवाचैहि जगवन् गृहाण्यनुगृहाण नः । वसंतोत्सववेद्वेव चिरादसि निरीक्षितः ॥ १५२ ॥
कोऽयवादीदिदं सज्जं स्नानीनं वरानं जलम् । तैलं पिष्टातकश्चेति स्नाहि स्वामिन् प्रसीद नः ॥ १५३ ॥
कोऽप्यूचे स्वोपयोगेन स्वामिन् मम कृतार्थय । जात्यचंदनकर्पूरकस्तूरीयद्रुकर्दमान् ॥ १५४ ॥
कोऽप्यूवाच जगद्भक्त रत्नालंकराणि नः । स्वांगाधिरोपणात्स्वामिन्नलंकुरु दयां कुरु ॥ १५५ ॥
एवं व्यज्ञपयत्कोपि गृहे समुपविश्य मे । स्वामिन्नंगानुकूलानि दुकूलानि पवित्रय ॥ १५६ ॥
कश्चिदप्यब्रवीदेवं देव देवांगनोपमाम् । प्रजो गृहाण नः कन्यां धन्याः स्मस्वत्समागमात् ॥ १५७ ॥
कोऽप्यूचे पादचारेण क्रीरुयापि कृतेन किम् । इममारोह शैलाग्रं कुंजरं कुंजरं राजकुंजरम् ॥ १५८ ॥

१ गोसहस्र किरणसहस्र । २ जातहृपः । ३ स्नानोचित ।

प्राकारस्य द्वितीयस्थांतरे चोत्तरपूर्वतः । देवहृदं विचक्रुस्ते स्वामिविश्रामहेतवे ॥ ४४४ ॥
 तत्र प्रथमवप्रस्य द्वास्थौ प्राग्धारि तस्थुः । स्वर्णवर्णवुन्नयतो वैमानिकदिवौकसौ ॥ ४४५ ॥
 तस्यैव दक्षिणधारे पार्श्वयोर्धारपादकौ । प्रतिविंबे इवान्योऽन्यस्यास्थातां व्यंतरो सिंतौ ॥ ४४६ ॥
 अन्तितः पश्चिमधारं ज्योतिष्कौ धारपादकौ । रक्तवर्णौ वितष्टाते सायमिंदुरवी इव ॥ ४४७ ॥
 तस्थुश्च प्रतीहारावुत्तरधारपार्श्वयोः । जवनाधिपती कृणौ मेघाविव समुन्नतौ ॥ ४४८ ॥
 द्वितीयवप्रधारेषु प्राक्क्रमेण चतुर्ष्वपि । सर्वा अग्न्यन्नयपाशांकुशमुद्गरपाणयः ॥ ४४९ ॥
 देव्यो जया च विजया चाजिता चापराजिता । तस्थुश्चंद्राश्मशोणाश्मस्वर्णनीलत्विषः क्रमात् ॥ ४५० ॥
 ॥ युग्मम् ॥

अंत्यवप्रे प्रतिधारं तस्थौ द्वास्थस्तु पुंवरुः । खट्वांगी नृशिर्ःस्रग्वी जटामुकुटमंन्तिः ॥ ४५१ ॥
 मध्ये समवसराणं चैत्यदुर्व्यतैरैः कृतः । क्रोशन्नयोदयो रत्नत्रयोदयमिवादिशत् ॥ ४५२ ॥
 तस्याधो निविधैरलैः पीठं विदधिरे च ते । तस्योपरिहृदं च आप्रतिहृदमणीमयम् ॥ ४५३ ॥
 तन्मध्ये पूर्वदिग्भागे रत्नसिंहासनं ततः । सपादपीठं ते चक्रुः सारं सर्वश्रियामिव ॥ ४५४ ॥
 तस्योपरि विचक्रेऽथ तैश्चन्नत्रयमुज्ज्वलम् । स्वामिनस्त्रिजगत्स्वाम्यचिह्नत्रयमिवोच्चकैः ॥ ४५५ ॥
 यद्वाङ्म्यां तत्र दध्राते पार्श्वयोश्चामरौ शुची । हृद्यमांतौ बहिर्जूतौ स्वामिन्नक्तिन्नराविव ॥ ४५६ ॥
 ततः समवसराणधारे हेमांबुजस्थितम् । अत्यद्भुतप्रज्ञाचक्रं धर्मचक्रं विचक्रिरे ॥ ४५७ ॥

१ वेदिकाकारमासनविशेष । २ सिंतौ उज्ज्वलौ । ३ खट्वांगायुधधारी । ४ मुण्डमाली । ५ अप्रतिममणिमय । ६ सुवर्णकमलस्थित ।

देशतो विरतिः पंचाणुव्रतानि गुणस्त्रयः । शिद्वाव्रतानि चत्वारि चेति षादशधा मताः ॥ १८८ ॥
तत्र स्थूलाहिंसासत्यास्तेयब्रह्मापरिग्रहाः । अणुव्रतानि पंचेति कीर्त्तितानि जिनेश्वरैः ॥ १८९ ॥
अथ दिग्विरतिर्ज्ञोगोपजोगविरतिस्तथा । अनर्थदंडविरतिश्चैवं गुणव्रतत्रयी ॥ १९० ॥
सामायकं च देशावकाशिकं पौषधस्तथा । अतिथीनां संविनागः शिद्वाव्रतचतुष्टयम् ॥ १९१ ॥
तदेषा देशविरतिः शुश्रूषादिगुणस्पृशाम् । यतिधर्मानुरक्तानां धर्मपथ्यादनार्थिनाम् ॥ १९२ ॥
शमसंवेगनिर्वेदानुकंपास्तिक्यलक्षणम् । सम्यक्त्वं प्रतिपन्नानां मिथ्यात्वविनिर्वात्तिनाम् ॥ १९३ ॥
महात्मनां सानुबंधक्रोधोदयविवर्जिनाम् । चारित्रमोहघातेन जायते गृहमेधिनाम् ॥ १९४ ॥

त्रिजिर्विशेषकम् ।

स्थूलानामितरेषां च हिंसादीनां विवर्जनम् । सिद्धिसौधैकसरणिः सा सर्वविरतिस्तथा ॥ १९५ ॥
प्रकृत्यादपकषायाणां भवसौख्यविरागिणाम् । विनयादिगुणरक्तानां सा मुनीनां महात्मनाम् ॥ १९६ ॥
यत्तापयति कर्माणि तत्तपः परिकीर्त्तितम् । यद्वाह्यमनशनादि प्रायश्चित्तादि चांतरम् ॥ १९७ ॥
अनशनमौनोदर्यं वृत्तेः संक्षेपणं तथा । रसत्यागस्तनुक्लेशो क्षीनतेति बहिस्तपः ॥ १९८ ॥
प्रायश्चित्तं वैयावृत्तं स्वाध्यायो विनयोऽपि च । व्युत्सर्गोऽथ शुच्रध्यानं षोढेत्यान्यंतरं तपः ॥ १९९ ॥
रत्नत्रयधरेष्वेका चक्तिस्तत्कार्यकर्म च । शुचैकचित्ता संसारजुगुप्सा ज्ञावना ज्ञेवत् ॥ २०० ॥

१ धर्महितकृद्भोजनार्थिना । २ शमः शान्तिः संवेगो मोक्षाभिलाषः निर्वेदः संसारनिवर्तनेच्छा अनुकम्पा करुणा आस्तिक्यमा-
स्तातलक्षणं । ३ सिद्धिप्रासादैकसोपान । ४ व्युत्सर्गः तपोभेदः ।

उष्णत्तुवुष्णकिरणैरतिदारुणैः । संतापं चानुज्वलति स्तम्बरं इवाधिकम् ॥ ५०२ ॥
 तदेवं सर्वकालेषु वनवासी निराश्रयः । पृथक्जन इवैकाकी वत्सो मे दुःखजाजनम् ॥ ५०३ ॥
 तत्तद्दुःखाकुलं वत्सं पश्यंत्यग्रे दृशोऽरिव । वदंती नित्यमप्येवं हा त्वामपि दुनोम्यहम् ॥ ५०४ ॥
 इति दुःखाकुलां देवीं मरुदेवीमुदंजलिः । वाचाऽवोच्चन्नवसुधासध्रीद्वेया वसुधाधवः ॥ ५०५ ॥
 स्थैर्याद्वैर्वज्रसारस्य महासत्त्वशिरोमणैः । तातस्य जननी ज्ञूत्वा किमेवं देवि ताम्यसि ॥ ५०६ ॥
 तातस्तरीतुं सहसा संसाराम्भोधिमुद्यतः । कंठबद्धशिलाप्रायान् स्थाने तत्त्याज नः प्रभुः ॥ ५०७ ॥
 वने विहरतो जर्तुः प्रज्ञाबाह्वापदा अपि । नोपद्रवं कर्तुमलं पाषाणघटिता इव ॥ ५०८ ॥
 क्षुत्पिपासातपप्राया दुःसहा ये परीषहाः । सहायाः खलु तातस्य ते कर्मद्वेषिसूदने ॥ ५०९ ॥
 न चेत्प्रत्येपि मद्याचा प्रत्येभ्यसि तथापि हि । तातस्य न चिराज्जातकेवलदोत्सववार्त्तया ॥ ५१० ॥
 अत्रांतरे महीजर्तुर्ज्ञोपितौ वेत्रपाणिना । नाम्ना यमकशमकौ पुरुषावच्युपेयतुः ॥ ५११ ॥
 प्राणम्य यमकस्तत्र जरतेशं व्यजिज्ञपत् । दिष्ट्याऽद्य वर्धसे देवानया कट्याणवार्त्तया ॥ ५१२ ॥
 पुरे पुरिमतालाख्ये कानने शकटानने । युगादिनाशपादानामुदपद्यत केवलम् ॥ ५१३ ॥
 प्राणम्य शमकोऽप्युच्चैः स्वरमेवं व्यजिज्ञपत् । इदानीमायुधागारे चक्ररत्नमजायत ॥ ५१४ ॥
 उत्पन्नकेवलस्तात इतश्चक्रमितोऽज्रवत् । आदौ करोमि कस्याच्चर्मिति दध्यौ क्षाणं नृपः ॥ ५१५ ॥
 क्व विश्वाचयदस्तातः क्व चक्रं प्राणिघातकम् । विमृश्येति स्वामिपूजाहेतोः स्वानादिदेश सः ॥ ५१६ ॥

चतुर्धा तदयं धर्मो निःसीमफलसाधनम् । साधनीयः सावधानैर्जवत्रमणजीरुजिः ॥ २०१ ॥
 धनोऽप्युचे मया स्वामिन् धर्मोऽयं शुश्रुवे चिरात् । एतावन्ति दिनान्येप वंचितोऽस्मि स्वकर्मजिः ॥ २०२ ॥
 वंदित्वा गुरुपादाब्जद्वंदं शेषमुनीनपि । धन्यमन्यो निजावासं सार्थवाहस्ततो ययौ ॥ २०३ ॥
 परमानंदनिर्मग्नो धर्मदेशनया तया । धनस्तां हृषयामास हृणदां हृणमात्रवत् ॥ २०४ ॥
 सुप्तोऽस्थितस्य तस्याश्च प्रातर्मगलपाठकः । पपाठ शंखगंजीरमधुरध्वनिबंधुरः ॥ २०५ ॥
 धनांधकारमलिना पद्मिनीलक्षितस्करी । व्यवसायहारा नृणां ययौ प्रावृन्निव हृषा ॥ २०६ ॥
 तेजोऽजिमुखचंशुर्व्यवसायसुहृद्गुणाम् । शरत्काल इव प्रातःकालोऽयं जुञ्जतेऽधुना ॥ २०७ ॥
 सरसामापगानां च प्रापुरापः प्रसन्नताम् । शरदा तत्त्वबोधेन मनांसीव मनीषिणाम् ॥ २०८ ॥
 सूर्योऽशुजिः शुक्लपंकाः पंथानः सुगमा नृशम् । आसन् ग्रंथा इवाचार्योपदेशाह्वितसंशयाः ॥ २०९ ॥
 कूलिन्यः कूलयोर्मध्ये बहंतीह शनैः । नेमिसीमंतयोरेतः शकटश्रेणयो यथा ॥ २१० ॥
 पक्कदयामाकनीवारवालुककुवत्वादिति । अध्वन्यानामिहाध्वान आतिथ्यमिव कुर्वते ॥ २११ ॥
 पवनांदोदयमानेऽध्वणध्वानैरसौ शरत् । यानाचियोगसमयं शंसंतीवाञ्जियोगिनाम् ॥ २१२ ॥
 पांथानां तप्यमानानां रुचिचिश्चंद्रोचिपः । आतपत्रीजवंत्येते हृणं शारदवारिदाः ॥ २१३ ॥
 एते सार्थककुब्जंतः ककुदैर्जिदते स्थलीः । सुखयात्राकृते जंचुं वैपम्यमवनेरिव ॥ २१४ ॥

* 'धनो धन्यो' इति कचित्पुस्तके पाठः । १ क्षणदा रात्रिम् । २ नेमिश्रकधारा सीमन्तश्चाह्वयतिः तयोरन्तस्तयोर्मध्ये । ३ श्या-
 माकरतुणधान्यविशेषः नीवारो धान्यविशेषः वालुककुवलादयोपि तुणधान्यविशेषास्तैः । ४ अभियोगिनां यात्रोन्मुदानाम् ।

तद्दुःखैर्दुःखितत्वं च तत्प्रतीकारहेतुषु । यथाशक्ति प्रवृत्तिश्चेत्यनुकंपानिधीयते ॥ ६१६ ॥ युग्मम् ॥
 तत्त्वांतराकर्णनेऽपि या तत्वेष्वार्हेषु तु । प्रतिपत्तिर्निराकांक्षा तदास्तिव्यमुदीरितम् ॥ ६१७ ॥
 सम्यग्दर्शनमित्युक्तं प्राप्तावस्य क्षणादपि । मत्यज्ञानं पुराभूद्यत्तन्मतिज्ञानता व्रजेत् ॥ ६१८ ॥
 जन्मिनो यच्छ्रुताज्ञानं तच्छ्रुतज्ञानतां व्रजेत् । विजंगज्ञानमवधिज्ञानत्रावं च गच्छति ॥ ६१९ ॥ युग्मम् ॥
 सर्वसावद्ययोगानां त्यागश्चारित्रमिष्यते । कीर्त्तितं तदर्हिंसादिब्रतभेदेन पंचधा ॥ ६२० ॥
 अहिंसासूनुतास्तेयब्रह्मचर्यापरिग्रहाः । पंचन्निः पंचन्निर्युक्ता ज्ञावनाच्चिर्विमुक्तये ॥ ६२१ ॥
 न यत्प्रमादयोगेन जीवितव्यपरोपणम् । त्रसानां स्थावराणां च तदर्हिंसाव्रतं मतम् ॥ ६२२ ॥
 प्रियं पथ्यं वचस्तथ्यं सूनुतब्रतमुच्यते । तत्तथ्यमपि नो तथ्यमप्रियं चाहितं च यत् ॥ ६२३ ॥
 अनादानमदत्तस्याऽस्तेयव्रतमुदीरितम् । बाह्यप्राणा वृणामर्थो हरतां^१ तं हृता हि ते ॥ ६२४ ॥
 दिव्यौदारिककामानां कृतानुमतिकारितैः । मनोवाकायतस्त्यागो ब्रह्माष्टादशधोदितम् ॥ ६२५ ॥
 सर्वज्ञावेषु मूर्च्छार्थास्त्यागः स्यादपरिग्रहः । यदसत्त्वपि जायेत मूर्च्छया चित्तविप्लवः ॥ ६२६ ॥
 सर्वात्मना यतींज्राणमेतच्चारित्रमीरितम् । यतिधर्मानुरक्तानां देशतः स्यादगारिणाम् ॥ ६२७ ॥
 सम्यक्त्वमूढानि पंचाणुव्रतानि गुणास्त्रयः । शिक्षापदानि चत्वारि व्रतानि गृहमेधिनाम् ॥ ६२८ ॥
 पंगुकुष्ठिकृण्णित्वादि दृष्ट्वा हिंसाफलं सुधीः । निरागस्त्रसजंतूनां हिंसां संकटपतस्त्यजेत् ॥ ६२९ ॥

१ तदुपायकारणेषु । २ निष्कामा । ३ प्राणापहारण । ४ त अर्थ । ५ ब्रह्म ब्रह्मचर्य । ६ मोहस्य । ७ गृहस्थाना । ८ कृणित्व-
 मङ्गसङ्कोचनत्व ।

प्रत्येकाः साधारणाश्च द्विप्रकारा महीरुहः । साधारणा अपि द्वेधा सूक्ष्मबादरजेदतः ॥ १६२ ॥
 त्रसा द्वित्रिचतुर्ष्वेन्द्रियत्वेन चतुर्विधाः । तत्र पंचेन्द्रिया द्वेधा संज्ञिनोऽसंज्ञिनोऽपि च ॥ १६३ ॥
 शिष्टोपदेशादापान् ये जानते ते तु संज्ञिनः । संप्रवृत्तमनःप्राणस्तेज्योऽन्ये स्युरसंज्ञिनः ॥ १६४ ॥
 स्पर्शनं रसनं घ्राणं चक्षुः श्रोत्रमितीन्द्रियम् । तस्य स्पर्शो रसो गंधो रूपं शब्दश्च गोचरः ॥ १६५ ॥
 धीन्द्रियाः क्रुमयः शंखा गंरूपदजलौकसः । कपर्दिकाः शुक्तयश्च विविधाकृतयो मताः ॥ १६६ ॥
 यूका मत्कुणमत्कोटद्विख्याद्यास्त्रीन्द्रिया मताः । पतंगमद्दिक्चुंगदंशाद्याश्चतुरिन्द्रियाः ॥ १६७ ॥
 तिर्यग्योनिजवाः शेषा जलस्थलखचारिणः । नारका मानवा देवाः सर्वे पंचेन्द्रिया मताः ॥ १६८ ॥
 तत्पर्यायद्वयाहुः खोत्पादात्संक्षेशतस्त्रिधा । वधस्य वर्जनं तेष्वन्नयदानं तदुच्यते ॥ १६९ ॥
 ददात्यन्नयदानं यो दत्तेऽर्थान् सोऽखिलानपि । जीविते सति जायेत तत्पुमैर्नचतुष्टयी ॥ १७० ॥
 जीवितादपरं प्रेयो जंतोजयित जातुचित् । न राज्यं न च साम्राज्यं देवराज्यं न चोच्चकैः ॥ १७१ ॥
 इतोऽशुचिस्थस्य क्रमेरितः स्वर्गसदो हरेः । प्राणपहारप्रन्नवं ह्ययोरपि समं त्रयम् ॥ १७२ ॥
 समग्रजगदिष्टायात्रयदानाय सर्वथा । सर्वदाभ्यप्रमत्तः सन् प्रवर्त्तेत ततः सुधीः ॥ १७३ ॥
 त्रवेदत्रयदानेन जनो जन्मांतरेषु हि । कांतो दीर्घायुरारोग्यरूपलावण्यशक्तिमान् ॥ १७४ ॥
 धर्मोपग्रहदानं तु जायते तत्र पंचधा । दायकग्राहकादेयकालत्रावविशुद्धितः ॥ १७५ ॥

१ महीरुहो वनस्पतिकायाः । २ संप्रवृत्तौ मनःप्राणौ येषा ते केवलमनःप्राणप्रवृत्तिवन्त इत्यर्थः । ३ पुमर्थचतुष्टयी पुमर्था धर्मार्थ-
 काममोक्षास्तेषा चतुष्टयी । ४ देवराज्यमिन्द्रत्वम् ।

चतुर्थः सर्गः ।

इतश्च ज़रतश्चक्री विनीतामध्यवर्त्मना । प्रययावायुधागारं चक्रस्योत्कोऽतिथेरिव ॥ १ ॥
तदालोकनमात्रेऽपि प्राणनाम महीपतिः । मन्यंते ह्यत्रिया ह्यखं प्रत्यक्षमधिदैवतम् ॥ २ ॥
रोमईस्तकमादाय ज़रतस्तदमार्जयत् । ज्ञत्तानां प्रक्रिया ह्येषा न रत्ने तादृशे रजः ॥ ३ ॥
स्नपयामास तत्तोर्यैः पावनैरवनीपतिः । उदयंतमिव प्राच्यैसरिपतिरहर्पतिम् ॥ ४ ॥
स्थार्सेकान् स्थापयामास तत्र पूज्यत्वशंसिनः । पृष्ठे धुर्यगजस्येव राजा गोशीर्षचंदनैः ॥ ५ ॥
पुष्पैर्गंधैश्चूर्णवासैर्वासोर्जिर्ग्रेषूणैरपि । नृपस्तत्पूजयामास साक्षादिव जयश्रियम् ॥ ६ ॥
तस्याग्रे तंडुलै रौघैरालिखत् सोष्टमंगदीम् । पृथक् पृथग्मंगलाग्नेयेष्टदष्टककुप्श्रियम् ॥ ७ ॥
पंचवर्णैश्च कुसुमैरुपहारं तदग्रतः । विचित्रवर्णमवनीं कुर्वाणमकरोद्वृषः ॥ ८ ॥
दिव्यचंदनकर्पूरप्रायं धूपमथोत्तमम् । नृपः प्रयत्नाच्चक्राग्ने विपद्यश इवादहत ॥ ९ ॥
त्रिश्च प्रदक्षिणीचक्रे चक्रं चक्रधरस्ततः । पदान्यपागात्सप्ताष्टान्यवग्रहानुरोरिव ॥ १० ॥
वामजानुं समाकुंच्य दक्षिणं न्यस्य च क्षितौ । राजा चक्रं नमश्चक्रे तमिव प्रणयी जनः ॥ ११ ॥
तत्रैव च कृतावासश्चक्रस्याष्टाहिकोत्सवम् । चकार साकार इव प्रमोदो मेदिनीपतिः ॥ १२ ॥

१ उत्क उत्कण्ठितः । २ रोमहस्तक मार्जनसाधनविशेष । ३ प्रक्रिया प्रक्रमः रीतिर्वा । ४ पूर्वसमुद्र । ५ स्थासकान् तिलकान् ।

तत्र दायकशुद्धं तद्व्याख्यार्थो ज्ञानवान् सुधीः । निराशंसोऽननुतापी दायकः प्रददाति यत् ॥ १७६ ॥
 इदं चित्तमिदं वित्तमिदं पात्रं निरंतरम् । संजातं यस्य मे सोहं कृतार्थोऽस्मीति दायकः ॥ १७७ ॥
 सावद्ययोगविरतो गौरवत्रयवर्जितः । त्रिगुप्तः पंचसमितो रागद्वेषविनाकृतः ॥ १७८ ॥
 निर्ममो नगरवसत्यंगोपकरणादिषु । ततोऽष्टादशशीलांगसहस्रधरणोद्भुरः ॥ १७९ ॥
 रत्नत्रयधरो धीरः समकांचनलोष्टुकः । शुभ्रध्यानघ्नस्थारुर्जिताह्वैः कुक्षिशंखलः ॥ १८० ॥
 निरंतरं यथाशक्ति नानाविधतपः परः । संयमं सप्तदशधा धारयन्नखिलं धितम् ॥ १८१ ॥
 अष्टादशप्रकारं च ब्रह्मचर्यं समाचरन् । यत्रेहृक् ग्राहको दानं तत्स्याद् ग्राहकशुद्धिमतम् ॥ १८२ ॥
 देयं शुद्धं द्विचत्वारिंशदोषरहितं जवेत् । पानाशनखाद्यस्वाद्यवस्त्रसंस्कारकादिकम् ॥ १८३ ॥
 कालं शुद्धं तु यत्किंचित्काले पात्राय दीयते । जावशुद्धं त्वनाशंसं श्रद्धया यत्प्रदीयते ॥ १८४ ॥
 न देहेन विना धर्मो न देहोऽन्नादिकं विना । धर्मोपग्रहदानं तद्विदधीत निरंतरम् ॥ १८५ ॥
 पात्रेभ्योऽशनपानादि धर्मोपग्रहदानतः । करोति तीर्थव्युत्थितं प्रामोति च परं पदम् ॥ १८६ ॥
 शीलं सावद्ययोगानां प्रत्याख्यानं निगद्यते । द्विधा तद्देशविरतिसर्वविरतिभेदतः ॥ १८७ ॥

१ न्याय्यार्थो नीतिसंपादितार्थः । २ निराशंसोऽप्रत्याशः । ३ अननुतापी अपश्चात्तापकारकः । ४ रसगौरवं ऋद्धिगौरवं सातागौरवं इति गौरवत्रय । ५ मनोगुप्तिः वचोगुप्तिः कायगुप्तिः इति त्रिगुप्तः । ६ ईर्यासमितिः भाषासमितिः एषणासमितिः आदाननिक्षेपणसमितिः परिश्रपनिकासमितिः इति पञ्चसमितयो जैनसिद्धान्ते प्रसिद्धाः । ७ जितेन्द्रियः । ८ उदरमात्रपथेयः । ९ तीर्थस्थ अव्युत्थितं अविच्छेदं ।

सर्वदाधिष्ठितं यद्गसहस्रेणाष्टकार्णिकम् । योजनानि द्वादशांघकारन्यक्कारकारणम् ॥ ३०६ ॥
अधिकरणीसंस्थानं सूर्यचन्द्रज्ञानलप्रचम् । नृपतिः काकिणीरलं चतुरंगुलमाददे ॥ ३०७ ॥

त्रिन्त्रिविधेषकम् ॥

गोमूत्रिकाक्रमात्तेन स गुहापार्श्वयोर्धयोः । योजनांते योजनांते मंडवान्यालिखन् ययौ ॥ ३०८ ॥
धनुःपंचाशतायामान्यैकैकमेकयोजनम् । उद्योतकारीण्येकोनपंचाशत्तानि जज्ञिरे ॥ ३०९ ॥
तावत्स्थायीनि तान्यासन् गुहा चोद्घाटितानना । यावज्जीवति कट्याणी चक्रवर्ती महीतले ॥ ३१० ॥
ममदानां प्रकाशेन तेनाप्रस्खलिता चमूः । संवचार सुखं चक्ररत्नानुगनृपानुगा ॥ ३११ ॥
सा गुहा संचरंतीत्रिश्चमूत्रिश्चक्रवर्त्तिनः । असुरादिबलै रत्नप्रजामध्यमिवावजौ ॥ ३१२ ॥
अंतः संचरता तेन चमूचक्रेण सा गुहा । आसीदुद्दामनिर्घोषा मंथानेनैव मंथिनी ॥ ३१३ ॥
रथैः सीमंतितः सद्योऽश्वधुरैः क्षुण्णकर्करः । जज्ञे पुरीपथ इव स खिलोपि गुहापथः ॥ ३१४ ॥
अंतःस्थितेन सा तेन सेनालोकेन कंदरा । तिरश्चीनत्वगापन्ना लोकनादिरिवाचवत् ॥ ३१५ ॥
मध्यन्तागे तमिस्रायाः संव्यानरशने इव । नृपः प्रापदथोन्मग्नानिमग्ने नाम निर्मग्ने ॥ ३१६ ॥
याम्योद्गृह्रतरुक्षेत्रार्द्राभ्यामागच्छतां नृणाम् । आज्ञालेखे इव कृते ते नदीद्विद्वतोऽङ्गिणा ॥ ३१७ ॥
तुंबीफलमिवैकस्यामुन्मज्जति शिलापि हि । शिलेव तुंबीफलमप्यन्यस्यां तु निमज्जति ॥ ३१८ ॥
तमिस्रायाः पूर्वत्रिचोर्निर्गते ते तु गच्छतः । त्रिस्तेः प्रतीच्या मध्येन सिंधौ संगममामृतः ॥ ३१९ ॥

१ मन्थनदण्डेन । २ मन्थिनी कुम्भी । ३ सीमन्तयुकः कृतः । ४ सञ्चारहितोपि । ५ अवोवत्समेखले । ६ नद्यौ । ७ नदीभिषेण ।

गर्जतः स्थावयंतः क्ष्मां पुरा ददृशिरं द्वि ये । नेष्टुर्मार्गवद्वास्तत्र प्रावृषेष्ट्या घना इव ॥ २१५ ॥
 वक्ष्मीभिः फलनन्नाभिः स्वहस्तौघैः पदे पदे । पंथानोऽयत्नपाथेयाः पांथानामिह जज्ञिरं ॥ २१६ ॥
 राजहंसा इवोत्साहबह्वलीकृतचेतसः । गंतुं देशांतराण्यत्र त्वरंते व्यवसोयिनः ॥ २१७ ॥
 तद्धत्वा सार्धवाहोऽपि प्रयाणसमयेऽमुना । विज्ञप्त इति विज्ञाय यात्राचेरीमवादयत् ॥ २१८ ॥
 सार्धोपि रोदसी कुक्षिचरेर्जेरीस्वात्ततः । ष्चाल गोवृंदमिव गोपगोशृंगनादतः ॥ २१९ ॥
 नव्याब्जबोधप्रवणैः साधुभिः परिवारितः । मरीचिभिः सूर इव सूरिप्यचलत्ततः ॥ २२० ॥
 अग्रतः पार्श्वतः पश्चादारक्षैर्पुरैः स्वयम् । रक्षामासूत्र्य सार्धस्य प्रतस्थे सार्धपो धनः ॥ २२१ ॥
 महाटवीं समुत्तीर्णं सार्धं सार्धपतिं ततः । अनुज्ञाप्याचार्यवर्यो विहर्तुं ययुरन्यतः ॥ २२२ ॥
 ततश्च सार्धवाहोऽपि निष्प्रत्यूहं बहन्पथि । पाथोधिमिव नद्योद्यो वसंतपुरमासदत् ॥ २२३ ॥
 विक्रीणीते स्म ज्ञानानि प्रतिज्ञानानि चाददे । कालेन कियताप्येष धीमंतो ह्याशुकारिणः ॥ २२४ ॥
 परितो ज्ञस्तिस्तस्माद्वाग्धिं विवर्धितः । क्षितिप्रतिष्ठं नगरं पुनरप्याययौ धनः ॥ २२५ ॥
 कालेन तत्र पूर्णयुः कालधर्ममुपागतः । आस्थितैकांतसुखमेष्टुत्तरेषु कुरुत्वसौ ॥ २२६ ॥
 सीतानद्युत्तरतटे जंबूद्वीपस्य पूर्वतः । उत्पदे युगमधर्मेण मुनिदानप्रज्ञावतः ॥ २२७ ॥ युगमं ।
 तत्राष्टमस्य पर्यते मर्त्या भोज्यान्निलाषिणः । पदपंचाशन्नतद्वंषसंख्यपृष्ठकरं रुकाः ॥ २२८ ॥

१ मार्गवहा मार्गप्रवाहाः । २ व्यापारिणः । ३ आरक्षपुरैः रक्षकनरैः । ४ निर्विघ्नः । ५ आस्थितैकान्तसुखमारेषु । ६ पदपञ्चा-
 शदधिकगतद्वयसङ्ख्याः पृष्ठकरण्डकाः पृष्ठस्थितसूक्ष्मगात्रावयवा येषां ते ।

उदगदक्षिणयोः श्रेष्ठोर्ध्वमिग्रामपुराधिपाः । विचित्ररत्नाचरणा रत्नाकरसुता इव ॥ ४९८ ॥
अस्खलजतयो व्योम्नि सौपर्णेया इवाचलन् । समं नमिविनमिन्यां तन्मूर्त्तय इवापराः ॥ ४९९ ॥ युग्मं ।
एयुर्विचित्रमाणिव्यप्रजोद्भासितदिग्मुखैः । विमानैः केप्यसंलक्ष्यजेदा वैमानिकामरैः ॥ ५०० ॥
गर्जद्भिः शीकरासारवर्षिर्जिर्गंधसिंधुरैः । पुष्करावर्त्तकांज्रोदसोदरैरपरैश्चलन् ॥ ५०१ ॥
आद्भिन्नैरिन्दुमार्त्तैडप्रचृतिज्योतिषामिव । सुवर्णरत्नरचितैः स्यंदनैः केचिदापतन् ॥ ५०२ ॥
गगने बहसु बहगद्भिर्वेगातिशयशालिजिः । केपि प्रतस्थिरे वायुकुमारैरिव वाजिजिः ॥ ५०३ ॥
विहस्तहस्ताः शस्त्रौघैर्वज्रसन्नाहारिणः । ह्रवमानाः ह्रवगवर्त्तकेचिदेयुः पदातयः ॥ ५०४ ॥
तावथोत्तीर्ष वैताड्यादिद्याधरबलावृतौ । युयुत्समानौ संनद्धौ जरतेश्वरमीयतुः ॥ ५०५ ॥
कुर्वन् मणिविमानैर्द्या बहुसूर्यमयीमिव । प्रज्वलद्भिः प्रहरणैस्तस्मिन्मादामयीमिव ॥ ५०६ ॥
उद्दामकुंडुभिध्वानैर्मघघोषमयीमिव । विद्याधरबलं व्योमन्यपश्यन्नरतस्ततः ॥ ५०७ ॥ युग्मं ॥
दंनार्थिन् दंनमस्मत्तस्त्वं गृह्णासीति ज्ञापिणौ । आहवायाह्वयेतां तौ विद्याहस्तौ महीपतिम् ॥ ५०८ ॥
अथ ताभ्यां ससैन्याभ्यां प्रत्येकं युगपच्च सः । युयुधे विविधैर्युद्धैर्युद्धाज्यं यज्जायश्रियः ॥ ५०९ ॥
युधा द्वादशवार्षिक्या विद्याधरपती जितौ । प्रांजली प्राणिपत्यैवं जरताधीशमूचतुः ॥ ५१० ॥
रवेरुपरि किं तेजो वायोरुपरि किं जैवी । मोक्षस्योपरि किं सौख्यं कश्च शूरस्तवोपरि ॥ ५११ ॥
ऋषजो जगवान् साक्षादद्य दृष्टस्त्वमार्षजे । अज्ञानाद्बोधितोऽस्माज्जिः कुलस्वामिन् सहस्व नः ॥ ५१२ ॥

१ व्याकुलहस्ताः । २ युद्ध कर्त्तुमिच्छन्तौ । ३ विधामतौ । ४ युद्धेन अज्याः सपादनीयाः । ५ वेगवान् ।

तत्किं ते त्रातरि गुरावारंजोयं जयंकरः । त्वत्तः संज्ञान्यते नैप पंचत्वममृतादिव ॥ ४८१ ॥
 इत्यपि गते कार्यं न विनष्टं मनागपि । तद्गणारंजसंरंजं खलमैत्रीमिव त्यज ॥ ४८२ ॥
 संपरार्थरयाद्भीरास्त्रिवारय नरेश्वर । निजाज्ञया प्रसरतो मंत्रेणैव महोरगान् ॥ ४८३ ॥
 जरते त्रातरि गुरौ गत्वा जव वशंवदः । एवं च श्लाघ्यतेऽल्यंतशक्तो विनयज्ञागिति ॥ ४८४ ॥
 तदिदं जरतक्षेत्रं षट्खरं जरताजितम् । शुद्धय स्वोपाजितमिव युवयोर्हि किमंतरम् ॥ ४८५ ॥
 इत्युदित्वा विरतेषु तेषु दृष्ट्वा घनेष्विव । एवं बाहुबलिः स्माह स्मित्वा गंजीरया गिरा ॥ ४८६ ॥
 आवयोर्विग्रहे हेतुमज्ञात्वा परमार्थतः । निजस्वच्छतया यूयमेवं वदथ हे सुराः ॥ ४८७ ॥
 तातजक्ताः सदा यूयमावां तातस्य चात्मजौ । इति संबंधतोऽप्युक्तं युक्तं शुभाञ्जिरीदृशम् ॥ ४८८ ॥
 पुरा हि दीक्षासमये तातोऽर्थिभ्यो हिरण्यवत् । विजय्य देशानसम्यमदत्त जरताय च ॥ ४८९ ॥
 वयं सर्वेपि तिष्ठामः संतुष्टाः स्वस्वनीवृता । धनमात्रकृते हंत परद्रोहं करोति कः ॥ ४९० ॥
 असंतुष्टस्तु जरतो जग्रसे जरतोदधौ । मत्स्यानिव महामत्स्या राज्यान्यखिलचूचुजाम् ॥ ४९१ ॥
 राज्यैस्तरस्यसंतुष्ट आर्घ्यं न ज्ञौजनैः । आचिह्नेद स राज्यानि स्वेपामवरजन्मनाम् ॥ ४९२ ॥
 पितृदत्तानि राज्यानि त्रातृणामाच्छिनत्ति नः । गुरुत्वमात्मनस्तेन स्वयमेव निवारितम् ॥ ४९३ ॥
 वयोमात्रेण न गुरुर्गुरुर्गुरुवदाचरन् । गुरुत्वं दर्शितं तेन त्रातृनिर्वासनादिदम् ॥ ४९४ ॥

१ पञ्चत्व मरण । २ युद्धवेगात् । ३ निजहृदयैर्मल्येन । ४ स्वस्वदेशेन । ५ भरतक्षेत्रसमुद्रे । ६ आद्यूनः उदरपूरकः ।
 ७ अवरजन्मना लघुभ्रातृणा । ८ बन्धुबहिष्करणात् ।

कदा निधिरिवाशेषकदा पूर्णः शनैः शनैः । स बज्रव महाजागो जनानां नयनोत्सवः ॥ १४३ ॥
 स कन्यां विनयवतीं मूर्त्तां तु विनयश्रियम् । समये समयज्ञान्यां पितृभ्यां परिणयितः ॥ १४४ ॥
 निशातमस्त्रं कामस्य कामिनीजनकर्मणम् । रतिस्त्रीलावनं सोऽथ यौवनं प्रत्यपद्यत ॥ १४५ ॥
 क्रैमौ समतलौ तस्य क्रमात्कूर्मवदुन्नतौ । सिंहमध्याधरीकारधुरीणं मध्यमप्यञ्जत् ॥ १४६ ॥
 उरस्थलं चाकलयत् स्वर्णशैलशिखालुलाम् । उशुरौ दधतुः स्कंधौ ककुब्जत्कुकुदश्रियम् ॥ १४७ ॥
 युजौ युजंगमाधीशजोगशोचां च विज्रतुः । अर्द्धाभ्युदितराकेंडुस्त्रीलामलिकर्माददे ॥ १४८ ॥
 रदैर्नखैर्मणिनिजैर्वपुषा कनकत्विषा । सकलां कलयामास मेरुलक्ष्मीं स्थिराकृतिः ॥ १४९ ॥
 अपरेद्युः शतबल्लो विद्याधरपतिः सुधीः । महासत्वस्तवविज्ञश्चित्तयामासिवा निदम् ॥ १५० ॥
 विधाय सहजाशौचमुपरैस्कारैर्नवं नवम् । गोपनीयमिदं हंत कियत्कालं कलेवरम् ॥ १५१ ॥
 सत्कृतोऽनेकशोष्येष सत्क्रियेत यदापि न । तदापि विक्रियां याति कायः खलु खलोपमः ॥ १५२ ॥
 अहो बहिर्निष्पतितैर्विधामूत्रकफादिज्जिः । दूष्णीयंते प्राणिनोऽमी कायस्यांतःस्थितैर्न किं ॥ १५३ ॥
 रोगाः समुद्भवन्त्यस्मिन्नत्यन्तांतकदायिनः । दंदशूका इव कूरा जरषिटपकोदरे ॥ १५४ ॥
 निसर्गाज्ज्वरश्चायं कायोब्द इव शारदः । दृष्टनष्टा च तत्रेयं यौवनश्रीस्तडिन्निजा ॥ १५५ ॥

* “समये समयभिषिन्नादेशादुपायत” इति कचिपुस्तके पाठः । १ निशात तीक्ष्ण । २ क्रमौ चरणौ । ३ सिंहोदरस्य अधरी-
 कारे तिरस्कारे धुरीणमग्रेसरं । ४ ककुब्जतो वृषस्य ककुदश्रिय पृष्ठाङ्गशोभा । ५ अर्द्धाभ्युदितराकेन्दुलीलां अर्द्धोदितपूर्णमिन्दुलीला ।
 ६ अलिकं ललाटं । ७ उपस्कारैः सस्कारैः । ८ दंदशूकाः सर्पाः ।

युष्मान्निषेधैतस्माद्यद्यस्य हितकाङ्क्षिणः । अयुध्यमानेनानेनाव्यहं युध्ये न जातुचित् ॥ ५०९ ॥
 ऊर्जितं तवचस्तस्य पर्जन्यस्येव गर्जितम् । आकार्ष्यं विस्मयोत्कर्णस्ते ऋयोप्येवमच्यधुः ॥ ५१० ॥
 इतो जटपन् युद्धहेतुं चक्री चक्राप्रवेशनम् । न शक्योऽनुत्तरीकर्तुं निरोद्धुं गुरुणापि हि ॥ ५११ ॥
 युद्ध्यमानेन युद्धयेहमिति जटपन् जवानपि । युष्मान्निरोद्धुं नियतं शक्रेणापि न शक्यते ॥ ५१२ ॥
 दयोरप्युषजस्वामिदृढसंसर्गशालिनोः । दयोरपि महाबुद्धयोर्धयोरपि विवेकिनोः ॥ ५१३ ॥
 दयोरपि जगन्नात्रोर्धयोरपि दयावतोः । जगद्यद्येण जगतां युद्धोत्पात उपस्थितः ॥ ५१४ ॥ युग्मम् ।
 तथापि प्रार्थ्यसे वीर प्रार्थनाकटपपादप । उत्तमेनैव युद्धेन युध्येथा माधमेन तु ॥ ५१५ ॥
 अधमेन हि युद्धेन युवयोरुग्रतेजसोः । ऋषिष्ठलोकप्रलयादकाले प्रलयो ज्ञेयत् ॥ ५१६ ॥
 दृष्टियुष्मादित्रियुष्यैर्बुद्धव्यं साधु तेषु हि । आत्मनो मानसिद्धिः स्याल्लोकानां प्रलयो न च ॥ ५१७ ॥
 आमेति तस्मिन् वदति नातिदूरे दिवौकसः । तस्थुर्दंष्ट्रं तयोर्युद्धं नगर्या नागरा इव ॥ ५१८ ॥
 अथाङ्गया बाहुबलेः प्रतीहारो गजस्थितः । गर्जन् गज इवोर्जस्वी जगादेति स्वसैनिकान् ॥ ५१९ ॥
 जोजो समस्तराजन्याश्चिरं चिंतयतां हि वः । उपस्थितं स्वामिकार्यमचीष्टं पुत्रलाजवत् ॥ ५२० ॥
 परं वः स्वदृढपुण्यत्वाद्वैर्वेदोयमर्थितः । जरतेन सह धंघयुद्धहेतोर्महायुजः ॥ ५२१ ॥
 स्वतोपि धंघयुद्धेऽपि किं पुनःप्रार्थितः सुरैः । स्वामी स्वाराजतुदयौजाः समैराक्षो निषेधति ॥ ५२२ ॥
 हस्तिमह इवैकांगमहो युष्माञ्जिरेष तत् । युद्ध्यमानः प्रेक्षणीयस्तटस्थैरमरैरिव ॥ ५२३ ॥

आशुः पतोकाचपक्षं तरंगचपलाः श्रियः । भोगिभोगनिजा जोगाः संगमाः स्वप्नसंनिजाः ॥ १५६ ॥
 कामक्रोधादिन्निस्तापैस्ताप्यमानो दिवानिशम् । आत्मा शरीरांतःस्थोऽसौ पच्यते पुष्टपाकवत् ॥ १५७ ॥
 विषयेष्वतिदुःखेषु सुखमानी मनागपि । नाहो विरज्यते जनोऽशुचिकीट इवाशुचौ ॥ १५८ ॥
 दुरंतविषयास्वादपराधीनमना जनः । अंधोऽधुमिव पादाग्रस्थितं मृत्युं न पश्यति ॥ १५९ ॥
 आपातमात्रमधुरैर्विषयैर्विषसंनिजैः । आत्मा मूर्छित एवास्ते स्वहिताय न चेतति ॥ १६० ॥
 तुह्ये चतुर्णां पौर्मर्त्ये पापयोरर्थकामयोः । आत्मा प्रवर्त्तते हंत न पुनर्धर्ममोक्षयोः ॥ १६१ ॥
 अस्मिन्नपारसंसारपारागारे शरीरिणाम् । महारत्नमिवानर्घं मानुष्यमिह दुर्लभम् ॥ १६२ ॥
 मानुष्यकेऽपि संप्राप्ते प्राप्यते पुण्ययोगतः । देवता जगवानर्हन् गुरवश्च सुसाधवः ॥ १६३ ॥
 मानुष्यकस्य यद्यस्य वयं नादद्महे फलम् । मुषिताः स्मस्तदधुना चौरैर्वसति पत्तने ॥ १६४ ॥
 तदद्य कवचहरे कुमारोऽस्मिन् महाबले । राज्यचारं समारोप्य कुर्महे स्वसमीहितम् ॥ १६५ ॥
 विमृश्यैवं शतबलः समाहूय महाबलम् । विनीतं बोधयामास राज्यग्रहणहेतवे ॥ १६६ ॥
 स राज्यचारमुद्योतुं मेने पितृनिदेशतः । जवंति हि महारमानो गुर्वाज्ञाजंग्गीरवः ॥ १६७ ॥
 ततः शतबलः सिंहासनेऽध्यास्य महाबलम् । अग्निषिच्य स्वहस्तेन चक्रे तिलकमंगलम् ॥ १६८ ॥
 स रराज नवो राजा कुंदसोदरकांतिना । चांदनेन तिलकेनोदयाचल इर्वेदुना ॥ १६९ ॥

१ भोगिभोगनिभाः सर्पफणातुल्याः । २ पुष्टपाकः पुष्टपात्रेण औषधपाकस्तद्वत् । ३ अन्धु कूपम् । ४ पुरुषार्थत्वे । ५ वसति सति ।
 ६ कुन्दं माध्यकुसुमं तद्वत्कान्तिना ।

चक्रं चक्रचतुः पाणिं पुनरप्यापपात तत् । वासयष्टिं खग इव तुरंग इव मंडुराम् ॥ ७१४ ॥
 विषं विषधरस्येवामोघं मारणकर्मणि । इदमेवास्त्रसर्वस्वमस्य नान्यदतः परम् ॥ ७१५ ॥
 मयि दंभायुधे चक्रमोक्षादन्यायकारिणम् । तदेनमेष मृद्नामि सचक्रमपि मुष्टिना ॥ ७१६ ॥ शुग्मम् ।
 अमर्षाच्चित्तयित्वैवं सुनंदानंदनो दृढाम् । मुष्टिमुद्यम्य यमवद्भीषणः समधावत् ॥ ७१७ ॥
 करीवोन्मुग्नरकरः कृतमुष्टिकरो हुतम् । जगाम भरताधीशान्तिकं तद्वृक्षिदापतिः ॥ ७१८ ॥
 मर्यादोर्व्यामिवोदैर्वांस्तत्र तस्थौ रयादपि । एवं च स महासत्त्वश्चित्तयामास चेतसि ॥ ७१९ ॥
 अहो राज्यस्य लुब्धेन लुब्धकादपि पापिना । अमुनेव समारब्धो धिग्धिग् त्रातृवधो मया ॥ ७२० ॥
 यदादावपि हन्यंते त्रातृत्रातृव्यकादयः । शाकिनीमंत्रवत्तस्य राज्यस्यार्थं येतेत कः ॥ ७२१ ॥
 राज्यश्रिया प्राप्तयापि यथेष्टं युक्तयापि च । सुरयेव सुरार्पस्य पुंसस्तुषिर्न जायते ॥ ७२२ ॥
 त्रवेदाराध्यमानापि प्राप्य सौकमपि त्वम् ॥ राज्यलक्ष्मीः क्षणात् क्षुद्रदेवतेव पराङ्मुखी ॥ ७२३ ॥
 राज्यलक्ष्मीरमावास्यारात्रिवद्भूरितामसा । उज्झांचकार तृणवत्तातोऽप्येनां कुतोऽन्यथा ॥ ७२४ ॥
 तस्य तातस्य पुत्रेण सताप्येषा मया चिरात् । दुर्वृत्तत्वेन विज्ञातां ह्यास्यत्यन्यः कथं ह्यमुम् ॥ ७२५ ॥
 सर्वथा त्यजनीयेयमिति निश्चित्य चेतसि । महामना बाहुबलिरित्यूचे चक्रवर्तिनम् ॥ ७२६ ॥
 तितिदस्व क्षमानाथ राज्यमात्रकृतेपि यत् । विषन्निव मया त्रातरेवं त्वमसि खेदितः ॥ ७२७ ॥

१ मन्दुरा अश्वशाला । २ भरतसमीप । ३ उदन्वान् समुद्रः । ४ लुब्धकात् व्याधात् । ५ त्रातृव्यको त्रातृपुत्र । ६ सुरापस्य मदिरापानकारकस्य ।

पैतृकेणातपत्रेण हंसपत्रामलेन सः । शुशुजे शारदत्रेण गिरिराज इवोच्चकैः ॥ १७० ॥
 विरेजे प्रेखता चारुचामरद्वितयेन सः । बलाकायुगलेनेव विमलेन बलाहकः ॥ १७१ ॥
 तस्याजिपेके गंजरीरतरोमंगद्वयदुञ्जिः । दध्वान ध्वनयन्नाशाश्वंजोदय इवोदधेः ॥ १७२ ॥
 समंतान्मंत्रिसामंतैः समेत्य सममन्यत । द्वैतीयीकः शतबल इव रूपांतरेण सः ॥ १७३ ॥
 पुत्रं राज्ये निवेक्ष्यैवं स्वयं शतबलस्ततः । आददे शमसाम्राज्यमाचार्यचरणान्तिके ॥ १७४ ॥
 सोऽसारान् विषयान् प्रोद्द्वय सारं रत्नत्रयं दधौ । तथाप्यखंडा तस्यासीत्सर्वत्र समचित्ता ॥ १७५ ॥
 मूलादुन्मूलयामास कषायान् स जितेंद्रियः । कूटंकषापूर इव कूटस्थितमहीरुहान् ॥ १७६ ॥
 आत्माराममना वाचंयमो नियतचेष्टितः । अधिसेहे महासत्वो दुःसहान् स परीषहान् ॥ १७७ ॥
 मैत्र्यादिचिर्जावनान्निः प्रवृद्धध्यानसंततिः । सोऽमंदानंदनिर्मग्नस्तस्थौ मुक्ताविवा निशम् ॥ १७८ ॥
 ध्यानेन तपसा चायुर्दीप्तयैवातिवाह्य सः । महात्मा सादयामास सदनं त्रिदिवौकसाम् ॥ १७९ ॥
 महाबलोऽपि बद्धिजिः खेचरैः परिवारितः । आखंडैल इवाखंडशासनः प्रशशास गाम् ॥ १८० ॥
 रम्यास्वारामराजीषु स रेमे रमणीवृतः । मुदितः पंकरुहिणीखंभेख्वि सित्लहदः ॥ १८१ ॥
 अज्रहंस्तत्पुरो नित्यं संगीतप्रतिशब्दितैः । संगीतकानुवादिन्य इव वैताड्यकंदराः ॥ १८२ ॥
 अग्रतः पार्श्वयोः पश्चान्नारीजिः परिवेष्टितः । स चकासामास रसशृंगार इव मूर्त्तिमान् ॥ १८३ ॥

१ प्रेक्षता चलता । २ कूलक्षपा नदी तस्या. पूर इव । ३ आखण्डलः इन्द्रः । ४ सितच्छदः हस. । ५ सङ्गीतकानुवादिन्यः
 सङ्गीतस्य अनुकरणं कुर्वन्त्यः ।

मूलोत्तरगुणपृष्ठं साधुधर्ममुपादिशत् । स्वयं च तदनाचारे पृष्ठोऽशक्तिं जगद सः ॥ १६ ॥
इति बोध्यागतान् ज्ञयान् परिवर्त्रेजिषून् सतः । मरिचिः प्रेययामास समीपे स्वामिपादयोः ॥ १७ ॥
प्रतिबुध्यागतानां च तेषां दीक्षां स्वयं ददौ । निष्कारणोपकारैकबंधुः स्वाम्यृषन्ध्वजः ॥ १८ ॥
मरिचैः स्वामिना सार्धं एवं विहरतोऽन्यदा । शरीरे रोग उत्पेदे काष्ठे घृणै इवोद्वबणः ॥ १९ ॥
प्रादंब्रजप्रकपिवत् व्रतत्रष्टो बहिःकृतः । स्वयूथ्यासंयतैर्नैव मरीचिः प्रत्यपाल्यत ॥ २० ॥
अजातप्रतिचारोसौ बबाधे व्याधिनाधिकम् । इक्षुवाट इवारद्वजर्जितः शूकरादिना ॥ २१ ॥
रोगे निपततो घोरे महारण्य इवोसखा । एवं विचिंतयामास मरीचिर्निजचेतसि ॥ २२ ॥
अहो मम जवेऽत्रैवोदीर्णं कर्म शुजेतरम् । मां यदेते परमिवोपेक्षते स्वेपि साधवः ॥ २३ ॥
यद्वा दिवाकरस्येवोर्द्विकेऽनालोककारिणः । दोषो न कस्यापि मयि साधोरप्रतिचारिणः ॥ २४ ॥
सावद्यविरतास्ते हि सावद्यनिरतस्य मे । वैयावृत्यं कथं कुर्युर्मेढ्रस्येव महाकुलाः ॥ २५ ॥
न तान् कारयितुं युक्तं वैयावृत्यं ममापि हि । व्रतत्रंशोत्थपापस्य संतानाय हि यद्भवेत् ॥ २६ ॥
तदात्मप्रतिचाराय मंदधर्माणमात्मवत् । अन्वेषयामि कमपि युज्यते हि मृगैर्मृगाः ॥ २७ ॥
मरीचिश्चिंतयन्नेवमुह्यौघः कथमप्यनूत् । काळादनूषत्वं हि व्रजत्यूषरचूरपि ॥ २८ ॥
अन्यदा स्वामिनः पादपद्मांते दूरन्नव्यकः । कुतोपि कपिलो नाम राजपुत्रः समाययौ ॥ २९ ॥

१ मूलोत्तरगुणश्रेष्ठ । २ परिवर्त्रेजितुमिच्छन् । ३ घृणः कीटविशेषः । ४ असखा असहायः । ५ स्वेऽपि स्वकीया अपि । ६ उल्लेखे
घृके । ७ उल्लावो रोगनिर्मुक्तः । ८ क्षारभूमिः ।

नैर्महयाद्वापुस्तत्वाच्च नित्यमेव द्युसङ्गणैः । स्नायमानमिग्राञ्चोन्निर्मृज्यमानमिवांशुकैः ॥ ८२ ॥
 स्फटिकोपलकूलेषु निर्मलेष्वंगनाजनैः । उपलद्वयसैरिद्वारिं वातोद्भूताब्जरेणुना ॥ ८३ ॥
 शृंगाग्रजागविश्रांतविद्याधरमृगीहशाम् । वैताढ्यलुब्धहिमवद्विस्मरणचक्रांतरम् ॥ ८४ ॥
 आदर्शमिव रोदैस्योर्दिशां हासमिवासमम् । ग्रहनक्षत्रनिर्माणमृत्स्नास्थलमिवाक्षयम् ॥ ८५ ॥
 मध्यजागसमासीनक्रीडाश्रांतकुरंगकैः । शिखरैर्दर्शिताने ऋमृगलान्नविभ्रमम् ॥ ८६ ॥
 आमुक्तामलसंव्यानमिव निर्जरपंक्तिभिः । उत्पताकमिवोदचदकैकांतोपलांशुभिः ॥ ८७ ॥
 तुंगनिर्मलशृंगाग्रसंक्रान्तेन विवस्वता । मुग्धसिद्धपुरंध्रीणां दत्तोदयगिरिभ्रमम् ॥ ८८ ॥
 अत्यार्धपत्रबह्वैः संततल्लोयमंध्रिपैः । मयूरपत्ररचितैरातपत्रैरिवोरुभिः ॥ ८९ ॥
 खेचरीजिह्वाद्यमानेष्वेणपोतेषु कौतुकात् । उत्प्रसवन्मृगीक्षीरसिच्यमानलतावनम् ॥ ९० ॥
 कदलीपत्रसंव्यानशबरीलास्यमीक्षितुम् । श्रेणीकृताक्षिपत्राभिः पुरस्त्रीजिरधिष्ठितम् ॥ ९१ ॥
 रतश्रांतोरगीपीतदरिद्रितवनानिलम् । वनानिलनटक्रीमाप्रनत्तिलतावनम् ॥ ९२ ॥
 किंनरस्त्रीरतारंजमंदिरीचूतकंदरम् । अप्सरोमज्जनचरोत्तरंगितसरोजलम् ॥ ९३ ॥
 क्षारीद्यूतपरैः कापि पानगोष्ठीरतैः कचित् । कचनावर्धपणितैर्यक्षैस्तुभुक्षितोदरम् ॥ ९४ ॥
 कच्चिह्नवरनारीभिः किंनरीभिः कचित्पुनः । क्वचिद्विद्याधरस्त्रीभिः क्रीडाप्रक्रांतगीतिकम् ॥ ९५ ॥

१ द्युसङ्गणैः देवसङ्घैः । २ उपलक्ष्य नदीजल । ३ चावाभूम्योः । ४ सूर्येण । ५ अग्निपैः दृक्षे । ६ मृगशिशुषु । ७ पाशफलकद्यूतपरैः ।
 ८ आवर्धकैः । ९ कोलाहलीकृतमध्य ।

आसेव्यमानस्तत्कादसुखोत्तर्विरसः स्मरः । कंङ्कयमाना पामेव निकामं च प्रवर्धते ॥ ३९८ ॥
 कामोऽयं नरकदूतः कामो व्यसनसागरः । कामो विपल्लताकंदः कामः पापपुसारणिः ॥ ३९९ ॥
 मदनेन मदेनेव जनः परवशीकृतः । सदाचारपथत्रष्टः पतत्येव ज्रवोवटे ॥ ३०० ॥
 अर्थं धर्मं च मोक्षं च वेदमेव गृहमेधिनः । आसादितप्रवेशोऽयं खनत्यालुंखि स्मरः ॥ ३०१ ॥
 दर्शनेन स्पर्शनेनोपचोगेन च निर्जरम् । व्यामोहायैव जायते विषवस्त्रय इव स्त्रियः ॥ ३०२ ॥
 निकाममेव कामिन्यः कामबुद्धकवागुराः । हरिणानामिव नृणां जायतेऽनर्थहेतवे ॥ ३०३ ॥
 ये नर्मसुहृदः खादाचामैकसुहृदो हि ते । स्वामिनिश्चितयंत्येते परलोकहितं न यत् ॥ ३०४ ॥
 स्त्रीकथाजिगीतनृत्यैर्नर्मोक्त्या मोहयंत्यमी । खिङ्गाः स्वस्वामिनमहो नीचाः स्वार्थैकतत्पराः ॥ ३०५ ॥
 कुसंसर्गात्कुलीनानां ज्रवेदन्त्युदयः कुतः । कदली नंदति कियद्ददरीतरुसंनिधौ ॥ ३०६ ॥
 तत्प्रसीद कुलस्वामिन् स्वयं विज्ञोऽसि मा मुह । विहाय व्यसनासक्तिं मनो धर्मे निधीयताम् ॥ ३०७ ॥
 निश्चयेन द्रुमेणैव सरसेवापवारिणा । निर्गन्धेन पुष्पेण विंदतेनेव दंतिना ॥ ३०८ ॥
 रूपेणैवाक्षवणिन्ना राज्येनेवापमंत्रिणा । अदेवेनेव चैत्येन रजन्येवेन्द्रहीनया ॥ ३०९ ॥
 यतिनेवाचरित्रेण सैन्येनेवापशस्त्रिणा । मुखेनेवाद्भिहीनेन निर्धर्मेण नरेण किम् ॥ ३१० ॥
 त्रिचित्रविशेषकम् ।

१ पामा कण्डूतिः । २ भवावटे संसारगर्ते । ३ आसुर्मूषकः । ४ काम एव लुब्धको निषादस्तस्य वागुराः पाशरज्ज्वः । ५ खादा-
 चामैकसुहृदः खानपानैकभिन्नाणि । ६ खिङ्गाः शठाः ।

व्यंतरास्तत्र कालिंदीवीचिश्रीतस्करान्न व्यधुः । हुदवैस्तोरणानाङ्गः ककुभु चतसृष्वपि ॥ १०ए ॥
 तोरणान्यजितः संजेवराजन्मकराकृतिः । सिंधूजयतटस्थस्तुमकरश्रीविम्बिनीः ॥ ११० ॥
 तेषु श्वेतातपत्राणि चत्वारि च चकाशिरे । दिग्देवीनां चतसृणां राजता इव दर्पणाः ॥ १११ ॥
 रेजुध्वजपटास्तेषु समीरणतरंगिताः । आकाशगंगतरलतरंगत्रांतिदायिनः ॥ ११२ ॥
 अधोऽधस्तोरणान्यासन्मौक्तिकस्वस्तिकादयः । जगतो मंगलमिहेत्यालोख्यद्विविचित्रमाः ॥ ११३ ॥
 तत्रोर्व्यां रचिते पीठे वप्रं वैमानिकाः सुराः । रत्नाकरश्रीसर्वस्वमिव रत्नमयं व्यधुः ॥ ११४ ॥
 तैश्चक्रे तत्र माणिक्यकपिशीर्षपरंपरा । चंद्रचक्रांशुमालेव मानुषोत्तरसीमनि ॥ ११५ ॥
 वल्लयीकृत्य हेमाद्रिशृंगमेकमिवामलम् । प्राकारं मध्यमं ज्योतिष्पतयः कांचनं व्यधुः ॥ ११६ ॥
 चाक्रिरे कपिशीर्षाणि तत्र रत्नमयानि ते । सचित्राणीव गुचिरं प्रेक्षकप्रतिबिंबितैः ॥ ११७ ॥
 विदधुर्नवनगधीशा रौन्यं वप्रमधस्तनम् । कुन्दलीचूतशेषाहिजोगन्त्रमविधायिनम् ॥ ११८ ॥
 चक्रुस्ते कांचनीं तत्र कपिशीर्षपरंपराम् । क्षीरोदतीरनीरस्थसुपर्णश्रेणिविविचित्राम् ॥ ११९ ॥
 वप्रे वप्रे च चत्वारि चाक्रिरे गोपुराणि तैः । तदा विनीतानगरीप्राकारे गुह्यकैश्चि ॥ १२० ॥
 गोपुरेषु च माणिक्यतोरणान्यक्रियंत तैः । प्रसारिजिः शतगुणानीव स्वैरेव रश्मिजिः ॥ १२१ ॥

१ कालिन्दी यमुना । २ माणिक्यप्राकाराग्रपरंपरा । ३ गण्डलीकृत्य । ४ क्षीराब्धिगतजलस्थगरुडपल्लिविभ्रमा । ५ गुह्यकैः यक्षैः ।
 ६ रश्मिभिः किरणैः ।

यत्रैकोपि यतिः सिध्येत् तीर्थं तदपि पावनम् । किं पुनर्यत्र तावतः सिषिधुस्ते महर्षयः ॥ ४४७ ॥
अथ शत्रुञ्जयगिरौ चैत्यं रत्नशिलामयम् । अकारयन्मेरुचूलाप्रस्पष्टं जरतेश्वरः ॥ ४४८ ॥
पुंरुरीकप्रतिमया सहितां प्रतिमां प्रज्योः । चेतनामिव चेतोऽतस्तन्मध्येऽस्थापयन्नृपः ॥ ४४९ ॥
नानादेशेषु विहरन् जगवानपि । अन्वग्रहीद्वोधिदानाच्चक्षुर्दानादिवांधवान् ॥ ४५० ॥
प्रज्योराकेवलज्ञानाद्भूमानां तु जङ्गिरे । चतुरशीतिसहस्राः साध्वीलक्षत्रयं तथा ॥ ४५१ ॥
स पंचाशत्सहस्रं च श्राद्धलक्षत्रयं तथा । श्राद्धीलक्षाः पंच सार्धंश्चतुःसहस्रसंयुताः ॥ ४५२ ॥
सहस्राणि तु चत्वारि तथा सप्तशतानि च । पंचाशदधिकान्यासन् श्रीचतुर्दशपूर्विणाम् ॥ ४५३ ॥
अवधिज्ञानिसाधूनां सहस्राणि नवाञ्जवन् । केवलज्ञानिसाधूनां सहस्राणि तु विंशतिः ॥ ४५४ ॥
जातवैक्रियलब्धीनां श्रमणानां महात्मनाम् । षट्शतान्यधिकान्यासन् सहस्राणि तु विंशतिः ॥ ४५५ ॥
पृथक् पृथक् वादिनां च मनःपर्ययिणां तथा । षादशासन् सहस्राणि संपंचाशच्च षट्शती ॥ ४५६ ॥
अनुत्तरविमानोपपातिनां च महात्मनाम् । षाविंशतिसहस्राणि चाञ्जवन् युवनप्रज्योः ॥ ४५७ ॥
एवं चतुर्विधं संघं जगवानादितीर्थकृत् । धर्मे संस्थापयामास व्यवेहार इव प्रजाः ॥ ४५८ ॥
दीक्षाकाद्यात्पूर्वलक्षं क्षपयित्वा ततः प्रज्युः । ज्ञात्वा स्वमोक्षकालं च प्रतस्थेऽष्टापदं प्रति ॥ ४५९ ॥
शैलमष्टापदं प्राप क्रमेण स परिहृदः । निर्वाणसौधसोपानमिवारोहच्च तं प्रज्युः ॥ ४६० ॥
समं मुनीनां दशज्जिः सहस्रैः प्रत्यपद्यत । चतुर्दशेन तपसा पादपोषणं प्रज्युः ॥ ४६१ ॥

१ मेरुचूलासमानमित्यर्थः । २ लोकव्यवहारे । ३ मोक्षप्राप्तादभोगान् ।

साधु साधु स्वयंबुध्र स्वामिनो हितकाम्यसि । यदाहार ध्वोजरैर्गिरा भ्रावोऽनुमीयते ॥ ३१५ ॥
 कृजोः सदा प्रसन्नस्य स्वामिनः सुखहेतवे । वंदत्येवं कुलामात्यास्त्वाहशा एव नापरे ॥ ३१६ ॥
 निसर्गकठिनः कस्त्वामुपाध्यायोऽध्यजीगपत् । अर्काण्णाशनिपाताचं प्रचोरेयं दिदमब्रवीः ॥ ३१७ ॥
 स्वयं जोगाञ्जिनि, स्वामी सेव्यते सेवकैरिह । मा चुंक्थास्त्वं तु जोगानित्युच्यते स कथं नु तैः ॥ ३१८ ॥
 त्यक्त्वा यदैहिकान् जोगान् परलोकाय यत्यते । हित्वा हस्तगतं देह्यं कूर्परादेहनं हि तत् ॥ ३१९ ॥
 परलोकफलो धर्मः कीर्त्यते तदसंगतम् । परलोकोऽपि नास्त्येवात्रावतः परलोकिनः ॥ ३२० ॥
 पृथ्व्यप्तेजःसमीरेभ्यः समुद्भवति चेतना । गुरुपिष्टोदकादिभ्यो मदशक्तिरिव स्वयम् ॥ ३२१ ॥
 शरीरान्न पृथक् कोपि शरीरी हंत विद्यते । परित्यज्य शरीरं यः परलोकं गमिष्यति ॥ ३२२ ॥
 निःशंकमुपजोक्तव्यं ततो वैषयिकं सुखम् । स्वात्मा न वंचनीयोऽयं स्वार्थप्रशो हि मूर्खता ॥ ३२३ ॥
 धर्माधर्मौ च नाशङ्क्यौ विघ्नेहेतू सुखेषु तत् । तावेव नैव विद्येते यतः खरविपाणवत् ॥ ३२४ ॥
 स्रपनेनांगरागेण माद्वैर्वस्त्रविचूषणैः । यदेकः पूज्यते श्रावो पुण्यं तेन व्यधायि किम् ॥ ३२५ ॥
 अन्यस्य चोपरि श्रावण आसित्वा मूत्र्यते जनैः । क्रियते च पुरीषादि पापं तेन व्यधायि किम् ॥ ३२६ ॥
 उत्पद्यंते विपद्यंते कर्मणा यदि जंतवः । उत्पद्यंते विपद्यंते बुद्धुदाः केन कर्मणा ॥ ३२७ ॥
 तदस्ति चेतनो यावत् चेष्टयते तावदिह्यया । चेतनस्य विनष्टस्य विद्यते न पुनर्भवः ॥ ३२८ ॥

१ भावश्चित्ताभिप्रायः । २ अकाण्डाशनिपाताभ अनवसरे वज्रपाततुल्य । ३ कूर्परो हस्तमध्यभागः “कोणी”ति प्रसिद्धो लोके ।

य एव म्रियते जंतुः स एवोत्पद्यते पुनः । इत्येतदपि वाङ्मन्त्रं सर्वथाऽनुपपत्तिः ॥ ३३ए ॥
 शिरीषैकद्वये तत्तद्वये रूपदावण्यचारुजिः । रमणीजिः समं स्वामी रमतामविशंकितम् ॥ ३४० ॥
 ज्ञोज्यान्यमृतरूपाणि पेयानि च यथारुचि । स्वाद्यन्तां स्वामिना स्वैरं स वैरी यो निषेधति ॥ ३४१ ॥
 कर्पूरागरुकस्तूरीचंदनादिजिगीतनिःस्वनैः । एकसौरन्यनिष्पन्न इव तिष्ठ दिवानिशम् ॥ ३४२ ॥
 उद्यानयानजगतीचित्रशालादिशालि यत् । तत्तत् द्वितीश प्रेक्षस्व चक्रुः प्रीत्यै प्रतिक्षणम् ॥ ३४३ ॥
 वेणुवीणां मृदंगानुनादिजिगीतनिःस्वनैः । दिवानिशं तव स्वामिन्नस्तु कर्णरसायनम् ॥ ३४४ ॥
 यावज्जीवेत्सुखं जीवेत् तावद्वैषयिकैः सुखैः । न ताम्येधर्मकार्याय धर्मधर्मफलं क्वचित् ॥ ३४५ ॥
 स्वयंबुधस्ततोऽवादीन्नास्तिकैः स्वपरारिजिः । अंधैरंधा इवाकृष्य पात्यंते धिगहो जनाः ॥ ३४६ ॥
 स्वसंवेदनवेद्योयमात्मास्ति सुखदुःखवत् । निषेधितुं बाधात्रावाह्वयते नहि केनचित् ॥ ३४७ ॥
 सुखितोदं दुःखितोहमिति कस्यापि जातुचित् । जायते प्रत्ययो नैव विनात्मानमबाधितः ॥ ३४८ ॥
 स्वशरीरे स्वसंविन्देरेवमात्मनि साधिते । अस्त्येव परकीयेऽपि शरीरे सोऽनुमानतः ॥ ३४९ ॥
 निश्चीयते शरीरेऽस्ति परकीयेऽपि चेतनः । सर्वत्र बुद्धिपूर्वायाः क्रियाया उर्पलंजतः ॥ ३५० ॥
 य एव म्रियते जंतुः स एवोत्पद्यते पुनः । अस्त्येवं परलोकोऽपि चेतनस्य न संशयः ॥ ३५१ ॥
 यात्येकमेव चैतन्यं जन्मतोऽन्यत्र जन्मनि । शैशवादिव तारुण्ये तारुण्यादिव वृद्धिके ॥ ३५२ ॥

१ अनुपपत्तिः असिद्धितः । २ शिरीषकल्पे शिरीषकुसुमतुल्ये । ३ तल्पे शय्याया । ४ सौगन्ध्योत्पन्नः । ५ कर्णामृतम् । ६ स्वानुभववेद्यः । ७ प्रत्ययो विश्वासः । ८ अबाधित इति प्रत्ययविशेषणम् । ९ स्वसंविन्देः स्वानुभवात् । १० उपलम्भतः प्राप्तेः । ११ वृद्धावस्थाया ।
 * कचित्पुस्तके राचित इत्यपि पाठः ।

विना हि पूर्वचैतन्यानुवृत्तिं जातमात्रकः । अशिद्धितः कथं बालो मुखमर्पयति स्तने ॥ ३५३ ॥
 अचेतनेभ्यो भूतेभ्यश्चेतनो जायते कथम् । कारणस्यानुरूपं हि कार्यं जगति दृश्यते ॥ ३५४ ॥
 प्रत्येकं युगपद्वा स्याद्भूतेभ्यश्चेतनो ननु । आद्यपक्षो यदि तदा तावन्तश्चेतना न किम् ॥ ३५५ ॥
 अथ द्वितीयः पक्षः स्यात् तदा जिनस्वप्नावकैः । भूतैरेकस्वप्नावोयं जन्यते चेतनः कथम् ॥ ३५६ ॥
 रूपगंधरसस्पर्शगुणा तावदसुंधरा । प्रत्यक्षमेतदापोऽपि रूपस्पर्शरसात्मिकाः ॥ ३५७ ॥
 रूपस्पर्शगुणं तेज एकस्पर्शगुणो मरुत् । अमीषामेवमावालं व्यक्ता जिनस्वप्नावता ॥ ३५८ ॥
 तोयादिभ्यो विसंहशां मुक्तानां जन्मदर्शनात् । भूतेभ्योऽचेतनेभ्योऽपि चेतनः संजयीति चेत् ॥ ३५९ ॥
 तन्न युक्तं यतस्तोयं मौक्तिकादिषु दृश्यते । एवं पौजलिकं रूपं वैसदृश्यं ततः कथम् ॥ ३६० ॥
 किं च पिष्टोदकादिभ्यो मदशक्तिरचेतना । अचेतनेभ्यो जातेति दृष्टान्तश्चेतने कथम् ॥ ३६१ ॥
 न च देहात्मनोरैक्यमिति वाच्यं कदाचन । यद्देहे तदवस्थेऽपि चेतना नोपलभ्यते ॥ ३६२ ॥
 यच्चैकः पूज्यते श्रौवा मूत्राद्यैर्लिङ्ग्यतेऽपरः । तदसत्सुखदुःखादि कुतस्त्यमपचेतने ॥ ३६३ ॥
 ततो देहादिभिन्नोऽयमात्मास्ति परलोक्त्वान् । विद्यते परलोकोऽपि धर्माधर्मनिबंधनम् ॥ ३६४ ॥
 अंगनालिंगनादग्नितापादिव समंततः । विदीयते मनुष्याणां विवेको नवनीतवत् ॥ ३६५ ॥
 निर्गलं बहुरसांस्तांस्तानाहारपुजदान् । भुंजानो नैव जानाति मत्तः पशुरिवोचितम् ॥ ३६६ ॥
 चंदनागरुकस्तूरीधनसारादिगंधतः । आक्रामति नरं सद्यो दंदशूक इव स्मरः ॥ ३६७ ॥

१ विलक्षणाना । २ ग्रावा पापणः । ३ निर्गलमुच्छृङ्खलम् । ४ घनसारः कर्पूर ।

•

•

10

—

इह कृत्वाऽशुभं कर्म स नाऽमुत्राश्रुते फलम् । शुंक्तेऽन्यः किंतु तदिति कृतनाशभृतागमौ ॥ ३८३ ॥
 तुर्योऽप्युवाच मायासौ तत्वतो नास्ति किंचन । दृश्यमानमपि स्वप्नमृगतृणादिसन्निभम् ॥ ३८४ ॥
 गुरुः शिष्यः पिता पुत्रो धर्मोऽधर्मो निजः परः । इत्यादि दृश्यते यत्स व्यवहारो न तात्त्विकम् ॥ ३८५ ॥
 विहाय जंबुको मांसं तीरे मीनाय धावितः । मीनोऽपि प्राविशत् तोये मांसं गृध्रोऽहरद्यथा ॥ ३८६ ॥
 तथैवैहिकसुखं त्यक्त्वा परलोकाय धाविताः । आत्मानमुन्नयन्नष्टा वंचयंते हि ते नराः ॥ ३८७ ॥
 पाखंडिनामलीकांशं श्रुत्वा नरकचरीश्वरः । दंभयंति निजं देहमहो मोहाद्भ्रतादिना ॥ ३८८ ॥
 यथा दम्पापातशंक्येकांघ्रिणा नृत्यति द्वावकः । तथा ज्ञिशंक्य नरकपातं जंतुस्तपस्यति ॥ ३८९ ॥
 स्वयंबुद्धोऽब्रवीधस्तु न सच्चेदर्थकृत्कथम् । माया चेदीदृशी तर्हि स्वमेजः किं न कार्यकृत् ॥ ३९० ॥
 कार्यकारणज्ञावं चेधस्तूनां पारमार्थिकम् । न मन्यते तदा किं त्वं विज्ञेपि पततोऽनेनः ॥ ३९१ ॥
 एवं सति न त्वं नाहं न वाच्यं न च वाचकः । तदेष्टप्रतिपत्तिः स्यान्नवहारकरी कथम् ॥ ३९२ ॥
 वितंभापंक्तितैरेभिः स्वयं विषयैर्मृन्मुभिः । देव प्रतार्यसे नित्यं शुभोर्दकपराङ्मुखैः ॥ ३९३ ॥
 ततो विवेकमालंब्य विषयान् त्यज दूरतः । धर्ममेवाश्रय स्वामिन्नत्राऽमुत्र च शर्मणे ॥ ३९४ ॥
 अथ राजाब्रवीदेवं प्रसादसुन्नगाननः । स्वयंबुद्ध महाबुद्धे साधु साधूक्तवानदः ॥ ३९५ ॥
 शुक्तं धर्मं उपदेयो न धर्मद्वेषिणो वयम् । उपदीयेत कालेऽसौ मंत्रास्त्रमिव संगरे ॥ ३९६ ॥
 चिरादन्यागतं मित्रमिव को नाम यौवनम् । उपेक्षेत तदुचितं प्रतिपत्तिमकटपयन् ॥ ३९७ ॥

धर्मोपदेशस्तदयं त्वया नावसरे कृतः । वीणायां वाद्यमानायां वेदोज्ञारो न राजते ॥ ३९८ ॥
 परलोको हि धर्मस्य फलं संदिग्धमेव तत् । तदैहिकसुखास्वादमकामे किं निषेधसि ॥ ३९९ ॥
 अथ विज्ञापयामास स्वयंबुधः कृतांजलिः । आवश्यके धर्मफले मा शंकिष्ठाः कदाचन ॥ ४०० ॥
 किं त्वं स्मरसि बालत्वे यदावां नंदने वने । अपश्यव गतावेकं कांतिरूपधरं सुरम् ॥ ४०१ ॥
 सप्रसादो जगादैवं स देवस्त्वां तदा नृप । अहं ह्यातिबल्यो नाम ज्वतोऽस्मि पितामहः ॥ ४०२ ॥
 क्रूरमित्रादिवोद्विग्नोऽमुष्माधैषयिकात्सुखात् । राज्यं नृणमिव त्यक्त्वा त्रिरंलीमहमाददे ॥ ४०३ ॥
 व्रतप्रासादकलशः संन्यासोऽन्तर्द्वारे मया । जगृहे तत्प्रज्ञावेन जातोऽहं लांतकाधिपः ॥ ४०४ ॥
 प्रमद्वरेण न स्थेयं तत्त्वयापीत्युदीर्य सः । विद्योतितैवियद्विद्युदिव सोऽथ तिरोदधे ॥ ४०५ ॥
 मन्यस्व परलोकं तद्वचः पैतामहं स्मरन् । प्रत्यक्षेऽपि प्रमाणे किं प्रमाणांतरकल्पना ॥ ४०६ ॥
 राजाप्यूचे स्मारितोऽस्मि साधु पैतामहं वचः । परलोकमहं मन्ये धर्माधर्मनिबंधनम् ॥ ४०७ ॥
 मिथ्याहगवाक्पांशुपुंजजलदः सोऽथ मंत्रिराह । लब्धवाक्काशः सानंदमिति वक्तुं प्रचक्रमे ॥ ४०८ ॥
 तव वंशेऽजवत्पूर्वं कुरुवंजो नरेश्वरः । जाया कुरुमती तस्य हरिचंद्रश्च नंदनः ॥ ४०९ ॥
 नृपतिः स तु कौलोऽञ्जत् महारंजपग्रिहः । धुर्योऽनार्येषु कृत्येषु कृतांत इव निर्दयः ॥ ४१० ॥
 दुराचारोऽपि रौजोऽपि स राज्यं बुभुजे चिरम् । पूर्वोपाज्जितपुण्यानां फलमप्रतिमं खलु ॥ ४११ ॥
 तस्यावसानसमये जज्ञे धातुविपर्ययः । आसन्ननरकक्षेत्रावर्णिकामात्रसंनिजः ॥ ४१२ ॥

१ ज्ञानदर्शनचारित्ररूपा त्रिरंती । २ प्रमादिना । ३ प्रकाशिताकाशः । ४ कौलः क्रूरकर्मा ।

आसीत्कटकशय्येव तूलशय्याऽस्य दुःखदा । निंबवक्षिरसान्यासन् ज्ञेयानि सरसान्यपि ॥ ४१३ ॥
 चंदनागरकूर्परस्तूर्यः पूतयोऽजवन् । शत्रुवत्पुत्रमित्राद्या दृशोरुद्वेगहेतवः ॥ ४१४ ॥
 कर्णक्षेपाय गीतानि खरोष्ट्रक्रोष्टुनादवत् । पुण्यह्वेदेऽथवा सर्वे प्रयाति विपरीतताम् ॥ ४१५ ॥
 सुखेतैस्तं विषयोपचरै रतिदैः द्रणम् । कुरुमतीहरिचञ्जौ प्रह्वन्नं प्रत्यजागृताम् ॥ ४१६ ॥
 चुंब्यमान इवांगरैः प्रत्यंगं दाहविह्वलः । रौद्रध्यानपरः प्रापदवसानं स नृपतिः ॥ ४१७ ॥
 तस्यौर्ध्वदेहिकं कृत्वा हरिचञ्जस्तदात्मजः । अशिषद्विधिवज्राज्यं सदाचारपञ्चोऽध्वगः ॥ ४१८ ॥
 सोऽन्नापि दृष्टोघफलं दृष्ट्वा तन्मरणं पितुः । धर्ममेव पुमर्थेषु तुष्टावार्कं ग्रहेष्विव ॥ ४१९ ॥
 सुबुद्धिं बालसुहृदं श्रावकं सोऽन्यदादिशत् । धर्मवज्रचोऽन्वहं धर्मः श्रुत्वाशंस्यस्त्वया मम ॥ ४२० ॥
 सुबुद्धिर्विदधे नित्यं तत्तथात्यंततत्परः । अनुकूलनिदेशो हि सतामुत्साहकारणम् ॥ ४२१ ॥
 प्रत्यहं हरिचञ्जोऽपि धर्मं तत्कथितं नृशम् । श्रद्धे पापघ्नीतः सन् रोगघ्नीत इवौषधम् ॥ ४२२ ॥
 अन्यदा बहिरुद्याने शीतंधरमहामुनेः । उत्पन्ने केवलज्ञानेऽजीयुर्देवास्तमच्चितुम् ॥ ४२३ ॥
 सुबुद्धिनैवं कथिते श्रद्धोद्धिखितमानसः । स राजा तुरगारूढस्तं मुनींजमुपाययौ ॥ ४२४ ॥
 नमस्कृत्योपविष्टे च तस्मिन् राक्षि महामुनिः । विदधे कुमतैवांतकौमुदीं धर्मदेशनाम् ॥ ४२५ ॥
 देशनांते स नृपालस्तं पप्रह्व कृताञ्जलिः । स्वामिन् मम पिता मृत्वा कां गतिं समपद्यत ॥ ४२६ ॥
 उवाच सोऽथ जगवान् महाराज पिता तव । सप्तमं नरकं प्राप स्थानं नान्यत्र तादृशम् ॥ ४२७ ॥

१ दुर्गन्धमय्यः । २ दृष्टपापफल । ३ कुमतध्वान्तकौमुदी कुमतान्धकारचन्द्रिका ।

तदाकर्ण्य समुद्रतसंवेगः स महीपतिः । वंदित्वा मुनिमुत्थाय ययौ निजनिकेतनम् ॥ ४१८ ॥
तदाकर्ण्य समुद्रतसंवेगः स महीपतिः । वंदित्वा मुनिमुत्थाय ययौ निजनिकेतनम् ॥ ४१८ ॥
राज्यं सुनोरर्पयित्वा सुबुद्धिमदमन्यधात् । प्रब्रजिष्याम्यहं धर्मं मयीवास्मिन् सदादिशोः ॥ ४१९ ॥
राज्यं सुनोरर्पयित्वा सुबुद्धिमदमन्यधात् । प्रब्रजिष्याम्यहं धर्मं मयीवास्मिन् सदादिशोः ॥ ४१९ ॥
सोऽप्युचे प्रब्रजिष्यामि ज्वंतमनु नृपते । त्वत्सुते मत्सुतो धर्मं वक्ष्यत्यहमिव त्वयि ॥ ४२० ॥
सोऽप्युचे प्रब्रजिष्यामि ज्वंतमनु नृपते । त्वत्सुते मत्सुतो धर्मं वक्ष्यत्यहमिव त्वयि ॥ ४२० ॥
कर्मोद्धिजैर्दुलिशं व्रतं तौ राजमंत्रिणौ । आददाते सुचिरं च पादयित्वेयतुः शिवम् ॥ ४२१ ॥
कर्मोद्धिजैर्दुलिशं व्रतं तौ राजमंत्रिणौ । आददाते सुचिरं च पादयित्वेयतुः शिवम् ॥ ४२१ ॥
युष्मदंशोऽपरश्चासीदंरुको नाम पार्थिवः । प्रचंरुशासनो दंरुधरः साक्षादिवारिषु ॥ ४२२ ॥
युष्मदंशोऽपरश्चासीदंरुको नाम पार्थिवः । प्रचंरुशासनो दंरुधरः साक्षादिवारिषु ॥ ४२२ ॥
बभूव तनयस्तस्य मणिमालीति विश्रुतः । अंशुमालीव तेजोचिरचिन्व्याप्तदिगंतरः ॥ ४२३ ॥
बभूव तनयस्तस्य मणिमालीति विश्रुतः । अंशुमालीव तेजोचिरचिन्व्याप्तदिगंतरः ॥ ४२३ ॥
पुत्रमित्रकलत्रेषु रत्नस्वर्णधनेषु च । प्राणेश्योप्यत्यज्जीष्टेषु भूद्धीवान् दंरुकोऽज्वत् ॥ ४२४ ॥
पुत्रमित्रकलत्रेषु रत्नस्वर्णधनेषु च । प्राणेश्योप्यत्यज्जीष्टेषु भूद्धीवान् दंरुकोऽज्वत् ॥ ४२४ ॥
आर्त्तध्यानपरः कालादंरुकः प्राप पंचताम् । दारुणात्मा सर्वचक्षी हुताशन इवोद्यतः ॥ ४२५ ॥
आर्त्तध्यानपरः कालादंरुकः प्राप पंचताम् । दारुणात्मा सर्वचक्षी हुताशन इवोद्यतः ॥ ४२५ ॥
तत्रागारे प्रविवेश यो यस्तं तं स जगसे । प्रागजन्मसमरणाच्चात्मसूनु रित्युपलक्षितः ॥ ४२६ ॥
तत्रागारे प्रविवेश यो यस्तं तं स जगसे । प्रागजन्मसमरणाच्चात्मसूनु रित्युपलक्षितः ॥ ४२६ ॥
अन्यदा ददृशे तेन मणिमाली गृहं विशन् । प्रागजन्मबंधुर्नः कोऽपीत्यज्ञायि मणिमालिना ॥ ४२७ ॥
अन्यदा ददृशे तेन मणिमाली गृहं विशन् । प्रागजन्मबंधुर्नः कोऽपीत्यज्ञायि मणिमालिना ॥ ४२७ ॥
प्रज्ञातां दर्शयन्मूर्तिं सस्नेहो मूर्तिमानिव । प्रागजन्मबंधुर्नः कोऽपीत्यज्ञायि मणिमालिना ॥ ४२८ ॥
प्रज्ञातां दर्शयन्मूर्तिं सस्नेहो मूर्तिमानिव । प्रागजन्मबंधुर्नः कोऽपीत्यज्ञायि मणिमालिना ॥ ४२८ ॥
मुनीनां ज्ञानिनां पार्श्वोऽज्ञात्वा तं पितरं निजम् । उपविश्य पुरस्तस्य जैनं धर्मं शशंस सः ॥ ४२९ ॥
मुनीनां ज्ञानिनां पार्श्वोऽज्ञात्वा तं पितरं निजम् । उपविश्य पुरस्तस्य जैनं धर्मं शशंस सः ॥ ४२९ ॥
सोऽवबुद्ध्यार्हतं धर्मं संन्योसं प्रत्यपद्यत । शुभ्रध्यानपरो मृत्वा देवचूयमियाय च ॥ ४३० ॥
सोऽवबुद्ध्यार्हतं धर्मं संन्योसं प्रत्यपद्यत । शुभ्रध्यानपरो मृत्वा देवचूयमियाय च ॥ ४३० ॥
पुत्रप्रेमणा दिवोऽन्येत्य स हारं मणिमालिने । दिव्यमुक्तामयमदात्सोयमद्यापि ते हृदि ॥ ४३१ ॥
पुत्रप्रेमणा दिवोऽन्येत्य स हारं मणिमालिने । दिव्यमुक्तामयमदात्सोयमद्यापि ते हृदि ॥ ४३१ ॥
हृदिचंचान्वयेऽन्येत्य स हारं मणिमालिने । दिव्यमुक्तामयमदात्सोयमद्यापि ते हृदि ॥ ४३२ ॥
हृदिचंचान्वयेऽन्येत्य स हारं मणिमालिने । दिव्यमुक्तामयमदात्सोयमद्यापि ते हृदि ॥ ४३२ ॥

१ सप्राप्तवैराग्यः । २ कर्मरूपपर्वतविदारणे वज्र । ३ मूर्च्छवान् मोहवान् । ४ सन्यासं त्यागं । ५ देवभूय देवत्वम् ।

किमेतजीतनृत्यादि मामुद्दिश्य प्रवर्तते । अयं लोको विनीतः किं मह्यं नाथाय तिष्ठते ॥ ४७१ ॥
 इदं श्रीमदिदं रम्यमिदं सेव्यमिदं प्रियम् । इदमानंदसदनं सदः किमिदमासदम् ॥ ४७२ ॥
 स्फूर्ज्जितैर्कसंपर्कैः तमर्कैर्कशया गिरा । इति विहृषयामास प्रतीहारः कृतांजलिः ॥ ४७३ ॥
 अद्य नाथ वयं धन्याः सनाथाः स्वामिना त्वया । कुरु प्रसादं नम्रेषु पीयूषसदृशा दृशा ॥ ४७४ ॥
 स्वामिन्त्रीशानकद्वयोयं यथासंकटिपतप्रदः । अनट्टपानभ्वश्रीकः सदा सुखनिकेतनम् ॥ ४७५ ॥
 अमुष्मिन्देवलोके यत्त्वया पुण्यैरुपार्जितम् । विमानं श्रीप्रजमिदं साध्वलंकुरुषेऽधुना ॥ ४७६ ॥
 त्वत्सन्नामंरुनममी तव सामानिकाः सुराः । एकोप्यनेक इव यैर्विमानेऽस्मिंस्त्वमीदृयसे ॥ ४७७ ॥
 त्रयस्त्रिंश अमी स्वामिन् पुरोधोमंत्रितास्पदम् । त्वदादेशमपेक्षते यथासमयमादिशेः ॥ ४७८ ॥
 पारिषद्याः सुराश्चैते नर्मसाच्चिव्यकारिणः । लीलाविलासगोष्ठीषु रमयिष्यंति ते मनः ॥ ४७९ ॥
 सदा संवर्म्मितास्तीक्ष्णाः पट्टत्रिंशद्वस्त्रधारिणः । स्वामिरक्षामहादक्षाश्चात्मरक्षा अमी तव ॥ ४८० ॥
 लोकपाला अमी च त्वत्पुररक्षाधिका रिणः । अनीकपतयश्चैते त्वदनीकधुरंधराः ॥ ४८१ ॥
 पौरजानपदप्रायाः प्रकीर्णैकसुरा इमे । देव त्वदाज्ञानिर्माह्वं धारयिष्यंति मूर्ध्नि ॥ ४८२ ॥
 अत्रियोग्याश्चात्रियोग्याः सेवंते त्वामितस्त्वया । सुराः किद्विषिकाश्चैते ग्लेहकर्मकृतस्तव ॥ ४८३ ॥
 तैवैते रम्यरमणीरमणीयतरांगणाः । मनःप्रसादजननाः प्रासादा रत्ननिर्मिताः ॥ ४८४ ॥

१ स्फुरद्विकल्पसपक्षं । २ अर्ककशया कोमलया । ३ पुरोहितमंत्रित्वस्थान । ४ सर्वमिताः कवचिनः । ५ अभियोग्या देवविशेषाः ।
 ६ अभियोग्याः त्वया अभियोक्तु योग्याः ।

यद्विज्ञप्तमकार्मे तु श्रूयतां तत्र कारणम् । यदद्य नन्दनेऽज्ञादं चारणश्रमणावहम् ॥ ४४३ ॥
 जगत्प्रकाशजनकौ महामोहतमब्धौ । एकत्र मिलितौ साक्षात् सूर्याचंज्रमसाविव ॥ ४४४ ॥
 कुर्वतौ देशनां तत्र ज्ञानातिशयशालिनौ । तौ मया समये पृष्ठौ प्रमाणं जत्रदायुषः ॥ ४४५ ॥
 ताज्यां तु ज्वतो मासमात्रमायुर्निवेदितम् । अतस्त्वां त्वरयाम्यद्य धर्माथैव महामते ॥ ४४६ ॥
 महाबलौऽथाग्निदधे स्वयंबुद्ध धियांनिधे । त्वमेवैकोऽसि मे बंधुर्यन्मत्कार्याय ताम्यसि ॥ ४४७ ॥
 आक्रम्यमाणं विषयैर्निजालुं मोहनिज्या । मामजागरयः साधु शीघ्रि किं साधयाम्यतः ॥ ४४८ ॥
 आयुष्यदपेऽधुना धर्मः साधनीयः कियान्मया । कीदृशं कूपखननं सद्योलभे प्रदीपने ॥ ४४९ ॥
 स्वयंबुद्धोऽप्युवाचैवं मा विषीद हृदीज्व । परलोकैकसुहृदं यतिधर्मं समाश्रय ॥ ४५० ॥
 अर्थेकं दिवसं जीवः परित्रज्यामुपेयिवान् । अपर्वगमपि प्राप्नोत्येव स्वर्गस्य का कथा ॥ ४५१ ॥
 आमेत्युदित्वा स्वसुतं स्वे पदे प्रत्यतिष्ठपत् । महाबलस्तदाचार्यः प्रासादे प्रतिमामिव ॥ ४५२ ॥
 दीनानाथजनेभ्योऽद्य दयादानमदत्त सः । तथा यथा न कोप्यासीद्याच्छादीनो जनः पुनः ॥ ४५३ ॥
 विचित्रवस्त्रमाणिक्यसुवर्णकुसुमादिभिः । स चक्रे सर्वचैत्येषु पूजां शक्र इवापरः ॥ ४५४ ॥
 ततश्च ह्रमयित्वा स्वजनं परिजनं तथा । दीक्षां मुनींजपादांतेऽग्रहीन्मोक्षश्रियःसखीम् ॥ ४५५ ॥
 सर्वसावैद्ययोगानां विरत्या सममेव सः । चक्रे चतुर्विधाहारप्रत्याख्यानं महामनाः ॥ ४५६ ॥
 असौ समाधिपीयूषहृदमग्नौ । अंजोजिनीखरु इव नहि मम्लौ मनागपि ॥ ४५७ ॥

१ शिक्षय । २ प्रदीपने अग्नौ । ३ अपवर्गं मोक्ष । ४ सर्वसावैद्ययोगानां सर्वसदोपयोगानाम् ।

पुंजान इव ज्ञोऽन्यानि पेयान्यपि पिबन्निव । सोऽद्वीणकांतिरञ्चनमहासत्वशिरोमणिः ॥ ४९८ ॥
 समाहितः स्मरन्पंचपरमेष्ठिनमस्क्रियाम् । द्वाविंशतिदिनान् कृत्वाऽनशनं स व्यपद्यत ॥ ४९९ ॥
 स स्वयं संभृतैः पुण्यैर्दिव्यैरिव तुरंगमैः । ईशानकल्पं तत्कालमाससाद दुरासदम् ॥ ५०० ॥
 धिमाने श्रीप्रभेऽथोपपादे शयनसंपुटे । विद्युत्पुंज इवाञ्चोदगर्जे समुपपादि सः ॥ ५०१ ॥
 दिव्याकृतिः सुसंस्थानः सप्तधातूज्जितांगकः । शिरीषसुकुमारांगः कांतिकांतदिगंतरः ॥ ५०२ ॥
 वज्रकायो महोत्साहः पुष्ट्यलक्षणाद्विहितः । कामरूपोऽन्नधिशानी सर्वविज्ञानपारगः ॥ ५०३ ॥
 अणिमादिगणोपेतो निर्दोषोऽचिंत्यवैचवः । ललितांग इति ख्यातः स यथाश्चार्थोऽचिधोऽचवत् ॥ ५०४ ॥
 त्रिजिर्विशेषकम् ।

पादयो रत्नकटके कटिसूत्रं कटीतटे । हस्तयोः कंकणद्वंद्वं शुजयोरंगदक्षयम् ॥ ५०५ ॥
 वदःस्थले हारयष्टिः कंठे श्रैवेयकं तथा । कुम्भले कर्णलतयोः स्रक्किरीटी च मूर्धनि ॥ ५०६ ॥
 इत्यादिचूपाग्रामो दिव्यानि वसनानि च । सर्वांगचूपाणं तस्य यौवनं च सहाऽचवत् ॥ ५०७ ॥
 त्रिजिर्विशेषकम् ।

ननाद नादयन्नाशाः प्रतिनादेन दुंदुभिः । पेलुर्जय जगन्नदेत्यादि मंगलपाठकाः ॥ ५०८ ॥
 गीतवादित्रनिर्घोषबंदिकोलाहलाकुलम् । तद्धिमानं जगज्जैव नाथार्गमञ्जवा मुदा ॥ ५०९ ॥
 सोऽथ सुप्तोत्थित इव पश्यन्नेवं व्यतर्कयत् । किमिंद्रजालं किं स्वप्नः किं माया किमिवेदशम् ॥ ५१० ॥

१ अणिमादयः सिद्धयस्तासा गणोपेतः । २ श्रैवेयक ग्रीवाभरणम् । ३ नाथागमभवा स्वाधिसमागमजनितया ।

नितांतसुकुमारांघ्रिपाणिनेत्राननह्रदात् । लावण्यसिंधुमध्यस्थारविंदवनिकामिव ॥ ४९ए ॥
 आनुपूर्व्येण पृथुलौ वृत्तावरू च विभ्रतीं । न्यासीकृताविव निजौ तूणीरौ पुष्पधन्वनः ॥ ५०० ॥
 राजमानां नितंबेन विपुलेनाह्रवाससा । कलहंसकलादीढपुलिनेनेव निम्नगाम् ॥ ५०१ ॥
 राजंतीमुदरेणातिक्षामेण पैविमध्यवत् । पीनोन्नतकुचंघञ्चारप्रोवहनादिव ॥ ५०२ ॥
 त्रांतीं रेखान्नयोंकेण कंठेन कलनादिना । कंबुनेव स्मरनृपस्योच्चैर्विजयशंसिना ॥ ५०३ ॥
 अधरीकृतबिंबाभ्यामधराज्यां चकासतीम् । नासया नेत्रनखिननाललीलाजुषापि च ॥ ५०४ ॥
 अर्द्धीकृतपार्वण्डुलक्ष्मीसर्वस्वहारिणा । हौरिणा चित्तहरिणीं स्निग्धगंडालिकेन च ॥ ५०५ ॥
 कर्णौ रतिपतेः क्रीमादोलादीलामलिम्बुचौ । त्रयुगं च स्मरधनुर्घट्टिश्रीहारि विभ्रतीम् ॥ ५०६ ॥
 शोचमानां कंबर्या च स्निग्धकज्जलकांतया । वदनांजोरुहस्यानुसारिण्येवालिमालया ॥ ५०७ ॥
 सर्वांगीणं च विन्यस्तरत्नाजरणसंपदा । जंगमीत्रावन्नाकट्यलताविभ्रमधारिणीम् ॥ ५०८ ॥
 मनोज्ञमुखपद्माभिरप्सरोज्ञिः सहस्रशः । परितः परिक्रितां सरिङ्गिस्त्रि जाह्नवीम् ॥ ५०९ ॥
 देवीं स्वयंप्रज्ञां नाम प्रजार्चन्माचिरप्रज्ञाम् । प्रचूतप्रमदस्तत्र ददर्श श्रीप्रचप्रभुः ॥ ५१० ॥

द्वादशजिः कुलकम् ।
 कृताभ्युत्थानया दूरात् स्नेहातिशययुक्तया । तथा सहेकपर्यंके निषसादामराग्रणीः ॥ ५११ ॥

१ तूणीरौ इषुधी । २ वज्रमध्यवत् । ३ हारिणा मनोहरेण । ४ शिग्धं मसृण यत् गण्डालिकं आभरणविशेषं तेन । ५ मलिम्बुचौ चौरौ ।
 ६ कंबर्या केशपाशेन । ७ सर्वाङ्गीणं सर्वाङ्गेषु । ८ प्रभाभिः भग्ना अचिरप्रभा विद्युत् यथा सा । ९ कृताभ्युत्थानया कृतसम्मुखोत्थानया ।

॥ ११२ ॥

एकत्र च निषण्णौ तौ चकासामासतुर्जशम् । एकांलवालमध्यस्थौ लताविटपिनाविव ॥ ११३ ॥
 परस्परमञ्ज्वेतस्तयोर्लानं निरंतरम् । निर्गन्तेव रागेण निबिडेन निर्यंत्रितम् ॥ ११४ ॥
 रममाणस्तथा सार्द्धमद्विन्नप्रेमसौरजः । गमयामास नृयासं कालमेकां कलामिव ॥ ११५ ॥
 दलं वृद्धादिव दिवस्तोच्योऽथ स्वयंप्रजा । आयुःकर्मणि हि ह्रीणे नेत्रोऽपि स्थातुमीश्वरः ॥ ११६ ॥
 आक्रांतः पर्वतेनेव कुलिशेनेव तान्त्रितः । प्रियाच्यवनदुःखेन लक्षितांगोऽथ मूर्छितः ॥ ११७ ॥
 लब्धसंज्ञः क्षणेनाथ विललाप मुहुर्मुहुः । विमानं श्रीप्रजमपि प्रतिशब्दैर्विलापयन् ॥ ११८ ॥
 प्राप नोपवने प्रीतिं न वाप्यामपि निर्ववौ । क्रीडाशैलेऽपि न स्वस्थान्नानंदन्नंदनेऽपि सः ॥ ११९ ॥
 हा प्रिये हा प्रिये क्वासि क्वासि विलपन्नसौ । स्वयंप्रजामयं विभ्वं पश्यन् वज्राम सर्वतः ॥ १२० ॥
 इतश्च स्वामिरणोत्पन्नवैराग्यवासनः । स्वयंप्रजोऽप्यात्तदीक्षः श्रीसिञ्चाचार्यसंनिधौ ॥ १२१ ॥
 सुचिरं निरंतीचारं पादयित्वा व्रतं सुधीः । ऐशाने दृढधर्माख्य इंद्रसामानिकोऽन्नवत् ॥ १२२ ॥

संदानितकम् ॥

स पूर्वत्रवसंबंधाद् बंधुवत्प्रेमबंधुरः । आश्वासयितुमित्यूचे लक्षितांगमुदारधीः ॥ १२३ ॥
 किं मुह्यसि महासत्व महिलामात्रहेतवे । धीराः प्राणवसानेऽपि नहि यांतीदृशीं दशाम् ॥ १२४ ॥
 लक्षितांगोऽप्युवाचेति बंधो किमिदमुच्यते । प्राणांतः सुसहः कांताविरहस्तु सुदुःसहः ॥ १२५ ॥

१ एकांलवालमध्यस्थौ । २ निर्गन्ते न शक्नुवन् । ३ निर्गन्ते न शान्तिं जगाम । ४ निरंतीचारः अतीचारा
 व्रतदोषास्तै रहित । ५ प्रेमबन्धुरः प्रेमोन्नतः ।

एकैव ननु संसारे सारं सारंगलोचना । या विना नूनमीदृश्योप्यसाराः सर्वसंपदः ॥ ५१५ ॥
 तहःखदुःखितः सोपीशानसामानिकः सुरः । दत्वोपयोगमवधिज्ञानाज्ज्ञात्वाब्रवीदिति ॥ ५१६ ॥
 मा विषीद महात्माग चव स्वस्थोऽधुना ननु । मया मृगयमाणेन प्राप्तास्ति भवतः प्रिया ॥ ५१७ ॥
 पृथिव्यां धातकीखंडे प्राग्विदेहेषु विद्यते । नंदिग्रामे गृहपतिर्नागिदो नाम दुर्गतः ॥ ५१८ ॥
 पूरणायोदरस्यापि त्रमन् प्रेत इवान्वहम् । क्षुधितस्तृषितः शेते चोच्छिष्टति च तादृशः ॥ ५१९ ॥
 दारिद्र्यस्य बुभुक्षेव तस्यास्ति सहचारिणी । नागश्रीरित्यन्निधया मंदन्नाग्यशिरोंमणिः ॥ ५२० ॥
 उपर्युपरि कन्यां षट् कन्यास्तन्नास्य जज्ञिरे । पैमनस्येव पिठिका अधोऽधः पिठिकां तनौ ॥ ५२१ ॥
 प्रकृत्या बहुचक्षिण्यः कुरूपा विश्वगर्हिताः । वन्नृबुस्तास्तयोः पुत्र्यो ग्रामसूकरयोरिव ॥ ५२२ ॥
 आपन्नैसत्वा पत्न्यासीत् पुनरभ्यस्य कालतः । प्रायेण हि दरिद्राणां शीघ्रगर्भभृतः स्त्रियः ॥ ५२३ ॥
 सोऽथैतच्चिंतयामास कस्येदं कर्मणः फलम् । यदहं मर्त्यलोकेऽपि प्राप्नोमि नरकन्यथाम् ॥ ५२४ ॥
 अमुना जन्मसिद्धेन दुश्चिकित्सेन नृयसा । उपदेहिंकेयव दुर्दारिद्र्येणाऽस्मि विदुतः ॥ ५२५ ॥
 इतः साक्षादलक्ष्मीञ्चिरिव निर्लक्ष्ममूर्तिञ्चिः । कन्यकाञ्चिः पूर्वजन्मवैरिणीञ्चिरिवादितः ॥ ५२६ ॥
 अधुना यदि नृयोऽपि दुहिता प्रसविष्यते । तदा देशांतरं यास्याम्युज्जित्वैव कुटुंबकम् ॥ ५२७ ॥
 एवं चिंतां प्रपन्नस्य सुषुप्ते तस्य गेहिनी । कर्णसूचीप्रवेशाच्च सुताजन्म च सोऽभ्युपेत ॥ ५२८ ॥
 ययावूर्ध्वमुखः सोऽथ कुटुंबं प्रोज्झय नागिलः । पर्यस्य चारं सहसा बलीवर्ह इवाधमः ॥ ५२९ ॥

१ दुर्गतो दुरवस्थः । २ पैमनस्य पामायुकस्य । ३ पिठिका स्फोटः । ४ सगर्भा । ५ उपदेहिकया उधे इति प्रसिद्धया ।

तस्याः प्रसवजे दुःखे पतिप्रवसनन्यथा । समजायत तत्कावं द्वारद्वेष इव हृते ॥ १४० ॥
 नामापि तस्या नागश्रीर्नाकार्थीदतिदुःखिता । निर्नामिकेति नाम्नासौ ततो लोकैरुदीरिता ॥ १४१ ॥
 सापालयन्न तां सम्यगवाद्दिष्ट तथापि सा । जंतोर्वज्राहतस्यापि मृत्युर्नोद्भुतितायुषः ॥ १४२ ॥
 अत्यंतदुर्गेगा मातुरभ्युद्वेगविधायिनी । सा कावं गमयत्यन्यगृहे दुष्कर्म कुर्वती ॥ १४३ ॥
 एकस्मिन्नुत्सवेन्येद्युराढ्यबालकपाणिषु । ईक्षित्वा मोदकान् सापि यथाचे मातरं निजाम् ॥ १४४ ॥
 दत्तैर्दत्तान् घर्षयंती तामम्बापीदमब्रवीत् । याचसे मोदकान्युक्तं मोदकादी पितापि ते ॥ १४५ ॥
 यदि मोदकलिप्सुस्त्वं रज्जुमादाय गह्व तत् । शैलमंबरतिलकं दारुच्चारकृते हले ॥ १४६ ॥
 करीषाम्निसोदरया दह्यमाना तथा गिरा । रुदती रज्जुमादाय तं पर्वतमियाय सा ॥ १४७ ॥
 अद्भेस्तस्य शिरस्येकरात्रिकप्रतिमाजुषः । केवलज्ञानमुत्पेदे युगंधरमुनेस्तदा ॥ १४८ ॥
 तस्याथ सन्निहिताग्निदेवताजिः प्रचक्रमे । तत्कावं केवलज्ञानमहिमाख्यो महोत्सवः ॥ १४९ ॥
 पर्वतासन्ननगरग्रामवासी ततो जनः । अहंपूर्विकया तत्र तं वंदितुमुपाययौ ॥ १५० ॥
 तत्र यातं जनं दृष्ट्वा नानाचरणचूषितम् । तस्थौ निर्नामिका चित्रलिखितेवातिविस्मिता ॥ १५१ ॥
 सा परंपरया ज्ञात्वा लोकागमनकारणम् । दारुच्चारं दुःखच्चारमिवोत्सृज्याचलत्ततः ॥ १५२ ॥
 जनेन सह तेनाथ सापि निर्नामिका गिरिम् । तमारुरोह तीर्थानि सर्वसाधारणानि यत् ॥ १५३ ॥
 कटपपादपवत्पादौ मन्यमाना महामुनेः । सा सानंदमवंदिष्ट मतिर्गत्यनुसारिणी ॥ १५४ ॥

१ आढ्यबालकपाणिषु धनिबालककेषु । २ मोदकादी मोदकमक्षकः ।

लोकमाह्लादयन्नन्द इव गञ्जीरया गिरा । मुनिर्विश्वजनीनोऽथ विदधे धर्मदेशनाम् ॥ ५५५ ॥
 आमसूत्रव्यूतखट्वाधिरोहणसहोदरम् । जवज्जसौ निपाताय नृणां विषयसेवनम् ॥ ५५६ ॥
 एकग्रामकृतावाससुप्तपांशजनोपमः । पुत्रमित्रकलत्रादिसंगमः सर्वदेहिनाम् ॥ ५५७ ॥
 लक्षेषु चतुरशीतौ योनिषु ज्रमतामिह । अयंतो दुःखसंज्वारः स्वकर्मपरिणामजः ॥ ५५८ ॥
 अथ निर्नामिकाऽवोचप्लगवंतं कृतांजलिः । तुह्यो राक्षि च रंके च यत्त्वं विज्ञप्यसे यतः ॥ ५५९ ॥
 संसारो दुःखसदनं जगवद्भिः प्रकीर्तितः । अस्ति किं कश्चिदप्यत्र मत्तोप्यधिकदुःखितः ॥ ५६० ॥
 जगवानप्युवाचैवं दुःखं दुःखितमानिनि । जवत्याः कीदृशं जज्ञे दुःखितानपरान् शृणु ॥ ५६१ ॥
 स्वकर्मपरिणामेनोत्पद्यंते नरकावनौ । जैदिकाः जैदिकाः शैर्पल्लेद्याश्चापि जरीरिणः ॥ ५६२ ॥
 तिलपीलं निपीड्यंते यत्रैस्तत्र हि केचन । दारुदारं विदार्थ्यंते क्रकचैः केऽपि दारुणैः ॥ ५६३ ॥
 शूलतूलिकशय्यासु शय्यंते केऽपि संततम् । असुरैर्वस्त्रवत्केचिदास्फाड्यंते शिलातले ॥ ५६४ ॥
 कुड्यंते केप्ययस्पात्राणीव लोहघनैर्धनैः । खड्ग्यंते शार्कपणिका इव केचन खंरुशः ॥ ५६५ ॥
 ज्यूयोऽपि मिलितांगस्ते ज्यूयो ज्यूयस्तथैव हि । तद्दुःखमनुजान्व्यंते क्रंदंतः करुणस्वरम् ॥ ५६६ ॥
 विपासिताश्च पाथ्यंते तप्तत्रपुसं मुहुः । गयार्थिनो निषाद्यंते चासिपत्रतरोस्तले ॥ ५६७ ॥
 मुहूर्तमपि न स्यातुं लज्जंते वेदनां विना । नरके नारकाः कर्म स्मार्यमाणाः पुराकृतम् ॥ ५६८ ॥

१ विश्वजनीनः विश्वहितकर्ता । २ आमसूत्रैरपकसूत्रैर्व्यूता या खट्वा तस्याभिधोहणसदृश । ३ जैदिका भेदनीयाः । ४ जैदिकाः छेदनीयाः । ५ अयस्पात्राणि लोहपात्राणि । ६ शार्कपणिकाः शाकावयवाः । ७ तप्तं यत् त्रपु तस्य रसं । ८ असिपत्रतरोर्दृक्षविशेषस्य ।

अस्मिन्नसारे संसारे निसर्गेणातिदारुणे । अवधिर्न हि दुःखानां यार्दसामिव वारिधौ ॥ ५८४ ॥
 संसारे दुःखनिदये जैनो धर्मः प्रतिक्रिया । मंत्राक्षरमिव स्थाने ऋतुप्रेतादिसंकुले ॥ ५८५ ॥
 जातु हिंसा न कर्त्तव्या हिंसया हि शरीरिणः । पोतौ श्वातित्रारेण मज्जन्ति नरकार्णवे ॥ ५८६ ॥
 असत्यं सर्वथा त्याज्यं असत्यवचनेन यत् । चिरं त्रमति संसारे जंतुस्तृण्येव वात्यया ॥ ५८७ ॥
 अदत्तं नाददीतार्थमदत्तादानतो यतः । कपिकह्लूपलस्पर्शोदिव जातु सुखं नहि ॥ ५८८ ॥
 अब्रह्म परिहर्त्तव्यमब्रह्मचरणेन हि । धृत्वा गले रंक श्व नीयते नरके जनः ॥ ५८९ ॥
 परिग्रहो न कर्त्तव्यः परिग्रहवशेन यत् । दुःखपंके जनो मज्जत्यतित्रारेण गौरिव ॥ ५९० ॥
 पंचाप्यमूनि हिंसादीन्युत्सृजेद्देशतोऽपि यः । उत्तरोत्तरकह्याणसंपदां सोऽपि त्राजनम् ॥ ५९१ ॥
 अथ सा सादयामास संवेगमतिशायिनम् । अयोगोल्ले श्वात्रेद्यः कर्मग्रंथिरज्जिद्यत ॥ ५९२ ॥
 महाशुनेः पुरः साथ सम्यक् सम्यक्त्वमाददे । प्रतिपेदे जिनोपज्ञं गृहिधर्मं च त्रावतः ॥ ५९३ ॥
 अहिंसादीनि पंचापि तदैवाणुव्रतानि सा । परलोकाध्वपाथेयचूतानि प्रत्यपद्यत ॥ ५९४ ॥
 मुनिनाथं प्रणम्याथ गृहीत्वा दारुच्चारकम् । जगाम कुतकृत्येव मुदिता सा स्वमालयम् ॥ ५९५ ॥
 ततः प्रभृति सा तेपे तपो नानाविधं सुधीः । स्वनामेवाविस्मरंती युगंधरमुनेर्गिरं ॥ ५९६ ॥
 न हि कश्चिदुपायंस्त दुर्भगां यौवनेऽपि ताम् । कटुतुंब्याः पक्कमपि फलमश्नाति कोऽश्ववा ॥ ५९७ ॥
 ततो विशिष्टसंवेगात्तत्राघ्रावेयुषः पुनः । युगंधरमुनेरग्रे सास्त्यात्तानशनाऽधुना ॥ ५९८ ॥

१ जलजन्तूना । २ प्रतिक्रिया प्रतीकारः । ३ पोता नावः । ४ तृण्या तृणसमूहः । ५ अयोगोल्लो लोहगोलः ।

ततः स्वयंप्रजावोचदपरां न किं मया । वैमनस्कतया देव यदेवमुपलक्ष्यसे ॥ ६१४ ॥
 लक्षितांगोऽपुवाचैवं नापरां प्रिये त्वया । अपरां मया सुष्ठु यददृपं प्राकृतं तपः ॥ ६१५ ॥
 जोगेषु जागरूकोऽहं धर्मे सुप्त इवानिशम् । पूर्वजन्मन्यज्रूं हि विद्याधरनरेश्वरः ॥ ६१६ ॥
 मन्नाग्यप्रेरितेनैव स्वयंबुधेन मंत्रिणा । धर्मं प्रबोधितो जैनमायुःशेषेहमाददे ॥ ६१७ ॥
 इयत्कालं च तज्जर्मप्रजावाह्नीप्रज्ञे प्रभुः । बज्रवाहमतश्चोष्ये नालज्यं लज्यते क्वचित् ॥ ६१८ ॥
 एवमात्रापमाणस्य तस्यादिष्टो बिडौजसा । दृढधर्मोऽभिधो देवो जगादैवमुपेत्य तम् ॥ ६१९ ॥
 जिनेन्द्रप्रतिमापूजां कर्तुं नंदीश्वरादिषु । यास्यत्यैशानकटपेन्द्रस्त्वमप्येहि तदाज्ञया ॥ ६२० ॥
 अहोत्राग्यवशात्काढोचितं मे स्वामिशासनम् । इति प्रमुदितोऽचाढीह्रल्लितांगः सवल्लभः ॥ ६२१ ॥
 गत्वा नंदीश्वरे सोर्हप्रतिमाः शास्वतीस्ततः । आनर्च्य विस्मृतासन्नच्यवनः परया मुदा ॥ ६२२ ॥
 ततोऽप्यन्येषु तीर्थेषु गह्वन्स्वह्वेन चेतसा । सोऽगादत्रावं ह्रीणायुः ह्रीणैतलप्रदीपवत् ॥ ६२३ ॥
 जंबूद्वीपे ततः पूर्वविदेहेषूपसागरम् । महानद्याश्च सीतात्रिधानाया उत्तरे तटे ॥ ६२४ ॥
 विजये पुष्कलावत्यां दोहागलमहापुरे । राज्ञः सुवर्णजंघस्य लक्ष्म्यां पत्न्यां सुतोऽज्रवत् ॥ ६२५ ॥
 अथ कंदलितानंदावमुष्मिन् दिवसे शुभे । वज्रजंघ इति प्रीतौ पितरौ नाम चक्रतुः ॥ ६२६ ॥
 स्वयंप्रभाऽपि दुःखार्त्ता कादेन कियताप्यथ । धर्मकर्मणि संलीना व्यच्योष्ट लक्षितांगवत् ॥ ६२७ ॥
 नगर्यां पुंर्रीकियां विजयेत्रैव चक्रिणः । वज्रसेनस्य चार्यायां गुणवत्यां सुताऽज्रवत् ॥ ६२८ ॥

सर्वलोकातिशयिन्या श्रियाऽसौ संयुता ततः । श्रीमतीत्यभिधानेन पितृन्यामन्यधीयत ॥ ६२ए ॥
 दत्तेवोद्यानपत्नीचिर्धोत्रीचिर्लोकिता सती । मृदंगी विलसत्पाणिपद्मवा ववृधे क्रमात् ॥ ६३० ॥
 स्निग्धया पद्मवयंतीमिव कांत्या नमस्तलम् । तां यौवनमलंचक्रे रत्नं स्वर्णोर्मिकामिव ॥ ६३१ ॥
 अन्येद्युः सर्वतोचं नाम प्रासादमुच्चकैः । शैलं संध्यात्रलेखेव क्रीडयाध्यारुरोह सा ॥ ६३२ ॥
 ततो मनोरमोद्याने सुस्थितस्य महासुनेः । उत्पन्ने केवलज्ञाने ददर्शागन्ततः सुरान् ॥ ६३३ ॥
 दृष्टपूर्वं मया क्वेदमित्यूह्योपोहकारिणी । जन्मांतराणि पूर्वाणि निशास्वप्नमित्रास्मरत् ॥ ६३४ ॥
 हृदये प्राग्भवज्ञानचारं वोढुमिवाक्षमा । क्षमातले क्षणादेव मूर्ध्निता निपपात सा ॥ ६३५ ॥
 चंदनाद्युपचारेण सखीजिः कल्पितेन सा । लब्धसंज्ञा समुत्तस्थौ चित्ते चैवमचिंतयत् ॥ ६३६ ॥
 पूर्वजन्मपतिर्मे स ललितंगो दिवश्च्युतः । क्व संप्रत्यवतीर्णोऽस्तीत्यज्ञानं हा दुनोति मां ॥ ६३७ ॥
 तस्मिन् हृदयसंक्रान्ते नान्यो मे हृदयेश्वरः । कर्पूरज्जामे कोनाम लवणं विनिवेशयेत् ॥ ६३८ ॥
 स च प्राणाधिनाशो मे न चेन्नचनगोचरः । आलप्यालं तदन्येनेत्याददे मौनमेव सा ॥ ६३९ ॥
 आधिदैविकदोषाभिंशंकया तत्सखीजनैः । अकारि मंत्रतंत्रादिरुपचारो यथोचितम् ॥ ६४० ॥
 सा मुमोच न मूकत्वमुपचारशतैरपि । व्याधेरन्यस्य न ह्यन्यदौषधं जातु शांतिदत् ॥ ६४१ ॥
 प्रयोजने परिजनं स्वं नियोजयति स्म सा । अक्षराणि लिखित्वा ब्रूहस्तादेरश्र संज्ञया ॥ ६४२ ॥
 अन्येद्युः श्रीमती क्रीडोद्याने यातवती सती । एकांते समयं प्राप्य धान्योचे पंक्तिराख्यया ॥ ६४३ ॥

मम प्राणा इवासं त्व मातवास्म तवाभ्यक्ष्णः । अन्त्यान्त्यापयासाप गारयापयात्तकारणम् ॥ ६५० ॥
मौनमादंबसे पुत्रि हेतुना केन शंस तम् । तदुःखसंविजागं मे दत्वा दुःखं दधूकुरु ॥ ६५१ ॥
ज्ञात्वा दुःखं यतिष्येऽहं तत्पतीकारकर्मणे । न ह्यज्ञातस्य रोगस्य चिकित्सा जातु युज्यते ॥ ६५२ ॥
पंडितायाः स्ववृत्तांतं सापि प्रागजन्मसंज्ञवम् । यथावदब्रवीत्प्रायश्चित्तार्थी सद्गुरोरेव ॥ ६५३ ॥
पटे वृत्तांतमादोख्य श्रीमत्यास्तं च पंडिता । उपायपंडिता मंहु बहिर्दर्शयितुं ययौ ॥ ६५४ ॥
चक्रिणो वज्रसेनस्य वर्षग्रंथिरञ्जुत्तदा । प्रस्तावादाययुस्तत्र नृयांसो वसुधाधवाः ॥ ६५५ ॥
पंडिता राजमार्गेऽथ तमादोख्य पटं स्फुटम् । विस्तार्य तस्यौ श्रीमत्या मनोरथमिवावधुम् ॥ ६५६ ॥
तत्रागमविदः केऽपि स्वर्गनंदीश्वरादिकम् । आगमार्थविशंवादि लिखितं परितुष्टुवुः ॥ ६५७ ॥
इतरे तु महाश्रज्जा धूनयंतः शिरोधराम् । प्रत्येकं वर्णयामास बिंबानि श्रीमदहंताम् ॥ ६५८ ॥
कुणिताक्षमन्त्रीक्ष्णं केऽपीक्षमाणाः प्रतिक्षणम् । रेखाशुद्धिं प्रशशंसुः कलाकौशलशालिनः ॥ ६५९ ॥
इतरे त्वसितश्वेतपीतनीलारुणादिकान् । संध्यात्रात्रीकृतपटान्वर्णकानित्यवर्णयन् ॥ ६६० ॥
अत्रांतरे च तनयो दुर्दर्शनमहीपतेः । यथार्थनामा दुर्दात इति तत्र समाययौ ॥ ६६१ ॥
स क्षणं तं पटं प्रेक्ष्य प्रेक्षावान् मूर्च्छया क्षितौ । अदीकयाऽपतदथ लब्धसंज्ञ इवोत्थितः ॥ ६६२ ॥
मूर्च्छायाः कारणं पृष्ट उत्थितश्च जनेन सः । कथयामास वृत्तांतं कृत्वा कपटनाटकम् ॥ ६६३ ॥
मम प्रागजन्मचरितं पटे केनाप्यदोख्यत । जातिस्मरणमुत्पेदे हंत तद्दर्शनादिह ॥ ६६४ ॥

लक्षितांगोऽस्म्यहं देवो मम देवी स्वयंप्रजा । इत्यादि संवदत्येव यदत्र लिखितं पटे ॥ ६९ए ॥
 पप्रच्छ पंडिता आथ यद्येवं ऋजु तद्वद । संनिवेशः पटे कोऽयमंगुष्ठया दर्शय स्वयम् ॥ ६९० ॥
 स ऊच मेरुरेषोद्भिः पूरियं पुंरुरीकिणी । पुनः पृष्टो मुनेर्नामब्रवीन्नामास्य विस्मृतम् ॥ ६९१ ॥
 नूच्योऽपि पृष्टः को नाम नृपोऽयं मंत्रिजिर्वृतः । तपस्विनी च कान्वेषेत्याख्यदाख्यां न वेङ्ग्यहम् ॥ ६९२ ॥
 मायावीति च संज्ञातः सोपहासं तयोदितः । पुत्रेदं संवदत्येव प्रागजन्मचरितं तव ॥ ६९३ ॥
 लक्षितांगोऽसि देव त्वं त्वत्पत्नी तु स्वयंप्रजा । नंदिग्रामे कर्मदोषात् पंगूचूतास्ति संप्रति ॥ ६९४ ॥
 संजातजातिस्मरणादालिख्य चरितं निजम् । पटो मे धातकीखंडगताया अपिस्तस्या ॥ ६९५ ॥
 तस्याः पंग्वाः करुण्या त्वं मयासि गवेषितः । तदेहि धातकीखंडे त्वां नयामि तदंतिके ॥ ६९६ ॥
 वराकी त्वद्वियोगे सा दुःखं जीवति पुत्रक । समाश्वासयतां सद्यः प्रागजन्मप्राणवह्मजां ॥ ६९७ ॥
 एवमुक्त्वा पंडितायां तूष्णीकायां स मायिकः । इत्थं वयस्यैः स्वैरेव सोपहासमन्नाभ्यत ॥ ६९८ ॥
 कदत्ररत्नाधिगमादहो पुण्योदयस्तव । अग्निगम्या च पोष्या च सा पंगूः सर्वथा तव ॥ ६९९ ॥
 ततो वैलक्ष्यदीनास्यः स उदर्यतः कुमारकः । विक्कीयमाणेन्य इवाऽवशिष्टः क्वचिदप्यगात् ॥ ६९० ॥
 लोहार्गलपुराघज्जंघोपि हि तदाययौ । चरित्रं चित्रलिखितं तद्दर्श मुमूर्हे च ॥ ६९१ ॥
 न्यजनैर्वीजितो नीरुद्धितोऽथ स उत्थितः । जातजातिस्मृतिरञ्जसद्यः स्वर्गोदिवगतः ॥ ६९२ ॥
 पटलेख्यमिदं दृष्ट्वा किं कुमारोऽसि मूर्छितः । इति पंडितया पृष्टो वज्रजंघोऽब्रवीदिदम् ॥ ६९३ ॥

१ तूष्णीकाया मौनस्थिताया । २ विक्रयमाणेभ्यो वस्तुभ्योऽवाशिष्टवस्तुवत् वैलक्ष्यान् इत्यर्थः ।

चरित्रं सकलत्रस्य मम प्राग्भवसंचयम् । इदं हि लिखितं ज्ञेयं तद्गुहा मूर्धितोऽस्म्यहं ॥ ६७४ ॥
 श्रीमानीशानकटपोऽयं विमानं श्रीप्रजं त्विदम् । एषोऽहं ललितांगख्यः प्रियासौ मे स्वयंप्रजा ॥ ६७५ ॥
 इतश्च धातकीखंभे नंदीग्रामेऽवतीर्य च । गृहे महादरिद्रस्य जाता निर्नामिकेत्यसौ ॥ ६७६ ॥
 शैलमंबरलिलकमध्यारूढास्ति सा त्विह । गृहीतानशनाऽमुष्य युगंधरमुनेः पुरः ॥ ६७७ ॥
 आत्मसंदर्शनायास्या आगतोऽहमिहास्मि च । मयि रक्ता मृता जज्ञे पुनरेव स्वयंप्रजा ॥ ६७८ ॥
 इह नंदीश्वरे जैनविचार्यनपरोऽस्म्यहम् । गच्छन्वितोऽन्यतीर्थेषु च्यवमानोऽहमस्म्यहम् ॥ ६७९ ॥
 इह च च्यवमानेयं मन्ये सैव मम प्रिया । इह चैकाकिनी दीना वराकीयं स्वयंप्रजा ॥ ६८० ॥
 सास्तीह मन्ये लिखितं जातिस्मृत्या तथा त्वदः । अन्यानुच्रतं न ह्यन्यो जनो जानाति जातुचित् ॥ ६८१ ॥
 आमेति पंभितायुक्त्वा श्रीमत्याः पार्श्वमेत्य च । तत्सर्वमाख्यत् हृदयविशद्व्यकरणौषधम् ॥ ६८२ ॥
 श्रीमती दण्डितोदंतगिरा रोमांचिताऽभवत् । अंजोदध्वनिना रत्नांकुरितेव विदूररजः ॥ ६८३ ॥
 पितुर्व्यङ्ग्यतत्तच्च श्रीमती पंभितामुखात् । अस्वातंत्र्यं कुलस्त्रीणां धर्मो नैसर्गिको यतः ॥ ६८४ ॥
 तज्जिरा मुदितः सद्यः स्तनितेनेव बर्हिणः । वज्रसेननृपो वज्रजंघमाज्जूहवततः ॥ ६८५ ॥
 कुमारमूचे चूपाक्षो मत्पुत्री श्रीमतीत्यसौ । भवत्विदानीं भवतो गृहिणी पूर्वजन्मवत् ॥ ६८६ ॥
 तथेति प्रतिपन्ने च कुमारोऽदवाहयत् । श्रीमतीं चूषतिः प्रीतो हैरिणोदधिः श्रियम् ॥ ६८७ ॥
 ज्योत्स्नाचंजानिव युतौ तौ सितद्वौमवाससौ । लोहागलपुरं राज्ञाऽनुज्ञातौ जग्मतुस्ततः ॥ ६८८ ॥

१ श्रियद्वृत्तान्तगिरा । २ विदूरभूः विदूराख्यपर्वतभूः । ३ हरिणा विष्णुना ।

सोदर्यौ तौ मुनी ज्ञात्वा विशेषमुदितो नृपः । उवास तत्रैव वने वनमाढीव वारिधौ ॥ ७०४ ॥
 कुर्वाणौ देशनां तत्र तौ वृतौ देवपर्यदा । ऋक्तिचारादिवानम्रः सन्नार्यः सोऽय्यवंदत ॥ ७०५ ॥
 देशनांते च पानान्नवस्त्रोपकरणादिभिः । तौ प्रत्यक्षाग्रजज्ञा चिंतयामास चेतसा ॥ ७०६ ॥
 धन्यावेतौ निःकषायौ निर्ममौ निष्पस्त्रिहौ । सौंदर्यज्ञावे सामान्येऽप्यहो नास्म्यहमीदृशः ॥ ७०७ ॥
 आत्तव्रतस्य तातस्य सत्पथेनानुगामिनौ । एतावेवौरसौ पुत्रौ पुत्रः क्रीत इवास्म्यहम् ॥ ७०८ ॥
 एवं स्थितेऽपि मे किंचिन्नायुकं प्रव्रजामि चेत् । प्रव्रज्या दीपिकेवात्तमात्रापि हि तमश्निदे ॥ ७०९ ॥
 तदिदानीं पुरीं गत्वा दत्त्वा राज्यं च सूनवे । हंसस्येव गतिं हंसः श्रयिष्येऽहं पितुर्गतिम् ॥ ७१० ॥
 संवादिन्या व्रतादानेऽनुस्यूतमनसेव सः । सहितः श्रीमतीदेव्या प्राप लोहागलं पुरम् ॥ ७११ ॥
 राज्यलुब्धस्तदा त्वस्य पुत्रः प्रकृतिमंरुलम् । धनैरजेदयत्तैर्हि किं नात्रेद्यं जलैरिव ॥ ७१२ ॥
 प्रातः स्वयं व्रतादानं राज्यदानं सुतस्य च । चिंतयंतौ सुषुप्तुर्निशायां श्रीमतीनृपौ ॥ ७१३ ॥
 विषधूपं व्यधात्पुत्रस्तयोस्तु सुखसुप्तयोः । कस्तं निषेक्षुमीशः स्याद्गुहादग्निमिवोत्थितम् ॥ ७१४ ॥
 तद्भूपधूमैरधिकैर्जीवाकर्षकैर्षकुटैरिव । द्राणप्रविष्टैस्तैः सद्यो दंपती मृत्युमापतुः ॥ ७१५ ॥
 अथोत्तरकुरुर्वेतावुत्पन्नौ युग्मरूपिणौ । एकचिंताविपन्नानां गतिरेका हि जायते ॥ ७१६ ॥
 केनानुरूपमायुश्च पूरयित्वा तथा युतौ । तौ विपद्योदपद्येतां सौधर्मं स्नेहलौ सुरौ ॥ ७१७ ॥
 वज्रजंघस्य जीवोऽथ भोगान् शुक्त्वा निरंतरम् । आयुःक्षयात्ततोऽच्योष्ट हिमग्रंश्चिखातपत् ॥ ७१८ ॥

१ सोदर्यौ सहोदरौ । २ अनुसारिण्या । ३ जीवाकर्षणकुटैः जीवाकर्षणकर्षकशस्त्रविशेषैः ।

सारिदोष इव ग्रीष्मात्पेन तपसा कृशः । कृमिकुष्ठान्निजतश्च सोऽकाढापथ्यजो जनात् ॥ ७३४ ॥
 सर्वोर्गीणकृमिकुष्ठान्निजतोऽपि स ज्ञेयजम् । ययाचे न कचिक्कायानपेक्षा हि मुमुक्षुः ॥ ७३५ ॥
 गोमूत्रिकाविधानेन गेहोज्ञेहं परित्रमन् । पृष्ठस्य पारणे दृष्टः स तैर्निजगृहांगणे ॥ ७३६ ॥
 महीधरकुमारेण स किंचित्परिहासिना । जीवानंदो निजगदे जगदेकजिपक्व ततः ॥ ७३७ ॥
 अस्ति व्याधेः परिज्ञानं ज्ञानमस्त्यौषधस्य च । चिकित्साकौशलं चास्ति नास्ति वः केवलं कृपा ॥ ७३८ ॥
 सदा संस्तुतमप्यार्त्तमपि प्रार्थकमप्यहो । वेद्या इव विना ह्यन्यं यूयं नादृणापि पश्यथ ॥ ७३९ ॥
 तथाप्येकांततो नार्थलुब्धैर्ज्ञानं विवेकिभिः । धर्ममप्युररीकृत्य कृत्यं कापि चिकित्सितम् ॥ ७४० ॥
 चिकित्सायां निदाने च धिक् ते सर्वपरिश्रमम् । आयातमीदृशं पानं सरोरं यदुपेक्षसे ॥ ७४१ ॥
 जीवानंदोऽपि विज्ञानरत्नरत्नाकरोऽब्रवीत् । साधु साधु महाभाग त्वया विस्मापितोऽस्म्यहम् ॥ ७४२ ॥
 ब्राह्मणज्ञातिरिच्छो वणिज्जातिरिवंचकः । प्रियजातिरनीर्ष्यालुः शरीरी च निरामयः ॥ ७४३ ॥
 विघ्नान् धनी गुण्यगर्वः स्त्रीजनश्चापचापलः । राजपुत्रः सुचरित्रः प्रायेण न हि दृश्यते ॥ ७४४ ॥

॥ संदानितकं ॥

चिकित्सनीय एवाहो महामुनिरयं मया । औपधानामसामग्री किं तु यात्यंतरायताम् ॥ ७४५ ॥
 तत्रैकं लक्षपाकं मे तैलमस्तीह नास्ति तु । गोशीर्षचंदनं रत्नकंबलश्चानयंतु तत् ॥ ७४६ ॥
 आनेष्यामो वयमिति प्रोच्य पंचापि तद्वह्णम् । ते यशुर्विपणिश्रेणीं स्वस्थानं सोऽप्यगान्मुनिः ॥ ७४७ ॥

१ सर्वाङ्गेषु । २ गोमूत्रधारावद्वक्तृत्वेन । ३ संस्तुत परिचित । ४ अन्तरायता विघ्नत्व ।

रत्नकंबलगोशीर्षे मूढ्यमादाय यच्च नः । इत्युक्तास्तैर्वणिग्वृक्षास्ते ददानोऽब्रवीदिदम् ॥ ७४८ ॥
 दीनाराणां लक्ष्मेकं प्रत्येकं लक्ष्मेतयोः । गृहीत ब्रूत वरतुभ्यां किमान्यां वः प्रयोजनम् ॥ ७४९ ॥
 तेप्युचुर्मूढ्यमादत्स्व दत्स्व गोशीर्षिकंबले । एतान्यां हि महासाधुचिकित्सा नः प्रयोजनम् ॥ ७५० ॥
 श्रुत्वा तद्वचनं श्रेष्ठी विस्मयोत्तानलोचनः । रोमाञ्चसूचितानंदश्चेतस्येवमचिन्तयत् ॥ ७५१ ॥
 क्लृप्तां यौवनमुन्मादप्रमोदमदनोन्मदम् । मतिर्विवेकवसतिर्वयोवृद्धोचिता क्व च ॥ ७५२ ॥
 जराजर्जरकायाणां माहृशां योग्यमीदृशं । कुर्वत्यमी यत्तदहोऽदम्यैर्नारोऽयमुह्यते ॥ ७५३ ॥
 चिंतयित्वेति सोऽवोचदिमौ गोशीर्षिकंबलौ । गृह्येतामस्तु वो जज्ञं जज्ञा ज्ञव्येण वास्तु वः ॥ ७५४ ॥
 अनयोर्वस्तुनोर्मूढ्यमादास्ये धर्ममक्षयम् । धर्मजागीकृतः साधु युष्माज्जिः सोदैरैश्वि ॥ ७५५ ॥
 श्रेष्ठिश्रेष्ठोऽर्पयित्वाथ तेषां गोशीर्षिकंबलौ । जावितात्मा प्रवव्राज वव्राज च परं पदम् ॥ ७५६ ॥
 आदायौषधसामग्रीमग्रिमास्ते महात्मनाम् । जीवानंदेन सहिताः प्रययुर्धेन तं मुनिम् ॥ ७५७ ॥
 न्यग्रोधपादपस्याधस्तत्पादमिव निश्चलम् । कायोत्सर्गेण तिष्ठंतं तं नत्वा ते वज्राषिरे ॥ ७५८ ॥
 धर्मविघ्नं करिष्यामश्चिकित्साकर्मणाऽद्य वः । जगवन्ननुजानीहि पुण्येनानुगृहाण नः ॥ ७५९ ॥
 मुनिमेवमनुज्ञाप्य तेऽथ गोमृतकं नवम् । आनिन्युर्विचिकित्संति न हि जातु चिकित्सकाः ॥ ७६० ॥
 मुनेः प्रत्यंगमज्यंगं तेन तैलेन ते व्यधुः । उद्यानमिव कुड्यांजः शरीरांतस्तदानशे ॥ ७६१ ॥
 तैलेनाऽत्युष्णवीर्येण जज्ञे निःसंज्ञको मुनिः । योग्यमुग्रस्य हि व्याधेः शांत्यामत्युग्रमौषधम् ॥ ७६२ ॥

आकुल्यास्तेन तैदेन कृमयस्तत्कलेवरात् । तस्थुर्वेद्विर्जनेनैव वामधूरात्पिपीलिकाः ॥ ७६३ ॥
 जीवानंदस्तौ रत्नकंबलेन समंततः । मुनिमाह्लादयामास शशीव ज्योत्स्नया नजः ॥ ७६४ ॥
 कृमयोऽथ विलीयंते शीतत्वाञ्जलकंबले । शैवले ग्रीष्ममध्याह्नतृप्ताः शफैरिका इव ॥ ७६५ ॥
 मंदमांदोलयन् वैद्यः कंबलं गोशवोपरि । कृमीनपातयदहो सर्वत्राज्रोहता सताम् ॥ ७६६ ॥
 जंतुजीवैतु न्निर्जीवानंदोऽमृतसैरिव । मुनिमाश्वसायामास ततो गोशीर्षचंदनैः ॥ ७६७ ॥
 कृमयस्त्वगता एव अस्मी निरसरन्निति । तैलाञ्चयंगं मुनेर्ज्यो जीवानंदोऽथ निर्ममे ॥ ७६८ ॥
 तेनाञ्च्यगेन ज्योऽपि ज्योऽसौ मांसगा अपि । निरीयुः कृमयो वातेनोदानेन रसा इव ॥ ७६९ ॥
 तथैवाह्लादने रत्नकंबले कृमयोऽलगन् । अलक्तकपुटे दग्धस्त्रिंश्वहस्येव जंतवः ॥ ७७० ॥
 तस्मिन् गोमृतके ज्यस्तान् कृमीन् रत्नकंबलात् । तथैवापातयदहो त्रिपजो बुद्धिकौशलम् ॥ ७७१ ॥
 गोशीर्षचंदनरसासौराण्याययन्मुनिम् । जीवानंदोऽज्जोद इव वृष्ट्या ग्रीष्माद्वितं द्विपः ॥ ७७२ ॥
 ज्योऽञ्च्यगेन निरयुः कृमयोऽस्थिगता अपि । न वज्रपंजरेष्यस्ति स्थानं रुष्टे बलीयसि ॥ ७७३ ॥
 रत्नकंबललशांस्तान् पुनर्गोमृतके कृमीन् । स चिद्धेपाधमस्थानमधमानां हि युज्यते ॥ ७७४ ॥
 गोशीर्षचंदनरसैर्विलोप मुनिं पुनः । प्रकत्या परमया देवमिव सद्यो भिषग्वरः ॥ ७७५ ॥
 संरोपणैषधैर्जातनवत्वक्कांतिमान् मुनिः । चकासामास निर्मृष्टकांचनप्रतिमेव सः ॥ ७७६ ॥
 तैर्नैर्क्तिदैकैः ह्यमितः स ह्यमाकृमणस्ततः । ययौ विहर्तुमन्यत्र नास्था क्वापि हि तादृशम् ॥ ७७७ ॥

१ वल्मीकात् । २ शफैरिकाः मत्स्याः । ३ जन्तुजीवनप्रदेः । ४ विद्वच्चहस्य द्वित्रिदिनपर्युषितस्य ।

ततोऽवशिष्टगोशीर्षचंदनं रत्नकंबलम् । तत्र विक्रीय जगद्भुक्ते स्वर्णं बुद्धिशालिनः ॥ ७७८ ॥
तेन स्वर्णेन ते चैत्यं सुवर्णेन स्वर्केन च । कारयामासुरुचुंगं मेरुशृंगमिवाहृतम् ॥ ७७९ ॥
ततोऽविमर्च्चयंतस्ते गुरूपासनतत्पराः । कर्मवत्क्षपयामासुः कियत्कादं महाशयाः ॥ ७८० ॥
जिनाच्चाविमर्च्चयंतस्ते गुरूपासनतत्पराः । धीमंतो जगद्भुदोक्षां मर्त्यजन्मतरोः फलम् ॥ ७८१ ॥
ते षडव्येकदा जातसंवेगाः साधुसन्निधौ । तिष्ठतो नियतं कादं राशौ राशेशिव ग्रहाः ॥ ७८२ ॥
ते विजहुः पुरि पुरो ग्रामे ग्रामाघने वनात् । तिष्ठतो नियतं कादं राशौ राशेशिव ग्रहाः ॥ ७८३ ॥
ते विजहुः पुरि पुरो ग्रामे ग्रामाघने वनात् । चारित्र्यं विदधुर्निर्मलं निर्मलादपि ॥ ७८४ ॥
शान्तिरिव तपोऽस्ते तूर्यषष्ठाष्टमादिभिः । पारणे जगद्भुजिह्वां ते मधुव्रतवृत्तयः ॥ ७८५ ॥
अपीमयंतो दातारं प्राणधारणकारणात् । परीषहान् सहते स्म प्रहारान् सुन्नदा इव ॥ ७८६ ॥
अवलम्बितधैर्यास्ते क्षुत्पिपासातपादिकान् । परीषहान् सहते स्म प्रहारान् सुन्नदा इव ॥ ७८७ ॥
सेनांगानीव चत्वारि मोहराजस्य सर्वतः । चतुरोऽपि कषायांस्ते जिग्युरस्त्रैः क्षमादिभिः ॥ ७८८ ॥
कृत्वा संलोकनमादौ द्रव्यतो जावतश्च ते । चेज्जिरेऽनशनं कर्मशैलनिर्नाशनाऽशनिम् ॥ ७८९ ॥
समाधिज्जाजस्ते पंच परमेष्ठिनमस्क्रियाम् । स्मरंतस्तत्पुण्ड्रं न हि मोहो महात्मनाम् ॥ ७९० ॥
षमपि षादशे कल्पेऽच्युतनामनि तेऽन्नवन् । शक्रसामानिकास्तादृङ् न सामान्यफलं तपः ॥ ७९१ ॥
आयुस्ते पूरयित्वा द्वाविंशतिं सागरोपमानम् । ततोऽच्यवन्ताऽच्यवन् न हि मोहं विना क्वचित् ॥ ७९२ ॥
जंबूद्वीपान्निधौ द्वीपे विदेहेषु च पूर्वतः । विजये पुष्कलावल्यां महाञ्चोनिधिसन्निधौ ॥ ७९३ ॥
नगर्थां पुंरुरीकियां वज्रसेनस्य जूपतेः । धारिण्यां जङ्घिरे राज्यां तेषु पंच क्रमास्तुताः ॥ ७९४ ॥

तत्र वैद्यस्य जीवोऽञ्जनाञ्चोऽभिधानतः । चतुर्दशमहास्वप्नसूचितः प्रथमः सुतः ॥ ७९३ ॥
राजपुत्रस्य जीवस्तु द्वितीयो बाहुसंज्ञया । मन्त्रिपुत्रस्य जीवोऽपि सुबाहुरिति नामतः ॥ ७९४ ॥
नाम्ना पीठमहापीठौ श्रेष्ठिसार्धेशपुत्रयोः । जीवौ जीवः केशवस्य सुयशा राजपुत्रकः ॥ ७९५ ॥
सुयशाः शिश्रिये वज्रनाञ्चं बाह्यात्प्रभृत्यपि । स्नेहः प्राग्भवसंबन्धो ह्यनुवधाति बंधुताम् ॥ ७९६ ॥
तेऽवर्द्धत क्रमाद्वाजसूनुवः सुयशाः स च । नरञ्चावमिवापन्नाः पर्युषधरपर्वताः ॥ ७९७ ॥
बाह्वयंतो सुहृर्वाहान् बाह्याद्व्यां ते महौजसः । विचरांचक्रिरेऽनेकरूपरेवंतेविभ्रमम् ॥ ७९८ ॥
कदाभ्यासे कदाचार्योऽनूत्तेषां साक्षिमात्रकः । प्रादुर्भवन्ति महतां स्वयमेव यतो गुणाः ॥ ७९९ ॥
शैलानपि शिलातोलं तेषां तोलयतां युजैः । अपूर्येत बलक्रीमा न केनापि मनागपि ॥ ८०० ॥
अथ लोकांतिकैर्देवरंतिक्कीचूय चूपतिम् । वज्रसेनो व्यङ्गपीदं स्वामिंस्तीर्थं प्रवर्त्तय ॥ ८०१ ॥
वज्रसेनस्ततो वज्रनाञ्चं वज्रसमौजसम् । राज्ये निवेशयामास स्वमिवापरमूर्त्तितः ॥ ८०२ ॥
सांवत्सरिकदानेन प्रीणयामास मेदिनीम् । अञ्चोऽधर इवाञ्चोऽर्चिर्वज्रसेननृपस्ततः ॥ ८०३ ॥
देवासुरनृदैवैश्च कृतनिःक्रमणोत्सवः । गत्वोद्यानमलंचक्रे स व्योमेव हिमद्युतिः ॥ ८०४ ॥
स्वयंबुध्नः स जगवांस्तत्र दीक्षासुपाददे । उदपद्यत च ज्ञानं मनःपर्यायसंज्ञकम् ॥ ८०५ ॥
आत्मारामः साम्यधनो निर्ममो निष्परिग्रहः । प्रावर्त्तत विहर्त्तुं क्वां स नानाचिग्रहः प्रभुः ॥ ८०६ ॥
त्रातुन्यो वज्रनाञ्चोऽपि प्रत्येकं विषयान् ददौ । लोकपालैरिषिभ्योऽज्ञात् स च तैर्नित्यसेवकैः ॥ ८०७ ॥

कृत्ताऽञ्जत्तस्य सुयशा अरुणस्तरणेऽरिव । आत्मानुरूपः कर्त्तव्यः सारश्रिहिं महारथैः ॥ ८०८ ॥
 उतपेदे वज्रसेनस्य घातिकर्ममलक्षयात् । उद्योतो दर्पणस्येव केवलज्ञानमुत्तमम् ॥ ८०९ ॥
 उतपेदे वज्रनाञ्जस्य प्रविवेश महीपतेः । चक्रमायुधशालायां मधरीकृतज्ञास्करम् ॥ ८१० ॥
 तदौ च वज्रनाञ्जस्य प्रविवेश महीपतेः । संपद्भिः पुण्यमानेनाञ्जोमानेनैव पद्मिनी ॥ ८११ ॥
 त्रयोदश च रत्नानि तस्यासन्नपरायण्यपि । संपद्भिः पुण्यमानेनाञ्जोमानेनैव मधुव्रताः ॥ ८१२ ॥
 नवापि निधयस्तस्याञ्जवन् सेवाविधायिनः । आकृष्टाः प्रबलैः पुण्यैर्गंधैरिव मधुव्रताः ॥ ८१३ ॥
 सोऽशेषं साधयामास विजयं पुष्कलावतीम् । चक्रे च चक्रवर्त्तित्वात्रिषेकोऽस्याखिलैर्नृपैः ॥ ८१४ ॥
 चञ्जानस्याप्यस्य जोगान् धर्मे धीरधिकाधिकम् । वयसो वर्जमानस्य स्पर्द्धयेव व्यवधत् ॥ ८१५ ॥
 क्रमादस्य प्रचवंत्या ऋग्वैराग्यसंपदा । वृंहिष्ठा धर्मधीरासीन्ब्रह्मीवाबाहवारिणा ॥ ८१६ ॥
 एकदा विहरंस्तत्र वज्रसेनजिनेश्वरः । परमानंदजननः साक्षान्मोक्ष इवाययौ ॥ ८१७ ॥
 स्वामी समवसरणे ततश्चैत्यतरोस्तले । कर्णामृतप्रां धर्मदेशनामुपचक्रमे ॥ ८१८ ॥
 स त्रिः प्रदक्षिणीकृत्य प्राणस्य च जगत्यतिम् । अनुजन्मेव शक्रस्य पृष्ठतः समुपाविशत् ॥ ८१९ ॥
 स बोधिमुक्ताजननीं ऋग्व्यमानसशुक्तिषु । देशनां स्वातिवृष्ट्याचां शुश्राव श्रावकाग्रणीः ॥ ८२० ॥
 निरं ऋगवतः शृण्वन् मृगो गीतिमिवोन्मनाः । वर्षाचिन्तितयामास स एवं ऋमिवासवः ॥ ८२१ ॥
 असावपारसंसारः सरस्वानिव दुस्तरः । तस्यापि तारकस्तातो दिष्ट्याऽसौ विष्टपाधिपः ॥ ८२२ ॥

१ क्षत्ता सारथिः । २ स्वातिवृष्ट्याभा स्वातिनक्षत्रवृष्टितुल्या । ३ सरस्वान् सशुद्धः ।

अंधकार इवात्यंतं मोहांधकरणो नृणाम् । तस्यायमजितो जेत्ता जगवान् जानुमानिव ॥ ८३३ ॥
 चिरकालन्नवश्चायं महाव्याधिरिवोद्वहणः । अश्विकित्स्यः कर्मराशिस्तातस्तस्य चिकित्सकः ॥ ८३४ ॥
 यद्वा किमन्यत् सर्वेषां दुःखानामेव नाशनः । सुखानामेकजननः करुणामृतसागरः ॥ ८३५ ॥
 स्वामिन्येवंविधेऽप्यस्मिन्नहो मोहप्रमद्वरैः । अस्माच्चिरात्मनैवात्मा वंचितोऽसौ कियच्चिरम् ॥ ८३६ ॥
 चक्रवर्ती ततो धर्मचक्रवर्त्तिनमागतम् । इति विह्वपयायास ऋक्तिगजदया गिरा ॥ ८३७ ॥
 अर्थप्रसाधनपरैर्नीतिशास्त्रैश्चिरं मम । मतिः कदर्थिता नाथ केवञ्चूः कुशिकैस्त्रिवि ॥ ८३८ ॥
 तथा विषयलोदेन नित्यं नेपथ्यकर्मजिः । अयमात्मा नेटेनेव चिरं विनटितो मया ॥ ८३९ ॥
 इदं हि मम साम्राज्यमर्थकामनिबंधनम् । चिंत्यते यस्तु धर्मोत्र स स्यात् पापानुबंधकः ॥ ८४० ॥
 तातस्य पुत्रो जूत्वाऽपि जवांचोद्धौ ज्रमामि चेत् । तत्कः पुरुषकारः स्यादन्यसाधारणस्य मे ॥ ८४१ ॥
 अपाख्यमिदं राज्यं युष्मद्वत्तमहं यथा । तथा संयमसाम्राज्यं पालयिष्यामि देहि मे ॥ ८४२ ॥
 कृत्वा च पुत्रसाम्राज्यं निजान्वयनचोरविः । व्रतं जगवतः पार्श्वे प्रपेदे चक्रवर्त्त्यथ ॥ ८४३ ॥
 बाह्यादयोऽपि जगृहुस्तत्सोदर्यास्तदा व्रतम् । पित्रा ज्येष्ठेन चोपात्तं तद्धि तेषां क्रमागतम् ॥ ८४४ ॥
 सुयशाः सारथिः सोपि पादांते धर्मसारथेः । अनुस्वामि प्रवव्राज च्रुत्याः स्वाम्यनुगामिनः ॥ ८४५ ॥
 श्रुतसागरपारीणो वज्रनाजोऽजवत् दृष्टात् । प्रत्यक्षा घादशांगीव जंगमैकांगतां गता ॥ ८४६ ॥
 एकादशांग्यां पारीणा जाता बाह्यादयोऽपि ते । ह्ययोपशमवैचित्र्याच्चित्रा हि गुणसंपदः ॥ ८४७ ॥

वपुर्महत्तरिकर्तुं शक्तिस्तेषां बभूव सा । यथा सुमेरुशैलोपि जानुदम्नो व्यधीयत ॥ ८५३ ॥
 तेषां वपुर्लघीयस्त्वसामर्थ्यं तदजायत । समुल्लङ्घे तद्येन मारुतस्यापि लाघवम् ॥ ८५४ ॥
 वपुर्गेरिमशक्तिश्च वज्रादप्यतिशायिनी । साञ्चूत्तेषां न या सहा शक्राद्यैस्त्रिदशैरपि ॥ ८५५ ॥
 प्राप्तिशक्तिरञ्चूत्तेषां चूस्थानां स्पर्शनं यथा । अंगुह्यग्रेण मेर्वग्रग्रहादेर्वृक्षपत्रवत् ॥ ८५६ ॥
 साऽञ्चूत्प्राकाम्यशक्तिश्च चुवीवाप्सु यथा गतिः । निमज्जनोन्मज्जने च पानीय इव जुव्यपि ॥ ८५७ ॥
 आसीत्तेषां तदैश्वर्यं प्रचवंति स्म येन ते । चक्रभृत्रिदशाधीशश्छिमाधातुमात्मनः ॥ ८५८ ॥
 तेषां वशित्वसामर्थ्यं तदपूर्वमजायत । जेजिरे वशितां येन स्वतंत्राः क्रूरजंतवः ॥ ८५९ ॥
 तेषामप्रतिघातित्वशक्तिः साञ्चूद्यया खलु । अद्भिमध्येऽपि निःसंगमनं रंघ्रमध्यवत् ॥ ८६० ॥
 तदंतर्द्वानसामर्थ्यमञ्चूत्तेषामनाहतम् । नञस्वतामिवाहइयरूपता येन सर्वतः ॥ ८६१ ॥
 प्रावीण्यं कामरूपित्वे तत्तेषामुल्लास च । अलं पूरयितुं लोकं नानारूपैर्यथा निजैः ॥ ८६२ ॥
 तेषामाविरञ्चद्बीजबुद्धिता सातिशायिनी । एकार्थबीजतोऽनेकार्थबीजानां प्ररोहिणी ॥ ८६३ ॥
 ते कोष्टबुद्ध्योऽञ्चूवन् कोष्टप्रक्षिप्तधान्यवत् । विना स्मरणमर्थानां प्राक् श्रुतानां यथास्थितेः ॥ ८६४ ॥
 आद्यादंतान्मध्यमाद्या श्रुतादेकपदादपि । सर्वार्थग्रंथबोधात्तेऽञ्चूवन् पदानुसारिणः ॥ ८६५ ॥
 एवं वस्तु समुत्प्लुत्यांतमुहूर्त्तोच्छ्रुतोदधेः । अवगाहनसामर्थ्यात्ते मनोबलिनोऽञ्चवन् ॥ ८६६ ॥
 अंतर्मुहूर्त्तमात्रेण मातृकामात्रदीप्तया । गुणयंतः श्रुतं सर्वमासन् वाग्बलिनश्च ते ॥ ८६७ ॥

प्रपद्यपानाः प्रतिमां चिरकालमपि स्थिरां । श्रमह्वमाज्यां रहितास्ते कायबलिनोऽञ्जवन् ॥ ८६८ ॥
 अञ्जवन्नमृतक्षीरमध्वज्याश्रविणश्च ते । पात्रस्थस्य कदन्नस्याप्यमृतादिरसागमात् ॥ ८६९ ॥
 दुःखादितेध्वमृतादिपरिणामाजिरां च ते । अमृतक्षीरमध्वज्यश्रविणः साधु जङ्गिरे ॥ ८७० ॥
 अन्नस्य पात्रपतितस्यादपस्याप्यतिदानतः । अक्षयेणाक्षीणमहानसर्प्यश्च तेऽञ्जवन् ॥ ८७१ ॥
 तीर्थकृत्पर्वदीवादपदेशोऽपि प्राणिनां सुखम् । अक्षयेणाक्षीणमहानसर्प्यश्च तेऽञ्जवन् ॥ ८७२ ॥
 एकेनार्थद्वियेणान्यैर्द्वियार्थस्योपलब्धनात् । ते बभूवुश्च संनिन्नश्रोतोलब्धिमहर्क्ष्यः ॥ ८७३ ॥
 जंघाचारणलब्धश्च तेषामजनि सा यया । रुचकक्षीपमेकेनोत्पातेन प्राप्तुमीश्वराः ॥ ८७४ ॥
 वलंतो रुचकक्षीपादेकेनोत्पत्तेन ते । नंदीश्वरेऽलमायातुं क्षितीयेन यतो गताः ॥ ८७५ ॥
 ते चोर्ध्वगत्यामेकेन समुत्पत्तनकर्मणा । उद्यानं पांडकं गंतुमदं मेरुशिरःस्थितम् ॥ ८७६ ॥
 ततस्ते वलिता एकेनोत्पातेन तु नंदनम् । अदं गंतुं क्षितीयेन प्रथमोत्पातचर्मिकाम् ॥ ८७७ ॥
 ते विद्याचारणार्थ्यामुमेकेनोत्पातकर्मणा । मानुषोत्तरमन्येन क्षीपं नंदीश्वरं ह्रमाः ॥ ८७८ ॥
 एकोत्पातात्तत्तथाहुं पूर्वोत्पाते महातलम् । तिर्यग्यानक्रमेणोर्ध्वमप्यदं ते गतागते ॥ ८७९ ॥
 आसीदाशीविषाक्षिश्च निग्रहानुग्रहह्रमा । तेषामन्या अप्यञ्जवन् बहुदं बहुलब्धयः ॥ ८८० ॥
 लब्धीनामुपयोगं ते जगृहुर्न कदाचन । मुमुक्षवो निराकांक्षा वस्तुषूपस्थितेष्वपि ॥ ८८१ ॥
 इतश्च तीर्थकृन्नामगोत्रकर्मोर्जितं दृढम् । स्वामिना वज्रनाजेन विशल्या स्थानकैरिति ॥ ८८२ ॥
 तत्रैकमर्हतामर्हत्प्रतिमानां च पूजया । अवर्णवादव्यापेधैः सद्भूतार्थैस्तैरपि ॥ ८८३ ॥

१ अवर्णवादोऽपवादस्तस्य व्यापेधैर्निषेधैः ।

सिद्धानां सिद्धिस्थानेषु प्रतिजागरणोत्सवैः । यथाऽवस्थितसिद्धत्वकीर्त्तनाच्च द्वितीयकम् ॥ ८८४ ॥
 बालकालानशैक्षादि यतीनां यस्त्वनुग्रहः । प्रवचनस्य वात्सह्यं स्थानकं तु तृतीयकम् ॥ ८८५ ॥
 आहारौषधवस्त्रादिदानादंजलियोजनात् । गुरुणामतिवात्सह्यकरणं तु तुरीयकम् ॥ ८८६ ॥
 विंशत्यब्दपर्यायाणां षष्टिवर्षायुषां तथा । समवायच्रुतां ऋक्तिः स्थविराणां च पंचमम् ॥ ८८७ ॥
 अर्थव्यपेक्षया स्वस्माद्बहुश्रुतच्रुतां सदा । अन्नवस्त्रादिदानेन षष्ठं वात्सह्यनिर्मितिः ॥ ८८८ ॥
 सुविकृष्टतपःकर्मनिर्माणानां तपस्विनाम् । ऋक्तिर्विश्रामणादनैर्वात्सह्यमिति सप्तमम् ॥ ८८९ ॥
 द्वादशांगे श्रुते प्रश्नवाचनादिभिरन्वहम् । सूत्रार्थोन्नयगो ज्ञानोपयोगो यस्तदष्टमम् ॥ ८९० ॥
 शंकादिदोषरहितं स्थैर्योदिगुणचूषितम् । शमादिलक्षणं सम्यग्दर्शनं नवमं पुनः ॥ ८९१ ॥
 ज्ञानदर्शनचारित्र्योपचारैश्च चतुर्विधः । कर्मणां विनयनतो विनयो दशमं पुनः ॥ ८९२ ॥
 इन्द्रामिथ्याकरणादियोगेष्वावश्यकेष्वलम् । अतीचारपरीहारो यत्नादेकादशं तु तत् ॥ ८९३ ॥
 आहिंसादिसमित्यादिमूढोत्तरगुणेषु या । प्रवृत्तिर्निरतीचारा स्थानकं द्वादशं हि तत् ॥ ८९४ ॥
 शुभ्रध्यानस्य करणं ह्येके ह्येके प्रमादपरिहारेण स्थानमेतत् त्रयोदशम् ॥ ८९५ ॥
 अनावाधेन मनसो वपुषश्च निरंतरम् । यथाशक्ति तपःकर्म स्थानमेतच्चतुर्दशम् ॥ ८९६ ॥
 अन्नादीनां संविज्ञागो यथाशक्ति तपस्विषु । मनोवाक्कायशुश्रूषाऽयं स्थानं पंचदशं हि तत् ॥ ८९७ ॥
 आचार्यादीनां दशानां ऋक्तपानासनादिभिः । वैयावृत्यस्य करणं स्थानकं षोडशं तु तत् ॥ ८९८ ॥
 चतुर्विधस्य संघस्य सर्वाप्यायनिषेधनात् । मनःसमाधिजननं स्थानं सप्तदशं हि तत् ॥ ८९९ ॥

सूत्रस्यार्थस्योच्यस्याप्यपूर्वस्य प्रयत्नतः । अन्वहं यदुपादानं स्थानमष्टादशं तु तत् ॥ ९०० ॥
 श्रद्धानेनोद्भासनेनावर्णवादह्निदादिना । श्रुतज्ञानस्य ऋक्तिस्तत्स्थानमेकोनविंशकम् ॥ ९०१ ॥
 विद्यानिमित्तकवितावादधर्मकश्चादिभिः । प्रज्ञावना शासनस्य तद्विशतितमं पुनः ॥ ९०२ ॥
 आग्नेकं तीर्थकृन्नाम कर्मणो बंधकारणम् । मध्यादेज्यः स ऋगवान् सर्वैरपि बबन्ध तत् ॥ ९०३ ॥
 बाहुनाऽपि च साधूनां वैयावृत्यं वितन्वता । चक्रवर्त्तिजोगफलं कर्मोपाङ्कितमात्मनः ॥ ९०४ ॥
 विश्रामणां महर्षीणां कुर्वाणेन तपोजुषाम् । सुबाहुना बाहुबलं लोकोत्तरमुपाङ्कितम् ॥ ९०५ ॥
 अहो धन्याविमौ वैयावृत्यविश्रामणकरौ । इति बाहुसुबाहू तौ वज्रनाजस्तदाऽस्तवीत् ॥ ९०६ ॥
 तौ तु पीठमहापीठौ पर्यचिंतयतामिति । उपकारकरो यो हि स एवेह प्रशस्यते ॥ ९०७ ॥
 आगमाध्ययनध्यानरतावनुपकारिणौ । को नौ प्रशंसत्वथवा कार्यकृद्गुह्यको जनः ॥ ९०८ ॥
 ताज्यामनालोचयद्भ्रयामितीर्ष्याकृतकुङ्कुतम् । मायामिथ्यात्वयुक्ताज्यां कर्म स्वीत्वफलं कृतम् ॥ ९०९ ॥
 ते परमार्थनतीचारां खड्गधारासहोदरां । प्रज्व्यां पालयामासुः पूर्वदत्तांश्चतुर्दश ॥ ९१० ॥
 संदेखनाद्यपुरःसरमेकधीरास्ते पादपोगमनानशनं प्रपद्य ।
 सर्वार्थसिद्धिमधिगम्य दिवं त्रयस्त्रिंशाब्द्यायुषः सुरवराः षडपि ह्यञ्जवन् ॥ ९११ ॥
 इत्याचार्यश्रीहेमचंद्रविरचिते त्रिपष्टिशलाकापुरुषचरिते महाकाव्ये प्रथमे पर्वणि धनादिद्वादशभवनवर्णनो
 नाम प्रथमः सर्गः समाप्तः ॥ १ ॥

द्वितीयः सर्गः ।

इतश्च जंबूद्वीपस्य विदेहेष्वपरेषु पूः । नाम्ना पराजितेत्यस्ति क्षिप्रपराजिता ॥ १ ॥
 तस्यां वसुमतीनाथो विक्रमाक्रांतविष्टपः । ईशानचञ्च इत्यासीदीशानैञ्च इव श्रिया ॥ २ ॥
 तत्र श्रेष्ठी श्रिया श्रेष्ठः प्रष्टो धर्मकशालिनाम् । नाम्ना चंदनदासोऽञ्जुगदानंदचंदनः ॥ ३ ॥
 जगतो नयनानंदनिदानं तस्य नंदनः । नाम्ना सागरचञ्चोऽञ्जुसागरस्येव चञ्जमाः ॥ ४ ॥
 कजुशीलः सदैवासौ धर्मकर्मा विवेकवान् । नगरस्याखिलस्यापि वञ्चूव मुखमंरुनम् ॥ ५ ॥
 सोऽन्यदेशानचञ्चस्य राज्ञो दर्शनहेतवे । सेवोपनतसामंताकुलं राजकुलं ययौ ॥ ६ ॥
 स तदासनतांबूलदानादिप्रतिपत्तिः । महास्नेहेन ददृशे पित्रेव पृथिवीयुजा ॥ ७ ॥
 आत्रांतरे पराचूतशंखध्वनितया गिरा । राजद्वारे कश्चिदेत्याऽपाठीन्मंगलपाठकः ॥ ८ ॥
 उद्यतोद्यानपाद्वीव त्वदुद्यानेऽद्य नृपते । सज्जीकृतानेकपुष्पा वसंतश्रीविजृंभते ॥ ९ ॥
 विकासिकुसुमामोदसुरज्जीकृतदिग्मुखम् । संन्नावय तदुद्यानं महेंद्र इव नंदनम् ॥ १० ॥
 राजाप्याङ्गापयद्वाःस्थं यत्प्रातरखिलैर्जनैः । गंतव्यमस्मदुद्यानमेवमाघोष्यतां पुरे ॥ ११ ॥
 त्वयाप्येतव्यमुद्यानमिति श्रेष्ठिसुतं नृपः । स्वयमादिशदेवं हि प्रसन्नस्वामिलक्षणम् ॥ १२ ॥
 ततो राज्ञा विसृष्टोऽसौ हृष्टः स्वावसंश्रं ययौ । मित्रायाशोकदत्ताय तां नृपाङ्गां जगाद च ॥ १३ ॥

१४ ॥

१५ ॥

१६ ॥

१७ ॥

१८ ॥

१९ ॥

२० ॥

२१ ॥

२२ ॥

२३ ॥

२४ ॥

२५ ॥

२६ ॥

२७ ॥

२८ ॥

२९ ॥

३० ॥

१ सपरिवारः । २ वनस्थानैः । ३ काष्ठहारिभ्यः ।

स दध्याविति युक्तोऽस्य रागोऽधिप्रियदर्शनाम् । अजर्यं पंकजिन्या हि राजहंसस्य युज्यते ॥ ३९ ॥
 इयमुद्भटताऽकारि यत्तदा तन्न सांप्रतं । कार्यं सपौरुषेणापि वणिजा न हि पौरुषम् ॥ ३० ॥
 संगः किं च कैजोरस्याशोकदत्तेन मायिना । न साधुर्जातु बदरीजुणेव कदलीतरोः ॥ ३१ ॥
 विचिंत्येति चिरं श्रेष्ठी स समाहूय सागरम् । नृज्रद्विपं निर्पौदीव साम्नारज्रत शासितुम् ॥ ३२ ॥
 सर्वशास्त्रानुसारेण व्यवहारेण च स्वयम् । वत्स सम्यगग्निज्ञोऽसि तथापि ज्ञाप्यसे मया ॥ ३३ ॥
 वयं हि वणिजस्तात कदाकौशलजीविनः । अनुद्भटाश्चारुवेपाः संतो गह्यामहे न हि ॥ ३४ ॥
 न्रवितव्यं यौवनेऽपि न्रवाङ्मिर्गूढविक्रमैः । वणिजो लोकसामान्येऽप्यर्थे साशंकवृत्तयः ॥ ३५ ॥
 संपदो विषयक्रीमा दानं च वृद्धमेव नः । अलं न्रवति शोचार्थे शरीरमिव योषिताम् ॥ ३६ ॥
 आत्मजातेरनुचितं क्रियमाणं न शोचते । चरणे करजस्येव बद्धं कनकनूपुरम् ॥ ३७ ॥
 ततो निजक्रमौचित्यव्यवहारपरायणैः । दातव्यः प्रहरो वत्स गुणानामिव संपदाम् ॥ ३८ ॥
 त्याज्योऽसतां च संसर्गो निसर्गानृजुचेतसाम् । सोऽल्लर्कविषवत्कालेनापि यात्येव विक्रियाम् ॥ ३९ ॥
 अयं चाशोकदत्तस्त्वां मित्रं श्वित्रं तनूमिव । अवासप्रसरो वत्स सर्वथा दूषयिष्यति ॥ ४० ॥
 मनस्यन्यच्चस्यन्यत्क्रियायामन्यदेव हि । गुणिकाया इवामुष्यात्यंतमायाजुषः सदा ॥ ४१ ॥
 आदरादुपदिश्यैवं श्रेष्ठिश्रेष्ठे स्थिते सति । इति सागरचञ्जोऽपि चिंतयामास चेत्तसि ॥ ४२ ॥
 कन्याबांदिव्यतिकरस्तातेन सकललोऽपि सः । विज्ञात इति मन्येऽहमुपदेशदिशाऽनया ॥ ४३ ॥

असावशोकदत्तश्च तातस्याऽज्ञान संगतः । मंदभाग्यतया पुंसां गुरवः स्युरनीदृशाः ॥ ४४ ॥
 न्रवत्वेवं तथापीति विमृश्य मनसि द्रष्टुम् । ऊचे सागरचञ्चोऽपि प्रश्रयाश्रितया गिरा ॥ ४५ ॥
 यदादिशति तातस्तत् कर्तव्यं सूनुरस्मि ते । कृतं तेन कृतेनापि गुर्वाज्ञा यत्र लब्धते ॥ ४६ ॥
 किंतु दैवादकांस्तेऽपि कृत्यं तदुपतिष्ठते । नादोच्चकालहरणं सहते यन्मनागपि ॥ ४७ ॥
 आलोकं कुर्वतोऽत्येति कालः कार्यस्य कस्यचित् । पर्ववेदेव जिह्मस्य पादशौचं वितन्वतः ॥ ४८ ॥
 ईदृशोप्यागते काले प्राप्तेऽपि प्राणसंशये । तदेवाहं करिष्यामि तव लज्जाकरं न यत् ॥ ४९ ॥
 तातेनाशोकदत्तस्य यच्च तादृगुदीरितम् । तद्दोषेण न दोष्यस्मि न गुणी तज्जुणेन वा ॥ ५० ॥
 यन्ममाशोकदत्तेन मैत्री तत्रेति कारणम् । सहवासः सहपांशुक्लीडनं दर्शनं मुहुः ॥ ५१ ॥
 समा जातिः समा विद्या समं शीलं समं वयः । परोक्षेऽप्युपकारित्वं सुखदुःखविज्ञानिता ॥ ५२ ॥
 अस्मिंश्च कैतवमहं न पश्यामि मनागपि । मृषा तातस्य कोप्याख्यतत्त्वदाः सर्वकषाः खडुः ॥ ५३ ॥
 अस्तु वा तादृशो मायाव्येष मे किं करिष्यति । एकत्र विनिवेशेऽपि काचः काचो मणिर्मणिः ॥ ५४ ॥
 इत्युक्तः सूनुरा श्रेष्ठी तमूचे बुद्धिमानसि । तथापि ह्यचिधातव्यं दुर्लभा हि पराशयाः ॥ ५५ ॥
 सोऽथ स्वसूनोर्जावहास्तदर्थं प्रियदर्शनाम् । शीलादिचिगुणैः पूर्णं पूर्णचक्रादयाचत ॥ ५६ ॥
 असावुपकृतिं कीर्तनी त्वत्सुतेन सुता मम । अग्रेऽपीति वदन् पूर्णचक्रोऽमन्यत तद्वचः ॥ ५७ ॥

१ प्रश्रयो विनयस्तदाश्रितया । २ आलोचो विचारस्तस्य कालहरण कालप्रतीक्षणं । ३ जिह्मस्य दीर्घसूत्रिणः । ४ सर्वकषाः
 सर्वक्षोभकारकाः । ५ उपकारक्रीता ।

ततः सागरदत्तस्य प्रियदर्शनया सह । विवाहोऽकारि पितृभिः शुभे लग्ने शुभे दिने ॥ ५८ ॥
विचिंतिताया दुन्दुभ्याः पतनेनेव तौ ततः । मनीषितविवाहेन मुमुदाते बधूवरौ ॥ ५९ ॥
समानमानसतया तयोरेकात्मनोरिव । परस्परमवर्द्धिष्ठ प्रीतिः सारसयोरिव ॥ ६० ॥
रेजे सागरचञ्च्रेण सा चञ्च्रेण चञ्जिका । सदोदयवती सौम्यदर्शना प्रियदर्शना ॥ ६१ ॥
तयोः शीलभृतो रूपवतोरार्जवशालिनोः । अनुरूपोऽन्नबद्धोगश्चिराद् घटयतो विधेः ॥ ६२ ॥
अविश्रंजो न जातासीदन्योऽन्यप्रत्ययात्तयोः । विपरीतं न शङ्कते कदापि सरलाशयाः ॥ ६३ ॥
अथ सागरचञ्द्रस्य बहिर्गतवतो गुहे । अशोकदत्तोऽन्यायासीदूचे च प्रियदर्शनाम् ॥ ६४ ॥
श्रेष्ठिनो धनदत्तस्य बध्वा मंत्रयते रहः । नित्यं सागरचञ्द्रोऽयं तत्र किं स्यात्प्रयोजनम् ॥ ६५ ॥
निसर्गकृज्वी साप्यूचे जानात्येतत्सुहृत्त्व । द्वितीयं हृदयं तस्य त्वं वा जानासि सर्वदा ॥ ६६ ॥
रहःसूचितकार्याणि महतां व्यवसायिनाम् । को जानात्यथ जानाति स कथं कथयेद्गुहे ॥ ६७ ॥
जवाचाशोकदत्तोऽपि त्वत्पतेर्यत्तया सह । मन्त्रे प्रयोजनं वेद्मि तत्परं कथ्यते कथम् ॥ ६८ ॥
प्रियदर्शनया किं तदित्युक्तः सोऽब्रवीदिति । त्वया प्रयोजनं यन्मे सुष्ठु तस्यापि तत्तया ॥ ६९ ॥
तन्नावाविज्ञया कृज्वा प्रियदर्शनया पुनः । मया प्रयोजनं ते किमित्युक्तः सोऽवदत्पुनः ॥ ७० ॥
पुंसो रसांतरविदः कस्य न स्यात्सचेतसः । त्वया प्रयोजनं सुष्ठु तमेकं त्वत्प्रियं विना ॥ ७१ ॥
आकार्यं कर्णसूच्याजं दुरीहासूचि तद्वचः । सकोपाऽधोमुखीभूय सा साक्षेपमन्नाषत ॥ ७२ ॥

१ मनीषितविवाहेन मनोभीष्टविवाहेन । २ अविश्रमोऽविश्वासः । ३ स्वभावसरला । ४ कर्णसूचीसदृशम् ।

सागरोऽपि जगदैवं भामकिन्नाम संप्रति । संकटे न्यपतः कस्या अप्युत्तमा इव स्त्रियाः ॥ ८८ ॥
 प्रत्यूचेऽशोकदत्तोऽपि नाटयन् कृत्रिमां त्रपाम् । असमंजैसमूचे मां चिरं हि प्रियदर्शना ॥ ८९ ॥
 लज्जिता स्वयमप्येषा कदापि स्थास्यतीत्यहो । मया सलज्जं सावज्ञं सेयत्कालमुपेक्षिता ॥ ९० ॥
 दिने दिने परमसावसतीत्वोचितोक्तिज्जिः । मां वदंती न विरमत्यहो स्त्रीणामसद्गृहाः ॥ ९१ ॥
 अद्य त्वावसथे युष्मदन्वेषणकृते गतः । बंधो निरुद्धोऽस्मि तथा राक्षस्येव ब्रह्मज्ञया ॥ ९२ ॥
 तंतुबंधादिव करी कथंचिदपि तद्गृहात् । आत्मानं मोचयित्वाहमिहागममतिद्रुतम् ॥ ९३ ॥
 ततश्चाचिंतयमहं जीवंतं मां न मोक्षयति । असाविति तदात्मानमद्यन्यापादयामि किम् ॥ ९४ ॥
 यद्वा न मर्तुमुचितं मन्मित्रस्य यदीदृशम् । कथयिष्यत्यन्यथासौ मत्परोक्षे तु तत्तथा ॥ ९५ ॥
 अथवा कथयाम्येतत्सर्वं स्वसुहृदः स्वयम् । अथाऽस्यां कृतविश्वासो नापायमुपयात्यसौ ॥ ९६ ॥
 नादोऽपि युक्तं यन्नास्या मयाऽपूरि मनोरथः । दौःशील्यकथनेनाथ दूते द्वारं क्षिपामि किम् ॥ ९७ ॥
 एवं विचिंतयन्नत्र त्वया दृष्टोऽस्मि संप्रति । लघ्वेगकारणं चेदं मम जानीहि बांधव ॥ ९८ ॥
 इत्याकर्ण्य वचः पीतैवालाहल इव क्षणम् । निःस्पंदः सागरोऽथाचून्निवात इव सागरः ॥ ९९ ॥
 सागरो व्याजहारैवं युज्यते योषितामिदम् । क्षारत्वमूपरमहीनिपानपयसामिव ॥ १०० ॥
 आसादय विषादं मा व्यवसाये शुभ्रे न्रव । स्थातव्यं स्वास्थ्यमास्थाय स्मरणीयं न तत्प्रचः ॥ १०१ ॥
 यादृशी तादृशी वापि साऽस्तु किं वस्तुतस्तथा । माचून्मनोर्भक्षिनिमा केवलं त्रातरावयोः ॥ १०२ ॥

१ हेमामकिन् हेमामक । २ असमज्जसम् अयुक्त । ३ पीतहालाहल. पीतविषः । ४ मनोमालिनिमा मनोमालिन्य ।

तत्रारे प्रथमे मर्त्याः पट्यत्रितयजीविनः । गव्यूतित्रितयोद्वायाश्चतुर्थ्यदिनजो जिनः ॥ ११८ ॥
 चतुरस्रसुसंस्थानाः सर्वलक्षणलक्षिताः । वज्रकृष्णनाराचसंहननाः सदासुखाः ॥ ११९ ॥
 अपक्रोधा गतमाना निर्माया लोचवर्जिताः । सर्ववारं स्वचावेनाप्यधर्मपरिहारिणः ॥ १२० ॥
 प्रायह्वस्तत्र तेषां तु वांजितानि दिवानिशम् । मद्यांगद्याः कटपवृक्षा दशोत्तरकुरुष्विव ॥ १२१ ॥
 स्वादुमद्यानि मद्यांगा ददुः सद्योऽपि याचिताः । जाजनादीनि जृंगाश्च तन्नांफागारिका इव ॥ १२२ ॥
 तेनुस्तूर्यागास्तूर्याणि तूर्यत्रयकराणि तु । उद्योतमसमं दीपशिखा ज्योतिषिका अपि ॥ १२३ ॥
 विचित्राणि सुचित्रांगा मादयानि समदौक्यन् । सूदा इव चित्ररसा ज्योत्यानि विविधानि तु ॥ १२४ ॥
 यथेह्यमर्पयामासुर्मर्त्यंगा चूषणानि तु । गेहाकाराः सुगेहानि गंधर्वपुरवत्क्षणात् ॥ १२५ ॥
 अत्रग्रेहमन्नग्रास्तु वासांसि समपादयन् । एते प्रत्येकमन्यानप्यर्थान् ददुरनेकशः ॥ १२६ ॥
 तदा च चूमयस्तत्र स्वादवः शर्करा इव । सुधामाधुर्यधुर्याणि धुन्यादिसु पयांस्यपि ॥ १२७ ॥
 अतिक्रामत्यरे तत्र त्वायुः संहननादिकम् । कटपद्रुमप्रचावाश्च न्यूनं न्यूनं शनैः ॥ १२८ ॥
 द्वितीये त्वरके मर्त्याः पट्यद्वितयजीविनः । गव्यूतिद्वितयोद्वायास्तृतीयदिनजो जिनः ॥ १२९ ॥
 किंचिन्मृत्युनप्रचावाश्च तत्र कटपमहीरुहः । किंचिन्माधुर्यतो ह्रीना आपो चूशर्करा अपि ॥ १३० ॥
 अस्मिन्नप्यरके कालात्पूर्वार्क इवाखिलं । न्यूनं न्यूनतरं स्यौह्यं संवेरैमकरे यथा ॥ १३१ ॥
 अरके तु तृतीयेऽस्मिन्नेकपट्यायुषो नराः । एकगव्यूतकोद्वाया द्वितीयदिनजो जिनः ॥ १३२ ॥

१ सूदाः पाचकाः । २ धुन्यादिसु नद्यादिसु । ३ सत्मेरमकरे हस्तिशुण्डाया ।

कालेन गह्वता तत्र प्रज्ञावः कटपचूरूहाम् । मंदीबजूव चारित्रप्रष्टानां यतिनामिव ॥ १४७ ॥
 मद्यांगा विरसं मद्यं ददुः स्लोकं विदंबितम् । कुडैवेन परावृत्य समानीता इवापरे ॥ १४८ ॥
 दीयतां मा दीयतां चेत्यामर्शविवशा इव । सखिलंबं ज्ञानानि चृंगा अन्यर्थिता ददुः ॥ १४९ ॥
 आतोद्यादि न तादृहं तूर्यांगा अर्थसूत्रयन् । तिरस्कारसमाकृष्टा गंधर्वा इव दैष्ट्यः ॥ १५० ॥
 अर्थमाना अपि मुहुर्दीपं ज्योतिष्कचूरूहः । नोद्योतं तादृशं तेजुर्दिवा दीपशिखा इव ॥ १५१ ॥
 चित्रांगा अपि मादयादि हुतमिहानुसारतः । न हि विश्राण्यामासुर्चृत्या दुर्विनया इव ॥ १५२ ॥
 भोज्यं चतुर्विधं चित्ररसं चित्ररसा अपि । प्राग्वन्नादुः क्षीयमाणदानेह्या इव संत्रिणः ॥ १५३ ॥
 चूषणाद्यर्पयामासुर्न मण्यंगास्तथाविधम् । संपत्स्यते कथं न्यूय इति चिंताकुला इव ॥ १५४ ॥
 गेहाकारास्तु गेहानि मंदं मंदं वितेनिरे । सत्काव्यानीव कवयो मंदव्युत्पत्तिशक्तयः ॥ १५५ ॥
 अनग्ना अपि वस्त्राणि खलितं खलितं ददुः । क्रूरग्रैहावग्रहिणो वारि वारिधरा इव ॥ १५६ ॥
 तादृक्कालानुज्ञावेन मिथुनानामजायत । ममत्वं कटपवृद्धेषु स्वदेहावयवेष्विव ॥ १५७ ॥
 अन्येन स्वीकृतं कटपवृद्धमन्यो यदाश्रयत् । महान् परित्रवो ह्यासीत्तदा स्वीकृतपूर्विणः ॥ १५८ ॥
 तदा पराभवं सोढुमसहास्ते परस्परम् । आत्माधिकं स्वामितया चक्रुर्विमलवाहनम् ॥ १५९ ॥
 जातिस्मृत्या स नीतिज्ञो युग्मिनां कटपपादपान् । ददौ विज्रज्य स्थविरो ज्ञविणं गोत्रिणामिव ॥ १६० ॥

१ अरचयन् । २ विष्टिगृहीताः । ३ विश्राणयामासुः ददुः । ४ दानशालाकारिणः । ५ क्रूरग्रहाः शनिभौमादयस्तेरवग्रहिणः
 अवृष्टिकारकाः ।

यो यस्तत्याज मर्यादां परकटपटुमेष्टया । आविश्वकार हाकारनीतिं तदंनयाय सः ॥ १६२ ॥
 हा त्वया दुष्कृतमिति तस्य दंष्ट्रेण युग्मिनः । वार्द्धिवेलाजलानीव मर्यादां नातिचक्रमुः ॥ १६३ ॥
 तेन हाकारदंष्ट्रेण युग्मान्येवममंसत । वरं दंडादिभिर्घातो न हाकारतिरस्कृतिः ॥ १६४ ॥
 तस्यायुरवशेषे तु वर्षाद्भ्रमिति सति । जार्यायां चञ्चयशसि मिथुनं समजायत ॥ १६५ ॥
 तौ स्त्रीपुंसावसंख्येयपूर्वायुष्कौ सुसंस्थितौ । आद्यसंहननौ श्यामावष्टधन्वशतोद्भूयौ ॥ १६६ ॥
 चक्षुष्मांश्चंद्रकांता च पितृज्यां कटिपताग्निधौ । ववृधाते सहोद्भूतौ लताविटपिनाविव ॥ १६७ ॥
 प्रपाट्य युग्मं षण्मासान् जरारोगौ विना मृतः । सुवर्णैककुमारेषूपेदे विमलवाहनः ॥ १६८ ॥
 तदैव च चञ्चयशा मृत्वा नागेष्वजायत । अस्तमीयुषि पीथूपकरे तिष्ठन्न चंद्रिका ॥ १६९ ॥
 आत्मीयं पादयित्वायुस्तत्र स्तंबेरोऽपि सः । प्राप नागकुमारत्वं कालमाहात्म्यमीदृशम् ॥ १७० ॥
 हाकारदंष्ट्रनीत्यैव चक्षुष्मानश्च युग्मिनाम् । मर्यादां वर्त्तयामास यथा विमलवाहनः ॥ १७१ ॥
 प्राप्ते च चरमे काले चक्षुष्मचंद्रकांतयोः । यशस्वी च सुरूपा च जज्ञाते युग्मरूपिणौ ॥ १७२ ॥
 तत्संहननसंस्थानवर्णौ न्यूनायुषौ मनाक् । कलयामासतुर्वृद्धिं वयोबुद्धी इव क्रमात् ॥ १७३ ॥
 सदा युग्मचरौ सार्धसप्तधन्वशतोद्भूयौ । बिजरांचक्रतुर्वौ तौ तोरणस्तंजविभ्रमम् ॥ १७४ ॥
 कालेन पंचतां प्राण्य चक्षुष्मानुदपद्यत । सुवर्णेष्वथ नागेषु चंद्रकांताऽपि तत्क्षणम् ॥ १७५ ॥
 ततो यशस्वी पितृवन्मिशुनान्यखिलान्यपि । सदीवं पालयामास गोपाल इव गाश्चिरम् ॥ १७६ ॥

१ लतावृक्षौ । २ तदाख्यदेवेषु सुवर्णकुमारेति भुवनपतिनिकायेषु । ३ पीथूपकरे चन्द्रे ।

अथोद्धिनुमारेजे हाकारो मिथुनैः क्रमात् । स्फुरदंतर्मदावस्थैरंकुशो वारणैश्चि ॥ १७७ ॥
 चक्रे माकारदंडं च यशस्वी तानि शासितुम् । रोगे त्वेकौषधासाध्ये देयमेवौषधांतरम् ॥ १७८ ॥
 आगस्यल्पे नीतिमाद्यां द्वितीयां मध्यमे पुनः । महीयसि द्वे अपि ते प्रायुक्तं स महामतिः ॥ १७९ ॥
 यशस्विनः सुरूपायाश्चासंपूर्णयुषोर्मनाक् । स्त्रीपुंसौ समजायेतां सह धीविनयाविव ॥ १८० ॥
 ताज्यां चंज्रोज्ज्वलः पुत्रोऽज्जिचंज इति कीर्तितः । प्रियंगुप्रतिरूपा तु प्रतिरूपेति पुत्र्यपि ॥ १८१ ॥
 पितृतोऽदृष्टपायुषौ सार्द्धषट्कार्मुकशतोद्भूयौ । शम्यध्वत्थाविव युतौ क्रमादृज्जिमुपेयतुः ॥ १८२ ॥
 सदैव शुशुजाते तौ यथा मिलितवारिणौ । मंदाकिनीयमुनयोः प्रवाहाविव पावनौ ॥ १८३ ॥
 पूर्णयुष्को यशस्वी चाब्धिकुमारेष्वजायत । सुरूपाप्यज्वन्नागकुमारेषु तदैव तु ॥ १८४ ॥
 पितेव चाज्जिचंजोऽपि सर्वान् युगलधर्मिणः । स्थित्या तथैव नीतिन्यां तान्यामेवाशिषच्चिरम् ॥ १८५ ॥
 ततो बहुलचतुष्टयः शर्वर्थ्येव निशाकरः । प्रांतकादे मिथुनकं सुषुवे प्रतिरूपया ॥ १८६ ॥
 सूनोः प्रसेनजिदिति पितृन्यां नाम निर्ममे । चक्षुःकांतेति पुत्र्याश्च कांतेयं चक्षुषामिति ॥ १८७ ॥
 न्यूनायुषौ पितृन्यां च तमादश्यामलत्वौषौ । सहितौ विवृधाते तौ बुद्ध्युत्साहाविव क्रमात् ॥ १८८ ॥
 षट्कार्मुकशतोत्सेधं धारयंताबुजावपि । विषुवघासरनिशे द्वाचूतां समप्रचौ ॥ १८९ ॥
 मृत्वाऽज्जिचंजोऽप्युदधिकुमारेषूदपद्यत । प्रतिरूपा पुनर्नागकुमारेषु तदैव हि ॥ १९० ॥
 बभूव युग्मिनां नाथस्तत्रैवाथ प्रसेनजित् । प्रायो महात्मनां पुत्राः स्युर्महात्मान एव हि ॥ १९१ ॥

हाकारनीतिं माकारनीतिं च व्यत्यलंघयन् । तदा युग्मानि कामार्त्ता ह्रीमर्यादे इव क्रमात् ॥ १९२ ॥
 अनाचारमहाचूतत्रासमंत्राहरोपमाम् । धिक्कानीतिमपरामकृताथ प्रसेनजित् ॥ १९३ ॥
 नीतिचिस्तिस्त्रिस्तात्रिः स प्रयोगविचक्षणः । शशास सकलं लोकं युतैस्त्रिचिरिव द्विपम् ॥ १९४ ॥
 ततश्च पश्चिमे काले किञ्चिदूनायुयौ ततः । चक्षुःकांतापि सुषुवे स्त्रीपुंसौ युग्मरूपिणौ ॥ १९५ ॥
 तौ तु पंचाशदधिकौ पंचधन्वशतोत्तयौ । सहैव प्रापतुर्वृद्धिं बृद्धाण्ये इव क्रमात् ॥ १९६ ॥
 मरुदेव इति सूनुः श्रीकांतेति च नंदिनी । तौ युग्मधर्मिणौ लोके नाम्ना ख्यातिमुपेयतुः ॥ १९७ ॥
 प्रियंगुवर्णया पत्न्या मरुदेवः सुवर्णरुक् । शुशुजे नंदनतरुश्रेण्येव कनकाचलः ॥ १९८ ॥
 ततो वीपकुमारेषु जज्ञे मृत्वा प्रसेनजित् । चक्षुःकांता पुनर्नागकुमारेषु तदैव हि ॥ १९९ ॥
 नीतिक्रमेण तेनैव सर्वान् युगलधर्मिणः । मरुदेवस्ततो देवान् देवराज इवान्वशात् ॥ २०० ॥
 श्रीकांतायाः प्रांतकाळे जायेतां युग्मधर्मिणौ । नात्रिश्च मरुदेवी च स्त्रीपुंसावन्निधानतः ॥ २०१ ॥
 पंचविंशत्यन्यधिकं पंचधन्वशतोत्तयौ । सहैव प्रापतुर्वृद्धिं तौ क्षमासंयमाविव ॥ २०२ ॥
 मरुदेवा प्रियंगुश्रीर्नाजिर्जावूनदद्युतिः । पित्रोः सावर्ण्यतोऽचातां तत्प्रतिष्ठं दकाविव ॥ २०३ ॥
 संख्यातपूर्वप्रमितं तयोरायुर्महात्मनोः । श्रीकांतामरुदेवाभ्यामनागूनमञ्चत्किल ॥ २०४ ॥
 विपद्य मरुदेवोऽथ प्राप वीपकुमारताम् । श्रीकांताऽपि हि तत्कालमेव नागकुमारताम् ॥ २०५ ॥
 सप्तमोऽचूत्कुलकरो नाजिस्तदनु युग्मिनाम् । तिसृजिर्नीतिचिस्तांश्च यथावत्प्रशशास च ॥ २०६ ॥

१ युतैर्हस्तिताडनविशेषैः । २ तत्प्रतिबिम्बभूतौ ।

तदा तृतीयारशेषे पूर्वलक्षेण संख्यया । चतुरशीतौ सनवाशीतिपक्षेषु सत्स्विह ॥ २०७ ॥
 आपाढमासस्य पक्षे प्रवृत्ते धवलेतरे । चतुर्थ्यामुत्तरापाढानक्षत्रस्थे निशाकरे ॥ २०८ ॥
 प्रपाट्यायुस्त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमसंमितम् । जीवः श्रीवज्रनात्रस्य च्युत्वा सर्वार्थसिद्धितः ॥ २०९ ॥
 श्रीनाञ्चिपत्न्या उदरे मरुदेव्या अवातरत् । मानसात्सरसो हंस इव मंदाकिनीतटे ॥ २१० ॥

चतुर्भिः कदापकं ॥

तदा स्वामिन्यवतीर्णं त्रैलोक्येऽपि शरीरिणाम् । दुःखहेदात्क्षणं सौख्यमुद्योतश्च महानञ्जत् ॥ २११ ॥
 तत्राऽवतारयामिन्यां वासागारे प्रसूतया । मरुदेव्या ददृशिर महास्वप्नाश्चतुर्दश ॥ २१२ ॥

आदौ वृषः सितः पीनस्कंधो दीर्घजुवालधिः । सस्वर्णकिंकिणीमालः शरन्मेघ इवोत्तमिन् ॥ २१३ ॥
 दंतिराजश्चतुर्दतः श्वेतवर्णः क्रमोन्नतः । हारन्मदनदीरम्यः कैलास इव जंगमः ॥ २१४ ॥

पिंगाक्षो दीर्घरशनः केशरी लोलकेशरः । पताकामिव शूरेषु तन्वश्रुपुञ्जनहृदात् ॥ २१५ ॥
 देवी च पद्मानिलया पद्मसदृग्विलोचना । दिक्कुंजरकरोद्धिसपूर्णकुंजोपशोभिता ॥ २१६ ॥

नानाविधामरतरुप्रसूनपरिगुंफितम् । दास प्रलंबधन्वेव रुजु रोहितधन्वनः ॥ २१७ ॥

निजाननप्रतिहंभिवानंदनिबन्धनम् । कांतिपूरद्योतिताशामंभवं चञ्चमंभलम् ॥ २१८ ॥

निशायामपि तत्कालं वासरत्रमकारकः । सर्वोधकारह्रिदुरः स्फुरद्द्युतिरहर्षतिः ॥ २१९ ॥

किंकिणीमालञ्चारिण्या प्रचलंत्या पताकया । करीव कर्णतालान राजमानो महाध्वजः ॥ २२० ॥

१ दीर्घसरलपुच्छः । २ आरूढधन्वनः । ३ अहर्षतिः सूर्यः ।

अञ्जःकुञ्जः शातकुञ्जः स्मेराञ्जोजाच्चिताननः । अञ्जोधिमथनोज्ज्वलसुधाकुञ्जसहोदरः ॥ १११ ॥
 स्तोतुं तमाद्यमर्हंतं पद्मैर्चुगनिनादिजिः । अनेकवदनीञ्जत इव पद्माकरो महान् ॥ ११२ ॥
 शुब्ध्यास्तीर्णशरन्मेघमादाढीलामलिम्बुचैः । लघ्वीचिनिचयैश्चेतोऽञ्जिरामः क्षीरनीरधिः ॥ ११३ ॥
 यत्रोषितोऽचूङ्गवान् देवत्वे तदियागतम् । इहापि पूर्वस्नेहेन विमानममितह्यति ॥ ११४ ॥
 कुतोऽध्येकत्र मिलितस्तारकाणामिवोत्करः । रत्नपुञ्जो महान् व्योम्नि पुञ्जीञ्जतामदह्यतिः ॥ ११५ ॥
 तेजस्विनां पदार्थानां त्रैलोक्योदरवर्त्तिनाम् । संपिभितं तेज इव निर्धूमोऽग्निमुखेऽविशत् ॥ ११६ ॥
 निशाविरामसमये स्वामिनी मरुदेव्यपि । स्वमाते स्मयमानास्या पद्मिनीव व्यबुध्यत ॥ ११७ ॥
 असंमंतीं मुदमिवोज्जिरंती कोमलाक्षरैः । स्वमान्नकथयद्देवी तांस्तथैवाशु नाजये ॥ ११८ ॥
 उत्तमस्ते कुलकरस्तनयो न्रवितेत्यथ । स्वार्जवस्यानुसारेण नाजिः स्वमान् व्यचारयत् ॥ ११९ ॥
 स्वामिनः कुलकृन्मात्रसंभावनमसांप्रतम् । इति कोपादिवैज्राणमकंपतासनान्यथ ॥ १२० ॥
 किमित्यकस्मादस्माकमासनानां प्रकंपनम् । इति दत्त्वोपयोगं तच्चिदांचक्रुर्विमौजसः ॥ १२१ ॥
 तत्कालं जगवन्मातुः स्वमार्थमजिज्ञासितुम् । सुहृदः कृतसंकंता इवेंद्रास्तुड्यमाययुः ॥ १२२ ॥
 ततस्ते विनयान्मूर्ध्नि घटितांजलिकुब्जादाः । स्वमार्थं स्फुटयामासुः सूत्रं वृत्तिकृतो यथा ॥ १२३ ॥
 ज्ञावी स्वामिनि पुत्रस्ते स्वमे वृषभदर्शनात् । मोहपंकमग्नधर्मस्यंदेनोऽन्यथैकमः ॥ १२४ ॥
 हस्तिदर्शनतो देवि तव सूनुर्चविष्यति । गरीयसमपि गुरुर्महास्थामैकधाम च ॥ १२५ ॥

१ मलिम्बुचैश्चरैः । २ स्यन्दनो रथः । ३ महाबलैकस्थान ।

ज्ञात्री पुरुषसिंहस्ते तनयः सिंहदर्शनात् । धीरः सर्वत्र निर्जीकः शूरोऽस्खलितविक्रमः ॥ १३६ ॥
 यच्च श्रीर्हृद्दशो तत्र तनयः पुरुषोत्तमः । देवि त्रैलोक्यसाम्राज्यलक्ष्मीनाथो ऽविष्यति ॥ १३७ ॥
 स्वप्ने स्वदर्शनात्पुण्यदर्शनः स्यात्तवात्मजः । सर्वस्य जगतः स्ववह्निरसोबाह्यशासनः ॥ १३८ ॥
 जगन्मातस्त्वया यच्च स्वप्ने पूर्णैश्वर्ययुत । तन्नेत्रानंदनः कांतो नंदनस्ते ऽविष्यति ॥ १३९ ॥
 ईक्षां चक्रे रविर्यच्च तत्सूनुस्ते ऽविष्यति । मोहांधकारविध्वंसाज्जगदुद्घोतकारकः ॥ १४० ॥
 आलुलुके त्वया स्वप्ने यच्च देवि महाध्वजः । महावंशप्रतिष्ठः स्यात्तत्ते धर्मध्वजोऽगजः ॥ १४१ ॥
 यच्च स्वप्ने पूर्णकुंजो ऽवत्याल्लोकि देवि तत् । सूनुः समग्रातिशयपूर्णपात्रं ऽविष्यति ॥ १४२ ॥
 यच्च पद्मसरो हृष्टं तत्स्वामिनि तवात्मजः । तापं संसारकांतारपतितानां हरिष्यति ॥ १४३ ॥
 सरित्पतिर्यदाल्लोकि ऽवत्या तनयस्तव । अधृष्यश्चाग्निगम्यश्च तदवश्यं ऽविष्यति ॥ १४४ ॥
 विमानं देवि यद्दृष्टं ऽवत्या शुवनान्द्रुतम् । वैमानिकैरपि सुरैस्तत्ते सेविष्यते सुतः ॥ १४५ ॥
 रत्नपुंजः स्फुरत्कांतिरीक्षामासे च यत्त्वया । तत्सर्वगुणरत्नानामाकरः स्यात्तवात्मजः ॥ १४६ ॥
 यज्ज्वलज्ज्वलनो हृष्टो वक्रमध्ये विशंस्त्वया । अन्यतेजस्विनां तेजस्तदा पास्यति ते सुतः ॥ १४७ ॥
 चतुर्दशान्निरण्यैः स्वप्ने स्वामिनि सूच्यते । चतुर्दशरङ्गदम्ने लोके स्वामी तवात्मजः ॥ १४८ ॥
 इति स्वप्नार्थमाख्याय मरुदेवीं प्रणम्य च । क्षणान्निजनिजस्थानान्यगमन्नमरेश्वराः ॥ १४९ ॥
 स्वामिन्यर्पीत्रैः स्वप्नार्थं व्याख्यानसुधयोक्षिता । वसुधेवांबुदैरग्निः संसिक्ता समुदाश्वसत् ॥ १५० ॥

सा तेनाशोचि गर्जेण मेघमालेव जानुना । शुक्तिमुक्ताफलेनेव सिंहेनेवाद्रिकंदरा ॥ १५१ ॥
 ग्रिथंगुध्यामवर्णापि मरुदेवा निसर्गतः । शरदा मेघमालेव गर्भेण प्राप पांशुताम् ॥ १५२ ॥
 तस्या अचूतां बद्धोजौ विशेषात्पीवरोन्नतौ । स्तन्यपो नौ जगत्स्वामी जावीतीव प्रमोदतः ॥ १५३ ॥
 तस्या विशेषतोऽचूतां सविकाशे विलोचने । जगवधदनं दृष्टुं दूरमुत्कंठिते इव ॥ १५४ ॥
 नितंबज्जित्तिः स्वामिन्या वैपुल्यं विपुलाऽपि हि । जेजे वर्षात्यये निम्नगायाः पुलिनञ्चरिव ॥ १५५ ॥
 मंदा सहजजावेनाप्यस्या मंदतराऽन्नवत् । गतिर्मतंगजस्येव मदावस्थामुपेयुषः ॥ १५६ ॥
 तस्यास्तदानीं ववृधे लावण्यश्रीर्विशेषतः । प्रज्ञेवोषसि विडुपो ग्रीष्मे वेलेव वारिधेः ॥ १५७ ॥
 त्रैलोक्यैकमहासारं सा गर्जं धारयत्यपि । नाखिद्यत प्रजावोऽयमर्हतां गर्जवासिनाम् ॥ १५८ ॥
 उदरे मरुदेवायाः शनैकैः शनैकैस्ततः । निगूढं ववृधे गर्जः कंदोऽतरवनेरिव ॥ १५९ ॥
 स्वामिन्यचूतप्रजावाक्षिशेषाद्विश्ववत्सला । शीतमप्यंबु शीतं स्यात्क्षिप्तया हिममृत्स्तया ॥ १६० ॥
 गर्जावतीर्णजगवत्प्रजावान्नाजिरप्यचूत् । पितृतोऽप्यधिकं मान्यः सर्वेषां युग्मधर्मिणाम् ॥ १६१ ॥
 तत्प्रजावाक्षिशिष्टानुजावाः कटपञ्जवोऽन्नवन् । शरत्कादवशादिंदुकराः स्युरधिकश्रियः ॥ १६२ ॥
 तत्प्रजावाङ्मातृतिर्य्यगृन्वैरा चूरचूच्च सा । सर्वतोऽपि हि शाम्यंति संतापाः प्रावृणागमात् ॥ १६३ ॥
 ततो नवसु मासेषु दिनेष्वर्धाष्टमेषु च । गतेषु चैत्रबहुलाष्टम्यामर्द्धनिशाक्षणे ॥ १६४ ॥
 उच्चस्थेषु ग्रहेष्विदावुत्तराषाढया युते । सुखेन सुषुवे देवी पुत्रं युगलधर्मिणम् ॥ १६५ ॥ युग्मं ॥

दिशः प्रसादमासेऽस्तदानीं संमदादिव । लोकः क्रीडापरो जज्ञे ह्युवासीव महामुदा ॥ १६६ ॥
 जरायुरक्तप्रभृतिकलंकपरिवर्जितः । उपपादशब्धयोद्धूत इव देवो रराज सः ॥ १६७ ॥
 तदाकृतजगन्नेत्रचमत्कारोऽधकारञ्जित् । बभ्रूव विद्युदुद्योत इवोद्योतो जगन्नये ॥ १६८ ॥
 किंकरानाहतोऽप्युच्चैर्मधगंजीरनिःस्वनः । स्वयं द्यौरिव हर्षेण ननाद दिवि दुन्दुभिः ॥ १६९ ॥
 अवाप्तपूर्विणां सौख्यं नारकाणामपि द्दणम् । समजायत तिर्यगृसुराणां किं पुनस्तथा ॥ १७० ॥
 उपचूमि प्रसर्पन्निर्मदं मंदं समीरणैः । रजोऽपि निन्ये मेदिन्याः परिचर्याकैररिव ॥ १७१ ॥
 चेलक्षेपं च गंधांबु ववृषे स्तनैर्यितुभिः । सित्कबीजवदुह्व्रासमाससाद च मेदिनी ॥ १७२ ॥
 अथाधोलोकवासिन्यः सद्यः प्रचक्षितासनाः । दिक्कुमार्यः समाजगुरष्टौ तत्सूतिवेत्तमनि ॥ १७३ ॥
 जोगंकरा जोगवती सुजोगा जोगमालिनी । तोयधारा विचित्रा च पुष्पमाला त्वच्चिद्विता ॥ १७४ ॥
 तत्रादिमं तीर्थंकरं तीर्थंकृन्मातरं च ताम् । तस्त्रिः प्रदक्षिणीकृत्य वंदित्वा चैवमूचिरं ॥ १७५ ॥
 नमस्तुन्यं जगन्मातर्जगद्दीपप्रदायिके । अष्टौ वयमधोलोकवासिन्यो दिक्कुमारिकाः ॥ १७६ ॥
 अवधिज्ञानतो ज्ञात्वा तीर्थकृज्जान्म पावनम् । तन्महिम्नः करणार्थं तत्प्रभावादिहागताः ॥ १७७ ॥
 युग्मं ॥

तन्न भेतव्यमित्युक्त्वा देशे पूर्वोत्तरे स्थिताः । चक्रुः स्तंभसहस्रांकं ग्राह्यमुखं सूतिकागृहम् ॥ १७८ ॥
 ताश्च संवर्त्तवातेन परितः सूतिकागृहम् । आयोजनमपाहार्धुः शर्कराकंटकादिकम् ॥ १७९ ॥

१ स्वर्गवासीव । २ मेघैः । ३ सुवत्सा वत्समित्रा च पुष्पमाला च नंदिता इत्यपि पाठः ।

संवर्त्तवातं संहृत्य जगवंतं प्रणम्य च । तदासन्ननिषण्णास्तास्तं गायंत्योऽवतस्थिरे ॥ १८० ॥
 संवर्त्तवातं संहृत्य जगवंतं प्रणम्य च । तदासन्ननिषण्णास्तास्तं गायंत्योऽवतस्थिरे ॥ १८१ ॥
 तथैवासनकंपेन ज्ञात्वा मेरुशिस्थिताः । उर्ध्वलोकनिवासिन्योऽप्यष्टेयुर्दिकुमारिकाः ॥ १८२ ॥
 तथैवासनकंपेन ज्ञात्वा मेरुशिस्थिताः । उर्ध्वलोकनिवासिन्योऽप्यष्टेयुर्दिकुमारिकाः ॥ १८३ ॥
 मेघंकरा मेघवती सुमेधा मेघमालिनी । तोयधारा विचित्रा च वारिषेणा बलाद्विका ॥ १८४ ॥
 मेघंकरा मेघवती सुमेधा मेघमालिनी । तोयधारा विचित्रा च वारिषेणा बलाद्विका ॥ १८५ ॥
 जिनं जिनजननीं च नत्वा स्तुत्वा तथैव ताः । नर्ऋस्यवन्नस्यत्रपटलं ज्ञाग्विचक्रिरे ॥ १८६ ॥
 जिनं जिनजननीं च नत्वा स्तुत्वा तथैव ताः । नर्ऋस्यवन्नस्यत्रपटलं ज्ञाग्विचक्रिरे ॥ १८७ ॥
 तान्निः सुगंधितोयेनायोजनं वेदमपार्धतः । समंततो रजोऽशामि कौमुद्येव तमस्ततिः ॥ १८८ ॥
 तान्निः सुगंधितोयेनायोजनं वेदमपार्धतः । समंततो रजोऽशामि कौमुद्येव तमस्ततिः ॥ १८९ ॥
 वसुंधरां वितन्वाना नानालेख्यमयीमिव । जानुर्दक्षीं पंचवर्णैः पुष्पैर्वृष्टिं वितेनिरे ॥ १९० ॥
 वसुंधरां वितन्वाना नानालेख्यमयीमिव । जानुर्दक्षीं पंचवर्णैः पुष्पैर्वृष्टिं वितेनिरे ॥ १९१ ॥
 तथैव तीर्थनाथस्य गायंत्यो निर्मलान् गुणान् । हर्षप्रकर्षशालिन्यः स्थाने तस्सुर्यश्चोचिते ॥ १९२ ॥
 तथैव तीर्थनाथस्य गायंत्यो निर्मलान् गुणान् । हर्षप्रकर्षशालिन्यः स्थाने तस्सुर्यश्चोचिते ॥ १९३ ॥
 दिक्कुमार्योऽष्ट पौरस्यरुचकाञ्जिस्थिता अपि । विमानैर्मनसा सार्द्धं स्पर्शमौनैरिवाययुः ॥ १९४ ॥
 दिक्कुमार्योऽष्ट पौरस्यरुचकाञ्जिस्थिता अपि । विमानैर्मनसा सार्द्धं स्पर्शमौनैरिवाययुः ॥ १९५ ॥
 ताश्च नंदोत्तरानंदे आनंदानंदिवर्द्धने । विजया वैजयंती च जयंती चापराजिता ॥ १९६ ॥
 ताश्च नंदोत्तरानंदे आनंदानंदिवर्द्धने । विजया वैजयंती च जयंती चापराजिता ॥ १९७ ॥
 स्वामिनं मरुदेवां च नत्वाख्याय च पूर्ववत् । गायंत्यो मंगलान्यस्युः ताः प्राग्दर्पणपाणयः ॥ १९८ ॥
 स्वामिनं मरुदेवां च नत्वाख्याय च पूर्ववत् । गायंत्यो मंगलान्यस्युः ताः प्राग्दर्पणपाणयः ॥ १९९ ॥
 अपाच्यरुचकाञ्जिस्थास्तावंत्यो दिक्कुमारिकाः । तत्राययुः प्रमोदेन प्रमोदेनेव नोदिताः ॥ २०० ॥
 अपाच्यरुचकाञ्जिस्थास्तावंत्यो दिक्कुमारिकाः । तत्राययुः प्रमोदेन प्रमोदेनेव नोदिताः ॥ २०१ ॥
 समाहारा सुप्रदत्ता सुप्रबुद्धा यशोधरा । लक्ष्मीवती शेषवती चित्रगुप्ता वसुंधरा ॥ २०२ ॥
 समाहारा सुप्रदत्ता सुप्रबुद्धा यशोधरा । लक्ष्मीवती शेषवती चित्रगुप्ता वसुंधरा ॥ २०३ ॥
 जिननाथं तदंबां च नत्वा प्राग्वन्निगद्य च । जृंगारपाणयस्तस्सुर्गायंत्यो दक्षिणेन ताः ॥ २०४ ॥
 जिननाथं तदंबां च नत्वा प्राग्वन्निगद्य च । जृंगारपाणयस्तस्सुर्गायंत्यो दक्षिणेन ताः ॥ २०५ ॥
 प्रत्यनुचकशैलस्था अप्यष्टौ दिक्कुमारिकाः । आययुस्त्वस्याऽन्योऽन्यमिव ज्वक्त्या जिगीषवः ॥ २०६ ॥
 प्रत्यनुचकशैलस्था अप्यष्टौ दिक्कुमारिकाः । आययुस्त्वस्याऽन्योऽन्यमिव ज्वक्त्या जिगीषवः ॥ २०७ ॥
 इलादेवी सुरादेवी पृथिवी पद्मवत्यपि । एकनासाऽनवमिका जज्ञाशोकेति नामतः ॥ २०८ ॥
 इलादेवी सुरादेवी पृथिवी पद्मवत्यपि । एकनासाऽनवमिका जज्ञाशोकेति नामतः ॥ २०९ ॥

नत्वा जिनं जिनांवां च विज्ञपय्य च पूर्ववत् । तस्थुर्व्यजनहस्तास्ता गायंत्यः पश्चिमेन तु ॥ १९५ ॥
 उदशुचकतोऽप्येयुर्दिकुमार्योऽष्ट वेगतः । वातैरिव रथीचूतैरमरैरात्रियोगिकैः ॥ १९६ ॥
 अदंबुश मिश्रकेशी पुंडरीका च वारुणी । हासा सर्वप्रज्ञा चैव श्रीर्हीरित्यजिधानतः ॥ १९७ ॥
 नत्वा जिनं तदंवां च कृत्यं चाख्याय पूर्ववत् । गायंत्य उत्तरेणस्थुस्तास्तु चामरपाणयः ॥ १९८ ॥
 एयुर्विदिशुचकांश्चतस्रो दिक्कुमारिकाः । चित्रा चित्रकनका सतेरा सौत्रामणी तथा ॥ १९९ ॥
 नत्वा जिनं जिनांवां च विज्ञपय्य तथैव हि । गायंत्योऽस्थुर्दीपहस्ता ईशानादिविदिक्षु ताः ॥ २०० ॥
 रुचक्रीपतोऽप्येयुश्चतस्रो दिक्कुमारिकाः । रूपा रूपांशिका चापि सुरूपा रूपकावती ॥ २०१ ॥
 चतुरंगुदवर्जं ता नाजिनादं जगत्पतेः । न्यकुंतन्निवरं चक्रुस्तं च तत्र निचिक्षिपुः ॥ २०२ ॥
 विवरं पूरयामासुर्वज्रै रलैश्च मंडु ताः । दूर्वायाः पीठिकाबंधं तस्योपरि च चक्रिरे ॥ २०३ ॥
 जिनजन्मगृहात्पूर्वदक्षिणोत्तरदिक्षु च । विचक्रुस्त्रीणि कदलीगृहाणि श्रीर्गृहाणि ताः ॥ २०४ ॥
 प्रत्येकमेपां मध्ये च ताः सिंहासनचूषितम् । विचक्रिरे चतुःशालं विशालं स्वविमानवत् ॥ २०५ ॥
 ता दक्षिणचतुःशाले जिनं न्यस्य करांजलौ । निन्युस्तन्मातरं चाप्तचेटीवहत्तबाहवः ॥ २०६ ॥
 सिंहासने निवेश्योच्चावन्यानंजुः सुगंधिना । ता दक्षपाकतैलेन जरत्संवाहिका इव ॥ २०७ ॥
 अमंदामोदनिस्यंदप्रमोदितदिशो नृशम् । उन्नावुषर्त्तयामासुर्दिव्येनोषर्त्तनेन ताः ॥ २०८ ॥
 नीत्वा ताः प्राक्चतुःशाले न्यस्य सिंहासने च तौ । स्वपथामासुरंजोत्रिः स्वमनोजिरिवामदैः ॥ २०९ ॥

गंधकापायवासोन्निस्तदंगान्यमृज्जथ । गोशीर्षचंदनसैश्चर्चयामासुराशु ताः ॥ ३१० ॥
 तान्यामामोचयामासुर्देवदुष्ये च वाससी । विद्युदुद्द्योतसंघ्यं च ताश्चित्राचरणानि च ॥ ३११ ॥
 अथोत्तेरुश्रुतुःशालीं नीत्वा सिंहासनोपरि । न्यपादयन् जगवंतं जगवन्मातरं च ताः ॥ ३१२ ॥
 गोशीर्षचंदनैर्धांसि ज्ञाकृक्षुज्जहिमवज्जिरेः । ताः समानाययामासुरमैराजियोगिकैः ॥ ३१३ ॥
 उत्पाद्यारणिदारुण्यां वह्निमह्नाय तास्ततः । होमं वितेनुगोशीर्षचंदनैरेधसात्कृतैः ॥ ३१४ ॥
 रक्षापोढदिकां वह्निजस्मता तेन ता व्यधुः । तयोर्महामहिम्नोरप्यासां जक्तिक्रमः स हि ॥ ३१५ ॥
 पर्वतायुर्जेवेत्युच्चैरुक्त्वा कर्णांतिके विभोः । ताः समास्फलयामासुर्मिथः पापौण्णगोलकैः ॥ ३१६ ॥
 सूतिकाजवने तस्मिन् मरुदेवीं विभुं च ताः । शय्यागतौ विधायास्त्रुर्गर्धयत्यो मंगलान्यथ ॥ ३१७ ॥
 तदा शाश्वतघंटानां स्वर्गेषु युगपद् ध्वनिः । बभूव लभवेलायामातोद्यानामिवोच्चकैः ॥ ३१८ ॥
 वासवानामासनानि शैलचूलाचलान्यपि । चर्कणैरेतदानीं च हृदयानीव संभ्रमात् ॥ ३१९ ॥
 ततश्च सौधर्मपतिः कोपाटोपारुणेक्षणः । ललाटपट्टघटितचक्रकुटीविकटाननः ॥ ३२० ॥
 अधरं स्फोरयन्नंतः क्रोधवह्नेः शिखामिव । लङ्घुसन्नंघ्रिणैकेन स्थिरीकर्तुमिवासनम् ॥ ३२१ ॥
 कस्योत्क्षिप्तं कृतांतेन पत्रमद्येति विबुवन् । आदित्सते स्म दंभोलिं स्वशौमीर्य्यानलानिदम् ॥ ३२२ ॥

त्रिजिर्विशेषकम् ।

एवं पुरंदरं प्रेक्ष्य क्रुद्धकेशरिसोदरम् । मूर्त्तो मान इवानीकपतिर्नत्वा व्यजिह्वपत् ॥ ३२३ ॥

१ विद्युत्प्रकाशसमानानि । २ मिथः पाषाणगोलकैः समास्फालनं तद्दृष्ट्वा ज्ञानाचारोऽद्यापि बहुदेशेषु प्रवर्तते । ३ दम्भोलिं वज्र ।

किमावेशः स्वयं स्वामिन् पदातौ मयि सत्यपि । समादिश जगन्नाथ कं मशामि तव द्विपम् ॥ ३२४ ॥
 ततो मनःसमाधानमाधाय विबुधाधिपः । प्रयुज्यावधिमङ्गालीजन्मादिमजिनप्रजोः ॥ ३२५ ॥
 मुदा विगदितक्रोधसंवेगस्तत्पुण्यदञ्चूत् । शांतदावानलो वृष्ट्या सानुमानिव वासवः ॥ ३२६ ॥
 धिमया चिंतितमिदं मिथ्या दुःकृतमस्तु मे । इति ब्रुवाणो गीर्वाणप्रणीः सिंहासनं जहौ ॥ ३२७ ॥
 गत्वा पदानि सप्ताष्टान्युत्तमांगे निधाय च । द्वितीयरत्नमुकुटश्रीविश्राणकमंजलिम् ॥ ३२८ ॥
 जानूत्तमांगकमलसंस्पृष्टपृथिवीतलः । नत्वा रोमांचितोऽर्हतिमिति स्तोतुं प्रचक्रमे ॥ ३२९ ॥ शुभं ॥
 तुभ्यं नमस्तीर्थनाथ सनार्थीकृतविष्टप । कृपारससरिन्नाथ नाथ श्रीनाञ्चिनंदन ॥ ३३० ॥
 मत्यादिजिस्त्रिज्ज्ञानैः सहोत्थैर्नाथ शोभसे । नंदनादिजिरुद्यानैरिव मेरुमहीधरः ॥ ३३१ ॥
 देवेदं चारतं वर्षं दिवोऽप्यद्यातिरिच्यते । त्रैलोक्यमौलिरलेन यदलं कियते त्वया ॥ ३३२ ॥
 असौ त्वज्जन्मकट्याणमहोत्सवपवित्रितः । आसंसारं जगन्नाथ वंद्यस्त्वमिव वासरः ॥ ३३३ ॥
 नारकाणामपि सुखं जज्ञे त्वज्जन्मपर्वणा । अर्हतामुदयः केषां न स्यात्संतापहारकः ॥ ३३४ ॥
 जंबूद्वीपस्य जरतक्षेत्रे नष्टो निधानवत् । त्वदाज्ञाबीजकेनातः परं धर्मः प्रकाशताम् ॥ ३३५ ॥
 त्वत्पादौ प्राप्य संसारं तरिष्यति न केऽधुना । अयोऽपि यानपात्रस्थं परं प्राप्नोति वारिधेः ॥ ३३६ ॥
 कटपवृक्ष इवावृक्षे नदीस्रोतो मराविव । जगवन्नवतीर्णोऽसि लोकपुण्येन चारते ॥ ३३७ ॥
 जगवंतमिति स्तुत्वा प्रथमस्वर्गनायकः । पदात्यनीकाधिपतिं नैगमेपिणमादिशत् ॥ ३३८ ॥

जंबूद्वीपस्य चरतदक्षिणार्धस्य मध्ये । चूमिन्नागे कुलकृतो नाच्चेः पत्न्यां श्रियां निधिः ॥ ३३ए ॥
नंदनो मरुदेवानां जज्ञे प्रथमतीर्थकृत् । आहूयंतां सुराः सर्वे तज्जन्मस्त्रात्रहेतवे ॥ ३४० ॥ युग्मम् ॥
ततश्च योजनपरिमंडलामद्भुतस्वनाम् । स त्रिरुद्धालयन् घंटां सुधोषाख्यामवादयत् ॥ ३४१ ॥
सर्वापरविमानानां नेतुर्घंटाः सुधोषया । समं मुखरगायत्या गायिन्य इव पद्मगाः ॥ ३४२ ॥
घंटानां निःस्वनस्तासां दिग्मुखोत्थैः प्रतिस्वनैः । सूनुचिस्तत्प्रतिह्वदैः सतां कुलमिवावृधत् ॥ ३४३ ॥
षात्रिंशतिविमानानां दक्षेणु स समुह्यत । तालुनीवानुरणनरूपः शब्दो व्यजृजत ॥ ३४४ ॥
देवाः प्रमत्तव्यासक्तास्तेन शब्देन मूर्छिताः । किमेतदिति संत्रांताश्चक्रिरे सावधानताम् ॥ ३४५ ॥
उद्दिश्य तानवर्हितान् सेनानीः सोऽथ वज्रिणः । वचसा मेघनिर्घोषगंग्नीरेणान्यथादिति ॥ ३४६ ॥
जोन्नो देवाः समस्तान् वः सदेव्यादिपरिह्वदान् । इत्यादिशत्यनुह्वंध्यशासनः पाकशासनः ॥ ३४७ ॥
जंबूद्वीपस्थचरतदक्षिणार्धस्य मध्यतः । नाच्चेः कुले कुलकृतो जज्ञे प्रथमतीर्थकृत् ॥ ३४८ ॥
तत्र जन्मनि कट्याणमहोत्सवविधित्सया । गंतुं त्वरध्वमस्मषत् कृत्यं नातःपरं परम् ॥ ३४९ ॥
प्रत्यर्हतं रागतः केप्यज्जिवातमिवैणकाः । केऽपि शक्राज्ञया कृष्टा श्रयस्कांतेन लोहवत् ॥ ३५० ॥
दारैरुद्धासिताः केऽपि शार्दंसीव नदीरथैः । केचित्सुहृद्भिराकृष्टा गंधागंधवहैरिव ॥ ३५१ ॥
एयुर्विमैनैरुच्चिरैर्वाहनैरपरैरपि ॥ द्यामन्यामिव कुर्वाणा गीर्वाणाः शक्रसंनिधौ ॥ ३५२ ॥
त्रिजिर्विशेषकम् ॥

१ प्रथमगायन्त्या । २ अवर्हितान् सावधानान् । ३ अयस्कांतो लोहसुन्मकः । ४ यादासि जलजन्तव ।

आदिशत्पादकं नाम वासवोप्याभियोगिकम् । असंज्ञान्यप्रतिमानं विमानं क्रियतामिति ॥ ३५३ ॥
तत्कादं पादकोऽपीशनिदेशपरिपालकः । रत्नसंज्ञसदृसांशुपूरपल्लविताम्बरम् ॥ ३५४ ॥
गवाक्षैरक्षिमदिव दीर्घेदोष्मदिव ध्वजैः । वेदीन्निर्देतुरमिव कुञ्जैः पुलकज्जागिव ॥ ३५५ ॥
पंचयोजनशत्युच्चं विस्तारे लक्ष्ययोजनम् । शृङ्गानुमानगमनं विमानं पादको व्यधात् ॥ ३५६ ॥
त्रिर्जिर्विदेशिकम् ॥

आसंस्तस्य विमानस्य तिस्रः सोपानपंक्तयः । गिरेर्हिमवतो नद्य इव कांतितरंगिताः ॥ ३५७ ॥
तासां पुरस्ताद्विधिवर्णरत्नमयानि च । तोरणानि त्रिधाञ्जुतशक्रधन्वश्रियं दधुः ॥ ३५८ ॥
चंद्रविंववदादर्शवदादिं गिमृदंगवत् । दीर्घमल्लीवदस्यांतः समवृत्ता रराज चूः ॥ ३५९ ॥
न्यस्तरत्नशिखारश्मिपटद्वैर्विरलेतैः । अतिचित्रोपरितिरस्करणीरिव सा न्यधात् ॥ ३६० ॥
अञ्जुत्तन्मध्यतः प्रेक्षांरूपो रत्ननिर्मितः । अप्सरोजिर्विदेशपात्रिः पांचाद्वीजिर्विज्ञृप्तिः ॥ ३६१ ॥
मंडपस्य च तस्यांतश्चारुमाणिक्यनिर्मिता । वज्रव पीठिकोन्निर्जपंजस्येव कर्णिका ॥ ३६२ ॥
चकासामास विष्कंजायामयोरष्टयोजना । सा चतुर्थ्योजना पिंडे शस्येव मघवैश्रियः ॥ ३६३ ॥
रेजे तस्या उपर्येकं रत्नसिंहासनं महत् । अशेषज्योतिषां सारं पिंश्रित्वेव निर्मितम् ॥ ३६४ ॥
तस्योपरिष्ठात्रिजयदूष्यं दूष्येतरश्चज्जात् । विचित्ररत्नलवचिंतं निचितांबरमंशुजिः ॥ ३६५ ॥

१ दीर्घमल्लीवत् श्रेष्ठदीपिकावत् । २ तिरस्करणीः जवनिकाः । ३ पाञ्चालीभिः पुत्तलिकाभिः । ४ विष्कम्भो विस्तारः ।
५ इन्द्रश्रियः ।

तस्य मध्ये कर्णं श्वेन्नस्य वज्राकुशोऽयुजत् । लीलादोलानिजं लक्ष्म्या मुक्तादाम च कुञ्जिकम् ॥ ३६६ ॥
 तदध्यायामिन्निर्मुक्तादामन्निश्चार्धकुञ्जिकैः । पार्श्वगैर्दाम रेजे तजंगा नद्यंतैरिव ॥ ३६७ ॥
 तत्संस्पर्शसुखादोच्चादिव स्खलितगामिन्निः । मंदं मंदमदोद्व्यंत तानि प्राच्यादिवायुन्निः ॥ ३६८ ॥
 तदंतः संचरन् वायुश्चक्रे श्रुतिसुखं स्वरम् । चाटुकार श्वेजस्य गायन्निव यशोऽमलम् ॥ ३६९ ॥
 तत्सिंहासनमाश्रित्य वायव्योत्तरयोर्दिशोः । दिशि चोत्तरपूर्वस्यां सामानिकदिवौकसाम् ॥ ३७० ॥
 चतुरशीतिसहस्रसंख्यानामभवन् क्रमात् । ऋज्रासनानि तावन्ति बुश्रीणां मुकुटा इव ॥ ३७१ ॥
 अष्टानामग्रदेवीनां प्राच्यामष्टासनानि तु । सहशाकारधारीणि सोदराणीव जङ्गिरे ॥ ३७२ ॥
 दिशि दक्षिणपूर्वस्यामन्यंतरसन्नासदाम् । ऋज्रासनसहस्राणि द्वादशाऽऽसन् दिवौकसाम् ॥ ३७३ ॥
 आसनानि दक्षिणस्यामासन्मध्यसन्नासदाम् । चतुर्दशानां दिविषत्सहस्राणां क्रमेण तु ॥ ३७४ ॥
 दक्षिणपश्चिमायां तु देवानां बाह्यपर्वदः । पोरुशानां सहस्राणामासीदासनधोरणी ॥ ३७५ ॥
 दिशि प्रतीच्यां सप्तानामनीकपतिनाकिनाम् । सप्तासनान्येकबिम्बपतितानीव रेजिरे ॥ ३७६ ॥
 चतुरशीतिः सहस्राण्यासनान्यात्समरक्षिणाम् । ज्ञानीव मेरुं परितः शक्रं प्रतिदिशं बभुः ॥ ३७७ ॥
 परिपूर्णं विमानं तच्चिरचयान्नियोगिकाः । देवा विज्ञपयामासुः स्वामिने त्रिदिवौकसाम् ॥ ३७८ ॥
 पुरंदरोऽपि तत्कालं विचक्रे रूपमुत्तरम् । नैसर्गिकी हि भवति ह्युसदां कामरूपिता ॥ ३७९ ॥
 महिषीन्निः सहाष्टान्निर्दिक्श्रीन्निखि वासवः । गंधर्वनाट्यानीकाभ्यां दर्शयमानकुतूहलः ॥ ३८० ॥

ततः प्रदक्षिणीकुर्वन् पूर्वसोपानवर्त्मना । आरुरोह विमानं तन्निजं मानमिवोन्नतम् ॥ ३८१ ॥ युग्मं ॥
सहस्राक्षः सहस्रांग इव माणिक्यञ्चित्तिषु । संक्रांतमूर्तिरध्यास्त प्राङ्मुखः स्वं तदासनम् ॥ ३८२ ॥
शक्ररूपांतराणीव शक्रसामानिकास्तदा । आरुह्योदीच्यसोपानैर्यथासनमुपाविशन् ॥ ३८३ ॥
प्रविश्यापाच्यसोपानपंक्त्यान्ये च दिवौकसः । स्वस्वासनेषु न्यपदन् स्वाम्यग्रे नासर्नात्ययः ॥ ३८४ ॥
सिंहासननिषण्णस्य पौलोमीञ्चतुर्ग्रतः । दर्पणप्रचृतीन्यष्टमंगलान्यष्ट रेजिरे ॥ ३८५ ॥
शुशुभे शशचृत्पांशु पुंरुरीकं विभौजसः । हंसाविवोपसर्पतौ धूयमानौ च चामरौ ॥ ३८६ ॥
सहस्रयोजनोत्सेधो विमानाग्रे हरिध्वजः । अशोचत पताकाञ्जिर्निर्झरैरिव पर्वतः ॥ ३८७ ॥
ततः परिवृतो देवैः शक्रसामानिकादिभिः । कोटिसंख्यैरराजिष्ट स्रोतोन्निखि सागरः ॥ ३८८ ॥
विमानैरन्यदेवानां विमानं तस्य वेष्टितम् । रुरुचे परिधिचैत्यैर्मूलचैत्यमिवोच्चकैः ॥ ३८९ ॥
अन्योन्यं चारुमाणिक्यञ्चित्तिषु प्रतिविंबितैः । विमानैर्गञ्जितानीव विमानानि चकासिरे ॥ ३९० ॥
मागधानां जयजयध्वानैर्दुडुञ्जिनिःस्वनैः । गंधर्वानीकनाट्यानीकातोद्यध्वनितैरपि ॥ ३९१ ॥
दिग्मुखप्रतिफलितैर्धां दारयदिवान्नितः । सौधर्ममध्यतोऽचाढीत्तद्विमानं हरीच्छया ॥ ३९२ ॥ युग्मं ॥
सौधर्मोत्तरतस्तिर्यग्भागेण च तदुत्तरत् । अलक्षि जंबूद्वीपस्य पिधानायेव प्राजनम् ॥ ३९३ ॥
हस्तियायिन्नितो याहि न मे सिंहः सहिष्यते । सौदिन्नपसर क्रुद्धः कासरो वाहनं मम ॥ ३९४ ॥
मृगवाहन मान्यागा नन्वहं घीपिवाहनः । सर्पध्वज व्रजेतस्त्वं पश्य मे गरुडं ध्वजे ॥ ३९५ ॥

१ आसनोल्लघनम् । २ वहिर्मण्डलस्थितचैत्यैः । ३ हरीच्छया इन्द्रेच्छया । ४ सादिन् अश्वारोह ।

किं पतस्यंतरे मे त्वं गतिविघ्नकरः पुरः । विमानं घट्टयसि ज्ञोः स्वविमानेन किं मम ॥ ३९६ ॥

किं पश्चात्पतितोऽस्येहि शीघ्रं याति सुराधिपः । मा कुप्य घर्षणेनाद्य संमर्दः खलु पर्वणि ॥ ३९७ ॥

किं पश्चात्पतितोऽस्येहि शीघ्रं याति सुराधिपः । मा कुप्य घर्षणेनाद्य संमर्दः खलु पर्वणि ॥ ३९८ ॥

पञ्चजिः कुलकम् ।

सौधर्मकद्वयदेवानां देवैर्द्रमपसर्पताम् । एवमौत्सुक्यजन्माश्चन्मिथः कोलाहलो मद्दान् ॥ ३९९ ॥

महाध्वजपटं रेजे तद्धिमानं नञस्तदात् । अञ्जोधिमध्येशिखराद्यानपात्रमिवोत्तरत् ॥ ४०० ॥

नक्षत्रचक्रमध्येन मध्येऽमुमिव क्षिपः । मती(नती) कुर्वदिव दिवं मेघमंरुलयंकिदाम् ॥ ४०१ ॥ शुग्मं ॥

क्षीपाञ्जोधीनसंख्यातान् वेगेनोद्ध्वंश्च वायुवत् । अधिनंदीश्वरक्षीपं तद्धिमानं समापतत् ॥ ४०२ ॥ शुग्मं ॥

तत्र दक्षिणपूर्वस्मिन् गत्वा रतिकराचले । संविद्धेप विमानं तदिंद्रो ग्रंथं सुधीरिव ॥ ४०३ ॥

समुद्ध्वं समुद्ध्वं ततोऽर्वागू क्षीपसागरान् । ततोऽपि संक्षिपंस्तच्च विमानं क्रमयोगतः ॥ ४०४ ॥ शुग्मं ॥

जंबूक्षीपाञ्जिधे क्षीपे चरताञ्जं तु दक्षिणे । आदितीर्थकृतो जन्मजवनं प्राप वासवः ॥ ४०५ ॥

अथ तेन विमानेन स्वामिनः सूतिकागृहम् । स प्रदक्षिणायामास सुमेरुमिव ज्ञास्करः ॥ ४०६ ॥

उदक्प्राच्यां तु ककुत्ति स पूर्वककुजः प्रभुः । अस्थापयत्तद्धिमानं निधानं धामकोणवत् ॥ ४०७ ॥

ततो विमानाहुत्तीर्थं मानादिव महासुनिः । प्रसन्नमानसः शक्रो जगाम स्वामिसन्निधौ ॥ ४०८ ॥

प्रभुमादोकमात्रेऽपि प्रणनामामराग्रणीः । उपायनं हि प्रश्रमं प्रणमः स्वामिदर्शने ॥ ४०९ ॥

ततः प्रदक्षिणीकृत्य जगवंतं समातरम् । प्रणनाम पुनः शक्रो ज्ञत्तौ न पुनरुक्ता ॥ ४१० ॥

मूर्ध्नि बद्धांजलिर्मूर्ध्नाञ्जिषिक्तस्त्रिदिवौकसाम् । ज्ञत्किमान् स्वामिनीमेवं मरुदेवासुवाच सः ॥ ४११ ॥

कुक्षौ रत्नधरे देवि जगद्दीपप्रदायिके । नमस्तुभ्यं जगन्मातस्त्वं धन्या पुण्यवत्यसि ॥ ४११ ॥
 त्वमेवामोघजन्मासि त्वमेवोत्तमलक्षणा । पुत्रिणीषु त्वमेवासि पवित्रा सुवनत्रये ॥ ४१२ ॥
 धर्मोद्धारणधौरेयश्छन्नमोक्षाध्वदर्शकः । प्रथमस्तीर्थनाथोऽयं जगवान् सुपुत्रे यया ॥ ४१३ ॥
 अहं सौधमदेवैजो देवि त्वत्तनुजन्मनः । अर्हतो जन्ममहिमोत्सवं कर्तुमिहागमम् ॥ ४१४ ॥
 जवत्या नैव जेतव्यमित्युदीर्य दिवस्पतिः । अपस्वापनिकां देव्यां मरुदेव्यां विनिर्ममे ॥ ४१५ ॥
 नात्रिसूनोः प्रतिष्ठदं विदधे मधवा ततः । देव्याः श्रीमरुदेवायाः पार्श्वे तं च न्यवेशयत् ॥ ४१६ ॥
 स चक्रे पंचधात्मानं पंचशक्रास्ततोऽजवन् । तस्यार्हा स्वामिनो ज्ञत्तिर्नैकांगैः कर्तुमीक्ष्यते ॥ ४१७ ॥
 एकः संक्रंदनस्तत्र पुरोभूय प्रणम्य च । जगवन्ननुजानीहीत्युदित्वा प्रैश्रयाश्रितः ॥ ४१८ ॥
 गोशीर्षचंदनाक्तान्यां पाणिन्यां सुवनेश्वरम् । मूर्त्तिस्थमिव कट्याणं कट्याणीञ्जक्तिराददे ॥ ४१९ ॥
 जगत्तापापनोदैकातपत्रस्य जगत्पतेः । आतपत्रं दधौ मूर्धन्येकः शक्रस्तु पृष्ठगः ॥ ४२० ॥
 स्वामिनः पार्श्वयोरन्यौ बाहुदंडाविव स्थितौ । विभ्रगंचक्रतुश्चारुचामरौ चामरेश्वरौ ॥ ४२१ ॥
 दंभोलिदंडं बिभ्राणो वहगन् द्वास्थाग्रणीरिव । अग्नेसरः शुनौसीरो बज्रवान्यो जगत्पतेः ॥ ४२२ ॥
 वृताः सुरैर्जयज्येत्येकरावीकृतांवरेः । उत्पेतुं बरेणैवा अंबरमलचेतसः ॥ ४२३ ॥
 उत्कंठितानां देवानां निपेतुर्जगवत्तनौ । सुधासरस्यां तृषिताध्वगानामिव दृष्टयः ॥ ४२४ ॥
 प्रभोस्तदद्भुतं रूपं ऋष्टुं पृष्ठा दिवौकसः । पृष्ठवर्त्तानि नेत्राणि कामयामासुरात्मनः ॥ ४२५ ॥

अतृप्ताः स्वामिन् ङष्टुममराः पारिपार्श्वकाः । नाशकन्नन्यतो नेतुं नयने स्तंभिते इव ॥ ४२६ ॥
 अनुगास्तु सुरा ङष्टुं प्रचुमग्रे यियासवः । पर्यस्यंतो न हि निजं मित्रस्वाम्याद्यजीगणन् ॥ ४२७ ॥
 हृदयांतरिवाहृतं हृदयघारि धारयन् । दिवौकसामधिपतिः प्राप मेरुमहीधरम् ॥ ४२८ ॥
 तत्रांतः पांशुकवनं चूलिकां दक्षिणेन तु । अतिपांडुकम्बलायां शिलायाममलत्विषि ॥ ४२९ ॥
 सिंहासनेऽहत्स्नात्राहं निजांकस्थापितप्रचुः । सहर्षं न्यषदत्पूर्वाञ्जिमुखः पूर्वदिवपतिः ॥ ४३० ॥ युग्मं ॥

अत्रांतरे महाघोषाघंटानादप्रबोधितैः । अष्टाविंशतिविमानलक्ष्वास्यमरैर्वृतः ॥ ४३१ ॥
 ऐशानकदपाधिपतिः शूलचूडृषवाहनः । पुष्पकाञ्जियोग्यकृते विमाने पुष्पके स्थितः ॥ ४३२ ॥
 दक्षिणैशानकदपमुत्तीर्णैस्तिर्यग्ध्वना । अधिनंदीश्वरमुदक्पूर्वे रतिकराचले ॥ ४३३ ॥
 विमानमुपसंहृत्य सौधमैत्र इव हुतम् । आगात्सुमेरुशिरसि चत्तया जगद्वदंतिकम् ॥ ४३४ ॥
 चतुर्भिः कलापकम् ॥

विमानघादशलक्षीवासिञ्जिस्त्रिदशैर्वृतः । सनत्कुमारः सुमनोविमानस्थः स चाययौ ॥ ४३५ ॥
 विमानलक्षाष्टकैर्महेंद्रोऽप्यन्वितः सुरैः । श्रीवत्सेन विमानेन मनसैवाययौ हुतम् ॥ ४३६ ॥
 चतुर्विमानलक्षैर्वृतो ब्रह्माऽपि नाकिञ्चिः । नद्यावर्तविमानेन स्वामिनोऽन्यणुमाययौ ॥ ४३७ ॥
 आगाद्विमानपंचाशत्सहस्रीवासिञ्चिः सुरैः । कामगवविमानेन द्वांतकोऽपि जिनांतिकम् ॥ ४३८ ॥
 चत्वारिंशत्सहस्राणां विमानानां सुरैर्वृतः । प्रीतिंगमविमानेन शुक्रोऽगान्मेरुमूर्धनि ॥ ४३९ ॥

सहस्रारः सह सुरैः षड्भिमानसहस्रजैः । मनोरमविमानेनाथयावुपजिनेश्वरम् ॥ ४४० ॥
 विमलेन विमानेनानतप्राणतवासवः । चतुर्विमानशतजैः सुरैः सह समाययौ ॥ ४४१ ॥
 आरणाच्युतराजोऽपि विमानत्रिशतैः सुरैः । तत्रागात्सर्वतोऽत्रविमानेनातिरंहसा ॥ ४४२ ॥
 रत्नप्रज्ञाया मेदिन्या बाह्व्यातर्निवासिनाम् । जवनव्यंतरेऽप्राणमासनान्यचलंस्तदा ॥ ४४३ ॥
 पुर्यौ चामरचंचायां सुधर्मायां च पर्षदि । सिंहासने च चमरे निषण्णश्चमरासुरः ॥ ४४४ ॥
 जिनजन्मावधेर्ज्ञात्वा लोकांश्चैव हुमेण च । पत्यनीकाधिपेनौघस्वरां घंटामवादयत् ॥ ४४५ ॥ शुग्मे ॥
 चतुःषष्ट्या सहस्रैः स सामानिकदिवौकसाम् । त्रयस्त्रिंशन्नायस्त्रिंशैश्चतुर्जिह्वौकपालकैः ॥ ४४६ ॥
 पंचत्रिंशत्त्रयदेवीभिः पर्षद्भिस्तिसृचिस्तथा । सप्तत्रिंशत् महानीकैस्तदधीशैश्च सप्तत्रिः ॥ ४४७ ॥
 प्रतिदिशं चतुःषष्ट्या सहस्रैरात्मरक्षिणाम् । वृतो परैरप्यसुरः कुमारैः परमर्द्धिभिः ॥ ४४८ ॥
 पंचयोजनशत्युच्चं महाध्वजविभूषितम् । पंचाशतं सहस्राणि योजनानि तु विस्तृतम् ॥ ४४९ ॥
 विमानमात्रि योगेन सद्यो देवेन निर्मितम् । अधिरुह्याचलत्स्वामिजन्मोत्सवविधित्सया ॥ ४५० ॥

पंचत्रिः कुलकं ॥

संक्षिप्य शक्रवन्मार्गे विमानं चमरासुरः । जगाम मेरुशिखरं स्वाम्यागमपवित्रितम् ॥ ४५१ ॥
 बलिश्च बलिचंचाया नगर्या असुरेश्वरः । घंटां घोषयता तारं प्राग्महौघस्वरान्निधाम् ॥ ४५२ ॥
 महाहुमेण सेनान्याहूतैः सामानिकैः सुरैः । षष्ट्या सहस्रैस्तेन्योऽगरद्वकैश्च चतुर्गुणैः ॥ ४५३ ॥

१ तदाख्येन पत्यनीकाधिपेन ।

ज्यायस्त्रिंशदित्रिंशपि वृत्तश्चमरवत्सुरैः । जगामामंदमानंदमंदिरं मंदराचलम् ॥ ४५४ ॥

त्रिजिर्विशेषकम् ॥

नागेंद्रो धरणो मेघस्वराघंटाप्रताडनात् । पत्तिसेनाधिपतिना ऋज्जनेन बोधितैः ॥ ४५५ ॥

षट्सामान्यकसहस्रयात्मरक्षैस्तच्चतुर्गुणैः । षड्त्रिंशश्च पद्मेद्वीचिर्वृतोऽन्यैरपि पन्नगैः ॥ ४५६ ॥

योजनानां सहस्राणि पंचविंशानि विस्तृतम् । सार्धद्वियोजनशतीतुंगेऽध्वजश्रूषितम् ॥ ४५७ ॥

विमानरत्नमारुह्य जगवद्दर्शनोत्सुकः । मंदराचलमूर्धनमाससाद द्दृष्ट्वादपि ॥ ४५८ ॥

चतुर्भिः कदापकं ॥

भूतानंदोऽपि नागेंद्रो घंटां मेघस्वरां व्रता । पत्त्यनीकेशदक्षेणाहूतैः सामानिकादिभिः ॥ ४५९ ॥

वृत्तो विमानमारुह्यात्रियोगिकसुरोद्भवम् । जगाम त्रिजगन्नाथसनाथं मंदराचलम् ॥ ४६० ॥ शुभ्रं ॥

इंद्रो विद्युत्कुमाराणां हरिर्हरिसहस्तथा । सुपर्णानां वेणुदेवो वेणुदारी च वासवौ ॥ ४६१ ॥

इंद्रावग्निकुमाराणामग्निशिखाग्निमाणवौ । समीरणकुमाराणां वेदंबाख्यग्रजंजनौ ॥ ४६२ ॥

स्तनितानां सुघोषश्च महाघोषश्च नायकौ । तथोदधिकुमाराणां जलकांतजलप्रज्ञौ ॥ ४६३ ॥

पूर्णेऽवशिष्टश्च धीपकुमाराणां पुरंदरौ । तथैव दिक्कुमाराणामभितामितवाहनौ ॥ ४६४ ॥

व्यंतरेषु कालमहाकालौ पिशाचवासवौ । स्वरूपः प्रतिरूपश्च तथा भूतपुरंदरौ ॥ ४६५ ॥

यक्षराजौ पूर्णचक्रौ माणिचक्रश्च नामतः । इंद्रौ ज्रीममहाज्रीमौ नामानौ रक्षसां पुनः ॥ ४६६ ॥

किंनरः किंपुरुषश्च किंनराणामधीश्वरौ । तथा सत्पुरुषमहापुरुषौ किंपुरुषपौ ॥ ४६७ ॥

अतिकायमहाकायौ महोरगपुरंदरौ । गीतरतिगीतयशा गंधर्वाणां तु वासवौ ॥ ४६८ ॥
तथैवाप्रहसिपंचप्रहृष्टादीनां पोरुश । व्यंतराष्टनिकायानां वज्रिणः समुपाययुः ॥ ४६९ ॥

नवजिः कुलकं ॥

तत्राप्रहृष्टीनामिंद्रौ सन्निहितः समानकः । धाता विधाता च पंचप्रहृष्टीनां त्वधीश्वरौ ॥ ४७० ॥
ऋषिवादितकानां च ऋषिश्च ऋषिपालकः । तस्या ऋतवादितानामीश्वरो हि महेश्वरः ॥ ४७१ ॥
ऋदितानां पुनरिंद्रौ सुवत्सकविशालकौ । महाक्रंदितकानां तु हासहासरती हरी ॥ ४७२ ॥
कुष्मांमानां पुनः श्वेतमहाश्वेतपुरंदरौ । पवकपवकपती पावकानां तु वासवौ ॥ ४७३ ॥
ज्योतिष्कानामसंख्यातौ चंद्रादित्याबुपेयतुः । इतींजाणां चतुःषष्टिराययौ मेरुमूर्धनि ॥ ४७४ ॥
आदिद्दच्युतेंद्रोऽथ त्रिदशानात्रियोगिकान् । जिनजन्मान्निपेकोपकरणान्यानयंतु ते ॥ ४७५ ॥
अथ किंचिदपक्रम्योत्तरपूर्वदिशि दृष्ट्वात् । ते वैक्रियसमुद्घातेनाकृष्योत्तमपुत्रलान् ॥ ४७६ ॥
सौवर्णिन् राजतान् रत्नमयान् कांचनराजतान् । स्वर्णरत्नमयान् स्वर्णरूप्यरत्नमयानपि ॥ ४७७ ॥
रौप्यरत्नमयान् चौमान् कलशान् योजनोन्नतान् । रम्यान् प्रत्येकमष्टाग्रसहस्रं ते विचक्रिरे ॥ ४७८ ॥
त्रिजिर्विशेषकम् ॥

ऋंगारान् दर्पणान् रत्नकरंभान् सुप्रतिष्ठकान् । स्थालानि पात्रिकाश्चापि पुष्पचंगेरिका अपि ॥ ४७९ ॥
प्रत्येकं कुंभसंख्यातांस्तत्स्वर्णादिवस्तुजान् । तत्कादं ढौकयामासुरग्रे निष्पादितानिव ॥ ४८० ॥

संदानितकम् ।

कलशांस्तानुपादाय ते देवा आत्रियोगिकाः । क्षीरोदधावाददरे वारि वारिधरा इव ॥ ४८१ ॥
 तत्रागृह्णन् पुंडरीकोत्पलकोर्कनदानि ते । तदञ्जसामञ्जिज्ञानमिव दर्शयितुं हरेः ॥ ४८२ ॥
 उदधौ पुष्करार्धेऽपि जगृहुः पुष्कराणि ते । निपान इव पानीयहारिकाः कुम्भपाणयः ॥ ४८३ ॥
 भरतैरावतादीनां तीर्थेषु मागधादिषु । तेऽजोमृत्क्षां च जगृहुः कर्तुं कुञ्जानिवाधिकान् ॥ ४८४ ॥
 गंगादिकानां च महानदीनामुदकानि ते । समुपाददरे स्वैरं शौक्षिका इव वारिणिकाम् ॥ ४८५ ॥
 ते क्षुद्रहिमवत्येत्यागृह्णन् न्यासीकृतानिव । सिद्धार्थपुष्पप्रवरगंधान् सर्वौषधीरपि ॥ ४८६ ॥
 तत्र पद्माञ्जिधहृदादंजास्यंजोरुहाणि च । विमलानि सुगंधीनि जगृहुः पावनानि ते ॥ ४८७ ॥
 तेन्यवर्षधरेन्यस्तु पद्माद्याददरे तथा । प्रस्पर्धिन इवान्योन्यमेकस्मिन् कर्मणीरिताः ॥ ४८८ ॥
 अगृह्णन्खिलक्षेत्रे वैताल्यविजयेष्वपि । अंशौञ्जोजादिकं तत्रातृसाः स्वामिप्रसादवत् ॥ ४८९ ॥
 वक्षारकगिरिन्योऽपि ते पवित्रं सुगंधि च । तत्तदाददरे वस्तु तदर्थमिव संचितम् ॥ ४९० ॥
 देवोत्तरकुरुन्ध्योऽपि पूरयामासुरंजसा । स्वमिव श्रेयसा तेऽथ कलशानलसेतराः ॥ ४९१ ॥
 नक्षत्रशाले नंदने च सौमनसेऽथ पांशुके । जगृहुः सर्वं तु वरगोशीर्षचंदनादि ते ॥ ४९२ ॥
 गंधकारा इवैकत्र गंधघ्न्यं जलानि च । मेलयित्वा समाजगुर्मल्लु ते मेरुमूर्धनि ॥ ४९३ ॥
 सामानिकानां दशज्जिः सहस्रैस्तच्चतुर्गुणैः । आत्मारक्षैस्त्रायस्त्रिंशन्मिस्तैस्तथा ॥ ४९४ ॥

१ कोकनद कमलविशेषः । २ निपाने जलशये । ३ पानीयहारिका जलग्राहिण्यः । ४ शौलिककाः पुण्यकेतारः । ५ जलकमला-
 देक । ६ आलस्यरहिताः ।

तिसृजिः परिषद्भिश्च चतुर्जिर्लोकपालकैः । सप्तजिश्च महानीकैरनीकैश्च सप्तजिः ॥ ४९९ ॥
आरणाच्युतकटपेजः सर्वतः परिवारितः । जगवंतं स्तपयितुं ततः शुचिरुपास्थितः ॥ ४९६ ॥

त्रिजिर्विशेषकम् ।

ततः कृतोत्तरासंगो निःसंगजकिरच्युतः । उन्निजपरिजातादिपुष्पांजलिमुपाददे ॥ ४९७ ॥
अस्तोकधूपधूमेन धूपयित्वा सुगंधिना । मुमोच त्रिजगद्भर्तुः पुरस्तं कुसुमांजलिम् ॥ ४९८ ॥
देवैरानिन्धरे गंधांज्रस्कुञ्जाः स्वर्गिज्रर्चिताः । समयमाना इव स्वामिसान्निध्योद्भूतया मुदा ॥ ४९९ ॥
चकासामासुरास्यस्थैस्तैः पद्मैर्मुखरादिभिः । अधीयाना इव स्वामिसत्त्वात्रमंगलमादिमम् ॥ ५०० ॥
अलङ्कृतं च ते कुञ्जाः स्वामिस्त्वनहेतवे । पातालतः समायाताः पातालकलशा इव ॥ ५०१ ॥
अच्युतेज उपादनं समं सामानिकादिभिः । कुञ्जान् सहस्रमष्टाग्रं फलानीव स्वसंपदः ॥ ५०२ ॥
ते तेषां रेजुरुत्क्षिप्तजुजदंभाग्रवर्तिनः । उदस्तोन्नतलिनकोशक्षमीविडंविनः ॥ ५०३ ॥
अच्युतैजः स्तपयितुमश्रेजे जगत्पतिम् । आत्मीयमिव मूर्ध्नि कलशं नमयन्मनाक् ॥ ५०४ ॥
अथोच्चैर्नादयामासुर्नाकिनः केचिदानकान् । गुहाप्रतिरवैरुच्चैर्वाचालितमुराचलान् ॥ ५०५ ॥
कुंडुर्जीस्ताडयामासुरपरे जक्तितपराः । मंथायस्तमहांज्रोधिध्वानश्रीतस्करध्वनीन् ॥ ५०६ ॥
उत्तालाः कांस्यतालानि केचिदास्फालयन्मिथः । पर्याकुलध्वनिस्तोतः कल्लोलाननिदा इव ॥ ५०७ ॥
अवादयन् केऽपि तारं जेरीरुन्मुखशालिनीः । ऊर्ध्वलोके जिनेन्द्राज्ञां सर्वतस्तन्वतीरिव ॥ ५०८ ॥

१ आनकान् वाद्यविशेषान् । २ मन्थेन मथनदण्डेन आयस्तो विक्षितो यो महाम्भोधिस्तस्य ध्वान्, शब्दस्तस्य श्रियस्तस्करो ध्वनिर्येषा तान् ।

अपूरयन्महानादबहुलाः । केऽपि काहलाः । नाहला इव गोशृंगाण्यज्जिशृंगस्थिताः सुराः ॥ ५०ए ॥
 दुष्टशिष्यानिबोद्धोपहेतवे मुरजान्मुहुः । पाणिञ्जिस्तारुयामासुः केचन त्रिदिवौकसः ॥ ५१० ॥
 असंख्यातागताकैकुमंडलश्रीविडंबिनीः । स्वर्णरौप्यमयीर्देवा ऊह्वरीः केयवादयन् ॥ ५११ ॥
 गंडैः पीथुपगंडूपगच्चैरिव समुन्नतैः । तारमापूरयामासुः शंखान् केऽपि दिवौकसः ॥ ५१२ ॥
 इत्थं विचित्रातोद्येषु वाद्यमानेषु नाकिञ्चिः । अवादकमिवातोद्यं द्यौरासीत्प्रतिशब्दितैः ॥ ५१३ ॥
 जय नंद जगन्नाथ सिद्धिगामिन् कृपाणैव । धर्मप्रवर्त्तकेत्यादि चारणश्रमणा जगुः ॥ ५१४ ॥
 विचित्रैर्ध्रुवैकैः श्लोकैरुत्साहैः स्कंधैरपि । गलितैर्वस्तुवदनैर्गद्यैरपि मनोहरैः ॥ ५१५ ॥
 स्तुतिं पठित्वा मधुरां कुञ्जान् चवनचर्त्तरि । शनैः प्रलोठयामासाच्युतैः स्वामैरः समम् ५१६ युग्मं ॥
 तैऽजःकुञ्जाः शुशुञ्चिरे लुठंतः स्वामिर्मूर्धनि । सुमेरुशैलशिखरे वर्षत इव वारिदाः ॥ ५१७ ॥
 अमरैर्नोम्यमानास्ते मूर्धन्युभयतः प्रजोः । सद्यः संघटयामासुर्मणिक्वयोत्तंसविभ्रमम् ॥ ५१८ ॥
 कुञ्जच्यो योजनास्येच्यस्ताः पतंत्यश्चकाशिरः । वारिधारा गिरिदरीमुखेच्य इव निर्जराः ॥ ५१९ ॥
 उल्लसंत्यो मौलिदेशाद्विष्वज्जीच्यो जलल्लटाः । स्वामिनो धर्मकंदस्य प्ररोहा इव रेजिरे ॥ ५२० ॥
 परिवेषेण विस्तीर्णं मूर्ध्नि श्येतातपत्रवत् । ललाटपट्टे प्रसरच्चादनीव ललाटिका ॥ ५२१ ॥
 कर्णयोः प्रासविश्रांतनयनोपात्तकांतिवत् । कपोलपादयोः कर्पूरपत्रवल्लीवितानवत् ॥ ५२२ ॥

१ नाहला गोपाः । २ अवादक वादकजनरहित । ३ अस्मिन् श्लोके द्रुगकादिशब्दैस्तत्तदाख्या गणपथप्रकारा ज्ञेयाः ।

मनोज्ञयोरधरयोः स्मितद्युतिकलापवत् । कंठकंदलदेशोत्तूहाममौक्तिकदामवत् ॥ ५२३ ॥
 स्कंधदेशोपरिष्ठाच्च गोशीर्षस्थार्सकोपमम् । बाहुहृत्पृष्ठजागेषु विशाल इव चोलकः ॥ ५२४ ॥
 कटिजान्वंतराले चोत्तरीयमिव विस्तृतम् । पतझगवति ज्रेजे ह्रीरोदाद्युदकं तदा ॥ ५२५ ॥

पञ्चजिः कुलकम् ।

स्वामिसत्तात्रजलं तत्र जूमावपतदेव हि । श्रद्धया जगृहे कैश्चिन्मेघाञ्जश्चातकैरिव ॥ ५२६ ॥
 क्व नाम प्राप्स्यतेऽस्मान्निर्ज्यूयोऽद इति मूर्ध्नि । तत्पयः केचिदमरा न्यधुर्मरुतरा इव ॥ ५२७ ॥
 पयसा सिपिचे तेन साञ्जिलापैश्च कैश्चन । न्यूयो न्यूयो वपुर्देवैर्ग्राम्मात्तैरिव कुंजैः ॥ ५२८ ॥
 रयेण प्रसरन्मेरुगिरिप्रस्थेषु तत्पयः । अकट्ययन्निर्जेरिणीसहस्राणि समंततः ॥ ५२९ ॥
 तत्पांडके सौमनसे नंदने चक्रशालिने । उद्याने प्रसृतातुल्यकुड्यालीलामशिश्रियत् ॥ ५३० ॥
 हरेः स्तपयतः कुंजा ज्वन्तोऽधोमुखा वयुः । स्नात्रस्तोकीजघघारिसंपदा लज्जिता इव ॥ ५३१ ॥
 तानेव विभ्ररांचकुः कुंजान् कुंजान्तरांबुजिः । आज्जियोगिकगीर्वाणाः कुर्वाणाः स्वामिशसनम् ॥ ५३२ ॥
 वृंदारकाणां हस्तेषु हस्तेभ्यः संचरिष्णवः । वज्राजिरे ते कलशाः श्रीमतां बालका इव ॥ ५३३ ॥
 ढौक्यमानाजितो नाजिसूनुं कलशधोरैणी । आरोप्यमाणस्वर्णवज्रमादालीलायितं दधौ ॥ ५३४ ॥
 पुनः प्रालोठयन्कुंजानमराः स्वामिमूर्ध्नि । पयःशब्दायितमुखानर्हस्तुतिपरा निव ॥ ५३५ ॥
 स्वामिसत्तात्रे हरे रिक्तरिक्तान् कुंजानपूरयत् । अमराश्चक्रिणो यद्वा निधानकलशानिव ॥ ५३६ ॥

१ स्थासकस्तिलकः । २ निर्झरिणी नदी । ३ धोरणी पत्तिः ।

रिक्तारिक्ता चृतचृता रेजिरे संचरिण्यवः । ज्यूयो ज्यूयः कलशास्तेऽरघघटिका इव ॥ १३७ ॥
 एवमच्युतनाथेन यथेष्टं कुञ्जकोटिजिः । स्वामिनो विदधे स्नात्रं चित्रमात्मा पवित्रितः ॥ १३८ ॥
 दिव्यया गंधकापायणी स्पृशंती स्वामिनो वपुः । प्रातः संध्यात्रयेखेव मंडलं चंरुचिपः ॥ १३९ ॥
 सा रेजे गंधकापायि स्पृशंती स्वामिनो वपुः । आहतं शुशुजे तादृगुन्मृष्टं जगवद्गुः ॥ १४० ॥
 सुवर्णसारसर्वस्वं सुवर्णाद्रिशैवैकतः । आहृतं शुशुजे तादृगुन्मृष्टं जगवद्गुः ॥ १४१ ॥
 अश्यान्नियोग्या गोशीर्षचंदनद्रव्यकर्मम । पात्रिकात्रिविचित्रान्निरच्युतायोपनिन्यरे ॥ १४२ ॥
 विदोपधितुमारेजे प्रजुं तेन पुरंदरः । सुमेरुशैलकटकं ज्योत्स्नयेव निशाकरः ॥ १४३ ॥
 अज्जितः स्वामिनं केचिदुत्तरासंगधारिणः । उद्धमधूपदहनपाणयोऽस्थुरात्माः ॥ १४४ ॥
 केऽपि तत्राक्षिपन् धूपं स्निग्धया धूमलेखया । मेरौ नीलमयीं चूलां रचयंत इवापराम् ॥ १४५ ॥
 केऽपि श्वेतातपत्राणि धारयामासुरुच्चकैः । कुमुददिव कुर्वाणा अंतरिहं महासरः ॥ १४६ ॥
 केचिदांदोलयामासुश्चामराण्यमरोत्तमाः । आह्वयंत इवात्मीयान् स्वामिदर्शनहेतवे ॥ १४७ ॥
 केचिद्वृक्षपरिकरा बिभ्राणाः स्वस्वमायुधम् । परितः स्वामिनं तस्थुरात्माश्च इवामराः ॥ १४८ ॥
 सुराः केचिन्मणिस्वर्णतालवृत्तान्यचीचलन् । उद्यद्बिद्युहतालीदां दर्शयंतो नजस्तले ॥ १४९ ॥
 विचित्रदिव्यसुमनोवृष्टिं त्रिदिववासिनः । हर्षोत्कर्षजुयोऽकार्षु रंगाचार्या इवाऽपरे ॥ १५० ॥
 नितांतसुरज्जिगंधद्रव्यक्षोदं चतुर्दिशम् । अवर्षन्नपरे चूर्णमुच्चाटनमिवाहंसाम् ॥ १५१ ॥

? रङ्गाचार्याः सूत्रधारापरपथार्या नाट्याचार्याः । २ अहसा पापानाम् ।

स्वामिनाधिष्ठितस्याग्नेर्मोक्षमिवाधिकम् । चिकीर्षवः केऽपि सुराः स्वर्णवृष्टिं वितेनिरे ॥ ५५२ ॥
 स्वामिपादप्रणमावतरत्ताराविडंविनीम् । केचिदुच्चैरलवृष्टिं त्रिविष्टपसदो व्यधुः ॥ ५५३ ॥
 गंधर्वानीकमधरीकुर्वतो मधुरस्वरैः । ग्रामरागैर्नवनवैः केचन स्वामिनं जगुः ॥ ५५४ ॥
 ततोऽन्यथावनज्जानि घनानि सुषिराणि च । वादयामासुरतोद्यान्यन्ये ऋक्तिह्येनेकधा ॥ ५५५ ॥
 निनर्त्तयिषव इव स्वर्णशैलशिंरांस्यपि । पादपातैः कंपयंतो ननृतुः केऽपि नाकिनः ॥ ५५६ ॥
 नाट्यं प्रवर्त्तयामासुर्विचित्राग्निनयोज्ज्वलम् । त्रिदशाः सह जायाञ्जिर्जायाजीवा इवापरे ॥ ५५७ ॥
 गरुत्मंत इवोत्पेतुरमराः केचिदंबरे । निपेतुः क्रीडया केचित्ताम्रचूरा इवावनौ ॥ ५५८ ॥
 ववदगुर्वदगु केप्यंककारा इव दिवौकसः । केऽपि सिंहा इवानंदात्सिंहनादं वितेनिरे ॥ ५५९ ॥
 उच्चकैश्चक्रिरे केचित्कुंजरा इव वृंहितम् । सहर्षा हेपितं केचित्तेनिरे तुरगा इव ॥ ५६० ॥
 स्यंदना इव केचिच्च व्यधुर्घणघणारवम् । विदूषका इवान्येषां चक्रुः शब्दचतुष्टयीम् ॥ ५६१ ॥
 कूर्दमानाः केऽपि मेरुशिखराख्यंघ्रिदर्दरैः । अकंपयन् नृशं शालिशालाः शालामृगा इव ॥ ५६२ ॥
 उन्नतं ताडयामासुश्चपेटात्रिमहीतलम् । राणप्रतिज्ञाकरणोद्यता वीरा इवापरे ॥ ५६३ ॥
 कोलाहलं विदधिरे केचिज्जितपणा इव । स्कंधातोद्यवदुत्फुल्लौ गह्वौ केचिदवादयन् ॥ ५६४ ॥
 विकृतीज्य विटवत्केऽपि लोकानहासयन् । केप्यग्रे पार्श्वयोः पश्चाद्वदगुः कंडुका इव ॥ ५६५ ॥
 केचिच्च मंमलीज्य रासावलयगायिनः । चर्कुर्नृत्यं मनोहारि हल्लीसकमिव स्त्रियः ॥ ५६६ ॥

? सुषिराणि सच्छिद्रवाद्यानि । २ जायाजीवाः वेद्यानुजीविनः । ३ ताम्रचूडाः कुक्कुटाः ।

केऽप्यज्वलन् ज्वलनवदतपन् केऽपि सूर्यवत् । जगजुर्मैघवत्केऽपि केऽपि विद्युददद्युतन् ॥ १६७ ॥
 केचिदोदनसंपूर्णाः ढात्रा इव विचक्रिरे । तादृग् स्वाम्यासिजानंदः शक्यते केन गोपितुम् ॥ १६८ ॥
 बहुप्रकारमानंदविकारं धारयत्स्वपि । देवेष्वच्युतदेवेष्वश्रुके जलुर्विलेपनम् ॥ १६९ ॥
 पारिजातादिभिः पुष्पैर्विकसद्भिः स्वचक्रिवत् । ततोऽच्युतपतिः पूजां चक्रे जिनपतेः स्वयम् ॥ १७० ॥
 अपसृत्य ततः किंचित्स्वामिनं चक्रिवासनः । प्रणनाम वंदे च सौतेवासीव वासवः ॥ १७१ ॥
 एवं द्वाषष्टिरन्येऽपि शक्राश्चक्रुर्जगत्पतेः । स्नानांगरागौ पूजां चानुज्येष्ठं सोदरा इव ॥ १७२ ॥
 विकृत्य पंचधात्मानमथ सौधर्मराजवत् । उत्संगे त्रिजगन्नाथं जग्राहैशानवासवः ॥ १७३ ॥
 तत्रैकोऽधादिजोर्मूर्ध्नि तत्रं कर्पूरपांकुरम् । मुक्तावचूतैः प्रेखद्भिर्दिशां दास्यमिवादित् ॥ १७४ ॥
 बीजयामास्तुश्चान्यौ चामराभ्यां जिनेश्वरम् । विद्धिर्संकरणेनोच्चैर्दृष्ट्यद्भ्यामिव संमदात् ॥ १७५ ॥
 शूलमुद्घासयन् पाणावपरः पुरतोऽजवत् । स्वामिनो दृष्टिपतैः स्वं पूतीकर्तुमना इव ॥ १७६ ॥
 अथ सौधर्मकद्वेष्टो जगद्भ्रतुश्चतुर्दिशम् । चत्वारि स्फाटिकोत्तुंगवृषरूपाणि निर्ममे ॥ १७७ ॥
 उत्तुंगशृंगरुचिरा वृषत्रास्ते चकाशिरे । दिशां चतसृणां चांद्रकांताः क्रीमाचला इव ॥ १७८ ॥
 तेषां स्फोटितात्तालनालेभ्य इव संतताः । शृंगेभ्योऽदृष्ट्य उत्पेतुर्वारिधारा नभस्तले ॥ १७९ ॥
 मूले चिन्नास्तोयधाराधोरण्यस्ता निरंतराः । अंते मिदंत्यः खे चकुर्नदीसंगमविभ्रमम् ॥ १८० ॥
 सकौतुकं वीक्ष्यमाणाः सुरासुरवधूजैः । ताः पेतुर्जगतांपत्यावपांपत्याविवापगाः ॥ १८१ ॥

शृंगेज्यो जलयंत्रेज्य इव निर्यङ्गिर्बुजिः । शक्रेण स्रपयांचक्रे जगवानादितीर्थकृत् ॥ ५८१ ॥
 दूरमुल्लता तेन स्वामिस्रपनवारिणा । आसन् ऋक्तया मनांसीव वासांस्यार्द्धाणि नाकिनाम् ॥ ५८३ ॥
 चतुरोऽपि महोक्षांस्तानुपसंहृतवानथ । प्राचीर्नवर्हिः सहस्रैस्सज्जालमिव जालिकः ॥ ५८४ ॥
 स्रपयित्वातिविह्वदीदेवं देवप्रभुः प्रभोः । रत्नादर्शमिवामार्जदंगं देवांगवाससा ॥ ५८५ ॥
 अथ रत्नमये पट्टे निर्मलैरूप्यतंडुलैः । अखंभैरालिखन् लेखाः स्वामिनोऽग्रेऽष्टमंगलीम् ॥ ५८६ ॥
 निजेनेवानुरागेणांगरागेण गरीयसा । अंगं विलेपयामास वासवस्त्रिजगजुरोः ॥ ५८७ ॥
 स्वामिनः स्मेरवक्त्रैकुक्कुमुदीच्रमकारिजिः । विशदैर्दिव्यवासोजिः पूजां व्यधित देवराट् ॥ ५८८ ॥
 विश्वमूर्धन्यताचिह्नं मूर्ध्नि विजगत्पतेः । वज्रमाणिक्यमुकुटं स्थापयामास वज्रचूत् ॥ ५८९ ॥
 न्यधत्त मघवा ऋतुः कर्णयोः स्वर्णकुंभले । व्योम्नः पूर्वापरदिशोः सायं शशिरवी इव ॥ ५९० ॥
 लङ्गम्या विभ्रमदोलेव दिव्यमुक्तालता तता । न्यक्षेपि पुरुहूतेन स्वामिनः कंठकंदले ॥ ५९१ ॥
 सौंदगदे न्यदधे बाहुदंडयोस्त्रिजगत्पतेः । सुवर्णवलये जञ्जकलञ्जस्येव दंतयोः ॥ ५९२ ॥
 वृत्तोरुमौक्तिकमणिकंणे मणिवंधयोः । स न्यधत्त प्रभोः शाखिशालांतस्तवक्रोपमे ॥ ५९३ ॥
 स स्वर्णकटिसूत्रं च कटिदेशे न्यधाद्विभोः । वर्षधरनितंबस्थस्वर्णकूलविलासचूत् ॥ ५९४ ॥
 माणिक्यपादकटके स न्यवीविशदीशितुः । अंघ्र्योर्दग्ने देवदैत्यतेजसी इव सर्वतः ॥ ५९५ ॥
 अलंकाराय थानींजो नूपणानि न्यवीविशत् । अलंकृतानि तान्येव प्रत्युतांगैर्जगजुरोः ॥ ५९६ ॥

उन्निष्पारिजातादिदामग्निः परमेश्वरम् । चक्रिवासितचेतस्कः पूजयामास वासवः ॥ ५९७ ॥
 कृतकृत्य इवाथापस्त्य किंचित्पुरंदरः । पुरोच्य जगद्गुरुरात्रिकमुपाददे ॥ ५९८ ॥
 ज्वलद्दीपत्विषा तेन चकासामास कौशिकः । चास्वदौषधिचक्रेण शृंगेणैव महागिरिः ॥ ५९९ ॥
 श्रद्धानुभिः सुरवरैः प्रकीर्णकुसुमोत्करम् । चतुर्दशपुंगवः तन्निस्त्रिदशपुंगवः ॥ ६०० ॥
 शक्रः शक्रस्तेनाथ वंदित्वा परमेश्वरम् । रोमांचितवपुर्भक्त्या स्तोतुमित्युपचक्रमे ॥ ६०१ ॥
 नमस्तुभ्यं जगन्नाथ त्रैलोक्यांचो जनास्कर । संसारमरुदपद्मो विश्वोद्धारणबांधव ॥ ६०२ ॥
 वंदनीयो मुहूर्त्तोऽयं यत्र ते धर्मजन्मनः । अपुनर्जन्मनो जन्म दुःखद्विष्वजन्मिनाम् ॥ ६०३ ॥
 युष्मज्जन्मान्निषेकांजः पूरैराग्लाविताऽधुना । अयत्नह्वाहितमत्वा सत्या रत्नप्रज्ञा प्रज्ञो ॥ ६०४ ॥
 मनुष्याः खलु ते धन्या ये त्वां इक्ष्यंत्यहर्निशम् । यथासमयमेव त्वां इष्टारः कीदृशा वयम् ॥ ६०५ ॥
 अरतक्षेत्रजंतूनां मोक्षमार्गोऽखिलः खिलः । त्वया नूतनपाथेन नाथ प्रकटयिष्यते ॥ ६०६ ॥
 सास्तु तावत्तव सुधासध्रीची धर्मदेशना । त्वदर्शनमपि श्रेयो विश्राण्यति जन्मिनाम् ॥ ६०७ ॥
 न कश्चिदुपमापात्रं जवतो जवतारक । ब्रूमस्त्वत्तुह्यमेव त्वां यदि ते तर्हि का स्तुतिः ॥ ६०८ ॥
 नास्मि वक्तुमलं नाथ सद्गतानपि ते गुणान् । स्वयंभूरमणांचो धेर्मातुमंज्ञांसि कः क्षमः ॥ ६०९ ॥
 इति स्तुत्या जगन्नाथं प्रमोदामोदिमानसः । विचक्रे पंचधात्मानं पूर्ववत् पूर्वदिक्पतिः ॥ ६१० ॥
 ईशानोत्संगतः शक्रः एकस्तत्राप्रमधरः । रहस्यमिव जग्राह हृदयेन जगत्पतिम् ॥ ६११ ॥

१ इन्द्र । २ खिलो रुद्रः । ३ विश्राणयति ददाति । ४ अप्रमद्धरः सावधानः ।

अपरे पूर्ववत् स्वानि स्वानि कर्माणि चक्रिरे । विनियुक्ता इव स्वामिसेवाविज्ञा विडौजसः ॥ ६१२ ॥
 वृतो निजामरैः सर्वैरंबरेणामराग्रणीः । जगाम धाम तद्देव्यालंकृतं मरुदेवया ॥ ६१३ ॥
 तीर्थकृत्प्रतिरूपं तद्रूपसंहृत्य वासवः । तथैव स्थापयामास स्वामिनं मातुरंतिके ॥ ६१४ ॥
 तामवस्वापनीं निज्रां पद्मिन्या इव ज्ञास्करः । स्वामिन्या मरुदेवाया व्यपनिन्ये दिवस्पतिः ॥ ६१५ ॥
 कूद्विनीकूदलालितहंसमाद्याविदासभृत् । एकं दुकूलयुगलमुज्जीर्षे सोऽमुचत्प्रजोः ॥ ६१६ ॥
 तथैव स न्यधात् रत्नकुंरुलघयमीशितुः । बालत्वेऽपि समुद्भूतजामंडलविकल्पजृत् ॥ ६१७ ॥
 एवं श्रीदामगंडं च स्वर्णप्राकारनिर्मितम् । विचित्ररत्नहारार्धहाराढ्यं हेमज्ञास्करम् ॥ ६१८ ॥
 उपरि स्वामिनो हृष्टिविनोदाय पुरंदरः । विताने स्थापयामास नञसीव नञोमणिं ॥ ६१९ ॥
 संदानितकम् ।

अथ स श्रीदमादिदत् प्रत्येकमपि संप्रति । हिरण्यस्वर्णरत्नानां कोटीर्घात्रिंशतं हुतम् ॥ ६२० ॥
 नंदासननञज्ञासनान्यथ घात्रिंशतं पृथक् । अन्यच्च वस्त्रनेपथ्यप्रभृत्यतिमनोहरम् ॥ ६२१ ॥
 सांसारिकसुखोत्पादि महार्घं वस्तु सर्वतः । स्वामिनो जवनेऽमुष्मिन्निधेह्यप इवांबुदः ॥ ६२२ ॥
 त्रिज्जिविधैषकम् ।

कुबेरः कारयामास तत्सद्यो जुंजकामरैः । आज्ञा ह्याज्ञाप्रचंडानां वचसा सह सिद्ध्यति ॥ ६२३ ॥
 अथाग्नियोगिकान् देवानादिदेशेति वासवः । उच्चैर्देवनिकायेषु चतुर्बाधुष्यतामिदम् ॥ ६२४ ॥

शिरः ॥६१॥ शुभं ॥
 अर्हत्तोऽर्हजनन्याश्च योऽयुक्तं चिंतयिष्यति । तस्यार्जकमंजरीवत्सप्तधा नेत्स्यते ॥६१६॥
 शुवनपतिव्यंतरज्योतिर्वैमानिकेषु तत् । ते समुज्जुषुः शिष्या वाचमुच्चैर्गुरोरेव ॥६१७॥
 शक्रः संक्रमयामास नानाहारसामृतम् । स्वाभ्यंगुष्ठेऽमृतानामीचक्रे त्रानुस्विगम्यम् ॥६१८॥
 अर्हत्तोऽस्तन्यपा यस्मात्किं तु ह्युदये सति । प्रक्षिपति मुखेऽगुष्ठं स्वमेव रसवर्षिणम् ॥६१९॥
 धात्रीकर्मोणि सर्वाणि निर्माणयितुमीशितुः । धात्रीरप्सरसः पंचादिदेश द्युसदांपतिः ॥६२०॥
 तदा च बहवो देवा जिनस्त्रात्रादनंतरम् । सुमेरुशिखरादेव द्वीपं नंदीश्वरं ययुः ॥६२१॥
 श्रीनात्रिमृतसदनस्तौधर्मैर्जोडपि च हुतम् । ययौ नंदीश्वरं द्वीपं निवासं स्वर्गवासिनाम् ॥६२२॥
 तत्र शक्रः कुङ्कमेरुप्रमाणे पूर्वदिक्स्थिते । नामतो देवरमणेऽजनात्राववतीर्णवान् ॥६२३॥
 तत्र चैत्ये चतुर्दारे विचित्रमणिपीठिके । चैत्यमुज्ज्वलं प्राविशद् द्युसदांपतिः ॥६२४॥
 तत्र चैत्ये चतुर्दारे विचित्रमणिपीठिके । यथावत्पूजयामास सोऽष्टाह्वारं प्रपूर्वकम् ॥६२५॥
 तस्य चाङ्गैश्चतुर्दिक्स्थमहावापीविवर्त्तिषु । स्फाटिकेषु दधिमुखपर्वतेषु चतुर्वर्षिणि ॥६२६॥ शुभं ॥
 चैत्येर्ध्वहस्तप्रतिमानं शाश्वतीनां यथाविधि । चत्वारः शक्रदिक्पादाश्च कुराष्टाहिकोत्सवम् ॥६२७॥
 ईशानैर्जोऽयवातारीदुत्तराशाप्रतिष्ठिते । रमणीयाह्वये नित्यरमणीयैऽजनाचक्षे ॥६२८॥
 तत्र चैत्ये तावतीनां शाश्वतीनां तथैव च । प्रतिमानामर्हतीनां चकाराष्टाहिकोत्सवम् ॥६२९॥
 तस्यापि लोकपादास्तष्टापीदधिमुखाद्रिषु । शाश्वताह्वयप्रतिमानां तद्विदधुरुत्सवम् ॥६३०॥

चर्मरंजोप्युत्तार दक्षिणाशाव्यवस्थिते । नित्योद्योताग्निधे रत्ननित्योद्योतंऽजनाचले ॥ ६४० ॥
 नक्तया महत्या तत्रायमपि चैत्ये यथाविधि । शाश्वतीनां प्रतिमानां विदधेऽष्टाहिकोत्सवम् ॥ ६४१ ॥
 तद्वायंतर्द्धिमुखाचलेष्वचलेत्तसः । चक्रुर्जिनप्रतिमानां तद्विक्पाला महोत्सवम् ॥ ६४२ ॥
 अवातरद्बुद्धींजोऽपि पश्चिमाशानिवासिनि । स्वयंप्रज्ञाग्निधेऽजोदप्रज्ञावैरंजनाचले ॥ ६४३ ॥
 शाश्वतीनामृपज्ञादिप्रतिमानामसावपि । उत्सवं विदधे तद्विद्विपहृष्टिपावनम् ॥ ६४४ ॥
 तत्पुष्करिकांतःस्थैर्पूच्चैर्द्धिमुखाजिपु । चक्रुस्तस्यापि दिक्पालाः शाश्वतप्रतिमोत्सवम् ॥ ६४५ ॥
 इति नंदीश्वरे तत्र महिमानं विधाय ते । पश्चा दथागतैर्नैव स्वं स्वं स्थानं ययुः सुराः ॥ ६४६ ॥
 स्वामिनी मरुदेवापि संप्रबुद्धाथ नात्रये । नैशं स्वप्नमिवार्मत्यसंपातं तमचीकृशत् ॥ ६४७ ॥
 ऊरुप्रदेशे कृषज्जो लांढनं यज्जागृतपतेः । कृषजः प्रथमं यच्च स्वप्ने मात्रा निरीक्षितः ॥ ६४८ ॥
 तत्तस्य कृषज इति नामोत्सवपुरस्सरम् । तौ मातापितरौ हृष्टौ विदधाते शुभ्रे दिने ॥ ६४९ ॥ शुभ्रं ॥
 तदा च युग्मजातायाः कन्याया अपि पावनम् । सुभंगलेति पितरौ यथार्थं नाम चक्रतुः ॥ ६५० ॥
 शक्रसंक्रमितां स्वामी निजांगुष्ठे सुधामपि । पिवति स्म यथाकालं कुट्याजलमिवांघ्रिपः ॥ ६५१ ॥
 अगवान् शुशुभे बालः पितुरुत्संगमास्थितः । अंके शिखरिणः सिंहकिशोर इव चासुरः ॥ ६५२ ॥
 शक्रादिष्टाश्च धान्यस्ताः पंचापि परमेश्वरम् । महामुनिं समितय इवामुंचन्न जातुचित् ॥ ६५३ ॥
 स्वामिनो जन्मनः किंचिदूने संवत्सरे सति । सौधर्मवासवो वंशस्थापनार्थमुपाययौ ॥ ६५४ ॥

नृत्त्येन रिक्तहस्तेन न कार्यं स्वामिदर्शनम् । इति बुद्धेयं महतीमिद्वयष्टिं स आददे ॥ ६११ ॥
 सेद्धयष्टिः सुनासीरः शरत्काल इवांगवान् । नाच्युत्संगनिपणस्य जगाम स्वामिनोऽग्रतः ॥ ६१६ ॥
 ज्ञात्वा च शक्रसंकटमवधिज्ञानतो विभुः । तामिद्वयष्टिमादातुं करीव करमद्विपत् ॥ ६१७ ॥
 प्रणम्य शिरसा शक्रः स्वामिनो जायवित्ततः । अर्पयामास तामिद्वलतिकामुपदामिव ॥ ६१८ ॥
 यदिद्विरादे च त्रैलोक्यरित्याख्यया ततः । स्वामिवंशं प्रतिष्ठाप्य दिवस्पतिरगाद्विवम् ॥ ६१९ ॥
 देहो युगादिनाथस्य स्वेदामयमलोल्लिखतः । सुगंधिः सुंदराकारस्तपनीयारविंदवत् ॥ ६२० ॥
 गोक्षीरधाराधवले अविस्त्रे मांसशोणिते । आहारनीहारविधिलोचनानामगोचरः ॥ ६२१ ॥
 उत्फुल्लकुमुदामोदसोदरं श्वाससौरभम् । चत्वारोऽतिशयापाता बभ्रुवुर्जन्मना सह ॥ ६२२ ॥
 वज्रक्षपन्नाराचं दधत्संहननं प्रभुः । मंदं चचाल पादान्यां भ्रूमिग्रंशजयादिव ॥ ६२३ ॥
 प्रभुर्बजाये बालोऽपि गंजीरमधुरध्वनिः । नृणां लोकोत्तराणां हि बाह्यं वपुरपेक्षया ॥ ६२४ ॥
 संस्थानं स्वामिनस्तुह्यचतुरस्रमशोचत । श्रियां शिरंसमानानां क्रीमावेदीव कांचनी ॥ ६२५ ॥
 सवयोच्य संज्यायातैः सुरकुमारकैः । अरंस्त वृषजः स्वामी तेषां चित्तानुवृत्तये ॥ ६२६ ॥
 धूलीधूसरसर्वांगो विभ्राणो घर्घरस्त्रजम् । कलत्रोऽतर्मदावस्थ इव क्रीडन् बभौ विभुः ॥ ६२७ ॥
 जग्राह पाणिना स्वामी यत्किंचिद्वीलयाऽपि हि । महर्षिकोऽपि त्रिदशो न तदाह्वेतुमीश्वरः ॥ ६२८ ॥
 बलं परीक्षितमधादंगुलीमपि यः प्रभोः । स श्वासपवनेनापि ययौ दूरेण रेणुवत् ॥ ६२९ ॥
 स्वामिनं रमयामासुः केचित्सुरकुमारकाः । निचित्रैः कंडुकैर्भूमौ लुण्ठतः कंडुका इव ॥ ६३० ॥

चाहूनि जीव जीवेति नंद नंदेत्यनेकशः । केऽपि राजशुकीञ्चूय चाडुकारा इवावदन् ॥ ६७१ ॥
 स्वामिनो रमणयैके केकीञ्चूय दिवौकसः । केकाप्रधानाः पुरतो ननृतुः पङ्कजगार्धिनः ॥ ६७२ ॥
 हंसीञ्चूयापरे चेरुः पार्श्वे गांधारधारिणः । प्रजोः सलीलहस्ताब्जग्रहणस्पशहस्तयः ॥ ६७३ ॥
 क्रौंचीञ्चूयाग्रतः केऽपि मध्यमाराविणोऽरसन् । स्वामिनः प्रीतिमदृष्टिपातामृतपिपासिताः ॥ ६७४ ॥
 केऽपि पुंस्कोकिलीञ्चूय पंचमस्वरमुज्जगुः । स्थित्वोपस्वामितरुषु तन्मनःप्रीतिहेतवे ॥ ६७५ ॥
 आययुस्तुरगीञ्चूय धैवतध्वनिहेषिणः । स्वामियानतयात्मानं पिपावधिपवोऽपरे ॥ ६७६ ॥
 केऽप्येयुः कलजीञ्चूय निपादस्वरराविणः । स्पृशंतोऽधोमुखीञ्चूय करेण चरणौ प्रजोः ॥ ६७७ ॥
 केचिच्च वृषजीञ्चूय रुपजस्वरबंधुरम् । ताडयंतस्तटीः शृंगैर्हृग्विनोदं व्यधुर्विजोः ॥ ६७८ ॥
 महिषीञ्चूय केऽयस्थुरंजनाचलसन्निधाः । युद्धयमाना मिथो युद्धक्रीडां जर्जुरदर्शयन् ॥ ६७९ ॥
 केऽपि जर्तुर्विनोदायास्फालयंतो जुजान्मुहुः । मल्लीञ्चूयाक्ष्वादांतराह्वासत परस्परम् ॥ ६८० ॥
 एवं विनोदैर्विविधैर्वृद्धारककुमारकैः । लपास्यमानः सततं परमात्मेव योगिभिः ॥ ६८१ ॥
 तान्निर्धार्त्रीजिरुद्यानपालीजिरिव पादपः । अप्रमत्तं लाढ्यमानः क्रमेण ववृधे प्रभुः ॥ ६८२ ॥ संदानितकम्
 अंगुष्ठपानावस्थायाः परस्तादयसि स्थिताः । गृह्वासे परेऽर्हतः सिद्धमन्नं हि जुञ्जते ॥ ६८३ ॥
 देवानीतोत्तरकुरुफलानि बुभुजे सदा । क्षीरोदवारि च पपौ जगवान्नाञ्जिनंदनः ॥ ६८४ ॥ युग्मं ॥
 बाढ्यं कढ्यमिवोद्ध्वंय मध्यंदिनमिवार्यमा । विभ्रुर्विज्रक्तावयवं द्वितीयं शिश्रये वयः ॥ ६८५ ॥

यौवनेऽपि मृदू रक्तौ कमलोदरसौदरौ । उष्णावकंप्रावस्वेदौ पादौ समतलौ प्रचोः ॥ ६८६ ॥
 नतार्तिहृदनाथेव प्रपेदे चक्रमीशितुः । सदास्थितश्रीकरेणोरिव दामांकुशध्वजाः ॥ ६८७ ॥
 स्वामिनः पादयोर्दक्षीलीलासदनयोरिव । शंखकुञ्जौ तले पाण्यौ स्वस्तिकश्च विरेजिरे ॥ ६८८ ॥
 मांसलो वर्तुलस्तुंगो शुजंगमफणोपमः । अंगुष्ठः स्वामिनो वत्स इव श्रीवत्सलांबनः ॥ ६८९ ॥
 प्रचोर्निर्वोतनिर्कंपस्त्रिधदीपशिखोपमाः । नीरंध्रा कजवोऽगुह्यो दलानीव पदाब्जयोः ॥ ६९० ॥
 नंदावर्त्ता जगद्भूतः पादांगुलितलेष्वजान् । यद्विबानि द्वितौ धर्मप्रतिष्ठाहेतुतां ययुः ॥ ६९१ ॥
 यथाः पर्वस्वंगुलीनामधो वापीन्निरावयुः । उप्ता इव जगद्धश्मीविवाहाय जगत्प्रचोः ॥ ६९२ ॥
 कंदः पादांबुजस्येव पाणिर्वृत्तायतः पृथुः । अंगुष्ठांगुलिफणिनां फणामणिनिजा नखाः ॥ ६९३ ॥
 हेमारविंदमुकुलकार्णिकगोलकश्रियम् । गूढौ गुह्यौ वितेनाते नितान्तं स्वामिपादयोः ॥ ६९४ ॥
 प्रचोः पादाबुपर्यानुपूर्या कूर्मवदुन्नतौ । अग्रकाशशिरौ स्त्रिगुह्यौ लोमविवर्जितौ ॥ ६९५ ॥
 अंतर्मग्रास्थिपिशितपुष्कले क्रमवर्तुले । पैणीजघ्राविम्बिन्यौ जंघे गौर्यौ जगत्पतेः ॥ ६९६ ॥
 जानुनी स्वामिनोऽधातां वर्तुले मांसपूरिते । तूलपूर्णपिधानांतः क्षिप्तदर्पणरूपताम् ॥ ६९७ ॥
 ऊरू च मृदुलौ स्त्रिगधावानुपूर्व्येण पूरितौ । विभरांचक्रतुः प्रौढकदलीस्तंजविभ्रमम् ॥ ६९८ ॥
 स्वामिनः कुंजरस्येव मुक्कौ गूढौ समस्थितौ । अतिगूढं वपुश्चिह्नं कुलीनस्येव वाजिनः ॥ ६९९ ॥
 तच्चासिरमनिम्नोच्चमहस्वादीर्घमभ्यक्षम् । सरलं मृदु निर्लोम वर्तुलं सुरचींजियम् ॥ ७०० ॥

१ यथा यवाकाराणि रेखाचिह्नानि । २ अट्टशिरौ । ३ एणी मृगी । ४ मुक्कौ अण्डकोशौ । ५ सुरभींजिय लिङ्ग ।

शीतप्रदक्षिणावर्त्तशब्दमुक्तैकधारकम् । अवीजत्सावर्त्तकारकोशस्थं पंजरं तथा ॥ ७०१ ॥
 आयता मांसला स्थूला विशाला कठिना कटिः । मध्यजागस्तनुत्वेन कुलिशोदरसोदरः ॥ ७०२ ॥
 नाग्निर्वजार गंजीरा सरिदावर्त्तविभ्रमम् । कुक्षी स्निग्धौ मांसवन्तौ कोमलौ सरलौ समौ ॥ ७०३ ॥
 अधाद्रक्षःस्थलं स्वर्णशिलापृथुलमुन्नतम् । श्रीवत्सरत्नपीठाकं श्रीलीलावेदिकाश्रयम् ॥ ७०४ ॥
 दृढौ पीनोन्नतौ स्कंधौ ककुब्जत्कुक्षोपमौ । अट्परोमोन्नते कक्षे गंधस्वेदमलोज्जिते ॥ ७०५ ॥
 पीनौ पाणिफणान्नौ जुजावाजानुलंबिनौ । चंचलाया नियमने नागपाशाविव श्रियः ॥ ७०६ ॥
 नवान्नपद्मवाताम्रतलौ निष्कर्मकक्षौ । अस्वेदनावपद्मिजाबुणौ पाणी जगत्पतेः ॥ ७०७ ॥
 दंडचक्रधनुर्मस्यश्रीवत्सकुलिशांकुशैः । ध्वजाब्जचामरद्वयशंखकुञ्जाब्धिमंदरैः ॥ ७०८ ॥
 मकरर्षजसिंहाश्वरथस्वस्तिकदिग्गजैः । प्रासादतोरणद्विपैः पाणी पादाविवांकितौ ॥ ७०९ ॥ युग्मम् ॥
 अंगुष्ठांगुलयः शोणाः सरलाः शोणपाणिजाः । प्ररोहा इव कल्पद्रोः प्रांतमाणिक्यपुष्पिताः ॥ ७१० ॥
 यवाः स्पष्टमशोचंत स्वामिनोऽगुष्ठपर्वसु । यशोवतुरंगस्य पुष्टिवैशिष्ट्यहेतवः ॥ ७११ ॥
 अंगुलीमूर्धसु विभोः सर्वसंपत्तिशंसिनः । दधुः प्रदक्षिणावर्त्त दक्षिणावर्त्तशंखताम् ॥ ७१२ ॥
 कृह्णाडुष्करणीयानि जगन्ति त्रीण्यपीत्यज्ञान् । संख्यालेखा इव तिस्रो रेखा मूले कराब्जयोः ॥ ७१३ ॥
 वर्तुलो नातिदीर्घश्च रेखात्रयपवित्रितः । गंजीरध्वनिराधत्ते कंठः कंबुविडंबनाम् ॥ ७१४ ॥
 विमलं वर्तुलं कांतितरंगि वदनं विभोः । पीयूषदीधितिस्त्रिवापरो लांढनवर्जितः ॥ ७१५ ॥

मसृणौ मांसलौ स्निग्धौ कपोलफलकौ प्रजोः । दर्पणविव सौवर्णौ वाग्लक्ष्म्योः सहवासयोः ॥ ७१६ ॥
 अंतरावर्तसुन्नगौ कर्णौ स्कंधावलंबिनौ । प्रजोर्मुखप्रचांसिधुतीरस्थे शुक्तिके इव ॥ ७१७ ॥
 ओष्ठौ बिंबोपमौ दंता घात्रिशकुंदसोदराः । क्रमस्फारा क्रमोत्तुंगा वंशानासा महेक्षितुः ॥ ७१८ ॥
 अह्रस्वदीर्घं चिबुकं मांसलं वर्तुलं मृड । भेचकं बहुलं स्निग्धं कोमलं स्मश्रुतायिनः ॥ ७१९ ॥
 प्रत्यग्रकटपविटपिप्रवालारुणकोमला । प्रजोर्जिह्वा नातिस्थूला घादशांगागमार्थसूः ॥ ७२० ॥
 अंतरा कृष्णधवले प्रांतरक्ते विलोचने । नीलस्फटिकशोणाम्रमणिन्यासमये इव ॥ ७२१ ॥
 ते च कर्णोत्तविश्रांते कज्जलश्यामपद्मणी । विकस्वरे तामरसे निदीनालिकुले इव ॥ ७२२ ॥
 बिभ्ररांचक्रतुर्धनुः श्यामले कुटिले भ्रुवौ । दृष्टिपुष्करिणीतीरसमुद्भिन्नलताश्रियम् ॥ ७२३ ॥
 विशालं मांसलं वृत्तं कठिनं मसृणं समम् । जालस्थलं जगद्गर्ज्जुरष्टमीसोमसोदरम् ॥ ७२४ ॥
 जुवनस्वामिनो मौलिरानुपूर्व्या समुन्नतः । दधावधोमुखीचूतह्रन्नसन्नचारिताम् ॥ ७२५ ॥
 मौलिह्रन्ने महेक्षस्य जगदीशत्वशंसिनि । वृत्तमुत्तुंगमुर्ण्वीषं क्षिश्रिये कलशश्रियम् ॥ ७२६ ॥
 केशाश्चकाशिर मूर्ध्नि प्रजोर्ध्रमरमैचकाः । कुंचिताः कोमलाः स्निग्धाः कालिंघा इव वीचयः ॥ ७२७ ॥
 गोरोचनागर्जगौरी स्निग्धस्वह्वा त्वगाबज्रौ । स्वर्णद्रवविलिप्तेव तनौ त्रिजगदीक्षितुः ॥ ७२८ ॥
 मृदूनि त्रमरश्यामान्यद्वितीयोजमानि च । बिशतंतुतनीयांसि लोमानि स्वामिनस्तनौ ॥ ७२९ ॥
 इत्यसाधारणैर्नानालक्ष्णैर्लक्षितः प्रभुः । रत्नै रत्नाकर इव सेव्यः कस्येव नात्रवत् ॥ ७३० ॥

१ उष्णीष शिरोवेष्टन । २ अमरवत् श्यामाः । ३ बिसततुवत् सूक्ष्माणि ।

दत्तहस्तो महेन्द्रेण यद्वैरुद्विष्टचामरः । धरणेन्द्रकृतघास्थो धृततल्लत्रः प्रचेतसा ॥ ७३१ ॥
 विश्वक् परिवृतो देवैर्जीव जीवेति वादिजिः । अनुत्सिक्तो जगत्स्वामी विजहार यथासुखम् ॥ ७३२ ॥ युग्मम्
 देवानीतासनासीनो बलींज्रांकाहितक्रमः । चमरेन्द्रांकर्यैकविन्यस्तोत्तरविग्रहः ॥ ७३३ ॥
 आप्सरोन्निरुचयतो हैस्तशाटकपाणिजिः । उपास्यमानोऽनासक्तः संगीतं दीव्यमैद्वयत ॥ ७३४ ॥ युग्मम्
 अन्येद्युः क्रीरया क्रीरुद्धालजावानुरूपया । मिथो मिथुनकं किंचित्तले तादतरोरगात् ॥ ७३५ ॥
 तदैव दैवद्युर्योगात्तन्मध्यान्तरमूर्धनि । तस्मिंदं इवैरंडेऽपतत्तादफलं महत् ॥ ७३६ ॥
 ग्रहतः काकतालीयन्यायेन स तु मूर्धनि । विपन्नो बालकस्तत्र प्रथमेनापमृत्युना ॥ ७३७ ॥
 ययौ सोऽदृष्टकथायत्वाहिवं मिथुनदारकः । तूलमप्यदृष्टपञ्चारत्वादाकाशमनुधावति ॥ ७३८ ॥
 पुरा हि मृतमिथुनशरीराणि महाखगाः । नीरुकाष्टमिवोत्पाद्य सद्यश्चिद्विपुर्बुधौ ॥ ७३९ ॥
 त्रंशात्तस्यानुजावस्य तदानीं तत्कलेवरम् । तस्यौ तथैवावसर्पत्प्रज्ञौवा ह्यवसर्पिणी ॥ ७४० ॥
 बालिकास्य द्वितीयाथ निसर्गान्मौग्ध्यशालिनी । सा विक्रीतावशिष्टेव तस्यौ तरलितेक्षणा ॥ ७४१ ॥
 आदाय तां तज्जनकमिथुनं पर्यवर्जयत् । नामधेयं पुनस्तस्याः सुनंदेति विनिर्ममे ॥ ७४२ ॥
 दिनैः कतिपयैः तस्या विपन्नौ पितरावपि । जातापत्यानि युग्मानि जीवंति कियदेव हि ॥ ७४३ ॥
 किंकर्तव्यजना सापि बालिका लोललोचना । यूथत्रष्टा कुरंगीव बत्रामैकाकिनी वने ॥ ७४४ ॥

१ अनुत्सिक्तो निर्गर्वः । २ उत्तरविग्रह उत्तरकायः । ३ हस्तगृहाः पटखण्डा हस्तशाटकाः । ४ महापक्षिणः । ५ अवसर्पित्वा
 भावा न्हसत्प्रभावा ।

सरलांगुलिपत्राज्यां सा पादान्यां पदे पदे । विकस्वराणि पद्मानि रोपयंतीव नृव्यपि ॥ ७४५ ॥
 जंघे कांचनतूणीराविव कामस्य विव्रती । आनुपूर्व्यां पृश्न वृत्तावरू करिकरोपमा ॥ ७४६ ॥
 जंघे कांचनतूणीराविव कामस्य विव्रती । आनुपूर्व्यां पृश्न वृत्तावरू करिकरोपमा ॥ ७४७ ॥
 कंदर्पशूतकृत्स्नैर्गोशारिफलकविच्रमम् । वित्राणेन नितंबेन मांसलेन गरीयसा ॥ ७४८ ॥
 कंदर्पशूतकृत्स्नैर्गोशारिफलकविच्रमम् । वित्राणेन नितंबेन मांसलेन गरीयसा ॥ ७४९ ॥
 मुष्टिग्राह्येण मध्येनार्कपणेव मनोयुवः । तस्यैवाक्रीडवाप्येव नाग्निदेशेन शोचिता ॥ ७५० ॥
 मुष्टिग्राह्येण मध्येनार्कपणेव मनोयुवः । तस्यैवाक्रीडवाप्येव नाग्निदेशेन शोचिता ॥ ७५१ ॥
 रूपास्तत्रिजगत्सैव जयरेखात्रयीमिव । वलीतरंगत्रितयीमुदरेण च विव्रती ॥ ७५२ ॥
 रूपास्तत्रिजगत्सैव जयरेखात्रयीमिव । वलीतरंगत्रितयीमुदरेण च विव्रती ॥ ७५३ ॥
 धारयंती रतिप्रीत्योः क्रीडाशैलाविव स्तनौ । तयोरेव स्वर्णदोलायष्टी इव च दोर्वते ॥ ७५४ ॥
 धारयंती रतिप्रीत्योः क्रीडाशैलाविव स्तनौ । तयोरेव स्वर्णदोलायष्टी इव च दोर्वते ॥ ७५५ ॥
 कंठेन च त्रिरेखेण कंबुविच्रमहारिणा । अर्धरेण पराचूतपक्वविंशफलत्विषा ॥ ७५६ ॥
 कंठेन च त्रिरेखेण कंबुविच्रमहारिणा । अर्धरेण पराचूतपक्वविंशफलत्विषा ॥ ७५७ ॥
 दंतैरधरशुत्तयंतः स्थितैर्मुक्ताकणैश्चिव । नासया नेत्रनलिननालेनेवातिहारिणी ॥ ७५८ ॥
 दंतैरधरशुत्तयंतः स्थितैर्मुक्ताकणैश्चिव । नासया नेत्रनलिननालेनेवातिहारिणी ॥ ७५९ ॥
 गंडौ चाक्षस्पर्शयेवाङ्गुलदक्षीमद्विम्बुचौ । दधती कुंतलांश्चास्यपद्मलम्बानलीनिव ॥ ७६० ॥
 गंडौ चाक्षस्पर्शयेवाङ्गुलदक्षीमद्विम्बुचौ । दधती कुंतलांश्चास्यपद्मलम्बानलीनिव ॥ ७६१ ॥
 सर्वांगसुंदरा पुण्यलावल्यामृतकूलिनी । वनांतर्वनदेवीव संचरंती व्यराजत ॥ ७६२ ॥
 सर्वांगसुंदरा पुण्यलावल्यामृतकूलिनी । वनांतर्वनदेवीव संचरंती व्यराजत ॥ ७६३ ॥
 ततश्चैकाकिनीं मुग्धां मिथुनान्यवलोक्य ताम् । किंकर्तव्यविमूढानि श्रीनाच्चेरुपनिन्यरे ॥ ७६४ ॥
 ततश्चैकाकिनीं मुग्धां मिथुनान्यवलोक्य ताम् । किंकर्तव्यविमूढानि श्रीनाच्चेरुपनिन्यरे ॥ ७६५ ॥
 एषा कृषत्रनाथस्य धर्मपत्नी जवत्विति । प्रतिजग्राह तां नाचिर्नेत्रैरवकौमुदीम् ॥ ७६६ ॥
 एषा कृषत्रनाथस्य धर्मपत्नी जवत्विति । प्रतिजग्राह तां नाचिर्नेत्रैरवकौमुदीम् ॥ ७६७ ॥
 अत्रांतरेऽवधिज्ञानप्रयोगेण पुरंदरः । प्रतुर्विवाहसमयं ज्ञात्वा तत्र समाययौ ॥ ७६८ ॥
 अत्रांतरेऽवधिज्ञानप्रयोगेण पुरंदरः । प्रतुर्विवाहसमयं ज्ञात्वा तत्र समाययौ ॥ ७६९ ॥
 प्रणम्य चरणौ पत्युः पत्तिमात्र इवाग्रतः । स्थित्वा दिवस्पतिर्विद्वांजलिरेवं व्यजिज्ञपत् ॥ ७७० ॥
 प्रणम्य चरणौ पत्युः पत्तिमात्र इवाग्रतः । स्थित्वा दिवस्पतिर्विद्वांजलिरेवं व्यजिज्ञपत् ॥ ७७१ ॥
 अज्ञो ज्ञाननिधिं नाथं यो मंत्रेण धिया पुमान् । प्रविवर्त्तयिषे कार्येषूपहासास्पदं हि सः ॥ ७७२ ॥
 अज्ञो ज्ञाननिधिं नाथं यो मंत्रेण धिया पुमान् । प्रविवर्त्तयिषे कार्येषूपहासास्पदं हि सः ॥ ७७३ ॥

१ सुवर्णनिपद्मौ । २ शारिफलक पाशकृद्भूतगुटिका । ३ मुखपद्मलम्बान् भ्रमरानिव ।

स्वामिनातिप्रसादेन सदा चृत्या हि वीक्षिताः । स्वहृदमपि जहपंति कदाचिदपि किंचन ॥ ७६० ॥
 विदित्वा स्वाम्यन्निप्रायं ये ग्राहुस्ते च सेवकाः । अज्ञात्वा यद्ब्रूवे तत्राप्रसादं नाथ मा कृथाः ॥ ७६१ ॥
 मन्ये स्वामी वीतरागो गर्भवासात्प्रचृत्यपि । चतुर्थपुरुषार्थाय सज्जोऽन्यार्थानपेक्षया ॥ ७६२ ॥
 तथापि नाथ लोकानां व्यवहारपथोऽपि हि । त्वयैव मोक्षवर्त्मैव सम्यक् प्रकटयिष्यते ॥ ७६३ ॥
 तद्व्योक्तव्यवहाराय पाणिग्रहमहोत्सवम् । विधीयमानं च वतेह्यामि नाथ प्रसीद मे ॥ ७६४ ॥
 सुमंगलासुनंदे च देव्यौ युवनचूषणे । स्वानुरूपे रूपवत्यौ स्वामिदुष्टोदुमर्हसि ॥ ७६५ ॥
 स्वाम्यप्यवधिनाज्ञासीत्कर्म जोगफलं दृढम् । त्रिपैष्टिं पूर्वलक्षाणां यावन्नोक्तव्यमस्ति नः ॥ ७६६ ॥
 अवश्योक्तव्यमिदं कर्मेत्याधूनयन् शिरः । तस्यावधोमुखः स्वामी तदा सायं सरोजवत् ॥ ७६७ ॥
 अथ नर्तुरन्निप्रायमुपलक्ष्य पुरंदरः । विवाहकर्मरंज्जाय सद्यो देवानजहवत् ॥ ७६८ ॥
 अथाग्नियोगिका देवाः पाकशासनशासनात् । मंडपं रचयामासुः सुधर्माया इवानुजम् ॥ ७६९ ॥
 स्वर्णमाणिक्यरजतस्तंजास्तत्र चकाशिरं । मेरुरोहणवैताल्यचूलिका इव रोपिताः ॥ ७७० ॥
 शातकुंजमयास्तत्र कुंजाः प्रद्योतकारिणः । चक्रिणः काकणीरत्नमंडलानीव रेजिरे ॥ ७७१ ॥
 सुवर्णवेदिकास्तत्र बभ्रुरुद्यद्भिरंशुभिः । पर्यस्यंत्य इवादित्यं तेजोऽन्यदसहिष्णवः ॥ ७७२ ॥
 प्रविशंतो मणिशिखान्निक्षिप्तपु प्रतिबिंबिताः । के के न प्रामुवंस्तत्र परिवारपरिक्रियाम् ॥ ७७३ ॥
 रत्नस्तंभेष्ववष्टब्धाः संगीतश्रांतनर्तकीः । विडम्बयंत्यस्तत्रोच्चैः शैलभ्रंज्यो बभ्रासिरे ॥ ७७४ ॥

१ चतुर्थपुरुषार्थाय मोक्षाय । २ अत्र व्यशीति इति कचित्पुस्तके पाठान्तरो दृश्यते । ३ शालभञ्ज्यः पुत्तलिकाः ।

तोरणानि प्रतिदिशं संतानतरुपल्लवैः । तत्रान्नवन् धनूंषीव सज्जितानि मनोज्ञया ॥ ७७५ ॥
 स्फाटिकघराशाखासु वञ्चनींदाश्मतोरणाः । शरदत्रावलीमध्यस्थितकीरांलिसन्निभाः ॥ ७७६ ॥
 क्वचित्स्फाटिकबद्धोर्ध्वानिरंतरमरीचिभिः । सोऽतनोन्मंरुपः क्रीडापीयूषसरसीत्रमम् ॥ ७७७ ॥
 पद्मरागशिखाशोचिनिचयैः प्रसृतैः क्वचित् । सोऽदिशत् दिव्यविस्तारिकौसुजांशुकसंचयम् ॥ ७७८ ॥
 क्वचिन्नीलाशिलारश्मिप्ररोहैः सोऽतिहारिभिः । पुनरुक्तोऽसंगद्वयवाङ्कुर इवावज्रौ ॥ ७७९ ॥
 क्वचिन्मरकतक्षोणिरश्मिदंरुखंडितैः । आर्जोपनीतमंगद्वयवंशशंकां दिदेश सः ॥ ७८० ॥
 श्वेतदिन्यांशुकोद्धोचोच्चलेन गगनस्थया । गंगयेवाश्रितः सोऽचूतत्कौतुकदिदृक्षया ॥ ७८१ ॥
 उद्धोचं परितस्तं च लंबिता मौक्तिकस्रजः । अष्टानां कंकुजां हर्षहसितानीव रेजिरे ॥ ७८२ ॥
 चतस्रो रत्नकलशश्रेणयोऽर्ध्रद्विहाग्रकाः । पर्य्यष्टाप्यंत देवीर्जिनिधनानि रतेरिव ॥ ७८३ ॥
 आर्क्षाः शुशुन्निरे वंशाः कुंजावष्टंजदायिनः । विश्वावष्टंजदस्वामिवंशवृद्धेर्नु सूचकाः ॥ ७८४ ॥
 आरन्नस्व स्रजो रंभे दूर्वांमुर्वेशि सज्जय । घृताचि घृतदध्यादि वराघांय समाहर ॥ ७८५ ॥
 मंजुघोषे मंजु घोषयादीर्धवलमंगलान् । त्वं सुगंधे सुगंधीनि वस्तूनि प्रगुणीकुरु ॥ ७८६ ॥
 स्वस्तिकानुत्तमान् धारदेशे देहि तिलोत्तमे । मेने समानयायातानुचितादापञ्चंगिभिः ॥ ७८७ ॥
 सुकोशि केशाभरणं वधूवरकृते धर । सहजन्ये जन्ययान्नानृणां स्थानं प्रदर्शय ॥ ७८८ ॥
 चित्रलेखे लिखावेख्यं विचित्रं मातृवेश्मनि । प्रगुणीकुरु तूर्णं त्वं पूर्णपात्राणि पूर्णिनि ॥ ७८९ ॥

पुंडरीके पुंडरीकैः पूर्णकुञ्जान् विचूषय । त्वं स्थापय यथास्थानमम्लोचे वरमंचिकाम् ॥ ७९० ॥
 आपादय हंसपादि त्वं वधूवरपादुकाः । त्वं पुंजिकास्थले वेदिस्थलीं द्विपाशु गोमयैः ॥ ७९१ ॥
 रामे किं रमसेऽन्यत्र हेमे किं हेम वीक्षसे । ऋतुस्थले प्रमत्तेव किमसि त्वं विसंस्थुला ॥ ७९२ ॥
 किं चिंतयसि मारीचि सुमुख्यसि किमुन्मुखी । किमर्वाग्रासि गांधर्वि दिव्ये दीव्यसि किं मुधा ॥ ७९३ ॥
 आसनं वर्त्तते लग्नं ननु सर्वात्मना ततः । स्वे स्वे त्वरध्वं कर्त्तव्ये विवाहोचितकर्मणि ॥ ७९४ ॥
 मिथ इत्यादिशंतीनां नामग्राहं मुहुर्मुहुः । सरसोऽप्सरसां जज्ञे तुमुलस्तत्र संच्रमात् ॥ ७९५ ॥

एकादशजिः कुलकं ॥

सुमंगला सुनंदां च मंगलस्नानहेतवे । ततश्चाप्सरसः काश्चिदासयामासुरासने ॥ ७९६ ॥
 तयोरुर्जीयमाने तु धवले मंगले कले । व्यधुः सर्वागमन्यगं तैलेनाथ सुगंधिना ॥ ७९७ ॥
 पतदुघर्त्तनीपुंजपवित्रितमहीतलम् । पिष्टातकैः सूदमपिष्टैश्चक्रुश्चोघर्त्तनं तयोः ॥ ७९८ ॥
 पादयोजानुनोः पाद्योरंसयोरलके तयोः । सुधाकुंडान्नवेवांगदीनांस्तांस्तिलकान् व्यधुः ॥ ७९९ ॥
 कौसुंजसूत्रैस्तकुंस्थैरंगं सव्यापसव्ययोः । ताः पस्पृशुः समचतुरस्त्रतामिव वीक्षितुम् ॥ ८०० ॥
 एवं ते वरवर्णिन्यौ वर्णके ताञ्जिराहिते । प्रयत्नाधारयंतीन्निर्धात्रीञ्जिरिव चापलात् ॥ ८०१ ॥
 तदैवोघर्णकमपि वर्णकस्येव सोदरम् । व्यधुस्तनैव विधिना तयोस्ताः प्रमदोन्मदाः ॥ ८०२ ॥
 निवेदय चासनेऽन्यस्मिन् स्वर्णकुंजोदकैरथ । स्नपयंति स्म तास्ते स्वकुलयोरिव देवते ॥ ८०३ ॥

१ विसंस्थुला शिथिला । २ वर्णके लोके “धाना” इति प्रसिद्धे ।

शुजयोर्योजयामासुः केयूरे रत्नमंस्ति । पुष्पबाणधनुर्बज्रवीरपट्टोपमे तयोः ॥ ८१८ ॥
 हारमारोपयामासुरधिस्तनतं तयोः । आतन्वानं स्थलारोहदवारोहन्नदीत्रमम् ॥ ८१९ ॥
 आमुक्तौ च तयोर्मुक्ताकंकणौ पाणिमूलयोः । आबाढाविव पानीयशालिनौ दतयोस्तले ॥ ८२० ॥
 प्रक्वणत्किंकिणीश्रेणिं श्रोणौ व्यश्राण्यंस्तयोः । मणिकांचीं रतेर्देव्या इव मंगलपाठिकाम् ॥ ८२१ ॥
 तयोरारोपयामासुः पादयो रत्ननूपुरौ । ऊणज्जणिति कुर्वाणौ स्तुवंताविव तज्जुणान् ॥ ८२२ ॥
 सज्जयित्वैवमुत्पाढ्य देव्यौ देवीजनेन ते । नीत्वा मातृगृहस्यांतरासिते कांचनासने ॥ ८२३ ॥
 विवाहसज्जीजवनायोपेत्य नमुच्चिषा । विज्ञाप्यमानो निर्वेधात्प्रशुर्वृषज्जलांढनः ॥ ८२४ ॥
 दर्शनीया स्थितिलोके जोक्तव्यं जोग्यकर्म च । अस्ति मे चिंतयित्वैवमन्वमन्यत तच्चचः ॥ ८२५ ॥

युग्मम् ।

अथ स्वामी महेंद्रेण स्तूपयित्वा विदप्य च । यथाविधि विधिज्ञेन जूषितो जूपूणादिना ॥ ८२६ ॥
 वेत्रिणैव महेंद्रेण शोधयमानाग्रवर्त्मकः । उत्तार्यमाणदवणः पार्श्वयोरप्सरोजनैः ॥ ८२७ ॥
 इंद्राणीन्निर्गीयमानश्रेयोधवलमंगलः । सामानिकादिदेवीभिः क्रियमाणावतारणः ॥ ८२८ ॥
 गंधर्वाद्यैर्वाद्यमानातोद्यः सद्योद्युवा मुदा । स्वामीदिव्येन यानेन मंरुपधारमाययौ ॥ ८२९ ॥

त्रिचिर्विशेषकम् ॥

स्वामी स्वयं विधिज्ञोऽथ यानाटुत्तीर्य तत्र तु । अब्धिवेलेव मर्यादालताञ्जमाववास्थितः ॥ ८३० ॥

तत्र त्रिदशनाथेन दत्तबाहुर्वज्रौ विभुः । महीरुहमवष्टन्य स्तम्भैर्मम इव स्थितः ॥ ८३१ ॥
 त्रटन्नटिति कुर्वाणलवणानलगर्जितम् । शरावसंपुटं धारि मुमुचुर्मंडपस्त्रियः ॥ ८३२ ॥
 रूष्यस्थालं च दूर्वादिमंगल्यध्वज्यलांघितम् । काप्यग्रे धारयामास राकैव मृगलांघनम् ॥ ८३३ ॥
 पंचशाखेन वैशाखं प्रत्यक्षमिव मंगलम् । उत्क्षिप्यार्घ्याय काप्यग्रे कौसुंजवसनाऽज्रवत् ॥ ८३४ ॥
 देह्यर्धमर्धेऽर्घ्याय क्षणे श्वर्क्षेणमुत्क्षिप । स्थालाकुक्षेहि च दधि पीयूषमुदधेशिव ॥ ८३५ ॥
 सुंदरे नंदनानीतचंदनज्वमुन्नय । आहूतां जज्ञशालोव्यां दूर्वां समुदमुच्चर ॥ ८३६ ॥
 मितल्लोकेक्षणेऽणिजातजंगमतोरणः । तोरणधारि नन्वेष जगन्नयवरो वरः ॥ ८३७ ॥
 ऊर्ध्वस्तिष्ठत्युत्तरीयाह्लादिताशेषविग्रहः । गंगतरंगांतरितराजहंसयुवोपमः ॥ ८३८ ॥
 वातेनोघांति पुष्पाणि चंदनं च विशुष्यति । तद्वारि सुंदरि चिरं वरं माधर माधर ॥ ८३९ ॥
 देवस्त्रीजिगीयमानेपूच्चकैर्धवलोच्चति । अर्घं त्रिजगदर्घ्याय ददावथ वराय सा ॥ ८४० ॥

षड्भिः कुलकम् ।

प्रारब्धधवलवोच्चैः कणश्चिर्जुकंकणैः । मंथा चुचुंब बिंबोष्ठी त्रिर्त्रांलं त्रिजगत्पतेः ॥ ८४१ ॥
 शरावसंपुटं साग्नि हिमकर्परलीदया । पदा सपाकुकेनाथ वामेनादलयच्चितुः ॥ ८४२ ॥
 ततस्तयाऽर्धदायिन्या कंठे कौसुंजवाससा । प्रक्षिप्तेनाकृष्यमाणो ययौ मातृगृहं प्रभुः ॥ ८४३ ॥

१ हस्ती । २ शरावसंपुट मृण्मयपात्रविशेषसंपुट । ३ राका पूर्णिमा । ४ वैशाख मथनदण्डम् । ५ इदं श्लोकद्वय
 (८३५-३६) कचित्पुस्तके न दृश्यते । ६ प्रक्षण नवनीतं । ७ मथा मथनदण्डेन ।

कंदेन मदनस्येव मदनेनोपशोभितम् । वधूवरस्य हस्तेषु हस्तसूत्रमवध्यत ॥ ८४४ ॥
 अग्रतो मातृदेवीनामथोच्चैः कांचनासने । आसांचक्रे प्रभुर्महेशिलायामिव केशरी ॥ ८४५ ॥
 शम्यश्वत्थवचौ पिप्प्रा हस्तलेपं ततः स्त्रियः । निदधुः कन्ययोः पाणौ स्मरज्जोरिव दोहदम् ॥ ८४६ ॥
 शुचलशोदये तूर्णमविहस्तस्ततः प्रभुः । हस्तलेपयुतौ हस्तौ हस्ताभ्यामग्रहीत्ततः ॥ ८४७ ॥
 हस्तसंपुटमध्यस्थहस्तलेपांतरूर्मिकाम् । चिक्षेप तत्र सुत्रांमा पट्वले शालिवीजवत् ॥ ८४८ ॥
 ताभ्यां शुचाभ्यामुन्नयहस्तात्ताभ्यां बज्रौ विभुः । शाखाद्वितयलम्बाभ्यां लताभ्यामिव पादपः ॥ ८४९ ॥
 वधूवरहशोऽन्योऽन्यं तारामेलकपर्वणि । सरित्पतिं सरित्तोयानीवाग्निमुखमापतन् ॥ ८५० ॥
 दृष्टिर्दृष्ट्या तदानीं च निर्वातजलनिश्चला । मनसैव मनस्तेषां परस्परमयुज्यत ॥ ८५१ ॥
 कनीनिकासु तेऽन्योऽन्यं रेजिरे प्रतिबिंबिताः । प्रविशंत इवान्योन्यं हृदयेष्वनुरागतः ॥ ८५२ ॥
 इतश्चानुचरीचूय सुराः सामानिकादयः । पार्श्वेष्वस्थुः प्रजोर्मोरोरिव विद्युत्प्रज्ञादयः ॥ ८५३ ॥
 वधूभ्योः पारिपार्श्ववश्चतुरा नैर्मकर्मणि । एवं कौतुकधवलान् गातुमारेजिरे स्त्रियः ॥ ८५४ ॥
 ज्वरीवाब्धि शोषयितुं मोदकान् परिखादितुम् । श्रद्धालुरनुवरको मनसा केन नन्वसौ ॥ ८५५ ॥
 मंडकेभ्योऽखंडदृष्टिः कांदुकस्येव कुङ्कुरः । स्पृहयालुरनुवरो मनसा केन नन्वसौ ॥ ८५६ ॥
 आजन्मादृष्टपूर्वी किं वटकान् रोरेवालवत् । श्रद्धतेऽन्तुमनुवरो मनसा केन नन्वसौ ॥ ८५७ ॥
 तोयानां चातक इव धनानामिव याचकः । पूगानां श्राद्धोऽनुवरो मनसा केन नन्वसौ ॥ ८५८ ॥

१ सुत्रांमा इन्द्रः । २ हास्यकर्मणि । ३ अनुवरक उपवरको लोके “अणवर” इति प्रसिद्धः । ४ रोरो रक्तस्थ बालवत् ।

ताबूलावह्वीपत्राणा तृणानामिव तर्णकः । श्रद्धालुरद्यानुवरो मनसा केन नन्वसौ ॥ ८५ए ॥
 हैयंगवीनपिंडस्य बिडाल इव लंपटः । श्राद्धश्चूर्णस्यानुवरो मनसा केन नन्वसौ ॥ ८६० ॥
 विदोषनस्य केदारकर्दमस्येव कासरः । श्रद्धां दधात्यनुवरो मनसा केन नन्वसौ ॥ ८६१ ॥
 निर्माह्यानामिवोन्मत्तो माह्यानां लोललोचनः । श्रद्धानुबंधनुवरो मनसा केन नन्वसौ ॥ ८६२ ॥
 एवं कौतुकधवदान् कौतुकोत्कर्णिताननाः । आकर्णयंतोऽस्थुर्लोखा आलेख्यलिखिता इव ॥ ८६३ ॥
 लोकेषु व्यवहारोऽयं दर्शनीय इति प्रभुः । विवाद इव मध्यस्थस्तदुपेक्षितवांस्तदा ॥ ८६४ ॥
 नावोशिवांचलौ देव्योरंचलाभ्यां जगत्पतेः । महाप्रवहणस्येव बबंध बलसूदनः ॥ ८६५ ॥
 कठ्यां स्वामिनमारोह्यात्रियोगिक इवामरः । अमराधिपतिर्जत्तयाचलवेदिगृहं प्रति ॥ ८६६ ॥
 इंद्राणीभ्यां हुतं देव्यावप्यारोह्य कटीतटे । अवियोजितहस्ताग्रं चालिते स्वामिना समम् ॥ ८६७ ॥
 शिरोरत्नैस्त्रिजगतस्तैस्तैः सह वधूरैः । पूर्वद्वारेण विविशुर्मध्येवेदिनिकेतनम् ॥ ८६८ ॥
 त्रायस्त्रिंशसुरस्तत्र वह्निमहाय कोऽप्यथ । आविश्चक्रे वेदिकुंठे पृथ्वीमध्यादिवोत्थितम् ॥ ८६९ ॥
 समिदाधानतो धूमलेखा व्यानशिरे दिवम् । कर्णवतंसतां यांत्यश्चिरं खेचरयोषिताम् ॥ ८७० ॥
 तमग्निं परितोऽद्राम्यत्स्वामी स्त्रीगीतमंगलः । सुमंगलासुनंदाभ्यां यावत्पूर्णष्टमंडली ॥ ८७१ ॥
 सहैव पाणिमोक्षेण तेषामंचलमोक्षणम् । गीयमानाजिराशीर्भिः कारयामास वासवः ॥ ८७२ ॥
 सपत्नीकोऽथ मधवा हस्ताग्निनयलीलया । ननर्त रंगाचौर्येति स्वाम्युत्सवञ्चवा मुदः ॥ ८७३ ॥

तमन्वनृत्यन्मुदिता अपरेऽपि दिवौकसः । मरुता नत्तितं वृद्धमन्वाश्रितलता इव ॥ ८७४ ॥
 कैश्चिज्जयजयारावकारिभिश्चारणैरिव । कैश्चिच्चित्रचारीकं नृत्यञ्जिर्जरैरिव ॥ ८७५ ॥
 गंधर्वैरिव गायत्रिरपरैर्जोतिर्बधुरैः । वादयन्निर्मुखायन्यैरातोद्यानीव सुस्फुटं ॥ ८७६ ॥
 संत्रमेण सुवमानैः सुवंगैरिव कैश्चन । हासयन्निर्जनं सर्वमन्यैर्वेहासिकैरिव ॥ ८७७ ॥
 अपसारयन्निर्लोकं प्रतीहारैरिवापरैः । हर्षोन्मत्तैः सुरैस्वं दृश्यमानस्वन्नक्तिकः ॥ ८७८ ॥
 सुमंगलासुनंदान्यां नृषितोन्नयपार्श्वकः । दिव्ययानाधिरूढोऽथ स्वस्थानमगमद्विभुः ॥ ८७९ ॥

पञ्चजिः कुलकम् ।

एवं निवर्त्तितोऽघाहः प्रभुं नत्वा स्वमाश्रयम् । ययौ समाप्तसंगीतो रंगचार्यं इवाञ्जिजित् ॥ ८८० ॥
 ततः प्रचरति सोऽघाहस्थितिः स्वामिप्रवर्त्तिता । प्रावर्त्तत परार्थाय महतां हि प्रवृत्तयः ॥ ८८१ ॥
 जोगान् स्वाम्यप्यनासक्तः पत्नीन्यां बुभुजे चिरम् । सधेदनीयमपि हि न कर्म क्षीयतेऽन्यथा ॥ ८८२ ॥
 विवाहानंतरं तान्यां समं विलसतः प्रजोः । गतेषु किञ्चिदूनेषु पूर्वलक्षेषु पटस्वथ ॥ ८८३ ॥
 बाहुजीवपीठजीवौ च्युत्वा सर्वार्थसिद्धितः । कुक्षौ सुमंगलादेव्या युग्मत्वेनावतेरतुः ॥ ८८४ ॥ युग्मम् ॥
 तौ सुबाहुमहापीठौ जीवौ सर्वार्थसिद्धितः । च्युत्वा कुक्षौ सुनंदायास्तद्वदेवावतेरतुः ॥ ८८५ ॥
 चतुर्दश महास्वमान् गर्जमाहात्म्यशंसिनः । तदैव मरुदेव देव्यपश्यत्सुमंगला ॥ ८८६ ॥
 स्वामिनी स्वामिने स्वमान् कथयामास तानथ । चक्रनृत्ते सुतो ज्ञावीत्याख्यप्रचुरपि स्फुटम् ॥ ८८७ ॥

१ रत्नाचार्यः सूत्रधारः ।

सूर्यसंध्ये इव प्राची ह्युत्तिष्ठोत्तिदिग्मुखे । अपत्ये चरतब्राह्मणौ सुषुपेऽथ सुमंगला ॥ ८८८ ॥
अजीजनद्वाहुबलिमुंदर्यौ सुंदराकृती । सुनंदा स्वामिनी प्रावृडिव वारिदविद्युतौ ॥ ८८९ ॥
देवी सुमंगलैकोनपंचाशतमथ क्रमात् । असूत सुतयुग्मानि रत्नानीव विदूरभूः ॥ ८९० ॥
अवर्द्धत क्रमेणामी रममाण इतस्ततः । महौजसो महोत्साहा विंध्याङ्गौ कलत्रा इव ॥ ८९१ ॥
शुशुजे वृषत्रस्वामी समंतात्परिवारितः । तैरपत्यैर्महाशाखी शाखान्निरिव चूरिजिः ॥ ८९२ ॥
तदा च कालदोषेण प्रजावः कटपचूरुहाम् । अहीयत प्रदीपानामिव तेजो दिवामुखे ॥ ८९३ ॥
प्रादुरासन् कषायाश्च मिथुनानां कुधादयः । दाक्षाकणा इवाश्वत्थपादपानां शनैः शनैः ॥ ८९४ ॥
अथ हाकारमाकारधिकारारुह्यं नयत्रयम् । यतत्रयमिव व्याला मिथुनान्यत्यदंघयन् ॥ ८९५ ॥
संभूय रूपप्रनाथं मिथुनान्युपतस्थिरे । तच्चासमंजसं सर्वं जायमानं व्यजिज्ञपन् ॥ ८९६ ॥
ज्ञानत्रयधरो जातिस्मरः स्वामीत्यवोचत । मर्यादोद्धिनां लोके राजा भवति शासिता ॥ ८९७ ॥
आसथित्वासनेऽत्युच्चोऽन्निपिक्तः प्रथमं हि सः । चतुरंगवलोपेतः स्यादखंस्तिष्ठासनः ॥ ८९८ ॥
तेष्वुच्चूर्जव राजा नस्त्वमेव किमुपेक्षसे । ईदृयते नापरः कोऽपि मध्येऽस्माकं यदीदृशः ॥ ८९९ ॥
अन्यथैयध्वमर्च्येत्य नाजिं कुलकरोत्तमम् । स वो दास्यति राजानमित्यन्नापत नाजिभूः ॥ ९०० ॥
राजानं याचितस्तैस्तु नाजिः कुलकराग्रणीः । भवतामृपजो राजा भवत्विति जगद तान् ॥ ९०१ ॥
अथो मिथुनधर्माणो मुदिताः समुपेत्य ते । अस्माकं नाजिना राजार्पितोसीत्युचिरे प्रभुम् ॥ ९०२ ॥

१ यतत्रयं त्रिविधताडनविशेष । २ शासिता नियामकः ।

ततः स्वाम्यन्निषेकार्थं तेऽयुर्नीराय युग्मिनः । सिंहासनं चाकंपिष्ट त्रिविष्टपपतेस्तदा ॥ ए०३ ॥
 विज्ञायावधिना राज्यान्निषेकसमयं प्रजोः । तत्राजगाम सुत्रामा गेहाङ्गेहमिव क्षणात् ॥ ए०४ ॥
 सौधर्मकद्वयाधिपतिः कृत्वा कांचनवेदिकाम् । अतिपांडुकंबलावत्तत्र सिंहासनं व्यधात् ॥ ए०५ ॥
 राज्यान्निषेकमृषस्वामिनः पूर्वदिवपतिः । देवानीतैस्तीर्थतोयैः सौवैस्तिक इव व्यधात् ॥ ए०६ ॥
 स्वामिनं वासयांचक्रे दिव्यवासांसि वासवः । चारुचंज्रातपमयानीव नैर्मह्यसंपदा ॥ ए०७ ॥
 प्रजोर्जगत्किरीटस्य किरीटादीनि वृत्रहा । रत्नालंकरणान्यंगे यथास्थानं न्यवेशयत् ॥ ए०८ ॥
 आजगमुर्गुग्मिनोऽप्यंजो गृहीत्वांजो जिनीदलैः । उदर्घा इव तस्थुस्ते पश्यंतो जूषितं प्रभुम् ॥ ए०९ ॥
 दिव्यनेपथ्यवस्त्रालंकृतस्य शिरसि प्रजोः । न युज्यते क्षुप्तमिति तेऽक्षिपन् पादयोः पयः ॥ ए१० ॥
 विनीताः साध्वमी तेन विनीताख्यां प्रजोः पुरीम् । निर्मातुं श्रीदमादिश्य मधवा त्रिदिवं
 ययौ ॥ ए११ ॥

द्वादशयोजनायामां नवयोजनविस्तृताम् । अयोधेत्यपराजिख्यां विनीतां सोऽकरोत्पुरीम् ॥ ए१२ ॥
 तां च निर्माय निर्मायः पूरयामास यक्षराट् । अक्षयवस्त्रनेपथ्यधनधान्यैर्निरंतरम् ॥ ए१३ ॥
 वज्रैर्जनीलवैडूर्यहर्म्यकिर्मीरश्मिजिः । जित्तिं विनापि खे तत्र चित्रकर्म विरच्यते ॥ ए१४ ॥
 तत्रोच्चैः कांचनैर्हर्म्यैर्मैरुशैलशिरांस्यजिः(?) । पत्रालंबनलीलेव ध्वजव्याजाक्षितन्यते ॥ ए१५ ॥

१ त्रिविष्टपपतेरिन्द्रस्य । २ अतिपाण्डुकम्बला नाम मेरूपरि जिनजन्मसात्रशिला वर्तते । ३ स्वस्तिवाचनकर्त्ता इव । ४ निर्मायो निष्कपटः । ५ किर्मीर कर्बुरं ।

तदप्रे दीप्तमाणिक्यकपिशिर्पंपरपराः । अयत्नादर्शतां याति चिरं खेचरयोपिताम् ॥ ए१६ ॥
तस्यां गुहांगणश्रुतिं स्वस्तिकन्यस्तमौक्तिकैः । स्वेरं कर्करिकक्रीमां कुरुते बालिकाजनः ॥ ए१७ ॥
तत्रोद्यानोच्चवृक्षाग्रस्वह्यमानान्यहर्निशम् । खेचरीणां विमानानि द्वाणं याति कुलायताम् ॥ ए१८ ॥
तत्र दृष्ट्वाद्दृष्ट्यर्थेषु रत्नराशीन् समुत्थितान् । तदावरककूटोड्यं तर्क्यते रोहणाचलाः ॥ ए१९ ॥
जलकेद्विरतस्त्रीणः । नृदितैर्हारमौक्तिकैः । ताम्रपर्णीश्रियं तत्र दधते गृहदीर्घिकाः ॥ ए२० ॥
तत्रेच्याः संति ते येषां कस्याप्येकतमस्य सः । व्यवहर्तुं गतो मन्ये वणिक्पुत्रो धनाधिपः ॥ ए२१ ॥
नक्तमिंदुदृष्टपद्मिनिमंदिरस्यदिवारिन्निः । प्रज्ञातपांसवो रथाः क्रियंते तत्र सर्वतः ॥ ए२२ ॥
वापीकूपसरोदहैः सुधासोदस्वारिन्निः । नागलोकं नवसुधाकुण्डं परिबज्ज्व सा ॥ ए२३ ॥
गतायां जन्मतः पूर्ववद्वाणां विंशतौ तदा । तस्यां नगरीं राजाज्जल्पन्तुः पालयितुं प्रजाः ॥ ए२४ ॥
अकार इव मंत्राणां नृपाणां प्रथमो नृपः । अपत्यानि निजानीव पालयामास स प्रजाः ॥ ए२५ ॥
असाधुशासने साधुपालने कृतकर्मणः । प्रत्यंगानि स्वकानीव मंत्रिणो विदधे विभुः ॥ ए२६ ॥
चौरीर्दिदृक्षणे दक्षानारक्षानप्यसूत्रयत् । सुत्रामेव लोकपालान् राजा वृषजलांढनः ॥ ए२७ ॥
अनीकस्यांगमुत्कृष्टमुत्तमांगं तनोश्चिव । राज्यस्थित्यै राजहस्ती हस्तिनः स समग्रहीत् ॥ ए२८ ॥
आदित्यतुरगस्पर्द्धयेवात्युज्ज्वलकंधरान् । बंधुरान् धारयामास तुरगान् वृषजध्वजः ॥ ए२९ ॥
सुभ्रिष्टकाष्ठदितान् स्पंदनान् नाचिनंदनः । विमानानीव जूस्थानि सूत्रयामास च स्वयम् ॥ ए३० ॥

सुपरीक्षितसत्वानां पत्नीनां च परिग्रहम् । नाजिसूनुस्तदा चक्रे चक्रवर्त्तिचक्रे यथा ॥ ए३१ ॥
 नव्यसाम्राज्यसौधस्य संज्ञानिव बलीयसः । अनीकाधिपतींस्तत्र स्थापयामास नाजिभूः ॥ ए३२ ॥
 गोबलीवर्द्धकरचसैरिज्ञाश्वतरादिकम् । आददे तदुपयोगविदुरो हि जगत्पतिः ॥ ए३३ ॥
 कटपट्टुपु समुन्नैश्वनपत्यान्वयेष्विव । कंदमूलफलादीनि तदा बुभुक्षिरे जनाः ॥ ए३४ ॥
 शालिगोधूमचणकमुजाद्या औषधीरपि । तुणवत्स्वयमुत्पन्नास्ते चखादुरपाकिमाः ॥ ए३५ ॥
 तस्मिन्नजीर्यत्याहारे तैर्विज्ञप्तोऽवदक्षिभुः । मृदित्वा त्वचयित्वा(?) च हसैस्ताः खादताधुना ॥ ए३६ ॥
 उपदेशं जगद्गुरुंस्तेषां पादयतामपि । काठिन्यादोषधीनां तु नाहारो जीर्यति स्म सः ॥ ए३७ ॥
 तैर्विज्ञप्तः पुनः स्वामीत्यूचे संघृष्य पाणिभिः । तास्तिमित्वा जलैः पत्रपुटे धृत्वा च खादत ॥ ए३८ ॥
 ते तथा चक्रिरे तन्नाभ्यजीर्णाहारवेदनां । तैर्विज्ञप्तो जगन्नाथः पुनरप्येवमादिशत् ॥ ए३९ ॥
 पूर्वोक्तविधिमाधायौषधीर्मुष्टौ निधाय च । आतपे कक्षयोः क्षिप्त्वा ऋक्षयंतु ततः सुखम् ॥ ए४० ॥
 तन्नाभ्यजीर्णाहारेण विदुरेण जनेष्वथ । तरुखंडे मिथः शाखाघर्षणादग्निरुत्थितः ॥ ए४१ ॥
 तृणकाष्ठादि स प्रोषित् दीप्रलभ्रमेण तु । धावित्वादातुमारंजे प्रसारितकरैर्जनैः ॥ ए४२ ॥
 तेनाग्निना दह्यमाना चीताः प्रभुमुपेत्य ते । नूतनं ऋतमद्भुतं किंचिदप्येवमूचिरे ॥ ए४३ ॥
 स्वाभ्यग्न्यूचे स्निग्धरुक्षकावदोपोऽग्निरुत्थितः । नैकांतरूढे नैकांतस्निग्धे काळे चवत्यसौ ॥ ए४४ ॥
 स्थित्वास्य पार्श्वतो बह्वेः पर्यंतस्थं तृणादिकम् । अपसारयताशेषं पश्चाद्गृहीत तं ननु ॥ ए४५ ॥

ततः पूर्वोक्तविधिना साधयित्वौषधीःस्मिन् ज्वलनेऽस्मिन् परिद्विष्य परिपच्य च खादत ॥ ए४६ ॥
ते तथा चक्रिरे मुग्धा दग्धा श्रौषधयोऽग्निना । आगत्य कथयामासुरिति च स्वामिने पुनः ॥ ए४७ ॥
स्वामिन्न किंचिदस्मभ्यं ददात्येष बुभुक्षितः । कुङ्किन्नरिखैकोऽत्ति क्षिप्ताः सर्वत औषधीः ॥ ए४८ ॥
तदानीं सिंधुरस्कंधाधिरूढः प्रचुरप्यचूत् । तैः समानाययामास मृत्तिकापिंरुमार्द्रिकम् ॥ ए४९ ॥
कुङ्किञ्जे मृदं न्यस्य प्रवितन्य च पाणिना । पात्रं चक्रे तदाकारं शिष्टपानां प्रथमं प्रचुः ॥ ए५० ॥
स्वामीत्युच्चे कुरुतैवं जाजनान्यपराप्यपि । तान्यग्नौ न्यस्य पचतौषधीस्तदनुखादत ॥ ए५१ ॥
ततश्च चक्रिरे ते तु तथैव स्वामिशासनम् । तदादि जङ्गिरे कुञ्जकाराः प्रथमकारवः ॥ ए५२ ॥
लोकानां गृहहेतोश्च प्रचुर्व्यधित वर्धकीन् । विश्वस्य सुखसृष्ट्यै हि महापुरुषसृष्टयः ॥ ए५३ ॥
गृहादिचित्रकृतये कृत्वा चित्रकृतोऽपि सः । सूत्रयामास लोकानां क्रीडावैचित्र्यहेतुना ॥ ए५४ ॥
कुर्विदाम् कष्टपयामास लोकसंव्यानहेतवे । सर्वकष्टपङ्कमस्थाने ह्येकः कष्टपङ्कमः प्रचुः ॥ ए५५ ॥
रोमणं नखानां वृद्ध्या च बाध्यमाने चृशं जने । जगदेकपिता स्वामी नापितान्यसूत्रयत् ॥ ए५६ ॥
तानि पंचापि शिष्टपानि प्रत्येक विशजेदतः । शतधा प्रासरस्त्रोके स्त्रोतांसि सरितामिव ॥ ए५७ ॥
तृणहारकाष्ठहारकृषिवाणिज्यकान्यपि । कर्माख्यासूत्रयामास लोकानां जीविकाकृते ॥ ए५८ ॥
स्वामी सामदानजेदं भोपायचतुष्टयम् । जगद्व्यवस्थानगरीचतुष्टयमकष्टपयत् ॥ ए५९ ॥
घाससत्तिकाकाण्डं जरतं सोध्यजीगपत् । ब्रह्म ज्येष्ठाय पुत्राय ब्रूयादिति नयादिव ॥ ए६० ॥

१ सिन्धुरो गजस्तस्य स्कन्धारूढः । २ कुर्विदाम् तन्तुवायकान् ।

ऋतोऽपि स्वसोदर्यास्तनयानितरानपि । सम्यगध्यापयत्पात्रे विद्या हि शतशालिका ॥ ए६१ ॥
 नात्रेयो बाहुवलिनं त्रिद्यमानान्यनेकशः । लक्ष्णानि च हस्त्यश्वस्त्रीपुंसानामजिज्ञपत् ॥ ए६२ ॥
 अष्टादशद्विपीत्राहया अपर्सेव्येन पाणिना । दर्शयामास सव्येन सुंदर्या गणितं पुनः ॥ ए६३ ॥
 मानोन्मानावमानानि प्रतिमानानि वस्तुषु । पोतान् प्रोतांश्च मथ्यादीन् प्रनुः प्रावर्तयत्तदा ॥ ए६४ ॥
 राजाध्यक्षकुलगृहसाक्षिभिः समजायत । व्यवहारस्तदादिष्टोविद्यादिप्रतिवादिनाम् ॥ ए६५ ॥
 नागौघर्च्चा धनुर्वेदश्चिकित्सोपासने रणः । अर्थशास्त्रं बंधघातवधगोष्ठयस्ततोऽभ्रवन् ॥ ए६६ ॥
 असौ माता पिता त्राता चार्या पुत्रो गृहं धनम् । ममेत्यादि च ममताञ्जुजनानां तदादिका ॥ ए६७ ॥
 हृष्टा स्वामिनुष्वाहे प्रसाधितमलंकृतम् । प्रसाधयदलंक्रे लोकोऽपि स्वं ततः परम् ॥ ए६८ ॥
 तदा दृष्ट्वा प्रभुकृतं पाणिग्रहणमादिमम् । लोकोऽपि कुरुतेऽद्यापि ध्रुवो ह्यध्या महत्कृतः ॥ ए६९ ॥
 दत्तकन्योपयमनं प्रञ्छाह्वात्प्रचृत्यञ्जत् । चूर्मोपनयनदेवमापृञ्चा अपि ततोऽभ्रवत् ॥ ए७० ॥
 एतच्च सर्वं सावद्यमपि लोकानुकंपया । स्वामी प्रवर्तयामास जानन् कर्तव्यमात्मनः ॥ ए७१ ॥
 तदान्नायात्कलादीदमद्यापि क्षुत्रि वर्त्तते । अर्वाचीनैर्बुद्धिमन्निर्वञ्चं शास्त्ररूपतः ॥ ए७२ ॥
 स्वामिनः शिक्षया दक्षो लोकोऽञ्छूदखिलोऽपि सः । अंतरेणोपदेष्टारं पशवंति नरा अपि ॥ ए७३ ॥
 तदोत्रजोगराजन्यक्षत्रजैर्दैश्वतुर्विधान् । जनानासूत्रयद्विन्वस्थितनाटकसूत्रचृत् ॥ ए७४ ॥
 आरक्षपुरुषा उग्रा लग्नदंडाधिकारिणः । जोगा मंत्र्यादयो चतुर्स्त्रायस्त्रिंशा हरेरिव ॥ ए७५ ॥

१ अपमव्येन दक्षिणेन । २ नागाद्यर्चो गजादिपूजा । ३ ध्रुवः स्थिर । ४ पशवन्ति पशुवन्नाचरन्ति ।

राजन्या जज्ञिरे ते ये समानवयसः प्रज्योः । अवशेषास्तु पुरुषा बभूवुः कृत्रिया इति ॥ ए७६ ॥
 विरचथ्य नवामेवं व्यवहारनयस्थितिम् । नवोढामिव बुभुजे नवां राज्यश्रियं विभुः ॥ ए७७ ॥
 यथापराधं दंभेषु दंडं प्रायुक्तं नाभिजः । व्याधितेषु यथाव्याधि चिकित्सक इवागदम् ॥ ए७८ ॥
 दंभज्जीतस्तदालोकश्चक्रे चौर्यादिकं न हि । एकैव दंडनीतिर्हि सर्वान्यायाह्निजांगुली ॥ ए७९ ॥
 द्वेव्रोहानगृहादीनां मर्यादां कोपि कस्यचित् । नात्यक्रमत् प्रजोराराज्ञामिव लोकः सुशिक्षितः ॥ ए८० ॥
 कालेऽवर्षजालधरः सस्यनिष्पत्तिहेतवे । न्यायधर्मं जगद्गुरुर्गोर्जोव्याजास्तुवन्निव ॥ ए८१ ॥
 सस्यद्वेन्नैरिच्छुवाटैर्गोकुलैश्चाकुलास्तदा । रेजुर्जनपदाः स्वर्द्ध्या स्वाम्यगर्जान्निधायिनः ॥ ए८२ ॥
 हेयादेयविवेकज्ञीकृतैर्लोकैर्व्यधाद्विभुः । प्रायेण नरतद्वेत्रं विदेहद्वेत्रसंनिभम् ॥ ए८३ ॥
 राज्याभिषेकात्प्रचृति पृथिवीं परिपालयन् । त्रिपटिं पूर्वदक्षाणि नाभिचूरत्यवाहयत् ॥ ए८४ ॥
 प्रभुः स्मरकृतावासे मधुमासे समेयुषि । अगादन्येद्युरुद्याने परिवारानुरोधतः ॥ ए८५ ॥
 पुष्पवासगृहे तत्र पुष्पाभरणचूषितः । आसांचक्रे जगत्स्वामी पुष्पमास इवांगवान् ॥ ए८६ ॥
 गुंजङ्घिः फुल्लमाकंदमकरंदोन्मदादिभिः । मधुलक्ष्मीर्बभूव स्वागतिकीव जगत्प्रज्योः ॥ ए८७ ॥
 पूर्ववंग इवारब्धे पंचमोच्चारिभिः पिकैः । अदर्शयद्भृतालास्यं मलयानिदलासकः ॥ ए८८ ॥
 कामुकेन्य इवाभ्येषपादघातमुखासवान् । ददुः कुरबकाशोकवकुलेज्यो मृगेक्षणाः ॥ ए८९ ॥

१ सर्वे ये अन्यायास्त एव अहय. सर्पास्तेषु जागुली तदाख्यौपधी । २ परिवारस्य अनुरोधत आग्रहतः । ३ पुण्यमासो वसन्तः ।
 ४ स्वागतिकी स्वागतपृच्छिका ।

तिलकः प्रबलामोदप्रमोदितमधुव्रतः । अशोचयद्युवजालस्थलीमिव वनस्थलीम् ॥ एए० ॥
 पुष्पस्तवकारेण ननाम लवलीलता । पीनोरसिजचारेण चूयसेव कृशोदरी ॥ एए१ ॥
 सहकारलतां मंदं मंदं मुग्धां वधूमिव । विदग्धकामुक इव सख्यजे मलयानिलः ॥ एए२ ॥
 जंबूकदंबमाकंदचंपकाशोकयष्टिभिः । प्रवासिनो हंतुमलं याष्टीक इव मन्मथः ॥ एए३ ॥
 प्रत्यग्रपाटलापुष्पसंपर्कसुरजीकृतः । वारिवत्कस्य न ददौ मुदं मलयमारुतः ॥ एए४ ॥
 अंतःसारो मधुरसैर्मधूको मधुज्जाडवत् । मधुरैरुपसर्पद्भिश्चक्रे कलकलाकुलः ॥ एए५ ॥
 गोदिकाधनुरन्यासं कर्तुं कुसुमधन्विना । गोलिकाः सज्जिता मध्ये कंदंबकुसुमह्लातात् ॥ एए६ ॥
 इष्टार्पूतप्रियेणैव वसंतेन प्रकटिपता । वासंती चृंगपांथानां मकरंदरसप्रपा ॥ एए७ ॥
 सिंदुवारेण उर्वारकुसुमामोदसंपदा । चक्रे घ्राणविषेणैव महामोहः प्रवासिनाम् ॥ एए८ ॥
 वसंतोद्यानपालेन चंपकेषु नियोजिताः । आरद्धा इव निःशंकं त्रमंति स्म मधुव्रताः ॥ एए९ ॥
 उत्तमानुत्तमानामप्यवनीरुहवीरुधाम् । श्रियं मधुर्दिदेश स्त्रीपुंसानामिव यौवनम् ॥ १००० ॥
 तत्रावचेतुं कुसुमान्यारंजत मृगीदृशः । महातीर्थे वसंतस्य दातुमर्थमिवोत्सुकाः ॥ १००१ ॥
 अस्मास्वायुधभृतास्तु स्मरस्यान्धैः किमायुधैः । इति बुध्येव कामिन्यः कुसुमान्यवचिन्त्यरे ॥ १००२ ॥
 जञ्चितेषु च पुष्पेषु तद्वियोगरुजादिता । अरोदीदिव वासंती मंजुगुञ्जमधुव्रता ॥ १००३ ॥
 मल्लीमुच्चित्य गह्वंती काचित्तद्वयवाससा । तस्यौ निषिध्यमानेव तथा मान्यव्रगा इति ॥ १००४ ॥

अहो संसारकूपेऽस्मिन् जीवाः कुर्वन्ति कर्मजिः । अरघदृघटीन्यायेनैहिरेयाहिरां क्रियाम् ॥ १०१० ॥
 धिग्धिगमोहांधमनसां जन्मिनां जन्म गच्छति । सर्वथापि मुधैवेदं सुशानामिव शर्वरी ॥ १०११ ॥
 एते रागद्वेषमोहा उद्यन्तमपि देहिनाम् । मूलाध्मं निकुन्तन्ति मूषिका इव पादपम् ॥ १०१२ ॥
 अहो विवर्धयते मुग्धैः क्रोधो न्यग्रोधवृक्षवत् । अपि वर्द्धयितारं स्वं यो ज्ञक्यति मूलतः १०१३ ॥
 न किंचिन्मानवा मानाधिरूढा गणयन्त्यमी । मर्यादादंघिनो हस्त्यारूढा हस्तिपका इव ॥ १०१४ ॥
 कपिकल्लबीजकोशीमिव मायां दुराशयाः । उपतापकरीं नित्यं न त्यजन्ति शरीरिणः ॥ १०१५ ॥
 दुग्धं तुषोदकेनैवांजनेनैव सितांशुकम् । निर्मलोऽपि गुणग्रामो लोलेनैकेन दूष्यते ॥ १०१६ ॥
 कषया जवकारायां चत्वारो यामिका इव । यावज्जाग्रति पार्श्वस्थास्तावन्मोक्षः कुतो नृणाम् ॥ १०१७ ॥
 अंगनालिंगनव्यग्रा भूतात्ता इव देहिनः । समन्ततः क्षीयमाणमप्यात्मानं न जानते ॥ १०१८ ॥
 तत्तत्प्रकारैराहारैरात्मनोन्माद आत्मनः । उत्पाद्यतेऽनर्थकृतं सिंहारोग्यमिधौपधैः ॥ १०१९ ॥
 सुगंधीदं सुगंधीदं किं श्रयामीति लंपटः । मूढो ज्रमरवज्जाम्यन्न जातु लज्जते रतिम् ॥ १०२० ॥
 आपातरमणीयैर्धिग्रमणीप्रायवस्तुजिः । प्रतारयति लोकः स्वं बालं क्रीमन्कैरिव ॥ १०२१ ॥
 वेणुवीणादिनादेषु दत्तकर्णो निरन्तरम् । स्वार्थाञ्छश्यति निजालुखि शास्त्रानुचितनात् ॥ १०२२ ॥
 युगपद्विषैरेन्निर्वार्तपित्तकफैरिव । लुप्यते प्रबलैर्भूतैश्चैतन्यं धिक् शरीरिणाम् ॥ १०२३ ॥
 एवं संसारवैराग्यचिन्तासन्ततितंतुजिः । निःस्यूतमानसो यावद्वज्रव परमेश्वरः ॥ १०२४ ॥

१ एहिरेयाहि इति यस्या क्रियाया भवति सा एहिरेयाहिरा क्रिया । २ न्यग्रोधो वटवृक्षः ।

तावत्सारस्वतादित्यबह्व्यश्चारुणा अपि । गर्दतोयास्तुपिताश्वा व्यावाधा मरुतस्तथा ॥ १०३५ ॥
 रिष्टाश्चेति नवजेदा ब्रह्मलोकांतिवासिनः । देवा लोकांतिकाः पादांतिकमेत्य जगत्प्रजोः ॥ १०३६ ॥
 मूर्ध्नि न्यस्तैरंजलिभिः पद्मकोशसहोदैरः । आसूत्रितापरोत्तंसा इवैवं ते व्यजिज्ञपन् ॥ १०३७ ॥

चतुर्भिः कलापकं ॥

शक्रचूरामणिविभ्रान्त्रोमग्रचरणंबुज । ऋतक्षेत्रनिर्णष्टमोक्षमार्गप्रदीपक ॥ १०३८ ॥
 लोकव्यवस्था प्रथमा यथा नाथ प्रवर्त्तिता । प्रवर्त्तय तथा धर्मतीर्थं कृत्यं निजं स्मर ॥ १०३९ ॥ युगं ॥
 एवं देवास्ते प्रभुं विज्ञपथ्य स्वं स्वं स्थानं ब्रह्मलोके दिवीयुः ।
 प्रब्रज्येद्भुः स्वाम्यपि स्वं निशांतं सद्योऽयासीन्नंदनोद्यानमध्यात् ॥ १०४० ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रसूरिविरचिते त्रिपष्टिशलाकापुरुषचरिते महाकाव्ये प्रथमपर्वणि भगवज्जन्मव्यवहार-
 राज्यस्थितिप्रकाशनो नाम द्वितीय सर्ग ॥ २ ॥

तृतीयः सर्गः ।

आजह्वदथ स्वामी सामंतादीन् समंततः । जगतं बाहुवद्व्यादींस्तनयानितरानपि ॥ १ ॥
 प्रचूर्वापापे जगतं राज्यमादत्स्व वत्स नः । वयं संयमसाम्राज्यमुपादास्यामहेऽधुना ॥ २ ॥
 स्वामिनो वचसा तेन स्थित्वा ह्यणमधोमुखः । प्रांजलिर्जरतो नत्वा जगदैवं सगजदम् ॥ ३ ॥
 त्वत्पादपद्मपीठाग्रे लुगतो मे यथासुखम् । रत्नसिंहासने स्वामिन्नासीनस्य तथा नहि ॥ ४ ॥
 त्वदग्रे धावतः पट्टन्यां यथा मम सुखं विजो । सलीक्षसिंदुरस्कंधाधिरूढस्य तथा नहि ॥ ५ ॥
 त्वत्पादपंकजच्छायानिलीनस्य यथा सुखम् । जायते मे सितह्रन्नायह्रन्नस्य नो तथा ॥ ६ ॥
 त्वया विरहितः स्यां चेत्तत्किं साम्राज्यसंपदा । त्वत्सेवासुखदुग्धान्धे राज्यसौख्यं हि विंदुवत् ॥ ७ ॥
 स्वाम्यपीत्यवदज्जयमस्मान्निस्तावदुक्षितम् । पृथ्व्यां च पार्थिवाच्चावे मात्स्यो न्यायः प्रवर्तते ॥ ८ ॥
 वृश्चिर्वीं तदिमां वत्स यथावत्परिपालय । आदेशकारकोऽसि त्वमादेशोऽप्ययमेव नः ॥ ९ ॥
 सिद्धादेशं प्रजोरेवं स लंघितुमनीश्वरः । आमेत्यन्नापत गुरुष्वैषैव विनयस्थितिः ॥ १० ॥
 प्रणम्य स्वामिनं मूर्ध्ना विनीतो जगतस्ततः । सिंहासनमलंचक्रे पित्र्यं वंशमिवोन्नतम् ॥ ११ ॥
 स्वाम्यादेशादथामात्यसामंतानीरुपादिजिः । प्रजोरिव सुरैश्चक्रेऽन्निपेको जगतस्य तु ॥ १२ ॥
 तदा च शुशुभे तत्र पार्वण्डुसहोदरम् । स्वामिनः शासनमिवाख्यं जगतमूर्धनि ॥ १३ ॥

१ मात्स्यो न्यायो यथा गुरुलघुमत्स्या परस्परं भक्षयन्ति तद्वद्वाजान विना लोका अपि एव कुर्वन्ति ।

तत्पार्श्वयोश्चकासाते आपतंतौ च चामरौ । जरतार्द्धघयोर्देव्यच्छ्रियो दूताविवागतौ ॥ १४ ॥
 चकासामास वासोऽग्निमुक्तालंकरणैरपि । गुणैरिव स्वैरत्यंतविशदैर्द्वृषत्तमजः ॥ १५ ॥
 शशीव स नवो राजा महामहिमन्नाजनम् । नमश्चक्रे राजचक्रेणात्मकट्याणकाम्यया ॥ १६ ॥
 अथो ददौ बाहुबलिप्रभृतिभ्यो यथोचितम् । अन्येभ्योऽपि च पुत्रेभ्यो विभ्रज्य विषयान् विभ्रुः ॥ १७ ॥
 ततश्च सांवत्सरिकं दानमारजतं प्रभुः । कल्पद्रुम इव स्वेच्छाप्रार्थनानुगुणं नृणाम् ॥ १८ ॥
 यो येनाऽर्थी स तज्जुह्वात्वेवमाधोपणां विभ्रुः । चतुष्पथप्रतोदयादिस्थानेषूच्चैरकारयत् ॥ १९ ॥
 चिरञ्चष्टानि नष्टानि प्रह्नीणस्वामिकानि च । अतिप्रणष्टसेतूनि गिरिकुंजगतानि च ॥ २० ॥
 इमंशानस्थानगूढानि गुप्तानि च गृहांतरे । रजतस्वर्णरत्नादिधनान्याहृत्य सर्वतः ॥ २१ ॥
 वासवादिष्टधनदंप्रेरिता जृम्भकाः सुराः । ददतोऽपूरयन् नहुः पयांसीव पयोमुचः ॥ २२ ॥

त्रिजिर्विशेषकम् ॥

एकां कोटीं हिरण्यस्य लक्षान्यष्टौ च नाञ्जिः । दिने दिने ददौ सूर्योदयादाज्जोजनक्षणम् ॥ २३ ॥
 वत्सरेण हिरण्यस्य ददौ कोटीशतत्रयम् । अष्टाशीतिं च कोटीनां लक्षाशीतिं च नाञ्जिः ॥ २४ ॥
 जातसंसारैरागया दीक्षया स्वामिनो जनाः । शेषामात्रमदोऽगृह्णन्निह्नादानेऽपि नाधिकम् ॥ २५ ॥
 अथ वार्षिकदानांते वासवश्चक्षितासनः । नत्तयान्य इव जरतो जगवंतमुपास्थितः ॥ २६ ॥
 समं सुरवरैरञ्जस्कुञ्जहस्तैर्जगत्पतेः । दीक्षोत्सवाञ्जिपेकं स चक्रे राज्याञ्जिषेकवत् ॥ २७ ॥

मंक्षूपनीतं तदधिकारिणैव बलारिणो । दिव्यालंकारवस्त्रादि पर्यधत्त जगद्विभुः ॥ २७ ॥
 अनुत्तरविमानानां विमानमिव किंचन । सुदर्शनाख्यां शिविकां पत्ये हरिसूत्रयत् ॥ २८ ॥
 दत्तहस्तो महेंद्रेण शिविकामारुरोह ताम् । प्रभुः प्रथमनिःश्रेणीमिन लोकाग्रनेत्रमनः ॥ ३० ॥
 आदौ रोमांचितैर्मल्लैर्मत्यैस्तदनंतरम् । उद्दध्रे शिविका मूर्त्तपुष्पञ्चार इवात्मनः ॥ ३१ ॥
 वर्यमंगलतूर्याणि ताडितानि सुरासुरैः । अपूरयन् दिशो नादः पुष्करावर्त्तका इव ॥ ३२ ॥
 चकासे चामरदंष्ट्रं पार्श्वतस्त्रिजगत्पतेः । नैर्मद्वयमिव मूर्तिस्थं परलोकेहलोकयोः ॥ ३३ ॥
 प्रीणितश्रवणो नृणामुच्चैर्जयजयारवः । चक्रे पत्युर्वैदिवृंदैश्च वृंदाकरव्रजेः ॥ ३४ ॥
 नाथोऽपि शिविकारूढः पश्चि गच्छन्नराजत । सुरोत्तमनिमानस्थशश्वत्प्रतिमोपमः ॥ ३५ ॥
 जगवंतं यथायातं दृष्ट्वा सर्वेऽपि नागराः । संभ्रमादन्वधावंत पितरं बालका इव ॥ ३६ ॥
 दूरतः स्वामिनं ङ्गुं जीमूतमिव केकिनः । उच्चपादपशालासु केचिदारुरुहूनराः ॥ ३७ ॥
 केचिच्च स्वामिनं ङ्गुमारूढा मार्गवेक्ष्मसु । चंज्रातपमिव प्रौढं सूर्यातपमजीगणन् ॥ ३८ ॥
 अश्वान्नारुरुहुः केपि कालदेपासहिष्णवः । त्वरितं स्वयमेवाश्वा इव पुहुविरे पश्चि ॥ ३९ ॥
 अंतः प्रविश्य लोकानां केपि वारामिवातपः । अग्रे प्रादुर्भवन्ति स्म स्वामिनो दर्शनेच्छया ॥ ४० ॥
 अग्नि त्रिभुवनाधीशं धावंत्यः काश्चिदंगनाः । वेगाद्बुद्धितहारेण लाजांजलिमिवामुचन् ॥ ४१ ॥
 आगच्छतो जगन्नर्चुरग्रे तस्थुर्दिदृक्षया । कटिस्थवालाश्चारूढवानरा इव वीरुंधः ॥ ४२ ॥

१ मधु शीघ्र । २ बलारिणा इन्द्रेण । ३ पुष्करावर्तकाः प्रलम्बगेषाः । ४ लाजांजलिं भ्रष्ट्रीणांजलि । ५ वीरुधो लताः ।

जुजानुन्नयतः सख्योः काश्चिदालंब्य सत्वरम् । कृत्वा पक्षाविवागह्नन् कुचकुञ्जरावसाः ॥ ४३ ॥
 गतिर्गमकरान् जारान् स्वान्नितंबान् मृगीदृशः । निनिन्दुः काश्चन स्वामिप्रेक्षणाक्षकांक्षया ॥ ४४ ॥
 शुक्लकौसुंजवसना वर्त्मवेष्टमकुलांगनाः । पूर्णपात्रं दधुः काश्चित्सेडुसंध्यासहोदराः ॥ ४५ ॥
 काश्चिदप्यंचलान्पाणिपद्मैश्चपलावोचनाः । चामराणीव चलयामासुरावोक्ते प्रभोः ॥ ४६ ॥
 काश्चिदप्यञ्जिनात्रेयं नार्यो लाजान्निचिच्छिपुः । आत्मानः पुण्यबीजानि वपंत्य इव निर्जरम् ॥ ४७ ॥
 काश्चिदप्यञ्जिनात्रेयं नार्यो लाजान्निचिच्छिपुः । आत्मानः पुण्यबीजानि वपंत्य इव निर्जरम् ॥ ४८ ॥
 चिरं जीव चिरं नंदेत्याद्याशीर्वचनानि च । काश्चिज्जगुर्निजकुलसुवासिन्य इवोच्चकैः ॥ ४९ ॥
 निश्चलाद्व्यश्चलाद्वयोऽपि मंछुगा मंदगा अपि । प्रच्युं पश्यंत्योन्यांस्तथाचूवन् पुरयोषितः ॥ ५० ॥
 नजस्यश्च समापेतुरपि देवाश्चतुर्विधाः । महाविमानैः कुर्वाणा एकह्नायं महीतलम् ॥ ५१ ॥
 मदांजोवर्षिञ्चिः केचित्कुंजरैर्निर्जरोत्तमाः । आपतंतो विदधिरे दिवं मेघमयीमिव ॥ ५२ ॥
 अपरे गगनांचोधेस्तैर्हैस्तुरगैस्तमैः । कशानौदंडसहिता आपतन् पतिमीक्षितुम् ॥ ५३ ॥
 मूर्तिमद्भिः पवमानैरिवातिशयिरंहसा । स्यंदनैर्धुसदः केचिदासदन्नाचिन्दनम् ॥ ५४ ॥
 अन्योन्यं वाहनक्रीडाप्रतिज्ञातपणा इव । प्रतीक्षांचक्रिरे मित्रमपि न त्रिदिवौकसः ॥ ५५ ॥
 स्वाम्यसौ स्वाम्यसावेवं कथयंतो मिथः सुराः । वाहनानि स्थिरीचक्रुः प्राप्ताग्रामा इवाध्वगाः ॥ ५६ ॥
 विमानहर्म्यैः करिञ्चिस्तुरगैः स्यंदनैरपि । नजस्यचूद्धृतीयेव विनीता नगरी तदा ॥ ५७ ॥
 परिवत्रे जगन्नाथः प्रकृष्टसुरमानुषैः । मानुषोत्तरशिखरीवाहस्करनिशाकैः ॥ ५८ ॥

पार्श्वयोर्जरतबाहुबलित्र्यामुपसेवितः । रोधोऽन्यामिव पाथोर्धिर्वासे वृषत्रध्वजः ॥ ५८ ॥
 अष्टानवत्या तनयैर्विनीतैरपरैरपि । अन्वगामि जगत्स्वामी यूथनाथ इव द्विपैः ॥ ५९ ॥
 माता पत्न्यौ च पुत्र्यौ च स्त्रियोऽन्या अपि साश्रवः । सावक्ष्यायकणाः पद्मिन्य इव प्रभुमन्वगुः ॥ ६० ॥
 विमानमिव सर्वाश्रसिद्धं प्राक्तनजन्मनि । नाम्ना सिद्धान्तमुद्यानमाससाद जगत्पतिः ॥ ६१ ॥
 तस्माच्च शिविकारत्नात्संसारदिव निर्ममः । समुत्तार नात्रेयस्तत्राशोकतरोस्तले ॥ ६२ ॥
 तानि वस्त्राणि माह्वानि नृषूणानि च नात्रिभूः । उष्णांचकार सपदि कषायानिव सर्वतः ॥ ६३ ॥
 कोमलं धवलं सूक्ष्मं स्यूतं चंद्रकैरिव । देवदूष्यं देवराजः स्कंधदेशे न्यधाद्विभोः ॥ ६४ ॥
 तदा च चैत्रैर्बहुलाष्टम्यां चंद्रमसि स्थिते । नक्षत्रमुत्तराषाढामहोत्तरे च पश्चिमे ॥ ६५ ॥
 नवजायजयारावकोलाहलमिषाद्भृशम् । उज्जिरद्भिर्मुदमिव वीक्ष्यमाणौ नरामरैः ॥ ६६ ॥
 उच्चखान चतस्सृजिर्मुष्टिभिः शिरसः कचान् । चतसृन्त्यो दिग्भ्यः शैषामिव दातुमनाः प्रभुः ॥ ६७ ॥
 त्रिजिर्विशेषकम् ॥

प्रतीव्रति स्म सौधर्माधिपतिः कुंतलान् प्रभोः । वस्त्रांचले वर्णोत्तरंतुमंरुनकारिणः ॥ ६८ ॥
 मुष्टिना पंचमेनाथ शेषान् केशान् जगत्पतिः । समुच्चिखनिषेधेवं ययाचे नमुचिद्विषा ॥ ६९ ॥
 नाथ त्वदंशयोः स्वर्णरुचोर्मरकतोपमा । वातानीता विजात्येषा तदास्तां केशवद्वरी ॥ ७० ॥
 तथैव धारयामास तामीशः केशवद्वरीम् । याञ्चामेकांतत्रक्तानां स्वामिनः खंडयंति न ॥ ७१ ॥

१ रोधोभ्या तटाभ्या । २ चैत्रबहुलाष्टम्या चैत्रकृष्णाष्टम्या । ३ शेषा प्रसादमाला । ४ समुत्खनिदुभिच्छृङ्खला ।

अखंडितब्रह्मार्थमहातेजोविवस्वते । जगवन्मन्मथध्वांतमथनाथ नमोऽस्तुते ॥ ८६ ॥
 सर्वमेकपदे नाथ पृथिव्यादिपरिग्रहं । पदार्थवत्त्यक्तवते तुज्यं मुक्त्यात्मने नमः ॥ ८७ ॥
 तुज्यं नमः पंचमहाव्रतचारककुक्षते । संसारसिंधुतरणकर्मणाय महात्मने ॥ ८८ ॥
 महाव्रतानां पंचानामिव पंचापि सोदराः । बिभ्रते समितीस्तुज्यमादिनाथ नमो नमः ॥ ८९ ॥
 आत्मारामैकमनसे वचःसंवृत्तिशालिने । सर्वचेष्टानिवृत्ताय नमस्तुज्यं त्रिगुप्तये ॥ ९० ॥
 इति नाथमजिष्टुत्य यथास्थानं ययुस्तदा । जन्मान्निपेकवन्नदीश्वरमध्येन नाकिनः ॥ ९१ ॥
 प्रणम्य नाथं जतरबाहुबद्ध्यादयोऽपि ते । जग्मुर्निजनिजस्थानं कथंचिदमरा इव ॥ ९२ ॥
 अनुप्रव्रजितैः कल्लमहाकल्हादिचिन्तैः । अनुयातः प्रभुर्मौनी क्षां विहर्तुं प्रचक्रमे ॥ ९३ ॥
 जगवान् पारणाहेपि जिज्ञां न प्राप कुत्रचित् । जिज्ञादानानजिज्ञो हि तदैकांतऋजुर्जनः ॥ ९४ ॥
 केऽपि वेगपराचूतोच्चैःश्रवस्कांस्तुरंगमान् । शौर्यनिर्जितदिशागानपरे नागकुंजरान् ॥ ९५ ॥
 रूपलावण्यविजिताप्सरसः केऽपि कन्यकाः । विद्युद्विभ्रमधारीणि केचिदाचरणानि तु ॥ ९६ ॥
 नानावर्णानि संध्याज्जालीव वासांसि केचन । माह्वदामानि मंदारदामस्पृक्षीनि केपि च ॥ ९७ ॥
 केचित्कांचनराशिं च मेरुशृंगसहोदरम् । रोहणाचलचूलाग्रं रत्नकूटमथापरे ॥ ९८ ॥
 स्वामिने दौकयामासुर्दोका जिज्ञार्थमीयुषे । राजानमेव नाथं स्म जानते ते हि पूर्ववत् ॥ ९९ ॥
 पंचजिः कुलकम् ॥

त्रिदशमलक्ष्मणोऽपि स्वाम्यदीनमनाः सदा । विहरन् जंगमं तीर्थमिव पृथ्वीमपावयत् ॥ १०० ॥
 सप्तधातुविनाच्छतशरीर इव सुस्थितः । जगवान्छुत्पिपासादीनधिसेहे परीपहान् ॥ १०१ ॥
 अनुयातः श्वाभिर्नोऽन्ते पोता इव समीरणम् । तथैव विरहंति स्म राजानो दीक्षिताः स्वयम् ॥ १०२ ॥
 अथ छुदादिभिः क्लृप्तास्तत्त्वज्ञानविवर्जिताः । स्वबुद्धानुगुणं दधुस्ते राजन्यास्तपस्विनः ॥ १०३ ॥
 किंपाकानीव नास्येप फलानि मधुराण्यपि । न स्वादून्यपि पिबति द्वापणीव पर्यासि च ॥ १०४ ॥
 परिकर्मानपेक्षश्च न स्नाति न विक्षिपति । वस्त्रालंकारमाह्वयानि नोपादत्ते च जारवत् ॥ १०५ ॥
 आदिग्यते शैल इव वातोद्धूताध्वधूद्विभिः । नितातं सहते मूर्ध्नि ललाटं तपमातपम् ॥ १०६ ॥
 शयनादिविहीनोऽपि नायासमनुगच्छति । न परिक्षिप्यते शीतोष्णान्यां गिरिवैरेन्नवत् ॥ १०७ ॥
 न हि ह्युधां गणयति न जानाति तृषामपि । सवैरः ह्यत्रिय इव निजामपि न सेवते ॥ १०८ ॥
 अस्माननुचरीचूतान् कृतागैस इवाधुना । न प्रीणयति दृष्ट्यापि संकथायास्तु का कथा ॥ १०९ ॥
 अपि पुनः कलत्रादिपरिग्रहपराङ्मुखः । न जानीमः किमपि यच्चित्ते चिंतयति प्रभुः ॥ ११० ॥

अष्टभिः कुलकम् ।

अथ कञ्चमहाकण्ठौ चर्चुरन्यणसेवकौ । आत्मवृन्दपुरोचूतावित्यूचाते तपस्विभिः ॥ १११ ॥
 कैष स्वामी ह्युज्जयी क वयं वान्नकीटकाः । क वा जितपिपासोयं क वयं वारिदंडुराः ॥ ११२ ॥
 क चायमातपजयी क च्छायामत्कुणा वयम् । क शीतापरिचूतोऽयं क शीतकपयो वयम् ॥ ११३ ॥

१ नावः । २ गिरिहस्तिवत् । ३ कृतापराधान् । ४ समीपसेवकौ । ५ वारिदंडुरा जलेभेकाः ।

क्व च निज्जदरिद्रोयं क्व निज्जगारा वयम् । कायं नित्यमनासीनो वयं कासनपंगवः ॥ ११४ ॥
 व्रतेऽनुगमनं चर्तुस्तदस्माज्जिः प्रचक्रमे । उदन्वह्यधनविधौ काकैरिव गरुत्मतः ॥ ११५ ॥
 किं निजान्येव राज्यानि गृह्णीमो जीविकाकृते । किं तु तानि गृहीतानि जरतेन क्व गम्यताम् ॥ ११६ ॥
 किं वा ब्रजामो जरतमेव जीवनहेतवे । अस्माकं स्वामिनं हित्वा गतानां तत एव श्रीः ॥ ११७ ॥
 तदार्यौ कार्यमूढानां किं कार्यं ब्रूतमद्य नः । अग्रेपि नित्यमासन्नौ भ्रात्राजिह्वौ युवां विज्जोः ॥ ११८ ॥
 तावद्येवं वच्चापाते स्वयंभूरमण्णबुधेः । आसाद्यते यदिस्तौघो भ्रात्रोपि स्वामिनस्तदा ॥ ११९ ॥
 अग्रेपि स्वामिनादिष्टमेव नित्यमकृष्यहि । अधुना कृतमौनस्तु नादिशत्येष किंचन ॥ १२० ॥
 वित्थ यूयं यथा नैव विद्मो नावां तथैव हि । गतिः समाना सर्वेषां ब्रूतावां किमु कुर्वहे ॥ १२१ ॥
 संज्यूयाऽऽलोच्य सर्वेपि गंगातीरवनानि ते । जेजुर्बुज्जिरे स्वैरं कंदमूलफलाद्यथ ॥ १२२ ॥
 प्रावर्त्तत ततः कालात्तापसा वनवासिनः । जटाधराः कंदफलाद्याहारा इव जूतले ॥ १२३ ॥
 अथ कल्लमहाकल्लतनयौ विनयान्वितौ । स्वाम्यादेशात् दूरदेशांतराणि गतपूर्विणौ ॥ १२४ ॥
 आयांतौ नमिबिबिनामानौ तद्वनाध्वना । अपश्यतां स्वपितरावित्यचित्तयतां च तौ ॥ १२५ ॥ युग्मम् ॥
 नाथे वृषचनाथेपि किमनाथाविवेदशीम् । अवस्थां प्रतिपेदाते पितरावावयोस्मौ ॥ १२६ ॥
 क्व तच्छीनांशुकमिदं किरतार्हं क्व वटकलम् । क्व सोंगरागो वपुषि चूरजः क्व पशूचितम् ॥ १२७ ॥
 क्व माद्व्यगर्जो धम्मिद्वः क्व जटा वटवृक्षवत् । क्व गजारोहणं कैष पादचारः पदातिवत् ॥ १२८ ॥

त्रिसंध्यं च प्राण्मयैवं यथाचाते कृतांजली । आवयोर्नापरः स्वामी स्वामिन् राज्यप्रदो जय ॥ १४४ ॥
 अन्येद्युर्धरणो नागकुमाराणामधीश्वरः । श्राद्धः समाययौ तत्र स्वामिपादान्विवंदिषुः ॥ १४५ ॥
 स्वामिनं सेवमानौ तौ याचमानौ श्रियं ततः । बालाविव कृजू नागराजः साश्वर्यमैक्षत ॥ १४६ ॥
 स तौ जगाद पीयूषस्यंदसोदरया गिरा । कौ युवां किं च याचेथे दृढं विरचिताग्रहौ ॥ १४७ ॥
 संवत्सरं जगत्स्वामी महादानं किमीप्सितम् । प्रददावनवह्निन्नं तदानीं क गतौ युवाम् ॥ १४८ ॥
 वर्तते संप्रति स्वामी निर्ममो निष्परिग्रहः । रोपतोपविनिर्मुक्तो निराकाङ्क्षो वपुर्ग्रपि ॥ १४९ ॥
 स्वामिनः सेवकः कश्चिदेषोपीति सगौरवम् । धरणं पद्मगाधीशं प्रत्यूचतुरुज्रावपि ॥ १५० ॥
 भृत्यावावामसौ जर्त्ता क्वचिदध्यादिशैस्त्वयम् । राज्यं विज्ज्य सर्वेज्यः स्वपुत्रेज्यो ददावथ ॥ १५१ ॥
 अपि प्रदत्तसर्वस्वो दातासौ राज्यमावयोः । अस्ति नास्तीति का चिंता कार्या सैवैव सेवकैः ॥ १५२ ॥
 याचेथां जरतं गत्वा स्वामिवत्स्वामिञ्चूरपि । इत्युक्तौ धरणेज्जैः पुनस्तावेवमूचतुः ॥ १५३ ॥
 विश्वस्वामिनवाच्यामुं कुर्वः स्वाम्यंतरं न हि । कटपपादपमासाद्य कः कैरीरं निषेवते ॥ १५४ ॥
 आवां याचावहे नान्यं विहाय परमेश्वरम् । पयोमुचं विमुच्यान्यं याचते चातकोऽपि किम् ॥ १५५ ॥
 स्वस्त्यस्तु जरतादिभ्यस्तव किं चिंतया तथा । स्वामिनोऽस्माद्यद्भवति तद्भवत्वपरेण किम् ॥ १५६ ॥
 तदुक्तिमुदितोऽवादीदथेदं पद्मेश्वरः । पातालपतिरपोऽस्मि स्वामिनोऽस्यैव किंकरः ॥ १५७ ॥
 महाज्जागौ महासत्त्वौ स्वाम्यसावेव नापरः । सेवनीय इति दृढा प्रतिज्ञा साधु साधु वः ॥ १५८ ॥

१ क्वचिदध्यादिदेश च इत्यपि क्वचित्पाठः । २ अन्यं स्वामिन । ३ करीराख्य वृक्ष । ४ चातकश्चापक्षी ।

शुवनस्वामिनोऽमुष्य सेवया राज्यसंपदः । पुमांसमुपसर्पति पाशाकृष्टा इव द्रुतम् ॥ १५९ ॥
 सेवया चास्य वैताड्यगिरौ विद्याधरेज्जता । नितांतसुलजैवेह प्रालंबफलवनवृणाम् ॥ १६० ॥
 सेवामात्रेण चामुष्य चवननाधिपतिश्रियः । अयत्नप्राप्यतां यांति पादाधःस्थनिधानवत् ॥ १६१ ॥
 अमुं च सेवमानानां पुंसामुपनमत्यलम् । वशंवदा व्यंतरैर्जश्रीः कार्मणवशादिव ॥ १६२ ॥
 अस्यैव सेवकं ज्योतिष्पतिश्रीरपि सत्वरम् । स्वयं वृणीते सुन्नगं स्वयंवरवधूरिव ॥ १६३ ॥
 न्रवंत्यस्यैव सेवातः पौरंदर्योऽपि संपदः । वसंतादिव जायंते विचित्राः कुसुमर्जयः ॥ १६४ ॥
 अस्यैव सेवनादाशु लजंते दुर्लभामपि । अहमिंजश्रियं मुक्तेरिव यामिं कनीयसीम् ॥ १६५ ॥
 अमुमेव जगन्नाथं सेवमानः शरीरच्चाक् । प्रामोत्यपुनरावृत्ति सदानंदमयं पैदम् ॥ १६६ ॥
 इह त्रिभुवनार्धीशः सिद्धरूपः परत्र च । असाविव न्रवेदेही स्वामिनोस्यैव सेवया ॥ १६७ ॥
 दासोहं स्वामिनोऽमुष्य युवामपि च सेवकौ । तत्सेवायाः फलं विद्याधरैश्वर्यं ददामि वाम् ॥ १६८ ॥
 स्वामिसेवासमेवैतद्दुध्येथां हंत मान्यथा । उद्योतोऽरुणजन्मापि सूर्यजन्मैव यद्भुवि ॥ १६९ ॥
 संबोध्यैवं ददौ गौरीप्रज्ञसिप्रमुखास्तयोः । अष्टचत्वारिंशद्विद्यासहस्रीः पाठसिद्धिदाः ॥ १७० ॥
 आदिदेश च वैताड्ये गत्वा श्रेणिद्वये युवाम् । नगराणि परिष्ठाप्य कुर्वाथां राज्यमद्भ्यम् ॥ १७१ ॥
 नत्वाहंतं तौ विमानं पुष्पकारुण्यं विकृत्य च । आरुह्य च प्रचलितौ पन्नगस्वामिना समम् ॥ १७२ ॥
 स्वामिसेवातरुफलभूतां तां संपदां नवाम् । गत्वा पित्रोः कल्लमहाकल्लयोस्तावशंसताम् ॥ १७३ ॥

ज्ञापयामासतुः स्वर्द्धिं गत्वायोध्यापतेश्च तौ । मानिनां मानसिद्धिर्हि सफला स्थानदर्शनाम् ॥ १७४ ॥
 तत्र स्वजनमादाय सर्वं परिजनं च तौ । विमानवरमारोह्य प्रतैवैताढ्यमीयतुः ॥ १७५ ॥
 प्रांतयोर्दवणांजोधिबीचीनिचयचुंबितम् । पूर्वापरदिशोरंतरमोनदंडमिव स्थितम् ॥ १७६ ॥
 आघाटचूतं जरतदक्षिणोत्तरज्जागयोः । पंचाशतं योजनानि दक्षिणोत्तरयोः पृथुम् ॥ १७७ ॥
 षट् योजनानि सक्रोशान्यवगाढं महीतले । उत्सेधं धारयंतं च पंचविंशतियोजनीम् ॥ १७८ ॥
 प्रसारिताभ्यां बाहुज्यामिव दूराद्धिमात्रिणा । गंगासिंधुस्रवंतीभ्यां समाश्रिद्धं समंततः ॥ १७९ ॥
 जरतार्धश्रियो लीलाविश्रामसदने इव । खंडप्रपातातमिस्त्राजिधाने दधतं गुहे ॥ १८० ॥
 सिंहायतनकूटेन शाश्वतप्रतिमाजुषा । बिभ्राणमद्भुतां शोभां सुमेरुमिव चूलया ॥ १८१ ॥
 नानारत्नमयान्युच्चैर्लीलास्थानानि नाकिनाम् । नवग्रैवेयकाणीव नवकूटानि बिभ्रतम् ॥ १८२ ॥
 ऊर्ध्वं योजनविंशत्या दक्षिणोत्तरपार्श्वयोः । दधानं व्यंतरावासश्रेण्या निर्वसने इव ॥ १८३ ॥
 आमूलचूलिकं चारुकदधौतशिलामयम् । पृथिव्यां पादकटकमिवैकं विच्युतं दिवः ॥ १८४ ॥
 मरुदांदोलितोद्दामशाखिशाखाचुजैर्मुहुः । आह्वयंतमिवारात्तौ वैताढ्यनिरिमापतुः ॥ १८५ ॥

दशजिः कुलकम् ॥

क्मातलाद्दशयोजिन्या उपरिष्टान्नमिर्नृपः । तत्रादौ दक्षिणश्रेण्यां चक्रे पंचाशतं पुरीः ॥ १८६ ॥
 प्राक्किन्नरनरगीतं बाहुकेतुपुरं ततः । पुंरुरीकं हरिक्तेतु सेतुकेतुपुरं तथा ॥ १८७ ॥

१ सीमारूप । २ उत्सेधमौन्नित्य । ३ वस्त्रे इव ।

सर्पारिकेनगरं श्रीबाहु श्रीगृहं तथा । लोहार्गलारिजये च स्वर्गलीलापुरं तथा ॥ १८८ ॥
 सप्तार्गलपुरं वज्रविमोकनगरं तथा । तथा महीसारपुरं जये सुकृतमुख्यपि ॥ १८९ ॥
 वज्रांगलपुरं बहुमुखा रता च विरतापि च । आखंरुदपुरं चापि विलासयोनिपत्तनम् ॥ १९० ॥
 चतुर्मुखी बहुमुखा रता च विरतापि च । आखंरुदपुरं कुसुमपुर्यपि ॥ १९१ ॥
 अपराजितकांचीदामाख्ये सुविनयं नमः । देमंकरं सहचिह्नपुरं चन्द्रासपुरं तथा ॥ १९२ ॥
 संजयंती शक्रपुरं जयंती वैजयंत्यपि । विजया द्वैमंकरि च चन्द्रासपुरं तथा ॥ १९३ ॥
 रविचासपुरं सप्तचतुर्वावासमेव च । सुविचित्रं महाघ्नं च चित्रकूटं त्रिकूटकम् ॥ १९४ ॥
 वैश्रवणकूटशशिपुरं रविपुरं तथा । विमुखीबाहिन्यौ सुमुखी नित्योद्योतिनी तथा ॥ १९५ ॥
 श्रीरथनूपुरचक्रवाटं तु नगरोत्तमम् । एषां पुराणां मध्यस्थमध्यवास स्वयं नमिः ॥ १९६ ॥
 तथैव चोत्तरश्रेण्यां विनमिः पर्यसूत्रयत् । षष्ठं पुराणि सद्योपि नागराजस्य शासनात् ॥ १९७ ॥
 पुर्यर्जुनी वारुणी च वैरिंहारिणी तथा । कैलासवारुणी विद्युद्दीप्तं किलिकिलं तथा ॥ १९८ ॥
 चारुचूरामणिश्चैव चन्द्राचूषणं तथा । वंशवत्कुसुमचूलं हंसगर्जं च मेघकम् ॥ १९९ ॥
 शंकरं लक्ष्मिहर्म्यं च चामरं विमलं तथा । असुमत्कृतं च शिवमंदिरं वसुमत्यपि ॥ २०० ॥
 सर्वसिद्धस्तुतं चैव सर्वशत्रुजयं तथा । केतुमातांकनगरमिन्द्रकांताचिधं ततः ॥ २०१ ॥
 महानंदनाशोकं च वीतशोकं विशोककम् । सुखालोकादकतिलकनक्षत्रस्तिलकान्यपि ॥ २०२ ॥
 मंदिरं कुमुदकुंदं ततो गगनवद्वज्रम् । युवतीतिलकसंज्ञमवनीतिलकं ततः ॥ २०३ ॥

१ धरणेन्द्रस्य । २ सुखालोक-थलकतिलक-नभस्तिलक चेति नामत्रय ।

सगंधर्वं मुक्तहारं ततोऽनिमिषविष्टपम् । अग्निज्वाला गुरुज्वाला श्रीनिकेतपुरं तथा ॥ २०३ ॥
ततो जयश्रीनिवासं रत्नकुल्लिशपत्तनम् । वसिष्ठाश्रयं ब्रविणजयं चाथ सन्नद्धम् ॥ २०४ ॥
अज्ञासद्यपुरं तरमात्फेनशिखरमायथ । गोक्षीखरशिखराजिधानं तदनंतरम् ॥ २०५ ॥
वर्यक्षोत्रशिखरकं गिरिशिखरकं ततः । धरणीवारणीसंज्ञं सुदर्शनपुरं ततः ॥ २०६ ॥
दुर्गं दुर्धरमाहेंद्रं विजयं च सुगंधिनी । सुरतनागरपुरं ततो रत्नपुराजिधम् ॥ २०७ ॥
एषां प्रधानचतुर्षु तु पुरं गगनवह्मम् । विनमिः स्वयमध्यष्टा(ब्ज)धरणेन्द्रमधिष्ठितः ॥ २०८ ॥
ते च विद्याधरश्रेण्यौ शुशुचाते महर्षिके । ऊर्ध्वस्थव्यंतरश्रेण्याविवाधःप्रतिबिंबिते ॥ २०९ ॥
ग्रामाननेकशः कृत्या तौ शाखानगराणि च । स्थापयामासतुः स्थानौचित्याज्जनपदानपि ॥ २१० ॥
यस्माद्यस्माज्जनपदान्नीत्वा तत्राहिता नराः । तत्संज्ञयैव तत्रापि ताभ्यां जनपदाः कृताः ॥ २११ ॥
तेष्वथो नमिविन्मयी पुरेष्वधिसत्तं विष्टुं । स्थापयामासतुर्नोजिनंदनं मनसीव तौ ॥ २१२ ॥
मा विद्यादुर्मदा विद्याधराः कार्युः स्म दुर्नेयम् । धरणेन्द्रस्ततस्तेषां मर्यादामेवमादिशत् ॥ २१३ ॥
जिनानां जिनचैत्यानां तथा चरमवर्धणम् । प्रतिमां प्रतिपन्नानां सर्वेषां चानगारिणाम् ॥ २१४ ॥
पराचवं दंघनं च ये करिष्यंति दुर्मदाः । विद्यास्त्यक्ष्यंति तान् सद्यः कृतावस्थानिव श्रियः ॥ २१५ ॥ शुभं ॥
सात्मस्त्रीकं हनिष्यंति ये नरं येऽपि च स्त्रियम् । रमयिष्यंत्यनिहन्तीर्विद्यास्त्यक्ष्यंति तान् क्षणात् ॥ २१६ ॥

उच्चैरुदीर्य मर्यादामेवमाचञ्जलादिकीम् । अक्षीद्विखदहिंस्वामी रत्नचित्तिप्रशस्तिषु ॥ ११७ ॥
 विद्याधराधिराजत्वे सप्रसादं निवेदय तौ । विरचय्य व्यवस्थां च धरणेज्जस्तिरोदधे ॥ ११८ ॥
 गौरीणां नाम्ना गौरिया मनूनां मनुपूर्वकाः । गंधारीणां तु गांधारा मानवीनां तु मानवाः ॥ ११९ ॥
 कौशिकीनां तु विद्यानां कौशिकीपूर्वका मताः । विद्यानां ऋमितुंभानां कीर्तिता ऋमितुंभकाः ॥ १२० ॥
 विद्यानां मूलवीर्याणां विश्रुता मूलवीर्यकाः । शंकुकानां शंकुकास्तु पांशुकीनां तु पांशुकाः ॥ १२१ ॥
 काक्षीनां काक्षिकेयास्तु श्वपाकीनां श्वपाककाः । मातंगीनां तु मातंगाः पार्वतीनां तु पार्वताः ॥ १२२ ॥
 वंशालयानां विद्यानां ख्याता वंशालया इति । विद्यानां पांसुमूलानां प्रथिताः पांसुमूलकाः ॥ १२३ ॥
 विद्यानां वृद्धमूलानां विख्याता वृद्धमूलकाः । खस्वविद्याख्यया ख्याता निकायाः योमशाऽजवन् ॥ १२४ ॥

षड्भिः कुलकं ॥

एवं विद्याधराणां तु निकाया नमिच्छुजा । आदीयंत विज्ज्याष्टावष्टौ विनमिना पुनः ॥ १२५ ॥
 स्वके स्वके निकाये च स्वकाय इव चक्रितः । स्थापयांचक्रिरे तान्यां विद्याधिपतिदेवताः ॥ १२६ ॥
 तौ नित्यमृषत्रस्वामिमूर्तिपूजाकृतदणौ । धर्मानाबाधया जोगान् बुजुजाते सुराविव ॥ १२७ ॥
 क्षीपांतजगतीजालकटकेषु कदापि तौ । रेमाते सह कांताभिः शक्नेशानाविवापरौ ॥ १२८ ॥
 सुमेरुशैलोद्यानेषु कदाचिन्नंदनादिषु । सदानंदौ विजह्राते स्वैरिणौ तौ समीरवत् ॥ १२९ ॥
 नंदीश्वरादितीर्थेषु जगन्तुस्तौ कदाचन । शाश्वतप्रतिमाच्चर्यै श्राद्धश्रीणां फलं ह्यदः ॥ १३० ॥

१ यावच्चन्द्रोदयं । २ धरणेन्द्रः । ३ ऋषभस्वामिमूर्तिपूजाया कृतोत्सवौ । ४ श्रावकश्रीणा ।

तौ कदाचिद्विदेहादिक्षेत्रेषु श्रीमदर्हताम् । गत्वा समवसरणे पपतुर्वाक्सुधारसम् ॥ २३१ ॥
 चारणश्रमणेभ्यश्च कदाचिद्धर्मदेशनाम् । तौ शुश्रुवतुस्त्कर्णौ गीतं युवमृगाविव ॥ २३२ ॥
 सम्यक्तवंतावक्षीणकौशौ विद्याधरावृतौ । त्रिवर्गवाधया राज्यं यश्चावत्तौ प्रचक्रतुः ॥ २३३ ॥
 ते तु कञ्चमहाकञ्जादयो राजन्यतापसाः । गङ्गाया दक्षिणे कूले मृगा इव वनेचराः ॥ २३४ ॥
 वल्कलान्नादनधराः पादपा इव जङ्गमाः । आहारमुघ्रांतमिवास्पृशंतो गृहमेधिनाम् ॥ २३५ ॥
 चतुर्थषष्ठादितपःपरिशोषितधातुकम् । धारयंतः कृशतरं रिक्तैस्त्रोपमं वपुः ॥ २३६ ॥
 झुञ्जानाः पारणहेपि शीर्णपर्णफलादिकम् । हृदये जगवत्पादान् ध्यायंतोऽस्थुरनन्यगाः ॥ २३७ ॥

॥ चतुर्भिः कलापकम् ॥

आर्यानार्येषु मौनेन विहरन् जगवानपि । संवत्सरं निराहारश्चितयामासिवानिदम् ॥ २३८ ॥
 प्रदीपा इव तैलेन पादपा इव वारिणा । आहारेणैव वर्त्तते शरीराणि शरीरिणाम् ॥ २३९ ॥
 विचत्वारिंशता जिज्ञादोषैर्भृशमदूषितः । स तु वृत्त्या माधुकैर्या काले ग्राह्योऽनगारिणा ॥ २४० ॥
 अद्यापि यदि वाहारमतिक्रान्तदिनेष्विव । न गृह्णाम्यत्रिग्रहाय किं तत्तिष्ठेत्पुनर्यदि ॥ २४१ ॥
 अमी सहस्राश्चत्वार इवाञ्जोजनपीमिताः । तदा ज्रंगं ग्रहीष्यन्ति चाविनो मुनयोऽपरे ॥ २४२ ॥
 स्वामी मनसिकृत्यैवं जिज्ञार्थं चक्षितस्ततः । पुरं राजपुरं प्राप पुरमंस्तममंनम् ॥ २४३ ॥
 तस्मिन् पुरे बाहुबलिसूनोः सोमप्रजस्य तु । राज्ञः कुमारिण तदा स्वप्ने श्रेयांसञ्चूजा ॥ २४४ ॥

१ धर्मार्थकामावाधया । २ रिक्ता या चर्ममयी भस्मा सा उपमा यस्य तत् । ३ मधुकरो अमरस्तत्सम्बन्धिन्या ।

कोप्यजहपन्मम हयान् गृहाणार्कहयोपमान् । किमातिथेयाग्रहणादयोग्यान्विदधासि नः ॥ १५ए ॥
 कोप्युवाचादत्स्व रथान् सनाथान् जात्यवाजिभिः । किमेज्जिर्ननु कत्तव्यं पादचारिणि जर्त्तरि ॥ १६० ॥
 कोप्यूचेऽमूनि पक्कानि सहकारफलानि नः । उपादत्स्व प्रजो मावमंस्थाः प्रणयिनं जनम् ॥ १६१ ॥
 कोप्यन्नाषिष्ठ तांवूलवल्लीपत्राण्यमूनि मे । क्रमुकाण्यप्युपादत्स्व प्रसीदैकांतवत्सल ॥ १६२ ॥
 बन्नापे काश्चिदप्येवमपराञ्चं नु किं मया । यदश्रुण्वन्निव स्वामिन्नुत्तरं न प्रयच्छसि ॥ १६३ ॥
 इत्यर्थ्यमानोऽकटपत्वाद्गृह्णन् किमपि प्रभुः । गेहं गेहमुपेयाय ऋद्धमुद्धामिवोडुपः ॥ १६४ ॥
 प्रातःकाले शैकुन्तीनामिव कोलाहलं तदा । पौराणं परिशुश्राव श्रेयांसः स्वाश्रयस्थितः ॥ १६५ ॥
 किमेतदिति तेनानुयुक्तो वेत्तधराग्रणीः । इति विज्ञपयामास पुरोचूय कृतांजलिः ॥ १६६ ॥
 लुगन्निः पादपीठाग्रे किरीटस्पृष्टचूतलम् । ईर्ष्यैर्नैर्द्वैरिव यः सेव्यते दृढचक्रिभिः ॥ १६७ ॥
 जीवनोपायकर्माणि लोकैश्चेकानुकंपया । दर्शयांचक्रिरे येन पदार्था इव जानुना ॥ १६८ ॥
 विन्नज्य जरतादीनां शुष्माकं चापि चूरियम् । ददे येन स्वशेषेव तदा दीक्षां जिघृक्षता ॥ १६९ ॥
 यः स्वयं चाददे सर्वं सावद्यपरिहारतः । कर्माष्टकमहापंकशोषग्रीष्मातपं तपः ॥ १७० ॥
 ब्रतात्प्रभृति नाथोऽसौ निःसंगो ममतोज्जितः । निराहारो विहरते पादाभ्यां पावयन्महीम् ॥ १७१ ॥

॥ पंचभिः कुलकम् ॥

सूर्यातपान्नोद्धिजते न ढायामनुमोदते । तुह्य एवोन्नयन्नापि स्वाम्ययं सानुमानिव ॥ १७२ ॥

१ सनाथान् सहितान् । २ अकल्पत्वात् अदेयत्वात् । ३ शकुन्तीना पक्षिणाम् ।

न विरज्यत्यसौ शीतादशीते च न रज्यति । वज्रकाय इव स्वामी यत्र तत्रावतिष्ठते ॥ १७३ ॥
 शुगमात्रं दत्तदृष्टिरमृद्भन कीटिकामपि । पादचारं करोत्येष संसारकरिकेशरी ॥ १७४ ॥
 प्रत्यङ्गीकारनिर्देश्या जगन्नित्रयदेवता । इह जायंयवशादायात्ययं ते प्रपितामहः ॥ १७५ ॥
 गवामिवानुगोपालं धावतां स्वामिनं ह्यमुम् । असौ सकलपौराणां कलः कलकलोऽधुना ॥ १७६ ॥
 दृष्ट्वा स्वामिनमायातं युवराजोऽपि तद्वह्णम् । अधावत्पादचारेण पत्नीन्यतिलंघयन् ॥ १७७ ॥
 भत्रोपानहमुत्सृज्य युवराजेऽन्निधाविनि । अन्नत्रोपानहा पर्वत् तह्नायेवान्वधावत् ॥ १७८ ॥
 संच्रमाडुहलन् लोलकुम्भो युवराट् बभौ । स्वामिनोऽग्रे पुनर्बालीलामाकलयन्निव ॥ १७९ ॥
 गृहांगणजुषो जर्तुलुवित्वा पादपंकजे । श्रेयांसोऽमार्जयत्केशैर्भ्रमरत्रमकारिजिः ॥ १८० ॥
 समुत्थाय जगद्भुविधाय त्रिः प्रदक्षिणम् । ननाम पादौ हर्षाश्रुवारिजिः क्षालयन्निव ॥ १८१ ॥
 स ऊर्ध्वीञ्चूय पुरतः स्वामिनो मुखपंकजम् । ईक्षांचक्रे मुदा चञ्जं चकोर इव पार्वणम् ॥ १८२ ॥
 ईदृशं क्व मया दृष्टं क्षिणमित्यन्निचितयन् । विवेकशाखिनो बीजं जातिस्मरणमाप सः ॥ १८३ ॥
 विवेद चैवं यत्पूर्वविदेहे चक्रवर्त्यचूत् । जगवान् वज्रनाजोऽयं जातोहं चास्य सारथिः ॥ १८४ ॥
 तस्मिन्नेव त्रवे जर्तुर्वज्रसेनाधिधः पिता । ईदृशं तीर्थक्षुद्धिगं धारयन्नीक्षितो मया ॥ १८५ ॥
 स्वामिनो वज्रसेनस्य पादांते समुपात्तवान् । वज्रनाजः परिव्रज्यामहमप्यस्य पृष्ठतः ॥ १८६ ॥
 अर्हतो वज्रसेनस्य मुखादश्रौषमित्यहम् । जरते वज्रनाजोऽसौ ज्ञावी प्रथमतीर्थकृत् ॥ १८७ ॥

१ शुगमात्र हस्तचतुष्कपरिमाण । २ लिङ्ग वेष । ३ विवेकवृक्षस्य । ४ तीर्थक्षुरलिङ्ग । ५ समुपादे इत्यपि पाठः ।

स्वयंप्रजादींश्च जवान् पर्याटममुना सह । अधुना वर्त्तते स्वामी ममैप प्रपितामहः ॥ १८८ ॥
 दिष्टया दृष्टो मया नाशः समग्रजगतामपि । अनुग्रहीतुं मामेप साक्षान्मोक्ष इवागतः ॥ १८९ ॥
 अत्रांतरे कुमारस्य प्राचृते केनचिन्मुदा । नवेक्षुरससंपूर्णा ढौक्यांचक्रिरे घटाः ॥ १९० ॥
 ततो विज्ञातनिर्दोषभिद्वादानविधिः स तु । गृह्यतां कटपनीयोऽयं रस इत्यवदद्विभ्रुम् ॥ १९१ ॥
 प्रचुरभ्यंजलीकृत्य पाणिपत्रमधारयत् । जत्विष्योत्क्षिप्य सोपीक्षुरसकुञ्जानलोठयत् ॥ १९२ ॥
 न्रूयानपि रसः पाणिपत्रे जगवतो ममौ । श्रेयांसस्य तु हृदये ममुर्न हि मुदस्तदा ॥ १९३ ॥
 सत्यानो नु स्तंभितोन्वासीत् व्योम्नि लग्नशिखो रसः । अंजलौ स्वामिनोऽचिंत्यप्रन्नावाः प्रज्वलः खलु १९४
 ततो जगवता तेन रसेनाकारि पारणम् । सुरासुरनृणां नैत्रैः पुनस्तद्दर्शनामृतैः ॥ १९५ ॥
 दिवि कुंडलभयो नेत्रुः प्रतिनादोन्मदिष्णवः । श्रेयांसश्रेयसां ख्यातिकरा वैतालिका इव ॥ १९६ ॥
 रत्नवृष्टिरञ्चूच्छ्रेयांसौकसि त्रिदिवौकसाम् । सममानंदसंभ्रूतजननेत्राश्रुवृष्टिभिः ॥ १९७ ॥
 दिवो देवाः पचवार्णपुष्पवृष्टिं वितेनिरे । पृथ्वीं पूजयितुमिव स्वामिपादपवित्रिताम् ॥ १९८ ॥
 सर्वाभिरङ्गकुसुमनिस्यंदैरिव संचितैः । चक्रुर्गंधांबुजिर्वृष्टिं त्रिविष्टपसदस्तदा ॥ १९९ ॥
 विदधानो दिवं दीव्यद्विचित्रात्रमयीमिव । चेलोत्क्षेपः सुरनरैश्चक्रे चामरसोदरः ॥ २०० ॥
 राधशुक्लतृतीयायां दानमासीत्तदक्षयम् । पर्वाक्षयतृतीयेति ततोऽद्यापि प्रवर्तते ॥ २०१ ॥

श्रेयांसोपज्ञमवनौ दानधर्मः प्रवृत्तवान् । स्वाम्युपज्ञमिवाशेषव्यवहारनयक्रमः ॥ ३०२ ॥
 स्वामिपारणकादेवसंपाताच्चाथ विस्मिताः । राजानो नागराश्चान्येऽप्येयुः श्रेयांसवेक्षमनि ॥ ३०३ ॥
 तदा कल्लमहाकल्लादयः क्षत्रियतापसाः । आजगमुरुद्धाममुदः स्वामिपारणवार्त्तया ॥ ३०४ ॥
 राजानो नागराश्चान्ये जना जानपदा अपि । पुलकोत्फुल्लवपुषः श्रेयांसमिदमूचिरे ॥ ३०५ ॥
 जोजोः कुमार धन्योसि नृणामपि शिरोमणिः । यदिक्षुरसखेशोऽपि स्वामिना ग्राहितस्त्वया ॥ ३०६ ॥
 प्रदीयमानमस्मान्निः सर्वस्वमपि नात्तवान् । नामन्यत तृणयापि प्रसन्नोऽस्मासु न प्रभुः ॥ ३०७ ॥
 संवत्सरमटन् स्वामी ग्रामाकरपुराटवीः । कस्याप्यादत्त नातिथ्यं धिगस्मान् चक्रमानिनः ॥ ३०८ ॥
 दूरेऽस्तु वस्तुग्रहणं दूरे वेक्षमसु विश्रमः । अद्य यावन्न वाचापि स्वामी नः समन्नावयत् ॥ ३०९ ॥
 पुत्रवत्त्रातपूर्वी नः पूर्ववद्वाप्यनेकशः । असंस्तव ज्वेदानीं प्रचुरस्मासु वर्त्तते ॥ ३१० ॥
 श्रेयांसस्तानुवाचैवं किमेवमन्निधीयते । नह्ययं पूर्ववत्स्वामी परिग्रहपरो नृपः ॥ ३११ ॥
 इदानीं वर्त्तते जर्ता जवावर्त्तान्नवर्त्तितुम् । कृतनिःशेषसावद्यव्यापारविरतिर्यतिः ॥ ३१२ ॥
 स्नानांगरागनेपथ्यवस्त्राणि स्वीकरोति सः । यो जोगेह्युः स्वामिनस्तु तद्विरक्तस्य किं हि तैः ॥ ३१३ ॥
 कन्यकाः स हि गृह्णाति यः कामविवशो जनः । स्वामिनो जितकामस्य कामिमर्शमवत् ॥ ३१४ ॥
 हस्त्यश्वादि स गृह्णाति यो महीराज्यमिच्छति । चर्तुः संयमसाम्राज्यज्ञाजस्तद्गन्धवस्त्रवत् ॥ ३१५ ॥

१ श्रेयासोपज्ञ प्रथम श्रेयासेन प्रकटीकृतो दानधर्मः प्रवृत्तवान् । २ स्वाम्युपज्ञ प्रथम ऋषभस्वामिना प्रकटीकृतः अशेषव्यवहारन-
 यक्रमः प्रवृत्तवान् । ३ त्रातपूर्वी रक्षितपूर्वी । ४ अपरिचय इव । ५ ससाररूपजलावर्त्तान् । ६ अक्षमवत् पाषाणवत् ।

फलादिकं स गृह्णाति सजीवं यो हि हिंसकः । स्वामी त्वखिलजंतूनामसौ जीवाञ्जयप्रदः ॥ ३१६ ॥
 एषणीयं कटपनीयं प्रासुकं च जगत्यतिः । आदत्तेऽन्नादि तन्मुग्धा ज्वंतो न हि जानते ॥ ३१७ ॥
 ऊचिरे युवराजं ते स्वामिना ज्ञापितं पुरा । यत्किंचिदपि शिल्पादि तन्मात्रं जानते जनाः ॥ ३१८ ॥
 न ज्ञापितमिदं ज्ञेयं न जानीमस्ततो वयम् । त्वया पुनः कुतो ज्ञातमिति शंसितुमर्हसि ॥ ३१९ ॥
 व्याजहार कुमारोऽपि जगवद्दर्शनान्मम । जातिस्मरणमुत्पन्नं धीरिव ग्रंथदर्शनात् ॥ ३२० ॥
 अमुना स्वामिना सार्धमष्टौ जन्मांतराण्यहम् । श्रुत्यो ग्रामांतराणीव पर्याटं स्वर्गमर्त्ययोः ॥ ३२१ ॥
 इतो जवाचूतीयस्मिन्नत्किं ज्ञेयं प्रज्ज्ञोः । पिताजवघ्नसेनो विदेह्युवि तीर्थकृत् ॥ ३२२ ॥
 तदंतिके प्रव्रजितः स्वामी पश्चादहं पुनः । तज्जन्मस्मरणदेतदज्ञायि सकलं मया ॥ ३२३ ॥
 तथा मे तातपादानां सुबुद्धिश्रेष्ठिनोऽपि च । त्रयाणामपि स्वप्नानां प्रत्यक्षमधुना फलम् ॥ ३२४ ॥
 श्यामो मेरुर्मया दृष्टः पयोनिः क्षाक्षितश्च यत् । तपःक्षाम स हि स्वामीक्षुरसैः पारणादजात् ॥ ३२५ ॥
 युध्यमानोऽरिचिर्यस्तु राज्ञा दृष्टः प्रभुर्हि सः । मत्पारणकसांनिध्यात्पराजिग्ये परीषहान् ॥ ३२६ ॥
 सुबुद्धिश्रेष्ठिना यच्च दृष्टमादित्यममलात् । गोसहस्रं च्युतं न्यस्तं मयाथाकौधिकं वज्रौ ॥ ३२७ ॥
 आदित्यो जगवानेष गोसहस्रं तु केवलम् । तद्भृष्टं पारणेनाद्य मयाऽयोजि वज्रौ च सः ॥ ३२८ ॥
 एतच्छ्रुत्वा च ते सर्वे श्रेयांसं साधु साध्विति । ज्ञापमाणाः प्रमुदिताः स्थानं निजनिजं ययुः ॥ ३२९ ॥
 कृतपारणकः स्वामी श्रेयांससदनात्ततः । जगामान्यत्र नैकत्र तिष्ठेद्द्वयस्थतीर्थकृत् ॥ ३३० ॥

ऋगवत्पारणस्थानातिक्रमं कोपि मा व्यधात् । इति रत्नमयं तत्र श्रेयांसः पीठमादधे ॥ ३३१ ॥
 त्रिसंध्यमपि तत्पलपीठं ऋक्तिन्नरानतः । श्रेयांसः पूजयामास साक्षात्पादाविव प्रज्ञोः ॥ ३३२ ॥
 किमेतदिति लोकेन पृष्टः सोमप्रज्ञात्मजः । आदिकृन्मंफलमिदमिति 'तं शंसति स्म तत् ॥ ३३३ ॥
 यत्र यत्र प्रचुर्रिद्धामग्रहीत्तत्र तत्र च । पीठं लोकोऽङ्कतादित्यपीठं तच्च क्रमादचूत् ॥ ३३४ ॥
 स्वामी संप्राप सायाहे निकुंजमिव कुंजरः । बह्वलीमंडले बाहुबलेस्तद्वशिदापुरीम् ॥ ३३५ ॥
 यस्याश्च बहिरुद्याने तस्यौ प्रतिमया प्रचुः । गत्वाथ बाहुबलये तदायुक्तैर्न्यवेद्यत ॥ ३३६ ॥
 अथादिदत्तपुरीरुद्धान् इमापतिस्तद्दण्डपि । विचित्रं हृद्दशोच्चादि नगरे क्रियतामिति ॥ ३३७ ॥
 पदे पदेऽन्नवज्रं चास्तं चतोरणमादिका । लंबमानमद्वलुं विचुंविताध्वन्यमौदिका ॥ ३३८ ॥
 मंचाः प्रतिपथं चासन् रत्नप्राजनचासुराः । विमानानीव ऋगवद्दर्शनायातनाकिनाम् ॥ ३३९ ॥
 अनिद्रांदोलितोद्दामपताकामादिकाह्लातात् । पूः सहस्रचुजीचूय ननतैव मुदा तदा ॥ ३४० ॥
 नव्यकुंकुमपानीयह्लातान्निरजितोप्यचूत् । सद्यो रचितमंगदयांगरागेव वसुंधरा ॥ ३४१ ॥
 ऋगवद्दर्शनोत्कंठारजनीजानिसंगमात् । पुरं तदानीमुन्निज्रमचूत्कुमुदलंभवत् ॥ ३४२ ॥
 प्रातः स्वं पावयिष्यामि लोकं च स्वामिदर्शनात् । इतीह्रतो बाहुबलेः साचून्मासोपमा निशा ॥ ३४३ ॥
 तस्यामीपद्मिन्नातायां विन्नावर्या जगद्विभुः । प्रतिमां पारयित्वागात्कचिदन्यत्र वायुवत् ॥ ३४४ ॥
 प्रातश्च बज्रमुकुटर्महन्निर्मंडलोर्ध्वरैः । चूयिष्ठैस्त्रिंशत् मार्तण्डैः परितः परिवारितः ॥ ३४५ ॥

१ त लोक । २ बह्वलीदेशे । ३ रजनीजानिश्चन्द्र ।

उपायानामिवागारैरर्थशास्त्रैरिवांगिजिः । शुक्राद्यैरिव जूयिष्ठैर्वरिष्ठैर्मन्त्रिचिवृतः ॥ ३४६ ॥
 जगद्धनजंघादौलक्षसंख्यैस्तुरंगमैः । गूढपदैः पक्षिराजैरिव विज्वग्विराजितः ॥ ३४७ ॥
 दूरन्मदजलासारशमितक्षितिरिणुजिः । उत्तुंगैः शोन्नितो नागैर्नगैरिव सनिर्जैः ॥ ३४८ ॥
 वसंतश्रीप्रभृत्यंतःपुरस्त्रीजिः सहस्रशः । पातालकन्याजिश्वासूर्यपश्याजिरावृतः ॥ ३४९ ॥
 सचामरान्यां च वारस्त्रीन्यां सेवितपार्श्वकः । सराजहंसाभ्यां गंगाधमुनाभ्यां प्रयागवत् ॥ ३५० ॥
 धवलेनातपत्रेणोपरिस्थेनातिहारिणा । राकानिशिथैशशिना सानुमानिव शोन्नितः ॥ ३५१ ॥
 सुवर्णदंडहस्तेन प्रतीहारेण चाग्रतः । शोध्यमानपथो देवनेदिना देवरास्त्रिव ॥ ३५२ ॥
 अन्वीयमानोऽश्वारूढै रत्नाज्जरणजूषितैः । पौरैरिन्धैरसंख्यातैः श्रीदेव्या इव पुत्रकैः ॥ ३५३ ॥
 शिलोच्चयशिखीपृष्ठमिव पंचाननो युवा । नृजघ्रिपपतिस्कंधमध्यारूढः सुरेंद्रवत् ॥ ३५४ ॥
 विराजमानः शिरसि तरंगीचूतकांतिना । रत्नमयकिरीटेन चूलयेवामराचढः ॥ ३५५ ॥
 विभ्रन्मुक्ताकुंडले च वदनस्य श्रिया जितौ । सेवाकृते समायाते जंबूद्वीपविधू इव ॥ ३५६ ॥
 स्थूलमुक्तामणिमयं हारयष्टिं च धारयन् । हृदये मंदिरे लक्ष्म्या वप्रसन्नह्यचारिणम् ॥ ३५७ ॥
 दोर्मूलयोर्दधानश्च जात्यजावूनदांगदौ । दृढौ नवलतावेष्टाविवोच्चैर्भुजशाखिनौ ॥ ३५८ ॥
 मुक्तामणिमयौ बिभ्रत्कंकणौ मणिबंधयोः । लावण्यसरितस्तीरवर्तिफेनहृदोपमौ ॥ ३५९ ॥

१ उपायाः सामादयः । २ जघ्नालैः वेगिभिः । ३ पूर्णिमार्द्धरात्रचन्द्रेण । ४ तदाख्येन इन्द्रप्रतिहारसुरेण । ५ पञ्चाननः केशरी ।
 ६ जम्बूद्विपचद्वौ इव । ७ जात्यसुवर्णकैयूरौ ।

अंगुलीये च विज्राणः कातिपह्ववितांबरं । मणी इवानणीयासौ पाण्योः फणिफणश्रियोः ॥ ३६० ॥
 चोदकेनांगलयेन सूक्ष्मश्वेतेन शोचितः । असंलक्ष्यविचेदेन श्रीचंदनविलोपनात् ॥ ३६१ ॥
 चारुमंदाकिनीवीचिनिचयस्पृक्षिनी पटीम् । धारयन् परितो राकाचंजमाश्रंजिकामिव ॥ ३६२ ॥
 विवित्रवर्णरुचिरेणांतरीयेण रोचितः । नानाधार्तूपत्यकया निपेवित इवाचलः ॥ ३६३ ॥
 महाबाहुर्बाहुबलिः पाणित्रयां वर्तयन् शृणुम् । श्रीणामाकर्षणक्रीडाकुटिकांमुद्वणामिव ॥ ३६४ ॥
 बंदिद्वंदजयजयारावपूरितदिग्मुखः । स्वामिपादपवित्रस्योपवनस्यांतिकं ययौ ॥ ३६५ ॥

एकविंशत्या कुलकम् ।

अवरुह्य करिस्कंधादैनतेय इवांबरात् । उन्नादिप्रक्रियां त्यक्त्वा तदुद्यानं विवेश सः ॥ ३६६ ॥
 न्योमेव चंजरहितं सुधाकुंडमिवासुधम् । तदस्वामिकमुद्यानमपश्यद्भृषत्तामजः ॥ ३६७ ॥
 क्व नाम जगवत्पादा नयनानंददायिनः । इत्यपृह्यदत्तुंछेहः सर्वानुद्यानपादकान् ॥ ३६८ ॥
 तेप्युचुः किंचिदप्यग्रे यामिनीव ययौ विभ्रुः । यावत्कथयितुं यामस्तावेदोऽप्युपाययौ ॥ ३६९ ॥
 हस्ताविन्यस्तचिबुको बाष्पायितविलोचनः । अथेदं चिंतयामास ताम्यंस्तद्वशिलापतिः ॥ ३७० ॥
 स्वामिनं पूजयिष्यामि समं परिजनैरिति । मनोरथो मुधा माचूहृज्जिबीजमिवोषरे ॥ ३७१ ॥
 चिरं कृतविलंबस्य लोकानुग्रहकाम्यया । धिगियं मम सा जज्ञे स्वार्थत्रंशेन मूर्खता ॥ ३७२ ॥

१ महान्ती । २ नानाविधधातुमय्या पर्वतासनभूम्या । ३ शृणिं वज्र । ४ कुटिका आकर्षणशस्त्र । ५ वैनतेयो गरुडः । ६ महेच्छः ।
 ७ चिबुकं मुखधोभागः । ८ ऊपरे क्षारभूमौ ।

धिगियं वैरिणी रात्रिर्धिगियं च मतिर्मम । अंतरायकरी स्वामिपदम्वविलोकने ॥ ३७३ ॥
 विज्ञातमप्यविज्ञातं चानुमानप्यज्ञानुमान् । दशावप्यदृशावेव पश्यामि स्वामिनं न यत् ॥ ३७४ ॥
 अत्र प्रतिमया तस्थौ रात्रिं त्रिभुवनेश्वरः । अयं पुनर्बाहुबलिः सौधे सुष्वाप निस्त्रपः ॥ ३७५ ॥
 अथ बाहुबलिं दृष्ट्वा चिंतासंतानसंकुलम् । उवाच सचिवो वाचा शोकशब्दयविशब्दयया ॥ ३७६ ॥
 अत्र स्वामिनमायातं नापश्यमिति शोचसि । किं देव नित्यं वास्तव्यः स एव हृदि दृश्यते ॥ ३७७ ॥
 कुलिशांकुशचक्राब्जध्वजमत्स्यादिदांभितैः । दृष्टैः स्वामिपदन्यासैर्दष्टैः स्वाम्येव ज्ञावतः ॥ ३७८ ॥
 श्रुत्वेति स्वामिनस्तानि पदबिंबानि ज्ञातः । सांतःपुरपरीवारः सुनंदासूरवन्दत ॥ ३७९ ॥
 पदान्येतानि मास्मात्क्रामत् कोपीति बुद्धितः । धर्मचक्रं रत्नमयं तत्र बाहुबलिव्यधात् ॥ ३८० ॥
 अष्टयोजनविस्तारं चतुर्योजनमुच्छ्रितम् । सहस्रारं वज्रौ बिंबं सहस्रांशोरिवाखिलम् ॥ ३८१ ॥
 त्रिजगत्स्वामिनस्तस्य प्रज्ञावादतिशायिनः । सद्यस्तत्कृतमेवैक्षि दुष्करं ह्युसदामपि ॥ ३८२ ॥
 तत्तथापूजयज्जजा पुष्पैः सर्वत आहूतैः । समलक्षि यथा पौरैः पुष्पाणामिव पर्वतः ॥ ३८३ ॥
 तत्र प्रवरसंगीतनाटकादिचिरद्भुतम् । नंदीश्वरे शक्र इव स चक्रेऽष्टाहिकोत्सवम् ॥ ३८४ ॥
 आरक्षकानर्चकांश्च तत्रादिश्य विशांपतिः । नमस्कृत्य च कृत्यज्ञो जगाम नगरीं निजाम् ॥ ३८५ ॥
 जगवानप्यनयात्तः समीरण इवास्खलन् । नानाविधतपोनिष्ठो विविधाग्निग्रहोद्यतः ॥ ३८६ ॥
 यवनाडंब इत्यादिम्बेह्वदेशेषु मौनजाक् । अनार्यान् जघ्नकीकुर्वन् दर्शनेनापि देहिनः ॥ ३८७ ॥

उपसंगैरसंसृष्टः सहमानः परीषहान् । सहस्रमेकं वर्षाणां व्यहरद्दिनलीलाया ॥ ३८८ ॥

॥ त्रिचिर्विशेषकम् ॥

अयोध्याया महापुर्याः शाखानगरमुत्तमम् । ययौ पुरिमतालाख्यं ऋगवान् वृषन्नध्वजः ॥ ३८९ ॥
तस्य चोत्तरतो रम्यं द्वितीयमिव नंदनम् । उद्यानं शकटमुखं नाम न्यविशत प्रभुः ॥ ३९० ॥
कृताष्टमतपास्तत्र न्यग्रोधस्य तरोरधः । प्रतिमास्थोऽप्रमत्ताख्यं गुणस्थानं प्रपन्नवान् ॥ ३९१ ॥
ततश्चापूर्वकरणमारूढः प्रतिपद्यत । शुक्लध्यानं सर्वाचारं पृथक्त्वेन वितर्कयुक् ॥ ३९२ ॥
प्राप्त्यानिवृत्तिं च सूक्ष्मसंपरायगुणं ततः । क्षणात् क्षीणकषायत्वं प्रतिपेदे जगद्गुरुः ॥ ३९३ ॥
हत्वा ध्यानेन तेनैव लोचनं किट्टीकृतं क्षणात् । उपशांतकर्पायोचूत्कतकेन यथा जलम् ॥ ३९४ ॥
ऐक्यश्रुतमवीचारं शुक्लध्यानं द्वितीयकम् । क्षणादासादयदथ क्षीणमोहोत्तिमक्षणे ॥ ३९५ ॥
पंच ज्ञानावरणानि दृष्ट्वावृत्तिचतुष्टयम् । अंतरायांश्च पंचेति द्यातिशेषमनाशयत् ॥ ३९६ ॥
अथ व्रतात्सहस्रान्ध्यां फाट्गुनैकादशीदिने । कृष्णे तथोत्तराषाढास्थिते चंद्रे दिवामुखे ॥ ३९७ ॥
उत्पेदे केवलज्ञानं त्रिकालविषयं विज्ञोः । हस्तास्थितमिवाशेषं दर्शयद्भुवनत्रयम् ॥ ३९८ ॥
॥ युग्मम् ॥

दिशः प्रसेदुरन्नवन्वायवः सुखदायिनः । नारकाणामपि तदा क्षणं सुखमजायत ॥ ३९९ ॥

१ किट्टीकृत चूर्णीकृत । २ कषायाः क्रोधादयश्चत्वारः जलपक्षे कषायशब्देन मालिन्यादिदोषा ग्राह्याः । ३ दर्शनावरणचतुष्टय ।
४ सहस्रवर्षेषु गतेषु ।

अथैजाणमशेषाणामासनानि चकंपिरे । तन्नोदितुमिव स्वामिकेवल्लोत्सवकर्मणे ॥ ४०० ॥
 प्रणेतुरिंद्रलोकेषु महाघंटाः पटुस्वनाः । सद्यो दूत्य इव स्वस्वलोकाकारणकर्मणि ॥ ४०१ ॥
 श्रियासोः स्वामिपादांते सौधर्माधिपतेः सुरः । ऐरावणो गजीचूय चिंतामात्राडुपस्थितः ॥ ४०२ ॥
 विराजमानस्तन्वा स लक्ष्ययोजनमानया । दिदह्युः स्वामिनं मेरुशिव जंगमतां गतः ॥ ४०३ ॥
 अंगप्रज्ञाचिनीहारधवलाग्निः समंततः । ककुचां चांदनमिव वितन्वानो विलेपनम् ॥ ४०४ ॥
 गंमस्थानगलहानजलैरतिसुगंधिभिः । स्वर्गागणानुवं कुर्वन् कस्तूरीस्तवकांकिताम् ॥ ४०५ ॥
 कर्णताडैस्तालवृत्तैरिव लोदैर्निवारयन् । कपोलतलसंपातिगंधांधमधुपावलीम् ॥ ४०६ ॥
 कुंजस्थलपराचूतबालमार्तंरुमंरुलः । आनुपूर्वीपीनवृत्तशृंगानुकृतनगराद् ॥ ४०७ ॥
 मध्वार्चनेत्रदशनस्ताम्रपत्राञ्जतालुकः । जंजावृत्तशृजग्रीवः पृथुगान्त्रांतरालकः ॥ ४०८ ॥
 अधिज्यीकृतधन्वाजपृष्ठवंशः कुशोदरः । चंद्रमंडलसंकाशनखमंडलमंडितः ॥ ४०९ ॥
 सुगंधिदीर्घनिःश्वासश्चलदीर्घकरांगुलिः । दीर्घौष्ठपल्लवो दीर्घमेहनो दीर्घवाल्लेधिः ॥ ४१० ॥
 घंटान्यां पार्श्वयोश्चंद्रार्कान्यां मेरुरिवांकितः । देवदुकुसुमावेष्टं कक्षानार्त्तं च धारयन् ॥ ४११ ॥
 मुखानि हेमपट्टालंकृतचालानि तस्य च । बभ्रुर्दिगष्टकश्रीणामिव विभ्रमचूमयः ॥ ४१२ ॥
 अष्टौ मुखे मुखे दंतास्तिरश्चीनायतोन्नताः । हठाश्चकासिरे तस्य महाज्ञेशिव दंतकाः ॥ ४१३ ॥
 दंते दंते पुष्करिणी स्वाडुनिर्मलपुष्करा । गिरौ वर्षधरे वर्षधरे हृद इवाञ्जवत् ॥ ४१४ ॥

१ आकारणकर्मणि आह्वानकर्मणि । २ नागराद् शेषः । ३ मधुवर्णनेत्रदन्तः । ४ दीर्घलिङ्गः । ५ दीर्घपुच्छः ।

पुष्करिण्यां पुष्करिण्यामष्टावंचोरोरुहाणि च । अब्देवीजिः कृतानीव मुखानि बहिरंजसः ॥ ४१५ ॥
दलानि विपुलान्यष्टांचोरोरुहेऽत्रोरोहेपि च । क्रीमत्सुरस्त्रीविश्रामांतरीपाणीव रेजिरे ॥ ४१६ ॥
दले दलेऽष्टसंख्यानि नाटकानि विरेजिरे । चतुर्विधैरजिनयैः सनाथानि पृथक् पृथक् ॥ ४१७ ॥
दले दलेऽष्टसंख्यानि नाटके नाटकेऽपि च । निर्जरा इव सुखादरसकक्षोलसपदः ॥ ४१८ ॥
द्वात्रिंशदासन् पात्राणि नाटके नाटकेऽपि च । निर्जरा इव सुखादरसकक्षोलसपदः ॥ ४१९ ॥
वासवः सपरीवारस्तं वारणाधिपः । सहसा सकलः कटपः सौधर्म इव सोऽचलत् ॥ ४२० ॥
आसीनसपरीवारवासवो वारणाधितम् । स प्राप पालक इव स्वपुः संक्षिपन् क्रमात् ॥ ४२१ ॥
क्षणादपि तदुद्यानमृष्यस्वामिपादितम् । अहंपूर्विकेयेव्युस्तत्रोच्चैर्दधतस्त्वराम् ॥ ४२२ ॥
इंज्राः समं देवगणैरपरेप्यच्युतादयः । अमृजन्वायुकुमाराः स्वयं मालितमानिनः ॥ ४२३ ॥
ततः समवसरणस्यावनीमेकयोजनाम् । अमृजन्वायुकुमाराः स्वयं मालितमानिनः ॥ ४२४ ॥
गंधांबुवृष्टिर्निर्मेघकुमाराः सिषिचुः क्षितिम् । सुगंधिबाल्यैः सोत्तिष्ठधूपार्घ्यैर्व्यतः प्रज्जोः ॥ ४२५ ॥
व्यंतराः स्वर्णमाणिक्यरत्नास्मिन्नरुदंशुजिः । आत्मानमिव नत्तया तद्वबधुर्वसुधातलम् ॥ ४२६ ॥
तत्राधोमुखवृत्तानि प्रोज्जतानीव चूललात् । पंचवर्णानि पुष्पाणि सुगंधान्यकिरंश्च ते ॥ ४२७ ॥
तोरणानि विचक्रुश्च रत्नमाणिक्यकांचनैः । चतसृष्वपि ते दिक्षु तद्रूपाकंठिका इव ॥ ४२८ ॥
अन्योन्यदेहसंक्रांतप्रतिबिंबैर्ब्रजसिरे । आलिङ्गिता इवालीजिस्तत्रोच्चैः शालजैलिकाः ॥ ४२९ ॥

अन्योन्यदेहसंक्रातप्रतापन
१ अतरीपाणि द्वीपस्थानानि । २ अधोमुखानि वृत्तानि पुष्पबन्धनस्थानानि येषा । ३ पुत्तलिका ।

स्त्रिर्धेनूनीलघटिता मकरास्तेषु रेजिरे । प्रणश्यन्मकरकेतुत्यक्तकेतुत्रमप्रदाः ॥ ४१९ ॥
 न्रगवत्केवलज्ञानकल्याणच्रवया मुदा । हंसा इव दिशां रेजुः श्वेतहन्त्राणि तत्र च ॥ ४२० ॥
 ध्वजाश्च त्रेजिरे तत्र न्रूदेव्यातिप्रमोदतः । उत्तंन्त्रिता इव पुजाः स्वयं नर्त्तितुकामया ॥ ४२१ ॥
 तोरणानामधस्तेषां बलिपट्टेष्विवोच्चकैः । मंगलस्याष्टचिह्नानि स्वस्तिकादीनि जज्ञिरे ॥ ४२२ ॥
 तदोपरितनं वप्रं विमानपतयो व्यधुः । रत्नमयं रत्नगिरैराहूतां मेखलामिव ॥ ४२३ ॥
 नानामणिमयान्यासन् कपिशिर्षाणि तत्र च । अंशुभिः सूत्रयंति द्वां चित्रवर्णशुकामिव ॥ ४२४ ॥
 मध्यन्तागे पुनः स्वांगद्योतिचिखिव पिंडितैः । प्राकारं कनकैर्ज्योतिष्पतयस्तत्र चक्रिरे ॥ ४२५ ॥
 रत्नैर्विरचयामासुः कपिशिर्षाणि तत्र च । सुरासुरवधूवक्ररत्नादर्शयितानि ते ॥ ४२६ ॥
 रूप्यवप्रश्च न्रवनपतिन्रस्तद्वहिष्कृतः । न्रक्तितो मंडलीचूत इव वैताल्यपर्वतः ॥ ४२७ ॥
 तस्योपरि विशालानि कपिशिर्षाणि जज्ञिरे । सौवर्णन्यंबुजानीव दिविषद्दीर्घिकाजले ॥ ४२८ ॥
 न्रवननाधिपतिज्योतिष्पतिवैमानिकश्रियाम् । एकैककुंभलेनेव सा त्रिविप्रीकृता वनौ ॥ ४२९ ॥
 माणिक्यतोरणास्तत्र पताकामालनारिणः । रश्मिजालैर्विरचितान्यपताका इवाच्रवन् ॥ ४३० ॥
 प्रतिवप्रं च चत्वारि गोपुराणि चकाशिरे । चतुर्विधस्य धर्मस्य क्रीडावतायना इव ॥ ४३१ ॥
 इंद्रनीलमणिस्तंजयितधूमलतामुचः । द्वारे द्वारे धूपपद्योऽमुच्यंत व्यंतरामरैः ॥ ४३२ ॥
 प्रतिद्वारं च चक्रे तैर्वापी कांचनपंकजा । समवसरणवप्र इव द्वारचतुष्कचृत् ॥ ४३३ ॥

१ प्रणश्यन् यो मकरकेतुः कामस्तेन त्यक्तो यः केतुस्तस्य भ्रमप्रदाः । २ क्रीडागवाक्षाः ।

तत्रान्यदपि यत्कृत्यं तत्सर्वं व्यंतरा व्यधुः । साधारणे हि समवसरणे तेऽधिकारिणः ॥ ४९८ ॥
चतुर्विधानां देवानामथ कोटीजिरावृतः । जगवान् समवसर्त्तुं प्रचचाल दिवामुखे ॥ ४९९ ॥
सहस्रपत्राण्यब्जानि सौवर्णानि तदा नव । विदधुर्निदधुश्चाग्रे क्रमेण स्वामिनः सुराः ॥ ४६० ॥
विदधे तेषु च स्वामी पादन्यासं षयोर्द्वयोः । पुरः संचारयामासुराशु शेषाणि नाकिनः ॥ ४६१ ॥
पूर्वघारेण समवसरणं प्राविशत्ततः । चक्रे च चैत्यवृक्षस्य जगन्नाथः प्रदक्षिणाम् ॥ ४६२ ॥
तीर्थं नत्वा प्राङ्मुखोऽथ जगन्मोहतमश्निदे । स्वामी सिंहासनं जेजे पूर्वाचलमिवार्यमा ॥ ४६३ ॥
रत्नसिंहासनस्थानि दिङ्मन्यास्वपि तत्क्षणम् । जगवत्प्रतिविंबानि व्यंतरास्त्रीणि चक्रे ॥ ४६४ ॥
देवाः प्रजोः सहस्रभूमंगुष्ठस्यापि न ह्यमाः । कर्त्तुं तादृशि तान्यासन् पुनः स्वामिप्रजावतः ॥ ४६५ ॥
आविर्बन्धूवानुशिरःकायजामंमलं विप्रोः । खद्योतपोतवद्यस्य पुरो मार्त्तमंमलम् ॥ ४६६ ॥
प्रतिध्यानैश्चतस्रोपि दिशो मुखस्यन् नृशम् । अंजोद इव गंजीरो दिवि दध्वान हुंडुजिः ॥ ४६७ ॥
जगवानेक एवायं स्वामीत्यूर्ध्वीकृतो जुजः । धर्मेणैव प्रजोरग्रे रेजे रत्नमयध्वजः ॥ ४६८ ॥
प्रविश्य पूर्वघारेण कृत्वा च त्रिःप्रदक्षिणाम् । तीर्थनाथं च तीर्थं च नत्वा प्राकार आदिमे ॥ ४६९ ॥
स्थानं विहाय साधूनां साध्वीनां च तदंतरे । पूर्वदक्षिणदिश्यूर्ध्वास्तस्थुर्वैमानिकस्त्रियः ॥ ४७० ॥ युग्मम् ॥
प्रविश्योपाच्यघारेण विधिना तेन नैर्कते । क्रमेणस्थुर्जवनेशज्योतिष्कव्यंतरस्त्रियः ॥ ४७१ ॥
प्रविश्य प्रत्यग्घारात्प्राग्विधिपूर्वं मरुद्दिशि । अतिष्ठन् जवनपतिज्योतिष्कव्यंतराः सुराः ॥ ४७२ ॥

प्रविश्योदीच्यघारेण तेनैव विधिना क्रमात् । ऐशान्यां कटपदेवाश्च नरा नार्योऽवतस्थिरे ॥४७३॥
 तत्रादावागतोऽष्टपर्द्धिरागङ्गतं महर्द्धिकम् । नमस्तिस्मागतं तु प्राग्भमन्नेव जगाम च ॥ ४७४ ॥
 नियंत्रणा तत्र नैव विकथा न च काचन । विरोधिनामपि मिथो न मात्सर्यं त्रयं न च ॥ ४७५ ॥
 द्वितीयस्य तु वप्रस्य तिर्यचस्तस्थुरंतरे । बाहनानि तृतीयस्य प्राकारस्य तु मध्यतः ॥ ४७६ ॥
 प्राकारस्य तृतीयस्य बाह्यदेशेऽचवन् पुनः । विशंतः केपि निर्योतः केपि तिर्यग्भ्रमराः ॥ ४७७ ॥
 अथ सौधर्मकद्वेपेंजो नमस्कृत्य कृतांजलिः । रोमांचितो जगन्नाथमिति स्तोतुं प्रचक्रमे ॥ ४७८ ॥
 स्वामिन् क धीर्दंश्जोऽहं क च त्वं गुणपर्वतः । अचिष्टेष्वे तथापि त्वां अस्तग्रातिमुखरीकृतः ॥४७९॥
 अन्तैर्दर्शनज्ञानवीर्यानिर्दैर्जगत्पते । रत्नै रत्नाकर इव त्वमिहैको विराजसे ॥ ४८० ॥
 देवेह चरतक्षेत्रे चिरं नष्टस्य सर्वथा । धर्मस्यासि प्ररोहाय बीजमेकं तरोरिव ॥ ४८१ ॥
 अनुत्तरसुराणां त्वं तत्रस्थानामिह स्थितः । वेत्सि निनत्सि संदेहं न माहात्म्यावधिस्तव ॥ ४८२ ॥
 फलं त्वन्नक्तिदेशस्य निवासः स्वर्गचूमिषु । यत्सुराणां समग्राणां महर्द्धिद्युत्तिनास्वताम् ॥ ४८३ ॥
 देव त्वन्नक्तिहीनानां तपांस्यतिमहांत्यपि । अबोद्धूणामिव ग्रंथान्यासः क्लेशाय केवलम् ॥ ४८४ ॥
 यस्त्वां स्तवीति यो वेष्टि समस्तवमुन्नयोस्तयोः । शुभाशुचं फलं किं तु चिन्नं चिन्नीयते हि नः ॥४८५॥
 ह्युंश्रियापि न तोषो मे नाथ नाथान्यदस्ततः । जगवन् जूयसी जूयात्त्वयि चर्त्तिकर्ममाक्षया ॥ ४८६ ॥
 इत्यभिष्टुत्य नत्वा च निषसाद कृतांजलिः । नारीनरनरदेवदेवानामग्रतो हरिः ॥ ४८७ ॥

१ धिया बुद्ध्या दरिद्रः । २ अतिवाचालीकृतः । ३ अवोधकाना । ४ आश्चर्य्यं करोति । ५ स्वर्गलक्ष्या ।

श्लोऽपि च विनीतायां विनीतो चरतेश्वरः । आजगाम नमस्कृतुं मरुदेवां दिवामुखे ॥ ४८८ ॥
 तनूजविरहोद्धूतैरश्रुतैरस्रवोरिन्निः । जातनीलिकया लुप्तलोचनाब्जां पितामहीम् ॥ ४८९ ॥
 ज्येष्ठपौत्रो नमत्येष देवि त्वत्पादपंकजे । स्वयं विज्ञपयन्नेवं चरतः प्रणनाम ताम् ॥ ४९० ॥ युग्मम् ॥
 स्वामिनी मरुदेवापि चरतायाशिषं ददौ । हृद्यमांतीं शुचमिव गिरमित्युज्जगर च ॥ ४९१ ॥
 मां त्वां महीं प्रजां लक्ष्मीं विहाय तृणवत्तदा । एकाकी गतवान् वत्सो दुर्मरा मरुदेव्यहो ॥ ४९२ ॥
 सूनोश्चञ्चातपन्नायमातपत्रं क मूर्धनि । सर्वोर्गसंतापकरः केदानीं तपनातपः ॥ ४९३ ॥
 सलीलगतिन्निर्यानैर्यानं हस्त्यादिजिः क तत् । वत्सस्य पादचारित्वं केदानीं पश्चिकोचितम् ॥ ४९४ ॥
 क तघारवधूत्क्षिप्तचारुचामरवीजनम् । मत्सूनोः काधुना दंशमशकाद्यैरुपद्रवः ॥ ४९५ ॥
 क तदेवसमानीतदिव्याहारोपजीवनम् । क निद्राभोजनं तस्याभोजनं चापि संप्रति ॥ ४९६ ॥
 रत्नसिंहासनोत्संगे महर्षिं क तदासनम् । मत्सूनोः खँङ्गिन इव क निरासनताऽधुना ॥ ४९७ ॥
 आरक्षैरात्मरक्षैश्च रक्षिते क पुरे स्थितिः । सूनोः क वासः सिंहाहिदुःश्वापदपदे वने ॥ ४९८ ॥
 क तद्विव्यांगनागीतं कर्णामृतरसायनम् । सूनोः कोन्मत्तफेरंडं फूत्काराः कर्णसूचयः ॥ ४९९ ॥
 अहोकष्टमहोकष्टं यन्मे सूनुस्तपाल्यये । पद्मखंम् इव मृदुः सहते वारिविज्रवम् ॥ ५०० ॥
 हिमत्तौ हिमसंपातसंक्षेपविवशां दशाम् । अरण्ये मावतीस्तंज इव याति निरंतरम् ॥ ५०१ ॥

१ अश्रुजलैः । २ नीलिका नेत्ररोगविशेषः । ३ दुःखेन म्रियते सा दुर्मरा । ४ गण्डकाख्यपशोः । ५ फेरण्डाः सर्पाः ।

६ जलोपद्रव ।

यथोचितमथो दत्त्वा पुष्कलं पारितोषिकम् । विससर्जं नरंऽस्तौ मरुदेवामुवाच च ॥ ५१७ ॥
 देवि त्वं सर्वदापीदमादिहः करुणाक्षरम् । जिह्वाहारो यदेकाकी वत्सो मे दुःखजाजनम् ॥ ५१८ ॥
 त्रैलोक्यस्वामिताञ्चाजः स्वसूनोस्तस्य संप्रति । पश्य संपदमित्युक्त्वा रोहयामास तां गजे ॥ ५१९ ॥
 सुवर्णवज्रमाणिक्यचूषणैस्तुरगैर्गजेः । पत्तिजिः स्यंदनैर्मूर्त्तिश्रीमयैः सोऽचलत्ततः ॥ ५२० ॥
 सैन्यैर्भूषणैः पुंजकृतैर्जगमतोरणैः । गह्वन् दूरादपि नृपोऽपश्यज्जलपुरं पुरः ॥ ५२१ ॥
 मरुदेवामथावादीज्जरतः परतो ह्यदः । प्रजो समवसरणं देवि देवैर्विनिर्मितम् ॥ ५२२ ॥
 अयं जयजयारावतुमुल्लिखिद्वौकसाम् । श्रूयते तातपादाब्जसेवोत्सवमुपेयुषाम् ॥ ५२३ ॥
 गंजरीमधुरं मातर्दिव्यं कुञ्जनिर्नदन् । तनोति हृदयानंदं वैतालिक इव प्रजोः ॥ ५२४ ॥
 स्वामिर्पादाब्जवंदारुधुंदारकविमानचूः । अनैणुः किंकिणीनादः श्रवणैर्तिथिरेप नः ॥ ५२५ ॥
 स्वामिर्दर्शनहृष्टानां ध्वेजानादो दिवौकसाम् । स्तनितं स्तनयित्स्नानामिवैप श्रूयते दिवि ॥ ५२६ ॥
 गंधर्वाणामियं गीतिर्ग्रीमरागपवित्रिता । स्वामिवाचो जुजिभ्येव पुण्यत्यानंदमद्य नः ॥ ५२७ ॥
 शृण्वन्त्यास्तत्ततो देव्या मरुदेव्या व्यलीयत । आनंदाश्रुपयःपूरैः पंकवन्नीलिका दृशः ॥ ५२८ ॥
 साऽपश्यत्तीर्थकृद्वक्षी सूनोरतिशयान्विताम् । तस्यास्तद्दर्शनानंदं दातुं तन्मयत्वमजायत ॥ ५२९ ॥
 सारुह्य द्यपकश्रेणिमपूर्वकरणक्रमात् । दीणाष्टकर्म युगपत्केवलज्ञानमासदत् ॥ ५३० ॥

१ मूर्त्तिमहदक्षीमथै । २ स्वामिचरणकमलवन्दनकरदेवविगानजन्या । ३ महान् । ४ कर्णगोचरः । ५ सिंहनादः । ६ आमाः
 स्वरभेदाः । ७ भुजिव्या दासी ।

करिस्कंधाधिरूढैव स्वामिनी मरुदेव्यश्च । अंतकृत्केवलित्वेन प्रपदे पदमव्ययम् ॥ ५३१ ॥
 एतस्यामवसर्पिण्यां सिद्धोऽसौ प्रथमस्ततः । सत्कृत्य तद्वपुः क्षीरनीरधौ निदधेऽमरैः ॥ ५३२ ॥
 तदादि च प्रववृते लोके मृतकपूजनम् । यत्कुर्वेति महांतो हि तदाचाराय कदपते ॥ ५३३ ॥
 ततो विज्ञाततन्मोक्षो हर्षशुग्ण्यां समं नृपः । अत्रह्यायार्कतापाज्यां शरत्काल इवानशे ॥ ५३४ ॥
 संत्यज्य राज्यचिह्नानि पदातिः सपरिहृदः । उदग्घ्राणे समवसरणं प्रविवेश सः ॥ ५३५ ॥
 चतुर्भिर्देवनिकायैः स्वामी परिवृतस्तदा । ददृशे नरतेशेन हृक्चकोरनिशाकरः ॥ ५३६ ॥
 त्रिश्च प्रदक्षिणीकृत्य नगवंतं प्रणम्य च । मूर्ध्नि बज्रांजलिः स्तोतुमिति चक्री प्रचक्रमे ॥ ५३७ ॥
 जयाखिलजगन्नाथ जय विश्वाचयप्रद । जय प्रथमतीर्थेश जय संसारतारण ॥ ५३८ ॥
 अद्यावसर्पिणीलोकपद्माकरदिवाकर । त्वयि दृष्टे प्रजातं मे प्रनष्टतमसोऽन्नवत् ॥ ५३९ ॥
 नव्यजीवमनोवारिनिर्मलीकारकर्मणि । बाणी जयति ते नाथ कतकक्षोदसोदरा ॥ ५४० ॥
 तेषां दूरे न लोकौघ्रं कारुण्यक्षीरसागर । समारोहंति ये नाथ त्वह्वासनमहारथम् ॥ ५४१ ॥
 लोकोग्रतोपि संसारमग्रिमं देव मन्महे । निष्कारणजगद्धंदुर्यत्र साक्षात्त्वमीदृयसे ॥ ५४२ ॥
 त्वदर्शनमहानंदस्यंदनिर्धेयंदलोचनैः । स्वामिन् मोक्षमुखास्वादः संसारेष्वनुभूयते ॥ ५४३ ॥
 रागद्वेषकषयाद्यै रूढं जगदरातिजिः । इदमुपेक्ष्यते नाथ त्वयैवाचयसन्निधि ॥ ५४४ ॥
 स्वयं ज्ञापयसे तत्त्वं मार्गं दर्शयसि स्वयम् । स्वयं च त्रायसे विश्वं त्वत्तो नाशमि नाथ किम् ॥ ५४५ ॥

१ हर्षशोकाभ्या । २ लोकाग्र मोक्ष । ३ त्वदर्शनमहानन्दनिर्धारनिश्चलनेत्रैः ।

नानावर्स्कंदसंग्रामहतग्रामध्रुवो मिथः । मित्रीचूयेह तिष्ठति राजानस्तत्र पर्यदि ॥ ५४६ ॥
 त्वत्पर्ययमायातः करंटी करदस्थलीम् । करेण केशरिकं कृद्रा कंभूयते मुहुः ॥ ५४७ ॥
 इतश्च महिषमिव महिषोऽयं मुहुर्मुहुः । स्नेहतो जिह्वया मार्षिं हेपमाणमिमं ह्यम् ॥ ५४८ ॥
 लीलालोहितलांगूल उत्कर्णो नमिताननः । घ्राणेन व्याघ्रवदनं जिघ्रत्ययमितो मृगः ॥ ५४९ ॥
 पार्श्वयोरग्रतः पश्चाद्वलंतं निजपोतवत् । अयं तरुणमार्जारः समाभिलायति मूषिकाम् ॥ ५५० ॥
 अयं च निर्भयो चोणं कुण्डलीकृत्य कुंभली । अदत्रवज्रोऽर्य्यणे निपीदति वयस्यवत् ॥ ५५१ ॥
 देव ये केचिदन्येपि जीवाः शाश्वतैवरिणः । निर्वैरास्तेऽत्र तिष्ठति त्वत्प्रजावोऽसमो ह्ययम् ॥ ५५२ ॥
 इति स्तुत्वा जगन्नाथमपक्रम्याश्रितक्रमः । निपसाद महीनाथो ह्युसन्नाथस्य पृष्ठतः ॥ ५५३ ॥
 क्षेत्रे योजनमात्रेऽपि सत्वानां कोटिकोटयः । ममुस्तास्मिन् निराबाधं तीर्थनाथप्रजावतः ॥ ५५४ ॥
 प्रभुर्योजनगामिन्या सर्वन्नापास्पृशा गिरा । पंचत्रिंशदतिशयजुपेमां देशनां व्यधात् ॥ ५५५ ॥
 आधिव्याधिरामृत्युज्वालाशतसमाकुलः । प्रदीप्तांगारकट्योऽयं संसारः सर्वदेहिनाम् ॥ ५५६ ॥
 न युज्यते तच्चिदुपः प्रमादोऽत्र मनागपि । कः प्रमाद्यति बालोऽपि निशोक्ष्ये मरुस्थले ॥ ५५७ ॥
 संसाराब्धाविहानेकयोन्यावर्त्तकुलेऽदृताम् । दुर्लभं मानुषं जन्म महारत्नमिवोन्नतम् ॥ ५५८ ॥
 परलोकसाधनेन मानुष्यमपि देहिनाम् । पादपो दोहदेनेव सफलीभवति ध्रुवम् ॥ ५५९ ॥

१ नानाविधाक्रमणसंग्रामहतग्रामध्रुवः । २ करंटी गजः । ३ शब्द कुर्वाणः । ४ कुण्डलीकृत्य कुण्डलाकार कृत्वा । ५ कुण्डली सर्पः । ६ अदत्रवज्रोर्महानकुलस्य । ७ पञ्चत्रिंशदतिशयसेविन्या । ८ अनेकयोनिरूपावर्त्तगकुले ।

आपातमात्रमधुरा परिणामेऽतिदारुणाः । शठवाच इवात्यंतं विषया विश्ववंचकाः ॥ १६० ॥
 पदार्थानामशेषाणां संसारोदरवर्तिनाम् । संयोगा विप्रयोगांताः पतनांता इवोच्छ्रयाः ॥ १६१ ॥
 आयुर्धनं यौवनं च स्पर्द्धयेव परस्परम् । सत्वरं गत्वरौल्येव संसारेऽस्मिन् शरीरिणाम् ॥ १६२ ॥
 संसारस्यास्य गतिषु चतसृष्वपि जातुचित् । नास्त्येव सुखलेशोऽपि स्वादु नीरं मराविव ॥ १६३ ॥
 तथाहि क्षेत्रदोषेण परमाधार्मिकैरपि । मिश्रश्चाक्लिश्यमानानां नारकाणां कुतः सुखम् ॥ १६४ ॥
 शीतवातातपान्जोर्जिवध्वंघ्कुदादिभिः । विविधं बाध्यमानानां तिरश्चामपि किं सुखम् ॥ १६५ ॥
 गर्भवासजनिव्याधिरादारिद्र्यमृत्युजैः । क्रोडीकृतानामसुखैर्मनुष्याणां कुतः सुखम् ॥ १६६ ॥
 अन्योन्यमत्सरामर्षकलहच्यवनासुखैः । सुखलेशोपि नैवास्ति कदाचिद्दुःखसदामपि ॥ १६७ ॥
 अज्ञानाज्जन्मिनो ज्ञूयो ज्ञूयः संसारसन्मुखं । तथापि परिसर्पति नीचाज्जिमुखमंबुवत् ॥ १६८ ॥
 तन्नव्याश्चेतनावंतो निजेनानेन जन्मना । मापोषयत संसारं दुग्धेनैव जुजंगमम् ॥ १६९ ॥
 संसारवासजं दुःखं विचार्य तदनेकधा । सर्वात्मना हि मोक्षाय यतध्वं हे विवेकिनः ॥ १७० ॥
 गर्भवासभ्रवं दुःखं नरकासुखसंनिजम् । संसारवन्न मोक्षेऽस्ति जीवानां हंत जातुचित् ॥ १७१ ॥
 धैर्दीमध्याकृष्यमाणानारकातिसहोदरा । नेह प्रसवजन्मापि जायते जातु वेदना ॥ १७२ ॥
 बहिरंतःपरिद्विप्तशब्दतुल्या भवंति च । नाधयो व्याधयो नापि तत्र बाधानिबंधनम् ॥ १७३ ॥

१ उच्छ्रया अत्युन्नतप्रदेशः । २ नश्वराणि । ३ अङ्कुरस्थापिताना । ४ कुम्भीमध्यात् आकृष्यमाणस्य नारकस्य पीडासदृशी ।

अग्रदूती कृतांतस्य तेजःसर्वस्वतस्करी । पराधीनत्वजननी न जरा तत्र सर्वथा ॥ ५७४ ॥
 संजायते नारकिकतिर्यक्तृद्युसदामिव । न तत्र भरणं ज्ञूयो जवन्नभरणकारणम् ॥ ५७५ ॥
 किंतु तत्र महानंदं सुखमैषतमव्ययम् । रूपं च शाश्वतं ज्योतिः केवलालोकजास्करम् ॥ ५७६ ॥
 स च संप्राप्यते मोक्षः शीलयन्निर्निरंतरम् । ज्ञानदर्शनचारित्र्यलवितयमुज्ज्वलम् ॥ ५७७ ॥
 तत्र जीवादितत्वानां संक्षेपाद्विस्तरादपि । यथावदवबोधो यः सम्यक्ज्ञानं तदुच्यते ॥ ५७८ ॥
 मतिश्रुतावधि मनःपर्यायैः केवलेन च । अमीभिः सान्वयैर्नैदंस्तत्तु पंचविधं मतम् ॥ ५७९ ॥
 अवग्रहादिचिज्जिन्नं बाह्याद्यैरितैरपि । इन्द्रियानिन्द्रियजवं मतिज्ञानमुदीरितम् ॥ ५८० ॥
 विस्तृतं बहुधा पूर्वैरंगोपांगैः प्रकीर्णकैः । स्याच्छब्ददांघ्रितं ज्ञेयं श्रुतज्ञानमनेकधा ॥ ५८१ ॥
 देवनैरयिकैणां स्यादवधिर्जवसंजवः । पङ्क्तिदृष्टस्तु शेषाणां ह्ययोपशमलक्षणः ॥ ५८२ ॥
 कञ्जुर्विपुल इत्येवं स्यान्मनःपर्ययो विधा । विशुद्ध्यप्रतिपाताच्यां तद्विशेषोऽवगम्यताम् ॥ ५८३ ॥
 अशेषज्वव्यपर्यायविषयं विश्वलोचनम् । अनंतमेकमत्यदं केवलज्ञानमुच्यते ॥ ५८४ ॥
 रुचिः श्रुतोरुक्ततत्त्वेषु सम्यक्श्रद्धानमुच्यते । जायते तन्निर्गोण गुरोरधिगमेन वा ॥ ५८५ ॥
 तथाह्यनाद्यंतजवावर्तवर्त्तिषु देहिषु । ज्ञानदृष्ट्यावृत्तिवेद्यांतरायाजिधकर्मणाम् ॥ ५८६ ॥
 सागरोपमकोटीनां कोट्यास्त्रिंशत्परा स्थितिः । त्रिंशतिर्गोत्रनाम्नोऽथ मोहनीयस्य सप्ततिः ॥ ५८७ ॥
 ॥ युगमम् ॥

ततो गिरिस्त्रिङ्गावधोदनान्यायतः स्वयम् । ह्रीयते सर्वकर्माणि फलानुजवतः क्रमात् ॥ १८८ ॥
 एकोनत्रिंशदकोनविंशत्येकोनसप्ततिः । सागराणां कोटिकौटीः स्थितिमुन्मूढ्य कर्मणाम् ॥ १८९ ॥
 देशोनैकावशिष्टाब्धिकोटिकोटौ तु जन्मिनः । यथा प्रवृत्तिकरणाङ्गश्रिदेशं समिप्यति ॥ १९० ॥

॥ युग्मम् ॥

रगधेषपरीणामो दुर्जदो ग्रंथिरुच्यते । दुरुच्छेदो दृढतरः काष्ठोदेस्वि सर्वदा ॥ १९१ ॥
 तीराज्यर्णोन्महापोता इव वातसमाहताः । रागादिप्रेस्ताः केपि व्यावर्त्तते ततः पुनः ॥ १९२ ॥
 तत्रैव तत्परीणामविशेषादासतेऽपरे । स्थलसखलितगमनान्यञ्चांसि सरितामिव ॥ १९३ ॥
 अपरे ये पुनर्जन्व्या ज्ञाविज्ञज्ञाः शरीरिणः । आविष्कृत्य परं वीर्यमपूर्वकरणेन ते ॥ १९४ ॥
 अतिक्रामंति सहसा तं ग्रंथिं दुरतिक्रमम् । अतिक्रान्तमहाध्वानो घट्टञ्चूमिमिवाध्वगाः ॥ १९५ ॥

॥ युग्मम् ॥

अथानिवृत्तिकरणादंतरकरणे कृते । मिथ्यात्वं विरलीकृत्य चतुर्गतिकजंतवः ॥ १९६ ॥
 आतंमुहूर्त्तिकं सम्यग्दर्शनं प्राप्नुवंति यत् । निसर्गहेतुकमिदं सम्यक् श्रद्धानमुच्यते ॥ १९७ ॥ युग्मम् ॥
 गुरुपदेशमालंब्य जव्यानामिह देहिनाम् । सम्यक्श्रद्धानं तु यत्तत्रवेदधिगमोद्भवम् ॥ १९८ ॥
 तच्च स्यादौपशमिकं सास्वादनमथापरम् । दायोपशमिकं वेद्यं द्वायिकं चेति पंचधा ॥ १९९ ॥
 तत्रौपशमिकं चिन्नकर्मग्रंथेः शरीरिणः । सम्यक्त्वलाघे प्रथमैतमुहूर्त्तं प्रजायते ॥ २०० ॥

तथोपशांतमोहस्योपशमश्रेणियोगतः । मोहोपशमजमौपशमिकं तु द्वितीयकम् ॥ ६०१ ॥
 त्यक्तसम्यक्त्वज्ञावस्य मिथ्यात्वाच्चिमुखस्य च । तथाच्युदीर्णानंतानुबंधिकस्य शरीरिणः ॥ ६०२ ॥
 यः सम्यक्त्वपरीणाम उत्कर्षेण पडावलिः । जघन्येनैकसमयस्तत्सास्वादनीरितम् ॥ ६०३ ॥ युग्मम् ॥
 अथ तृतीयं मिथ्यात्वमोहद्वयशमोद्भवम् । सम्यक्त्वपुद्गलोदयपरिणामवतो ज्ञवेत् ॥ ६०४ ॥
 वेदकं नाम सम्यक्त्वं दृपकश्रेणिमीयुषः । अनंतानुबंधिनां तु द्वये जाते शरीरिणः ॥ ६०५ ॥
 मिथ्यात्वस्याथ मिश्रस्य सम्यग्जाते परिद्वये । ह्यायीकसन्मुखीनस्य सम्यक्त्वांत्यांशजोगिनः ॥ ६०६ ॥
 शुभ्रज्ञावस्य प्रक्षीणसप्तकस्य शरीरिणः । सम्यक्त्वं द्वायिकं नाम पंचमं जायते पुनः ॥ ६०७ ॥
 सम्यग्दर्शनमेतच्च गुणतस्त्रिविधं ज्ञवेत् । रोचकं दीपकं चैव कारकं चेति नामतः ६०८ ॥
 तत्र श्रुतोक्तत्वेषु हेतूदाहरणैर्विना । दृढा या प्रत्ययोत्पत्तिस्तज्जोचकमुदीरितम् ॥ ६०९ ॥
 दीपकं तद्यदन्येषामपि सम्यक्त्वदीपकम् । कारकं संयमतपःप्रचृतीनां तु कारकम् ॥ ६१० ॥
 शमसंवेगनिर्वेदानुंकपास्तिक्यलक्षणैः । लक्षणैः पंचजिः सम्यक् सम्यक्त्वं तत्तु लक्ष्यते ॥ ६११ ॥
 अनंतानुबंधिकषयाणामनुदयः शमः । स प्रकृत्या कषयाणां विपौकक्षणतोऽपि वा ॥ ६१२ ॥
 ध्यायतः कर्मविपाकं संसारासारतामपि । यत्स्याद्विषयवैराग्यं स संवेग इतीरितः ॥ ६१३ ॥
 संसारवासः कारैव बंधनान्येव बंधवः । स संवेगस्य चिंतेयं या निर्वेदः स उच्यते ॥ ६१४ ॥
 एकैज्यप्रचृतीनां सर्वेषामपि देहिनाम् । जवाब्धौ मज्जतां क्लेशं पश्यतो हृदयार्जता ॥ ६१५ ॥

१ विश्वासोत्पत्तिः । २ कषायपरिणामदर्शनात् ।

मन्मनत्वं काहेलत्वं मूक्तत्वं मुखरोगिताम् । वीक्ष्याऽसत्यफलं कन्यालीकाद्यसत्यमुत्सजेत् ॥ ६३० ॥
कन्यागोच्रम्यलीकानि न्यासापहरणं तथा । कूटसादयं च पंचेति स्थूलासत्यानि संत्यजेत् ॥ ६३१ ॥
दौर्जाग्यं प्रेष्यतां दास्यमंगुष्ठेदं दरिद्रताम् । अदत्तात्तफलं ज्ञात्वा स्थूलस्तेयं विवर्जयेत् ॥ ६३२ ॥
पंडत्वमिन्द्रियह्वेदं वीक्ष्याब्रह्मफलं सुधीः । जवेत्स्वदारसंतुष्टोऽन्यदारान्वा विवर्जयेत् ॥ ६३३ ॥
असंतोषमविश्वासमारंजं दुःखकारणम् । मत्वा मूढार्थफलं कुर्यात्परिग्रहनिवृत्तम् ॥ ६३४ ॥
दशस्वपि कृता दिङ्मु यत्र सीमा न लब्धये । ख्यातं दिग्विरतिरिति प्रथमं तद्गुणव्रतम् ॥ ६३५ ॥
जोगोपजोगयोः संख्या शक्त्या यत्र विधीयते । जोगोपजोगमानं तद्वैतीयिकं गुणव्रतम् ॥ ६३६ ॥
आर्त्तं रौद्रमपध्यानं पापकर्मोपदेशिता । हिंसोपकारदानं च प्रमादाचरणं तथा ॥ ६३७ ॥
शरीराद्यर्थदंभस्य प्रतिपद्यतया स्थितः । योनर्थदंभस्तस्यागस्तृतीयं तु गुणव्रतम् ॥ ६३८ ॥ युग्मम् ॥
त्यक्तात्तैरोद्भ्यानस्य त्यक्त्वावद्यकर्मणः । मुहूर्त्तं समतायातं विदुः सामाधिकव्रतम् ॥ ६३९ ॥
दिग्व्रते परिमाणं यत्तस्य संक्षेपणं पुनः । दिनरात्रौ च देशावकाशिकव्रतमुच्यते ॥ ६४० ॥
चतुष्पव्यर्थं चतुर्थीदि कुव्यापारनिषेधनम् । ब्रह्मचर्यः क्रियास्नानादित्यागः पोषधव्रतम् ॥ ६४१ ॥
दानं चतुर्विधाहारपात्राब्जादनसम्पन्नाम् । अतिश्चिन्त्योऽतिश्चिसंविज्ञागव्रतमुदीरितम् ॥ ६४२ ॥
रत्नत्रयमिदं सम्यग्यतिभिः श्रावकैरपि । उपासनीयं सततं निर्वाणप्राप्तिहेतवे ॥ ६४३ ॥
आकर्ण्य देशनामेवमुत्थाय चरतात्मजः । कपचस्वामिनं नत्वर्षभ्रसेनो व्यजिज्ञपत् ॥ ६४४ ॥

१ काहलो मुखध्वनिरोगविशेषः । २ समतायुक्तः । ३ उपवासादि । ४ आच्छादनं यत्र मद्यं व्रसति । ५ मोक्षप्राप्तिहेतवे ।

॥ ६४९ ॥

स्वामिन्निह नवारण्ये कषायदवदारुणे । नव्यांबुद इवावर्षत्तात्वामृतमनुत्तरम् ॥ ६४९ ॥

तंरु इव मज्जन्निः प्रपेव च पिपासितैः । कुशानुरिव शीतात्तैस्तापात्तैरिव पादपः ॥ ६४६ ॥

ध्वांतमग्नैर्दीप इव निधिदौस्थ्यं स्थितैरिव । विषादितैरिव सुधा रोगितैरिव श्रेषजम् ॥ ६४७ ॥ त्रिन्निर्विशेषकम् ।

विकांतद्विषदाक्रांतैरिव दुर्गं जगत्पते । ज्वञ्जीतैरसि प्राप्तो रक्त दयानिधो ॥ ६४८ ॥ त्रिन्निर्विशेषकम् ।

पितृन्नित्रातुन्नित्रातुः पुत्रैरन्यैश्च बंधुभिः । अनासैरिव पर्याप्तं ज्वन्नमणहेतुभिः ॥ ६४९ ॥

जगद्धरण्य शरणं संसारार्णवतारण । त्वामेवाश्रितवानस्मि दीक्षां देहि प्रसीद मे ॥ ६५० ॥

जगद्धरण्य शरणं संसारार्णवतारण । त्वामेवाश्रितवानस्मि दीक्षां देहि प्रसीद मे ॥ ६५१ ॥

जगद्धरण्य शरणं संसारार्णवतारण । त्वामेवाश्रितवानस्मि दीक्षां देहि प्रसीद मे ॥ ६५२ ॥

जगद्धरण्य शरणं संसारार्णवतारण । त्वामेवाश्रितवानस्मि दीक्षां देहि प्रसीद मे ॥ ६५३ ॥

जगद्धरण्य शरणं संसारार्णवतारण । त्वामेवाश्रितवानस्मि दीक्षां देहि प्रसीद मे ॥ ६५४ ॥

जगद्धरण्य शरणं संसारार्णवतारण । त्वामेवाश्रितवानस्मि दीक्षां देहि प्रसीद मे ॥ ६५५ ॥

जगद्धरण्य शरणं संसारार्णवतारण । त्वामेवाश्रितवानस्मि दीक्षां देहि प्रसीद मे ॥ ६५६ ॥

जगद्धरण्य शरणं संसारार्णवतारण । त्वामेवाश्रितवानस्मि दीक्षां देहि प्रसीद मे ॥ ६५७ ॥

जगद्धरण्य शरणं संसारार्णवतारण । त्वामेवाश्रितवानस्मि दीक्षां देहि प्रसीद मे ॥ ६५८ ॥

१ दौस्थ्यस्थितैर्दैन्यस्थितैः ।

तदानीं चतुरशीर्तेर्गणचृन्नामकर्मणाम् । व्रतीनामृपत्रसेनप्रजृतीनां सुमेधसाम् ॥ ६६० ॥
उत्पादो विगमो ध्रौव्यमिति पुण्यां पदत्रयीम् । उद्दिदेश जगन्नाथः सर्ववाङ्मायमानुकाम् ॥ ६६१ ॥ युग्मं ॥
स चतुर्दशपूर्वाणि द्वादशांगानि ते क्रमात् । ततो विरचयामासुस्तत्रिपद्यनुसारतः ॥ ६६२ ॥
अथादाय दिव्यचूर्णपूर्णं स्थालं पुरंदरः । देवैर्धृतो देवदेवपादांतः समुपस्थितः ॥ ६६३ ॥
अथोत्थाय गणचृतां चूर्णेच्छेपं यथाक्रमम् । कुर्वाणः सूत्रेणार्थेन तथा तदुन्नयेन च ॥ ६६४ ॥
झ्वैर्गुणैः पर्यायैश्च नयैरपि जगत्पतिः । ददावनुयोगानुज्ञां गणानुज्ञामपि स्वयम् ॥ ६६५ ॥ युग्मं ॥
ततोऽमरा नरा नार्यो दुंदुञ्चिध्वानपूर्वकम् । वासच्छेपं विदधिरे तेषामुपरि सर्वतः ॥ ६६६ ॥
तत्स्थुर्गणधरास्तेपि रचितांजलिंसंपुटाः । स्वामित्राचं प्रतीहंतो मेघांज इव पादपाः ॥ ६६७ ॥
मृगेंद्रासनमारुह्य पूर्ववत्पूर्वदिङ्मुखः । अर्जुशिष्टिमयीं स्वामी विदधे देशनां पुनः ॥ ६६८ ॥
देशनोद्दामवेलायाः स्वामिवारिधिजन्मनः । मर्यादायाः प्रतिरूपा तदाऽपूर्यत पौरुषी ॥ ६६९ ॥
अत्रांतरे च कलशैरखंभैर्निस्तुषोज्ज्वलैः । विनिर्मितचतुःप्रस्थीप्रमाणस्थालसंस्थितः ॥ ६७० ॥
दिविपद्भिर्हितैर्गंधैर्दिगुणैकृतसौरजः । प्रधानपुरुषोत्कृष्टो जस्तेश्वरकारितः ॥ ६७१ ॥
देवदुंदुञ्चिनिर्घोषप्रतिघोषितदिङ्मुखः । अन्वीयमानः प्रोज्जीतमंगलैर्लेलनाजनैः ॥ ६७२ ॥
पैरैः स्वामिप्रन्नावोत्थः पुण्यराशिरिवावृतः । पूर्वधारेण समवसरणे प्राविशद्वलिः ॥ ६७३ ॥ चतुर्भिः
कलापकं ।

प्रभुं प्रदक्षिणीकृत्य सोद्विष्यत बलिः पुरः । वसुं कल्याणसस्यानामिव बीजमनुत्तमम् ॥ ६७४ ॥
 अंतरिक्षान्निपततोऽतरालोऽपि समाददे । तस्यार्धमरमैर्मघपानीयमिव चातकैः ॥ ६७५ ॥
 तस्य भूमिगतस्यार्धं जग्राह चरतेश्वरः । शेषं तु गोत्रिण इव विज्ज्य जगदुर्जनाः ॥ ६७६ ॥
 पूर्वोत्पन्नाः प्रणश्यंति रोगाः सर्वे नवाः पुनः । षण्मासाश्चैव जायंते बलेस्तस्य प्रजावतः ॥ ६७७ ॥
 अथोत्थायोत्तरघारवर्त्मना निर्ययौ प्रभुः । अन्वीयमानो देवैर्देः पद्मखंड इवाल्लिप्तिः ॥ ६७८ ॥
 रत्नमयस्वर्णमयप्रयोरंतरस्थितेः । व्यश्राम्यग्नगवान् देवहृद ईशानदिक्स्थिते ॥ ६७९ ॥
 तदानीमृषन्नसेनो गणभृन्मुखमंरुनम् । जगवत्पादपीठस्थो विदधे धर्मदेशनाम् ॥ ६८० ॥
 स्वामिनः खेदविनोदः शिष्याणां गुणदीपना । उन्नयतः प्रत्ययश्च गणचूडेशनागुणाः ॥ ६८१ ॥
 तस्मिन् गणधरे धर्मदेशनाविरते सति । प्रणम्य स्वामिनः सर्वे स्थानं निजनिजं ययुः ॥ ६८२ ॥
 तीर्थे तत्र समुत्पन्ने गोमुखो नाम गुह्यकः । वराहमालाशालिभ्यां दोर्ज्यां दक्षिणपार्श्वयोः ॥ ६८३ ॥
 मातुर्लिंगपाशचृङ्गां वामदोर्ज्यां च शोचितः । हेमवर्णो गजरथः पार्श्वस्थोऽञ्जुत्ततो विज्रोः ॥ ६८४ ॥ शुभम् ।
 नामतोऽप्रतिचक्रेति हेमाच्चा गरुडासना । वरप्रदेपुत्रतृचक्रिपाशिर्निर्दक्षिणैर्भुजैः ॥ ६८५ ॥
 वामहस्तैर्धनुर्वज्रचक्रांकुशधैर्युता । तत्तीर्थञ्चरूत पार्श्वे चतुः शासनदेवता ॥ ६८६ ॥ शुभम् ।
 ततो विहर्तुमन्यत्र जगाम जगवानपि । महर्षिभिः परिवृतो नक्षत्रैरपि चंद्रमाः ॥ ६८७ ॥

१ कल्याणरूपधान्याना । २ गणधरमुखामरणरूपः । ३ वराहमालाशालिभ्या वरदानचिह्नमालाचिह्नगालिभ्या । ४ मातुर्लिंगफल
 “विजोर” ति भाषया प्रसिद्ध ।

गङ्गतः स्वामिनोऽञ्जवन् चक्षयेव तरवो नताः । अधोमुखाः कंटकाश्च शकुनाश्च प्रदक्षिणाः ॥ ६८८ ॥

कृत्विंजियार्थानुकूढयं वायोरप्यनुकूलता । चर्तुर्जघन्यतोप्यासीत्पार्श्वं कोटिर्दिवौकसाम् ॥ ६८९ ॥

जवांतरोद्भुतकर्महेदालोकञ्जयादिव । नार्वर्द्धत कचाः इमश्चुनखाश्च त्रिजगत्पतेः ॥ ६९० ॥

स्वाम्यगाद्यन्न नो तत्र वैरमारीत्यवृष्टयः । दुर्जिह्वमतिवृष्टिर्वा जये च स्वान्यचक्रजे ॥ ६९१ ॥

विश्वविस्मयकैरैरिति प्रचुर्नोञ्जिचूरतिशयैः समन्वितः ।

संसरज्जागदनुग्रहेकधीः क्षामिमां विहरति स्म वायुवत् ॥ ६९२ ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचंद्रविरचिते त्रिपट्टिशलाकापुरुषचरिते महाकाव्ये प्रथमपर्वणि भगवद्दीक्षाछन्दस्यविहारकेवलज्ञानसमवसरणव्यावर्णनो नाम तृतीय सर्ग ॥ ३ ॥

चक्रपूजोत्सवश्चक्रे पौरैरपि महद्भिन्निः । पूजितैः पूज्यमानो हि केन केन न पूज्यते ॥ १३ ॥
तस्योपयोगमादितुश्चक्ररत्नस्य दिग्जयम् । स्नानागारं ययौ राजा मंगलस्नानहेतवे ॥ १४ ॥
विमुक्ताचरणश्रेणिः शुभ्रस्नानीयवस्त्रभृत् । न्यपदप्राङ्मुखस्तत्र स्नानसिंहासने नृपः ॥ १५ ॥
सुरद्रुपुष्पनिर्यासमयैरिव सुगंधिन्निः । सहस्रपाकप्रमुखैस्तैलैरर्च्यांजि जूपतिः ॥ १६ ॥
संवाहनाचिर्मोसास्थित्वग्रोमसुखेहेतुचिः । चतुर्विधात्रिस्त्रिविधैर्मृदुमध्यहृदः करैः ॥ १७ ॥
मर्दनीयामर्दनीयस्थानविज्ञाः कलाविदः । नृपं संवाहयामासुः संवाहकनरास्ततः ॥ १८ ॥

त्रिचिर्वि-
शेषकम्

आदर्शमिव जूपालमम्बानद्युतिचाजनम् । सूक्ष्मेण दिव्यचूर्णेनोपवर्त्तयामासुराशु ते ॥ १९ ॥
काश्चित्करोद्भूतस्वर्णपयस्कुञ्जा वरस्त्रियः । उन्नादैनव्यनलिना इव लावण्यवापयः ॥ २० ॥
स्त्यानीचूय पयांसीव गतान्याधारतामपाम् । राजतानंबुकलशान्वित्रत्यः काश्चिदंगनाः ॥ २१ ॥
क्षीदानीलोत्पलत्रांतिदायिनश्चारुपाणिषु । इक्ष्णीलपयस्कुञ्जान्दधानाः काश्चन स्त्रियः ॥ २२ ॥
नखरत्नप्रज्ञालवर्धमानाधिकश्रियः । दिव्यरत्नमयान्कुञ्जान् वित्रत्यः सुत्रुवोऽपराः ॥ २३ ॥
सुगंधिन्निः पवित्रांबुधाराज्जिर्धरणीधवम् । क्रमेण स्नापयामासुर्जिनेज्जमिव देवताः ॥ २४ ॥
कृतस्नानोऽथ जूपालः कृतदिव्यविलेपनः । वासोचिः शोचिन्तः शुभ्रैः ककुब्जासैरिवाञ्जितः ॥ २५ ॥
ललाटपट्टे मांगढ्यं चांदनं तिलकं दधत् । यशोजुमस्याजिनवं प्ररोहंतमिवाङ्कुरम् ॥ २६ ॥

१ स्नानीय स्नानोचित । २ ऊर्ध्वनालानि नयानि नवानि गलिनानि यासु ताः । ३ स्त्यानीभूय घनीभूय ।

मुक्ताभयानलंकारान् स्वयशःपुंजनिर्मलान् । तारकाप्रकरांस्तारांस्तारोपश्च इवोच्छहन् ॥ १७ ॥
 चंचन्मरीचिनिचयव्रीभितोऽणमरीचिना । आसादः कलशनेव किरीटेन विच्छूषितः ॥ १८ ॥
 मुहुरुत्क्षिप्यमाणभ्यां वारनारीकरांबुजैः । कर्णोत्तंसायमानाभ्यां चामराभ्यां विराजितः ॥ १९ ॥
 स्वर्णकुञ्जचतुता श्वेतातपत्रेणोपशोभितः । श्रीसद्मपद्मचतुर्पद्महृदेन हिमवानिव ॥ २० ॥
 सर्वदा संनिधानस्थैः प्रतीहारैरिवाभितः । नक्तैः योमशत्रिर्यद्यसहस्रैः परिवारितः ॥ २१ ॥
 उचुंगकुञ्जशिखरस्थगितैकदिगाननम् । आरोहद्दासव इवैरावणं रत्नकुंजरम् ॥ २२ ॥
 स गर्जन्नूजितं जाल्यकुंजरस्तद्धणादभूत् । उद्दाममदधाराञ्जिधरैराधर इवापरः ॥ २३ ॥
 उत्क्षिप्य पाणीन् कुर्वाणैर्दिवं पल्लवितामिव । युगपद्द्विद्वंदेन चक्रे जयजयारवः ॥ २४ ॥
 दुंदुञ्जिस्ताड्यमानोऽथ नदद्भुच्चैर्दिशोऽपि हि । नादयामास मुखैरगायनो गायनीरिव ॥ २५ ॥
 द्रुतीञ्चूतानि निःशेषसैनिकाह्वानकर्मणि । प्रणुदुर्वर्यतूर्याणि मंगलान्यपराण्यपि ॥ २६ ॥
 गजैः सिंदूरचतुर्जैः सधातुञ्जिरिवाञ्जिजिः । अश्वैरेकधाभूतरेवंतांश्वत्रमप्रदैः ॥ २७ ॥
 मनोरथैरिव निजैर्विशाद्वैश्च महारथैः । पत्तिञ्जिश्च महौजोञ्जिः सिंहैरिव वशंवदैः ॥ २८ ॥

१ गगनमार्गः । २ कर्णयोरामरणायमानाभ्या । ३ श्रीसद्मानि लक्ष्मीगृहाणि यानि पद्मानि तानि विभर्तीति श्रीसद्मपद्मभृत् स चासौ पद्महृदस्तेन । ४ उच्चकुम्भशिखरेण आच्छादित एकदिङ्मुख येन सः । ५ धाराधरो मेघः । ६ मुख्यवाचालगायकः । ७ रेवन्तः सूर्योश्च ।
 ८ महापराक्रमैः ।

प्रचवाल महीपालः पूर्वं पूर्वी दिशं प्रति । संन्यानमिव तन्वानः सैन्योत्थैः पांशुचिर्दिशाम् ॥ ३९ ॥ त्रि-
जिर्विशेषकम् ।

तत्सैन्याग्रेसरं यद्दसहस्राधिष्ठितं ततः । चक्ररत्नमञ्चुद्धिबं जानोरिव नञश्चरम् ॥ ४० ॥
दंभरत्नधरो वाजिरत्नमारुह्य तत्परः । नाम्ना सुपेणः सेनानीरत्नं चक्रमिवाचलत् ॥ ४१ ॥
निःशेषशक्तिकविधौ शांतमंत्र द्वांगवान् । पुरोधारत्नमचलत्समं वसुमतीचुजा ॥ ४२ ॥
सैन्ये प्रत्याश्रयं दिव्यजो जनापादनक्षमम् । अचालीग्रहरत्नं च सत्रशौलेव जंगमा ॥ ४३ ॥
स्कंधावारादि निर्मातुं विश्वकर्मेव सत्वरम् । अलं वर्धकिरत्नं च चवाल सह जूजुजा ॥ ४४ ॥
चवाल चर्मरत्नं च तत्रत्रयमिवाद्भुतम् । चक्रिणः सकलस्कंधावारविस्तारशक्तिमत् ॥ ४५ ॥
रत्ने च मणिकाणियौ ध्वांतविध्वंसनक्षमे । सह प्रचेदतुर्जो जिः सूर्याचंजमसाविव ॥ ४६ ॥
ययौ सह नरैरेण खड्गरत्नं च जासुरम् । सुरासुरवरास्त्राणामिव सारैर्विनिर्मितम् ॥ ४७ ॥
ततश्च सचमूचकश्चक्रचतुर्भ्रतेश्वरः । प्रतीहारानुग द्वागमच्चक्रानुगः पथि ॥ ४८ ॥
पवनेनानुकूलेनानुकूलैः शकुनैरपि । सर्वतो दिग्जयस्तस्याशंसि ज्योतिषिकैरिव ॥ ४९ ॥
विषमं सुसमीचक्रे सैन्यस्य पुरतो ब्रजन् । सेनानीर्दंभरत्नेन मतेनेव कृषिद्धितिम् ॥ ५० ॥
रुरुचे पृतनोद्धूतरजो जिः कृतछुर्दिनम् । रथचिपपताकाचिर्बलाकाचिर्वांबरम् ॥ ५१ ॥
अदृश्यमानपर्यता सा चमूश्चक्रवर्तिनः । गंगालक्षि द्वितीयेव सर्वत्राप्यस्खलजतिः ॥ ५२ ॥

१ संन्यानमुत्तरीयवत् । २ अन्नशाला । ३ विश्वकर्मा देवगिष्णी । ४ ज्योतिर्विद्धिः । ५ मतेन हलाग्रेण ।

चीत्कृतैः स्यंदना वाहा हेपितैर्गजितैर्गजाः । अतत्वरन्निवान्योऽन्यं दिग्जयोत्सवकर्मणे ॥ ५३ ॥
 अद्भुतन् सादिनां कुंताः चमूत्खाते रजस्यपि । हसंत इव तल्लन्नान्दीधित्तीनुष्णदीधितेः ॥ ५४ ॥
 आबद्धमुकुटै रेजे राजन्त्री राजकुंजरः । ऋक्स्मिद्भिर्वृतो गह्वन् शक्रः सामानिकैस्त्रिव ॥ ५५ ॥
 गत्वा योजनपर्यन्ते तच्च चक्रमवास्थितम् । जज्ञे योजनमानं च तत्प्रयाणानुमानतः ॥ ५६ ॥
 ततो योजनमानेन प्रयाणेन ब्रजन्नृपः । गंगाया दक्षिणं कूलं प्रापत्कतिपयैर्दिनैः ॥ ५७ ॥
 नृपोपि विपुलां गंगापुलिनोर्वा निरंतरैः । विविधैः संकटीकुर्वन्नावासैर्विश्रमं व्यधात् ॥ ५८ ॥
 द्धरत्कस्मिदांजोनिः पंकिला कूलमेदिनी । तदा मंदाकिनीनद्या प्रावृट्काल इवाञ्चवत् ॥ ५९ ॥
 जाह्नवीस्रोतसि स्वह्ने स्वह्ने जगृहुस्ततः । वारीणि वारणवरा वारिधौ वारिधा इव ॥ ६० ॥
 अतिपारिप्लवत्वेनोत्प्लवमाना मुहुर्मुहुः । तत्र ससुस्तुरंगश्च तरंगप्रमदायिनः ॥ ६१ ॥
 संप्रविष्टैः श्रमादंतर्गजार्ध्वमहिषोद्भूतैः । जातनूतननक्रैर्व चक्रे विष्वक् सरिधरा ॥ ६२ ॥
 अनुकूलयितुं कूलस्थितं नृपमिवांजसा । श्रमं गंगा हरच्चम्बास्तरंगोद्भूतसीकरैः ॥ ६३ ॥
 महीशुजः सेव्यमाना महत्या सेनया तया । कुशीबन्धू गंगापि सद्यः कीर्तिरिव विषाम् ॥ ६४ ॥
 तत्सैन्यगजराजानामयत्नादानतां ययुः । प्रागीरथीतीररुहो देवदारुमहीरुहः ॥ ६५ ॥
 अर्ध्वत्थशस्त्रकीर्णिकारोऽंभरपद्मवान् । लुलुबुः पशुभिर्हस्तिवृते हस्तिर्पकाः क्षणात् ॥ ६६ ॥

१ भट्टाः । २ तटमेदिनी । ३ उत्तमगजाः । ४ हस्तिपुरगमहिपट्टयैः । ५ जाता नूतना नक्रा मत्स्यविशेषा यस्या सा । ६ यत्न-
 विना गजबन्धनस्थानता । ७ अश्वत्थ. विष्पलवृक्षः । ८ महामात्राः ।

कुर्वाणास्तोरणानीवोन्नमितैः कर्णपद्मैः । विरेजुर्वाजिनो वज्राः श्रेणीचूताः सहस्रशः ॥ ६७ ॥
 मङ्कुष्टमुज्ज्वलकयवादीनि जवात्पुनः । बंधूनामिव निदधुरश्वानामश्वपालकाः ॥ ६८ ॥
 वन्यूः शिविरे तत्र चत्वारणि त्रिकाणि च । आपणानां श्रेण्यश्च विनीताया इव क्षणात् ॥ ६९ ॥
 गुप्यगुरुस्थूलपट्टकुटीजिः पटचारुजिः । नास्मरन् पूर्वसौधानां सुस्थिताः सर्वसैनिकाः ॥ ७० ॥
 शमीकर्कधुवह्वलप्रायान् द्रून् त्रिलिहुर्मयोः । दिशंत इव सैन्यानां कार्यं कंटकशोधनम् ॥ ७१ ॥
 स्वह्वदं जाह्नवीतीरतले सिकंतिलेऽवुगन् । नृत्या इव स्वामिनोऽग्रे वेसराश्चलकेसराः ॥ ७२ ॥
 केचिदाजहुरेधांसि सरिदंजांसि केचन । दूर्वादित्चारकान् केचित्केचिह्याकफलादिकम् ॥ ७३ ॥
 प्रचरन्नुशूलिकाः केचित्तंडुलान्केप्यखंभयन् । केचिदज्वालयन्नग्निमपचन् केचिदोदनम् ॥ ७४ ॥
 सल्लुः केप्येकतस्तत्र स्वोकसीवोज्वलैर्जलैः । स्नाता धूपैरधूपायन् केप्यात्मानं सुगंधिभिः ॥ ७५ ॥
 केचिद्व्युजिरे स्वैरं पुरोयुंजानपत्तयः । सनारीका विलिखिषुः केचिदंगं विलेपनैः ॥ ७६ ॥
 नामंस्त कटकायातं कोप्यात्मानं मनागपि । लीलोपलब्ध्यसर्वाश्रे शिविरे चक्रवर्त्तिनः ॥ ७७ ॥ पञ्चजिःकुलका
 अहोरात्रे व्यतिक्रान्ते तस्मिन् पुनरपि प्रगे । चक्ररत्नं जगामैकं योजनं चक्रवर्त्त्यपि ॥ ७८ ॥
 एवंयोजनमनेन प्रयाणेन दिनेदिने । गह्वंश्चक्रानुगश्चक्री मागधं तीर्थमासदत् ॥ ७९ ॥
 नवयोजनविस्तारं दैर्घ्ये द्वादशयोजनम् । पूर्वोन्धिरोधसि नृपः स्कंधांवारं न्यवीविशत् ॥ ८० ॥

१ मङ्कुष्टा धान्यकणविशेषाः । २ आपणानां हट्टानां । ३ विनीतानागर्थ्याः । ४ शमीवदरीवृक्षवत् । ५ मया उष्ट्रा । ६ सि-
 कतामये । ७ वेसरा अश्वतराः । ८ लीलया उपलभ्याः सर्वार्था यस्मिन् । ९ प्रगे प्रातः काले । १० शिविर ।

आवासान् सर्वसैन्याना तत्र व्यधित वर्द्धकिः । एकां पौषधशाखां च शाखां धर्मैकदंतिनः ॥ ८१ ॥
 राजा पौषधशाखायामनुष्ठानविधित्सया । उत्ततार करिस्कंधात्पर्वतादिव केसरी ॥ ८२ ॥
 तत्र प्रस्तारयामास दर्जसंस्तारकं नवम् । राजा संयमसाम्राज्यलक्ष्मीसिंहासनोपमम् ॥ ८३ ॥
 मागधतीर्थकुमारं देवं मनसि कृत्य च । प्रपेदेऽष्टमञ्जकं सोऽर्थसिंघर्षारमादिमम् ॥ ८४ ॥
 स धौतांशुकचृत्यक्तनेपथ्यस्रग्विलेपनः । त्यक्तशस्त्रः पुण्यपौषधं पौषधमाददे ॥ ८५ ॥
 दर्जसंस्तारके तस्मिन् प्रतिजाग्रत्स पौषधम् । निष्क्रियो नृपतिस्तस्थौ सिद्धः पद इवाव्यये ॥ ८६ ॥
 अष्टमांते नृपः पूर्णपौषधः पौषधौकसः । शरदत्रादिवादित्यो निर्ययावधिकक्षुतिः ॥ ८७ ॥
 राजा सर्वार्थनिष्णातः स्नातो बलिविधिं व्यधात् । यथाविधि विधिज्ञा हि विस्मरंति विधिं न हि ॥ ८८ ॥
 उत्पताकध्वजस्तंभं प्रासादमिव जंगमम् । शस्त्रागारमिवानेकशस्त्रश्रेणिविभूषितम् ॥ ८९ ॥
 चतुर्दिग्विजयश्रीणामिवाह्वानार्थमुच्चैः । टण्टकारकृतो घंटाश्चतस्रश्चारु विभ्रतम् ॥ ९० ॥
 पवनैरिव जंघादैर्धोरैः पञ्चाननैरिव । अश्वैः सनाथ मध्यास्त स रथं रश्मिनां वरः ॥ ९१ ॥ त्रिजिर्वि-
 शेषकम् ।

राज्ञो जावविशेषज्ञो वासवस्येव मातलिः । नुनोद सारथीरथ्यान् रश्मिचालनमात्रतः ॥ ९२ ॥
 महाकरिगिरिस्तोमो महानोमकरोत्करः । विलोलहयकक्षोलश्चित्रशस्त्राहिनीषणः ॥ ९३ ॥

१ अव्यये पदे मोक्षे । २ सर्वार्थपारगामी । ३ वेगिभिः । ४ पञ्चाननैः केशरिभिः । ५ मातलिनामा सारथिः । ६ महान्ति यानि
 अनासि शकटाः तान्येव मकरालोपासुत्करा यस्मिन् सः ।

उल्लङ्घ्यद्भूर्जोवेदो रथनिर्घोषगर्जितः । द्वितीय इव पाथोधिः पाथोधिं प्रत्यगान्नृपः ॥ ९४ ॥

युग्मम् ।

संवर्द्धितांबुनिर्घोषस्त्रस्तनंरुकुलारवैः । नार्जिदघ्नं रथेनांचोऽजोनिधिः सोऽन्यगाह्यत ॥ ९५ ॥
न्यस्यैकं लसैके हस्तं द्वितीयं त्वेदनीतटे । सोधिज्यं विदधे धन्व पंचमींदुर्विभवकम् ॥ ९६ ॥
पाणिना किंचिदाकृष्य धनुर्ज्यां नरतेश्वरः । धनुर्वेदोकारमिवोच्चैष्टंकारमकारयत् ॥ ९७ ॥
पातालघारनिर्गह्वन्नागराजानुहारकम् । इषुधेराचकर्षेपुं निजनार्मांकितं नृपः ॥ ९८ ॥
सिंहैर्कर्णिकया मुष्ट्या धृत्वा पुंखाग्रजागके । शिंर्जिन्यां निदधे वाणं वज्रदंरुमरातिषु ॥ ९९ ॥
सौवर्णकर्णैतान्कपञ्चनालतुलास्पृशम् । आकर्णितं स आकर्षत् कांचनं तं शिलीमुखम् ॥ १०० ॥
प्रसरद्भिर्महीचर्तुर्नखरत्नमरीचिभिः । शुशुजे स महाबाणः सोदैरैरिव वेष्टितः ॥ १०१ ॥
आकृष्टकार्मुकांतस्थो दीप्यमानः स सायकः । व्यात्तांतकर्मुखप्रखज्जिह्वालीलामुपाददे ॥ १०२ ॥
धनुर्मंडलमध्यस्थः स मध्यमजगत्पतिः । शुशुजे परिवेषांतर्जानुमानिव दारुणः ॥ १०३ ॥
चालयिष्यति किं स्थानान्निग्रहीष्यत्यथैष माम् । इतीव चुद्धोज्ञ तदा सर्वतो लवणंबुधिः ॥ १०४ ॥
अथोर्वीशो बहिर्मध्ये मुखे पुंखे च सर्वदा । नागासुरसुपर्णादिदेवताचिरधिष्ठितम् ॥ १०५ ॥
आज्ञाकरं दूतमिव शिक्षाद्वरजयानकम् । अग्निमागधतीर्थेशं विससर्ज शिलीमुखम् ॥ १०६ ॥ युग्मम् ॥

१ त्रस्तमकरकुलशब्दैः । २ नाभिप्रमाण । ३ लस्तको धनुर्मध्यभागः । ४ धनुश्चे ज्यागेणस्थाने । ५ सिंहकर्णकारया । ६ शिञ्जिन्या धनुर्गुणे । ७ सहोदैरैः । ८ प्रसारितयममुखचलज्जिह्वालीला । ९ पृथ्वीपतिर्भरतः । १० मण्डलान्तः स्थितः सूर्य इव ।

उद्दामपद्मसूतकारवाचालितनचौगणः । निर्ययौ तद्दणं वेगात्स पत्री पत्रिराडिव ॥ १०७ ॥
 विद्युद्वड् इवाञ्जोदाद्रुदकाग्निर्गनादिव । स्फुलिंग इव सप्तार्चैर्देव्याग्निरिव तापसात् ॥ १०८ ॥
 शिखीव सूर्योपलतो वज्रं वज्रिभुजादिव । निष्पतन्नृपकोदंरुदशोजत स सायकः ॥ १०९ ॥ संदानितकम् ॥
 योजनानि षादशातिक्रम्य पत्री क्षणेन सः । सत्रायां मागधेशस्य हृदि शब्दमिवापतत् ॥ ११० ॥
 अक्राण्डकाण्डपातेन तेन मागधतीर्थराट् । उच्चैश्शुकोप दंडाजिघृक्षेनेनेव पन्नगः ॥ १११ ॥
 चक्रीकुर्वन् चुवोर्युग्मं कोदंरुमिव दारुणम् । दधानश्चक्षुपी ताम्रे दीप्ताग्निविशिखाविव ॥ ११२ ॥
 नरन्त्रापुटे इवोःफुल्लीकुर्वाणो नासिकापुटे । स्फोरयन्नधरदलं तर्दकाहेरिवानुजम् ॥ ११३ ॥
 ललाटे घटयन् लेखाः केतूनिव नजस्तले । गृह्णन् दक्षिणहस्तेन वार्त्तिकोऽहिमिवायुधम् ॥ ११४ ॥
 तारुयन्नासनं वामहस्तेनारिकपोलवत् । वाचं विपार्चिःसंधीचीमित्यूचे मागधाधिपः ॥ ११५ ॥

चतुर्भिः कलापकम् ॥

ऐरावणरदान् भित्त्वा कस्ताट्कां चिकीर्षति । सौपर्णेयस्य कः पदैरवतंसान् विवित्सति ॥ ११६ ॥
 कः पन्नगपतेर्मौलिमणिमादां जिघृक्षति । सहस्रदीधितेः को वा हयानपि जिहीर्षति ॥ ११७ ॥
 अप्रार्थितप्रार्थकः को वीरमान्यविर्मृश्यकृत् । अस्माकमस्मिन् सदसि प्रचिक्षेप शरं कुधीः ॥ ११८ ॥
 सुपर्ण इव सर्पस्य दर्पं तस्य हराम्यहम् । एवं ब्रुवाणो रत्नसाद्रुतस्यौ मागधाधिपः ॥ ११९ ॥

१ गरुडः । २ अश्वः । ३ शिखी अग्निः । ४ अकस्माद्ब्रूवाणपातेन । ५ दण्डताडनेन । ६ भक्ता चर्गनिर्मित अभ्युत्पादकयंत्रं । ७ त-
 क्षकनागस्य । ८ धूमकेतून् । ९ वार्त्तिको गारुडिकः । १० विपज्ज्वालतुल्यां । ११ ताट्ठान् भूषणविशेषान् । १२ अविचार्यकारी ।

विलादिवोरगं कोशात्लङ्गदं चर्कप सः । कंपयामास च व्योम्नि धूमकेतुञ्जमप्रदम् ॥ १२० ॥
 बाधिवेलेव दुर्वारः परिवारोऽपि तत्क्षणम् । युगपत्सकलोप्यस्य सकोपाटोपमुत्थितः ॥ १२१ ॥
 खड्गैः केचिद्विवं चक्रुः कृष्णविद्युन्मयीमिव । वसुनन्दैश्च विशदैरेकैकमुमयीमिव ॥ १२२ ॥
 नितांतनिशितान् कुंतान् खे केचिदुदलावयन् । कृतांतदंतसकलश्रेणीञ्चिख निमित्तान् ॥ १२३ ॥
 परशून्केचिदुज्जह्वल्लिजिह्वासहोदरान् । स्वर्चानुग्रीमपर्यंतान् जगृहुः केपि मुद्गरान् ॥ १२४ ॥
 वज्रकोट्युत्कटान्यन्ये शूलान्याददिरे करे । अपरे दंरुचृदंरुचंमानन्दंमानुदक्षिपन् ॥ १२५ ॥
 चक्रुः केऽपि करास्फोटं वैरिविस्फोटकारणम् । द्वेभानादं व्यधुः केपि मेघनादमिवोजितम् ॥ १२६ ॥
 केचिज्जाहि जहीत्यूचुः केचिज्जर धरेति च । तिष्ठ तिष्ठेति केचिच्च याहि याहीति केचन ॥ १२७ ॥
 इत्यचूच्चित्रसंरञ्चेष्टो यावत्परिहृदः । तस्य तावदमात्यस्तं सम्यग्बाणं न्यरूपयत् ॥ १२८ ॥
 महासाराण्युदाराणि तत्र पत्रिणि मंत्रिराट् । दीव्यमंत्राक्षराणीवेत्यक्षराणि व्यलोकयत् ॥ १२९ ॥
 राज्येन यदि वः कार्यं जीवितव्येन वा यदि । ततः सेवां कुरुध्वं नः स्वसर्वस्वोपहौकनात् ॥ १३० ॥
 इत्यादिशति वः साक्षात्सुरासुरनरेशितुः । कृपञ्चस्वामिनः सूनुर्जरतश्चक्रवर्त्ययम् ॥ १३१ ॥
 मंत्री दृष्टाक्षराष्ट्रवं विज्ञायावधिना च तत् । दर्शयन् स्वामिनो बाणमुच्चकैरित्यवोचत ॥ १३२ ॥
 चोन्नोः सर्वे राजलोका धिग्वो रत्नसंकारिणः । स्वामिनोऽर्थधियाऽनर्थदायिनो जक्तमानिनः ॥ १३३ ॥
 जरतो जरतक्षेत्रे प्रथमश्चक्रवर्त्यञ्जत । सूनुः प्रथमतीर्थेशकृपञ्चस्वामिनो ह्ययम् ॥ १३४ ॥

१ विलात् दरात् । २ वसुनन्दैर्युद्धसाधनविशेषैः । ३ स्वर्मान् राहुः । ४ साहसकारिणः ।

स एष याचते दंढं दिधारंयिषते च वः । पाकशसवनचंभशासनः शासनं निजम् ॥ १३५ ॥
 अपि शोष्येत पाथोधिर्मरुप्युद्ध्रियेत च । कृतांतोऽपि निहन्येतोत्क्षिप्येतापि वसुंधरा ॥ १३६ ॥
 दंनोत्तरिपि दह्येत विधाप्येतापि वाडवः । कथंचन न जीयेत चक्रवर्त्ती महीतले ॥ १३७ ॥ युग्मम् ॥
 देवायं वार्यतां लोकः स्तोकेधीर्धोमतांवरः । प्रगुणीक्रियतां दंढश्चक्रिणे प्रणतो जव ॥ १३८ ॥
 आकर्ण्य मंत्रिवाचं तां दृष्ट्वा तान्यद्वाराणि च । गंधेजगंधमाघ्राय करीव प्रशशाम सः ॥ १३९ ॥
 उपायनमुपादाय तं चेष्टुं मगधाधिपः । उपेत्य जरताधीशं नत्वा चैव व्यजिज्ञपत् ॥ १४० ॥
 दिष्ट्या दृष्टिपथं प्राप्तोऽस्यधुना मम चूपतेः । स्वामिन् कुमुदखंभस्य शशांक इव पार्वणः ॥ १४१ ॥
 जगवानुषन्नस्वामी प्रथमस्तीर्थकृद्यथा । प्रथमश्चक्रवर्त्ती त्वं तत्रा विजयसे शुवि ॥ १४२ ॥
 सुरेजस्य प्रतीजः को वायोः प्रतिवली च कः । नजसः प्रतिमानं कः प्रतिमह्यश्च तेऽस्तु कः ॥ १४३ ॥
 आकर्णकृष्टकोदंढान्निर्यातं ते शिखीमुखम् । अलंजविणुः कः सोढुं विमौजस इवाशनिम् ॥ १४४ ॥
 प्रसादं कुर्वता त्वेष प्रमत्तस्य मम त्वया । कर्त्तव्यज्ञापनायेषुः प्रैषि वेत्त्रिपुमानिव ॥ १४५ ॥
 अतः परमहं नाथ महीनाशशिरोमणे । शिरोमणिमिवाज्ञां ते धारयिष्यामि मूर्धनि ॥ १४६ ॥
 स्वामिन् मागधतीर्थेऽस्मिन् स्थास्याम्यारोपितस्त्वया । तत्रैव प्राग्जयस्तंज इव निर्देजन्नक्तिजाक् ॥ १४७ ॥
 एते वयमिदं राज्यमेष सर्वः परिहृदः । त्वदीयमेवान्यदपि शाधि नः पूर्वपत्तिवत् ॥ १४८ ॥
 इत्युक्त्वा सोऽर्पयामास चक्रिणे पत्रिणं सुरः । तच्च मागधतीर्थोच्चः किरीटं कुंडले अपि ॥ १४९ ॥

तच्च राजा प्रतीयेष मागधाधिपतिं च तम् । सच्चकार महांतो हि सेवोपनतवत्सदाः ॥ १५० ॥
 अथो रथं वालयित्वा तस्या तेनैव पार्थिवः । स्कंधावारं निजमगात्सुत्रामेवामरावतीम् ॥ १५१ ॥
 अवरुह्य रथादंगं प्रह्लादय सपरिहृदः । चकाराष्टमजकांतपारणं ऋतेश्वरः ॥ १५२ ॥
 तदा मागधनाथस्य महर्ज्यो वसुधाधवः । चक्रस्यैवोपनतस्य विदधेऽष्टाह्निकोत्सवम् ॥ १५३ ॥
 आदित्यस्यंदनस्रस्तमिव तेजोऽनिरुद्वणम् । अष्टाह्निकोत्सवांते च चक्ररत्नं चचाद खे ॥ १५४ ॥
 दक्षिणस्यां वरदामतीर्थं प्रति ययौ ततः । चक्रं तच्चक्रवर्ती च धातुं प्रादिरिवान्वगात् ॥ १५५ ॥
 प्रयाणैः प्रत्यहं गह्वन् राजा योजनमात्रकैः । दक्षिणाब्धिं क्रमात्प्राप मानसं राजहंसवत् ॥ १५६ ॥
 एलातवंगलवलीकक्कोलबह्वे नृपः । सैन्यान्यावासयामास दक्षिणां चोधिरोधसि ॥ १५७ ॥
 आवासान् सर्वसैन्यस्य पौषधौकश्च वर्द्धकिः । पूर्ववद्भवामास शासनाच्चक्रवर्त्तिनः ॥ १५८ ॥
 वरदामामरं चित्ते कृत्वाष्टमतपोऽकरोत् । नृपतिः पौषधागरे पोषधं च समाददे ॥ १५९ ॥
 पोषधांते बहिर्ज्यूत्वा नृपः पोषधवेदमनः । जपाददे धनुः कालपृष्ठं मृष्टो धनुर्च्युताम् ॥ १६० ॥
 सर्वतः स्वर्णरचितं खचितं रत्नकोटिभिः । आरुरोह रथं राजा वासागारं जयश्रियः ॥ १६१ ॥
 अधिष्ठितो नृदेवेनायुदाराकारधारिणा । प्रसाद इव देवेन शुशुजे स महारवः ॥ १६२ ॥
 अनुकूलमरुह्योलपताकामंभितांबरः । सस्यंदनवराजोद्यौ यानपात्रमिवाविशत् ॥ १६३ ॥
 रथांगानाञ्जिघ्रयसं गत्वा जलनिधेर्जलम् । रथस्तस्थौ रथाग्रस्थसारथिः स्वक्षितैर्हयैः ॥ १६४ ॥

अंतेवासिनमाचार्य इव विश्वं चरापतिः । आनतीकृत्य विदधेऽधिगुणं विशिखासनम् ॥ १६५ ॥
 संग्रामनाटकारंजनदीनिर्घोषमुच्चैः । आह्वानमंत्रकावस्य ज्याटंकारं चकार सः ॥ १६६ ॥
 आकृष्य बाणधेवीणां न्यधाद्बाणसने नृपः । जाढांतरावरचिततिवकश्रीमद्विगुचम् ॥ १६७ ॥
 चक्रीकृतस्य धनुषो मध्ये धूर्त्रमदायिनम् । शिखीमुखं महीनाथः कर्णजाहमुपानयत् ॥ १६८ ॥
 किंकरोमीति विज्ञीप्सुमिव कर्णातमागतम् । विससर्ज शरं राजा वरदामाधिपं प्रति ॥ १६९ ॥
 शैलैः पतत्पवित्रांश्या तार्क्ष्यत्रांश्या च पन्नगैः । अब्धिना चापरौर्वाशित्रांश्या सन्नयमीक्षितः ॥ १७० ॥
 गगनं द्योतयन्नुच्चैर्गत्वा द्वादशयोजनीम् । बाणः सोपतपुटकेव वरदामस्य पर्षदि ॥ १७१ ॥ युग्मम् ॥
 विद्विषा प्रेषितं घातकारं नरमिवाग्रतः । पतितं प्रेक्ष्य तं बाणं चुकोप वरदामराट् ॥ १७२ ॥
 लघ्वेन इव पाथोधिरुद्धांतं त्रूतरंगितः । उदामां वरदामेशो वाचमेवमवोचत ॥ १७३ ॥
 केनाद्य केशरी गुप्तः पदा स्पृष्ट्वा प्रबोधितः । कस्य वाचयितुं पत्रमद्योदक्षेपि मृत्युना ॥ १७४ ॥
 कुण्ठीवोत्पन्नवैराग्यो जीवितव्यस्य कोऽथवा । चिक्षेप यो रत्नसया मम पर्षदि पत्रिणम् ॥ १७५ ॥
 तमनैनैव बाणेन हन्मीति वरदामराट् । उत्थाय पाणिना बाणं तं कोपग्रह्णोऽग्रहीत् ॥ १७६ ॥
 मागधाधीश्वर इव वरदामेश्वरस्ततः । तानि तत्राक्षराणीक्षांचक्रे पत्रिणि चक्रिणः ॥ १७७ ॥
 तान्यक्षराणि संप्रेक्ष्याहिर्नागदमनीमिव । वरदामपतिः सद्योऽप्यशाम्यदिति चाब्रवीत् ॥ १७८ ॥
 मंडूक इव कृष्णाहेश्चपेटां दातुमुत्सुकः । प्रजिहीर्षुर्विषाणान्यामुरर्त्र इव दंतिनः ॥ १७९ ॥

१ धूर्त्रमदायिन युगसम्रमदायक । २ कुष्टरोगवान् । ३ नागदमनी औपधी । ४ मण्डूकः भेक । ५ शृङ्गाभ्या । ६ उरजो मेघ-

पिपातयिषुर्वीथं दशनाच्यामिव विपः । मंदधीर्चरतेनास्मि युयुत्सुश्चक्रवर्तिना ॥ १८० ॥
 जवत्वद्यापि नो किंचिद्विनष्टमिति स जुवन् । उपायनान्युपानेतुं दिव्यानि स्वान् समादिशत् ॥ १८१ ॥
 ततस्तं शरमादाय प्राचृतान्यद्भुतानि च । आर्षेजिः सोऽन्यगादिंश्च इव श्रीरुपचध्वजम् ॥ १८२ ॥
 स नत्वा तमुवाचैवमद्य द्वापुरुर्हृत ते । दूतेनेव समाहूतः पत्रिणेहमिहागमम् ॥ १८३ ॥
 त्वामिहायातमुर्वीश न स्वयं यदुपागमम् । सहस्व मे तदङ्गस्य निहृते दोषमङ्गता ॥ १८४ ॥
 आंतेनेवाश्रमः पूर्णं तृषितेनेव पट्वलम् । स्वामिन्नस्वामिना स्वामी मया प्राप्तोसि संप्रति ॥ १८५ ॥
 अद्यप्रच्रति जूनाथ स्थापितोहमिह त्वया । स्थास्यामि जवतो वेलाधरो गिरिस्विदधेः ॥ १८६ ॥
 इत्युक्त्वा जरतेशाय निर्जरं जक्तिन्नागसौ । अर्पयामास तं बाणं न्यासीकृतमिवाग्रतः ॥ १८७ ॥
 कटीसूत्रं रत्नमयं रोचीरोचितदिग्मुखम् । राज्ञः सोऽदात् तिग्मरोचीरोच्चीज्जिस्वि गुंफितम् ॥ १८८ ॥
 पुरतो जरतेशस्य ढौकयामास चोज्ज्वलम् । मुक्ताराशिं यशोराशिमिव स्वं चिरसंचितम् ॥ १८९ ॥
 महीपतेरुपदाववदातोदितद्युतिम् । रत्नाकरस्य सर्वस्वमिव रत्नोत्करं च सः ॥ १९० ॥
 तत्सर्वमग्रहीज्जाज्जान्स्वग्रहीदरदामपम् । अस्थापयच्च तत्रैव तं कीर्त्तनमिव स्वकम् ॥ १९१ ॥
 वरदामेशमात्राण्य सप्रसादं विसृज्य च । जगाम जगतीनाथो विजयी शिबिरं निजम् ॥ १९२ ॥
 अवतीर्य रथात्स्नात्वाऽष्टमजकांतपारणम् । चक्रे समं परिजनैः स राजर्जनीकरः ॥ १९३ ॥
 वरदामाधिपस्याथ स चक्रेऽष्टाहिकोत्सवम् । लोके महत्वदानाय मंहत्यात्मीयमीश्वराः ॥ १९४ ॥

१ उर्वीथ पर्वत । २ आर्षभिर्मरतः । ३ हेष्टुधीन्द्र । ४ अल्पजलाशयः । ५ कीर्त्तिकारकमिव । ६ राजसुरजनीकरश्चन्द्रः । ७ महन्ति पूजयन्ति ।

प्रति प्रतीचीं प्राचीनबर्हिरन्य इवौजसा । चक्री चक्रानुगोऽचाद्वीत्प्रज्ञासाञ्जिमुखं ततः ॥ १ए५ ॥
 पूरयन् रोदसीरं नीरं नैः सैन्यरेणुजिः । स प्रयाणैः कतिपयैः पयोधिं प्राप पश्चिमम् ॥ १ए६ ॥
 ततः क्रमुक्तांबूद्वीनाद्विकेरीवनकुले । स्कंधावारं विनिदधे स रोधस्यपरोदधेः ॥ १ए७ ॥
 प्रज्ञासनाथमुद्दिश्याष्टमन्त्रकं व्यधात्ततः । राजा जग्राह च प्राग्वत्पौषधं पौषधौकसि ॥ १ए८ ॥
 पौषधांते समारुह्य स्यंदनं मेदिनीपतिः । प्रविवेश पयोराशिं पार्श्वपाणिस्त्रिवापरः ॥ १ए९ ॥
 अतिक्रम्य जलं चक्रनौजिदधं महीपतिः । स्यंदनं धारयामासाधिज्यं च विदधे धनुः ॥ २०० ॥
 जयश्रीकेलिवह्निक्या धनुर्यष्टैर्विंशांपतिः । पाणिना वादयामास मौर्वीं तंत्रीमिवोच्चकैः ॥ २०१ ॥
 शरं चकर्ष शरधेनीरधेर्वेत्रदंडवत् । आसयच्च नृपो बाणासनेऽतिश्रिमिवासने ॥ २०२ ॥
 ततः प्रज्ञासाञ्जिमुखं तं चिद्वेप शिदीमुखम् । आदित्यविंवादाकृष्टमिवैकं किरणं नृपः ॥ २०३ ॥
 वेगाघायुरिवोह्वंध्य वार्द्धेर्घादशयोजनीम् । द्यां ज्ञाञ्जिर्चासयन् प्राप स प्रज्ञासेशवेदमनि ॥ २०४ ॥
 कुजः सोपि शरं प्रेक्ष्य प्रेक्ष्य तत्राद्वराणि च । सद्योऽशाम्यन्नद इव प्रादुर्भूतस्तरांतरः ॥ २०५ ॥
 तं पत्रिणमुपादायोपदामभ्यपरां स्वयम् । ययौ नृपं प्रज्ञासेशो नत्वा चैवं व्यजिह्वपत् ॥ २०६ ॥
 अद्य देव प्रज्ञासोऽस्मि ज्ञासितः स्वामिना त्वया । रवेः करैः कमलानि कमलानि जवंति हि ॥ २०७ ॥

१ प्राचीनबर्हिरिन्द्र । २ रोदसी द्यावाभूमी । ३ नीरन्त्रैर्धनैः । ४ क्रमुकाः पूगवृक्षाः । ५ अपरोदधेः पश्चिमसमुद्रस्य । ६ पा-
 शपाणिर्वरुणः । ७ रथाङ्गनाभिप्रमाण । ८ जयलक्ष्मीक्रीडावीणायाः । ९ शरधेर्विषङ्गात् । १० वेद्याख्यो वृक्षविशेषः । ११ क जल
 अलन्ति भूषयन्तीति कमलानि ।

एष प्रत्यग्दिगंतस्थः सामंत इव ते प्रजो । सर्वदा शासनं मूर्ध्ना धास्याम्यवनिशासिनः ॥ २०८ ॥
 इत्युक्त्वा जरतेशस्य तमादौ प्रहितं शरम् । खलूरिका (?) पत्तिस्त्रि प्रजासपतिरर्पयत् ॥ २०९ ॥
 कटकानि कटीसूत्रं चूनामणिसुरोर्मणिम् । निष्कौदि चार्पयद्राक्षे मूर्ते तेज इव स्वकम् ॥ २१० ॥
 तस्याश्वासकृते सर्वं तदुर्वीपतिरग्रहीत् । प्रजोः प्रसादचिह्नं हि प्राचृतौदानमादिमम् ॥ २११ ॥
 तत्रैव स्थापयित्वा तमावाल इव पादपम् । स आर्ययौ पुनः स्कंधावारं वैरिनिवारणः ॥ २१२ ॥
 तत्कालं गृहिरत्नेन कटपावर्त्तिनिरुहेव सः । उपनीतैर्दीव्यज्ज्योर्ज्यैर्विदधेऽष्टमपारणम् ॥ २१३ ॥
 नृपः प्रजासदेवस्य चक्रे चाष्टान्हिकोत्सवम् । आदौ सामंतमात्रस्याभ्युचिताः प्रतिपेत्तयः ॥ २१४ ॥
 अनुदीपमिवालोकोऽनुचक्रं जूपतिर्ययौ । ततः सिंधोर्महासिंधो रोधः प्राप च दक्षिणम् ॥ २१५ ॥
 पूर्वान्निमुखमुखीशो गत्वा तेनैव रोधसा । निष्कपा सिंधुसदनं स्कंधावारं न्यवीविशत् ॥ २१६ ॥
 आष्टमं विदधे तत्र सिंधुं मनसि कृत्य सः । आसनं सिंधुदेव्याश्चाचलघाताहतोर्मिवत् ॥ २१७ ॥
 ततः सावधिनाज्ञासीदायातं चक्रवर्तिनम् । प्रजृतैः प्राचृतैर्दिव्यैस्तं चार्चितुमुपाययौ ॥ २१८ ॥
 ततो जयजयेत्याशीःपूर्वकं सा नजःस्थिता । इत्यूचेऽत्रास्मि ते चक्रिन् किंकरी करवाणि किम् ॥ २१९ ॥
 श्रीदेव्या इव सर्वस्वं निधीनामिव संततिम् । साष्टोत्तरं रत्नकुञ्जसहस्रं भूचुजे ददौ ॥ २२० ॥
 सहोद्वोढुं प्रकृतयोऽश्वि कीर्त्तिजयश्रियोः । योग्ये नृपतयेऽयच्छत्रलसिंहासने च सा ॥ २२१ ॥
 नागराजशिरोरत्नान्युद्धृत्येव विनिर्मितान् । दीप्रलमयान् राज्ञे सा ददौ बाहुरक्षकान् ॥ २२२ ॥

१ वक्षःस्थलमणिम् २ । दीनारविशेषादि । ३ उपायनग्रहण । ४ कल्पवृक्षेण । ५ गत्काराः । ६ समीपे ।

मध्येत्कीर्णकिंविवाजानदत्त कटकांश्च सा । मृदूनि मुष्टिग्राह्याणि दिव्यानि वसनानि च ॥ ११३ ॥
 तत्सर्वं प्रतिजग्राह स सिंधोः सिंधुराडिव । तां स प्रसादात्वापेन प्रमोद्य विससर्ज च ॥ ११४ ॥
 अथाजिनवराकेन्दुसोदरे स्वर्णजाजने । चकाराष्टमञ्जकांतचोजनं ज्यूजां विभुः ॥ ११५ ॥
 सिंधुदेव्या नरदेवो विदधेऽष्टाह्निकोत्सवम् । दर्शयमानपथश्चक्रेणाऽग्रेऽग्रे च चचाद सः ॥ ११६ ॥
 दिशो दिक्पूर्वयाऽगल्लत्क्रेमेण चरतेश्वरः । चरतार्धर्घ्योघाटं प्राप वैताढ्यपर्वतम् ॥ ११७ ॥
 नितंवे दक्षिणे तस्य स्कंधावारं न्यवीविशत् । अंतरीपैमिव इमापो विस्तारायामशोभितम् ॥ ११८ ॥
 चकाराष्टमञ्जकं च तत्र विश्वंभ्ररापतिः । वैताढ्याज्जिकुमारस्य पर्यंकं पिष्ट चासनम् ॥ ११९ ॥
 उत्पन्नो चरतक्षेत्रे प्रथमश्चक्रवर्त्यसौ । इत्यज्ञासीदवधिना वैताढ्याज्जिकुमारकः ॥ १२० ॥
 अथान्यगात्स चरतं व्योमस्थश्चाब्रवीदिदम् । प्रजो जय जयैषोऽस्मि सेवकस्ते प्रशाधि माम् ॥ १२१ ॥
 स महार्घीणि रत्नानि रत्नाढंकराणानि च । देवदूष्याणि च राज्ञे कोशायुक्त इवार्पयत् ॥ १२२ ॥
 भ्राजसनानि भ्राजणि ज्यूयांस्यवनिशासिने । प्रतापसंपदः क्रीमावेइमानि विततार सः ॥ १२३ ॥
 तस्य प्रत्यग्रहीतञ्च सर्वं सर्वसहापतिः । अलुब्धा अपि गृह्णति नृत्यानुग्रहहेतुना ॥ १२४ ॥
 नृपस्तमथ संचाष्य विससर्ज सगौरवम् । महान्तो नावजानंति नृमात्रमपि संश्रितम् ॥ १२५ ॥
 चकाराष्टमञ्जकांते पारणं पृथिवीपतिः । चक्रे च वैताढ्यगिरिदेवस्याष्टाह्निकोत्सवम् ॥ १२६ ॥
 गुहां तमिस्रामुद्दिश्य चक्ररत्नं ततोऽचलत् । राजाप्यगात्तस्य पदान्वेषकस्येव पृष्ठतः ॥ १२७ ॥

१ अभिनवपूर्णिमाचन्द्रसदृशे । २ भरतार्द्धद्वयसीमान । ३ अन्तरीप द्वीप । ४ पृथ्वीपतिः । ५ अवजानन्ति अवज्ञा कुर्वन्ति ।

गत्वा तमिस्त्रासविधे सैन्यान्यात्रासयन्नुपः । विद्याधरपुराणीवावतीर्णानि गिरिरधः ॥ १३८ ॥
 कृत्वा मनसि नृपालः कृतमालमथ्रापरम् । चक्रेऽष्टमतपोऽचाक्षीत्तस्य देवस्य चासनम् ॥ १३९ ॥
 सोऽज्ञासीदवधिज्ञानादागतं चक्रवर्तिनम् । आजगामार्चितुं तं च चिराद्गुरुमिवातिथिम् ॥ १४० ॥
 स्वामिन्तमिस्त्राघारेऽस्मिन् द्वारपाल इवास्मि ते । इति ब्रुवन् महीजतुः स सेवां प्रत्यपद्यत ॥ १४१ ॥
 स्त्रीरत्नयोग्यं तिलकचतुर्दशमनुत्तमम् । दिव्याभरणसंचारं विततार स नृजुजे ॥ १४२ ॥
 तद्योग्यानि च माढ्यानि दिव्यानि वसनानि च । सोऽदाद्राज्ञे धारितानि प्राक्तदर्थमिवादरात् ॥ १४३ ॥
 राजा तदाददे सर्वं कृतार्था अपि नृजुजः । न त्यजंति दिशोदंनं चिह्नं दिग्विजयश्रियः ॥ १४४ ॥
 प्रसादेनातिमहता संचाण्य विससर्ज तम् । शिष्यमध्ययनप्रांतं उपाध्याय इवार्पयति ॥ १४५ ॥
 नून्यस्तत्राजैनरग्रे जुंजानै राजकुंजरैः । स्वांशैरिव पृथग्नृतैः समं चक्रे स पारणम् ॥ १४६ ॥
 सोऽकरोत्कृतमालस्य देवस्याष्टाहिकोत्सवम् । प्रचक्रवः प्रणिपातेन गृहीताः किं न कुर्वते ॥ १४७ ॥
 सुषेणान्निधमन्येद्युः सेनापतिमिद्रापतिः । समाहूय हरिरिव नैगमेषिणमादिशत् ॥ १४८ ॥
 सिंधुसागरैवताढ्यसीमानं सिंधुनिष्कुटम् । दक्षिणं साधयोत्तीर्य चर्मरत्नेन निम्नगाम् ॥ १४९ ॥
 बदरीवणवत्तत्र म्लेच्छानायुधयष्टिभिः । ताडयित्वा चर्मरत्नसर्वस्वफलमाहरेः ॥ १५० ॥ युग्मं ॥
 ततः स सेनाधिपतिर्मृगाधिपतिरोजसा । तेजसा तेजसान्नाथो धिषणोधिषणोगुणैः ॥ १५१ ॥

१ मृमिस्थापितपात्रैः । २ हरिरिन्द्रः । ३ सूर्यः । ४ धिषणो बृहस्पतिः । ५ धिषणगुणैर्बुद्धिगुणैः ।

निम्नानां निकुटानां च जलस्थलप्लुवामपि । अन्येषामपि दुर्गाणां तज्जन्मेव प्रचरवित् ॥ १५३ ॥
संपूर्णलक्षणः सर्वम्बेक्षजाषाविचक्षणः । शिरसा शासनं चतुस्तत्पसादमिवाददे ॥ १५३ ॥

॥ त्रिनिविशेषकम् ॥

प्रणम्य स्वामिनं गत्वा स्वावासे निदिदेश सः । सामंतादीन् प्रयाणाय प्रतिहृदा निवात्मनः ॥ १५४ ॥

अथ स्नात्वा कृतबलिर्महार्घ्यस्वहृपञ्चषणः । संवर्तितः कृतप्रायश्चित्तकौतुकमंगलः ॥ १५५ ॥

जयश्रियादिगनाय प्रक्षिप्तामिव दोर्लताम् । रत्नैवेयकं दिव्यं धारयन् कंठकंदले ॥ १५६ ॥

शोचिताश्चिह्नपट्टेन पट्टेक्षिप इवोच्चैः । गृहीतास्त्रः कटौ बिभ्रन्मूर्त्तां शक्तिमिव हुरीम् ॥ १५७ ॥

बिभ्राणः स्वर्णतूणीरावतुङ्गौ सरलाकृती । पृष्ठतोपि राणं कर्तुं दोर्दण्डाविव वैक्रियौ ॥ १५८ ॥

गणनेतृदंमनेतृश्रेष्ठिभिः सार्धवाहिभिः । संधिपालचराद्यैश्च युवराज इवावृतः ॥ १५९ ॥

आरुरोह स सेनानीर्गजखलं नगोन्नतम् । निश्चलाग्रासनस्तेनासनेन संहभूरिव ॥ १६० ॥

॥ षम्भिः कुलकम् ॥

शोचमानः सितञ्जत्रचामरैः सोऽमरोपमः । वारणं प्रेरयामास चरणान्गुष्ठसंज्ञया ॥ १६१ ॥

समं राज्ञोऽर्क्षसैन्येन स गत्वा सिंधुरोधसि । अस्थानुद्भूतरजसा सेतुबंधमिवादधत् ॥ १६२ ॥

योजनान्येधते स्पृष्टं यच्च षादश यत्र च । प्रातरुसानि धान्यानि निष्पद्यन्ते दिनात्यये ॥ १६३ ॥

१ प्रचार सचारमार्गं वेत्तीति प्रचारवित् । २ प्रतिच्छदान् प्रतिबिम्बरूपान् । ३ महामूल्यस्वल्पाभरणः । ४ रतयीवाभरण । ५ प्रधान-

द्विपः । ६ शर्त्ती । ७ स्वर्णनिषङ्गौ । ८ विक्रियोत्पन्नौ । ९ गणनायकदण्डनायकश्रेष्ठिभिः । १० पर्वतोन्नत । ११ सहजात. इव ।

नदीनर्दनदीनाथाञ्जसु यत्तारणक्षमम् । तत्संपस्पर्श हस्तेन चर्मरत्नं चमूपतिः ॥ २६४ ॥

॥ संदानितकम् ॥

नैसर्गिकप्रज्ञावेन प्रससार तटघ्नम् । तच्चर्मरत्नं प्रक्षिप्तं सलिलोपरि तैलवत् ॥ २६५ ॥

सह चम्वा चमूनाश्चर्मरत्नेन तेन सः । उत्तीर्य पद्येवापदापगायाः परं तटम् ॥ २६६ ॥

तं सिसाधयिषुः सर्वं सिंधोर्दक्षिणनिष्कुटम् । कटपांतपाथोधिखि प्रससार चमूपतिः ॥ २६७ ॥

धनुर्निर्घोषघूत्कारदारुणो रणकौतुकी । लीलैव पराजिग्ये स सिंह इव सिंहलान् ॥ २६८ ॥

वर्बरानात्मैसाच्चक्रे मूढ्यात्तानि किकरान् । टंकणानंकयामास राजांकेन हयानिव ॥ २६९ ॥

रत्नाकरमिवानीरं रत्नमाणिक्यपूरितम् । अजयज्जनघ्नीपं नरेद्रीपी स लीलया ॥ २७० ॥

तथा कालमुखास्तेन जिग्यरे ते यथाऽऽब्रवन् । अयुंजाना अपि मुखे क्षिप्तपंचांगुलीदलाः ॥ २७१ ॥

मदेच्छा योनिकनामानस्तस्य प्रसरतः सतः । आसन् पराङ्मुखा वायोखि पादपपल्लवाः ॥ २७२ ॥

अपरा अपि वैताल्यपर्वतोपत्यकास्थिताः । मदेच्छजातीर्विजिग्ये सोद्दिजातीरिव वार्त्तिकः ॥ २७३ ॥

म्रौढप्रतापप्रसरः प्रसरन्ननिवारितम् । आक्रमत्कच्छदेशोर्वा सर्वा दिवमिवार्यमा ॥ २७४ ॥

इति निष्कुटमाक्रम्य पंचानन द्वाटवीम् । समोर्न्या कच्छदेशस्य तस्थौ सुस्थश्चमूपतिः ॥ २७५ ॥

मदेच्छचूपतयस्तत्र विचित्रोपायनैः समम् । सेनापतिं समापेतुर्नक्त्या पतिमिव स्त्रियः ॥ २७६ ॥

१ नदीहृदसमुद्रजलेषु । २ साधयितुमिच्छुः । ३ आत्मतत्रान् । ४ नरव्याघ्रः । ५ पर्वतासन्नभूमिस्थिताः । ६ सर्पजातीः ।

७ केशरी ।

रत्नस्वर्णोत्करान्केचित्स्वर्णैशैलतटोपमान् । केचिच्चक्षितविंध्याजिकल्पान्करंदिनो ददुः ॥ ११७ ॥
 केचिद्विश्राणायामासुर्वोजिनोऽत्यैकवाजिनः । केचिदंजननिष्पन्नान् रथान् देवरथोपमान् ॥ ११८ ॥
 तत्रान्यदपि यत्सारं तस्मै सर्वेऽपि तददुः । गिरिभ्योपि सरित्कृष्टं रत्नं रत्नाकरे ब्रजेत् ॥ ११९ ॥
 तवायुक्ता इवादेशकरा वयमतः परम् । स्थास्यामः स्वस्वविषयेष्वित्यूचुस्ते चमूपतिम् ॥ १२० ॥
 महीजुजस्तान् यथार्हं सत्कृत्य विससर्ज सः । पूर्ववच्च सुखं सिंधुमुत्तार तरंगिणीम् ॥ १२१ ॥
 म्लेच्छेभ्यश्चाहुतं सर्वं तं दंढं दंडनायकः । दोहदं कीर्तिवद्दीनां ढौकयामास चक्रिणः ॥ १२२ ॥
 सत्कृतः कृतिना सोऽथ प्रसादाच्चक्रवर्तिना । विसृष्टश्च ग्रहृष्टोऽगान्निजावासं चमूपतिः ॥ १२३ ॥
 अयोध्यायामिव सुखं तत्रास्थान्प्ररतेश्वरः । सिंहः प्रयाति यत्रापि तस्यैकः स्वं तदेव हि ॥ १२४ ॥
 अन्येद्युराहूय चमूपतिं जूपतिरादिशत् । जट्टघाटय तमिस्रायाः कपाटद्वितयीमिति ॥ १२५ ॥
 आज्ञां नरपतेर्मालामिवोपादाय मौलिना । अविदूरे तमिस्राया गत्वा तस्यौ चमूपतिः ॥ १२६ ॥
 कृत्वा मनसि सेनानीः कृतमालमथामरम् । चक्रेऽष्टमतपः सर्वास्तपोमूला हि सिद्ध्यः ॥ १२७ ॥
 सेनापतिरथ स्नातः श्वेतसंव्यानपङ्कजतृत् । निर्ययौ स्नानसदनात्सरसो राजहंसवत् ॥ १२८ ॥
 सौवर्णधूपदहनं लीलास्वर्णारविंदवत् । सुपेणः पाणिना बिभ्रत्तमिस्राघारमासदत् ॥ १२९ ॥
 तत्र चाढोक्तयामास कपाटौ प्राणमच्च सः । महान्तः शक्तिर्वंतोऽपि प्रथमं साम कुर्वते ॥ १३० ॥
 वैताढ्यसंचरद्विद्याधरस्त्रीसंज्ञनौषधम् । अष्टाह्निकोत्सवं तत्र स व्यधत्त महर्द्धिकम् ॥ १३१ ॥

१ गजान् । २ विश्राणयामासुः ददुः । ३ अतिक्रान्तसूर्याश्चान् । ४ कचिदीज्जननिष्पन्नान् इत्यपि पाठः । ५ नद्याकृष्ट । ६ स्वस्वदेशेषु ।

अखंभैस्तडुलैरष्टमंगलीं मंगलावहाम् । मंभुलं मांत्रिकं इवालिलेख पृतनोपतिः ॥ १ए१ ॥
 वज्रं वज्रधरस्येव चक्रिणो वैरिसूदनम् । दंभरत्नमुपादत्त स्वहस्तेन चमूपतिः ॥ १ए३ ॥
 आजिघांसुरपाक्रामत्सप्ताष्टानि पदानि सः । मनागपसरत्येव प्रजिहीर्षुर्गजोपि हि ॥ १ए४ ॥
 सेनानीस्तेन दंभेन त्रिः कपाटावताम्यत् । उच्चैस्तरां कंदरां तामातोद्यमिव नादयन् ॥ १ए५ ॥
 वैताढ्यपृथ्वीधस्य विलोचनपुटे इव । बाहमुज्जघटाते ते कपाटे वज्रनिर्मिते ॥ १ए६ ॥
 ततो विघटमानौ तौ कपाटौ दंडतारुनात् । तडत्तडिति कुर्वाणौ चक्रंदतुर्विवोच्चकैः ॥ १ए७ ॥
 उदग्ग्रतरत्खंडानां जयप्रस्थानमंगलम् । कपाटोद्घाटनं राक्षे सेनानाथो व्यजिज्ञपत् ॥ १ए८ ॥
 हस्तिरत्नं समारूढः प्ररूढप्रौढविक्रमः । अथाययौ तमिस्रायां नरंश्चञ्जमा इव ॥ १ए९ ॥
 मूर्धस्थेन शिखाबंधेनैव येन कदापि हि । उपसर्गा न जायंते तिर्यग्रसुरोद्भवाः ॥ ३०० ॥
 अंधकारमिवाशेषं येन दुःखं ग्रणश्यति । शस्त्रघाता इव रुजः प्रचवंति न येन च ॥ ३०१ ॥
 नृपो यद्वसहस्रेणाधिष्ठितं चतुरंगुलम् । उद्योतकं चास्करवन्मणिरत्नं तदाददे ॥ ३०२ ॥

त्रिजिविशेषकम् ॥

दक्षिणे कुंजिनः कुंजस्थले सोऽरिनिषूदनः । पूर्णकुंज इव स्वर्णपिधानं निदधे च तत् ॥ ३०३ ॥
 चतुरंगचमूचक्रयुक्तश्चक्रानुगस्ततः । प्रविवेश गुहाघारं केशरीव नृकंसरी ॥ ३०४ ॥
 अष्टसुवर्णप्रमाणं षड्दलं षादशांशिकम् । समतलं मानोन्मानप्रमाणयोगसंयुतम् ॥ ३०५ ॥

१ मान्त्रिको मन्त्रज्ञः । २ सेनापतिः । ३ त्रिवारः । ४ वैताढ्यपर्वतस्य । ५ उपसर्ग उपद्रवाः । ६ पुरुषसिंहः । ७ द्वादशकोणकः ॥

बवंध वर्द्धकिः पद्यामनवद्यां ततस्तयोः । वैताढ्याङ्गिकुमारस्य रहःशय्यामिवायताम् ॥ ३२० ॥
 पद्या द्युणेन सा जङ्गे चक्रचृष्टर्द्धकेः खलु । गेहाकारदुमेच्यो हि कावद्वेपो न वास्तुनः ॥ ३२१ ॥
 न्यूञ्चिरपि पापाणैः कृतसुश्र्दिष्टसंधिज्जिः । रेजे तावत्प्रमाणैकपापाणघटितेव सा ॥ ३२२ ॥
 सा पाणिवत्समतत्वा वज्रवच्च दृढीयसी । गुहाद्वारकपाटाज्यामिवालद्वयत निर्मिता ॥ ३२३ ॥
 ससैन्योपि सुखेनैव निम्नगे दुस्तरे अपि । समर्थः पदविधिवच्चक्रवर्त्युत्तार ते ॥ ३२४ ॥
 गुहाया उत्तरं द्वारमुत्तराशामुखोपमम् । सह चग्वा क्रमाज्जन्तुन्नासदन्मेदिनीपतिः ॥ ३२५ ॥
 आकर्ण्यघातनिर्घोषं याग्यघारकपाटयोः । श्रीताविवोज्जघटाते तत्कपाटौ स्वयं द्युणात् ॥ ३२६ ॥
 तदा विघट्टमानौ तौ सरत्सरिति शब्दतः । सरणप्रेरणमिव चक्रिसैन्यस्य चक्रतुः ॥ ३२७ ॥
 गुहायाः पार्श्वजित्तिन्यां तथा संश्र्दिष्य संस्थितौ । अलद्वयेतां यथा तत्राचूतपूर्वाविवारसी ॥ ३२८ ॥
 अथ प्रथमतश्चक्रं पुरोगं चक्रवर्त्तिनः । निर्जगाम गुहामध्यादन्नमध्यादिवार्यमौ ॥ ३२९ ॥
 महीयसां महीनाथो गुहाघारेण तेन च । बैर्लीङ्ग इव पातालविवरेण विनिर्यगौ ॥ ३३० ॥
 तस्या गुहायाः निःशंकलीलागमनशालिनः । निर्यगुर्दतिनो विंध्यसानुमज्जहारादिव ॥ ३३१ ॥
 गुहातो वटगु वटगंतो निर्गच्छन्ति स्म वाजिनः । अञ्जोधिमध्यनिर्गच्छदकवाजिविडंबिनः ॥ ३३२ ॥
 वैताढ्यकंदरादाढ्यकुटीगर्ज्जोदिवाहताः । नादयंतः स्वनादैर्घा निरीयुः स्यंदना अपि ॥ ३३३ ॥
 पत्तयोपि विनिर्घेतुर्महौजस्का गुहामुखात् । सद्यः स्फटिकवदमीकवदनादिव पन्नगाः ॥ ३३४ ॥

१ कपाटौ । २ सूर्यः । ३ इन्द्रविशेषः । ४ धनाढ्यगुहगर्भात् इव । ५ अक्षताः क्षतरहिताः ।

पंचाशद्योजनायामां तामतिक्रम्य कंदराम् । उदग्जरतरवर्षार्द्धं विजेतुं पाविशन्नृपः ॥ ३३९ ॥
 किरातास्तत्र निवसंत्यापाता नाम दुर्मदाः । आढ्या महौजसो दीप्ता चर्मिष्ठा इव दानवाः ॥ ३३६ ॥
 तेऽविच्छिन्नमहाहर्म्यशयनासनवाहनाः । अनदपस्वार्णरजताः कुबेरस्येव गोत्रिणः ॥ ३३७ ॥
 बहुजीवधनास्ते च बहुदासपरिच्छदाः । अजातान्नित्रवाः प्रायः सुरोद्यानहुमा इव ॥ ३३८ ॥
 बहुजीवधनास्ते च बहुदासपरिच्छदाः । अजातान्नित्रवाः प्रायः सुरोद्यानहुमा इव ॥ ३३९ ॥
 अनेकसंपरायेषु निर्व्यूढबलशक्तयः । महाशकटचारेषु महोद्धा इव ते सदा ॥ ३४० ॥
 प्रसह्य जरताधीशो कृतांत इव सर्पति । अनिएशंसिनस्तेषामुत्पाता अत्रवन्निति ॥ ३४१ ॥
 चक्षुर्नरतसैन्यप्राग्जारचारैरिवाहिता । प्रकंपितगृहोद्याना प्रचकंपे वसुंधरा ॥ ३४२ ॥
 दिगंतव्याविन्निः प्रौढैः प्रतापैरिव चक्रिणः । अजायंत दिशां दाहा दावानलसहोदराः ॥ ३४३ ॥
 द्युःश्रयनूरनिर्घोषा आरुक्ताः परस्परम् । बभूवुः ककुजः सर्वाः पुष्पैवत्य इव स्त्रियः ॥ ३४४ ॥
 द्युःश्रयनूरनिर्घोषा आरुक्ताः परस्परम् । बभूवुः ककुजः सर्वाः पुष्पैवत्य इव स्त्रियः ॥ ३४५ ॥
 निपेतुर्गनाडुटका उटमुकानीव सर्वतः । समस्तमेढ्रव्याघ्राणां प्रक्षोजस्य निबंधनम् ॥ ३४६ ॥
 अत्रवन्वज्रनिर्घाता महाघोषविज्रीपणाः । कुक्षोत्थितकृतांतस्य हस्तघाता इव ह्मिता ॥ ३४७ ॥
 स्थाने स्थाने काकचिह्नमंडलानि नजस्तले । त्रेमुः समुपसर्पत्याः उन्नाणीवांतकश्रियः ॥ ३४८ ॥
 स्थाने स्थाने काकचिह्नमंडलानि नजस्तले । त्रेमुः समुपसर्पत्याः उन्नाणीवांतकश्रियः ॥ ३४९ ॥

१ भूमिस्थिताः । २ अपरिगितमहाहर्म्यशयनासनवाहनाः । ३ अनेकयुद्धेषु । ४ तमोभाजन । ५ रजस्वलाः । ६ मत्स्याः ।
 अथ सौर्वर्णसन्नाहपरशुग्रासरश्मिजिः । सहस्वरश्मिं कुवार्णं कोटिरश्मिर्मांबरे ॥ ३४८ ॥

७ काका वायसाः चित्वाः पक्षिविशेषास्तेषां मण्डलानि । ८ सवर्णगयवर्गपरशुग्रासकिरणैः ।

दंतुलांबरमुदं रैर्दंरुकोदंरुमुजैरैः । ध्वजस्थव्याघ्रसिंहादित्रस्तांबरचरीगणम् ॥ ३४ए ॥
 महाद्विपघटामेघांधकारितदिगाननम् । यमोननपरिस्पद्धिरथाग्रमकराननम् ॥ ३५० ॥
 खुराघातैस्तुरंगाणां पाटयंतमिव क्षितिम् । जयतूर्यरैवघोरैः स्फोटयंतमिवांबरम् ॥ ३५१ ॥
 जौमेनौघेसरेणार्कमिव चक्रेण ज्रीषणम् । आयातं जरतं दृष्ट्वा किराताशुकुपुस्तराम् ॥ ३५२ ॥
 मिथः संभूय ते क्रूरग्रहमैत्रीविडंबिनः । अवनीशं जिहीर्षत इव सक्त्रोधमन्यधुः ॥ ३५३ ॥
 अप्रार्थितप्रार्थयिता कोयं बाल इवाटपधीः । पृथग्जन इव श्रीहीधुतिकीर्त्तिविवर्जितः ॥ ३५४ ॥
 परिक्षीणपुण्यचतुर्दशीको हीनलक्षणः । अस्मद्विषयमायाति मृगः सिंहगुहामिव ॥ ३५५ ॥
 तदेनमुज्जताकारं प्रसरंतमपि क्षणात् । महावात इवांचोदं प्रक्षिपामो दिशो दिशि ॥ ३५६ ॥
 इत्युच्चैर्विबुवाणस्ते संभूय जरतं प्रति । उदतिष्ठत युज्याय प्रत्यब्दं शरंजा इव ॥ ३५७ ॥
 अचेद्यान्कूर्मपृष्ठांस्थिशकदैरिव निर्मितान् । सन्नाहान् धारयामासुः किरातपतयोऽथ ते ॥ ३५८ ॥
 दिशंति मूर्द्धामुत्केशनिशाचरशिरःश्रियम् । कंक्षादिकेशक्षन्नानि शिरस्त्राणानि ते दधुः ॥ ३५९ ॥
 उत्साहेनोद्ध्वसद्देहतया सन्नाहजादिकाः । ब्रुदंति स्म प्रतिमुहुरहो तेषां रणोत्कंता ॥ ३६० ॥
 शिरोचिरुत्कचैस्तेषां शिरस्त्राणान्युदासिरे । त्राता किमपरोऽस्माकमित्यमर्षवशादिव ॥ ३६१ ॥
 केचित्कुपितकीनाश्चुकुटीकुटिलान्यधुः । धनूंषि शृंगघटितान्यधिल्ययीकृत्य लीलया ॥ ३६२ ॥

१ अम्बरचरीगण खेचरीगणं । २ यममुखपरिस्पद्धीनि रथाग्रमकराननानि यस्य स त । ३ मङ्गलग्रहेण । ४ क्रूरग्रहा रविमङ्गलमन्दराहु-
 केतुरूपाः । ५ लौकिकदृष्टान्तोऽयं प्रतिभाति । ६ शरभा अष्टपदाः । ७ कूर्मपृष्ठस्य आस्थिखण्डैः । ८ ऋक्षो मङ्गलकः । ९ रणोत्कण्ठता ।

जयश्रियः ॥ ३६३ ॥

केपि संगरदुर्वांस्तर्वारीन् जयंकरान् । कोशादाचकृदुर्लोधातदपकट्टपान् जयश्रियः ॥ ३६४ ॥

केचिदुदधिरे दमान् दंरुपाणेरिवानुजाः । कुंताननर्तयन् केपि केतूनिव नम्रस्तले ॥ ३६५ ॥

केचिदुदधिरे दमान् दंरुपाणेरिव द्विपः । प्रीतये प्रेतराजस्यामंत्रितस्य रणोत्सवे ॥ ३६६ ॥

शूलान्यधारयन् केपि शूलार्कतुमिव द्विपः । श्रयःशय्यान्निदधिरे श्येनानिव करे परे ॥ ३६७ ॥

विद्विषघ्नर्त्तिकैकाचक्रप्राणसर्वस्वतस्करान् । केचिदाददिरे सद्यो मुज्जरानुद्धुरैः करैः ॥ ३६८ ॥

पिपातयिष्व इव नम्रस्तस्तारकोर्त्तिकं । विना शस्त्रं न कोप्यासीद्विना विषमिवोरगः ॥ ३६९ ॥

विविधान्यायुधान्यन्येष्यधुरायोधेनेहया । विना शस्त्रं न कोप्यासीद्विना विषमिवोरगः ॥ ३७० ॥

उद्दिश्य चरतानीकमनीकरसलालसाः । अन्यथावन्नेककालमेकात्मान इवाश्रयते ॥ ३७१ ॥

चरतस्याग्रसैन्येन सार्द्धं युयुधिरे रयात् । म्लेह्याः शस्त्राणि वर्षतोऽरिष्टाब्दाः कंरकानिव ॥ ३७२ ॥

शुभो मध्यादिवोत्पेदुर्दिग्मुखेन्य इवापतन् । पेतुश्च व्योमत इव तेज्यः शस्त्राणि सर्वतः ॥ ३७३ ॥

चरतेशाग्रसेनायां किरातानां शिखीमुखैः । न तदासीन्न यद्विघ्नं दुर्जनानामिवोक्तिभिः ॥ ३७४ ॥

म्लेहसैन्येन पर्यस्ता चरतेशाग्रसादिनः । नदीमुखोर्मय इवाऽचलन्वारिधिबलया ॥ ३७५ ॥

चक्रिणः करिणस्त्रेसू रसंतो विरसस्वरम् । निघ्नत्सु म्लेहसिंहेषु शिखीमुखनखैः सितैः ॥ ३७६ ॥

ताडिता म्लेहमुज्जैश्चैर्भैरुयुधैर्मुहुः । जूपतेः पत्तयः पेतुर्दुर्लंतः कंडुका इव ॥ ३७७ ॥

स्वच्छंदं म्लेहसैन्येन नृपाग्रध्वजिनीरथाः । अचज्यंत गदाघातैर्वज्रघातैस्त्रिवाज्रयः ॥ ३७८ ॥

१ खड्गान् । २ लीलाशय्यासदृशान् । ३ यमस्य । ४ वर्त्तिका विहगभेदाः । ५ लोहशल्यान् । ६ पातयितुमिच्छन् इव । ७ ता-

रकौघम् । ८ उत्पातमेघाः । ९ करकान् वर्षोपलान् । १० मरताग्राश्चारीहाः ।

ति'मिङ्गिलैरिव म्लेच्छैस्तस्मिन्समरसागरे । अस्तत्रस्तं नृपचमूनकचक्रमजायत ॥ ३७७ ॥
 अनाथाभिव तां सेनां सेनानाथः पराजिताम् । पश्यन् सुपेणः कोपेनानोदि राज्ञ इवाज्ञया ॥ ३७८ ॥
 आताम्रनयनस्ताम्रवदनः स दृष्ट्वा दभूत् । डुरीद्वो नररूपेण वैश्वानर इव स्वयम् ॥ ३७९ ॥
 रक्षोरज इवाशेषान् असितुं परसैनिकान् । स्वयं संवर्मयामास सुपेणः पृतनापतिः ॥ ३८० ॥
 उत्साहोद्ध्वसदंगत्वादतिगाढत्वमागतम् । सौवर्णं वर्म सेनान्यस्त्वंगैरमिवाशुचत् ॥ ३८१ ॥
 अशीत्यंगुलमुर्वृत्यामेकन्यूनशतांगुलम् । परिणहे दैर्घ्यं पुनरष्टोत्तरशतांगुलम् ॥ ३८२ ॥
 द्वात्रिंशदंगुलोत्सेधं सततोन्नतमौलिकम् । चतुरंगुलकर्णं च त्रिंशत्यंगुलबाहुकम् ॥ ३८३ ॥
 पौमशांगुलजंघाकं चतुरंगुलजालुकम् । चतुरंगुलोच्चखुरं वृत्तं वलितमध्यकम् ॥ ३८४ ॥
 विशालसंगतनतप्रसन्नपृष्ठशालिनम् । डुकूलतंतुञ्जिरिव कोमलैर्लोमज्जियुतम् ॥ ३८५ ॥
 प्रशस्तं द्वादशावर्तं शुक्लदृष्टलक्षितम् । सुजातैर्यौधेन प्राप्तशुक्रपिच्छहरिच्छविम् ॥ ३८६ ॥
 कशानिपातरहितं सादिचित्तानुगामिनम् । रत्नस्वर्णवद्वगव्याजादोर्ज्यां श्लिष्टमिव श्रिया ॥ ३८७ ॥
 कांचनैः किङ्किणीजालैः क्कणझिमधुरस्वरम् । अंतर्ध्वनन्मधुरां चो जस्रग्निरिवार्चितम् ॥ ३८८ ॥
 पंचवर्णमणिमिश्रस्वर्णलंकरणांशुञ्जिः । रूपाद्वैतपताकां कमिव बिज्राणमाननम् ॥ ३८९ ॥
 कांचनां चो जतिलकं जौमांकितमिवांबरम् । चामरोत्तसर्निन्नतोऽन्यौ कर्णौ विव विव्रतम् ॥ ३९० ॥

? महामरस्यैः । २ अग्निः । ३ अन्या त्वचा त्वगन्तर । ४ औन्नत्ये । ५ विगालताया । ६ द्वादशावर्तो लक्षणाविशेषः । ७ सुजा-
 तयौवनेन प्राप्ता शुक्रपिच्छवद्वरिस्कान्तिर्येन त । ८ चामरोत्तसव्याजात् ।

वज्रिणो वाहनमिवाकृष्टं पुण्येन चक्रिणः । मुंचतं चरणौ वक्रौ पतंतौ लावकादिव ॥ ३ए१ ॥
 सुपर्णमन्यमूर्त्येव मूर्तिमंतमिवानिलम् । हृणेन योजनशतोद्धघने दृष्टविक्रमम् ॥ ३ए२ ॥
 कर्दमोदकपापाणशर्करागर्तकुःखमात् । महास्थलीगिरिदरीदुर्गाच्चोत्तारणक्षमम् ॥ ३ए३ ॥
 ईषद्भ्रूलगपादत्वात्संचरंतमिवांबरे । मेधाविनं विनीतं च पंचधाराजितश्रमम् ॥ ३ए४ ॥
 कमलामोदनिःश्वासं कमलापीरुमाख्यया । साक्षाज्जयमिवारोहद्वाजिराजं चमूपतिः ॥ ३ए५ ॥

चतुर्दशभिः कुलकम् ॥

पंचाशदंगुलं दैर्घ्यं विस्तारे पोरुशांगुलम् । अर्ध्वांगुलं च बाह्वये स्वर्णरत्नमयत्सरुः ॥ ३ए६ ॥
 अपास्तकोशं निर्मुक्तनिर्मोकमिव पन्नगम् । तीक्ष्णधारमतिदृढं दैतीयीकमिवाक्षनिम् ॥ ३ए७ ॥
 त्रिचित्रपुष्करश्रेणि व्यक्तवर्णविराजितम् । खड्गरत्नं स जग्राह द्विपां पन्नमिवांतकः ॥ ३ए८ ॥

त्रिभिर्विंशेपकम् ॥

जातपद्म इवाहींजः सन्नख इव केशरी । बज्रूव खड्गरत्नेन स तेन पृतनापतिः ॥ ३ए९ ॥
 तडिदं ड इवाकाशे तरलं त्रमयन्नसिम् । वाजिनं चोदयामास सांयुगीनं चमूपतिः ॥ ४०० ॥
 जलकांतो जलमिव स्फाटयन् विद्विषद्वलम् । विवेश वाजिना तेन सुषेणः समरांगणम् ॥ ४०१ ॥
 सुषेणे निघ्नति त्रेसुर्ध्विपः केपि मृगा इव । नेत्रे निमीढ्य केन्यास्थुः पतित्वा शशका इव ॥ ४०२ ॥

१ पञ्चधारा. अश्वाना पञ्चविधगतिविशेषाः । २ त्सरुः खड्गमुष्टिः । ३ सयुगे युद्धे साधुः सायुगीनस्त ।

ऊर्द्धीञ्जयापरे तस्थुः खेदिता रोहिता इव । आरोहन् विषमस्थानं केऽपि शाल्वामृगा इव ॥ ४०३ ॥
 केषांचित्पेतुरस्त्राणि पत्राणीव महीरुहाम् । आतपत्राणि केषांचिद्यशांसीव समंततः ॥ ४०४ ॥
 केषांचित्तुरगास्तस्थुर्मंत्रस्तब्धा द्वोरगाः । केषांचिदप्यज्ज्यंत स्यंदना मृन्मया इव ॥ ४०५ ॥
 स्वमप्यसंस्तुतमिव प्रत्येक्षंत न केचन । आत्मप्राणान् गृहीत्वा तु ययुर्मेघेच्छा दिशोदिशं ॥ ४०६ ॥
 पर्यस्तास्ते सुषेणानांजःपूरेण द्रुमा इव । निःस्थामानो योजनानि भूयांसि व्यपचक्रमुः ॥ ४०७ ॥
 ते वायसा इवैकत्र संज्यालोच्य च क्षणम् । आतुरा मातरमिव ययुः सिंधुमहानदीम् ॥ ४०८ ॥
 तस्याश्च सैकते कृत्वा संस्तारान् सिकतोत्करैः । ते संज्योपविधिरुपस्त्रांतोद्यता इव ॥ ४०९ ॥
 नग्ना उत्तानका मेघमुखान् स्वकुलदेवताः । चित्ते नागकुमारांस्ते कृत्वाष्टमतपो व्यधुः ॥ ४१० ॥
 तदष्टमतपःप्रांते चक्रतेजोचयादिव । तेषां नागकुमाराणामासनानि चक्रपिरे ॥ ४११ ॥
 ते दृष्ट्वाऽवधिना तांस्तु म्बेच्छानात्तास्तथा स्थितान् । अर्च्या पितृवद्भ्येत्य प्रादुरासंस्तदग्रतः ॥ ४१२ ॥
 ब्रूत ज्ञो जवतामर्थः कोऽधुना मनसीप्सितः । अंतरिक्षस्थिता एवं ते किरातान्वज्रापिरे ॥ ४१३ ॥
 दृष्ट्वा मेघमुखान्नागकुमारान्नजसि स्थितान् । तेबभ्रन्नंजलीन् जालेऽवत्यंतवृषिता इव ॥ ४१४ ॥
 अस्मद्देशमनाक्रांतपूर्वं कोप्यागतोऽधुना । यथा स गच्छति तथा कुरुतेत्युचिरे च ते ॥ ४१५ ॥
 ऊचुर्मेघमुखान्श्चैवं जरतश्चक्रवर्त्ययम् । देवासुरमनुष्याणामप्यजस्यो महेज्जवत् ॥ ४१६ ॥

१ सरलस्थितिशीलाः पशुविशेषा वृक्षविशेषाश्च । २ कणयः । ३ अपरिचित । ४ निर्बलाः । ५ अपस्त्रान् मृतस्त्रान् तत्रोद्यता इव ।
 ६ पूर्वमनाक्रान्तं ।

मंत्रतंत्रविषाखाशिविद्यादीनामगोचरः । गिरिग्रोवेव टंकानां चक्रवर्त्ती महीतले ॥ ४१७ ॥
 युष्माकमनुरोधेनै वयमस्य तथापि हि । उपसर्गं करिष्याम इत्युक्त्वा ते तिरोऽन्नवन् ॥ ४१८ ॥
 अंजोधय ह्योत्पत्त्य जुवोञ्जोदा नन्नस्तलम् । व्यामुवंतौजनइयामरुचः संजङ्गिरे ह्मणात् ॥ ४१९ ॥
 तेऽस्तर्जयन्निव तडित्तैर्जन्या चक्रभृच्चमूम् । ऊर्जितैर्गूर्जितरवैश्चाचुकुशुरिवासकृत ॥ ४२० ॥
 ते तस्थुरुपरि ह्मापस्कंधावारस्य तत्क्षणम् । चूर्णेनाय तत्प्रमाणोद्यतवज्रशिखोपमाः ॥ ४२१ ॥
 अयोजैरिव नाराचैरिव दंतैरिवाथ ते । धाराचिरंजसां तत्र प्रावर्त्तत प्रवर्षितुम् ॥ ४२२ ॥
 मेधांजसा पूर्यमाणे समंतादपि चूतले । अनाव्यंत रथास्तन्नानकायंत गजादयः ॥ ४२३ ॥
 क्वाप्यगह्वदिवादित्यः प्रणेशुरिव पर्वताः । तेन मेधांधकारेण स्फूर्जता कादरात्रिवत् ॥ ४२४ ॥
 एकांधकारता चैकजलजावश्च चूतले । तदानीं युगपद्युग्मधर्माविव बभूवतुः ॥ ४२५ ॥
 अरिष्टवृष्टिमुत्कृष्टां प्रेक्ष्य तां चक्रवर्त्यपि । चर्मरत्नं स्वहस्तेन प्रियचृत्यमिवास्पृशत् ॥ ४२६ ॥
 स्पृष्टं तच्चक्रिहस्तेन चर्मरत्नमवर्द्धत । योजनानि द्वादशोदकूर्पवनेनेव वारिदः ॥ ४२७ ॥
 तस्मिन् जलस्योपरिस्थे घनाब्धेरिव भूतले । चर्मरत्ने समारुह्य तस्थौ राजा ससैनिकः ॥ ४२८ ॥
 मंन्त्रितं नवनवत्या सहस्रैश्चारुरोचिषाम् । चामीकरशलाकानां क्षीराब्धिभिव विड्मुमैः ॥ ४२९ ॥
 ब्रह्मग्रंथिविहीनेन सरलतचैकशालिना । तालेन नलिनमिव स्वर्णदंष्ट्रेन शोचिमतम् ॥ ४३० ॥

१ गिरिपाषाण । २ टङ्काना पाषाणमेदनाखाणा । ३ आग्रहेण । ४ विद्युद्रूपतर्जन्यङ्गुल्या । ५ लोहात्रै । ६ नौवदाचरणमकुर्वत ।
 ७ नका मकरविशेषास्तद्वदाचरणमकुर्वत । ८ उत्तरपवनेन । ९ प्रवालैः ।

तोयातपमरुज्जेषाणद्धममिलापतिः । पस्पर्श पाणिना नत्रं चर्मवघ्नवृधे च तत् ॥ ४३१ ॥

त्रिजिर्विशेषकम् ॥

नत्रदंरुस्योपरि च ध्वातंध्वंसकृते नृपः । तेजसाऽतिनजोरलं मणिरलं न्यवेशयत् ॥ ४३२ ॥

तरदंरुमिवाराजत्संपुटं नत्रचर्मणोः । ततःप्रच्रुति लोकेऽन्तर्द्वाभ्यांरुमितिकटपना ॥ ४३३ ॥

चर्मरले च सुद्धेत्र इवोसांनि दिवामुखे । सायं धान्यान्यजायंत गृहिरलप्रचावतः ॥ ४३४ ॥

प्रातरुप्ताश्च कूर्मांडैर्पालिक्यामूलकादयः । दिनांते निरपद्यंत प्रासादा ऐदवा इव ॥ ४३५ ॥

उप्ता दिनमुखे चूतकदल्याद्याः फलजुमाः । दिनांतैपि फलंति स्म प्रांन्ना महतामिव ॥ ४३६ ॥

धान्यशाकफलान्येतान्यनुक्त मुदितो जनः । उद्यानकैल्लिगतवान्नाबुद्ध कटकश्रमम् ॥ ४३७ ॥

चर्मरलन्नरलमध्ये मध्यजगत्पतिः । प्रासादस्थ इव स्वस्थोऽवतस्थे सपरिहृदः ॥ ४३८ ॥

सप्ताब्जवन्नहोरात्रा अश्रांतं तत्र वर्षताम् । तेषां नागकुमाराणां तदा कटपांतकालवत् ॥ ४३९ ॥

पापाः केऽमी ममेद्वदोपसर्गं कर्तुमुद्यताः । इति ज्ञावं नरैरस्य विदित्वाथ महौजसः ॥ ४४० ॥

सदा संनिहिता यद्वास्ते सहस्राणि षोडश । सन्नद्धा बद्धतूणीरा अधिज्यीकृतकार्मुकाः ॥ ४४१ ॥

दिग्धद्व इव क्रोधानलेन परितः परान् । एत्य मेघमुखान्नागकुमारानेवमब्रुवन् ॥ ४४२ ॥

त्रिजिर्विशेषकम् ॥

१ अन्धकारनाशार्थं । २ अतिक्रान्तसूर्यं । ३ कूर्माण्डः “कोलु” इति लोके प्रसिद्धः फलविशेषः । ४ सैन्यश्रमः । ५ सपरिवारः ।

६ दग्धुमिच्छव इव ।

अरे वराकाः किं शूयं हंत निश्चेतना इव । न जानीथ महीनाथं चक्रिणं चरतेश्वरम् ॥ ४४३ ॥
 विश्वाज्ये नृपेऽमुष्मिन्नारंजो वोऽयमापदे । महाशिलोच्चये दंतप्रहारो दंतिनामिव ॥ ४४४ ॥
 एवं सत्यप्यपयात् त्वरितं मत्कुणा इव । अदृष्टपूर्वो जावी वोऽपमृत्युर्बाह्वमन्यथा ॥ ४४५ ॥
 इत्याकर्ण्यकुला मेघवदं मेघमुखाः सुराः । संजहुरिंजजालज्ञा इंजजालमिव कृणात् ॥ ४४६ ॥
 ययुः किरातास्ते मेघमुखास्तच्चाचचक्षिरे । चरतं शरणं गत्वाश्रयध्वमिति चादिशन् ॥ ४४७ ॥
 ततस्तद्वचनान्दोह्या जग्मेह्या चरतेश्वरम् । शरण्यं शरणयेयुरनन्यशरणास्तदा ॥ ४४८ ॥
 फणामणीनिवाहीनामेकतः पुंजितान् मणीन् । अंतःसारमिव मेरोश्चारुचामीकरोत्करम् ॥ ४४९ ॥
 अश्वरक्षप्रतिच्छंदानिवाश्वानपि लक्षशः । उपायनेऽर्पयामासुस्ते नत्वा चरतेशितुः ॥ ४५० ॥ शुग्मम् ॥
 निवज्जंजलयो मूर्ध्नि वाचा चादूक्तिगर्जया । सर्गर्जा इव सूतानामिति चोच्चैर्बजाविरे ॥ ४५१ ॥
 विजयस्व जगन्नाथ प्रचंमालंडविक्रम । आलंडद इवासि त्वं षट्खंडकोष्णिमंडले ॥ ४५२ ॥
 वैताल्यपर्वतस्यास्मद्भूवप्रस्यैव जूपते । महोप्रतोलीं त्वदृते क उद्घाटयितुं ह्रमः ॥ ४५३ ॥
 ज्योतिश्चक्रमिवाकाशे स्कंधावारं जलोपरि । अन्यो धर्तुमलंभूणुर्जिष्णो त्वामंतरेण कः ॥ ४५४ ॥
 एवमद्भुतया शक्त्या स्वामिनापि दिवौकसाम् । अजस्य इति विज्ञातोऽस्यज्ञानागः सहस्व नः ॥ ४५५ ॥
 नवं जीर्वातुमधुना पृष्ठे हस्तं प्रयत्न नः । स्यास्यामोऽतः परं नाथ त्वदाज्ञावर्त्तिनो वयम् ॥ ४५६ ॥

१ अश्वरत्नप्रतिविम्बानीव । २ सगर्भाः सहोदराः । ३ सताना बन्दिना । ४ अस्मद्भूमिदुर्गस्य । ५ महाप्रतोलीं महाकक्षा ।
 ६ समर्थः । ७ अज्ञानापराध । ८ सञ्जीवनौषधरूप ।

ऋतोप्यात्मसात्कृत्य तान्सत्कृत्य च कृत्यवित् । विससर्जोत्तमानां हि प्रणामावधयः क्रुधः ॥ ४१७ ॥
 गिरिसागरमर्यादं सिंधोरुत्तरनिष्कुटम् । नृपाज्ञया सुषेणोऽथ साधयित्वा समाययौ ॥ ४१८ ॥
 जोगान् तत्रोपचुञ्जानश्चिरं तस्थौ महीपतिः । आर्यैर्कर्तुमिवानार्यान् निजार्यजनसंगमात् ॥ ४१९ ॥
 अन्यदायुधशालाया ज्ञाविशालं महीभृतः । चक्ररत्नं निरक्रामत् प्रतिभूः ककुचां जये ॥ ४२० ॥
 गच्छतः पूर्वमार्गेणान्निह्नुजहिमवजिरिम् । ययौ तस्याध्वना राजा प्रवाह इव कुट्टयथा ॥ ४२१ ॥
 कैश्चित्प्रयाणैर्गच्छन् नागैर्ज इव लीलया । नितंबं दक्षिणं ह्युज्जहिमाङ्गः प्राप चूपतिः ॥ ४२२ ॥
 तस्मिंश्च भूर्जतगरदेवदारुवनाकुले । न्यधानैर्रेः शिबिरं महेंद्र इव पांडके ॥ ४२३ ॥
 जद्विश्य ह्युज्जहिमवकुमारं तत्र चार्षजिः । चक्रेऽष्टमं कार्यसिद्धेस्तपोमंगलमादिमम् ॥ ४२४ ॥
 ततश्चाष्टमजकांते निशांतं इव ज्ञास्करः । रथारूढो महातेजा निर्ययौ शिविरोदधेः ॥ ४२५ ॥
 वेगेन गत्वा हिमवत्पर्वतं त्रिरताम्रयत् । साटोपो रथशीर्षेण शीर्षस्थः पृथिवीचुजाम् ॥ ४२६ ॥
 हिमाचलकुमाराय निजनामांकितं शरम् । विससर्जाथ चूनाथो वैशाखस्थानकस्थितः ॥ ४२७ ॥
 दासपतिं योजनानि विहायसा विहंगवत् । शरः स गत्वा हिमवत्कुमारस्य पुरोऽपतत् ॥ ४२८ ॥
 स समावोक्य तं बाणमौरां व्याल इव क्षिपः । कोपादजनि तत्कालं लोहिताशितलोचनः ॥ ४२९ ॥
 स करेण गृहीत्वेषु तत्र नामाक्षराणि च । दृष्ट्वा शमं ययौ दीप इव पद्मगदर्शनात् ॥ ४३० ॥

१ कान्तिविशाल । २ भूर्जदयो वृक्षविशेषाः । ३ पाण्डके वने । ४ निशांते प्रातःकाले । ५ अग्रणीः । ६ वैशाखस्थानक तु धनुर्द्वाराणामवस्थानविशेषः । ७ आरगस्तभेदं । ८ व्यालो दुष्टगजः ।

प्रधानपुरुषेणैव राजस्तेनेषुणा सह । उपायनान्युपादाय स ययौ ऋरतेश्वरम् ॥ ४७१ ॥
 प्रयाय जयजयेत्युच्चैरंतरिक्षस्थितोऽथ सः । आदौ नूपाय तं कामं काण्डकार इवार्पयत् ॥ ४७२ ॥
 उक्त्वा जयजयेत्युच्चैरंतरिक्षस्थितोऽथ सः । आदौ नूपाय तं कामं काण्डकार इवार्पयत् ॥ ४७३ ॥
 सोऽदादेवदुसुमनोमालां गोशीर्षचंदनम् । सौषधीर्हृदांश्च राज्ञे सारं हि तस्य तत् ॥ ४७४ ॥
 कटकान्बाहुरक्षांश्च देवदूष्यांशुकानि च । ददौ नरपतेर्दंडे प्राचृतच्छन्नाऽथ सः ॥ ४७५ ॥
 स्वामिश्रुत्तरदिक्प्रांते तवायुक्तं इवास्म्यहम् । इत्युक्त्वा विरतो राज्ञा स सत्कृत्य व्यसृज्यत ॥ ४७६ ॥
 अज्ञेस्तस्य प्रश्नमिव सह प्रस्थितमुच्चकैः । स वालयामास रथं मनोरथमिव विषाम् ॥ ४७७ ॥
 गत्वा ऋषजकूटाद्भिषजस्वामिचूस्ततः । जघान रथशीर्षेण त्रिदंतेनेव दंतिराद् ॥ ४७८ ॥
 स्थापयित्वा रथं तत्र पृथिवीपतिरग्रहीत् । पाणिना काकिणीरत्नं रश्मिकोशमिवार्पयत् ॥ ४७९ ॥
 अवसर्पिण्यां तृतीयारप्रांते ऋरतोस्म्यहम् । चक्रीति वर्णान् काकिण्या तत्पूर्वकटकेऽद्विषत् ॥ ४८० ॥
 ततो व्यावृत्य सधृत्तः स्कंधावारं निजं ययौ । चकाराष्टमजक्रांतपारणं च महीपतिः ॥ ४८१ ॥
 ततश्च क्षुद्रहिमवत्कुमारस्य नरेश्वरः । अष्टाहिकोत्सवं चक्रेऽनुरूपं चक्रिसंपदः ॥ ४८२ ॥
 गंगासिंधुमहानद्योरंतरालमहीतले । अमाग्निरिव विद्यत्युत्प्लवमानैस्तुरंगमैः ॥ ४८३ ॥
 सैन्यचारपरिक्वांतां सेचुकामैरिवावनिम् । प्रस्रवद्भिर्मदजलप्रवाहं गंधसिंधुरैः ॥ ४८४ ॥
 उद्दामनेमिरेखाग्निः सीमंतालंकृतामिव । विदधानैर्वसुमतीं स्यंदनैः स्यंदनोत्तमैः ॥ ४८५ ॥

१ काण्डकारो बाणकारकः । २ देवदूष्यपुष्पमाला । ३ उपायनमिवेण । ४ आयुक्तो मृत्युः । ५ मदगन्धयुक्तैर्गजैः । ६ स्यन्दनै रथैः ।

पत्तिजिः कोटिसंख्यैश्च प्रसरद्भिर्महीतले । दर्शयद्भिर्नारैर्दत्तमिवाक्षैतपराक्रमैः ॥ ४८१ ॥
अश्ववारानुगो जात्यमतंगज इव ब्रजन् । चक्ररत्नानुगश्चक्री प्राप वैताढ्यपर्वतम् ॥ ४८६ ॥

पंचजिः कुलकम् ॥

शिविरं शबरीगीताविगीतादिजिनस्तवे । उदङ्मुनितंवे तस्यार्धेनैर्रेऽङ्गः स न्यवेदयत् ॥ ४८७ ॥
ततो नमिबिनम्याख्यौ विद्याधरपती प्रति । प्रजिघाय विशामीशो मार्गणं दंरुमार्गेणम् ॥ ४८८ ॥
आलोचय मार्गणं तं च विद्याधरपती वरौ । कोपादोपसमाविष्टावित्यमंत्रयतां मिश्रः ॥ ४८९ ॥
क्षीपस्य जंबूद्वीपस्य वर्षेऽत्र जरतेऽधुना । उत्पेदे जरतो हंत प्रथमश्चक्रवर्त्ययम् ॥ ४९० ॥
असावृषजकूटाद्रौ चंद्रबिंब इव स्वयम् । नामधेयं लिखित्वा स्वं वदितोऽत्र समाययौ ॥ ४९१ ॥
आरोहक इवेजस्य वैताढ्यस्याऽस्य जूचृतः । पार्श्वे कृतपदोस्त्येप जूपतिर्जुजगर्वितः ॥ ४९२ ॥
तदेष जितकाशी सन्नस्मत्तोपि जिघृक्षति । मन्ये दंरुं तदुदंरं चिक्षेपास्मासु सायकं ॥ ४९३ ॥
तावन्योऽन्यमुदित्वैवमुत्थाय समरोन्मुखौ । प्रतस्थान्ते गिरिप्रस्थं स्थगंयंतौ निजैर्बलैः ॥ ४९४ ॥
तत्र ह्युसद्वदानीव सौधैर्मेशाननाथयोः । आज्ञयाथ तयोर्विद्याधरानीकान्युपाययुः ॥ ४९५ ॥
तेषामुच्चैः किलकिलारवैर्वैताढ्यपर्वतः । जहासेव जगर्जेव पुरभोटोव समंततः ॥ ४९६ ॥
विद्याधरैरुच्युतकाः कलधौतमयान् पृथून् । दुंदुभीन्वादयामासुर्वैताढ्यस्येव कंदरान् ॥ ४९७ ॥

१ नराद्वैत नरमयं । २ शबरीभिर्भिष्टसीभिर्गीतः अविगीतोऽनिन्धः आदिजिनस्तवो यस्मिन् स तस्मिन् । ३ प्रेरयामास ।
४ दण्डयाचक । ५ कृतस्थानः । ६ जयवान् । ७ आच्छादयन्तौ । ८ देवसैल्यानि इव । ९ भृतका. सेवकाः ।

रुपञ्जस्वामिनो ऋतौ पुरावामधुना तु ते । सेवावृत्तिर्न लज्जायै स्वामिवत्स्वामिनंदने ॥ ५१३ ॥
 याम्योदग्जरतार्द्धातिर्वृत्तिवैताढ्यपार्द्धयोः । दुर्गपादाविवेहावां स्थास्यावः शासनेन ते ॥ ५१४ ॥
 इत्यस्य वचनस्यांते विनम्य विनमिर्नृपः । विदधे दित्सर्मानोपि ग्रियाचिषुरिवांजलिम् ॥ ५१५ ॥
 समचतुरश्राकारां सूत्रं दत्वेव निर्मिताम् । त्रैलोक्यवर्त्तिमाणिक्यतेजःपुंजमयीमिव ॥ ५१६ ॥
 शौवनेन नलैः कैशैः श्रीमद्भिः सर्वदास्थितैः । विराजमानामत्यंतं कृतङ्गैरिव सेवकैः ॥ ५१७ ॥
 सर्वभूम्योपशमनीं बद्ध्यां दिव्यामिवौपधीम् । यथाकामिनीनशीतोष्णसंस्पर्शा दिव्यवारिवत् ॥ ५१८ ॥
 त्रिषु इयामां त्रिषु श्वेतां त्रिषु ताम्रां त्रिषून्नताम् । त्रिर्गञ्जीरां त्रिविस्तीर्णां त्र्यायतां त्रिक्रंशीयसीम् ॥ ५१९ ॥
 जयंतीं केशपाशेन कदापान् प्रचलाकिर्नाम् । पराञ्चवंतीं जालेन पद्ममध्यैरुपाकरम् ॥ ५२० ॥
 रतिप्रीत्योरिव क्रीडादीर्घिके दधतीं हशौ । नासां च जाले लावण्यजलधारामिवायताम् ॥ ५२१ ॥
 कपोलान्यां नवस्वर्णादर्शान्यामिव शोचिताम् । दोलान्यामिव कर्णां न्यां लशान्यामंसदेहयोः ॥ ५२२ ॥
 बिभ्राणामधरौ युग्मजातबिंबविम्बिनौ । दंतांश्च वज्रशकलश्रेणिशोचाभिजावकान् ॥ ५२३ ॥
 बिभ्राणां मध्यमिव च त्रिरेखं कंठकंदलम् । युजे च नलिनीनालसरले बिसकोमले ॥ ५२४ ॥
 कुचौ दधानां कामस्य कल्याणकलशाविव । स्तनोपहृतबाह्वयमिव मध्यं च पेलवम् ॥ ५२५ ॥

१ दातुमिच्छन्नपि । २ याचितुमिच्छन् । ३ सर्वरोगोपशमनी । ४ अतिबला । ५ यथेच्छशीतोष्णसंस्पर्शा । ६ केशादिषु । ७ देहादिषु । ८ करतलादिषु । ९ स्तनादिषु । १० नाभ्यादिषु । ११ नितम्बादिषु । १२ लोचनादिषु । १३ उदरादिषु । १४ मयूराणाम् । १५ अष्टमीचन्द्र ।

वहन्तीं सरिदावत्तंसनाञ्चि नाञ्चिमन्दाम् । रोमाढीं च नाञ्चिवापीतीरदूर्वावलीमिव ॥ ५२६ ॥
 नितंवेन विशालेन तदपेनेव मनोजुवः । दोलासुवर्णस्तंभान्यामिवोरुज्यां च राजिताम् ॥ ५२७ ॥
 जंघान्यामेणिकोजंघे अधरीकुर्वतीतराम् । पाणिन्यामिव पादान्यां पंकजानि निकुर्वती ॥ ५२८ ॥
 पाणिपादांगुलिदलैर्वह्नी पद्मवितामित्र । नखै रलै रोचमानै रलाचलतटीमिव ॥ ५२९ ॥
 शोचमानां च वासोच्चिर्विशालस्वच्छकोमलैः । चलन्मृदुमरुज्जतोत्कलिकोच्चिरिवापगाम् ॥ ५३० ॥
 मनोरमैरवयवैः स्वच्छकांतितरंगितैः । जूपयन्तीं जूपणानि रलस्वर्णमयान्यपि ॥ ५३१ ॥
 पृष्ठतश्चन्द्रधारिण्या नाययेव निपेविताम् । संचरच्चागराज्यां च हंसाज्यामिव पद्मिनीम् ॥ ५३२ ॥
 अप्सरोजिः श्रियमिवापगाञ्चिर्जाल्वीमिव । सहस्रशो वयस्याजिः परितः परिवारिताम् ॥ ५३३ ॥
 नाम्ना सुजज्ञां स्त्रीरलं स स्वां दुहितरं ततः । राज्ञे विश्राण्येयामास स्थिरीचूतामिव श्रियम् ॥ ५३४ ॥
 विंशत्या कुलकं ॥

महामूढयानि रलानि जूजुजे नमिरयदात् । गृहागते स्वामिनि हि किमदेयं महात्मनाम् ॥ ५३५ ॥

अथ राज्ञा विसृष्टौ तौ राज्यान्यारोप्य सूनुषु । विरक्तावृषजेशांघ्रिमूले जग्रहतुर्व्रतम् ॥ ५३६ ॥

ततोपि चक्षितवतश्चक्रलस्य पृष्ठतः । गह्वन् सोऽमंदतेजस्कः प्राप मंदाकिनीतटम् ॥ ५३७ ॥

नात्यासन्ने नातिदूरे जाह्नवीसदनस्य सः । सैन्यान्यावासयामास वसुमत्येकवासवः ॥ ५३८ ॥

१ नदीजलमसदृश । २ मृगीजते । ३ तिरस्कुर्वती । ४ चलन्मृदुपुनजातलहरीभिः । ५ त्रिनाणयामास दत्तौ । अणु दाने इति

धातोर्लिङि रूपम् । ६ पृथ्व्यामेक इन्द्रः ।

गंगां सिंधुवदुत्तीर्थं नृपादेशाच्चमूपतिः । सुपेणः साधयामास गांगमुत्तरनिष्कुटम् ॥ ५३ए ॥
 ततः सोऽष्टमज्रक्तेन गंगादेवीमसाधयत् । उपचारः समर्थानां सद्यो जवति सिध्वये ॥ ५४० ॥
 राज्ञे विश्राणयामास रत्नसिंहासनप्रथम् । अष्टोत्तरं रत्नकुञ्जसहस्रं च सरिद्धरा ॥ ५४१ ॥
 जरतं रूपदावण्यकिंकरीकृतमन्मथम् । तत्रावलोक्य गंगापि प्राप दोजमयीं दशाम् ॥ ५४२ ॥
 विराजमाना सर्वाङ्गं मुक्तामयविज्रूपैः । वदनैर्दोरनुरगतैस्तारैस्तारागणैश्च ॥ ५४३ ॥
 वस्त्राणि कर्दलीगर्भत्वक्सगर्जाणि विज्रती । स्वप्रवाहपयांसीव तद्रूपपरिणामतः ॥ ५४४ ॥
 रोमाञ्चकञ्चुकोदञ्चकुचस्फुटितकञ्चुका । स्वयंवरसजमिव क्षिपंती धवलां दशम् ॥ ५४५ ॥
 प्रेमगजदया वाचा गाढमन्यर्थं पार्थिवम् । रिरसैमाना सानैपीद्वेवी रतनिकेतनम् ॥ ५४६ ॥

चतुर्भिः कलापकम् ॥

शृङ्गानो विविधान् जोगांस्तत्र राजा तथा सह । एकांहमिव वर्षाणां सहस्रं सोत्यवाहयत् ॥ ५४७ ॥
 कथञ्चिदपि संबोध्य सोऽनुज्ञाप्य च जाह्नवीम् । खण्डप्रपाताज्जिमुखं चचाल प्रवलेवैर्बलैः ॥ ५४८ ॥
 गुहां खंभ्रप्रपाताख्यामखंभ्रितपराक्रमः । ततः स्थानानृपः प्राप केशरीव वनाघ्नम् ॥ ५४९ ॥
 अथ खंभ्रप्रपाताया गुहायाः सोपि दूरतः । निवेशयामास बलं बलेनातिमहाबलः ॥ ५५० ॥
 तत्र देवं नाढ्यमालं कृत्वा मनसि जूपतिः । चक्रेऽष्टमतपोऽच्वालीत्तस्य देवस्य चासनम् ॥ ५५१ ॥
 स ज्ञात्वाऽवधिना तत्रायातं जरतचक्रिणम् । उपायैर्नैरुत्तमर्णमधमर्णं इत्राययौ ॥ ५५२ ॥

१ गङ्गा । २ कदलीगर्भत्वक्सगानानि । ३ रन्तुभिच्छन्ती । ४ सभोगरुान । ५ एकदिनगिन ।

पदूखंभक्षाचूपणस्य स देवो जूश्चिक्किचाक् । नूपणान्यर्पयामास सेवां च प्रत्यपद्यत ॥ १५३ ॥
 कृतनाख्यं नटमिव नाख्यमालसुरं ततः । प्रसादपूर्वमुर्वीगो विससर्ज विवेकशुक् ॥ १५४ ॥
 पारणं विदधे जूपस्तस्य चाष्टादिकोत्सवम् । सुपेणं चादिशत्खंम्रपातोदुघाख्यतामिति ॥ १५५ ॥
 नाख्यमालं चमूनाथः कृत्वा मनसि मंत्रवत् । चक्रेऽष्टममग्रहीच्च पौषधं पौषधौकसि ॥ १५६ ॥
 निष्क्रम्य पौषधौगारादष्टमांते चमूपतिः । प्रतिष्ठायाभिवाचार्यवर्यो बलिविधिं व्यधात् ॥ १५७ ॥
 ततश्च विहितप्रायश्चित्तकौतुकमंगलः । महार्घ्यस्वदपनेपथ्योऽजूपदहनं दधत् ॥ १५८ ॥
 खंम्रपातां स यथावालोकेऽपि ननाम च । आनर्च्य तत्कपाटे च लिखेत् चाष्टमंगलीम् ॥ १५९ ॥
 पदान्युपेत्य सप्ताथ कपाटोदुघाटनाय सः । उपाददे दंभरत्नं कांचिनीमिव कुंचिकाम् ॥ १६० ॥
 तेनाहतं च दंभेन तत्कपाटव्यं दृणात् । व्यघटिष्टांशुमद्भिमस्पृष्टपंकजकोशवत् ॥ १६१ ॥
 आरूढः करिणः स्कंधं कुंचदेशे च दक्षिणे । मणिरत्नं निवेश्योच्चैस्तां विवेश गुहां नृपः ॥ १६२ ॥
 अन्वीयमानः सैन्येन जरतस्तिमिरहिदे । काकिण्या पूर्ववत्तत्र मंढान्यालिखन् ययौ ॥ १६३ ॥
 निःसरंत्यौ गुहाप्रत्यग्निस्तेः प्राग्निस्तिमध्यतः । जूत्वा मिदंत्यौ जान्हव्या सख्या सख्याविवाञ्जितः ॥ १६४ ॥
 ते उन्मन्नानिमशाख्ये निम्नगे प्राप जूपतिः । प्राग्वच्च पथ्या सद्यो ललंधे सह सेनया ॥ १६५ ॥ युग्मं ॥
 तज्जुहादक्षिणघारं स्वयमुज्जाघटे दृणात् । सैन्यशय्यातुरेणैव वैताड्येनाज्जिणेरितम् ॥ १६६ ॥
 निर्ययौ तज्जुहामध्यात्केसरीव नरेश्वरः । स्कंधावारं च निदधे गांगे रोधसि पश्चिमे ॥ १६७ ॥

उद्दिश्य च निधीन् पृथ्वीपतिश्चक्रेऽष्टमं तपः । प्राक्तपोऽर्जितलब्धीनामागमे मार्गदर्शकम् ॥ १६८ ॥
 अष्टमांते तमन्येयुर्निधयो नव विश्रुताः । सदा यद्गुह्यसहस्रेण ते प्रत्येकमधिष्ठिताः ॥ १६९ ॥
 नैसर्पः पांशुकश्चाथ पिंगलः सर्वरत्नकः । महापद्मः कालमहाकालौ माणत्रशंखकौ ॥ १७० ॥
 तेऽष्टचक्रप्रतिष्ठाना उत्सेधे चाष्टयोजनाः । नवयोजनविस्तीर्णा दैर्घ्ये द्वादशयोजनी ॥ १७१ ॥
 वैडूर्यमैणिकपाटस्थगितवदनाः समाः । कांचना रत्नसंपूर्णाश्चक्रचंद्रार्कलांठना ॥ १७२ ॥ शुग्मं ॥
 तेपामेवाग्निधानैस्तु तदधिष्ठायकाः सुराः । पट्योपमायुपो नागकुमारास्तन्निवासिनः ॥ १७३ ॥
 स्कंधावारपुरग्राहमाकर्ज्जोणमुखौकसाम् । मंडवैपत्तनानां च नैसर्पोद्विनिवेशनम् ॥ १७४ ॥
 मानोन्मानग्रमाणानां सर्वस्य गणितस्य च । धान्यानामथ वीजानां संभवः पांशुकान्निधेः ॥ १७५ ॥
 नराणामथ नारीणां हस्तिनां वाजिनामपि । सर्वोप्याजरणविविधनिर्धेर्भवति पिंगलात् ॥ १७६ ॥
 एकैर्द्वियाणि सप्तापि सप्त पंचैर्द्वियाणि च । चक्रिरलानि जायंते सर्वरत्नान्निधे निधौ ॥ १७७ ॥
 वस्त्राणां सर्वचक्तीनां शुद्धानां राणिणामपि । संजायते समुत्पत्तिर्महापद्मान्महानिधेः ॥ १७८ ॥
 अविष्यन्नूतयोद्गीर्णं वत्सरांस्त्रीन् सतोपि च । कृष्यादीनि च कर्माणि शिष्टपान्यपि च कालतः ॥ १७९ ॥
 प्रवालरजतस्वर्णशिलामुक्ताफलायसाम् । तथा लोहाद्याकराणां महाकाले समुद्भवः ॥ १८० ॥
 योधानामायुधानां च सन्नाहानां च संपदः । युष्मन्नीतिरशेषापि दंरुनीतिश्च माणवात् ॥ १८१ ॥

१ अष्टचक्रस्थिताः । २ वैडूर्यमणिकपाटैः स्थगितायाच्छादितानि वदनानि येषां ते । ३ आकरः खनिः, द्रोणोऽल्पजनस्थान ।
 ४ मडनाख्यो निवेशविशेषः । ५ अयो लोहः ।

चतुर्धा काव्यनिष्पत्तिर्नाट्यनाटकयोर्विधेः । तूर्याणामखिलानां चोत्पत्तिः शंखान्महानिधेः ॥ ५८२ ॥
 ऊचुस्ते च वयं गंगामुखमागधवासिनः । आगतास्त्वां महाभ्रातृवद्भ्रातृवैर्वशीकृताः ॥ ५८३ ॥
 यथाक्लाममविश्रांतमुपचुङ्क्ष्व प्रयत्नतः । अपि ह्यीयेत पाथोऽन्धौ नतु ह्यीयामहे वयम् ॥ ५८४ ॥
 वशं यातेषु निधिषु नृपो व्यधित पारणम् । अष्टाद्विकोत्सवं तेषां निर्विकारश्चकार च ॥ ५८५ ॥
 नृपाज्ञया सुषेणोपि गंगादक्षिणनिष्कुटम् । पैल्लीवल्लीलया सर्वं साधयित्वा समाययौ ॥ ५८६ ॥
 तत्राऽस्थाह्वीलयाक्रांतपूर्वापरपयोनिधिः । द्वितीय इव वैताह्यो बहुकालमिदापतिः ॥ ५८७ ॥
 अन्येद्युः साधिताशेषजरतं जरतेऽशितुः । अयोध्याजिमुखं चक्रमचाद्रीजगनस्थितम् ॥ ५८८ ॥
 जरतोऽपि कृतस्नानो विधाय बलिकर्म च । नेपथ्यं नृत् कृतप्रायश्चित्तकौतुकमंगलः ॥ ५८९ ॥
 कुंजराधिपतिस्कंधमारूढो देवराग्निरिव । नवजिनिधिभिः पुष्टकोशः कटपद्रुमैरिव ॥ ५९० ॥
 निरंतरं महारत्नैश्चतुर्दशजिरावृतः । सुमंगलायाः स्वमानां पृथग्भूतैः फलैरिव ॥ ५९१ ॥
 राज्ञां कुलश्रीजिरिवोढाभिर्दुहितृभिः क्रमात् । द्वात्रिंशतासहस्रैश्चासूयैर्पश्याजिरन्वितः ॥ ५९२ ॥
 तावद्भिर्जनपदचूस्त्रीसहस्रैश्च सुंदरैः । अप्सरोजिरिवात्यंतचारुभिः परिशोभितः ॥ ५९३ ॥
 श्रितो द्वात्रिंशता राजसहस्रैः पदिकैरिव । चतुरशीत्येजलद्वैर्विध्याजिरिव राजितः ॥ ५९४ ॥
 अश्वै रथैश्च तावद्भिर्विभ्वतोप्याहृतैरिव । वृत्तो नटैः षण्णवत्या कोटिचित्रन्नचतुल्ले ॥ ५९५ ॥

१ पाथो जलं । २ पल्ली घोषः । ३ नेपथ्यभूतं वेषभूतं । ४ न सूयं पश्यन्तीभिः सदान्तःपुरस्थितत्वात् ।

आद्यप्रयाणदिवसादतिक्रान्तेषु सत्स्वथ । षष्ठौ वर्षसहस्रेषु चक्रमार्गानुगोऽचक्षत् ॥ १९६ ॥

अष्टजिः कुलकम् ।

सैन्योद्धूतरजःपूरपरिस्पर्शमदीमसान् । खेचरानपि कुर्वाणः कृतचलुठनानिव ॥ १९७ ॥

व्यंतरान् नवनपतींश्चापि जूमध्यवासिनः । सैन्यचारान्महीभेदशंकोत्पादेन आपयन् ॥ १९८ ॥

गोकुले गोकुले गोपसुदृशां विकसदृशाम् । गृह्णन् हैयंगवीनार्थमनर्घ्यमिव ऋक्तितः ॥ १९९ ॥

कुञ्जिकुञ्जस्थद्वोद्धूतमौक्तिकप्रचृतीनिव । प्राचृतानि किरातानामाददानो वने वने ॥ २०० ॥

पर्वते पर्वते ज्यैः पार्वतीजैः पुरो धृतम् । रत्नस्वर्णखनीसारं स्वीकुर्वन्नुर्वनेकशः ॥ २०१ ॥

ग्रामे ग्रामे ग्रामवृद्धान् सोत्कंगान् बांधवानिव । अनुगृह्णन् सप्रसादमात्तानौत्तरुपायनैः ॥ २०२ ॥

निजाकायष्टिनोग्रेण विष्वक् प्रसृमरानपि । ग्रामेभ्यः सैनिकान् रक्षन् क्षेत्रेभ्यो गा इवाजितः ॥ २०३ ॥

वृक्षाधिरूढान् ह्रवगानिव ग्रामीणदारकान् । सहर्षं पश्यतः पश्यन् जनकस्तनयानिव ॥ २०४ ॥

धान्यैर्धनैर्जीवधनैः सर्वदा निरुपज्वैः । ग्रामाणां संपदं पश्यन् निजनीतिलताफलम् ॥ २०५ ॥

आर्पणाः पंक्तिदीकुर्वन् सरांसि परिशोपन् । वापीः कूपांश्च कुर्वाणः पाताद्वह्निषिरोपमान् ॥ २०६ ॥

मलयानिलवद्वोकः सुखं गह्वन् शनैः शनैः । विनीतां प्रापदुर्वीशो दुर्विनीतारिशसनः ॥ २०७ ॥

एकादशजिः कुलकम् ॥

अविदूरे विनीतायाः स्कंधावारं न्यवेशयत् । तस्याः सहोदरमिवातिश्रीजृतं महीपतिः ॥ २०८ ॥

१ नवनीतार्थ । २ उरु महत् । ३ गृहीतागृहीतैः । ४ प्रसृतान् । ५ आपगा नदीः । ६ पातालच्छिद्रोपमान् ।

कृत्वा मनसि तां राजधानीं राजशिरोमणिः । चकार निरुपसर्गप्रत्ययं सोऽष्टमं तपः ॥ ६०९ ॥
 निष्क्रम्याष्टमचक्रांते पौषधागारतो नृपः । पारणं विदधे दिव्यरसवत्या नृपैः सह ॥ ६१० ॥
 अयोध्यायां त्वबध्यंत तोरणानि पदे पदे । दिगंतरगतश्रीणां क्रीमांदोढा इवोच्चकैः ॥ ६११ ॥
 चक्रुः पौराः पश्चि पश्चि सेकं कुंकुमवारिजिः । गंधांबुवृष्टिज्जिस्त्रि स्वर्गिणो जिनजन्मनि ॥ ६१२ ॥
 मंचान् विरचयामासुः स्वर्णस्तंत्रैः पुरीसदः । अनेकीनृत्य निधिजिः पुरोज्ञयागतैस्त्रि ॥ ६१३ ॥
 अत्रानुचयतो मार्गं मंचास्तेऽन्योन्यसंमुखाः । स्वर्णोज्य इव कुरुष्वन्नितो हृदयचक्रम् ॥ ६१४ ॥
 प्रतिमंचमजायंत रत्नजाजनतोरणाः । प्राचीर्नैवर्हिर्कोदंडश्रेणिशोचात्रिचाविनः ॥ ६१५ ॥
 समं वीणामृदंगादिवादकैर्गार्थनीजनः । विमानेष्विव गंधर्वानीकं मंचेष्ववास्थित ॥ ६१६ ॥
 मुक्तावचूला मंचेषु बभूवुश्चोचलंविनः । कांतिस्तबकिताकाशा वासागारेष्विव श्रियः ॥ ६१७ ॥
 प्रमोदमानपूर्वेद्वया हसितैस्त्रि चामरैः । दिवो मंरुनजंगीज्जिस्त्रि चित्रकर्मजिः ॥ ६१८ ॥
 कौतुकादागतैर्धिष्णैस्त्रिः कांचनदर्पणैः । खेचराणां हस्तैश्चाटैस्त्रि वासोन्निरुद्धैः ॥ ६१९ ॥
 विचित्रमणिमादाभिर्मेखलाज्जिस्त्रि श्रियाम् । उत्तंजितेषु स्तंभेषु हृद्दृशोचां व्यधुर्जनाः ॥ ६२० ॥
 त्रिजिर्विशेषकम् ॥

प्रकरणत्किंकिणीमालाः पताकाश्च बबंधिरे । दर्शयंत्यः शरत्कालं कलनिर्होदिसारसम् ॥ ६२१ ॥

१ क्रीडाप्रेङ्क्षाः । २ सेकं सिङ्घनम् । ३ नदपक्षकम् । ४ प्राचीनबर्हिस्त्रिन्द्रः । ५ हस्तपटकैः । ६ कलनिर्होदा मधुरशब्दाः

सारसा. यस्मिन् स तम् ।

प्रत्यहं प्रतिगेहं च यद्वर्कर्मगोमयैः । लिसेष्वदादंगणेषु मौक्तिकस्वस्तिकान् जनः ॥ ६११ ॥
 अपर्युतांगरुहोदैर्धूपंघट्यः पदे पदे । उच्चैर्धूमायमाना द्यामपि धूपायितुं ध्रुवम् ॥ ६१२ ॥
 प्रवेष्टुकामो नगरीमारोह शुभ्रे क्षणे । गजं मेघमिवोज्ज्वलं चक्री जूमेघवोहनः ॥ ६१३ ॥
 एकेनैवातपत्रेण कर्पूररुद्धोदपांशुना । हिमांशुमंरुनेनैव गगनं परिशोचयन् ॥ ६१४ ॥
 संक्षिप्य स्वं वपुर्जक्त्या चामरद्वितयह्लात् । अच्युपेत्य समं गंगासिंधुज्यामिव सेवितः ॥ ६१५ ॥
 वासोन्निः शोभितः शुभ्रैः सुसूक्ष्मैर्मसृणैर्धनैः । स्फाटिकाद्रिशिलासारं त्ववर्गित्वेव निमित्तैः ॥ ६१६ ॥
 प्रेम्णा रत्नप्रज्ञाज्यूष्या निजसारैरिवापितैः । विचित्ररत्नालंकारैः सर्वोर्गीणैर्मलंकृतः ॥ ६१७ ॥
 नृपैराबद्धमाणिक्यमुकुटैः परिवारितः । फणमणिधैर्यनगकुमारैरिव नागराट् ॥ ६१८ ॥
 वैतालिकैर्जयजयारावपूर्वं प्रमोदिन्निः । कीर्त्यमानाद्भुतगुणः सुत्रांमा चारणैरिव ॥ ६१९ ॥
 मांगढ्यतूर्यनिर्घोषप्रतिशब्दापदेशतः । रोदसीज्यामपि चृशं कृतमांगलिकध्वनिः ॥ ६२० ॥
 तेजोबिम्बीजा नृपतिर्जाङ्गारमिवौजसाम् । यत्नेन कुंजरं किञ्चिप्रेरयन् प्रचचाल सः ॥ ६२१ ॥

अष्टनिः कुलकम् ॥

अवतीर्णं दिव इव जूमध्यादिव चोत्थितम् । चिरायतं नृपं जष्टुं ग्रामादिज्योऽभ्यगाज्जनः ॥ ६२२ ॥
 सा राज्ञः सकला सेना लोकश्च मिलिताबुजौ । मर्त्यलोकः समग्रोपि पिंभीचूत इवैकतः ॥ ६२३ ॥

१ अगरुचूर्णैः । २ भूशक्रः । ३ मसृणैः कोमलैः । ४ खण्डयित्वा । ५ सर्वाङ्गेषु । ६ सुत्रांमा इन्द्रः । ७ अपदेशतः व्याजतः ।
 ८ तेजसा इन्द्रः । ९ ताडनविशेषेण ।

नैरंतर्यादनीकानां लोकानां चाज्युपेयुषाम् । मुक्तस्तिक्ष्णोपि हि तदा न पपात महीतले ॥ ६३५ ॥
 स्तूयमानो मुदोत्तलैः कैश्चिद्वैतादिकैरिव । वीज्यमानोचलैः कैश्चिच्चंचलैश्चामरैरिव ॥ ६३६ ॥
 ज्ञातृत्वांजलिभिः कैश्चिद्वंद्यमानोऽद्युमानिव । अर्घ्यमाणफलपुष्पः कैश्चिदरामिकैरिव ॥ ६३७ ॥
 प्रणम्यमानः स्वकुलदेवतेव च कैश्चन । कैश्चित्प्रदीयमानाशीर्गोत्रवृद्धान्नैरिव ॥ ६३८ ॥
 प्रविवेश विशामीशश्चतुर्धारां पुरीं स ताम् । पूर्वद्वारेण समवसरणं नाभिञ्चरिव ॥ ६३९ ॥

चतुर्भिः कलापकम् ॥

प्रत्येकमपि मंचेषु संगीतानि तदाचवन् । युगपद्ब्रह्मघटिकार्थन्यादा इवोच्चकैः ॥ ६४० ॥
 पुरो गच्छति ज्ञूपादे राजमार्गपणस्थिताः । मुदिताः पौरसुदृशो लौजान् दृश इवाक्षिपन् ॥ ६४१ ॥
 पौरप्रद्विप्तकुसुमदामभिः पिहितोऽन्नितः । सोऽभूत्पुष्परथप्रायो राजकुंजरकुंजरः ॥ ६४२ ॥
 शनैः शनै राजपथे प्रययौ जगतीपतिः । उत्कंठितानां लोकानामकुंजोत्कंठया युतः ॥ ६४३ ॥
 नाजीगणन् गजत्रयमज्यणैऽज्येत्य ज्यूजे । फलादीन्यार्पयन् पौराः प्रमोदो बलवान् खलु ॥ ६४४ ॥
 ताडयन् सृण्विदंतेन मध्येकुंजस्थलं नृपः । मंचयोर्मंचयोरंतः स्थिरीचक्रे मतंगजम् ॥ ६४५ ॥
 मंचानामुज्येषां वाऽग्रस्थाः प्रवरयोषितः । कर्पूरारात्रिकं चक्र्युगपच्चक्रवर्त्तिनः ॥ ६४६ ॥
 भूपतिः पार्श्वयोर्त्राम्यज्ज्वलदारात्रिकस्तदा । बजारोत्रयपार्श्वस्थाकैर्दुमेरुगिरिश्रियम् ॥ ६४७ ॥
 स्थावान्युत्क्षिप्य पूर्णानि मौक्तिकैरद्वैतरिव । आपणैरे स्थितान् दृष्ट्यालिङ्गितेव स वाणिजान् ॥ ६४८ ॥

१ वन्दिभिरिव । २ लजान् भ्रष्टवीहीन् । ३ राजकुञ्जरस्य कुञ्जरो हस्ती । ४ अङ्कुशदण्डेन । ५ हृदयाग्रे ।

मार्गसन्नेषु हर्म्येषु द्वारस्थकुलयोषिताम् । मंगलानि प्रतीयेष्व स्वसृणामिव पार्श्वेवः ॥ ६४ए ॥
 दिदृक्ष्यांतीकीभूतान् जनान् परिजनानिव । वेत्रिन्योऽरक्षदुत्क्षिप्तप्राज्ञप्रदकरो नृपः ॥ ६५० ॥
 अग्रभूमौ च यतो बद्धाञ्च्यामिति बंधुरं । सिंधुराज्यां राजलक्ष्मीक्रीडाञ्जिन्यामिवोच्चकैः ॥ ६५१ ॥
 द्वारेणोच्यतः स्वर्णकुञ्चाञ्च्यामिति शोचिना । स्रोतसेव रथाङ्गान्यां विशालेन विराजितम् ॥ ६५२ ॥
 माकंददलपूर्णैर्न तोरणेनातिहारिणा । इञ्जनीलमयग्रीवाभरणेनैव भूषितम् ॥ ६५३ ॥
 क्वचिन्मुक्ताकणगणैः क्वचित्कर्पूरपांशुभिः । क्वचिच्च चंद्रमणिभिः कृतस्वस्तिकमंगलं ॥ ६५४ ॥
 क्वचिच्च चीनवासोर्निडुकूलवसनैः क्वचित् । देवदूष्यैरपि क्वापि पताकामालधारिणम् ॥ ६५५ ॥
 क्वचित्कर्पूरपानीधैः पुष्पपुतरसैः क्वचित् । क्वचिन्मदगजाञ्चोच्चैर्जिरे कृतसेचनम् ॥ ६५६ ॥
 विश्रांतं पूर्षाणामिव सुवर्णेकलशह्लातात् । सप्तचमूंश्चूमिपाल पित्र्यं प्रासादमासदत् ॥ ६५७ ॥
 सप्तभिः कुलकम् ॥

तस्याङ्गणाग्रवलचीवेद्यां पादं निवेशयन् । उत्ततार द्विपाद्वेत्रिदत्तहस्तस्ततो नृपः ॥ ६५८ ॥
 आचार्य इव संपूज्य स्वाधिष्ठायकदेवताः । ताः षोडशसहस्राणि व्यसृजज्जगतीपतिः ॥ ६५९ ॥
 तपद्भान्निशतिं राजसहस्राणि चमूपतिम् । पुरोहितं गृहपतिं वर्धकं विससर्ज सः ॥ ६६० ॥
 स्रुदांश्च सन्निपटीनि शतानि त्रीणि नृपतिः । स्वस्थनाद्यादिशहृष्ट्यार्दानायेव मंतंगजान् ॥ ६६१ ॥

१ जग्राह । २ स्वसृणा भगिनीना । ३ द्रष्टुमिच्छया समीपस्थितान् । ४ सिन्धुराभ्या गजाभ्यां । ५ अङ्गणे । ६ पूर्षाणं सूर्यं ।
 ७ स्रुदान् पाचकान् । ८ आलानाय गजबन्धनस्तम्भाय ।

श्रेष्ठिनोऽष्टादशश्रेणिप्रश्रेणीदुर्गपालकान् । न्यसृजत्सार्थवाहानयुत्सवांतेऽतिश्रीनिव ॥ ६६१ ॥
 शक्रः शच्चेव सहितः स्त्रीरलेन सुचक्रया । द्वात्रिंशता सहस्रैश्च राज्ञीन्नी राजजन्मजिः ॥ ६६३ ॥
 तावतीचिर्जनपदाग्रणीकन्याचिरावृतः । प्रत्येकं द्वात्रिंशत्पात्रैस्तावद्भिर्नोटकैरपि ॥ ६६४ ॥
 मणिरत्नशिखाश्रेणिविश्राणितदृगुत्सवम् । प्रासादं प्राविशद्भूपः कैलासमिव वैकुण्ठम् ॥ ६६५ ॥
 त्रिजिर्विदोषकम् ॥

तत्र च प्राङ्मुखः सिंहासने स्थित्वा द्दणं नृपः । कृत्वा च संकथाः काश्चिद्यथौ स्नाननिकेतनम् ॥ ६६६ ॥
 सरसीव क्षिपस्तत्र कृत्वा स्नानं नरेश्वरः । समं परिजनैश्चक्रे सुरसाहारजो जनम् ॥ ६६७ ॥
 तैर्नाटकैर्नवरसैः संगीतैश्च मनोरमैः । निनाय कालं कमपि योगैर्योगीव भूपतिः ॥ ६६८ ॥
 तं च विज्ञापयामासुर्ज्वल्या सुरनरा इति । सविद्याधरैराजेयं पट्टखंडाऽसाधि ऋत्स्वया ॥ ६६९ ॥
 अस्मांस्तदनुमन्यस्व शतमन्युपराक्रम । महाराज्याजिपेकं ते स्वहृदं कुर्महे यथा ॥ ६७० ॥ युग्मम् ॥
 राज्ञा तथेत्यनुज्ञाताः सुराः पुर्या बहिवर्धुः । सुधर्ममायाः खंडमिव पूर्वोद्गदिशि मंभपम् ॥ ६७१ ॥
 हृद्देव्यो हृदिनीच्यश्च हृदिनीनां यतोपि च । तीर्थेच्यश्चाहरत्रीरमौषधीर्मुक्तिकाश्च ते ॥ ६७२ ॥
 गत्वा पौषधशालायां राजाऽष्टमतपोऽग्रहीत् । राज्यं तपसासमपि तपसैव हि नंदति ॥ ६७३ ॥
 राजाष्टमे परिणमत्यंतःपुरवृत्तो ययौ । दारणेन परीवारयुतस्तं दिव्यमंडपम् ॥ ६७४ ॥

१ माघूर्णकान् । २ यक्षराट् कुबेरः । ३ विद्याधरराजसहिता । ४ हे इन्द्रपराक्रम । ५ सुधर्माल्यादेवसभायाः । ६ ईशानत्रिंशि ।
 ७ नंदेभ्यः । ८ नदीभ्यः । ९ समुद्रात् । १० गजेन ।

अंतःपुरेण सह तैर्नाटकैश्च सहस्रशः । नरतः प्रविवेशात्रिषेकमंडपमुन्नतम् ॥ ६७५ ॥
 स मृगेंद्रासनं तत्र स्नानपीठं तदुच्चकैः । आरुरोह महीनाथः शैलप्रस्थमिव क्षिपः ॥ ६७६ ॥
 आचीपतेरिव प्रीत्या प्राग्दिशोऽत्रिमुखस्ततः । रत्नसिंहासने तत्रोपाविशन्नरतेश्वरः ॥ ६७७ ॥
 द्वात्रिंशत्सहस्रसंख्यां भूपाः कतिपया इव । सुखमारुरुहुः पीठमुदक्सोपानवर्त्मना ॥ ६७८ ॥
 चक्रिणो नातिदूरोर्व्यां तस्थुर्भद्रासनेषु ते । वज्रांजलिपुटा देवमिव वंदारवो नृपाः ॥ ६७९ ॥
 सेनापतिर्गृहपतिर्वर्द्धकिश्च पुरोहितः । श्रेष्ठ्यादयोऽप्यारुरुह्यर्थासोपानमालया ॥ ६८० ॥
 आसनेषु समासीनाः स्वोचितेषु यथाक्रमम् । वज्रांजलिपुटास्तस्थुर्विहीप्सव इव प्रभुः ॥ ६८१ ॥
 ततश्च नरदेवस्यादिदेवस्येव वासवाः । आत्रियोगिकदेवास्तेऽत्रिषेकाय कुट्टौकिरे ॥ ६८२ ॥
 स्वाभ्याविकैर्वैक्रियैश्च पयोगर्भैर्धनैरिव । वदनन्यस्तकमलै रैश्यांगविहगैरिव ॥ ६८३ ॥
 पतपानीयनादेन तूर्यनादानुवादितिः । ते रत्नकलशैश्चक्रुरत्रिषेकं महीपतेः ॥ ६८४ ॥
 तं द्वात्रिंशत्सहस्राणि शुभ्रेऽत्रिषिषिचुः क्षणे । नृपाः कुंजैर्लुठत्तोर्यैर्हर्षास्वनयनैरिव ॥ ६८५ ॥
 ते शिरस्थंजलीन्बध्वा पद्मकोशसहोदरान् । चक्रिणं वर्द्धयामासुर्जय त्वं विजयस्व च ॥ ६८६ ॥
 सेनापतिप्रभृतयोऽपरे श्रेष्ठ्यादयश्च तं । अन्यपिचन् जलैर्वाक्यैश्चास्तुवंस्तैरिवोज्ज्वलैः ॥ ६८७ ॥
 शुचिपद्मालया गंधकाषाढ्या सुकुमारया । माणिक्यमिव तस्यांगममृजन्नश्च ते नृशम् ॥ ६८८ ॥
 गोशीर्षचंदनरसै रज्ञो विलिद्विपुश्च ते । कांतिपोषकैरंगं गैरिक्कैरिव कांचनम् ॥ ६८९ ॥

१ गिरिशिखर । २ इन्द्रस्य । ३ वन्दनशीलाः । ४ दक्षिणसोपानमालया । ५ चक्रवाकपक्षिभिः । ६ कोमलया ।

शक्रप्रदत्तमृपञ्चस्वामिनो मुकुटं ततः । मूर्ध्नि मूर्ध्नाञ्जिपेकाग्रसरस्य निदधुः सुराः ॥ ६९० ॥
 ते पर्यधापयन् राक्षः कर्णयो रत्नकुण्डले । चित्रास्वाती इव मुखहिमांशोः पारिपार्श्वगे ॥ ६९१ ॥
 तत्कण्ठे ते न्यधुर्हारं ग्रथितं शूक्तिमौक्तिकैः । अलक्षयसूत्रैर्युगपन्मादारूपोज्जमैरिव ॥ ६९२ ॥
 निवेशयांबच्चूवे चार्धहरसैर्नृपोरसि । अलंकरणराजस्य हारस्य युवराडिव ॥ ६९३ ॥
 अत्रकांतःपुटमये इवाह्वयविशालिनी । वाससी देवदुग्धे ते भूयुजः पर्यधापयन् ॥ ६९४ ॥
 लढामं सुमनोदाम नृपतेः कर्णकंदले । ते प्राक्षिपन्तुरोवेदमहायावप्रमिव श्रियः ॥ ६९५ ॥
 कटपट्टुम इवानर्घ्यवस्त्रमणिक्यचूपणः । नूपतिर्मन्यामास स्वःखंमिव मंरुपम् ॥ ६९६ ॥
 आह्वय्य वेत्तिपुरूपैः स सर्वपुरुषाग्रणीः । आयुक्तपुरुषानेवमादिदेश विशालधीः ॥ ६९७ ॥
 नो यूयं सिंदूरस्कंधमधिरुह्य समंततः । पर्यट्य च प्रतिपथं विनीतां नगरीमिमाम् ॥ ६९८ ॥
 अशुट्टकामकरादंडाकुंदमविशङ्गयाम् । नित्यप्रमोदां कुरुत वर्षषादशकावधि ॥ ६९९ ॥ युगम् ॥
 तत्तथा तत्क्षणादेव ते चक्रुरधिकारिणः । रत्नं पंचदशं ह्याज्ञा चक्रिणः कार्यसिद्धिषु ॥ ७०० ॥
 रत्नासिंहासनात्तस्मादुत्तस्थावथ पार्थिवः । प्रतिबिंबानि तस्यैवान्येषुत्तस्थुः सहेव हि ॥ ७०१ ॥
 निजागमनमार्गेणोत्तार जरतेश्वरः । तथान्येषुत्तरंति स्म स्नानपीठाज्जिरेरिव ॥ ७०२ ॥
 स्वप्रतापमिवासह्यमारुह्य वरहस्तिनम् । महीपतिर्महोत्साहः प्रासादमगमन्निजम् ॥ ७०३ ॥

१ नृपाग्रसरस्य । २ तदाख्ये नक्षत्रे । ३ शुल्क भूपाना क्रयविक्रययोग्यं करद्रव्य तद्रहिता । ४ अकरा अदण्डा अकुदण्डा इति पदत्रयस्य समासः । ५ भयरहितां ।

तत्र स्नानगृहं गत्वा तोयैः स्नात्वा च निर्मलैः । चकाराष्टमचक्रांतपारणं धरणीधवः ॥ ७०४ ॥
 अग्निषेकोत्सवे वृत्ते तस्मिन् द्वादशवार्षिके ॥ स्नातः कृतबलिः प्रायश्चित्तकौतुकमंगली ॥ ७०५ ॥
 गत्वा च बहिरास्थानीमात्मरक्षकदेवताः । ता षोडशसहस्राणि सत्कृत्य व्यसृजन्नृपः ॥ ७०६ ॥ युग्मं ।
 ततश्च प्रासादवरारूढो वैषधिकं सुखम् । श्रीगृहे जुंजानोऽस्थ्यादिमानस्य इव शक्रो महीपतिः ॥ ७०७ ॥
 चक्रं लवत्रमसिदंभो रत्नान्येतानि जज्ञिरे । एकैज्रियाणि चत्वारि तस्यायुधनिकेतने ॥ ७०८ ॥
 काकिणीचर्ममणयो निधयो नव चाजवन् । श्रीग्रहे श्रीसतस्तस्य माणिक्यानीव रोहणे ॥ ७०९ ॥
 सेनापतिर्गृहपतिः पुरोधोवर्द्धकी अपि । चत्वारि नरत्नानि स्वपुर्यां तस्य जज्ञिरे ॥ ७१० ॥
 गजाश्वरत्ने वैताल्यगिरेर्मूले बभूवतुः । उदग्विद्याधरश्रेण्यां स्त्रीरत्नं तूदपद्यत ॥ ७११ ॥
 नयनानंददायिन्या मूर्त्यौ सोम इवाशुजत् । दुःसहेन प्रतापेन चरतो ज्ञानुमानिव ॥ ७१२ ॥
 अलब्धमध्यः सौंऽज्जोधिखिपं पुरूपतां गतः । प्राप्तो मनुष्यधर्मैव मनुष्यस्वामितां पुनः ॥ ७१३ ॥
 अशोचत महारत्नैः स चतुर्दशजिः सदा । जंबूद्वीप इव गंगासिंधुप्रचृत्तिसिंधुजिः ॥ ७१४ ॥
 पादाधःस्थतया तस्य नवापि निधयोऽनिशम् । हेमोब्जानीव वृषप्रज्जोर्विहरतोऽज्रवन् ॥ ७१५ ॥
 सदा षोडशजिर्देवसहस्रैः पारिपार्श्वकैः । अनद्वपर्वतनक्रीतैरात्मरक्षैश्चिवृतः ॥ ७१६ ॥
 नृपाणां नृपकन्यानामिव निर्जरचक्रितः । द्वात्रिंशता सहस्रैः स निरंतरमुपास्यत ॥ ७१७ ॥
 द्वात्रिंशता सहस्रैः स नाटकानामिवानिशम् । जानपदीनां कन्यानामरंस्तावनिवासवः ॥ ७१८ ॥

१ आयुधशालाया । २ रोहणाचलपर्वते । ३ पुरोधाः पुरोहितः । ४ पुरूप रूपता गतः । ५ सुवर्णकमलानि । ६ बहुमूल्यकीर्तैः ।

स जगत्यामेकभूपः सूपकारैरवरैश्चात् । शतैस्त्रिंशपृथग्रैर्दिनानामिव वत्सरः ॥ ७१ए ॥
अग्निप्रश्नेऽग्निः सोऽष्टादशभिः पृथिवीतले । प्रावर्त्यह्यवहारं द्विपिचिनीञ्जिरिव ॥ ७२० ॥
अग्निप्रश्नेऽग्निः सोऽष्टादशभिः पृथिवीतले । प्रावर्त्यह्यवहारं द्विपिचिनीञ्जिरिव पत्तिभिः ॥ ७२१ ॥
लक्षैश्चतुरशीत्येनैरश्वैरिव रश्मिरिव । स कोटिभिः पणवत्याऽन्नाद्रामैरिव पत्तिभिः ॥ ७२२ ॥
लक्षैश्चतुरशीत्येनैरश्वैरिव रश्मिरिव । स कोटिभिः पणवत्याऽन्नाद्रामैरिव पत्तिभिः ॥ ७२३ ॥
लक्षैश्चतुरशीत्येनैरश्वैरिव रश्मिरिव । स कोटिभिः पणवत्याऽन्नाद्रामैरिव पत्तिभिः ॥ ७२४ ॥
लक्षैश्चतुरशीत्येनैरश्वैरिव रश्मिरिव । स कोटिभिः पणवत्याऽन्नाद्रामैरिव पत्तिभिः ॥ ७२५ ॥
लक्षैश्चतुरशीत्येनैरश्वैरिव रश्मिरिव । स कोटिभिः पणवत्याऽन्नाद्रामैरिव पत्तिभिः ॥ ७२६ ॥
लक्षैश्चतुरशीत्येनैरश्वैरिव रश्मिरिव । स कोटिभिः पणवत्याऽन्नाद्रामैरिव पत्तिभिः ॥ ७२७ ॥
लक्षैश्चतुरशीत्येनैरश्वैरिव रश्मिरिव । स कोटिभिः पणवत्याऽन्नाद्रामैरिव पत्तिभिः ॥ ७२८ ॥
लक्षैश्चतुरशीत्येनैरश्वैरिव रश्मिरिव । स कोटिभिः पणवत्याऽन्नाद्रामैरिव पत्तिभिः ॥ ७२९ ॥
लक्षैश्चतुरशीत्येनैरश्वैरिव रश्मिरिव । स कोटिभिः पणवत्याऽन्नाद्रामैरिव पत्तिभिः ॥ ७३० ॥

१ पाचकवरे. २ खेडा: कृषीवलत्रा
न्तचन्द्रकलामिव । ७ रम्भा कदली ।

तथाविधां च संप्रेक्ष्य तां परावर्त्तितामिव । सकोपमवनीपादः स्वायुक्तानित्यवोचत ॥ ७३३ ॥
 किं कदाप्यस्मदीधेपि सद्ने नौदनान्यरे । न किं लवणपाश्र्वादौ विद्यंते लवणान्यपि ॥ ७३४ ॥
 सूपकारा न किं संति तत्तद्वसवतीविदः । निरादराः किमथवा तर्ह्यमी वृत्तितस्कराः ॥ ७३५ ॥
 ब्राह्मखर्जूरमुख्यानि खाद्यान्यपि हि नेह किम् । न हि किं विद्यते स्वर्णमपि स्वर्णशिलोच्चये ॥ ७३६ ॥
 किमुद्यानेषु ते वृक्षा बभ्रूवुरवकेशिनः । फलंति तरवः किं हि न नंदनवनेऽपि हि ॥ ७३७ ॥
 न वा दुग्धानि धेनूनां घटोक्षीनामपीह किम् । किं नु शुष्कस्तनश्रोताः संजाता कामर्गव्यपि ॥ ७३८ ॥
 अथ नोज्यादिसंपत्सु सतीष्वपि हि सुंदरी । न किंचिदश्नाति यदि तदसार्वभयाविनी ॥ ७३९ ॥
 आर्भयः कोपि चेदस्याः कायसौष्ठवतस्करः । न किं बभूवुः सर्वेपि कथाशेषा जिषग्वराः ॥ ७४० ॥
 यदि वौषधयो दिव्याः प्राप्यंते नास्मदोकसि । तदौषधीविरहितो हिमाद्रिरपि संप्रति ॥ ७४१ ॥
 दूये पश्यन्निमां क्षामां दरिद्रतनयामिव । तदहो वैरिजिरिव जवद्विर्विचितोस्म्यहम् ॥ ७४२ ॥

अष्टजिः कुलकम् ॥

प्राणम्य जरतं तेपि प्रोचुरेवं नियोगिनः । सर्वमप्यस्ति देवस्य देवैश्चस्येव सद्मनि ॥ ७४३ ॥
 किंतु देवो यदाद्यं गाहिरजयाय तदाद्यसौ । आचामाम्बानि कुरुते प्राणत्राणाय केवलम् ॥ ७४४ ॥
 तथा यदैव देवेन प्रव्रजंती न्यबिध्यत । ततः प्रचृत्यसौ तस्थौ ज्ञावतः संयतैव हि ॥ ७४५ ॥

१ परावर्त्तितरूपाभिव । २ आजीविकाचौराः । ३ अवकेशिनः वन्ध्या निष्फला इतियावत् । ४ घटवत् ऊधः यासा तास्तासा ।
 ५ कामधेनुः । ६ रोगिणी । ७ आमयो रोगः । ८ मृत्युगताः । ९ वैद्याः । १० यदादि यतः प्रभृति । ११ दीक्षिता ।

कदयाणिनेयि कदयाणि प्रवित्रं जिषसीति सा । अनुयुक्ता महीनाथैर्नैवमेवेत्यवोचत ॥ ७४६ ॥
 चरतोप्यन्यथादेवं प्रमादेनार्जवेन वा । अहमस्या इयत्कालं व्रतविघ्नकरोऽन्नवम् ॥ ७४७ ॥
 अपत्यं तातपादानामनुरूपमसौ खलु । असक्तं विषयासक्ता राज्यातृसाश्च के वयम् ॥ ७४८ ॥
 आयुर्विनश्वरं वार्धिवारिवारतरंगवत् । जानंतोऽपि न जानंति जना विषयगुध्रवः ॥ ७४९ ॥
 गर्त्तरेणायुषाऽनेन मोक्षः साध्येत साधुवत् । मार्गावलोकनमिव विद्युता दृष्टनष्टया ॥ ७५० ॥
 यकृच्छ्रकृन्मूत्रमलस्वेदामयमयस्य यत् । प्रसाधनं वपुस्तद्गृहस्रोतोऽधिवासनम् ॥ ७५१ ॥
 आदत्से वपुषानेन साधुमोक्षफलं व्रतम् । क्षीराब्धितोपि रत्नानि गृह्णति निपुणाः खलु ॥ ७५२ ॥
 अनुज्ञाता नरैरेण मुदितेन व्रताय सा । तपःकुशाप्यकृशेव प्रमदोल्लसिताऽन्नवत् ॥ ७५३ ॥
 अत्रांतरे च जगवान् विहरन्नृपञ्चप्रभुः । अष्टापदगिरावागाजगैर्द्विहिवलाहकः ॥ ७५४ ॥
 चक्रुश्च देवाः समवसरणं तत्र पर्वते । अपरं पर्वतमिव रत्नकांचनरूप्यजम् ॥ ७५५ ॥
 कुर्वाणं देशानां तत्र स्वामिनं गिरिपालकाः । एतय विज्ञापयामासुर्नरतस्वामिने हुतम् ॥ ७५६ ॥
 षट्खंभ्ररतक्षेत्रविजयादधिकं ततः । तर्मुदंतं समाकर्ण्य मुमुदे मेदिनीपतिः ॥ ७५७ ॥
 स्वाम्यागमं गितां तेषां नृत्यानां पारितोषिकम् । ददौ कोटीः सुवर्णस्य साध्वी द्वादश पार्श्विवः ॥ ७५८ ॥
 त्वन्मनोरथसंसिद्धिरिव मूर्त्ता जगद्गुरुः । विहरन्नाजगामेह सुंदरीमित्युवाच च ॥ ७५९ ॥

१ कल्याण्याः अपत्य कल्याणिनेयीतत्सम्बुद्धौ । २ प्रव्रजितुमिच्छसि । ३ पृष्ठा । ४ नश्वरेण । ५ यकृत् कुक्षौ दक्षिणभागस्थो
 मासपिण्डः । ६ शकृत् विष्ठा । ७ जगन्मयूरमेघः । ८ उदन्तं वृत्तान्त । ९ स्वाम्यागमं कथयता ।

अकारयन्निष्क्रमणाच्छिषेकं नरतेश्वरः । तस्याः सांतःपुरवधूजनैर्दासीजनैरिव ॥ ७६० ॥
 कृतस्नानाथ सा सद्यः कृतपुण्यविलेपना । विलेपनांतरमिव पर्यधात्सदशांशुके ॥ ७६१ ॥
 आमोच च सा रत्नालंकारानुत्तमानथ । तस्याः शीलमलंकारोऽलंकाराः प्रक्रियाकृते ॥ ७६२ ॥
 तथा स्थितायाः सुंदर्याः पुरतो रूपसंपदा । स्त्रीरत्नं सा सुजघापि चेटीवत् प्रत्यक्षासत ॥ ७६३ ॥
 यो यद्यथाचे तत्तस्मै वितैताराविलंबितम् । जंगमा कटपवल्ली व सुंदरी शीलसुंदरी ॥ ७६४ ॥
 कर्पूरधूलिधवलैर्वासोचिरुपशोभिनी । कुमुदिनीं मरालीं व शिविकामारोह सा ॥ ७६५ ॥
 निषादिस्मादिपादातिस्थंदनहृन्नज्जमिना । अन्वयायि नरैरेण मरुदेवी व सुंदरी ॥ ७६६ ॥
 वीज्यमाना चामरान्यां श्वेतहृत्त्रेण शोचिता । वैतालिकैः स्तूयमानानिबिरुव्रतसंश्रया ॥ ७६७ ॥
 भ्रातृजायाचिरुजीतप्रब्रज्योत्सवमंगला । उत्तार्यमाणलवणा वरस्त्रीतिः पदे पदे ॥ ७६८ ॥
 राजंती सह गह्वहिः पूर्णपात्रैरनेकशः । स्वामिपादपवित्रं सा प्रापदष्टापदाचलम् ॥ ७६९ ॥
 त्रिभिर्विशेषकम् ॥

सचंच्रमिव पूर्वाङ्गि तमाङ्गि स्वाम्यधिष्ठितम् । दृष्ट्वा नरतसुंदर्यौ महान्तं हर्षमीयतुः ॥ ७७० ॥
 स्वर्गपवर्गयोराद्यं सोपानमिव विस्तृतं । तं विशालशिलं शैलं समारुरुहतुश्च तौ ॥ ७७१ ॥
 ततः समवसरणं शरणं चैवज्जीजुषाम् । तौ प्रापतुश्चतुर्धरं संक्षिप्तं जगतीमिव ॥ ७७२ ॥

१ आचार्य । २ दासीवत् । ३ विततार ददौ । ४ मराली हंसी । ५ निषादिनः महामात्राः सादिनः अश्वारोहाः पादातयः
 पत्तय ल्यन्टना रथास्तैश्छन्ना भूमिर्येन तेन । ६ चारणैः । ७ ससारभयवता ।

ऋरतेश्वरसुंदर्यावुत्तरघारवर्त्मना । अथो समवसरणं विज्ञतः स्म यथाविधि ॥ ७७३ ॥
 समं हर्षविनयाभ्यामुद्धासत्संकुचत्तनू । प्रदक्षिणीचक्रतुस्तावथ त्रिः परमेश्वरम् ॥ ७७४ ॥
 पंचांगस्पृष्टचूमिकौ नेमतुश्च जगत्पतिम् । रत्नचूतलसंक्रांतमपि ऋष्टुमिवोत्सुकौ ॥ ७७५ ॥
 चक्रवर्ती ततो धर्मचक्रवर्तिनमादिमम् । स्तोतुं प्रचक्रमे चारुगिरा ऋक्तिपवित्रया ॥ ७७६ ॥
 असञ्चूतान् गुणान् जह्यन् जनः सौतीतरं जनम् । गुणान् सतोपि ते वक्तुमहमोऽहं स्तुवे कथम् ७७७
 तथापि हि जगन्नाथ करिष्यामि तव स्तुतिम् । न ददाति दरिद्रः किं श्रीमतामप्युपायनम् ॥ ७७८ ॥
 शुभत्पादैर्दृष्टमात्रैरन्यजन्मकृतान्यपि । गत्वैतेनांसि शेफालीपुष्पाणि दुकैरिव ॥ ७७९ ॥
 दुश्चिकित्स्यमहमोहसन्निपातवतामपि । स्वामिन् जयंति ते वाचोऽमृतौषधिरसोपमाः ॥ ७८० ॥
 षक्रवर्त्तिनि रंके वा कारणं प्रीतिसंपदाम् । समास्त्वद्दृष्टयो नाथ वार्षिक्य इव वृष्टयः ॥ ७८१ ॥
 क्रूरकर्महिमग्रंथिविज्ञावणदिवाकरः । स्वामिन्नस्मादृशां पुल्लैरिमां विहरसे महीम् ॥ ७८२ ॥
 शब्दानुशासनव्यापिसंज्ञासूत्रोपमा प्रज्ञो । जन्मव्ययघ्नौव्यमयी जयति त्रिपदी तव ॥ ७८३ ॥
 यस्त्वां सौतीह जगवंस्तस्याप्येषोर्त्तिमो ऋवः । शुश्रूयते ध्यायति वा यः पुनस्तस्य का कथा ॥ ७८४ ॥
 जगवंतमिति स्तुत्वा नत्वा च ऋरतेश्वरः । पूर्वोत्तरस्यां ककुत्ति निपसाद यथोचितम् ॥ ७८५ ॥
 सुंदर्यपि हि वंदित्वा स्वामिनं वृषभध्वजम् । कृतांजलिर्जगादैवं गह्रदाक्षरया गिरा ॥ ७८६ ॥

१ हर्षणोद्धासन्त्यौ विनयेन सङ्कुचन्त्यौ तनू कायौ ययोस्तौ । २ उपायन उपदा । ३ एनासि पापानि । ४ शेफालीपुष्पाणि शेफालिकाकुसुमानि । ५ जन्मअथघ्नौव्यमय्यास्त्रिपथाः क्रमेण शब्दानुशासनव्यापिसंज्ञासूत्रोपमा ज्ञातव्या । ६ अन्तिमश्रमः ।

मनसा दृश्यमानोऽञ्जरियत्कालं जगत्पते । प्रत्यक्षं बहुजिः पुण्यैर्दिष्ट्या दृष्टोसि वत्सल ॥ ७८७ ॥
मृगतृणोपमसुखे संसारमरुमंढले । पुण्यैः प्राप्तोऽसि लोकेन त्वं पीयूषमहाहृदः ॥ ७८८ ॥
निर्ममोपि जगन्नाथ जगतोप्यसि वत्सलः । कथं विषमदुःखाब्धेस्तत्समुद्गरसेऽन्यथा ॥ ७८९ ॥
कृतिनी स्वामिनी ब्राह्मी आतृव्याः कृतिनो मम । आतृव्यजाश्च कृतिनो ये हि त्वत्पथमन्वगुः ॥ ७९० ॥
ऋतेऽशोपरोधेन यन्मयाऽग्राहि न व्रतम् । जगवंस्तदियत्कालं स्वयमेवास्मि वंचिता ॥ ७९१ ॥
विश्वतारक मां दीनां तात तारय तारय । गृहोद्दयोतकरो दीपः किञ्चो द्योतयते घटम् ॥ ७९२ ॥
प्रसीद देहि दीक्षां मे विश्वत्राणैकवत्सल । संसारांजोधितरणयानपान्ननिन्नां विज्जो ॥ ७९३ ॥
साधु साधु महासत्त्वे ब्रुवन्निति ददौ विज्जुः । तस्यै दीक्षां सामायिकसूत्रोच्चारणपूर्विकाम् ॥ ७९४ ॥
महाव्रतद्रुमारामसुधासारणिसंनिजाम् । अत्रुशिष्टिमयीं तस्यै देशनां विदधे विज्जुः ॥ ७९५ ॥
मोक्षप्राप्तमिवात्मानं मन्यमाना महामनाः । अनुज्येष्ठं निषसाद सा मध्येव्रतिनीगणम् ॥ ७९६ ॥
देशनां स्वामिनः श्रुत्वा पादपद्मे प्रणम्य च । ययावयोध्यां नगरीं मुदितो ऋरतेश्वरः ॥ ७९७ ॥
दिदृक्षोः स्वजनं सर्वं पुनस्तस्याधिकारिजिः । आगताः समदर्श्यतात्समर्थतानागता अपि ॥ ७९८ ॥
आतृननागतान् ज्ञात्वा स्वार्जिषेकोत्सवेपि तान् । तेषामैकैकशो दूतान् प्राहिणोऽरतेश्वरः ॥ ७९९ ॥
राज्यानि चेतसमीदृध्वे सेवध्वं ऋरतं ततः । दूतैरित्युदिताः सर्वेऽप्यालोच्यैवाऽवदन्निदम् ॥ ८०० ॥

१ संसारमरुदेशमण्डले । २ अमृतमहानदः । ३ कृतिनी कृतार्था । ४ आतृव्या आतृपुत्राः । ५ भरतेशाग्रहेण । ६ शिक्षामयी ।

विज्ज्य राज्यं दत्तं नस्तीतेन जरतस्य च । संसेव्यमानो जरतोऽधिकं किं नः करिष्यति ॥ ८०१ ॥
 समापतंतं किं कादो कालं प्रस्रवयिष्यति । किं जराराक्षसीं देहग्राहिणीं निग्रहिष्यति ॥ ८०२ ॥
 बाधाविधायिनः किं वा व्याधिर्व्याधान् हनिष्यति । यथोत्तरं वर्द्धमानां यद्वा तृष्णां दक्षिष्यसि ॥ ८०३ ॥
 ईदृक् सेवाफलं दातुं न चेन्नरत ईश्वरः । मनुष्यजावे सामान्ये तर्हि कः केन सेव्यताम् ॥ ८०४ ॥
 प्राज्यैराज्योप्यसंतोषादस्मज्जाज्यं जिघृक्षति । स्थाम्ना चेत्तद्वयमपि तस्य तातस्य सूतवः ॥ ८०५ ॥
 अविज्ञपस्य तातं तु सोदर्येणजन्मना । त्वदीयस्वामिना योऽहं न वयं प्रोत्सहामहे ॥ ८०६ ॥
 ते दूतानजिधायैवं तदैवाष्टापदाचले । स्थितं समवसरणे वृषजस्वामिनं ययुः ॥ ८०७ ॥
 त्रिश्च प्रदक्षिणीकृत्य प्रणेषुः परमेश्वरम् । शिरसु बद्धांजलयः सर्वेभ्येवं स्तुतिं व्यधुः ॥ ८०८ ॥
 देवैरप्यपरिज्ञेयगुणं कः स्तोतुमीश्वरः । त्वां स्तोयामस्तथापीश विदसद्वाद्यचापदाः ॥ ८०९ ॥
 तपस्यतामग्न्यधिकास्त्वां नमस्यति ये सदा । वशिस्थंति ये तु त्वां योगिनामपि तेऽधिकाः ॥ ८१० ॥
 नमस्यतां प्रतिदिनं विश्वालोकोदिनेश्वर । धन्यानामवतंसंति त्वत्पादनखरश्मयः ॥ ८११ ॥
 न किंचित्कस्यचित्साम्ना बलाद्वा गृह्यते त्वया । त्रैलोक्यचक्रवर्ती त्वं तथाग्यसि जगत्पते ॥ ८१२ ॥
 स्वामिंस्त्वमेको जगतां समं चेतस्सु वर्त्तसे । पीथूपदीधितिः सर्वजलाशयजलेष्विव ॥ ८१३ ॥
 त्वां स्तोता रतूयते देव सर्वैस्त्वामर्चिताऽर्च्यते । त्वां नन्ता नम्यते सर्वा त्वयि चक्तिर्महाफला ॥ ८१४ ॥

१ रोगरूपमिहान् । २ बहुराज्यः । ३ ग्रहीतुमिच्छति । ४ स्थाम्ना बलेन । ५ विश्वप्रकाशसूर्य । ६ अवतसवदाचरन्ति ।

त्वं देव दुःखदावाग्निस्तप्तानामेकवारिदः । मोहांधकारमूढानामेकदीपस्त्वमेव हि ॥ ८१५ ॥
 रोराणामीश्वराणां च मूर्खाणां गुणिनामपि । साधारणोपकारी त्वं त्रायाद्रुम इवाध्वनि ॥ ८१६ ॥
 इति श्रुत्वा त्रमरवत्स्वामिपादारविंदयोः । निवेशितदृशस्तेऽथ संज्यूयं व्यजिज्ञपन् ॥ ८१७ ॥
 तदानीं तातपादैर्नः संविचज्य पृथक् पृथक् । देशराज्यानि दत्तानि यथाहं जरतस्य च ॥ ८१८ ॥
 तैरेव राज्ञैः संतुष्टास्तिष्ठामो विष्टपेश्वर । विनीतानामलंध्या हि मर्यादा स्वामिदर्शिता ॥ ८१९ ॥
 स्वराज्येनान्यराज्यैश्चापहृतैर्जरतेश्वरः । न संतुष्यति जगवन् वडवाग्निशिखां बुद्धिः ॥ ८२० ॥
 आचिह्नेद यत्रान्येषां राज्यानि पृथिवीयुजाम् । अस्माकमपि जरतस्तद्वद्वेत्तुमिच्छति ॥ ८२१ ॥
 त्यज्यतामाशु राज्यानि सेवा च क्रियतां मम । आदिदेशेति पुरुषैर्जरतो नः परानिव ॥ ८२२ ॥
 वचोभात्रेण मुंचामस्तस्यात्मबहुमानिनः । तातदत्तानि राज्यानि क्लीबा इव कथं वयम् ॥ ८२३ ॥
 सेवामपि कथं कुर्मो निर्रीहा अधिकर्जिषु । अतृप्ता एव कुर्वति सेवां मानविधातिनीम् ॥ ८२४ ॥
 राज्यौमुक्तावसेधायां युद्धं स्वयमुपस्थितम् । तातपादांस्त्वनापृह्य न किंचित्कर्तुमीश्वमेहे ॥ ८२५ ॥
 अम्बानकेवलज्ञानचंकांताशेषविष्टपः । कृपावान् जगवानादिनाथोपीत्यादिदेश तान् ॥ ८२६ ॥
 वत्साः पुरुषवीरैर्हि पुरुषव्रतधारिभिः । योद्धव्यं वैरिवर्गेणानर्गलं ज्ञोहकारिणा ॥ ८२७ ॥
 रागो द्वेषश्च मोहश्च कषायाश्चेति वैरिणः । अनर्थदायिनः पुंसां जन्मांतरशतेश्वपि ॥ ८२८ ॥

१ दीनाना । २ जगदीश्वर । ३ क्लीबा नपुमकाः । ४ निर्गीहा निःस्पृहा । ५ राज्यस्य अमुक्तो अमोचने । ६ अमेवाया
 सेवाया अकरणे ।

रागो हि सज्जतौ पुंसामार्थसी पादशृङ्खला । घेषश्च नरकावासनिवासप्रतिञ्चर्बली ॥ ८१ए ॥
 मोहो ज्वार्णवावर्त्तप्रक्षेपणपणो नृणाम् । कषायाः स्वाश्रयानेव दहति दहना इव ॥ ८३० ॥
 अन्नपायमयैस्तैस्तरुपायास्त्रैर्निरंतरम् ॥ युद्धा युद्धा विजेतव्यास्तदमी वैरिणो नृजिः ॥ ८३१ ॥
 सेवापि हि विधातव्या धर्मस्यैवैकतायिनः । तद्धोश्वतानंदमयं पदमीषत्करं यथा ॥ ८३२ ॥
 अनेकयोनिंसंपातानंतबाधानिबंधनं । अजिमानफलेवेयं राज्यश्रीः सापि नश्वरी ॥ ८३३ ॥
 किं च या स्वःसुखैस्तृणा नावृत्त्यध्वाग्नेवेषु वः । सांगारकारकस्येव मर्त्यजोगैः कथं नृदेत् ॥ ८३४ ॥
 अंगारकारकः कश्चिदादाय पयसो हृतिम् । जगाम कर्तुमंगारानरण्ये रीण्वारिणि ॥ ८३५ ॥
 सौंगारानलसंतापान्मध्याह्नातपपोषितात् । उद्धूतया तृयाक्रांतः सर्वं हृतिपयः पयौ ॥ ८३६ ॥
 तेनाप्यङ्घ्रिन्नतृणः सन् सुप्तः स्वप्ने गृहं गतः । आर्द्धकलशनंदानामुदकान्यजितोऽव्यपात् ॥ ८३७ ॥
 तज्जलैरप्यशांतायां तृणायामग्निर्तैलवत् । वापीकूपतडागानि पायंपायमशोषयत् ॥ ८३८ ॥
 तथैव तृषितोऽथापात्सरितः सरितां पतीन् । न च तस्य तृषावृत्त्यन्नारकस्येव वेदना ॥ ८३९ ॥
 मरुत्कूपे ततो यातः कुशपूर्णं स रज्जुज्जिः । बध्वा चिक्षेप पयसे किमर्त्तः कुरुते नहि ॥ ८४० ॥
 दूरान्बुत्वेन कूपस्य मध्येपि गतितांबुकम् । निश्चोत्य पूर्णं दमकः स्नेहपोतमिवापिबत् ॥ ८४१ ॥
 न हिन्ना यार्णवाद्यैस्तृद् देद्या पूर्वाञ्जसा न सा । तष्वः स्वःसुखोद्धिन्ना देद्या राज्यश्रिया किमु ॥ ८४२ ॥

१ आयसी लोहमयी । २ नरकवासनिवासस्य प्रतिभूः प्रतिनिधिः । ३ पणो गृहः । ४ नित्यानन्दमय । ५ इति चर्ममयपात्र ।
 ६ शुष्कजले । ७ आलकादयः जलपात्रभेदाः । ८ कुशपूल दर्भपूल । ९ स्वर्गसुखाच्छिन्ना ।

अमंदानंदनिःस्यंदनिर्वाणप्राप्तिकारणम् । वत्साः संयमराज्यं तद्युज्यते वो विवेकिनाम् ॥ ८४३ ॥
तत्कादोत्पन्नसंवेगवेगा जगवदंतिके । तेऽष्टानवतिरप्याशु प्रव्रज्यां जगृहुस्ततः ॥ ८४४ ॥

अहो धैर्यमहो सत्त्वमहो वैराग्यधीरिति । चिंतयंतस्तत्स्वरूपं दूता राज्ञे न्यवेदयन् ॥ ८४५ ॥

ज्योतीषीव ज्योतिषां ज्योतिरीशस्तेजांसीवाहर्षतिः पावकानाम् ।

वारीणीव स्रोतसां वारिराशिस्तेषां राज्यान्याददे चक्रवर्ती ॥ ८४६ ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचंद्रविरचिते त्रिपष्टिशलाकापुरुषचरिते महाकाव्ये प्रथमपर्वणि भरतचक्रोत्पत्तिदिग्विजय-

राज्याभिषेकसुंदर्यादिब्रतग्रहणकीर्त्तनो नाम चतुर्थः सर्गः ॥ ४ ॥

पंचमः सर्गः

ततश्च चरताधीशः सदःसदनमीशिवान् । सुषेणसेनापतिना नमस्कृत्येत्यज्ञापत ॥ १ ॥
 कृत्वापि दिग्जयमिदं तव चक्रं पुरीमिमाम् । अद्यापि न प्रविशति संज्ञं व्यौल इव द्विपः ॥ २ ॥
 बजापे चरतोष्वेवं पट्खंरुचरतांतरे । अद्यापि वीरः को नाम ममाज्ञां न प्रतीहति ॥ ३ ॥
 तदेव सचिवोऽवोचज्ज्ञाने देवेन निर्जितम् । एतद्धि चरतकेत्रमाकुक्षहिमवज्जिरि ॥ ४ ॥
 जयः किमवाशिष्टोऽस्ति दिग्यात्राकृत्यपि त्वयि । अमर्दधरैरुपतितास्तिष्ठति चणकाः किमु ॥ ५ ॥
 पुर्यामप्रविशच्चैतच्चक्रं सूचयति प्रज्ञो । किमप्यद्यापि जेतव्यं त्वदाज्ञादंघनोन्मदम् ॥ ६ ॥
 देवेष्वपि न पश्यामि जेतव्यं दुर्जयं च ते । आ ज्ञातमथवास्येको जेतव्यो त्रिश्वदुर्जयः ॥ ७ ॥
 रूपचस्वामिनः सूनुः स्वामिन्नवरजस्तव । महाबलो बाहुबलिवर्तिनां बलसूदनः ॥ ८ ॥
 सर्वास्त्राण्येकतो वज्रमेकतश्च यथा तथा । एकतो राजैकं सर्वं स बाहुबलिरेकतः ॥ ९ ॥
 लोकोत्तरो यथासि त्वमृपचस्वामिन्नंदनः । तथा सोपि तदेतस्मिन्नजिते किं जितं त्वया ॥ १० ॥
 पट्खंरुचरते दृष्टो न कोपि स्वामिनः समः । तज्ज्ञये परं चागोऽस्तु को नाम चरते शितुः ॥ ११ ॥
 अयं खलु जगन्मान्यां प्रवदाज्ञां न मन्यते । तदसाधनतश्चक्रमेति ह्रीणमिवेह न ॥ १२ ॥

१ सदःसदन सभागडप । २ व्यालो मत्तगज । ३ घरटो धान्यरुणचरणयच । ४ अद्वजोऽनुजभाता । ५ राजा समूहो राजनक ।
 ६ परभागोऽत्यन्तोत्कर्षः । ७ ह्रीण लज्जा गत ।

उपेक्षितव्यो न परः स्वदृपोप्यामयवद्यतः । तदद्यात्वं विलंबेन यतध्वं तज्जयं प्रति ॥ १३ ॥
 दावाग्निमेघवृष्टिभ्यामिवाज्जिर्जरतेश्वरः । सद्यः कोपोपशांतिभ्यामाश्लिष्टोऽप्राव्रवीदिदम् ॥ १४ ॥
 नानुजोपि करोत्याज्ञामिति लज्जाकृदेकतः । सार्धं कनीयसा युष्ममिति चैकत्र बाधते ॥ १५ ॥
 स्वगृहेऽपि न यस्याज्ञा तस्याज्ञा हासकृद्ग्रहिः । प्रवादश्च कनिष्ठस्याविनयासहने मम ॥ १६ ॥
 एकतो राजधर्मोऽयं हसनां दर्पशातनः । इतो त्रातरि सौत्रात्रं संकटे पतितोऽस्मि हा ॥ १७ ॥
 अमात्योऽप्यन्यधादेवं स्वमहत्त्वेन संकटम् । यद्देवस्य कनीयांस्तत्स एव ह्यपनेभ्यति ॥ १८ ॥
 आज्ञा हि ज्यार्यसा देया कर्त्तव्या च कनीयसा । आचारो रूढ एवायं रामान्यगृहिणामपि ॥ १९ ॥
 त्रातरं तत्कनीयांसं लोककुरुतेन वर्त्मना । आज्ञापयतु देनोपि प्रेभ्य संदेशहारकम् ॥ २० ॥
 आज्ञां सर्वजगन्मान्यां वीरमानी तवानुजः । सहिभ्यते न चेद्देव पर्याणमिव केशरी ॥ २१ ॥
 प्रशास्यास्त्वं तदा पाकशासनोज्ञादशासनः । न चापवादस्ते लोके लोकाचारानतिक्रमात् ॥ २२ ॥
 तथेति प्रतिपेदे तद्वचनं मेदिनीपतिः । उपादेशा शास्त्रलोकव्यवहारानुगा हि गीः ॥ २३ ॥
 अनुशिष्य ततो दूतं नयज्ञं वाग्मिनं दृढम् । सुवेगं नाम नृपतिः प्रैषीद्वाहुवर्द्धिं प्रति ॥ २४ ॥
 स्वामिशिक्षां दौत्यदीक्षामिवादाय ससौष्ठवाम् । सुवेगो रथमारुह्याचलत्तद्विशिष्टां प्रति ॥ २५ ॥
 सारसैन्यपरीवारो रथेनासह्यरंहसा । निर्ययौ स विनीताया राजाज्ञेन वपुष्मती ॥ २६ ॥

१ परः शत्रुः । २ गर्वनाशकः । ३ लगेष्ठेन । ४ आत्मानं वीरं मन्यते उति नीगमनी । ५ आगलो कव्यमहारयोगनुगा । ६ वा
 ग्मिनं वाचाल । ७ असहायेगेन ।

कार्यारंजविधौ धामं दैवं पश्यदिवासकृत् । पस्पंदे लोचनं वामं गह्वतस्तस्य वर्त्मनि ॥ १७ ॥
 नाम्नी नाम्नीधमस्येव वह्निमंरुत्वमध्यतः । उवाह दक्षिणा तस्य रोगाज्जोवेयनारतम् ॥ १८ ॥
 समेवपि हि मार्गेषु रथस्तस्याऽस्खलनमुहुः । अथसंयुक्तवर्णेषु जिह्वा लक्ष्मगिरामिव ॥ १९ ॥
 सादिन्निर्वार्यमाणोऽपि प्रेर्यमाण इवासकृत् । कृष्णसौरः पुरस्तस्य दक्षिणाग्रामतो ययौ ॥ २० ॥
 तस्याग्रे कैरटः शुक्ले निविष्टः कंटकद्रुमे । अरस्तकटुकं धर्यश्चूशस्त्रमिवोपले ॥ २१ ॥
 उत्तार पुरस्तस्य प्रलंबः कृष्णर्षभगः । क्षिप्रार्गलेव दैवेन तर्धाननिरुत्सया ॥ २२ ॥
 प्रतिकूलो बवौ वायुश्चक्षुषः प्रक्षिपन् रजः । पर्यसन्निव तं पश्चाद्विचरैकविपश्चितम् ॥ २३ ॥
 तस्य दक्षिणतो जूत्वा विररास च रीसजः । अत्रोजितेप्रस्फुटितमृदंगविरसस्वरः ॥ २४ ॥
 सुवेगोऽगादनिमित्तान्येतानि प्रविदन्नपि । सद्भृत्याः स्वामिनः कापि कान्धैवत्प्रखलंति न ॥ २५ ॥
 ललंबे स बहून् ग्रामनगरकरकर्वटान् । तद्वासिजिह्वेश्यमानो वात्यावर्त इव ह्यणम् ॥ २६ ॥
 तरुलंडसरःसिंधुपुलिनप्रचृत्तिवपि । विशाग्राम न स स्वामिकार्यतोन्नप्रवर्त्तितः ॥ २७ ॥
 किरातैः सज्जकोदमैः शैरन्वीकृतकुंजरैः । चर्मरुचर्मसंव्यानैर्यातुधानैरिवाकुलाम् ॥ २८ ॥

१ वाम प्रतिकूलम् । २ नाडी धमतीति नाडीन्धमः । ३ लल्लगिरा खलद्विरा । ४ मृगविशेषः । ५ करटः काकः । ६ शब्दम-
 करोत् । ७ उपले पायणे । ८ कृष्णसर्पः । ९ तल्पयाणरोधनेच्छया । १० पश्चाद्विचरौकपण्डितम् । ११ रासभो गर्द्धभः । १२ अगो-
 जितः पिष्टपिण्डलेपरहितस्तथा यो प्रस्फुटितो मृदङ्गस्तद्वद्विरसः स्वरो यस्य सः । १३ कण्डवत् वाणवत् । १४ वात्यावर्तश्चक्रवातः ।
 १५ स्वामिकार्यमेव तोत्र ताडनदण्डस्तेन प्रवर्त्तितः । १६ लक्ष्मीकृतकुंजरैः । १७ चर्मरुचर्मगविशेषः ।

षमूरुचित्रकव्याघ्रहरिजिः शरन्नैरपि । सगोत्रैरंतकस्येव कूरसत्त्वैर्निरंतराम् ॥ ३ए ॥
 युद्धयमानाहिनकुलवामेदूरविचीषणाम् । जड्वृकीकेशधरणव्यग्रबादकिरातिकाम् ॥ ४० ॥
 मिथो महिषसंग्रामज्ज्यमानजरत्तरुम् । नाहंलोत्थापितक्षौद्रमक्षिकान्निरसंचराम् ॥ ४१ ॥
 अग्रंक्षिहतरुस्तोमतिरोहितदिवाकराम् । रहोरतश्रुवं मृत्योश्वाप स महादवीम् ॥ ४२ ॥

पंचजिः कुलकम् ॥

घोरां तामदवीं वेगात्सुवेगो वेगवद्भयः । सत्वीढं दंघयामास विपदं पुण्यवानिव ॥ ४३ ॥
 मार्गांतरुविश्रुतैरलंकरणधारिजिः । संलक्ष्यमाणसौराज्यं सुस्थैः पांश्वधूजनैः ॥ ४४ ॥
 गोकुले गोकुले वृक्षतलासीनैः प्रमोदिजिः । गीयमानर्पजस्वामिचरितं गोपदारकैः ॥ ४५ ॥
 जज्जशौलादिबाहूत्यारोपितैः फलमाक्षिजिः । अलंकृताखिलग्रामं बहलैर्बहुजिहुमैः ॥ ४६ ॥
 पत्तने पत्तने ग्रामे वेदमनि वेदमनि । दानैकदीक्षितैरिन्ध्यैः शोध्यमानवनीपकम् ॥ ४७ ॥
 आगतैर्चरतान्नस्तैरिवोदग्गरतार्क्षतः । प्रायेणाध्यासितग्रामं म्लेच्छैरह्नीणकृद्भिजिः ॥ ४८ ॥
 षड्भ्यो जरतखेभ्यः खंमांतरमिव स्थितम् । जरताज्ञानजिहं स बह्वीदेशमासदत् ॥ ४९ ॥

षड्भ्यः कुलकम् ॥

- १ शरभैरष्टापदैः । २ वामलूरा वल्मीकाः । ३ मधुक्यो जन्तुविशेषा ऋक्षाख्यया प्रसिद्धाः । ४ नाहला माक्षिकोपजीविनः ।
 ५ भद्रशाल मेरुपर्वतोद्यान । ६ बहलैः घनैः । ७ इभ्यैर्धनार्द्धैः । ८ शोध्यमाना अन्विष्यमाणा वनीपका याचका यस्मिन् स त ।
 ९ म्लेच्छैर्यवनैः ।

कृते श्रीबाहुबलिनं राजांतरमजानतः । जनान् जानपदान् मार्गेष्वनार्त्तान् वार्त्तयन्मुहुः ॥ ५० ॥
 वनेचरान् गिरिचरान् दुर्मदान् श्रौपदानपि । हाक् खंजीचिवतः पश्यन् सुनंदानंदनाङ्गया ॥ ५१ ॥
 प्रजानामनुरागोत्तया महतीनिश्च कश्चिन्निः । अद्वैतमनुमिमानः श्रीबाहुबलिनो नयैम् ॥ ५२ ॥
 नरतावरजोत्कर्षार्कणानादिरमृतं मुहुः । अनुस्मरन्वाचिकं स ग्राप तद्वाशिष्ठापुरीम् ॥ ५३ ॥

चतुर्भिः कुलकम् ॥

किंचिद्धोचनपातेन पुरीषरिसरोषितैः । प्रेक्ष्यमाणः द्वाणं लोकैरेकपांथावलीलया ॥ ५४ ॥
 लीलोद्यानेषु संचय खेलेन खुरलीजुषाम् । सुन्नदानां सुजास्फोटैस्त्रयद्रथतुरंगमः ॥ ५५ ॥
 इतस्ततः पौरकश्चिप्रेक्ष्यव्यग्रताजुषा । दक्षिणस्थेनानिषिद्धोत्पथगामिस्खलद्रथः ॥ ५६ ॥
 एकत्रैवेन्नरत्नानि समस्तद्वीपचक्रिणाम् । बद्धान् वरगजान् पश्यन् बहिरुद्यानशाखिषु ॥ ५७ ॥
 प्रेक्ष्यमाणो मंडुराश्च बंधुरास्तुरगोत्तमैः । ज्योतिष्काणां विमानानि विहायेव समागतैः ॥ ५८ ॥
 नरतावरजैश्वर्याश्चर्यालोकनजन्मना । शिरोर्त्येव शिरो धुन्वन् प्रविवेश स तां पुरीम् ॥ ५९ ॥

पङ्क्तिः कुलकम् ॥

स्वच्छंदवृत्तीनत्याढ्यान्तर्गणेषु वणिरजनान् । अर्हमिंजानिव पश्यन् राजद्वारं जगाम सः ॥ ६० ॥

१ अनातान् अपीडितान् । २ श्रापदान् हिंस्रप्राणिनः । ३ पादविकलीभक्तः । ४ अनुमानं कुर्वन् । ५ नयं नीतिम् । ६ वाचिकं सन्देशं । ७ एकपान्थसमावनया । ८ खुरलीजुषा शराभ्यासजुषा । ९ दक्षिणस्थेनं सारथिना । १० मन्दुरा अश्वशाला । ११ दृष्टेः । १२ देवविशेषान् ।

सहस्रोचिषो रोचीर्ब्योह्विद्येव विनिर्मितान् । कुंतान् दधानैः कुत्रापि पत्त्यनीकैरधिष्ठितम् ॥ ६१ ॥
 बिभ्राणैरिष्टुपत्रास्यान्ययः शट्यानि पत्तिभिः । शोजितं कुत्रचिह्नैर्यजुमैः पल्लवितैरिव ॥ ६२ ॥
 अजंगानश्मजंगेपि बिभ्रद्भिलोहमुज्जरात् । सनाथं कापि सुजटैरेकदंतैरिव विचैः ॥ ६३ ॥
 फलकासिधैरैः कापि चञ्जकेतुधरैरिव । शोजितं वीरपुरुषप्रकांडैश्चमशक्तिभिः ॥ ६४ ॥
 आनक्षत्रैर्गाणं दूरात्पातिभिः शब्दवेधिभिः । तूणपृष्ठैः कालपृष्ठपाणिभिः काप्यधिष्ठितम् ॥ ६५ ॥
 जहामगुंडादंडान्यां स्थितान्यां पार्श्वयोर्धयोः । इजान्यां दारपालान्यामिव दूरान्नयंकरम् ॥ ६६ ॥
 सिंहद्वारं नृसिंहस्य पश्यन् विस्मितमानसः । द्वाःस्थप्रतीक्षितस्तस्यौ स्थितिरेषा नृपैकसाम् ॥ ६७ ॥

सप्तभिः कुलकम् ॥

गत्वा च बाहुबलये दास्येनेति निवेदितः । त्वद्भ्रातुर्ज्यायसो दूतः सुवेगो दारि तिष्ठति ॥ ६८ ॥
 वेत्रिणाथाज्ञया राज्ञोनुमतो धीमतां वरः । बुधोऽर्कमंमलमिव सुवेगः प्राविशत्सदः ॥ ६९ ॥
 आबद्धरत्नमुकुटैस्तेजस्विचिरिलोधवैः । दिवाकैरिव दिवो भ्रुवं प्राप्तेरुपासितम् ॥ ७० ॥
 स्वामिविश्वाससर्वस्ववह्नीसंतानमंडयैः । सचिर्वैरुषधशुद्धैर्धर्मिभिः परिवारितम् ॥ ७१ ॥
 प्रदीप्तचूडामणिजिरधृष्यैर्जगतोपि हि । कुमारप्रवरैर्नागकुमारैरिव वासितम् ॥ ७२ ॥
 सहस्रशश्चात्मरदैर्निष्कोशाशुधपाणिभिः । जज्जिह्वैरिव फणिचिर्नीषणं मलयार्जिवत् ॥ ७३ ॥

१ सूर्यस्य । २ रोचीर्बि कान्तीः । ३ नक्षत्रगणपर्यन्त । ४ कालपृष्ठपाणिभिः धनुःपाणिभिः । ५ भूपतिभिः । ६ उपधा धर्मार्था
 शुपन्यासेन मणिणा परीक्षणं तथा शुद्धैः ।

वारस्त्रीजिर्वीज्यमानं चामरैरतिचारुजिः । शौलं हिमालयमिव चमरीजिर्निरंतरम् ॥ ७४ ॥
 स्वर्णदंरुधरेणोग्रशुचिवेषेण वेत्रिणा । सविद्युता शरघ्नाशिरधरेणोपशोचिताः ॥ ७५ ॥
 रत्नसिंहासनासीनं तेजसामिव दैवतम् । ददर्श बाहुबलिनं स तत्रोद्भूतविस्मयः ॥ ७६ ॥

सप्तजिः कुलकम् ।

नरनाथं ननामाथ ललाटस्पृष्टभूतलः । स करीव रणर्द्धीर्घतरकांचनशृंगलः ॥ ७७ ॥
 ततो चूसंज्ञया राज्ञा तत्कालमुपनायिते । प्रदर्शिते प्रतीहारेणासांचके स आसने ॥ ७८ ॥
 तं प्रसादसुधाधौतहृशा पश्यन् नृपोऽब्रवीत् । सुवेग कुशलं कच्चिदार्ण्यस्य जरतेऽशितुः ॥ ७९ ॥
 तातपदैर्लोलितायां पालितायां च सुंदर । तस्यां पुरि विनीतायां कच्चित्कुशलिनी प्रजा ॥ ८० ॥
 षण्णां जरतखंनानां कामादीनामिव छिपाम् । निरंतरायं विजयं कच्चिद् व्यधित जूपतिः ॥ ८१ ॥
 षष्टिर्वर्षसहस्राणि कृत्वा कटकमुत्कटम् । सेनान्यादिपरीवारः कच्चित्कुशलमागतः ॥ ८२ ॥
 सिंदूरारुणितैः कुञ्जैर्घीं संध्यात्रमयीमिव । वितन्वती करिघटा राज्ञः कच्चिन्निरामया ॥ ८३ ॥
 आहिमाजिमहीमेतां समाक्रम्य समेयुषाम् । राज्ञो वरतुरंगाणां वर्त्तते कच्चिदक्लमः ॥ ८४ ॥
 अखंभाज्ञस्य सर्वत्र सेव्यमानस्य पार्थिवैः । सुखैर्वातिगह्वंति कच्चिदार्ण्यस्य वासराः ॥ ८५ ॥
 एवमापृच्छ्य दूणीके स्थिते वृषभनंदने । कृतांजलिर्नारिणांवेगः सुवेग इदमन्यधात् ॥ ८६ ॥

१ अश्विन श्लोके स्वर्णदण्डस्य विद्युता सह सादस्य शुचिवेषस्य च शरन्मोघेन सह सादस्य तेन पूर्णोपमा भवति । २ अल्लमः
 लुभराहित्यं कुशलमिति यावत् । ३ मौनं प्राप्ते । ४ अनवेगो नम्रः ।

इलायाः सकलाया यः करोति कुशलं स्वयम् । अस्ति तस्य स्वतःसिद्धं कुशलं जरतेशितुः ॥ ८७ ॥
 पुर्याः सुपेणादीनां च हस्यश्वस्य च किं ह्रमः । देवोप्यकुशलं कर्तुं येषां नेता तवाग्रजः ॥ ८८ ॥
 तुदयोऽधिको वा किं कोपि क्वाप्यस्ति जरतेशितुः । पण्णं जरतखंडानां जये यो विघ्नकृन्वेत् ॥ ८९ ॥
 अखंभिताङ्गः सर्वत्र सेव्यते च नरेश्वरैः । तथापि जरताधीशो जातु नांतः प्रमोदते ॥ ९० ॥
 दरिद्रोपि कुटुंबेन सेव्यते यः स ईश्वरः । न सेव्यते तु यस्तेन तस्यैश्वर्यमुखं कुतः ॥ ९१ ॥
 पट्टिर्वपसहस्रांतादेयुषा ज्यायसा तव । उत्कंठया कनिष्ठानामांगमाध्वा निरीक्षितः ॥ ९२ ॥
 सर्वे तत्राययुर्बुधुसंबंधिसुहृदादयः । विदधुश्च महाराज्याजिपेकं जरतेशितुः ॥ ९३ ॥
 आसनांतं समायतैः सुरैरपि सवासवैः । न हृष्यति महीनाथोऽपश्यन्पार्श्वे निजानुजान् ॥ ९४ ॥
 घादशस्वपि वर्षेषु ज्ञात्वा त्राहूननागतान् । तानाह्वानुं नरं प्रैषीदुत्कंठा हि बलीयसी ॥ ९५ ॥
 किंचिद्विकल्पं संकल्प्य जरतं न समाययुः । ययुस्तु तातपादांतं दीक्षामाददिरे च ते ॥ ९६ ॥
 तेषां संप्रत्यरागाणां न कोपि स्वो न वा परः । तैः कथं पूर्यते राज्ञो त्रातृवात्सह्यकौतुकम् ॥ ९७ ॥
 तदेहि देहि हृदयप्रमोदं मेदिनीपतेः । तवापि यदि तत्रास्ति स्नेहः सौमित्रसंभवः ॥ ९८ ॥
 कुलिशादप्यधिकं वः कठोरांस्तर्क्याम्यहम् । चिराद्दिगंतादायाते ज्येष्ठेभ्येवं यदास्यते ॥ ९९ ॥
 शंके वो गुर्ववज्ञानान्निर्जयेभ्योपि निर्जयान् । शूरैरपि वर्तितव्यं गुरौ हि सञ्जयैस्त्रिव ॥ १०० ॥
 एकत्र विश्वविजयी विनयी चान्यतो गुरौ । पारिषद्यैर्विचार्यालं द्वैतीयिकः प्रशस्यते ॥ १०१ ॥

१ इलायाः पृथ्व्याः । २ नेता नायकः । ३ अन्तः अन्तःकरणे । ४ आगतेन । ५ आगमनमार्गः ।

तवाविनयमप्येवं सोढा सर्वसहो नृपः । कर्णेजपानां किं त्वेवमवकाशो निरंकुशः ॥ १०३ ॥
 पिथुनानां गिरस्तत्र त्वदञ्जक्तिप्रकाशिकाः । दूषयिष्यंति तच्चेतः क्षीरं शुक्लक्षैटा इव ॥ १०३ ॥
 अत्यदपमपि तवद्वयमात्महृङ्गं निजे प्रचौ । विद्रेण लघुनाप्यञः सेतुमुन्मूलयत्यहो ॥ १०४ ॥
 इयत्कालं नागतोस्मीत्याशंकां हृदि माकृथाः । अधुनाप्येहि सुस्वामी गृह्णाति स्खलितं नहि ॥ १०५ ॥
 त्वयि तत्र गते सद्यः पिथुनानां मनोरथाः । विलीयंतां हिमानीव नञ्जोन्नाजि नञ्जोमणौ ॥ १०६ ॥
 तेजोऽञ्जिश्चिरमेधस्व स्वामिना तेन संगमात् । अद्यैव पर्वणि दिवाकरेणैव निशाकरः ॥ १०७ ॥
 सैवामीयंतस्तमन्येपि बहवो बाहुशालिनः । सेवाशालीनतां हित्या सेवंते प्रतिवासरम् ॥ १०८ ॥
 अवश्यं सेवनीयो हि चक्रवर्त्ती महीधैवः । निग्रहानुग्रहसहः सहस्राक्ष इवामरैः ॥ १०९ ॥
 चक्रवर्त्तित्वपक्षेपि तस्य सेवा त्वया कृता । अद्वैतत्रातृसौहार्दपक्षमुद्योतयिष्यति ॥ ११० ॥
 ज्ञातेति यदि निर्जीको नायास्ये तन्न सांप्रतम् । आज्ञासारा निगृह्यंते ज्ञातेयेन महीचुजः ॥ १११ ॥
 अयस्कांतैरिवीयांसि देवदानवमानवाः । कृष्टाः प्रकृष्टैस्तेजोऽत्रियायांति ऋतेश्वरम् ॥ ११२ ॥
 यमध्वार्सनदानेन वासवोपि संखीयति । तमागमनमात्रेणानुकूल्यसि किं नहि ॥ ११३ ॥
 वीरमानितया चेत्तं राजानमवमन्यसे । तर्हि तस्मिन् ससैन्योपि त्वमब्धौ सक्तुमुष्टिवत् ॥ ११४ ॥

१ कर्णेजपाना सूचकाना । २ पिथुनाना सूचकाना । ३ शुक्लच्छटाः नवनीतच्छटाः । ४ स्खलित दोष । ५ महद्भिं हिमानी ।
 नभोमणौ सूर्ये । ७ स्वामीयन्तः स्वाभिवादचरन्तः । ८ सहस्राक्ष इन्द्रः । ९ अद्वैतत्रातृवात्सल्यपक्षं । १० ज्ञातेयेन ज्ञातिभावेन ।
 ११ अयांसि लोहानि । १२ संखिवदाचरति । १३ सक्तुः अथवादिचूर्णं तस्य मुष्टिवत् ।

लक्षाश्चतुरशीतिस्तज्जाः शक्रं च सन्निजाः । सद्याः केनात्रि संपतः पर्वता इव जंगमाः ॥ ११५ ॥
 तावतोऽध्वान् रथांश्चास्य विष्वक् ह्यावयतो महीम् । कञ्जोलानिव कट्पातोदधेः कः स्वदायिष्यति ॥ ११६ ॥
 तस्य षण्णवतिग्रामकोटिचर्तुः पदातयः । कोट्यः षण्णवतिः सिंहा इव त्रासाय कस्य न ॥ ११७ ॥
 एकः सुषेणः सेनानीर्दंडपाणिः समापतन् । कृतांत इव किं शक्यः सोढुं देवासुरैरपि ॥ ११८ ॥
 अमोघं विप्रतश्चक्रं चक्रिणो चरतस्य तु । सूर्यस्येव तमस्तोमः स्तोकिर्कैव त्रिलोक्यपि ॥ ११९ ॥
 तेजसा वयसा ज्येष्ठो नृपः श्रेष्ठः स सर्वथा । राज्यजीवितकामेन सेव्यो बाहुबले त्वया ॥ १२० ॥
 अथ बाहुबलिर्बाहुबलापास्तजगद्बलः । इत्यत्रापिष्ट गंभीरध्वानोऽर्णव इवापरः ॥ १२१ ॥
 साधु दूत त्वमेवैको वाग्मिनामग्रेणीरसि । ममापि पुरतो वाचं य एवं वक्तुमीशिषे ॥ १२२ ॥
 ताततुह्यो हि मे त्राता ज्यायान् सोपि यदिद्वसि । समागमं बांधवानां युक्तमेव तदप्यहो ॥ १२३ ॥
 सुरासुरनृपश्रीर्निर्द्वयः सोऽस्मान्निरागतैः । लज्जिष्यतेऽहपविच्रवैरगमामेति वो वयम् ॥ १२४ ॥
 षष्टिं वर्षसहस्राणि परराज्यानि गृह्णतः । कनिष्ठराज्यग्रहणे व्यग्रता तत्र कारणम् ॥ १२५ ॥
 सौत्रात्रं कारणं तस्य यदि तत्प्राहिणेत्कथम् । त्रातृणामेकशो दूतान् राज्यसंग्रामकाम्यया ॥ १२६ ॥
 को त्राता ज्यायसा सार्धं दुग्धेनापि हि योत्स्यते । इति बुद्ध्यथा महासत्वाः कनिष्ठास्तातमन्वगुः ॥ १२७ ॥
 तेषां च राज्यग्रहणेनापि त्वत्स्वामिनो ध्रुवम् । नलमन्वीक्ष्यमाणस्य प्रकटं वक्रचेष्टितम् ॥ १२८ ॥
 असावस्मास्वपि स्नेहं तादृशं दर्शयन्नहो । प्रजिघाय विशिष्टं त्वां वाक्प्रपंचविचक्षणम् ॥ १२९ ॥

प्रब्रज्य भ्रातृन्नी राज्यदानार्थाकारि तस्य मुत् । आगतेन मया राज्यं गृध्रोः किं सा करिष्यते ॥ १३० ॥
 वज्रादपि कलोरोहं यत्स्वल्पविचवोपि सन् । तस्य कीञ्चि न गृह्णामि भ्रातृन्येकारकातरः ॥ १३१ ॥
 स तु पुष्पादपि मृदुर्मायावी योऽनुजन्मनाम् । अवर्णवादनीरूपां राज्यानि स्वयमाददे ॥ १३२ ॥
 निर्भया निर्भयेभ्योपि कथं दूत वयं नतु । भ्रातृराज्यानि गृह्णतं यदुपेक्षामहे स्म तम् ॥ १३३ ॥
 गुरौ प्रशस्यो विनयो गुरुर्यदि गुरुर्नवेत् । गुरौ गुरुगुणैर्हाने विनयोपि त्रपास्पदम् ॥ १३४ ॥
 गुरोरप्यवर्त्तितस्य कार्यकार्यमजानतः । उत्पथप्रतिपन्नस्य परित्यागो विधीयते ॥ १३५ ॥
 तस्याब्धिन्नं किमश्वादि जग्नं वा नगरादिकम् । येनाविनयमस्माकं सोढा सर्वसहो नृपः ॥ १३६ ॥
 दुर्जनप्रतिकाराय न तत्र प्रयतामहे । विमृश्यकारिणः संतः किं दूष्यते खलोक्तिभिः ॥ १३७ ॥
 इयत्कालं नागताः स्मो यतो हेतोः स किं ययौ । अनीहालक्षणः कापि यामो येनाद्य चक्रिणम् ॥ १३८ ॥
 सर्वत्राप्यप्रमत्तानामलुब्धानां च नः सदा । स्खलितं किं स गृह्णीयाद्बलान्वेष्यपि नृतवत् ॥ १३९ ॥
 किमप्यर्नाददानानां तदीयं नीवृदादिकम् । स्वाम्येव नः कथं नाम स भवेन्नरतेश्वरः ॥ १४० ॥
 जगवानुषन्नस्वामी स्वाम्येको मम तस्य च । मिश्रः स्वस्वामिसंबंधो घटते कथमावयोः ॥ १४१ ॥
 तेजोहेतोर्मयि गते तत्र स्यात्तस्य कीदृशम् । तेजोऽन्युदितवत्यर्के तेजस्वी नहि पावकः ॥ १४२ ॥
 स्वामीयंतोऽहमास्ते तु निषेवतां हमायुजः । एष येषु वराकेषु निग्रहानुग्रहह्रस्वः ॥ १४३ ॥

१ या मुत् । २ राज्यलुब्धस्य । ३ सा मुत् । ४ भ्रातृतिरस्कारकातरः । ५ लजास्थान । ६ गर्वितस्य । ७ निःस्पृहालक्षणः ।
 ८ अनाददानानामग्रहण कुर्वाणाना । ९ नीवृदादिक देशादिक । १० स्वामिभवाचरन्तः । ११ वराकेषु दीनेषु ।

सेवाऽस्मिन् त्रातृसौहार्दपक्षेणापि मया कृता । चक्रवर्तित्वपक्षे स्याद्यदबद्धमुखो जनः ॥ १४४ ॥
 त्रातास्म्यग्नीः सचाज्ञेशो आज्ञापयतु यद्यदम् । ज्ञातिस्रोहेन किं वज्रं वज्रेण न विदार्थते ॥ १४५ ॥
 सुरासुरनरोपास्त्या प्रीतोस्त्वेष मयास्य किम् । मार्ग एव ह्यमः स्तम्भे रथः सज्जोपि न्रज्यते ॥ १४६ ॥
 तातत्रक्तो महेंद्रश्च ज्येष्ठं तं तातनन्दनम् । आसयत्यासनस्यार्द्धं स किं तेनापि दृष्यति ॥ १४७ ॥
 ते त्वन्येऽस्मिन् समुद्रे ये ससैन्याः सक्तुमुष्टिवत् । तेजोर्जिडुःसहोऽहं तु हंत स्यां वरुवानलः ॥ १४८ ॥
 पत्तयोऽश्वा रथा नागाः सेनानीर्जरतोपि च । मयि सर्वे प्रलीयन्तां तेजासीवार्कतेजसि ॥ १४९ ॥
 करिणेषु करेणोच्चैर्यः समादाय पादयोः । पयोदलालि गगने बालत्वे लोष्टलीलया ॥ १५० ॥
 गगने दूरमध्वानं गत्वा यश्च पतन् शुवि । माचूलपरासुरित्येष मया प्रैत्यैषि पुष्पवत् ॥ १५१ ॥
 चातुर्निश्चादुकाराणां निर्जितानां ह्यमाशुजाम् । व्यस्मार्षीत्तदसौ प्राप्तो जन्मान्तरमिवाधुना ॥ १५२ ॥
 चादुकाराः प्रनन्दयन्ति ते सर्वेऽपि स्वयं त्वसौ । एकः सहिष्यते बाहुबलिबाहुबलाद् व्यग्राम् ॥ १५३ ॥
 याहि दूत स एवैतु राज्यजीवितकाम्यया । तातदत्तांशतुष्टेन मयैवोपेक्षितस्य चूः ॥ १५४ ॥
 चित्रकार्यैरिव दृढस्वाम्याज्ञापाशयन्त्रितैः । प्रकोपताम्रनयनैः प्रेक्ष्यमाणो नरेश्वरैः ॥ १५५ ॥
 रोषाद्धतहतेऽत्यन्तर्गृणन्निः स्फुरिताधैरैः । कटाक्षमाणो विकटं कुमारैश्च मुहुर्मुहुः ॥ १५६ ॥
 जिघ्रैत्सुन्निरिवोर्झुकैः किञ्चिच्चलितहेतिभिः । दृढाबद्धपरिकरैरीदृशमाणैर्गर्दुकैः ॥ १५७ ॥

१ निर्भकः । २ आज्ञेश आज्ञाकारकः । ३ सुरासुरनरोपासनया । ४ स्तम्भे काण्डराहिते वृक्षादौ । ५ लोष्ट मृत्पिण्ड तस्य
 लीलया । ६ प्रत्यैषि प्रतिजग्रहे । ७ अत्तुभिच्छुभिः । ८ ऊर्झुकैरुर्ध्वार्धकृतभ्रूकुटिभिः ॥ ९ चलितखड्गैः ।

दुनिष्यते वराकोऽयं केनापि रत्नसंजुषा । नः स्वामिपदिकेनेति चिंत्यमानश्च मंत्रिभिः ॥ १५७ ॥
 सज्जीकृतेन हस्तेन पादमुत्क्षिप्य तस्थुषा । कंठे धर्तुमिवोत्केतोत्थापितो वेत्रपाणिना ॥ १५८ ॥
 सुवेगो धैर्यमालंब्य मनसि क्षुत्रितोऽपि सन् । निर्जगाम समुत्थाय सदः सदनतस्ततः ॥ १६० ॥

पट्टभिः कुलकम् ॥

कुक्षतद्विशिद्धाधीशतारशब्दानुमानतः । द्वारस्थया पत्तिचमवा रोषक्षुत्रितया चृशम् ॥ १६१ ॥
 आस्फाल्यमानैः फलकैर्नर्त्यमानैर्महासिन्धिः । उदस्यमानैश्चक्रैश्च गुह्यमाणैश्च मुद्गरैः ॥ १६२ ॥
 स्फाट्यमानैस्त्रिशद्वैद्यैश्च पीड्यमानैश्च तूणकैः । आदीयमानैर्दंडैश्चोद्यम्यमानैश्च पशुभिः ॥ १६३ ॥
 सर्वतोऽप्यात्मनो मृत्युमिव पश्यन् पदे पदे । खलत्पदो नृसिंहस्य सिंहद्वारात्स निर्ययौ ॥ १६४ ॥

चतुर्भिः कुलकम् ॥

क एष नूतनो राजद्वारान्निगमत्युमान् । आगतः खट्वयं दूतो चरतस्य महीपतेः ॥ १६५ ॥
 राजा किमपरः कश्चिदप्यस्तीह महीतले । त्राता बाहुबलेज्यैष्ठोऽयोध्यायां चरतेश्वरः ॥ १६६ ॥
 अत्र च प्रजिघायेमं स दूतं केन हेतुना । आकारणाय स्वत्रातुः श्रीबाहुबलिचूपतेः ॥ १६७ ॥
 द्यत्कालं गतः कासींश्चातास्तस्वामिनो ननु । पट्खंरुचरतक्षेत्रजयाय स गतो ह्यचूत् ॥ १६८ ॥
 उत्कंठितः कनिष्ठं स किं समाह्वयेत्सधुना । अन्यराजन्यसामान्यां सेवां कारयितुं ननु ॥ १६९ ॥

१ साहसंजुषा । २ स्वामिपतिना । ३ उत्केन उत्कण्ठितेन । ४ पदातिसेनया । ५ फलकैश्चर्मयैस्त्रप्रतिघातनिवारकैः पदार्थैः ।
 शस्त्रविशेषैः । ७ तूणकैर्निषङ्गैः । ८ नृसिंहस्य पुरुषसिंहस्य ।

तस्यासारान् नृपान् जित्वा किं कीदृशाधिरोहणम् । अलंभश्चक्रवर्त्तित्वान्निमानस्तत्र कारणम् ॥ १७० ॥
 कनिष्ठेन जितो राजा स्वं कथं दर्शयिष्यति । न वेत्ति जितकाशी स चाविनं स्वपराजयम् ॥ १७१ ॥
 मंत्रिणे नाखुरप्यस्ति जूपतेर्नरतस्य किम् । ज्ञयांसो मंत्रिणः संति मतिमंतः क्रमागताः ॥ १७२ ॥
 स कंठूयिषिपुस्तुंभेहः किं तेन वारितः । न वारितः प्रेरितः किं त्वीदृशी जवितव्यता ॥ १७३ ॥
 नागराणामिति मिथो जटपतामुच्चैर्गिरम् । आकर्णयन् रथारूढो नगर्या निर्जगाम सः ॥ १७४ ॥

दशजिः कुलकम् ॥

देवतान्निखि प्रादुर्भूतां धारे व्रजन्नसौ । आर्पन्त्योर्विग्रहकथामितिहासमिवाश्रयेत् ॥ १७५ ॥
 लोधान्त्वचित्तमप्यस्य गन्धतः स्पर्धयेव सा । वर्त्मनि त्वरिततरं तद्विग्रहकथा ययौ ॥ १७६ ॥
 वार्त्तयापि तथा राजादेशेनैव दृणाद्रटाः । प्रतिग्रामं प्रतिपुरं कटकाय ससज्जिरे ॥ १७७ ॥
 रथान् सांग्रामिकान् कृप्टा शालाच्योऽक्षोदिज्जिर्नवैः । केचिदृढतरीचकुः शरीराणीव योगिनः ॥ १७८ ॥
 आरुह्यारुह्य बांहाड्यां धारीन्निरपि पंचजिः । कर्तुं रणसहानश्वान् केचिच्छूलमजपापयन् ॥ १७९ ॥
 अयस्कारैर्गृहेष्वेत्य कृपाणादिकमायुधम् । अपरे तेजयामासुस्तेजोमूर्तिमिव प्रज्योः ॥ १८० ॥
 संयोज्य शृंगसाराणि वध्वान्जिनवतंत्रिजिः । यैमभ्रसोदराण्यन्ये शार्ङ्गधन्वान्यसूत्रयन् ॥ १८१ ॥

१ कीले लोहस्तम्भे शङ्को । २ जितेन जयेन काशते स जितकाशी जगी । ३ आलुरूपकः । ४ कण्डूयितुमिच्छुः । ५ तुण्डं गुरतं ।
 ६ नृपभपुत्रयोः । ७ तल्लुदकथा । ८ कटकाय सैन्याय । ९ अक्षादिभिः रथावयवादिभिः । १० अ ग्पाटिकायां । ११ धाराभिः अभग-
 तिभिः । १२ लोहकारगृहेषु । १३ यमभ्रसदृशानि ।

वर्मादिवहनायोष्टानरथान्केचिदानयन् । तूर्याणि प्राणवन्तीव प्रयाणेषु प्रणादिनः ॥ १८३ ॥
 स बाणान् बाणधीन् केचित् सशिरस्कांश्च कंटकान् । हृढानपि हृढीचक्रुः सिद्धांतानिव तार्किकाः १८३
 केपि गुप्यश्रुन् कांडपैदानपटकुटीरपि । गंधर्वजवनानीव वितत्यालोक्तयन् दृष्टात् ॥ १८४ ॥
 स्पर्द्धयेव मिथः सर्वे जक्ता बाहुबलौ नृपे । युञ्ज सज्जीज्वन्ति स्म जना जानपदा अपि ॥ १८५ ॥
 आसेन तत्र यः कोपि न्यवार्यत रणेन्मुखः । अनासायेव तस्मै सोऽकुप्यन्नक्तिचिकीर्तये ॥ १८६ ॥
 प्राणैरपि प्रियं राङ्गेऽनुरोगेण चिकीर्षताम् । जनानामेवमारंजं स ददर्श पथि ब्रजन् ॥ १८७ ॥
 श्रुत्वा हृष्टा च तद्धोके पार्वतीयनृपा अपि । प्रतिराजानमदैतन्नक्तमानितयामितन् ॥ १८८ ॥
 गावो गोपस्वरेणेव निकुंजेभ्यः सहस्रशः । तेषां गोशृंगनादेन किराताः प्रदधाविरे ॥ १८९ ॥
 क्षीपिपुष्टत्वचा केचित्केकिपिह्वैश्च केचन । लतान्निः केपि वेगेन बबंधुः कुंतलान् जटाः ॥ १९० ॥
 दंदशूकत्वचा केपि तारंव्या केचन त्वचा । केचिज्जोर्धात्वचाऽबभ्रन् परिधानं मृगतत्वचम् ॥ १९१ ॥
 ग्रावहस्ता धनुर्हस्ताः हुवमानाः हुवंगवत् । स्वपतीन्यरिवब्रुस्ते पतिजक्तान् श्ववज्रशम् ॥ १९२ ॥
 अद्य दम्नो बाहुबलिप्रसादावर्क्यं चिरात् । जरतादौहिणीक्षोदौदिति तेषां गिरोऽन्नवन् ॥ १९३ ॥
 तेषामप्येवमारंजं ससरंजं निरूपयन् । सुवेगाश्चितयामास मनसैवं विविक्तधीः ॥ १९४ ॥

१ निषङ्गान् । २ कण्टकान् वर्माणि । ३ काण्डपटान् “कानात्” इति प्रसिद्धान् पटभेदान् । ४ पर्वतसम्बन्धिनो दृष्टाः । ५ लता-
 गृहेभ्यः । ६ व्याघ्रपुच्छत्वचा । ७ मयूरपिच्छैः । ८ सर्पत्वचा । ९ तरुसम्बन्धिन्या । १० चदनघो इति प्रसिद्धः । ११ हुवङ्गवत्
 वानरवत् । १२ बाहुबलिप्रसादस्य अवर्क्यं ग्राह्यस्य प्रतिरूपत्वेन देय धनं । १३ क्षोदो नाशः ।

पैतृकेणैव वैरेण त्वरंते रणकर्मणि । अहो अमी बाहुबलिगृह्या विषयवासिनः ॥ १ए१ ॥
 किराता अप्यमी हंतोत्सहंते हंतुमागतम् । अस्मद्वलं बाहुबलिवलाग्रे समरेष्ठवः ॥ १ए६ ॥
 तं कंचन न पश्यामि यः सज्जति युधे नहि । विद्यते स न कोपीह रक्तो बाहुबलौ न यः ॥ १ए७ ॥
 शूराश्च स्वामिचक्राश्च बह्वयां हलिनोप्यहो । तत्किं देशस्वजावोऽयमुत बाहुबलेर्गुणः ॥ १ए८ ॥
 जवंतु वेतनक्रीताः सामंताद्याः पदातयः । अहो अस्य गुणक्रीती पत्नीभूताखिलापि ज्ञः ॥ १ए९ ॥
 बह्नीमपि चक्रिचमूं मन्ये लघ्वीं लघीयसः । श्रीबाहुबलिसैन्यस्य तृष्णां बह्नेरिवाग्रतः ॥ २०० ॥
 महावीरस्य किं चास्य न्यूनं बाहुबलेः पुरः । कदाजं शरजस्येव शंके चक्रिणमप्यहो ॥ २०१ ॥
 उजस्वी शुवि चक्रयेव वज्रयेव शुवि विश्रुतः । तयोरंतरवर्त्यूर्ध्ववर्त्ती वा लघुरार्पञ्जिः ॥ २०२ ॥
 अपि तच्चक्रिणश्चक्रमपि वज्रं च वज्रिणः । मन्ये विफलेमेवास्य चपेदाघातमाग्रतः ॥ २०३ ॥
 कजुः कर्णे तदात्तोयं महाहिमुष्टिना धृतः । विरोधितो यदस्मान्जिरहो बाहुबलिवर्बदी ॥ २०४ ॥
 मृगमेकमिव घीपी गृहीत्वा चूमिमं रुदम् । संतुष्टोऽयं मुधाऽस्मान्जिस्तर्ज्जयित्वा खलीकृतः ॥ २०५ ॥
 अनेकनृपसेवाजिः किमपूर्णं नृपस्य यत् । अयमारंजि सेवार्थे वाहनायेव केशरी ॥ २०६ ॥
 धिगमंज्रिणः स्वामिहितमानिनोऽस्मानपीह धिक् । यैर्धिषञ्जिरिवोपेक्षां चक्रेस्वाम्यत्र कर्मणि ॥ २०७ ॥
 गत्वैकेन सुवेगेन विग्रहश्चलितः प्रजोः । जणिष्यतीति लोकस्तु धिग् दौत्यं गुणदूषणम् ॥ २०८ ॥
 एवं विचिंतयन्नित्यं दिनैः कतिपयैरपि । सुवेगो नगरीं प्राप विनीतां नीतिकोविदः ॥ २०९ ॥

नीतः सञ्चायां घाःस्थेन प्रणामरचितांजलिः । न्ययीदत्सोपि पप्रह्ने सादरं ष्वक्रवर्त्तिना ॥ ११० ॥
 किं नाम कुशलं बाहुबलेर्मदनुजन्मनः । यत्त्वं सुवेग वेगेनागतोसि ह्युजितोऽस्मि तत् ॥ १११ ॥
 अथवा तेन पर्यस्तस्तस्त्वरितमागतः । वीरवृत्तिरियं युक्ता मञ्जालुस्तस्य दोष्मतः ॥ ११२ ॥
 सुवेगोपि जगद्वैवं देव देवोपि न ह्रमः । तस्याकुशलमाधातुं तवेवानवमौजसः ॥ ११३ ॥
 स उक्तः स्वामिसेवार्थं पूर्वं विनयपूर्वकम् । मया तवानुजन्मेति नितांतहितकांक्षिणा ॥ ११४ ॥
 श्रेषजेनेव तीव्रेण परिणामोपकारिणा । सोवैवाव्यवचनीयेन वचसा तदनंतरम् ॥ ११५ ॥
 न साम्ना न खरेणापि देवसेवां स मन्यते । किं नाम श्रेषजं कुर्याद्विकारे सांन्यातिके ॥ ११६ ॥
 मानसारस्तृणयैतन्नैल्लोक्यमपि मन्यते । स सिंह इव जानीते प्रतिमहं न कंचन ॥ ११७ ॥
 अस्मिन् सुषेणे सेनान्यां सैन्ये च तव वर्णिते । किमेतदिति दुर्गधादिवाज्जहीत् स नासिकाम् ॥ ११८ ॥
 प्रचोर्जरतपद्वखंनविजये प्रस्तुते च सः । अनाकर्णितं कुर्वन् स्वदोर्दमो निरीक्षते ॥ ११९ ॥
 तातदत्तांशुष्टस्य ममैवोपेक्षयाग्रहीत् । जरतो जरतक्षेत्रषट्खंडमिति चाह सः ॥ १२० ॥
 पर्याप्तं सेवया तस्य प्रत्युताह्वयतेऽधुना । रणाय देवं स व्याघ्रीमिव दोहाय निर्जयः ॥ १२१ ॥
 ईदृक् तावत्तव त्रातौजस्वी मानी महाशुजः । गंधर्विप इवासह्यः सहते नान्यविक्रमम् ॥ १२२ ॥
 सञ्चायां तस्य सामंता हरेः सामानिका इव । प्रचर्म्युजसौडीर्या न ह्रीयंते तदाशयात् ॥ १२३ ॥

१ दोष्मतः बलवतः । २ अनवमौजसः अकुसितपराक्रमस्य । ३ अवाचि उक्तः । ४ खरेण तीक्ष्णेन । ५ सांनिपातिके सन्निपातजनिते ।
 ६ प्रतिमहं प्रतियोद्धार । ७ स्वशुजदण्डौ । ८ गदगन्धिगज इव । ९ सामानिका इदमदृशः देवविशेषाः । १० प्रचण्डशुजपराक्रमाः ।

कुमारा अपि तस्योच्चैराजतेजोऽभिमानिनः । रणकङ्कडदोर्दडास्ततो दशगुणा इव ॥ २२४ ॥
 तन्मंत्रमनुमन्यंते मंत्रिणोऽप्यस्य मानिनः । यादृशो ज्वरति स्वामी परिवारोऽपि तादृशः ॥ २२५ ॥
 तस्यानुरागिणः पौरा अप्यन्यं पार्श्वं न हि । जानंति न सहंते च सत्योऽपरपत्नीनिव ॥ २२६ ॥
 जना जानपदा ये च तस्याब्देकरविष्टयः । नृत्या इवानुरागेण तेपि प्राणैः प्रियैषिणः ॥ २२७ ॥
 वनेचरा गिरिचराः सिंहा इव जटाश्च ये । मानसिद्धिं चिकीर्षन्ति तेपि तस्य वशंवदाः ॥ २२८ ॥
 अलमुक्त्वा बह्वयवा स वीरो वर्त्ततेऽधुना । युयुत्सेया दिदृक्षुस्त्वां स्वामिभुक्तं तथा ननु ॥ २२९ ॥
 यदात्मने रोचतेऽतः परं स्वामी करोतु तत् । दूता न मंत्रिणः किंतु संत्यवाचिकवाचिनः ॥ २३० ॥
 युगपद्विस्मयामर्षमर्षहर्षादि तद्वक्ष्ये । नादयित्वा भरतवध्नरतोऽद्यावन्वीदिति ॥ २३१ ॥
 सुरासुरमनुष्येषु तुह्यो नामुष्य कश्चन । अर्थोऽनुजृत् एवायं शिशुक्तीडास्वपि स्फुटम् ॥ २३२ ॥
 जगत्रयस्वामिसूनोस्तस्यास्मदनुजन्मनः । त्रिदोक्वपि तृणजेति वास्तवं न पुनः स्तवः ॥ २३३ ॥
 सर्वथा भ्रष्टा एवाहमेनेनावरजन्मना । जाति नैको गुरुर्बाहुर्वितीयस्मिन्लघीयसि ॥ २३४ ॥
 सिंहः सहेतार्दानं चेत् शरजो वा वशं ब्रजेत् । वश्यो बाहुबलिश्च स्यात्किं हि न्यूनं तदा ब्रवेत् ॥ २३५ ॥
 तत्सहिष्यामहे तस्य वयं दुर्विन्नयानपि । यदि लोका अशक्तं मां वदिष्यन्ति वदंतु तत् ॥ २३६ ॥
 सर्वमप्याप्यते वस्तु पौरुषेण धनेन वा । न ज्ञाता प्राप्यते क्वापि तादृशस्तु विशेषतः ॥ २३७ ॥

१ रणकङ्कडुक्तभुजदण्डाः । २ सत्यः पतिव्रताः सियः । ३ अब्दे वर्षे करा राजदेयभागाः विष्टयः वेतन विना भारादिवहनजन्याः
 क्लेशाः येषां ते । ४ योऽभुमिच्छया । ५ सत्यसन्देशवाचिनः । ६ भरतवत् सूत्रधारवत् । ७ तुणसदृशी । ८ आलान बन्धनं ।

किमेवं युज्यते नो वा तूष्णीमास्थाय किं स्थिताः । उदासीना इव यूयं यथार्थं ब्रूत मंत्रिणः ॥ १३७ ॥
 क्षमया स्वामिनो बाहुबलेरविनयेन च । प्रहारेणैव दूनोऽथ सेनानीरित्यवोचत ॥ १३८ ॥
 ऋष्यत्रस्वामिनः सूनोः सुप्रजोर्चरतेऽशितुः । उचितैव द्रुमा किंतु करुणाज्जाजने जने ॥ १३९ ॥
 वसेद्भ्रामेपि यो यस्य तस्याधीनः स जायते । स देशमपि पुंजानो वाचापि न वशस्तव ॥ १४० ॥
 प्राणापहार्यपि वरं वैरी तेजः प्रवर्जयन् । न तु बंधुरपि त्रातुस्तेजोवधविधायकः ॥ १४१ ॥
 कोशैः सैन्यैः सुहृद्भिश्च तनयैर्वपुषापि च । तेजो रक्षति राजानस्तेषां तेजो हि जीवितम् ॥ १४२ ॥
 किमपूर्णं स्वराज्येनाप्यचूद्भृतैः कृतस्तु यः । षट्खंभ्रारतद्देवविजयस्तेजसे स तु ॥ १४३ ॥
 एकत्रापि दहतं तेजः सर्वत्र दहतमेव हि । एकदापि सती लुप्तशीला स्यादसती सदा ॥ १४४ ॥
 संविज्ञागो धनेष्वेव गृहिणामपि बांधवैः । गृह्यमाणं तेषु तेजो नापेक्षते मनागपि ॥ १४५ ॥
 सकलं चरतं जिष्णोर्धेदिहाविजयः प्रजोः । उत्तीर्णस्य पयोराशिं गोष्पदे तन्निमज्जनम् ॥ १४६ ॥
 किं च श्रुतमिदं कापि दृष्टं वा कापि यच्चुवि । चक्रिणोपि प्रतिसपर्द्धी राजा राज्यं जुनक्ति च ॥ १४७ ॥
 तत्राविनीते यः स्नेहो त्रातृसंबंधमात्रजः । तदेतदेकहस्तेन तालिकावादनं विजोः ॥ १४८ ॥
 वेदयानन इवास्नेहे तत्रापि स्नेहलः प्रभुः । एवं निगदतो नश्चेन्निपेधति निपेधतु ॥ १४९ ॥
 शत्रून् सर्वान्विजित्यांतः प्रवेक्षयामीति संश्रवात् । निपेधिता कथं चक्रं देवोऽद्यापि बहिःस्थितम् ॥ १५० ॥
 त्रातृव्याजाद्विषन्नेष युज्यते नत्वुपेक्षितुम् । असुमर्थं प्रभुः पृहत्वपरानपि मंत्रिणः ॥ १५१ ॥

१ करुणाभाजने दयापात्रे । २ पयोराशिं ससुद्र । ३ द्विषन् शत्रुः ।

संमुखादोकेनानुयुक्तो वसुमतीशुजा । वाचस्पतिसमोऽवोचदश्रैवं सचिवाग्रणीः ॥ १५३ ॥
 सेनानीरुक्त्वान् युक्तं कोऽन्यो वक्तुमिदं क्षमः । स्वामितेजो ह्युपेक्षंते विक्रमायासजीरवः ॥ १५४ ॥
 तेजसे स्वामिनादिष्टा अपि प्रायो नियोगिनः । रचयंत्युत्तरं स्वार्थे व्यसनं वर्धयंति वा ॥ १५५ ॥
 अयं तु सेनाधिपतिर्देवकीयस्य तेजसः । पवनः पावकस्येव केवलं वृद्धिहेतवे ॥ १५६ ॥
 चक्ररत्नामिव स्वामिन् सेनाधिपतिरभ्यसौ । अपि स्तोकं द्विपक्षेपमविजित्य न तुष्यति ॥ १५७ ॥
 पर्याप्तं तद्विलंबेन दंरुहस्तैस्त्वदाज्ञया । प्रयाणञ्जनातोऽद्यैव ताड्यतां प्रतिपेक्षवत् ॥ १५८ ॥
 सर्पता तन्निदानेन सवाहनपरिहृदाः । मिदंतु सैन्याः गुधोपाघोपेणैव दिवौकसः ॥ १५९ ॥
 विदधातु प्रयाणं च देवस्तद्वृक्षिणां प्रति । उत्तराभिमुखं तेजोवृक्ष्ये चानुमानिव ॥ १६० ॥
 गत्वा स्वयमपि स्वामी प्रातुः सौत्रात्रमीक्षताम् । वेत्तु सत्यमसत्यं वा सुवेगमुखवाचिकम् ॥ १६१ ॥
 तद्वचो जरताधीशस्तथेति प्रत्यपद्यत । युक्तं वचोऽपरस्यापि मन्यंते हि मनीषिणः ॥ १६२ ॥
 ततः शुभ्रेहि चूपाक्षः कृतयात्रिकमंगलः । आरुरोह प्रयाणाय नागं नगमिवोन्नतम् ॥ १६३ ॥
 स्यंदनाश्वरथारूढैः पत्तिञ्चिश्च सहस्रशः । यान्नातूयाण्यवाद्यंतान्यराजैकचमूनिजैः ॥ १६४ ॥
 नादैः प्रयाणतूर्याणां सर्वसैन्यान्यथामिदन् । समहस्तकनिर्घोषैरिव संगीतकारिणः ॥ १६५ ॥
 नरैर्जमंत्रिसामंतचमूयैः परिवारितः । अनेकमूर्त्तिर्भूत्वेव नगर्यो निर्ययौ नृपः ॥ १६६ ॥
 अथ यद्वसहस्रेणाधिष्ठितं जरतेशितुः । अचूत्सेनापतिरिव चक्ररत्नं पुरस्सरम् ॥ १६७ ॥

१ अनुयुक्तः पृष्ठः । २ देवसम्बन्धिनः । ३ प्रतिपक्षवत् शत्रुवत् ।

राज्ञः प्रयाणपिशुनाः पांशुपूराश्च मूर्छिताः । दूरमाशु प्रसप्तपुरपेसर्पा इव क्षिपाम् ॥ १६८ ॥

तदा प्रचक्षितैस्तस्य लक्षसंख्यैर्मतंगजैः । अलक्ष्यत गजोत्पत्तिभ्रमयो निर्गजा इव ॥ १६९ ॥

चलक्षितस्य तुरगैः स्यन्दनैर्वैसरभैः । निर्वाहनमञ्चन्मध्ये सर्वमन्यन्महीतलम् ॥ १७० ॥

पौदातं पश्यतां तस्य बभौ नरमयं जगत् । अञ्जोधिं वीक्ष्यमाणानामञ्जोमयमिवाखिलम् ॥ १७१ ॥

साधितं ऋरतक्षेत्रं क्षेत्रमेकमिवामुना । पूर्वाणीव मुनिः प्राप रत्नान्यपि चतुर्दश ॥ १७२ ॥

आयुधा इव निधयोऽस्याश्रुवन् वशगा नव । एवं संति कुतो हेतोः क्व वा प्रास्थित पार्थिवः ॥ १७३ ॥

यद्वह्नया गह्वति वा स्वदेशान्वैप वीक्षितुम् । विपत्साधनहेतुस्तच्चक्रमग्रे प्रयाति किम् ॥ १७४ ॥

ध्रुवं दिगनुमानेन याति बाहुबलिं प्रति । अहो अलङ्घ्यसराः कपाया महतामपि ॥ १७५ ॥

स तावच्छ्रूयते देवासुरैरपि सज्जयः । तं जिगीपुरसौ मेरुमंगुल्योऽर्जुनमिहति ॥ १७६ ॥

जितोऽनुजोनुजेनापि जित इत्ययशो महत् । महीपतेरुत्तयथाप्यत्र नूनं चब्रियति ॥ १७७ ॥

प्रतिप्रवादा लोकानां ग्रामे ग्रामे पुरे पुरे । मार्गे मार्गे च भूपस्य गह्वतो जङ्घिरे चिरम् ॥ १७८ ॥

सप्तभिः कुलकम् ॥

वर्द्धिष्णुमिव विंध्याजिमंधकारमिवोह्वलत् । उत्पतत्पांशुपुरेण सर्वतोपि प्रदर्शयन् ॥ १७९ ॥

द्वेषाबुंहितचीत्कारकास्फोटवैर्दिशः । नादयन् घृतनांगानां चतुर्णामानकैरिव ॥ १८० ॥

१ प्रयाणसूचकाः । २ अपसर्पा गुप्तचराः । ३ वेसरैः अश्वतरैः । ४ मयैरुष्टैः । ५ पदातीना समूह । ६ आनकैः वाद्यविशेषैः ।

शोषयन्मार्गसरितो ग्रीष्मार्क इव सर्वतः । पवमान इवोद्दामः पातयन्नध्वपादपान् ॥ १८१ ॥
 बेलाकिनीमिव दिवं कुर्वन्सैन्यध्वजांशुकैः । सैन्यादितामिन्ममदैर्द्युवं निर्वापयन्निव ॥ १८२ ॥
 दिने दिने नरपतिर्गह्वंश्चक्रपदानुगः । राश्यंतरमिवादित्यो बह्वलीदेशमासदत् ॥ १८३ ॥

पंचजिः कुलकम् ॥

प्रवेशे तस्य देशस्य निवेश्य शिबिरं नृपः । अवतस्थे समर्यादो मर्यादायामिवाणवः ॥ १८४ ॥
 अङ्गासीदागतं तत्र सुनंदानंदनोपि तम् । राजनीतिगृहस्तंजैः सद्यः प्रणिधिपूरुषैः ॥ १८५ ॥
 अथ बाहुबलिर्यात्राहेतोर्ज्ञानमवीवदत् । प्रतिनादैर्निनदतीं द्यां जंजीकुर्वतीमिव ॥ १८६ ॥
 कृतप्रस्थानकट्याणः कट्याणमिव मूर्त्तिमत् । आरुरोहोत्साहमिव जैङ्ग बाहुबलिर्धिपम् ॥ १८७ ॥
 नृपैः कुमारैः सच्चिवैः प्रवीरैरपरैरपि । सद्योपि पश्चिमे स सुरैरिव पुरंदरः ॥ १८८ ॥
 महाबलैर्महोत्साहैरेककार्यप्रवर्त्तिभिः । अजैद्यैस्तैरात्मनोऽशैरिव बाहुबलिर्बभौ ॥ १८९ ॥
 निषादिनः सादिनश्च रश्मिनोऽथ पदातयः । तस्येयुर्ध्वक्षशः सद्यस्तन्मनोधिष्ठिता इव ॥ १९० ॥
 ओजस्विन्निरुदस्रैः स्वैरेकवीरमयीमिव । स वीरैरच्यन्तुर्वीं चचालाचलानिश्चयः ॥ १९१ ॥
 अहमेकोपि जेष्यामि परानपि परस्परम् । तदीरा व्यवदन्निःसंविन्नागजयगृध्रवः ॥ १९२ ॥
 तत्र सैन्ये वीरमानी काहलावादकोप्यभूत् । सर्वेपि मणिताञ्चाजः कर्करा अपि रोहणे ॥ १९३ ॥

१ पवमानः पवनः । २ बलाकिनीं बलाकायुता । ३ मेघादिराश्यन्तर । ४ प्रणिधिपूरुषैश्चरपूरुषैः । ५ भद्राख्यं मङ्गलमय वा ।
 ६ काहलो वाद्यविशेषः । ७ रोहणे रोहणाचले ।

महामांसलिककञ्चत्रमंडलैरिंदुपांशुभिः । पुंरुरीकमयीवद्यौस्तदानीं समजायत ॥ ३९४ ॥
ययौ बाहुबलिः पश्यन् प्रत्येकमपि चूचुजः । जुजानिव निजानुच्चैर्मन्यमानो महौजसः ॥ ३९५ ॥
श्रुवं चारैरनीकानां जयतूर्यरवैर्दिवम् । आस्फोटयदिवोद्दामैर्ब्रजन् बाहुबलिः पथि ॥ ३९६ ॥
स्वदेशसीम्नि दूरेपि क्षीघ्रं बाहुबलिर्ययौ । वायुतोपि चृशायंते समरोत्कण्ठिताः खलु ॥ ३९७ ॥
गंगाते बहूबलिः स्कंधावारं न्यवेशयत् । नात्यासन्ने नातिदूरे शिबिराद्भरते शितुः ॥ ३९८ ॥
प्रातर्युद्धोत्सवायाथ मागधैर्कपचात्मजौ । निमंत्रयामासतुस्तावन्योन्यमतिथी इव ॥ ३९९ ॥
अथ बाहुबलिर्नकं राजकानुमतं सुतम् । चक्रे सेनापतिं सिंहस्थं सिंहसमौजसम् ॥ ४०० ॥
मूर्ध्नि पट्टद्विपस्येव रणपट्टोऽस्य चूचुजा । स्वयं न्यवेशि सौवर्णः प्रताप इव चासुरः ॥ ४०१ ॥
स राजानं नमस्कृत्य लब्धया रणशिक्त्या । श्रुवेव प्राप्तया हृष्टो ययावावासमात्मनः ॥ ४०२ ॥
राजा युद्धार्थमादिश्यान्यानपि व्यसृजन्नृपान् । स्वयंवराश्रिनां तेषां सत्कारः स्वामिशसनम् ॥ ४०३ ॥
कुमारनृपसामंतसंमतां चरतोपि हि । रणदीक्षां सुपेणस्य ददावाचार्यवर्यवत् ॥ ४०४ ॥
सिद्धिमंत्रमिवादाय सुपेणः स्वामिशसनम् । चक्रवाक इव प्रातः काम्यन् निजगृहं ययौ ॥ ४०५ ॥
कुमारान् बद्धमुकुटान् सामंतानितरानपि । आहूय चरताधीशः समरायैवमन्वशात् ॥ ४०६ ॥
सेनापतिः सुपेणोऽयं रणे मदनुजन्मनः । अप्रमत्तैरहमिवानुगम्यो हे महौजसः ॥ ४०७ ॥
ओ जो जवद्विर्ज्यासो चूचुजो जुजदुर्मदाः । महामात्रैरिव न्याला व्यधीयंत वशंवदाः ॥ ४०८ ॥

वैताह्याद्रिमतिक्रम्य किराताश्च दुराक्रमाः । विक्रांतैर्गाढमाक्रांता हंत देवैरिवासुराः ॥ ३०९ ॥
 जीयंतां हंत ते सर्वे यतस्तेषु न कोऽप्यञ्जत । अपि तद्दशिलाधीशपत्तिमात्रस्य संनिजः ॥ ३१० ॥
 एकोपि सोमः सैन्यानि तूदानीव समीरणः । दिशो दिशि द्द्वेष्टुमदं ज्येष्ठो बाहुबलः सुतः ॥ ३११ ॥
 कनिष्ठो वयसा तस्याकनिष्ठो विक्रमेण तु । महारथः सिंहरथः शत्रुसैन्यदवानदाः ॥ ३१२ ॥
 किं च बाहुबलः पुत्रपौत्रादिष्वपरेषु च । एकैकोऽद्वौहिणीमह्नः कृतांतस्यापि ज्रीतये ॥ ३१३ ॥
 सामंताद्याश्च ये तस्य स्वामिञ्जक्ता बलेन च । तोल्यंते तेपि तैः सार्द्धं प्रतिमानस्थिता इव ॥ ३१४ ॥
 अन्यसैन्येऽग्रणीर्थाह्वज्रचत्येको महाबलः । सर्वेपि तादृशाः सैन्याः सैन्ये तस्य महौजसः ॥ ३१५ ॥
 दूरे बाहुबलिस्तावत्स महाबाहुराहवे । एतस्यैकोपि हि द्द्व्यूहो दुःस्फोटो हंत वज्रवत् ॥ ३१६ ॥
 तद्बुद्ध्यायाजिगडंतं सुषेणमनुगृह्यत । प्रावृषेणं पयोवाहं पौरस्त्यपवना इव ॥ ३१७ ॥
 सुधोपमगिरा चर्तुरंतस्ते पूरिता इव । स्फारीबज्रवूर्ध्वपुः पुलकेन समंततः ॥ ३१८ ॥
 विसृष्टास्ते नरैर्द्रेण जयश्रीणामिव स्वयम् । वरणं प्रतिवीराणां कुर्वाणाः स्वं गृहं ययुः ॥ ३१९ ॥
 ह्ययोरपि तदार्षच्योः प्रसादार्णमहार्णवम् । तित्तिर्ष्वो वीरवरास्ससज्जूरणकर्मणे ॥ ३२० ॥
 कृपाणचापतूणीरगदाशक्त्यादिकानि च । आनर्चुर्देवतानीव स्वानि स्वान्यायुधानि ते ॥ ३२१ ॥
 शस्त्राग्ने वादयामासुस्तूर्याण्युच्चैर्महाचटाः । तालं पूरयितुमिवोत्साहच्चित्तस्य नृत्यतः ॥ ३२२ ॥

१ विक्रमेण पराक्रमेण अकनिष्ठः श्रेष्ठः । २ प्रतिमानस्थिता इव प्रतिबिम्बस्थिता इव । ३ आहवे युद्धे । ४ व्यूहः सैन्यरचना-
 विशेषः । ५ पयोवाह मेघ । ६ पौरस्त्यपवनाः पूर्वदिक्पवनाः । ७ तर्तुमिच्छवः ।

आत्मानं मार्जयति स्म चंदनोवर्त्तनैवैः । महाजटाः सुरजिजिः स्वयशोन्निरिवामलैः ॥ ३२३ ॥
 चक्रुर्जटा मार्गमदीर्गलाटेषु ललाटिकाः । आबद्धमेचैकपटवीरपट्टविभ्विनीः ॥ ३२४ ॥
 शस्त्राणि जाग्रतां प्रावि शस्त्राशस्त्रिकथाकृताम् । सैन्यघ्नेपि वीराणां निज्जा जीतेव नाययौ ॥ ३२५ ॥
 सैन्यक्षितयवीराणां प्रातर्गुह्याजिकांक्षिणम् । त्रियामा शतयामेव कश्चिदपि सा ययौ ॥ ३२६ ॥
 आर्षन्योर्वीक्षितुमिव रणक्रीडाकुतूहलम् । अथारुरोह चंडांशुरुदयाचलचूलिकाम् ॥ ३२७ ॥
 मंदरद्वन्द्वसंक्षुब्धत्ययोधिपयसामिव । पुष्करावर्त्तमेधानामिव प्रलयजन्मनाम् ॥ ३२८ ॥
 दंष्ट्रोद्विताड्यमानानामिव सानुमतां महान् । प्रणादो रणतूर्याणां सैन्ययोरुजयोरञ्जत् ॥ ३२९ ॥
 ॥ युगमम् ॥

उत्कर्णतालास्तकादं वित्रेसुर्दिग्मतंगजाः । सज्रयत्रांतयादस्काश्चुक्षुश्च पयोधयः ॥ ३३० ॥
 गुहासु विविशुः क्रूराण्यपि सैत्वानि सर्वतः । रंध्रादपि हि रंध्रेषु न्यलीयंत महोरगाः ॥ ३३१ ॥
 गंमंशैदीजवह्वंगाः शैलाश्च प्रचक्रं पिरं । बिन्नाय संकुचत्पादकंठं कमठरारुपि ॥ ३३२ ॥
 बाढमध्वंसतेव द्यौर्विदग्ध इव मेदिनी । रणातोद्यप्रणानेन तदा तेन प्रसर्पता ॥ ३३३ ॥

चतुर्भिः कलापकं ॥

- १ ललाटालङ्कारान् । २ मेचकपटशब्देन कृष्णवस्त्र बोध्यम् । ३ शस्त्राशस्त्रिकथाकृताम् शस्त्राशस्त्रियुद्धकथा. कुर्वणानाम् ।
 ४ दम्भोलिर्वज्र तेन ताड्यमानाना । ५ सभय आन्तानि यादांसि जलजन्तवो येषु ते । ६ सत्वानि जन्तवः । ७ शिलीभवच्छिखराः ।
 ८ बिम्बाय भयं प्राप्तः ।

राजदौवारिकेणैव रणतूर्येण चालिताः । उन्नयोः सैन्ययोः सैन्याः ससज्जुरथ संयते ॥ ३३४ ॥
 रणोत्साहोच्चसदेहात्तुल्यंतीर्वर्मजालिकाः । जूयो जूयो नवनवास्ताः केपि समचारयन् ॥ ३३५ ॥
 आरोचकितयाश्वान् केप्यात्मना समनाहयन् । स्वतोपि ह्यधिकां रक्षां जटाः कुर्वति वाहने ॥ ३३६ ॥
 सन्नाहारुह्य केप्यश्वान्परीक्षितुमवाहयन् । दुःशिक्षितो जम्भश्रावः शत्रवत्येव सादिनि ॥ ३३७ ॥
 सन्नाहग्राहणे केपि हेषमाणंस्तुरंगमान् । आनर्चुर्देववद्युद्धे हेषा हि जयसूचिनी ॥ ३३८ ॥
 लब्ध्वाश्वान् केप्यसन्नाहान् सन्नाहान् विजहुर्निजान् । शौण्डीरदोष्णां समरेष्विदं हि पुरुषव्रतम् ॥ ३३९ ॥
 अस्खलन् संचरैर्धोरै रणे मत्स्य इवार्णवे । दर्शयेः कौशलमिति शशासुः केपि सारथिम् ॥ ३४० ॥
 पथिका इव पार्थैरस्त्रैः केपि निजान् रथान् । समंतात्पूरयामासुः पश्यतः समरं चिरम् ॥ ३४१ ॥
 दूरादात्मख्यापनाय केपि वैतालिका निव । उत्तंजितस्वस्वचिह्नान् ध्वजस्तंजान् दृढान् व्यधुः ॥ ३४२ ॥
 रथेष्वायोजयन्केपि सुश्लिष्टयुगशालिषु । परसैन्यपयोरशिजलकांतांस्तुरंगमान् ॥ ३४३ ॥
 सारथिन्यो दृढीयांसि तनुत्राणानि केप्यदुः । संरथ्या अपि हि रथा निःफलाः साराश्रिं विना ॥ ३४४ ॥
 उद्दामलोहवलयश्रेणिसंपर्ककर्कशान् । आनर्चुर्देतिनां दंतान्केचिन्निजजुजानिव ॥ ३४५ ॥
 करिण्वारोपयन् शरीः पताकामालचारिणीः । केचिद्वासगृहाणीव समेष्यंस्था जयश्रियः ॥ ३४६ ॥
 सद्यः स्फुटजंगमजमदैर्मृगमदैरिव । जटपंतः शकुनमिति तिलकान् केपि चक्रिरे ॥ ३४७ ॥

१ संयते युद्धाय । २ कवचजालिकाः । ३ शत्रुवदाचरति । ४ हेषा अथशब्दः । ५ पराक्रमिभुजाना । ६ चारणान् । ७ सुश्लिष्टयुगेः
 धूर्भिः शालन्ते तेषु । ८ दृढतराणि । ९ कवचानि । १० अथसहिताः । ११ शरीः युद्धे गजपर्याणानि । १२ मृगमदैः कस्तुगीभिः ।

परेऽत्रमदगंधाढ्यं वायुमप्यसहिष्णुवः । कैश्चिदप्यारुरुहिरे मनोबहुर्धरा गजाः ॥ ३४७ ॥
 सौवर्णान् ग्राहयामासुः सर्वैः सर्वेपि सिंधुरैः । समरोत्सवशृंगारचोदकानिव कंटकान् ॥ ३४८ ॥
 उन्नालनीलनलिनिलीलया लोहमुज्रान् । कुंजैर्ग्राहयामासुः कराग्रेषु निषादिनः ॥ ३४९ ॥
 काल्दायसमयान् कोशानाशु हस्तिपकाः शितान् । यमस्येवाहूतान् दंतान् दंतिदंतेषु विन्यधुः ॥ ३५० ॥
 वेदराः शकटाश्चाखपूर्यास्तूर्णं प्रयांत्यनु । अन्यथा लघुहस्तानामखं पूरिष्यते कथम् ॥ ३५१ ॥
 वर्मपूर्णश्च यांतूष्ठा वर्माख्यग्रे धृतानि यत् । नृदिष्यंति हि वीराणामनुदङ्गणकर्मणाम् ॥ ३५२ ॥
 रथांतराणि गच्छंतु सज्जानि रथिनामनु । नृज्यंते हि रथाः शस्त्राशनिपातान्नगा इव ॥ ३५३ ॥
 श्रांतेषु प्रथनाश्वेषु यद्विघ्नो मास्मच्छदिति । सादिनां पृष्ठतो यांतु शतशोऽश्वान्तराण्यपि ॥ ३५४ ॥
 एकैकं बद्धमुकुटं न्र्यांसोप्यनुयांस्त्वित्राः । न निर्वहति यत्सेषामिन्नैकेन संगरः ॥ ३५५ ॥
 गच्छंतु महिषाश्चानुसैनिकं वारिवाहिनः । रणायामनिदाघर्तुतप्तानां जंगमप्रपाः ॥ ३५६ ॥
 कोश इवौषधीशस्य सारं हिमगिरेरिव । उत्पाद्यंतां च गौणीनी रोहणौषधयो नवाः ॥ ३५७ ॥
 रणे राजनियुक्तानामित्याज्ञापनजन्मनिः । कोलाहलैरताग्रिष्ट रणतूर्यमहार्णवः ॥ ३५८ ॥
 ॥ अष्टनिः कुलकम् ॥

विश्वं शब्दमयमिव तुमुलैर्विष्वगुत्थितैः । अयोमयमिव चासीत् सर्वतः प्रेखदायुधैः ॥ ३६० ॥

१ कुण्डलोहमयान् । २ हस्तलाघववतां । ३ अविच्छिन्नरणकर्मणाम् । ४ अन्ये रथाः । ५ अन्ये अश्वाः । ६ रणप्रयासग्रीष्मर्तुत-
 माना । ७ जङ्गमजलसन्नाहि । ८ व्रणशमन्यः औषधयः । ९ लोहमयमिव ।

स्मारयंतश्चरित्राणि पूर्वेषां दृष्टपूर्विवत् । शंसतो रणनिर्वाहफलं व्यासवदुच्चकैः ॥ ३६१ ॥
 उद्दीपनाय वीराणां कीर्त्तयंतो मुहुर्मुहुः । उपस्थितान् प्रतिचटान् सादरान्नादपिबत् ॥ ३६२ ॥
 प्रतिनागं प्रतिरथं प्रत्यश्वं पर्ववन्मुदा । वैतालिका रणोत्तालास्तत्र त्रेमुरनाकुलम् ॥ ३६३ ॥

त्रिभिर्विशेषकम् ॥

अथ बाहुबलिः स्नात्वा प्रययौ देवमर्चितुम् । देवागारे गरीयांसः कार्ये मुह्यन्ति न क्वचित् ॥ ३६४ ॥
 कृञ्चस्वामिनस्तत्र प्रतिमा गंधवारिन्निः । जक्त्या सोऽस्तपयज्जन्मात्रिपेक इव वासवः ॥ ३६५ ॥
 दिव्यया गंधकापाय्या निःकपायस्ततः स ताम् । ममार्जं परमश्राद्धः श्रद्धयेव निजं मनः ॥ ३६६ ॥
 प्रतिमायास्ततो यद्दुर्कदैमेन विलेपनम् । चक्रे दिव्यांशुकमयं रचयन्निव चोलकम् ॥ ३६७ ॥
 राजा जिनार्चामानर्चं विचित्रैः पुष्पदामभिः । सुरङ्कुसुमनोदामसोदैरिव सौरजात् ॥ ३६८ ॥
 सौवर्णे धूपदहने दिव्यं धूपं ददाह च । तद्भूमैरचयन्पूजां नीलोत्पलमयीमिव ॥ ३६९ ॥
 ततः कृतोत्तरासंगो मकरस्थ इवार्थमा । प्रतापमिव जग्राहारात्रिकं दीप्रदीपकम् ॥ ३७० ॥
 तदारान्निकमुत्तार्य प्रणम्य च कृतांजलिः । आदिनाथं बाहुबलिन्रक्तिमानेवमस्तवीत् ॥ ३७१ ॥
 अवज्ञायाज्ञतां स्वस्य सर्वज्ञ त्वां स्तवीम्यहम् । यन्मां मुखरयत्येषा दुर्वारा जक्तिमानिता ॥ ३७२ ॥

१ व्यासः पुराणकथावाचकास्तद्वत् । २ गरीयासः महान्तः ३ कुङ्कुमागुरुकर्स्तूरी कर्पूर चन्दन तथा । महासुगन्धमित्युक्तं नाम-
 तो यक्षकर्दम इत्युक्तेन विलेपनविशेषेण । ४ कल्पवृक्षपुष्पमालासहोदैरिव । ५ कृतः उत्तरासङ्गो येन सः सूर्यपक्षे कृतः उत्तरदिशः सङ्गो
 येन सः । ६ मकरस्थः मकरराशिस्थितः । मकरराशिस्थः सूर्य उत्तरासङ्गं करोति तदैवोत्तरायणं भवति । ७ अर्थमा सूर्यः ।

जयंत्यादिमतीश त्वत्पादनखदीप्तयः । वज्रपंजरतां यांत्यो ज्वारित्रस्तदेहिनाम् ॥ ३७३ ॥
देव त्वच्चरणं नोजमीक्षितुं राजहंसवत् । धन्याः प्रतिदिनं दूरादपि धावंति देहिनः ॥ ३७४ ॥
घोरसंसारदुःखात्तैः शीतार्तैरिव त्रास्करः । शरणीक्रियसे देव त्वमेवैको विवेकिजिः ॥ ३७५ ॥
ये त्वां पश्यंति जगवन्नेत्रैरनिमिषैर्मुदा । परलोकैस्त्यनिमिषीन्नावस्तेषां न दुर्लभः ॥ ३७६ ॥
देव त्वद्देशनावाग्निर्यति कर्ममलो नृणाम् । क्षीरेण क्षौमवस्त्राणामिव मालिन्यमंजनम् ॥ ३७७ ॥
स्वामिन्नपन्नान्नेति जप्यमाना तवान्निधा । आलंबते सर्वसिद्धिसमार्कषणमंत्रताम् ॥ ३७८ ॥
न वज्रमपि ज्ञेदाय नं शूलमपि हि ण्डिदे । तेषां शरीरिणां नाश्रयेधित्वन्नक्तिवर्मिताः ॥ ३७९ ॥
जगवंतमिति स्तुत्वा नत्वा च पुलकांचितः । निरगाद्देवतागारान्नरेश्वरशिरोमणिः ॥ ३८० ॥
जग्राह वैज्रसन्नाहं हेममाणिक्यमंभितम् । विजयश्रीविवाहाय संकुंचकमिवोच्चकैः ॥ ३८१ ॥
शुशुभे वर्मणा तेन त्रासुरेण नरेश्वरः । घनैर्विद्रुमसंहत्याधियतिर्योर्दसामिव ॥ ३८२ ॥
शिरस्त्राणं च शिरसि न्यधत्त धरणीधवः । दौलशृंगनिविष्टात्रमंरुपश्रीविभूचकम् ॥ ३८३ ॥
पृष्टेऽवध्नाच्च तूणीरौ लोहैनाराचपूरितौ । महाफणिगणकीर्णपातालविवरोपमौ ॥ ३८४ ॥
युगांतसमयोदस्तयमदंडसहोदरम् । कोदंनं वामदोर्दमे धारयामास जूपतिः ॥ ३८५ ॥
आशास्यमानः स्वस्तीति सौवस्तिं कवरैः पुरः । जीव जीवेत्युच्यमानस्वगोत्रजरतीजनैः ॥ ३८६ ॥

१ ससारिपुत्रस्तग्राणिना । २ निमेषराहित्य देवत्व च । ३ कज्जलसम्पन्निधि । ४ वज्रकवच । ५ घनप्रवालसमूहेन । ६ यादसां
अधिपतिः समुद्रः । ७ लोहवाणपूरितौ । ८ स्वस्तिवाचकवरैः । ९ जरतीजनैः वृद्धाजनैः ।

नंद नंदेत्युद्यमानो जरदासजनैः पुनः । चिरं जय जयेत्युच्चैर्गद्यमानश्च वंदिभिः ॥ ३८९ ॥
मेरुशृंगमिव स्वाराणमहेनं स महाशुभः । आरुरोहरोहकेण दत्तहस्तावदंवनः ॥ ३९० ॥

त्रिभिर्विशेषकम् ॥

इतस्तदानीमेव श्रीचरतेशोपि पुण्यधीः । जगाम देवतागारं कोशागारं शुभ्रश्रियः ॥ ३९१ ॥
प्रतिमासादिनाथस्य स्त्रपयामास तत्र सः । दिग्जयानीतपद्मादितीर्थतोयैर्महामनाः ॥ ३९२ ॥
ममार्ज राजशार्दूलो देवदूष्येण वाससा । प्रतिमां तामप्रतिमां शिष्टिपवर्थो मणिमिव ॥ ३९३ ॥
हिमाचलकुमारादिदत्तैर्गोशीर्षचंदनैः । विद्विलेप प्रतिमां तां स्वयशोजिखिवावनीम् ॥ ३९४ ॥
पद्मैर्विकस्वरैः पद्मासङ्गपद्मासहोदरैः । रचयामास पूजायां नयनस्तंजनौषधीम् ॥ ३९५ ॥
प्रतिमायाः पुरो धूपं निर्ददाह महीपतिः । आलिखन्निव कस्तूरीपत्राढीं धूमवह्निभिः ॥ ३९६ ॥
निःशेषैर्कर्मसमिधामशिकुंडमिवोद्वणम् । आदत्तारात्रिकं दीप्रदीपकं राजदीपकः ॥ ३९७ ॥
तदुत्तार्यादिनाथस्य नमस्कृत्य च जूपतिः । निरचर्यांजलिं मूर्ध्नि स्तोतुमित्युपचक्रमे ॥ ३९८ ॥
त्वां जप्नोपि जगन्नाथ युक्तमानी स्तवीम्यहम् । दंष्ट्रा अपि हि बालानां युक्ता एव गिरो गुरौ ॥ ३९९ ॥
देव त्वामाश्रयन् जंतुर्गुरुकर्मोपि सिद्ध्यति । अयोपि हेमीजवति स्पर्शास्तिज्वरसस्य हि ॥ ४०० ॥
त्वां ध्यायंतः स्तुवंतश्च पूजयंतश्च देहिनः । धन्याः स्वामिन्नाददते मनोवाग्वपुषां फलम् ॥ ४०१ ॥

१ स्वाराट् इन्द्रः । २ पद्मासङ्गानि लक्ष्मीगृहाणि यानि पद्मानि तैः सहोदरैः सहशैः । ३ समयकर्मकाष्ठानां । ४ लक्षा अन्यक्ता गिरः । ५ सुवर्णोभवति ।

पृथ्व्यां विहरतः स्वामिन्नपि ते पादरेणवः । महामतंगजायते पापद्रुन्मूलने नृणाम् ॥ ४०० ॥
 नैसर्गिकेण मोहेन जन्मांधानां शरीरिणाम् । विवेकलोचनं नाथ त्वमेको दातुमीशिषे ॥ ४०१ ॥
 सुचिरं चंचरीकंति ये चवत्पादपद्मयोः । तेषां न दूरे लोकाग्रं मेवादि मनसामिव ॥ ४०२ ॥
 देव त्वद्देशनावाग्निर्गलंत्याशु शरीरिणाम् । कर्मपाशा जंबूफलानीव वारिदवारिजिः ॥ ४०३ ॥
 इदं याचे जगन्नाथ त्वां प्रणम्य मुहुर्मुहुः । त्वयि अकिस्त्वत्प्रसादादक्षयास्त्वब्धिवाखिवत् ॥ ४०४ ॥
 आदिनाथमिति स्तुत्वा नमस्कृत्य च अक्किमान् । निर्ययौ देवतागारान्नरदेवदिवाकरः ॥ ४०५ ॥
 चूयो चूयोपि शिशिलीकृत्य माने विनिर्मितम् । अंगेन हर्षोल्लासितेनाददे कवचं नृपः ॥ ४०६ ॥
 रेजे तेनांगदग्नेन दिव्येन मणिवर्मणा । माणिक्यपूजया देवप्रतिमेव महीपतिः ॥ ४०७ ॥
 स्वर्णरत्नशिरस्त्राणं मध्योच्चं ठन्नवर्तुलम् । द्वितीयीक्रमिवोष्णीपं वज्रार जरतेश्वरः ॥ ४०८ ॥
 नागराजाविवात्यंततीक्ष्णनाराचदंतुरौ । पृष्ठे निषंगौ बिजरांचक्रे विश्वंजराधवः ॥ ४०९ ॥
 उपाददे ततो वैरिधामं वामेन पाणिना । कालपृष्ठं महाचापं वज्रीव कजुरोहितम् ॥ ४१० ॥
 अन्यतेजस्विनां तेजो असमानो दिनेज्रवत् । लीलास्थिरपदन्यासं क्रामन् चक्रगजैज्रवत् ॥ ४११ ॥
 तृणवज्रणयन्नग्रे प्रतिवीरान् मृगैज्रवत् । दृष्ट्यापि दुर्विषहया जीपणः पन्नगैज्रवत् ॥ ४१२ ॥
 बंदिद्वंद्वारैरुच्चैः स्तूयमानो महैज्रवत् । नरैज्रोऽथ स निस्तंजमारुरोह मंतंगजम् ॥ ४१३ ॥
 त्रिजिर्विशेषकम् ॥

मागधेच्यः प्रयुक्तौ ऋविणं कंदपशाखिवत् । पश्यंतावागतान् सैन्यान् सहस्रेक्षणवन्निजान् ॥ ४१४ ॥
 त्रिज्राणो बाणमेकं च मृणालं राजहंसवत् । कुर्वाणो रणवार्त्तां च रतवार्त्तां विज्ञासिवत् ॥ ४१५ ॥
 महोत्साहौ महौजस्कौ नचोमध्यं दिनेशवत् । उन्नावप्यार्पणी स्वस्वसैन्यमध्यमथेयतुः ॥ ४१६ ॥
 त्रिचिर्बिशेषकम् ।

ऋरतो बाहुबलिश्च निजसैन्यांतरस्थितः । बच्चार जंबूद्वीपांतर्वर्त्तिमैरुगिरिश्रियम् ॥ ४१७ ॥
 तयोश्च सेनयोः रंतर्वर्त्तिनी चूरलक्ष्यत । विदेहद्वेष्ट्रचूमीव मध्ये निर्बधनीत्वयोः ॥ ४१८ ॥
 उन्ने अपि तयोः सेने पंक्तीचूयाच्यसर्पताम् । कदवांतसमये पूर्वोपरवारिनिधी इव ॥ ४१९ ॥
 बहिर्विस्फुट्य गण्डतो न्यवार्यत पदातयः । राजदौवारिकैर्वारिप्रवाहा इव सेतुजिः ॥ ४२० ॥
 मिथः समपदन्यासं चेदू राजाज्ञया ऋटाः । ते तादैनैकसंगीतवर्त्तिनो नर्त्तका इव ॥ ४२१ ॥
 अलंघितनिजस्थानं चलद्भिः सर्वसैनिकैः । पताकिन्यौ तयोरेकतनू इव विरेजतुः ॥ ४२२ ॥
 दारयंतः शतांगानां रथांगैरायसाननैः । अयःकुहालकद्वैश्च खनंतो वाजिनं खुरैः ॥ ४२३ ॥
 जिंदाना वेसरखुरैरर्द्धचंद्रैरिवायसैः । ह्रुदंतश्च पदातीनां चरणैर्वज्रपाणिजिः ॥ ४२४ ॥
 खंडयंतः कुरप्रार्त्तैर्महिषोद्धुरैः खुरैः । मुजरात्रैः करिपादैश्चूर्णयंतश्च मेदिनीम् ॥ ४२५ ॥
 ग्रादयंतो रजोचिर्वाभं धकारसहोदरैः । द्योतयंतश्च शस्त्रास्त्रैर्चातुर्मन्त्रानुबंधुजिः ॥ ४२६ ॥

१ कल्पवृक्षवत् । २ निषधनीलवतयोः पर्वतयोः । ३ पूर्वपश्चिमसमुद्रौ । ४ राजद्वारपालैः । ५ कुहालाख्यखननशस्त्रविशेषतुल्यैः ।
 ६ धुर केशच्छेदशस्त्र तस्य ग्रा धारा सा इव आभातीति तैः । ७ महिषवृषखुरैः । ८ सूर्यकिरणसदृशैः ।

न्यूसा निजचारेण द्विश्रंतः कूर्मकर्परम् । दंष्ट्रां महावराहस्य नामयंतः समुन्नताम् ॥ ४२७ ॥
 गाढं शिशिदयंतश्च फणोटोपं फणीशितुः । दिग्गजानपि खैर्वागीकुर्वतो निखिलानपि ॥ ४२८ ॥
 ब्रह्मांस्त्राणं क्ष्वेडाच्चिर्वादयंत इवोच्चकैः । करास्फोटप्रणदैश्च स्फोटयंत इवोत्कटैः ॥ ४२९ ॥
 उपलक्ष्योपलक्ष्योच्चैर्विश्रुतैः केतुलांजनैः । नामग्राहं च शृण्वंतः प्रतिवीरान् महौजसः ॥ ४३० ॥
 अन्योन्यमाह्वयमाना मानशौडीर्यशालिनः । अन्यसैन्यैरग्रसैन्या अमिलन् सैन्ययोर्द्वयोः ॥ ४३१ ॥
 नवजिः कुलकम् ।

गजिनो गजिनां यावद्यादांसि यादसामिव । सादिनां सादिनो यावद्दीचीनामिव वीचयः ॥ ४३२ ॥
 रथिनां रथिनो यावद्वायूनामिव वायवः । पत्तीनां पत्तयो यावद्दृगिणामिव शृंगिणः ॥ ४३३ ॥
 प्रासं प्रासस्यासिमसेर्मुजरं मुजरस्य च । दंडं दंढस्य चामर्षान्मेलयंतो रुढौकिरे ॥ ४३४ ॥
 तावन्नजसि संघ्रातास्त्रैलोक्योन्माथशंकया । उपर्युपरि गीर्वाणं गीर्वाणाः समुपागमन् ॥ ४३५ ॥

चतुर्जिः कलापकम् ।
 रांधर्षः कोयग्रार्षच्योः स्वकयोरिव हस्तयोः । इत्यामृशंतस्ते प्रोचुरुत्तयोः सैनिकानिति ॥ ४३६ ॥
 रथजस्वामिनोऽन्वाज्ञा योऽन्वयं केनचिन्न हि । युष्माकं स्वामिनौ यावद्बोधयामो मनस्विनौ ॥ ४३७ ॥
 आज्ञया त्रिजगत्तुरुत्तयोरपि सैनिकाः । तथैव तस्थुस्ते सर्वेभ्यादेख्यलिखिता इव ॥ ४३८ ॥
 किममी बाहुबलिनः किंवा जरततः गुराः । एवं तु चिंतयामासुः सैनिकास्ते तथास्थिताः ॥ ४३९ ॥

१ कूर्मपृष्ठ । २ महावराहस्य दृष्ट्या भूगेः स्थितिरिति अन्यमताभिप्रायेणोक्त । ३ कुन्जीकुर्वन्तः । ४ सिंहनादैः । ५ चित्रालिखिता इव ।

न व्यनश्यदहो कार्यं भञ्जं लोकाय संप्रति । इति हुवाणा गीर्वाणाश्चाक्रिणं यथुरादितः ॥ ४४० ॥
 दत्वा जयजयेत्याशीर्वादं देवाः प्रियंवदाः । युक्तियुक्तेन वचसा तं मंत्रिण इवावदन् ॥ ४४१ ॥
 साधु षट्खंडजरतक्षेत्राभ्यास्त्वया जिताः । नृदेव देवराजेन पूर्वदेवा इवाजितः ॥ ४४२ ॥
 तवौजसा तेजसा च तेषु राज्ञेज राजसु । मृगेषु शरजस्येव प्रतिमद्धो न कोप्यन्तूत् ॥ ४४३ ॥
 अपूर्यत रणश्रद्धा तैर्मनं जवतो नहि । हैयगैवीनश्रेष्ठेव वारिकुञ्जैर्विलोडितैः ॥ ४४४ ॥
 द्वितीयेनात्मनो आत्रा सहारेन्ने त्वया ततः । युद्धमेतत्स्वहस्तेन स्वहस्तस्येव ताडनम् ॥ ४४५ ॥
 दोःकंडूरेव ते राजंस्तज्जणे कारणं ध्रुवम् । गंडकंडूरेवैत्रस्य महातरुनिर्घर्षणे ॥ ४४६ ॥
 युजक्रीडापि युवयोर्जगतां प्रलयाय हि । वनचंगाय संफेडो मत्तयोर्हि वनेत्रयोः ॥ ४४७ ॥
 विश्वं संहर्तुमारब्धं क्रीडामात्रकृते कुतः । क्षणिकप्रीतये मांसादिना खगकुलं यथा ॥ ४४८ ॥
 जगत्रातुः कृपाञ्जोर्धर्कपञ्चादाप्तजन्मनः । अग्निवृष्टिः सुधासूतेरिवेदं किं तवोचितम् ॥ ४४९ ॥
 तद्दधोरात्संगरादस्मात्संगेज्य इव संयमी । विरम क्षोणिरमण निजं ब्रज निकेतनम् ॥ ४५० ॥
 त्वय्यायाते समायातो याते यास्यत्यसावपि । तवानुजो बाहुबलिः कार्यं हि खलु कारणात् ॥ ४५१ ॥
 शुचं जवतु वां विश्वैक्ष्यांहः परिहारतः । उन्नयेज्योपि सैन्येज्यश्चास्तु क्षेमं रणेज्जनात् ॥ ४५२ ॥
 त्वत्सैन्यज्जारासंजतञ्चूमिजंगविरामतः । जूगर्जवासिनः संतु जवनेज्जादयः सुखम् ॥ ४५३ ॥

१ पूर्वदेवा भुवनवासिनो देवा दैत्या वा । २ प्रतिमहः प्रतिस्पर्द्धा । ३ नवनीतश्रद्धा । ४ संफेडः क्रीडाविशेषः । ५ सुधासू-
 तेःशन्द्रस्य । ६ विश्वक्षयपापपरिहारतः । ७ रणत्यागात् ।

ऋमिः शैलाः समुद्राश्च प्रजाः सत्वानि सर्वतः । क्षोत्रं त्यजंतु त्वत्सैन्यविमर्दविरहादिह ॥ ४५४ ॥
 युष्मत्समरसंज्ञाविविश्वसंहारशंकया । विना ऋताः सुखं तिष्ठत्वपि सर्वे दिवौकसः ॥ ४५५ ॥
 इत्युदित्वा कार्यवादं विरतेषु सुपर्वसु । बचासे ऋताधीशो गिरा स्तनितधीरया ॥ ४५६ ॥
 इमां विश्वहितां वाचं के ब्रूयुर्जयतो विना । जनो ह्युदास्ते प्रायेण परकौतुकमीक्षितुम् ॥ ४५७ ॥
 किं त्वन्न समरोत्थानकारणं वस्तुतोऽन्यथा । युत्स्याऽन्यथा तु युष्मानिरूढितं हितकांक्षिभिः ॥ ४५८ ॥
 कार्यमूलमविज्ञाय स्वयमभ्युह्य किंचन । शसितुः शासनं मोघं^१ जवेत्सुरगुरोरपि ॥ ४५९ ॥
 दोषमनस्मीति सहसा संग्रामेभ्रुर्न खट्वहम् । सति ऋयसि किं तैले शैलान्यंगो विधीयते ॥ ४६० ॥
 षट्खंडऋतरतक्षेत्रे नृपतीन जयतो मम । प्रतिमह्यो यथा नासीत् तथाऽद्यापि न विद्यते ॥ ४६१ ॥
 प्रतिमह्यो विषन्नेव जयाजयनिबंधनम् । बाहुबलिस्त्वहमेव जातिन्नेदो विधेर्वशात् ॥ ४६२ ॥
 निर्वादन्नीरुदजावान् विवेकी विनयी सुधीः । पुरा तातमिवामंस्त मां हि बाहुबलिः खलु ॥ ४६३ ॥
 षष्टिं वर्षसहस्राणि कृत्वा दिग्जयमागतः । तं वीक्ष्येऽन्यादृशमिव ऋयान् कालोऽत्र कारणम् ॥ ४६४ ॥
 ततोऽन्निषेकवर्षेषु षादशस्त्वपि मां नहि । आगाद्बाहुबलिस्तत्र प्रमादस्तर्कितो मया ॥ ४६५ ॥
 आह्वानाय मया दूते प्रहितेष्वेष नैति यत् । तर्क्यते मंत्रिणां मंत्रं दोषस्तत्रापि कारणम् ॥ ४६६ ॥
 अहमप्याह्वयाम्येनं न लोभान्न च कोपतः । किंत्यंतर्न विशेषक्रमेकस्मिन्नप्यनानते ॥ ४६७ ॥

१ सुपर्वसु देवेषु । २ भेदघर्जनगभीरया । ३ उदासीनो भवति । ४ वितर्क्य । ५ मोघ निष्फल । ६ बलवान् अस्मि । ७ पर्व-
 ताभ्यङ्ग । ८ अनानते अनञ्जीभूते ।

न चक्ररत्नं नगरीं प्रविशत्येव मां न च । परस्परस्पर्द्धयेवेत्यनयोः संकटेऽपतं ॥ ४६८ ॥
 स एकवारमायातु मम त्राता मेनस्व्यपि । अन्योर्वीमपि गृह्णतु मत्तः पूजामिवातिश्रिः ॥ ४६९ ॥
 विना चक्रप्रवेशं मे नान्यत्संग्रामकारणम् । न तेनाप्यनतेनापि न मे मानोऽनुजन्मना ॥ ४७० ॥
 अशोचिरे सुरा राजन् महत्संग्रामकारणम् । अद्वेपेन कारणेनेदृक्प्रवृत्तिर्न जवाहशाम् ॥ ४७१ ॥
 उपेत्य बाहुबलिनं बोधयामोऽधुना वयम् । युगद्वय इवागञ्जन् रक्षणीयो जनद्वयः ॥ ४७२ ॥
 जवानिव युधः सोपि यदुच्चैः कारणांतरैः । वदेत्तथापि युद्धेन योद्धव्यमधमेन न ॥ ४७३ ॥
 दृष्टिवाग्बाहुदंष्ट्राद्यैर्युद्धैर्योद्धव्यमुत्तमैः । वधो निरपराधानां गजादीनां यथा नहि ॥ ४७४ ॥
 तथेति प्रतिपेदाने चक्रवर्त्तिनि नाकिनः । द्वितीयस्मिन् वले बाहुबलिराजानमन्ययुः ॥ ४७५ ॥
 अहो अधृग्यो मूर्त्यसौ दृढावष्टजगर्जया । इत्यंतर्विस्मयजुपस्ते तमेवं वज्रापिरे ॥ ४७६ ॥
 चिरं जय चिरं नंद वृषजस्वामिनंदन । जगन्नेत्रचक्रोराणामानंदैकनिशाकर ॥ ४७७ ॥
 अञ्जोधिरिव मर्यादां नोद्ध्वयसि जातुचित् । विज्ञेयवर्णवादाच्च समरादिव कातरः ॥ ४७८ ॥
 निजसंपत्स्वनुदंसेकी परसंपत्स्वमत्सरी । विनेता दुर्विनीतानां विनीतश्च गुरुश्चपि ॥ ४७९ ॥
 विश्वाजयकृतो देवस्यानुरूपस्त्वमात्मजः । उल्लेदायापरस्यापि नान्ययुक्त्वा मनागपि ॥ ४८० ॥

१ मनस्वी प्रशस्तमानसः साभिमान इति यावत् । २ कल्याणतकाल इव । ३ प्रतिपादनं कुर्वणि । ४ वले सैन्ये । ५ घ-
 र्हितुमशक्यः । ६ दृढः अवष्टम्भो गर्भे यस्या इति मूर्तेर्विशेषण । ७ लोकापवादात् । ८ युद्धात् । ९ गर्वरहितः । १० नाशि-
 योगमकुरुताः ।

त्रांतेनायमिद्यत्कादां दृष्टो गुरुधिया मया । स्वर्णबुध्या पितृलवन्मणिबुद्ध्या च काचयत् ॥ ४९९ ॥
 पित्रा वंश्येन वाऽन्यस्याशुवीं दत्तां निरागसः । न हरेदन्तराज्योपि किं पुनर्चरतेभ्यः ॥ ४९६ ॥
 हुत्वानुजानां राज्यानि नूनमेव न दाजितः । जितकाशी राज्यकृते मामग्राहयते यतः ॥ ४९७ ॥
 जित्वासौ चरतं सर्वं रयादास्फालितो मयि । तीर्त्वाञ्जोधिं पोत इव दत्ते तदमहीच्युतः ॥ ४९८ ॥
 क्षात्वा बुब्धसमर्थोदं ऋव्यादमिव निर्धुणम् । अमुं भमानुजन्मानोप्यजान् लज्जया नहि ॥ ४९९ ॥
 तस्य केन गुणेनाहं नवाम्यय वशंवदः । ब्रूत माध्यस्थ्यमास्थाय सभासद इवामराः ॥ ५०० ॥
 अथ स्वविक्रमेणयं मां करोति वशंवदम् । तत्करोत्येव पंथा हि क्षत्रियाणां वशंवदः ॥ ५०१ ॥
 एवं स्थितेपि ह्यालोच्य वलित्वा हंत याति चेत् । एष क्षेमेण तद्यातु बुब्धोऽहं न ह्यसाविन ॥ ५०२ ॥
 तद्वत्तं चरतं सर्वं चुंजेहमिति किं जवेत् । केशरी केनचिद्वत्तं किमश्नाति कदाचन ॥ ५०३ ॥
 चरतं शुक्लतस्तस्य वर्षपष्टिसहस्रयगात् । इदं यद्यजिघृक्षिभ्यमगृहीष्यं तदापि हि ॥ ५०४ ॥
 कालेनैतावता तस्य जातं जरतवैचवम् । तद्धनस्य धनमिव कथं ज्ञाता इराम्यहम् ॥ ५०५ ॥
 करीव जातीकवलानामुना वैजवेन चेत् । अंधंजविष्णुर्जरतः सुखं न स्यातुमीश्वरः ॥ ५०६ ॥
 तदेतन्नरतद्धेनवैचवं चरतेशितुः । हृतमेव मया वेत्थोपेक्षितं ह्यनपेक्षया ॥ ५०७ ॥
 मह्यमर्पयितुं कोशं हस्त्यश्वादि यशोऽपि न । प्रतिज्मिरिवानीतोऽमालैः स्वसदृशैरसौ ॥ ५०८ ॥

१ धातुनिशेगवत् । २ तटमहीभुतः तटभूपस्य तटपर्वतस्य च । ३ ऋव्याद् राक्षस । ४ निर्धुण निर्दय । ५ वेत्ता जानीथ ।
 ६ प्रतिभूतिः प्रतिनिधिः ।

बालयित्वा रथानश्वान् कुंजरांश्च महौजसः । अपक्रामत तद्युगं वक्त्रीर्भूता ग्रहा इव ॥ १२४ ॥
 खड्गान् क्षिपत कोशेषु करं मेध्विव पन्नगान् । कुन्तान्केतूनिवोदस्तान्मोचैकांतविमुंचत ॥ १२५ ॥
 मुह्यारान्यंचितोदस्तान् हस्तानिव महोदधिषाः । उत्तारयत कोदंमन्मौर्वी भालादिव जुवम् ॥ १२६ ॥
 ऋयोपि बाणधौ बाणं न्यधत्तार्थं निधानवत् । शटयानि संवृणुत च विद्युतो वारिदा इव ॥ १२७ ॥
 प्रतीहारगिरा वज्रनिर्घोषेणैव घूर्णिताः । सैनिका बाहुबलिनश्चेतस्येवं व्यचिंतयन् ॥ १२८ ॥
 अहो रणाङ्गाविनोपि ज्रीतैर्वाणिजकैरिव । नरतेश्वरसैन्येभ्यो लब्धोक्तैर्कोचैरिवोच्चकैः ॥ १२९ ॥
 प्रागजन्मवैरिन्निरिवाकस्मादस्माकमागतैः । हा प्रयुं प्रार्थ्य विबुधैरुद्धो युद्धोत्सवोऽधुना ॥ १३० ॥

युग्मम् ॥

अग्रतो जाजनमिव नोजनाय निषेडुषाम् । पर्यंकतः सूनुरिव लालनायोपसर्पताम् ॥ १३१ ॥
 आकर्षणी रज्जुरिव कूपान्निर्गततामहो । अहारि दैवेनास्माकमागतोपि रणोत्सवः ॥ १३२ ॥ युग्मम् ।
 अन्यो नरतनुल्यः कः प्रतिपद्यो न विष्यति । स्वामिनो येन संग्रामे न विष्यामोऽनृणा वयम् ॥ १३३ ॥
 मुधोपादायि दायदैरिव स्तेयंकैरिव । सौवासिनेयैरिव चास्मान्निर्बाहुबलेर्धनम् ॥ १३४ ॥
 नूनं मुधा गतं बाहुदंभवीर्यमिदं च नः । अरण्यजववृक्षाणामिव प्रसवसौरभम् ॥ १३५ ॥
 क्लीबैः स्त्रीणामिवास्त्राणामस्मान्निः संग्रहो मुधा । व्यधायि शस्त्रान्यासश्च शास्त्रान्यासः शुक्कैरिव ॥ १३६ ॥

१ वक्त्रीभूता वल्गतिशुक्ता । २ मोचकान्त कुन्तकोशान्तः । ३ न्यञ्जत नम्रीकुरुत । ४ भालात् ललाटात् । ५ लब्धः गृहीतः
 उत्कोचः अन्यायकर्मकरणार्थं वादिप्रतिवादिभ्योऽर्थग्रहणं येस्ते तैः । ६ अनृणाः ऋणरहिताः । ७ चौरैः । ८ चिरपितृगृहवासिनीसीपुनैः ।

इदं चागृह्यतास्मान्निः पादातमपि निष्फलम् । कामशास्त्रपरिज्ञानमिव तापसदारकैः ॥ १३७ ॥
 मुधैव कारिता मारीच्यासमेते मतंगजाः । वाजिनश्च श्रमजयमस्मान्निर्हृतबुद्धिभिः ॥ १३८ ॥
 मुधा गजितमस्मान्निर्वारिदैरिव शारदैः । महिषीन्निरिवास्मान्निर्विकटं च कटाक्षितम् ॥ १३९ ॥
 मुधा सन्नद्धमस्मान्निः सामग्रीदर्शकैरिव । तच्चाहंकारगर्जत्वमपूर्णे युद्धदोहदे ॥ १४० ॥
 मुधा सन्नद्धमस्मान्निः ससूक्ताराः सफूक्तारा इव सर्पा अपास्यन् ॥ १४१ ॥
 एवं विचिंतयंतस्ते विषादविपगन्निताः । ससूक्ताराः सफूक्तारा इव सर्पा अपास्यन् ॥ १४२ ॥
 तत्कालं नरतेशोपि ह्यन्नन्नतमहाधनः । स्वामपासारयत्सेनां वेलाभिव महार्णवः ॥ १४३ ॥
 चक्रिणा सैनिकाः स्वैऽपसार्यमाणा महौजसा । एवमालोचयामासुर्वेदीचूय पदे पदे ॥ १४४ ॥
 स्वामिना कस्य मंत्रेण मंत्रिग्याजेन वैरिणः । द्विबाहुमात्रकेणैव षष्ठयुद्धमन्यत ॥ १४५ ॥
 स्वामिना यो हि संग्रामो यद्भोजनमुदश्विर्वता । पर्याप्तमेव तदहो किं कृत्यं नस्ततः परम् ॥ १४६ ॥
 षट्खंभन्नरतद्देशच्युजां रणकर्मसु । कोपि नः किमपक्वांतो यन्निपिध्यामहे रणात् ॥ १४७ ॥
 युक्तं नृत्येषु नष्टेषु जितेषु च हतेषु वा । युद्धं नर्तुर्नान्यथा तु विचित्रा हि रणे गतिः ॥ १४८ ॥
 स्वामिनः संशयं युद्धे जालु शंकांमहे नहि । विनैकं बाहुबलिनं प्रतिपक्षो न्नवेद्यदि ॥ १४९ ॥
 लदग्रबाहुना बाहुबलिना सममाहवे । विजये संशयः पाकशासनस्यापि केपरे ॥ १५० ॥
 महाकक्षोलिनीपूरस्येव दुर्स्सहरंहसः । तस्य प्रथमतोऽप्याजौ स्थातुं नर्तुर्न युज्यते ॥ १५१ ॥

१ माराभ्यास संग्रामाभ्यास । २ युद्धमनोरथे । ३ उदश्विता तन्त्रेण । ४ प्रतिपक्ष शत्रु । ५ पाकशासनस्य इन्द्रस्य
 ६ दुस्सहवेगस्य । ७ आजौ युद्धे ।

आस्मान्निर्गोधिते पूर्वं चतुस्तत्रोचितो रणः । पूर्वमश्वदमैर्दते वाजिनीवाधिरोहणम् ॥ ५५१ ॥
 अन्योन्यं सैनिकानेवं गृणतः प्रेष्य चक्रचतुत् । जावज्ञ इंगिताकारैः समाहूयेत्यज्ञापत ॥ ५५२ ॥
 तमोनिर्दलने ज्ञानोर्यवदग्रेसराः कराः । द्विपदायोधने तष्वयूमग्रेसरा मम ॥ ५५३ ॥
 शुष्मासु सत्सु योधेषु न मां कोप्याययौ रिपुः । परिखायामगाधायामिव वप्रतटं द्विपः ॥ ५५४ ॥
 अदृष्टपूर्व्विणो युञ्जं ततो मे यूयमीदृशम् । आशंकध्वे मुधा चक्तिह्यपदेपीक्ष्यते जयम् ॥ ५५५ ॥
 सर्वे कुरुध्वं संभूय दोर्व्वलालोकनं मम । शंका नश्यति वो येनागदेनेव गदः क्षणात् ॥ ५५६ ॥
 इत्युदित्वा क्षणेनापि चक्री खनकपूरुषैः । अतिविस्तीर्णगंज्जीरं गर्तमेकमखानयत् ॥ ५५७ ॥
 तीरे दक्षिणपार्श्वोधेरिव सैह्यमहीधरः । अवटस्य तटे तस्योपाविशशरतेश्वरः ॥ ५५८ ॥
 वामे स दोर्णिं निविमाः शृङ्खलाः प्रतिशृङ्खलाः । अबंधयद्वंदमाना वटवृद्धे जटा इव ॥ ५५९ ॥
 तान्निः सहस्रसंख्यान्निः सहस्रांशुरिवांशुनिः । महाद्रुखिव वल्लीनिश्चकासामास चक्रचतुत् ॥ ५६० ॥
 सोऽथ राज्ञ उवाचैवं यूयं सबलवाहनाः । महाशकटवैजायो मामाकर्षत निर्जयम् ॥ ५६१ ॥
 सर्वे सर्वौजसा कृष्ट्वा मां गर्ते पातयंतिह । महोर्व्वलपरीक्षार्थं स्वाम्यवज्ञाढलं न वः ॥ ५६२ ॥
 दुःस्वप्नोऽव्ययमस्मान्निर्दृष्टस्तत्प्रतिहन्यताम् । स हि मोघीचवेदेव चरितार्थी कृतः स्वयम् ॥ ५६३ ॥
 भूयोभूयश्चक्रिणैवमादिष्टास्ते ससैनिकाः । कथंचित्प्रत्यपद्यंत स्वाभ्याज्ञा हि बलीयसी ॥ ५६४ ॥

१ चेष्टिताकारैः । २ सहाय्यः पर्वतः । ३ अवटस्य गर्तस्य । ४ दोष्णि भुजे । ५ गावो वृषाः ।

चक्रषुः शृंखलाजालं सैन्याश्चक्रिचुजस्य ते । नेत्रीचूतमहिं मथैगिरिव सुरासुराः ॥ ५६५ ॥
 गाढलम्बाः प्रदंवासु चक्रिदोःशृंखलासु ते । उचुंगशाखिशाम्बोन्विव शाखाशृगा बभ्रुः ॥ ५६६ ॥
 इच्छानिवाङ्गिं चिंदानान् कर्षतः स्वं च सैनिकान् । कौतुकप्रेक्षणयोपेक्षांचक्रे चक्रचतुस्वयम् ॥ ५६७ ॥
 हृद्यंगरागं चक्रेऽथ चक्री तेनैव पाणिना । मालाबद्धघटीमालान्यायात्ते तु सहापतन् ॥ ५६८ ॥
 निरंतरं दंभमानैः सैनिकैश्चक्रिणो युजा । रराज खर्जूरतरुशाखा खर्जूरैरिव ॥ ५६९ ॥
 हृद्यंतः स्वामिनः सैन्यास्तद्बाहुशृंखलाः । प्राकृतामिव दुःशंकाभुज्जांचक्रुः क्षणादपि ॥ ५७० ॥
 चक्रचतुःकुंजरारूढस्तदैव समराजिरम् । जग्राह प्राक्तनं ज्योत्सुङ्गाहमिव गायनः ॥ ५७१ ॥
 उन्नयोः सैन्ययोर्मध्ये विपुलं विपुलातलम् । गंगायमुनयोरेतवैदिदेश इवाबजौ ॥ ५७२ ॥
 जगत्संहाररक्षातो मुदिता मरुतस्ततः । आयुक्ता इव शनैस्तत्रोर्व्यामहरन् रजः ॥ ५७३ ॥
 गंधांबुवृष्ट्या समवसरणेर्वीमिवाजितः । तां मेदिनीमन्थयिषिचक्षुचितज्ञा दिवौकसः ॥ ५७४ ॥
 मांत्रिकौ मंरुलावन्यामिव तत्र रणावनौ । उन्मेष्वंत्यनिमिषाः कुसुमानि विचिह्निषुः ॥ ५७५ ॥
 कुंजरादवतीर्याथ तावुजौ राजकुंजरौ । कुंजराविव गर्जतौ प्रविष्टौ समरावनिम् ॥ ५७६ ॥
 उज्रावपि महौजस्कौ सर्पतौ लीलयपि हि । पदे पदेऽरोपयतां कूर्मं प्रणसंशये ॥ ५७७ ॥
 दृष्टियुद्धेन योद्धव्यं प्रतिज्ञायेति तस्थुः । सन्मुखानिमेषाक्षौ शक्रेशानाविवापरौ ॥ ५७८ ॥

१ नेत्रीभूत मन्थनरज्जुभूत । २ मन्थगिरिर्मन्दरपर्वतस्य । ३ शाखाशृगाः कपयः । ४ स्यान्ना बलेन । ५ उद्गाह प्रथमारंभस्व-
 रविशेष । ६ विपुलातलं पृथ्वीतल । ७ मन्त्रज्ञाः । ८ उन्मेषवन्ति विकाशवन्ति । ९ अनिमिषाः देवा ।

संमुखौ मुखमन्योन्यमैक्षेतामरुणेक्षणौ । उग्रयत्रस्थिताकडुसायाह्वगगनश्रियौ ॥ १७९ ॥
 उज्जौ मिथो निधायंतौ ध्यायंताविव योगिनौ । चिरकालं वितष्टते तौ निश्चलविद्योचनौ ॥ १८० ॥
 दिवाकरकराक्रांतनीलोत्पलवदीक्षणे । ज्येष्ठस्य कृषत्रस्वामिनंदनस्य न्यमीलताम् ॥ १८१ ॥
 कीर्त्तैर्महत्या ऋततषट्खंरुजयजन्मनः । वारीवाश्रुजलव्याजाददातां चक्रिणोऽक्षिणी ॥ १८२ ॥
 तदा शिरांसि धुन्वाना प्रत्यूषे पादपा इव । विदधुर्बाहुबलिनि पुष्पवृष्टिं दिवौकसः ॥ १८३ ॥
 विजये बाहुबलिनो वीरैः सोमप्रच्चादिभिः । हर्षकोलाहलश्चक्रे सूर्यस्येवोदये खगैः ॥ १८४ ॥
 जयतूर्याख्यवाद्यंत राज्ञो बाहुबलैर्वलैः । तत्कालं कीर्त्तिनर्तक्या नृत्तारंज इवोद्यतैः ॥ १८५ ॥
 अञ्जवन् ऋतस्यापि सैन्या मंदायितौजसः । मूर्ध्निता इव संसृष्टा इव रोगातुरा इव ॥ १८६ ॥
 ते विषादप्रमोदान्यामयुज्येतामुज्जे बले । अंधकारप्रकाशाभ्यां मेरुपाश्वोविवाधिकम् ॥ १८७ ॥
 विजितं काकतालीयन्यायेनेति स्म भावद । वायुध्नेनापि युष्मत्स्येत्यवोचच्चक्रिणं नृपः ॥ १८८ ॥
 फणीव चरणस्पृष्टः सामर्षश्चक्रवर्त्यपि । जितकासी चवत्वेवमित्यन्नापत चूपतिम् ॥ १८९ ॥
 ईशानोऽेव निनदं शक्रेज इव बृंहितम् । स्तनितं वारिद इवोच्चैः क्ष्वेडां ऋततोऽकरोत् ॥ १९० ॥
 रणेक्षकाणां देवानां विमानान्यापतन्निव । नचस्तो ग्रहनक्षत्रतारका ग्रंशयन्निव ॥ १९१ ॥
 कुलाचलानामित्युच्चैः शृंगाणि चालयन्निव । समंताज्जलराशीनां जलान्युन्नालयन्निव ॥ १९२ ॥

व्यानशे प्रसरंस्तस्य श्वेमानादः स रोदसी । महास्रवंत्याः परितः पूरवारीव रोधसी ॥ १९३ ॥

त्रिजिर्विशेषकम् ।

रंस्मीन्नाजीगणन् रंथ्या गुर्वाज्ञामिव दुर्धियः । सृणीन्नामानयन्नागाः पिशुना इव सज्जिरम् ॥ १९४ ॥

अश्वा नाज्ञासिषुर्वहगां कटुकं श्लेष्मणा इव । मर्या नागणयन्नासारज्जुं लज्जां विटां इव ॥ १९५ ॥

न वेशरीः कशापातं जूताविष्टा इवाविदन् । त्रस्यंतस्तेन नादेन न केपि स्वैर्यमादधुः ॥ १९६ ॥

अथापतत्पद्मिराजपद्मनिर्घोषबुद्धितः । पातालतोपि पातालं विविक्षुन्निश्चिरगैः ॥ १९७ ॥

अंतःप्रविष्टमंथाजिमंथनध्वानशंकया । मध्येजलधियादोन्निस्त्रस्यद्भिः सर्वतोपि च ॥ १९८ ॥

त्र्यूजंजौरिनिर्मुक्तदंजोद्विध्वनितप्रमात् । हयं स्वस्याशंकमानैः कंपमानैः कुलाचलैः ॥ १९९ ॥

कटपांतपुष्करावर्तमुक्विद्युद्ध्वनित्रमात् । लुठद्भिरवनीपीठे मध्यलोकनिवासिभिः ॥ २०० ॥

अकांफागतदैर्त्यावस्कंदकोलाहलप्रमात् । आकुलैश्चामरकुलैः श्रूयमाणोऽतिदुःश्रवः ॥ २०१ ॥

लोकनाल्लिस्पर्द्धयेव वर्धमानोऽधरोत्तरम् । विदधे बाहुबलिना सिंहनादोऽतिचैरवः ॥ २०२ ॥

षड्भिः कुलकम् ।

त्र्यू व्यधत्त भरतः सिंहनादं महाबलः । वैमानिकानां वनितास्त्रासयंतं मृगीरिव ॥ २०३ ॥

१ रोदसी द्यावाभूमी । २ महानद्याः । ३ रोधसी तटे । ४ रश्मीन् प्रग्रहान् । ५ रथ्या रथयोजिताश्वाः । ६ सृणीन् अङ्कुशान् ।

७ श्लेष्मरोणिः । ८ मया उट्टाः । ९ विटा मूर्खा जाराश्च । १० वेशरा अश्वतराः । ११ पक्षिराजो गरुडः । १२ जम्भारिन्द्रः ।

१३ अवस्कन्द उपद्रवः ।

एवं क्रमेण चक्राते चक्रिचक्रौ महाध्वनिम् । जगतो मध्यमस्यास्य क्रीडया जीपकाविव ॥ ६०४ ॥
 हस्तो मतंगजस्येव शरीरं हृक्श्रुतेरिव । अहीयततमां शब्दः क्रमेण जरतेशितुः ॥ ६०५ ॥
 सिंहनादो महाबलेर्वधूधे त्वधिकाधिकम् । प्रवाहः सरित इव सज्जनस्येव सौहृदम् ॥ ६०६ ॥
 शास्त्रीयवाग्युध्मेयंवादिना प्रतिवाद्यसौ । वीरेण बाहुबलिना विजिग्ये जरतेश्वरः ॥ ६०७ ॥
 अथ तौ बाहुयुध्वाथर्षमुजावपि हि बांधवौ । बभंधतुः परिकरं बद्धकद्विपोपमौ ॥ ६०८ ॥
 अथ बाहुबलेर्गजन्नुषेव इव वारिधिः । स्वर्णदंडधरः स्माह प्रतीहाराप्रणीरिति ॥ ६०९ ॥
 वज्रकीद्वानिव शैलानवष्टन्य विरोपतः । आस्थाय स्थाम चाशेषमपि पृथ्वि स्थिरीजव ॥ ६१० ॥
 परितः पूरयित्वा च कुञ्जयित्वा च मारुतम् । हेनागराज नगवत् दृढीचूय धरां धर ॥ ६११ ॥
 द्रुगित्वा वारिधेः पंके विहायाग्रेतनं श्रमम् । पुनर्नवीचूय महौकोड कोडीकुरु ह्मितिम् ॥ ६१२ ॥
 वज्रमानिन्निजांगानि संकोच्य परितोपि हि । स्वपृष्ठं कर्मठप्रष्ट दृढयित्वा महीं वह ॥ ६१३ ॥
 प्रमादतो मदतो वा निद्रां मा धत्त पूर्ववत् । सर्वात्मना सावधाना वसुधां धत्त दिग्गजाः ॥ ६१४ ॥
 वज्रसारो बाहुबलिवज्रसारेण बाहुना । यदसौ मध्वयुधेन योऽनुमुचिष्ठेऽधुना ॥ ६१५ ॥
 महामहौ तस्मिंदंडताम्रिताञ्जिरवोपमम् । विदधानौ करास्फोटमाह्यासातां मिथोऽथ तौ ॥ ६१६ ॥
 तौ सलीलपदन्यासं चेलतुश्चलकुंभलौ । सार्कटू धातकीखंभात् कुञ्जमेरू द्वागतौ ॥ ६१७ ॥

१ दहशतेः सर्पस्य । २ गतिशयेन हीनोऽभवत् । ३ स्वाग बल । ४ सागयित्वा । ५ हे महावराह । ६ कोडीकुरु मध्येकुरु ।

अयुज्येतां क्षणेनापि व्ययुज्येतां क्षणेन च । तावासन्नमहावृक्षाविवोदंमानिलेरितौ ॥ ६१ए ॥
 उत्पेततुः क्षणेनापि क्षणेनापि निपेततुः । वीरौ तौ दुर्दिनोन्मत्तमहांजो धितरंगवत् ॥ ६१० ॥
 अथ स्नेहादिवासर्पाश्चावित्वा तावुज्जावपि । अंगेनांगं पीभ्यंतौ सस्यजाते महाश्रुजौ ॥ ६११ ॥
 क्षणादधः क्षणादूर्ध्वं कदाचित्कश्चिदप्यञ्जत् । नियुक्त्वविज्ञानवशात्प्राणी कर्मवशादिव ॥ ६१२ ॥
 उपर्यसावधोसावित्यज्ञायेतां जनैर्नतौ । जलांतर्मत्स्यवद्देगन्मुहुर्विपरिवर्तिनौ ॥ ६१३ ॥
 चक्रतुर्बधविज्ञानं महाही इव तौ मिथः । निरासतुश्च सद्योपि चपलौ प्लवंगाविव ॥ ६१४ ॥
 मुहुर्महीलुठनतस्तावुजौ धूलिधूसरौ । बन्नासाते प्राप्तधूलीमदौ मदकैलाविव ॥ ६१५ ॥
 असहिष्णुस्तयोर्जोरं शैलयोरिव सर्पतोः । पादनिर्घातनिर्घोषादोरराटेव मेदिनी ॥ ६१६ ॥
 अथ बाहुबलिः क्रुद्धः करैर्लैकेन चक्रिणम् । शरैश्चः कुंजरमिवोदग्रहीदुग्रविक्रमः ॥ ६१७ ॥
 व्योमन्युह्वालयामास स तं रूपमिव द्विपः । अहो निरवधिः सर्गो बलिनो बलिनामपि ॥ ६१८ ॥
 चापादिषुखिवोन्मुक्तः पाषाण इव यंत्रितः । तारोपथपथे दूरं जगाम नरतेश्वरः ॥ ६१९ ॥
 नरतेशादापततः शक्रमुक्तात्पर्वेरिव । पलायांचक्रिरे सर्वे खेचराः समरेक्षणः ॥ ६२० ॥
 हाहारवो महान् जज्ञे सेनयोरुन्नयोरपि । कस्य दुःखाकरो न स्यान्महतां ह्यापदागमः ॥ ६२१ ॥

१ ससजाते आलिङ्गितवन्तौ । २ मृगवौ कपी । ३ मदकलौ हस्तिनौ । ४ आराट आचुक्रोश । ५ अष्टापदः । ६ गगनमार्गे । ८ पर्वः वज्रात् ।

धिमे बलमिदं बाहोर्धिग्धिग् राज्ञसिकं च मां । एतत्कर्मापेक्षकांश्च धिग् राज्यघ्नमंत्रिणः ॥ ६३२ ॥
किं वा विगर्हितैरेत्रिर्गोवदद्यापि मेऽग्रजः । पतित्वा मेदिनीपृष्ठे कणशो न विशीर्यते ॥ ६३३ ॥
तावत्पतंतं गगनात्प्रतीच्छामीति चिंतयन् । तैट्पकटपौ जुजौ तस्याधो दधौ बाहुबह्यपि ॥ ६३४ ॥

त्रिजिविंशोपकम् ।

ऊर्ध्वबाहुव्रतीवोर्ध्वबाहुर्बाहुबलिः क्षणम् । तस्थौ दिनकरालोकत्रतीव च तदोन्मुखः ॥ ६३५ ॥
पादाग्रप्राणतस्तिष्ठन्नुत्पित्सुरिव स क्षणात् । निपतंतं प्रतीयेयाग्रजं गेडुक्कलीलया ॥ ६३६ ॥
अरतोर्द्वेषणेद्भूतं विषादं जागवाधत । चम्बोस्तज्जक्षणात्पर्य उत्सर्गमपवादवत् ॥ ६३७ ॥
लघ्वार्पणेविवेकेन प्रातुरक्षणजन्मना । विद्याशीलगुणेनेव पौरुषं तुष्टुवे जनैः ॥ ६३८ ॥
उपरिष्ठाद्बाहुबलेः पुष्पवृष्टिं व्यधुः सुराः । तादृग्वीरव्रतजुस्तस्येदमथवा कियत् ॥ ६३९ ॥
तदा वैलक्ष्यकोपाच्यां युगपद्भरतेश्वरः । धूमध्वज इव धूपज्वालाभ्यां समयुज्यत ॥ ६४० ॥
अथ बाहुबलिर्लज्जानमवदनपंकजः । वैलक्ष्यं ज्यायसो हर्तुमित्युवाच स गजदम् ॥ ६४१ ॥
मा विपीद जगन्नाथ महावीर्य महायुज । दैवात्कदाचित्केनापि विजय्यपि विजीयते ॥ ६४२ ॥
एतावता नासि जितो विजयी चास्मि नेयता । घृणाक्षरन्यायज्रवं मन्येद्याप्यात्मनो जयम् ॥ ६४३ ॥
इत्यपि त्वमेवैको वीरोसि सुवनेश्वर । अमरैर्मथितोऽप्यन्धिरन्धरेव न दीर्घिका ॥ ६४४ ॥

१ रामसिक साहसिक । २ शय्यातुल्यो । ३ उत्पतितुमिच्छुः । ४ प्रतीयेप जग्राह । ५ गेन्दुकलीलया कटुकलीलया । ६ धूम-
ध्वजोऽग्निः । ७ ज्येष्ठस्य । ८ घृणो जंतुः काष्ठे अनिच्छन्नपि अक्षर करोति तद्वन्न्यायेन । ९ दीर्घिका वाणिका ।

फालच्युत इव द्वीपी षट्खंरुचरतेश्वर । किं तिष्ठसि समुत्तिष्ठोत्तिष्ठ स्वरणकर्मणे ॥ ६४९ ॥
 बन्नापे चरतोप्येवं निजदोषस्य मार्जनम् । करिष्यत्येव दोर्दभो मुष्टिं प्रगुणयन्नयम् ॥ ६४६ ॥
 ततो मुष्टिं समुद्यम्य फणामिव फणीश्वरः । प्रकोपात्ताम्रनयनोऽपेत्याऽधावत चक्रचूत् ॥ ६४७ ॥
 चरतो मुष्टिना तेनाजधान नृपतेरुरः । कपाटं गोपुरस्येव दशनेन मतंगजः ॥ ६४८ ॥
 प्रदानवदसत्पात्रे बधिरे कर्णजापवत् । सत्कारवच्च पिशुने जलवृष्टिवदूषरे ॥ ६४९ ॥
 संगीतवदरत्नान्यां हिमान्यां बहिपातवत् । मुधाचूच्चक्रिणो मुष्टिप्रहारः पार्थिवोरसि ॥ ६५० ॥
 युग्मम् ॥

अस्मन्मयमपि किं कुक्ष इत्याशङ्कयेद्वितोऽमरैः । जच्चिक्षेपोच्चैकमुष्टिं सुनन्दानन्दनोप्यथ ॥ ६५१ ॥
 मुष्टिनातारुयत्तेन सचक्रिणमुस्यले । कुञ्जस्थले महामात्रोऽद्योगोलेनेव कुञ्जिनम् ॥ ६५२ ॥
 घातेन तेन दंजोलिनिपातेनेव पर्वतः । पपात मूर्ध्नाविधुरो जूतले चरतेश्वरः ॥ ६५३ ॥
 चकंपे पतता तेन चूः पत्येव कुलांगना । पर्वता अग्येवंपत बांधवेनेव बांधवाः ॥ ६५४ ॥
 ह्रन्त्रियाणां कुहेवाकः कोऽयं वीरवताग्रहे । विग्रहो निग्रहांतोऽयं यत्र त्रातर्यपीदृशः ॥ ६५५ ॥
 न जीवेदग्रजश्चेत्तज्जीवितेन ममाप्यलम् । एवं मनसि कुर्वाणः सिंचन्नयनचारिन्निः ॥ ६५६ ॥

१ द्वीपी व्याघ्रः । २ पिशुने मूखे । ३ ऊषरे क्षारभूमौ । ४ महति अरण्ये । ५ महति हिमे । ६ अयोगोलेन लोहगोलेन अङ्गुशे-
 नेति यावत् । ७ कुस्वभावः ।

स्वमुत्तरीयं व्यजनीकृत्य बाहुबलिस्ततः । जरतं वीजयामास यो बंधुर्बधुरेव सः ॥ ६५७ ॥

त्रिभिर्विशेषकम् ॥

चक्री सुप्त इवोत्तस्थौ लब्धसंज्ञः क्षणदथ । ददर्श च पुरोचृत्यमिव बाहुबलिं स्थितम् ॥ ६५८ ॥
अधोमुखौ वितष्टाते बांधवौ तावुज्जावपि । पराजयो जयश्चापि लज्जायै महतामहो ॥ ६५९ ॥
किंचित्पश्चात्पदन्यासमपचक्राम चक्रभृत् । पुंसमोजायमानानां युयुत्सादक्षणे ह्यदः ॥ ६६० ॥
युयुत्सुः पुनरप्यार्यः शंके युष्मेन केनचित् । नोज्जतिः मानिनो मानं यावज्जीवं मनागपि ॥ ६६१ ॥
अवर्णवादो बलवान् जावी बाहुबलेः खलु । त्रातुहत्याज्रवो मन्ये नैवातेऽपि विररयति ॥ ६६२ ॥
इति संचिंतयामास यावद्बाहुबलिः क्षणम् । तावच्चक्रधरो दंरुं दंरुपाणिरिवाददे ॥ ६६३ ॥
तेनोदस्तेन दंरुन चकासामास चक्रभृत् । चूलयेवाचलशलायापथ्येनैव मरुत्पथः ॥ ६६४ ॥
अथ तं दंरुमुत्पातकेतुघ्नमविधायिनम् । नजसि त्रामयामास क्षणं जरतचूपतिः ॥ ६६५ ॥
पंचाननयुवा पुद्बदंरुनेव महीतलम् । शिरस्यतारुयच्चक्री तेन दंरुन चूपतिम् ॥ ६६६ ॥
समास्फलंत्या सहास्रौ वेलयेव महोदधेः । तन्मूर्ध्नि चक्रिणो दंरुघातेनाचून्महाध्वनिः ॥ ६६७ ॥
दंरुनाचूर्णयच्चक्री किरीटं मूर्ध्नि चूपतेः । अयोर्धनेनायं इवार्धिकरण्यामवस्थितम् ॥ ६६८ ॥
किरीटरत्नखंभानि निपेतुर्नृपमूर्धतः । वातांदोलितवृक्षाग्रादिव पुष्पाणि चूतले ॥ ६६९ ॥

१ तालघृतकीकृत्य । २ सुद्वेच्छालक्षण । ३ लोकापवादः । ४ दण्डपाणिः यमराजः । ५ सिंहयुवा । ६ लोहघनेन । ७ अयः लोह । ८ अधिकरण्या तदाधारभूताया लोहशिलाया ।

अ॒प॒तिस्तेन घातेन कृ॒णं मुकु॒दिते॒क्षणः । तन्निघो॑षेण घो॒रेण लो॒कश्च स॒मजा॒यत ॥ ६७० ॥
 उ॒न्मी॒डय न॒यने ह॒स्तेना॒ददे बाहु॑बल्यपि । उ॒दंरु॒माय॑सं दंरुं सां॒ग्रा॒मिक इ॒व द्वि॒पः ॥ ६७१ ॥
 पा॒टयि॒ष्यत्यसौ किं मां किं मा॒मुत्पा॒टयि॒ष्यति । इ॒त्या॒शशं॑के स द्या॒वापृ॒थिवी॒ज्यां यथा॑क्रमम् ॥ ६७२ ॥
 रेजे बाहु॑बले॒र्मुष्टौ लो॒हदं॑रुः स आ॒यतः । प॒र्वत॑स॒र्याग्र॑जाग॒स्थवाम॑दूर इ॒वोर॑गः ॥ ६७३ ॥
 दू॒रतो॑प्य॒तका॒हान॑संज्ञावस्त्रमि॒वाथ तम् । अ॒शमु॒ञ्ज॒मया॑मास दंरुं तद्गु॒शिला॑पतिः ॥ ६७४ ॥
 नि॒र्दयं हृ॒दये तेन च॑क्रि॒णं बृ॒ह॒ली॒पतिः । ता॒रुया॑मास ल॒कुटे॒नेव बी॒जान्न॑मूढकम् ॥ ६७५ ॥
 तेन घातेन घट॑व॒बृ॒ह॒दी॒यानपि खं॑रुशः । वि॒शीर्य॑ते स्म स॒हसा स॒न्नाह॑श्च॒क्रवर्ति॑नः ॥ ६७६ ॥
 नि॒रत्रं॑ इ॒व मा॒र्त॒मो निर्धू॑म इ॒व पा॒वकः । शी॒र्णव॑र्मा च॒क्रवर्ती॑ दि॒द्युते म॑र्षतोऽधिकम् ॥ ६७७ ॥
 क्ष॒णार्धं वि॒ह्वली॒ज्रतो ना॑चिंतयत किंचन । अ॒रतः स॑स॒मम॑दाव॒स्थाप्रा॑प्त इ॒व द्वि॒पः ॥ ६७८ ॥
 प्रि॒यमि॒त्रमि॒वा॒लं॒व्या॒विलं॑बा॒द्वाहु॑पौरुषम् । च॒क्रच॒तुर्दं॑रुमुद्य॒म्य अ॒यौ रा॒ज्ञेऽन्य॑धावत ॥ ६७९ ॥
 पी॒रुय॑न्न॒धरं दंतैश्च॑कुटी॒जंग॑जी॒षणः । अ॒रतोऽत्र॑मय॒दंरुमौ॒र्वावर्त॑वि॒रु॒बनम् ॥ ६८० ॥
 मूर्ध्नि बाहु॑बलिं तेन च॒क्रपा॑णि॒रता॑डयत् । तन्नि॒र्दने॑न क॒दपा॑र्त॒जीमू॒त इ॒व प॑र्वतम् ॥ ६८१ ॥
 म॒मजा॑जानु घातेन तेन बाहु॑बलि॒र्द्युवि । लो॒हा॒धि॒कर॑णी॒मध्ये वज्रो॑प॒ल इ॒वा॒हतः ॥ ६८२ ॥
 आ॒स्फा॒टय बाहु॑बलि॒नि वज्र॑सारं व्य॒शीर्य॑त । स्वेन तेना॒गसा ची॒त इ॒व दं॑रुः स अ॒रतः ॥ ६८३ ॥

१ अग्रभागस्थवल्मीके । २ दण्डेन । ३ बीजरूपाग्रमूढक । ४ निर्मेघः । ५ वाडवाश्यावर्तविडम्बनम् । ६ कल्पातमेघ ।
 ७ वज्रोपल. वज्रमणिः ।

आजानुमग्नो मेदिन्यामवगाढ इवाचक्षः । निष्क्रान्तशेषः शेषाद्विषि बाहुबलिर्वचो ॥ ६७४ ॥
 अधूनयत्स मूर्ध्नि घातवेदनया तया । अतश्चमत्कृत इव ज्यायसो त्रातुरोजसा ॥ ६७५ ॥
 आत्माराम इव योगी न किञ्चिदश्रुणोत्क्षणम् । तदा बाहुबलिस्तेन घातेन प्राप्तवेदनः ॥ ६७६ ॥
 निर्ययौ मेदिनीमध्यात्सुनन्दानन्दनस्ततः । आश्यानकूलिनीकूलपंकमध्यादिव द्विपः ॥ ६७७ ॥
 लाङ्कारसारुणैर्दृष्टिपातैरातर्जयन्निव । स्वौ दोर्दौ च दंरुं चापश्यत्सोऽमर्षणाग्रणीः ॥ ६७८ ॥
 दुःप्रेक्षं तर्क्षकमिवाग्नीक्ष्णं तर्क्षशिखापतिः । ततस्तं त्रमयामास दंरुमेकेन पाणिना ॥ ६७९ ॥
 सुनन्दसूनुना दंरुो त्रमयमाणोऽतिवेगतः । राधावेधपरित्राम्यच्चक्रदहमीमुवाह सः ॥ ६८० ॥
 कटपातसौगरावर्तगर्तत्रांतादिमत्स्यवत् । स त्राम्यन् प्रेक्ष्यमाणोपि त्रिमिं व्यधित चक्षुषाम् ॥ ६८१ ॥
 उत्पतंस्तपनं कांस्यपात्रवत्स्फोटयिष्यति । त्रारुंरुवहर्क्षेशंरुलं चूर्णयिष्यति ॥ ६८२ ॥
 तारागणानामलकीफलवज्रंशयिष्यति । वैमानिकविमानानि नीरुवत्पातयिष्यति ॥ ६८३ ॥
 पतत्पर्वतशृंगाणि नांकुवद्वलयिष्यति । महतरुनिकुञ्जानि निषेधयति तृणैघवत् ॥ ६८४ ॥
 अपक्वमुत्तिकागोलवच्च जेत्यति मेदिनीम् । हस्तादमुष्य दैवाच्च दंरु एव पतिष्यति ॥ ६८५ ॥
 इत्याशंकाकुलैः सैन्यैः प्रेक्ष्यमाणोऽमरैरपि । जूपतिश्चक्रिणं तेन दंरुनेन शिरसि न्यहन् ॥ ६८६ ॥

पंचजिः कुलकम् ॥

१ शेषनागः । २ शुष्कनदीतटपक्वमध्यात् । ३ तक्षक नागविशेष । ४ कल्यातकालेयः सागरावर्तः स एव गर्तस्तस्मिन् अंतो अमणं
 कुर्वन् आदिमत्स्यः मत्स्यावतारी विष्णुस्तद्वत् । ५ सूर्य । ६ भारुण्डपक्षिणः अण्डवत् । ७ ऋक्षेशः चन्द्रस्तस्य मण्डल । ८ आमल-
 कीफलवत् तदाख्यवृक्षफलवत् । ९ नीडवत् पक्षिगृहवत् । १० नाकुवत् वल्मीकवत् ।

तेन दंडाञ्जिघातेन चक्रवर्ती महीयसा । आकण्ठं प्रविवेशोर्व्यां मुजराहतकीलवत् ॥ ६ए७ ॥
 यथास्मत्स्वामिनो दत्तं विवरं देहिनस्तथा । इतीव पेतुर्मेदिन्यां विषण्णाः स्वामिसेवकाः ॥ ६ए८ ॥
 राहुग्रस्त इवादित्ये जूमग्ने चक्रवर्तिनि । तुमुलोऽञ्जुवि महान् नृणां दिवि दिवौकसां ॥ ६ए९ ॥
 निमीलितारुः श्यामास्यः षट्खंरुचरतेश्वरः । लज्जयेव महीमध्ये क्षणमेकमवास्थित ॥ ७०० ॥
 अश्रैकस्य क्षणस्यांते तेजसा सोतिचासुरः । निर्ययाववनीमध्यान्निशांत इव ज्ञास्करः ॥ ७०१ ॥
 सोऽथैवं चिंतयामास युद्धेषु निखिलेष्वपि । जितोहममुना द्यूतेष्विवांधद्यूतकारकः ॥ ७०२ ॥
 किं स्यादस्योपयोगाय साधितं जरतं मया । गोदोहकस्येव गवा जैग्धं दूर्वातृणादिकम् ॥ ७०३ ॥
 एकस्मिन् जरतक्षेत्रे युगपच्चक्रवर्तिनौ । उज्जावसी कोश इव न च दृष्टौ नवा श्रुतौ ॥ ७०४ ॥
 इंद्रो विजीयते देवैश्चक्रवर्तीव पार्थिवैः । अनाकर्णितपूर्वं नश्चेदं खरविषाणवत् ॥ ७०५ ॥
 अमुना विजितश्चक्री जूमौ किं न जवाम्यहम् । मयाप्यविजितो विश्वाजयस्तच्चक्रवर्त्यसौ ॥ ७०६ ॥
 एवं चिंतयतस्तस्य चिंतामणिर्विम्बकैः । यद्दराजैः समानीय चक्रमारोपितं करे ॥ ७०७ ॥
 तत्प्रत्ययाच्चक्रिंमानी चक्रं प्रमयति स्म सः । वात्यावर्त इवाञ्जोजरजोमंरुदमंभरे ॥ ७०८ ॥
 कालानल इवाकालेभ्यौर्वानल इवापरः । वज्रानल इवाकस्मादुदकापुंज इवौच्चकैः ॥ ७०९ ॥
 रविर्विंबमिव प्रस्यद्दिद्युज्जोल इवत्रमत् । ज्वालाजालकरालं तच्चक्रं व्योमन्यलद्वयत ॥ ७१० ॥
 युगमम् ॥

१ तुमुलः कोलाहलः । २ निशाते राज्यते । ३ जग्ध भुक्त । ४ आत्मान चक्रिण मन्यते इति चक्रिमानी ।

त्रम्यमाणं प्रहाराय तच्चक्रं चक्रवर्तिना । निधाय दध्यौ मनसि मनस्वी बह्वलीपतिः ॥ ७११ ॥
 धिक्तातपुत्रमानित्वमस्य द्युन्नव्रतं च धिक् । मयि दंभायुधे चक्रादानं यद्भरतेशितुः ॥ ७१२ ॥
 समदो द्युसदामस्योत्तमयुधं प्रतिश्रुतम् । धिगहो बालकस्येव संव्यानादानमीदृशम् ॥ ७१३ ॥
 तेजोदेव्यां तपस्वीव रुष्टश्चक्रं प्रदर्शयन् । यथैषोऽज्ञापयद्विश्वं मां बिन्नाययिषुस्तथा ॥ ७१४ ॥
 निजदोर्दंडदंभानां सारं विज्ञातवान् यथा । असौ तथा रथांगस्याप्यस्य जानातु विक्रमम् ॥ ७१५ ॥
 एवं चिंतयतो बाहुबलेर्दोर्वलशालिनः । प्रेर्य सर्वौजसा चक्रं मुमोच चरतेश्वरः ॥ ७१६ ॥
 दंडेन दलयाम्याशु किमिदं जीर्णजामवत् । किं वा कंडुकवत्पश्चात्क्षिपाम्याहत्य लीलया ॥ ७१७ ॥
 शंकुलोचकिमथवा लीलयोह्वालयामि खे । यदि वा मेदिनीमध्ये न्यस्यामि शिशुनालवत् ॥ ७१८ ॥
 गृह्णामि पाणिना किं वोह्वलच्चट्टकपोतवत् । अथापहस्तयाम्याराध्वानर्होपराधिवत् ॥ ७१९ ॥
 अथाधिष्ठायकानस्य सहस्रं यद्वकानमून् । दलयाम्याशु दंभेन धैर्येण कणानिव ॥ ७२० ॥
 विधेयमथवा सर्वमिदं पश्चादमुष्य हि । जानामि प्रथमं तावदलंकर्मीणतावधिम् ॥ ७२१ ॥
 एवं विमृश्यतस्तद्विशिष्टाचर्तुर्गुणैस्तत् । चक्रे प्रदक्षिणां चक्रमतेवासी गुरोरिव ॥ ७२२ ॥

पङ्क्तिः कुलकम् ॥

न चक्रं चक्रिणः शक्रं सामान्येपि सगोत्रजे । विशेषतस्तु चरमशरीरे नरि तादृशे ॥ ७२३ ॥

१ रथाङ्गस्य चक्रस्य । २ शंकुलावत् उत्पलपनिकावत् । ३ चटकः पक्षिविशेषः । ४ घट्टेन कणपेषणयन्त्रेण । ५ पराक्रमानधिम् ।
 ६ अन्तेवासी शिष्यः ।

महाजवह्रदेऽमुष्मिस्तंतुपाशसहोदरैः । त्राटपुत्रकलत्राद्यै राज्येन च कृतं मम ॥ ७३८ ॥
 त्रिजगत्स्वामिनो विश्वाजयदानैकसन्निधेः । एष पांथीजविष्यामि पथि तातस्य संप्रति ॥ ७३९ ॥
 श्रुदित्वा महासत्त्वः सोऽग्रणीः शीघ्रकारिणम् । तेनैव मुष्टिना मूर्ध्नं जहद्रे तृणवत्कचान् ॥ ७४० ॥
 साधुसाध्विति सानंदं निगदंतो दिवौकसः । बाहुबलेरुपरिष्ठात्पुष्पवृष्टिं वितेजिरे ॥ ७४१ ॥
 सोम्येवं चिंतयामास प्रतिपन्नमहाव्रतः । किं तातपादपद्मांतमहं गच्छामि संप्रति ॥ ७४२ ॥
 नो वा यास्यामि पूर्वोत्तव्रतानां ज्ञानशालिनाम् । मध्येऽनुजानामपि मे यल्लघुत्वं जविष्यति ॥ ७४३ ॥
 इहैव दग्ध्वा घातीनि कर्माणि ध्यानवह्निना । अवाप्तकेवलज्ञानो यास्यामि स्वामिपर्षदि ॥ ७४४ ॥
 मनस्वी चिंतयन्नेवं प्रलंबितचुजघ्नयः । कायोत्सर्गेण तत्रैवास्थाजलप्रतिमेव सः ॥ ७४५ ॥
 जरतस्तं तथा दृष्ट्वा विचार्य स्वं कुकर्म च । बज्रं न्यंचित्तग्रीवो विविहुरिव मेदिनीम् ॥ ७४६ ॥
 शांतं रसं मूर्त्तमिव त्रातरं प्रणनाम सः । नेत्रजैरश्रुभिः कोणैः कोपशेषमिवोत्सृजन् ॥ ७४७ ॥
 जरतः प्रणमंस्तस्याधिकोपास्तिविधित्सया । नखादर्शेषु संक्रांत्या नानारूप इवाजवत् ॥ ७४८ ॥
 सुनंदानंदनमुनेर्गुणस्तवनपूर्विकाम् । स्वनिदामित्यथाकार्षेत्स्वापवादगदौषधीम् ॥ ७४९ ॥
 धन्यस्त्वं तत्त्यजे येन राज्यं मदनुकंपया । पापोहं यदसंतुष्टो दुर्मदस्त्वामुपाज्वमम् ॥ ७५० ॥
 स्वशक्तिं ये न जानंति ये चान्यायं प्रकुर्वते । जीयंते ये च लोकेन तेषामस्मि धुरंधरः ॥ ७५१ ॥
 राज्यं जवतरोर्बीजं ये न जानंति तेऽधमाः । तेभ्योऽप्यहं विशिष्यं तदजहानो विदन्नपि ॥ ७५२ ॥

१ तन्तुपाशसदृशः । २ कचान् केशान् । ३ वलितग्रीवः । ४ प्रवेष्टुमिच्छुरिव । ५ अधिकोपासना विधातुमिच्छया ।

त्वमेव पुत्रस्तातस्य यस्तातपथमन्वगाः । पुत्रोऽहमपि तस्य स्यां चेन्नवामि जवाहशः ॥ ७५३ ॥
 विषादं कमुन्मूह्य पश्चात्तापजलैरिति । तत्पुत्रं सोमयशसं तज्जाज्ये स न्यवीविशत् ॥ ७५४ ॥
 तदादि सोमवंशोऽचूत् शाखाशतसमाकुलः । तत्तत्पुरुषरत्नानामेकमुत्पत्तिकारणम् ॥ ७५५ ॥
 ततो बाहुबलिं नत्वा जरतः सर्परिहृदः । पुरीमयोऽध्यामगमत्स्वाराज्यश्रीसहोदराम् ॥ ७५६ ॥
 जगवानपि तत्रैकस्तस्थौ बाहुबलिर्मुनिः । जूमेरिव समुद्रतोऽवतीर्णो गगनादिव ॥ ७५७ ॥
 ध्यानैकतानो नासांतविश्रान्तनयनद्वयः । निकंपः स मुनिः शंकुरिव दिक्साधनो बज्रो ॥ ७५८ ॥
 विकिरंती वह्निक्कणनिवोणान् वालुकाकणान् । उर्णैर्चुवात्यां देहेन स सेहे वनवृद्धवत् ॥ ७५९ ॥
 अशिकुंडमिव ग्रीष्ममध्यं दिनरविं च सः । शुज्जग्यानसुधाभग्नो नाज्ञासीन्मूर्ध्न्यपि स्थितम् ॥ ७६० ॥
 आशिर्ःप्रपदं ग्रीष्मतापात्स स्वेदवारिज्जिः । रजःपंकीकृतैः क्रौंचैर्वाचात्पंकनिर्गतः ॥ ७६१ ॥
 स प्रावृषि महाफंकां निलघूर्णितपादपैः । धारासरैर्गिरिरिव नाजिद्यत मनागपि ॥ ७६२ ॥
 विद्युत्पातेषु निर्घातकं पिताज्जिशिरःस्वपि । न कायोत्सर्गतो नापि ध्यानतः प्रचचाल सः ॥ ७६३ ॥
 अधोवहव्रारिज्वैः शैवलैश्चरणघ्रयम् । तस्योर्ध्वसग्रामवापीसोपानवदलिप्यत ॥ ७६४ ॥
 हिमत्तौ हिर्मसद्भूतद्विपदघ्नसरित्यपि । सोऽस्थात्कर्मधनहोषोद्युक्तध्यानाग्निना सुखम् ॥ ७६५ ॥
 हेमनीषु हिर्मंशुष्टुषु रात्रिषु कुंदंवत् । धर्म्यं ध्यानं बाहुबलेरुज्जजृजे विशेषतः ॥ ७६६ ॥

१ सपरिच्छदः सपरीवारः । २ शङ्कुना दिक्साधन भवति । ३ ग्रीष्मर्तुवातसमूहः । ४ आमस्तकप्रपदं । ५ क्रोडोवराहः । ६ म-
 हासृष्टिकवातघूर्णितदृक्षैः । ७ निर्जनग्रामवापीसोपानवत् । ८ हिमसद्भूतगजप्रमाणसरिति । ९ हेमन्तसत्रधिनीषु । १० हिमदग्धवृ-
 क्षासु । ११ माध्यकुसुमवत् ।

मानात्स मोहनीयांशाज्ज्ञानं नामोति केवलम् । तिरोहितः कांक्षपटेनाप्यर्थो न हि दृश्यते ॥ ७८१ ॥
 युवयोर्वचसा मानं सद्यस्त्यद्वयति सोद्य तत् । यातं तस्योपदेशाय समयः खलु वर्त्तते ॥ ७८२ ॥
 तामाज्ञां शिरसादाय नत्वा च चरणौ प्रजोः । प्रति बाहुबलिं ब्राह्मीसुंदर्यौ चेलतुस्ततः ॥ ७८३ ॥
 ज्ञात्वापि तन्मानमुपेक्षांचक्रे वत्सरं प्रभुः । अमूढलक्ष्या अर्हंतः समये ह्युपदेशकाः ॥ ७८४ ॥
 ते आर्ये जग्मतुस्तत्र देशे बह्वीतिरोहितम् । रत्नं रजश्चन्नामिवालक्ष्येतां न तं मुनिम् ॥ ७८५ ॥
 मुहुरन्वेषयन्तीज्यां ताज्यामथ तद्यास्थितः । लपालक्षि कथंचित्स वृद्धेज्योस्य विशेषज्ञाक् ॥ ७८६ ॥
 निपुणं लक्षयित्वा तं कृत्वा त्रिश्च प्रदक्षिणाम् । महामुनिं बाहुबलिं ते वंदित्वैवमूचतुः ॥ ७८७ ॥
 आज्ञापयति तातस्त्वां ज्येष्ठार्यं जगवानिदम् । हस्तिस्कंधाधिरूढानामुत्पद्येत न केवलम् ॥ ७८८ ॥
 इत्युदित्वा जगवत्यौ जग्मतुस्ते यथागतम् । सोपि विस्मयमानोतर्महात्मैवमचिंतयत् ॥ ७८९ ॥
 त्यक्तसावद्ययोगस्य कायोत्सर्गजुषस्ततः । अस्मिन्तरोस्वारण्ये ममैज्यारोहणं कुतः ॥ ७९० ॥
 इमे जगवतः शिष्ये ज्ञापेते न मृषा कचिद् । तत्किमेतदहो यद्वा हुं ज्ञातं हि चिरान्मया ॥ ७९१ ॥
 को हि व्रतैर्गरिष्ठानां कनिष्ठानां नमस्कियाम् । कर्त्तेति मान एवेक्षस्तमारूढोस्मि निर्जरम् ॥ ७९२ ॥
 जगन्नयगुरोस्तस्य चिरं सेवाजुषोपि मे । नात्रद्विवेकस्तरणं कुलीरस्येव वारिणि ॥ ७९३ ॥
 प्रतिपन्नव्रतेष्वादौ स्वप्नातृषु महात्मसु । कनिष्ठा इति यत्तेषु नात्रान्मम विवंदिष्या ॥ ७९४ ॥

१ काण्डपटेन पटखण्डेन । २ हस्त्यारोहणं । ३ व्रतैर्गेरिष्ठानां गुण्यमाना । ४ कुलीरस्य कर्कटस्य जलजन्तोर्वी । ५ विवन्दिष्या
 वन्दिष्येति च ।

तस्मिन्नरण्यमहिषा विपाणहोतपूर्वकम् । महातरुस्कंध इव स्कंधकंडूयनं व्यधुः ॥ ७६७ ॥
 वपुषा तद्वपुश्चष्टन्य शैलतटीमिव । वार्ध्नीणसकुलान्यन्वचूवन्निजासुखं निशि ॥ ७६८ ॥
 सल्लकीपल्लवत्रांत्या तत्पाणिचरणं मुहुः । कर्पतः कर्पुमसहा वैलक्ष्यं करिणो ययुः ॥ ७६९ ॥
 उत्कंदककरात्वाञ्जिह्वाजिः करपत्रवत् । विश्वस्तास्तं लिहंति स्मोदाननाश्चमरीगणाः ॥ ७७० ॥
 लताजिः शतशाखाजिः प्रसरंतीजिरुच्चैः । मुर्रजश्चर्मवध्रीत्रिरिव सोऽवेष्टयताञ्जितः ॥ ७७१ ॥
 परितस्तं शरस्तंवाः प्ररोहंति स्म संतताः । पूर्वस्नेहवशायातशराह्व्यशरधिश्रियः ॥ ७७२ ॥
 उद्ययुः पादयोस्तस्य प्रावृट्पंकनिमग्नयोः । चलहंतपदीगर्जो अदत्रा दर्भसूचयः ॥ ७७३ ॥
 प्रचक्रिरे कुलूयांश्च तदेहे बल्लिसंकुले । परस्परविरोधेन ते ज्येनचटकादयः ॥ ७७४ ॥
 अरल्यैकैकैकातस्त्रस्तास्तत्र महोरगाः । बल्लीवितानगहने समारोहन् सदृशशः ॥ ७७५ ॥
 शरीरमधिरूढैस्तैर्द्वैबमानैर्द्युजंगमैः । बज्रौ बाहुबलिर्बाहुसहस्रमिव धारयन् ॥ ७७६ ॥
 पादपर्वतवट्मीकविनिर्यातैर्महोरगैः । पादयोर्वेष्ट्यांचक्रे स पादकटकैरिव ॥ ७७७ ॥
 इत्थं स्थितस्य ध्यानेन तस्यैको वत्सरो ययौ । विनाहारं विहरतो वृषभस्वामिनो यथा ॥ ७७८ ॥
 पूर्णे तु वत्सरे विश्ववत्सलो वृषभध्वजः । आहूय जगवान् ब्राह्मीसुंदर्यावेवमादिशत् ॥ ७७९ ॥
 स इदानीं बाहुबलिः क्षीणप्रचुरकर्मकः । शुक्ला चतुर्दशीरात्रिरिव प्रायेण निस्तमाः ॥ ७८० ॥

१ शृङ्गाण्डोदनपूर्वक । २ वार्ध्नीणसाः गण्डकाख्याः पशुविशेषाः । ३ उदानना उन्मुखाः । ४ मुरजो मृदङ्गः । ५ शतपदी कर्णखर्जूर
 इति ख्यातः कीटविशेषः । ६ पक्षिगृह्णाणि । ७ अरण्यमयूरवाणीत । ८ बाहुबलिपक्षे निस्तमा अज्ञानरहितः रात्रिपक्षे निस्तमा अन्धकाररहिता ।

षष्ठः सर्गः

इतश्च स्वामिनः शिष्यो मरिचिर्भरतात्मजः । एकादशानामंगानामध्येता निजनामवत् ॥ १ ॥
 सहितः श्रमणगुणैः सुकुमारो निसर्गतः । कलत्रो यूथपेनेव विहरन् स्वामिना समम् ॥ २ ॥
 ग्रीष्मे मध्यंदिने ग्रीष्मैर्दिवाकरकरोत्करैः । नार्नीधैरिव ध्मातेष्वन्नितो मार्गपांशुषु ॥ ३ ॥
 अहश्यान्निर्हुतवहज्वालाच्चिरिव सर्वतः । महावात्याच्चिरुणाञ्जिः खिलीचूतेषु वर्त्मसु ॥ ४ ॥
 आपादमस्तकोद्भूतस्वेदधाराभिरन्तरे । अग्निर्तप्तपदाद्भिधःसध्रीचि निजवर्मणि ॥ ५ ॥
 पयःसंसिक्तसंशुष्कचर्मगंधवदुद्भूते । प्रस्वेदक्लिन्नवस्त्रांगमलगंधे च दुःसहे ॥ ६ ॥
 पादयोर्दह्यमानश्चावतप्तेनकुलस्थितम् । नाटयंस्तृणयाक्रांतश्चेतसैवमचिंतयत् ॥ ७ ॥

सप्तजिः कुलकम् ॥

कैवलज्ञानदर्शनाकँडुमेरुमहीचूतः । रूपप्रस्वामिनस्तावदस्मि पौत्रो जगज्जुरोः ॥ ८ ॥

अखंरूपद्वखंरुमहीमंरुलाखंरुलस्यच । विवैकनिधेस्तस्य पुत्रोऽस्मि भरतेक्षितुः ॥ ९ ॥

चतुर्विधस्य संघस्यान्वदं च स्वामिनोऽतिके । प्रात्राजिपं पंचमहाव्रतोच्चारणपूर्वकम् ॥ १० ॥

एवं सति स्थानतोऽस्माल्लज्जया गदितस्य मे । न युज्यते गृहे गंतुं वीरस्येव रणजिरात् ॥ ११ ॥

१ मृदु । २ निसर्गतः स्वभावात् । ३ मार्गरजःसु । ४ अशितेतेपदार्द्रकाष्ठसमाने । ५ कैवलज्ञानदर्शने एव अकँडु तथोमेरुम-
 हीचूतः । ६ अन्वक्ष प्रत्यक्ष ।

इदानीमपि गत्वा तान् चंदिष्येऽहं महामुनीन् । चिंतयित्वेति स महासत्त्वः पादमुदक्षिपत् ॥ ७९५ ॥
दत्तावलीववृद्धितेव्वञ्चितो घातिकर्मसु । तस्मिन्नेव पदे ज्ञानमुत्पेदे तस्य केवलम् ॥ ७९६ ॥
उत्पन्नकेवलज्ञानदर्शनः सौम्यदर्शनः । रवेरिव शशी सोऽथ जगाम स्वामिर्नोतिकम् ॥ ७९७ ॥

प्रदक्षिणं तीर्थकृतो विधाय तीर्थाय नत्वा च जगन्नमस्यः ।

महामुनिः केवलपिर्षदंतस्तीर्णप्रतिज्ञो निषसाद सोऽथ ॥ ७९८ ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचंद्रविरचिते त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरिते महाकाव्ये

प्रथमपर्वणि बाहुबलिसंग्रामदीक्षाकेवलज्ञानसंकीर्त्तनो

नाम पचमः सर्गः संपूर्णः ॥ ५ ॥

श्रामण्यं गुणचारं च महाझिमिव दुर्वहम् । मुहूर्त्तमपि चोद्योदुमलमस्मि न सांप्रतम् ॥ १२ ॥
 इतः कुलाद्यमलिनमितश्चासुकरं व्रतम् । इतस्तटीतः शार्दूलः संकटे पतितोऽस्मि हा ॥ १३ ॥
 आ ज्ञातमथवास्तीह सुषमे विषमेपि हि । पर्वते दंरुकपथ इव पंथा अयं खलु ॥ १४ ॥
 मनोवाक्कायदंमानां जयिनः श्रमणा ह्यमी । तैरहं विजितोऽस्मीति जविष्यामि त्रिदंडिकः ॥ १५ ॥
 अमी मुन्नाः शिरःकेशलुंचनेन्द्रियनिर्जयैः । अहं पुनर्जविष्यामि हुरमुंडशिखाधरः ॥ १६ ॥
 स्थूलसूक्ष्मप्राणिवधादिन्योऽमी विरताः सदा । स्थूलप्राणतिपातादिविरतिर्भवतान्मम ॥ १७ ॥
 एते ह्यकिंचिना मेऽस्तु स्वर्णमुद्रादि किंचन । एतेऽनुपानहोऽहं तु परिधास्याभ्युपानहौ ॥ १८ ॥
 एतेऽष्टादशशीलांगसहस्र्यातिसुगंधयः । शीलेनाहं तु दुर्गंधि आदास्ये चंदनादिकम् ॥ १९ ॥
 अपमोहाः साधवोऽमी मोहहृन्नोस्म्यहं ततः । तच्चिह्नं धारयिष्यामि तन्नकं मस्तकोपरि ॥ २० ॥
 श्वेतवस्त्रधरा एते कषायकलुषस्त्वहम् । तत्स्मृत्यै परिधास्यामि कायायाण्यंशुकान्यहम् ॥ २१ ॥
 पापज्जीताः प्राज्यजीवजलारंजं त्यजंत्यमी । अस्तु स्नानं च पानं च पानीयेन मितेन मे ॥ २२ ॥
 स्वबुद्ध्या कटपयित्वैवं मरिचिद्विगमात्मनः । वज्रार तादृशश्चाथ विजह्रे स्वामिना सह ॥ २३ ॥
 नाश्वो न च खरः किंतूजयांशोऽश्वतरो यथा । न संयतो न च गृही मरीचिरन्नवत्तदा ॥ २४ ॥
 महर्षिषु विजातीयं मर्यादेष्विव वैयासम् । तं निरीक्ष्य जनो ज्ञयान् धर्मं पप्रह कौतुकात् ॥ २५ ॥

१ काञ्चनादिरहिताः । २ चर्मपादुकारहिताः ३ मोहरहिताः । ४ अशुकानि वस्त्राणि । ५ विजातीय पृथक्कृजातीय । ६ मरालेषु
 हस्तेषु । ७ वायसं काक ।

विश्वोपकारकरणप्रावृषेण्यपयोमुचम् । कुर्वतो देशानां ऋतुधर्मस्तेन च शुश्रुवे ॥ ४० ॥
 ज्योत्स्नेव चक्रवाकायोद्धकायेव दिवामुखम् । प्रक्षीणन्नागधेयाय रोगितायेव ज्ञेयजम् ॥ ४१ ॥
 शीतलं वार्तलायेव त्नागायेव घनागमः । स धर्मः स्वामिगदितो रुरुचे कपिलाय न ॥ ४२ ॥ युग्मम् ।
 धर्मांतरं तु शुश्रूषुः क्षिपन् दृष्टिमितस्ततः । प्रेक्षां चक्रे मरीचिं स स्वामिशिष्यविलाक्षणम् ॥ ४३ ॥
 मरीचिं स्वामिनः सोऽगाध्र्मांतरजिघृक्षया । महैर्यादादरिद्रादृमिव क्रायकवातकः ॥ ४४ ॥
 धर्मं तेनानुयुक्तस्तु मरीचिरिदमन्यधात् । नेहास्ति धर्मो धर्मोऽर्थी यदि तत्स्वामिनं श्रय ॥ ४५ ॥
 क्षयजस्वामिनः पादान्धैर्णं जूयो जगाम सः । पुनराकर्णयामास धर्मं तत्र तथैव तम् ॥ ४६ ॥
 स्वकर्मदूषितायास्मै स्वामिधर्मोऽरुचन्न हि । चातकस्य वराकस्य संपूर्णसरसापि किम् ॥ ४७ ॥
 मरीचिमाययौ जूयः स इत्यूचे च किं तव । योपि सोपि न धर्मोस्ति निर्धर्मं किं व्रतं ऋवेत् ॥ ४८ ॥
 मरीचिश्चित्तयामासानुरूपः कोप्ययं मम । अहो दैवादयं जज्ञे योगः सदृशयोश्चिरात् ॥ ४९ ॥
 सहायो निःसहायस्य ममास्त्विति विचिंत्य सः । तत्रापि धर्मोऽस्यत्रापि धर्मोऽस्येवमज्ञापत ॥ ५० ॥
 दुर्भोषितेन तेनैकेनाप्युपार्जयदुष्टवणम् । अन्धिकोटीकोटिमानं मरीचिर्जवमात्मनः ॥ ५१ ॥
 अदीक्ष्यत्सकपिलं स्वसहायं चकार च । परिव्राजकपाखणं ततः प्रच्रुति चाजवत् ॥ ५२ ॥
 अथ साम्रं योजनानां शतं लोकान् रुजः क्षयात् । अनुगृहंस्तापशांत्या प्रावृषेण्य इवाम्बुदः ॥ ५३ ॥
 पतंगमूपकशुकप्रायैस्तैरप्रवर्त्तितः । अनीतेरिव जूपालः सुखयन्त्रखिलाः प्रजाः ॥ ५४ ॥

१ वातरोगिणे । २ छागाय मेपय । ३ महैर्यदादृत् । ४ अनुयुक्तः पृष्टः । ५ पादसमीप ।

नैमित्तिकानां वैराणां शाश्वतानां च सर्वतः । प्रशमन् प्रीणयन् जंतून् रविर्धौतक्यादिव ॥ ५५ ॥
 व्यवहारप्रवृत्त्याग्रे सर्वसौस्थ्यकृता यथा । आनंदयन्नमर्यादं परितोपि प्रजास्तथा ॥ ५६ ॥
 अत्यंतवृष्टयनावृष्टी अजीर्णातिक्षुधाविव । प्रज्जवेनागदेनेव जगतोप्यपसारयन् ॥ ५७ ॥
 स्वान्यचक्रजवेनांतःशद्येनेवापगहता । सद्यः प्रीतैर्जनपदैः क्रियमाणगमोत्सवः ॥ ५८ ॥
 सर्वसंहारघोराच्च रक्षन् दुर्भिद्धतो जगत् । रक्षसो मांत्रिक इव स्तूयमानो नृशं जनैः ॥ ५९ ॥
 जामंडलं दधानश्च जितमार्त्तंडमंरुलम् । बहिर्भूतमिवानंतं ज्योतिरंतरसंमितम् ॥ ६० ॥
 चक्रवर्तीव चक्रेण निःसाधारणतेजसा । प्रसर्पता पुरो व्योम्नि धर्मचक्रेण राजितः ॥ ६१ ॥
 लघुध्वजसहस्रेण पुरो धर्मध्वजेन च । सर्वकर्मजयस्तंजनेन तुंगेन शोभितः ॥ ६२ ॥
 स्वयं शब्दायमानेन दिव्यदुंदुभिना दिवि । क्रियमाणप्रयाणार्हकद्वयाण इव निर्जरम् ॥ ६३ ॥
 नजःस्थितेन स्फटिकरत्नसिंहासनेन च । पादपीठसमेतेन यशसेवोपशोभितः ॥ ६४ ॥
 सुरैः संचार्यमाणेषु सौवर्णेष्वंबुजैर्मसु । कुर्वाणश्चरणन्यासं सखीदं राजहंसवत् ॥ ६५ ॥
 त्रिधा रसातलमिव विविक्षुन्निरधोमुखैः । तीक्ष्णदंरैः कंटकैरप्यनाश्लिष्टपरिहृदः ॥ ६६ ॥
 उपास्यमानो युगपदनुत्तिर्निखिलैरपि । कर्तुं प्रायश्चित्तमिवानंगसाहाय्यपाप्मनः ॥ ६७ ॥
 मार्गार्चनीरुहैरुच्चैर्दूरान्नमितमूर्ध्नि । अपसंज्ञैरपि नमस्कृत्यमाण इवाञ्जितः ॥ ६८ ॥

१ अगदेन औषधेन । २ स्वचक्रपरचक्रभवेन । ३ तेजोमण्डलं । ४ कमलेषु । ५ कामसाहाय्यपापस्य ६ मार्गवृक्षैः ७ अपसंज्ञैः निश्चयेः ।

तावद्वृत्तानिलेनेव मृदुना शीतलेन च । अनिलेनानुकूलेन सेव्यमानो निरंतरम् ॥ ६ए ॥
 न शुभं स्वामिवामानामिति ज्ञात्वेव पक्षिभिः । प्रदक्षिणं प्रोत्तरार्द्धिर्लघ्यमानाग्रवर्त्मकः ॥ ७० ॥
 जघन्यतः कोटिसंख्यै राजमानः सुरासुरैः । यातायातपरैर्वेलातरंगैरिव सागरः ॥ ७१ ॥
 नृक्तिप्रजावशतः सप्रज्ञेण दिवापि हि । इन्दुनेव नृजःस्थेनातपत्रेण विराजितः ॥ ७२ ॥
 इंदोर्मरीचिसर्वस्वकोशैरिव पृथक्कृतैः । गंगातरंगधवलैर्वीज्यमानश्च चामरैः ॥ ७३ ॥
 तपसा दीप्यमानैश्च सौम्यैश्च श्रमणोत्तमैः । लक्षशः परिकरितः उरुनोश्च इवोद्धुजिः ॥ ७४ ॥
 प्रतिग्रामं प्रतिपुरं नव्यजंतून् प्रबोधयन् । प्रतिसिंधुं प्रतिसरः पंकजानीव न्नास्करः ॥ ७५ ॥
 ग्रामाकरपुरजोणमुखकर्वटपत्तनैः । मरुपाश्रमखेटाद्यैश्चाऽपूर्णां विहरन् महीम् ॥ ७६ ॥
 विश्वोपकारप्रवणो जगवान्नुषन्नध्वजः । अपरेद्युः क्रमात्प्रापदष्टापदमहाचलम् ॥ ७७ ॥

॥ पंचविंशत्या कुलकम् ॥

शारदानामिवात्राणां राशमेकत्र कटिपतम् । संस्त्यानीन्रूतदुग्धाब्धिवेलाकूटमिवाहृतम् ॥ ७८ ॥
 जन्माजिपेकविकृतपुरंदरककुब्जताम् । एकं ककुब्जंतमिवोत्तुंगशृंगमिव स्थितम् ॥ ७९ ॥
 नंदीश्वरमहाघीपवार्त्तिपुष्करिणीसदाम् । मध्याह्निमुखाज्रीणामिवैकतममागतम् ॥ ८० ॥
 जंबूद्वीपारविन्दस्य विशखंडमिवोद्धृतम् । उन्नतं मुकुटमिव श्वेतरत्नमयं युवः ॥ ८१ ॥

१ व्यजनपवनेन । २ स्वामिप्रतिकूलाना । ३ साधूत्तमैः । ४ उडुनाथश्चन्द्र । ५ उडुभिर्नक्षत्रैः । ६ घनीभूतदुग्धसमुद्रवेलाकूट ।
 ७ ककुब्जन्त वृषभं । ८ पुष्करिणी वापी सरसी च । ९ विशखण्ड नालखण्ड ।

पक्कझाफलोन्मत्तशुकैः कापि कुतारवम् । कापि चूतांकुरोन्मत्तपिकोद्ग्राहितपंचमम् ॥ ए६ ॥
 कचिन्नवविसास्वादमत्तहंसस्वरोरुरं । सरित्तटमदक्रौंचकैकारमुखरं कचिन् ॥ ए७ ॥
 काप्यासन्नघनोन्माद्यत्कैकैकारवाकुलम् । कचित्सरःपरिसरत्सारसस्वरसुंदरम् ॥ ए८ ॥
 कौसुंचवाससमिव रक्ताशोकदलैः कचिन् । तमालतोलोहितालैर्नालांबरमिव कचिन् ॥ ए९ ॥
 पीतांशुकमिव कापि किंशुकैः कुसुमांचितैः । श्वेतवस्त्रमिव कापि मालतीमल्लिकायनैः ॥ १०० ॥
 अष्टयोजनमानेनोद्भ्रूयेणात्रंलिहं ततः । गिरिं गिरिगिरिष्ठस्तमारुरोह जगज्जुरुः ॥ १०१ ॥

चतुर्विंशत्या कुलकम् ॥

मरुत्कीर्णैर्द्रुकुसुमैस्तथा निर्जरवारिजिः । त्रिजगत्स्वामिनः सोद्गिरिर्धर्यपाद्यो व्यधादिव ॥ १०२ ॥
 अष्टापदगिरिः सोऽथ स्वामिपादैः पवित्रितः । न हीनमान्यचून्मैरोस्तज्जन्मस्नानपावितात् ॥ १०३ ॥
 प्रहृष्टपरपुष्टौदिकूजितव्याजतो मुहुः । जगाविव जगन्नाथगुणानष्टापदाचलः ॥ १०४ ॥
 द्वेत्रे योजनमानेत्रेऽथ तृणकाष्ठादिकं द्वाणात् । वर्धनीजीविन इव जहुर्वीथुकुमारकाः ॥ १०५ ॥
 विकृत्य सद्योप्यत्राणि पानीयमहिषानिव । गंधांबुजिस्तां सिपिचुः क्षितिं मेघकुमारकाः ॥ १०६ ॥
 स्वर्णरत्नशिखान्निश्च विशाढान्निर्दिवौकसः । सममादर्शतलवद्धबंधुर्धरणीतलम् ॥ १०७ ॥
 पंचवर्णाः शक्रधनुःखंभोत्करविडंबिनीः । जानूदग्नीः सुर्मनसो ववृषुर्व्यंतरामराः ॥ १०८ ॥

१ आम्राङ्कुरोन्मत्तकोकिलोद्ग्राहितपञ्चमस्वर । २ तमालतालहिन्ताला वृक्षविशेषाः । ३ गगनपर्यन्तोन्नत । ४ अर्धपाद्योदके ।
 ५ प्रहर्षितकोकिलादिकूजितमिषात् । ६ वर्धनीजीविनः मार्जनीजीविनः । ७ जानुप्रमाणाः । ८ पुष्पाणि ।

द्वारे द्वारे न्यधीयंत व्यंतैरैधूपचारिकाः । चक्षुरेखांजनलोखायितधूपोभिधारिणः ॥ १२२ ॥
 मध्यवप्रांतरे पूर्वोदीच्यां विश्रांतये विभोः । देवहृदं व्यधुर्देवा देवालयमिवौकसि ॥ १२३ ॥
 त्रिकोशमानश्चैत्यद्वुर्विचक्रे व्यंतरामरैः । अंतःसमवसरणं पोतांतरिव कूर्पकः ॥ १२४ ॥
 पीठं रत्नमयं चक्रुस्तेऽथ चैत्यतरोरधः । तं मूलतः पल्लवितमिव कुर्वाणमंशुजिः ॥ १२५ ॥
 मृज्यमानं मुहुश्चैत्यशाखिशाखांतपल्लवैः । तस्योपरिष्ठात्पीठस्य ते रत्नहृदं व्यधुः ॥ १२६ ॥
 तस्यांतः प्राकृसांघ्रिपीठं रत्नसिंहासनं व्यधुः । कर्णिकांमिव विकवांजो जकोशस्य मध्यतः ॥ १२७ ॥
 तंदकस्योपरि ब्रुन्नन्नितयं ते विचक्रिरे । आवर्त्तितं त्रिपंशगस्रोतस्त्रयमिवाञ्जितः ॥ १२८ ॥
 कुतोपि हि समाहृत्य पूर्वसिद्धमिव द्दणात् । इत्थं समवसरणमस्थाप्यत सुरासुरैः ॥ १२९ ॥
 ततश्च पूर्वद्वारेण मोक्षद्वारं जगत्पतिः । न्रव्यानां हृदयमिव प्रविवेश तदुच्चैः ॥ १३० ॥
 तत्कादं श्रवणोत्तंसीन्नवह्वाखांतपल्लवम् । ततः प्रदक्षिणीचक्रे तमशोक्तं प्रभुः ॥ १३१ ॥
 नमस्तीर्थयेति वदन् पूर्वशास्त्रिमुखोऽथ तत् । राजहंस इवांजो जं जेजे सिंहासनं विभुः ॥ १३२ ॥
 दिद्वन्यास्वपि तिसृषु रूपाणि परमेष्ठिनः । रत्नसिंहासनस्थानि विचक्रुर्व्यंतरामराः ॥ १३३ ॥
 पूर्वद्वाराविशन्साधुसाध्वीवैमानिकस्त्रियः । प्रदक्षिणीकृत्य नेमुजिनं तीर्थं च जक्तितः ॥ १३४ ॥
 प्राकारे प्रथमे तत्र धर्मोत्तराममहाजुमाः । पूर्वदक्षिणदिश्यासांचक्रिरे सर्वसाधवः ॥ १३५ ॥

१ कूर्पकः नौकाया “डोल” इति ख्यातो गुणाधारो दण्डः । २ गङ्गाप्रवाहत्रय । ३ पूर्वदिशाभिमुखः । ४ धर्मोत्तराममहावृक्षाः ।

तेषां च पृष्ठतस्तस्थुरुध्वा वैमानिकस्त्रियः । तासां च पृष्ठतस्तस्थुस्तथैव त्रतिनीगणाः ॥ १३६ ॥

त्रिजिविशेषकम् ॥
क्रमात् ॥ १३७ ॥
क्रमात् ॥ १३८ ॥

प्रविश्य दक्षिणघारा प्राग्विधानेन नैर्ऋते । तस्थुर्धुवनेशज्योतिर्व्यतराणां स्त्रियः क्रमात् ॥ १३९ ॥

प्रविश्य पश्चिमघारा तदन्नत्वाऽवतस्थिरे । मरुद्दिशि धुवनेशज्योतिष्कव्यंतराः क्रमात् ॥ १४० ॥

तदा च नाथं समवसृतं विज्ञाय वासवः । ढादयन्धां विमानौघैस्तत्र सत्वरमाययौ ॥ १४१ ॥

प्रविश्योदीच्यघारेण स्वामिनस्त्रिः प्रदक्षिणम् । कृत्वा नत्वा च सुत्रां मा ऋक्तिमानेवमस्तवीत् ॥ १४२ ॥

अपि सर्वात्मना ज्ञातुमशक्या योगिपुंगवैः । स्तुत्याः कृते गुणाः स्तोता क्वाहं नित्यप्रमद्धरः ॥ १४३ ॥

तथापि नाथ स्तोच्यामि यथाशक्ति जवज्जुणान् । दीर्घध्वनि व्रजन् खंजः किं केनापि निवार्यते ॥ १४४ ॥

जवज्जुः खातपक्षेशविवशानां शरीरिणाम् । नैर्ऋतायायमानांघ्रिज्ञाय त्रायस्व नः प्रजो ॥ १४५ ॥

कृताश्रस्त्वं स्वयं नाथ कृते लोकस्य केवलम् । एवं विहर्से स्वाश्रयोद्याति किमहर्ऋकरः ॥ १४६ ॥

मध्यंदिनादित्य इव त्वयि प्रजवति प्रजो । संकुचयन्तिः कर्म देहज्ञायेव देहिनाम् ॥ १४७ ॥

तिर्य्यचोऽपि हि धन्यास्ते ये त्वां पश्यन्ति सर्वदा । जवदर्शनवंध्यास्तु त्रिविष्टपसदोपि न ॥ १४८ ॥

प्रकृष्टेभ्यः प्रकृष्टास्ते ऋविकास्त्रिजगत्पते । एको हृदयचैत्येषु येषां त्वमधिदेवता ॥ १४९ ॥

एकं याचे जवत्पादान् ग्रामाद्ग्रामं पुरात्पुरम् । विहरन्नपि मा जातु विहासीर्हृदयं मम ॥ १५० ॥

१ साध्वीगणाः । २ सुत्राणा इन्द्रः । ३ खञ्जः पादविक्रलः । ४ हे छत्रच्छायायमानचरणच्छाय इति सम्बोधन । ५ अहर्ऋकरः

सूर्यः । ६ देवाः ।

प्रभुं स्तुवेति पंचांगस्पृष्टमिः प्रणम्य च । पूर्वोत्तरस्यां दिश्यासांचके दिविपदां पतिः ॥ १४ए ॥
 तथा च समवसृतं स्वामिनं शैलपालकाः । शशंस्थुश्चक्रे तत्र तदर्थं स्यापिता हि ते ॥ १५० ॥
 स वर्दान्यो ददौ स्वर्णकोटीर्द्वादश सार्द्धिकाः । तेभ्यो जिनं ज्ञपयद्भ्यः सर्वं स्तोकं हि तादृशम् ॥ १५१ ॥
 सिंहासनाद्योत्थायान्निमुखं जगवद्दिशः । गत्वा पदानि सप्ताष्टान्यनमस्विनयात्प्रभुम् ॥ १५२ ॥
 स्थित्वा सिंहासने भूयो भूयः सैन्यानजूहवत् । स्वामिपादांतयानाय पुरंदर इवामरान् ॥ १५३ ॥
 आययुः सर्वतो भूपाः क्षणेन भरताज्ञया । वेदयेव पयोरारोहच्चैर्वाचिपरंपराः ॥ १५४ ॥
 जगर्जुर्दतिनस्तारं वाजिनश्च जिहेपिरे । त्वरयंत इव स्वामियानाय स्वाधिरोहकान् ॥ १५५ ॥
 रथिनः पत्तयश्चेयुः प्रमोदपुलकांकिताः । राजाज्ञा जगवद्याने सुगंधिस्वर्णसन्निभा ॥ १५६ ॥
 सैन्यान्याष्टापदायोर्ध्वं न मांति स्म स्थितान्यपि । महानिर्जरिणीपूरपयांसीव तटद्वयम् ॥ १५७ ॥
 श्वेतातपत्रैर्मयूरातपत्रैश्च विवत्यपि । मंदाकिनीयमुनयोर्वेणीसंग इवाऽजवत् ॥ १५८ ॥
 सौदिवीरकराग्रस्थाः स्फुरद्भिः स्वैर्मरीचिभिः । कुंता अपि समुत्क्षिप्तकुंता इव चक्राक्षिरे ॥ १५९ ॥
 गर्जद्भिरुज्जितं हर्षादाह्लद्वैरकुंजरैः । कुंजरा अपि चोदूढकुंजरा इव रेजिरे ॥ १६० ॥
 चक्रितोप्यौत्सुक्यायंत सैन्या नंतु जगत्पतिम् । असिकोशस्तदसितो नितान्तं निशितोऽजवत् ॥ १६१ ॥
 सर्वतो मिलिताः सैन्या महाक्रोवाहलेन ते । घाःस्थेनैव न्यवेद्यंत मध्यस्थस्यापि चक्रिणः ॥ १६२ ॥
 अथागशौचं स्नानेन प्रचक्रे चक्रवर्त्यपि । रागेक्षेपजयेनेव मनःशौचं मुनीश्वरः ॥ १६३ ॥

१ वदान्यो दाता । २ महानदीपूरपयासीव । ३ अथारोहत्रीरहस्ताग्रस्थाः । ४ उत्सुका अभवन् । ५ निशितस्तीक्ष्णः ।

अरतेऽकृतप्रायश्चित्तकौतुकमंगलः । पर्यधादृष्टनेपथ्यान्युज्यत्वानि स्ववृत्तवत् ॥ १६४ ॥

अरतेऽकृतप्रायश्चित्तकौतुकमंगलः । पर्यधादृष्टनेपथ्यान्युज्यत्वानि स्ववृत्तवत् ॥ १६५ ॥

मूर्ध्नि श्वेतातपत्रेण चामराभ्यां च पार्श्वयोः । ब्राजमानः स शुभ्राभ्यां ययौ वेदमन्तवेदिकाम् ॥ १६६ ॥

मूर्ध्नि श्वेतातपत्रेण चामराभ्यां च पार्श्वयोः । ब्राजमानः स शुभ्राभ्यां ययौ वेदमन्तवेदिकाम् ॥ १६७ ॥

पूर्वाचलमिवादित्यस्तामारुह्य महीपतिः । नमोमध्यमिवोदग्रमारुरोह महागजम् ॥ १६८ ॥

पूर्वाचलमिवादित्यस्तामारुह्य महीपतिः । नमोमध्यमिवोदग्रमारुरोह महागजम् ॥ १६९ ॥

त्रेरीशंखानकप्रायवर्त्यमहारवैः । अश्रुवानोऽनराजोऽयं यंत्रधाराजलैरिव ॥ १७० ॥

त्रेरीशंखानकप्रायवर्त्यमहारवैः । अश्रुवानोऽनराजोऽयं यंत्रधाराजलैरिव ॥ १७१ ॥

दिशो गजैर्निरुधानोऽबुदैरिव महंबुद्धिः । तुरंगैश्चादयबुद्धीं तरंगैरिव सागरः ॥ १७२ ॥

दिशो गजैर्निरुधानोऽबुदैरिव महंबुद्धिः । तुरंगैश्चादयबुद्धीं तरंगैरिव सागरः ॥ १७३ ॥

हर्षवराभ्यां युग्मिन्यामिव कटपट्टरन्वितः । सांतःपुरपरीवारः सोऽगादट्यापदं द्वाणात् ॥ १७४ ॥

हर्षवराभ्यां युग्मिन्यामिव कटपट्टरन्वितः । सांतःपुरपरीवारः सोऽगादट्यापदं द्वाणात् ॥ १७५ ॥

सोऽवरोह्य गजात्तस्मादारुरोह महागिरिम् । गृहस्थधर्मोऽनुचुंगं चारित्रमिव संयमी ॥ १७६ ॥

सोऽवरोह्य गजात्तस्मादारुरोह महागिरिम् । गृहस्थधर्मोऽनुचुंगं चारित्रमिव संयमी ॥ १७७ ॥

उदग्रद्वारेण समवसरणं प्रविवेश सः । प्रष्टुं ददर्श चानंदकंदलोज्जमवारिदम् ॥ १७८ ॥

उदग्रद्वारेण समवसरणं प्रविवेश सः । प्रष्टुं ददर्श चानंदकंदलोज्जमवारिदम् ॥ १७९ ॥

त्रिंश प्रदक्षिणां कृत्वा नत्वा च चरणौ प्रजोः । बद्धांजलिः शिरस्येवमारेजे अरतः स्तुतिम् ॥ १८० ॥

त्रिंश प्रदक्षिणां कृत्वा नत्वा च चरणौ प्रजोः । बद्धांजलिः शिरस्येवमारेजे अरतः स्तुतिम् ॥ १८१ ॥

कुंभैर्मानमिवांजोधैः स्तवनं मादृशैस्तव । स्तोभ्यामि तदपि स्वामिन् अस्तया ह्यस्मि निरंकुशः ॥ १८२ ॥

कुंभैर्मानमिवांजोधैः स्तवनं मादृशैस्तव । स्तोभ्यामि तदपि स्वामिन् अस्तया ह्यस्मि निरंकुशः ॥ १८३ ॥

त्वदाश्रितास्तु त्वत्तुल्या जवंति जविनः प्रजोः । यांति दीपस्य संपर्काद्वर्त्तयोऽपि हि दीपताम् ॥ १८४ ॥

त्वदाश्रितास्तु त्वत्तुल्या जवंति जविनः प्रजोः । यांति दीपस्य संपर्काद्वर्त्तयोऽपि हि दीपताम् ॥ १८५ ॥

माद्यद्विंक्षिपदंतींजामदीकरणेषजम् । तव स्वामिन् विजयते शासनं मार्गशासनम् ॥ १८६ ॥

माद्यद्विंक्षिपदंतींजामदीकरणेषजम् । तव स्वामिन् विजयते शासनं मार्गशासनम् ॥ १८७ ॥

हत्वा घातीनि कर्माणि शेषकर्माण्युपेक्षसे । शुवनानुग्रहायैव मन्ये त्रिभुवनेश्वर ॥ १८८ ॥

हत्वा घातीनि कर्माणि शेषकर्माण्युपेक्षसे । शुवनानुग्रहायैव मन्ये त्रिभुवनेश्वर ॥ १८९ ॥

पाददग्नास्तव विजो लंघंते जविनो जवम् । उदन्वंतं पक्षिराजपक्षमध्यगता इव ॥ १९० ॥

पाददग्नास्तव विजो लंघंते जविनो जवम् । उदन्वंतं पक्षिराजपक्षमध्यगता इव ॥ १९१ ॥

जयत्यनंतकल्याणधुमोद्घासनदोहदम् । विश्वमोहमहानिजाप्रत्ययं दर्शनं तव ॥ १७८ ॥
त्वत्पदांनोजसंस्पृशादीर्यते कर्म देहिनाम् । इंदोर्मृदुर्जैरप्यस्त्रैर्देतिदंताः स्फुटंति हि ॥ १७९ ॥
वृष्टिर्वारिधरस्येव मृगांक्ष्येव चञ्जिका । जगन्नाथ प्रसादस्ते सर्वसाधारणः खलु ॥ १८० ॥
एवं जगत्पतिं स्तुत्वा नत्वा च ऋतेश्वरः । निषसाद हरेः पृष्ठे सामानिक इवाभरः ॥ १८१ ॥
दिवौकसां पृष्ठतश्च निषेदुरपरे नराः । नराणां पृष्ठतो नार्य ऊर्ध्वा एवावतस्थिरे ॥ १८२ ॥
इत्थं प्रथमवप्रांतस्तस्थौ संघश्चतुर्विधः । चतुर्विधो धर्म इवानवद्ये स्वामिशासने ॥ १८३ ॥
प्राकारे च द्वितीयस्मिंस्तिर्यचस्तस्थुरुन्मदाः । विरोधिर्नोऽपि हि मिथः सस्नेहाः सोदरा इव ॥ १८४ ॥
तार्त्तायीके पुनर्वप्रे नृपादीनामुपेयुषाप् । देशनाकर्णनोत्कर्णस्तस्थुर्यान्परंपराः ॥ १८५ ॥
सर्वजापानुगामिन्या मेघनिर्घोषधीरया । गिरा त्रिचुवनस्वामी विदधे धर्मदेशनाम् ॥ १८६ ॥
आसक्तचारनिर्मुक्ता इवासेष्टपदा इय । कृतान्त्रियेककल्याणा इव ध्यानस्थिता इव ॥ १८७ ॥
प्राप्ता इवाहमिंजत्वं परं ब्रह्म गता इव । श्रुण्वन्तो देशनां हर्षोत्तस्थुस्तिर्यग्रामराः ॥ १८८ ॥ युग्मम् ।
देशनांते च ऋतौ प्राचुनात्तमहाव्रतान् । निरीदय सैनस्तापो मनस्येवमचिंतयत् ॥ १८९ ॥
बंधूनां गुह्यता राज्यमेतेषां किं कृतं मया । अनारतमवृत्तेन ऋस्मर्कामयितेव हा ॥ १९० ॥
अन्येभ्योपि ददानोऽस्मि लङ्कां जोगफलाभिमाम् । तच्च मे ऋस्मनि हुतमिव ब्रूढस्य निष्फलम् ॥ १९१ ॥

१ विश्वमोहमहानिद्राया प्रत्यय प्रातःकालरूप । २ अस्त्रै रक्षिभिः । ३ अनवद्ये निर्दोषे । ४ वाहनपरम्पराः । ५ मनस्ता-
पसहितः । ६ भरमकामयिता अधिना ।

काकोप्याहूय काकेभ्यो दत्वान्नाद्युपजीवति । ततोपि हीनस्तदहं जोगान् जुंजे विना ह्यमून् ॥ १ए२ ॥
 दीयमानान् यदि पुनर्जोगान् जूयोपि महुत्रैः । आददीरक्षमी जिह्वां मासद्वैपणिका इव ॥ १ए३ ॥
 एवमालोच्य चरतः पादमूले जगद्गुरोः । आत्तन्निमंत्रयामास जोगाय रचितांजलिः ॥ १ए४ ॥
 प्रचुरभ्यादिदेवैवमृज्वाशय विशांपते । त्रातरस्ते महासत्त्वाः प्रतिज्ञातमहाव्रताः ॥ १ए५ ॥
 संसारारासरातां ज्ञात्वा पश्तित्यक्तपूर्विणः । न खलु प्रतिगृह्णति जोगान् जूयोपि वांतवत् ॥ १ए६ ॥

युग्मम् ।

एवं निषिद्धो जोगेषु स्वामिना जरतेश्वरः । जूयो विचिंतयामास सानुतापेन चेतसा ॥ १ए७ ॥
 यदि तावदमी त्यक्तसंगा जोगान्न जुंजते । तथापि तावदाहारं जोक्ष्यते प्राणधारणम् ॥ १ए८ ॥
 एवं विचिंत्य शकटशतैः पंचजिरुच्चकैः । आनाययाहारमनुजाह्वयमंत्रयत पूर्ववत् ॥ १ए९ ॥
 स्वामी जूयोप्युवाचैवमन्नादि जरतेश्वर । आधाकर्माहुतं जातु यतीनां नहि कदपते ॥ २०० ॥
 एवं निराकृतो भूयोऽप्यकृताकारितेन सः । अग्नेनामंत्रयांचक्रे शोचते सर्वमार्जवे ॥ २०१ ॥
 राजेज्ज राजपिंडोऽपि महर्षीणां न कदपते । एवं जूयो निराचक्रे चक्रचृद्धर्मचक्रिणा ॥ २०२ ॥
 स्वामिना प्रतिषिद्धोऽस्मि सर्वथेति महीयसा । अदूयतानुतापेन राहुणैव निशाकरः ॥ २०३ ॥
 जपलक्ष्य विद्वद्वत्वं सहस्राक्षः क्षमापतेः । पप्रह स्वामिनमिति कतिधा स्यादवग्रहः ॥ २०४ ॥

१ मासोपवासिनो मुनयः । २ वमनवत् । ३ सानुतापेन पश्चात्तापगहितेन । ४ सरलत्वे । ५ श्रीतीर्थङ्करेण । ६ सहस्राक्ष इन्द्रः ।

स्वाम्यपि व्याजहारैवं पंचधा स्यादवग्रहः । इंचर्चक्रिष्टपागारिसाधुसंचंधिजेदतः ॥ २०५ ॥
 उत्तरेणोत्तरेणैषां पूर्वः पूर्वः प्रवाध्यते । विधिः परोक्तो बलवान् यत्पूर्वोक्तपरोक्तयोः ॥ २०६ ॥
 शक्रोऽप्यूचेऽवग्रहे मे साधवो विहरंति ये । तदमीषां मया देवानुजज्ञेऽवग्रहो निजः ॥ २०७ ॥
 इत्युदित्वा स्वामिपादान् वंदित्वाऽवस्थिते हरौ । एवं संचिंतयामास ज्यूयोऽपि जरतेश्वरः ॥ २०८ ॥
 एचिर्मदीयमुनिचिर्यद्यन्नादि नाहतम् । अवग्रहानुज्ञयाऽद्य कृतार्थः स्यां तत्रायम् ॥ २०९ ॥
 संप्रधार्येति हृदये हृदयालुर्महीपतिः । शक्रयत्स्वामिपादो ग्रे त्वज्ञासीत्स्वमनग्रहम् ॥ २१० ॥
 सन्नहैचारिणमिवेत्यपृष्ठद्वासय च सः । मया किं कार्यममुना चक्रपानादिनाऽधुना ॥ २११ ॥
 गुणोत्तरेभ्यो दातव्यमिति शक्रेण जापिते । एवं स दध्यौ मम के विना साधून् गुणोत्तराः ॥ २१२ ॥
 आ ज्ञातमथवा संति विरताविरताः खलु । गुणोत्तराः श्रावका मे तेभ्यो देयमिदं मया ॥ २१३ ॥
 कर्त्तव्यं तच्च निश्चित्य चक्रवर्ती दिवस्पतेः । आस्वदाकृतिकं रूपं दृष्ट्वा पप्रञ्च त्रिस्मितः ॥ २१४ ॥
 किमीदृशेन रूपेण यूयं स्वर्गेऽपि तिष्ठथ । रूपांतरेण यदि वा कामरूपा हि नाकिनः ॥ २१५ ॥
 देवराजोऽब्रवीज्जाजिदं रूपं न तत्र नः । यत्तत्र रूपं तन्मर्त्येन प्रष्टुमपि पार्यते ॥ २१६ ॥
 भरतः पुनरप्यूचे सहस्राक्षं ममोच्चैकः । योगमाकीणस्य रूपस्य दर्शने तस्य कौतुकम् ॥ २१७ ॥
 तस्या दिव्याकृतेः स्वस्या दर्शनेन दिवस्पते । परिप्रीणय मे चक्षुश्चकोरमिन चञ्जसाः ॥ २१८ ॥
 त्वं पुमानुत्तमोसीति मातेऽभूत् प्रणयो मुधा । तदेकमंगावयवं दर्शयिष्यामि जूपते ॥ २१९ ॥

१ इन्द्र-चनी चप आगारी माधुसम्प्रधी इति पञ्चगेदा । २ हरौ इन्द्रे । ३ एरुगुन्तेन समान । ४ प्रणयः पार्यना ।

॥ १२० ॥

॥ १२१ ॥

॥ १२२ ॥

॥ १२३ ॥

॥ १२४ ॥

॥ १२५ ॥

॥ १२६ ॥

॥ १२७ ॥

॥ १२८ ॥

॥ १२९ ॥

॥ १३० ॥

॥ १३१ ॥

॥ १३२ ॥

॥ १३३ ॥

॥ १३४ ॥

॥ १३५ ॥

॥ १३६ ॥

॥ १३७ ॥

॥ १३८ ॥

॥ १३९ ॥

॥ १४० ॥

॥ १४१ ॥

॥ १४२ ॥

॥ १४३ ॥

॥ १४४ ॥

॥ १४५ ॥

॥ १४६ ॥

॥ १४७ ॥

॥ १४८ ॥

॥ १४९ ॥

॥ १५० ॥

॥ १५१ ॥

॥ १५२ ॥

॥ १५३ ॥

॥ १५४ ॥

॥ १५५ ॥

॥ १५६ ॥

॥ १५७ ॥

॥ १५८ ॥

॥ १५९ ॥

॥ १६० ॥

॥ १६१ ॥

॥ १६२ ॥

॥ १६३ ॥

॥ १६४ ॥

॥ १६५ ॥

॥ १६६ ॥

॥ १६७ ॥

॥ १६८ ॥

॥ १६९ ॥

॥ १७० ॥

॥ १७१ ॥

॥ १७२ ॥

॥ १७३ ॥

॥ १७४ ॥

॥ १७५ ॥

॥ १७६ ॥

॥ १७७ ॥

॥ १७८ ॥

॥ १७९ ॥

॥ १८० ॥

॥ १८१ ॥

॥ १८२ ॥

॥ १८३ ॥

॥ १८४ ॥

॥ १८५ ॥

॥ १८६ ॥

॥ १८७ ॥

॥ १८८ ॥

॥ १८९ ॥

॥ १९० ॥

॥ १९१ ॥

॥ १९२ ॥

॥ १९३ ॥

॥ १९४ ॥

॥ १९५ ॥

॥ १९६ ॥

॥ १९७ ॥

॥ १९८ ॥

॥ १९९ ॥

॥ २०० ॥

अनया चिंतया धमध्यानं प्रावर्त्तत द्वाणम् । गंगाप्रवाहः क्षाराब्धाविव तस्मिन् प्रमादिनि ॥ १३५ ॥
 न्यूयोपि नूपः शब्दादिष्विन्द्रियाश्चैव सज्यत । कर्मभोगफलं कोऽपि नान्यथा कर्तुमीश्वरः ॥ १३६ ॥
 सूदाध्यक्षैरथान्येद्युरेवं व्यङ्गपि नूपतिः । श्रावकोऽश्रावको वापि न्यूयस्त्वान्नोपलक्ष्यते ॥ १३७ ॥
 आदिशश्रतः सूदान् श्राद्धा शूयमपि स्थ यत् । परीक्षापूर्वकं देयमतः प्रच्युति भोजनम् ॥ १३८ ॥
 को नवान् श्रावकोऽहं तद्व्रतानि कति शंस नः । तानि नः श्रावकाणां स्युः किं त्वस्माकं सदापि हि १३९ ॥
 अणुव्रतानि पंचाथ सप्त शिक्षाव्रतानि च । एवं परीक्षानिर्व्यूढास्तैस्तेऽहश्च्यंत नूपतेः ॥ १४० ॥
 ज्ञानदर्शनचारित्र्यलिङ्गं रेखात्रयं ततः । वैकल्यमिव काकिल्या विदधे शुद्धिलक्षणम् ॥ १४१ ॥
 अर्द्धवर्षेऽर्द्धवर्षे च परीक्षां चक्रिरे नवाः । श्रावकाः काकिणीरत्नेनालंब्यन्त तथैव हि ॥ १४२ ॥
 तद्वां नान्दोजनं ते द्वेजिरेऽथापवन्निदम् । जितो नवानित्याद्युच्चैर्मार्हनास्ते ततोऽन्नवन् ॥ १४३ ॥
 निजान्यपत्यरूपाणि साधुभ्यो ददिरे च ते । तन्मध्यास्वेह्यया कैश्चिद्विरक्तैर्ब्रतमाददे ॥ १४४ ॥
 परीपहाऽसहैः कैश्चित् श्रावकत्वमुपाददे । तथैव बुभुजे तैश्च काकिणीरत्नलाञ्छितैः ॥ १४५ ॥
 नृजुजा दत्तमेतेभ्यो लोकोपि श्रद्धया ददौ । पूजितैः पूजितो यस्मात्केन केन न पूज्यते ॥ १४६ ॥
 अर्हस्तुतिमुनिश्राद्धसामाचारीपवित्रितान् । आर्यान्वेदान् व्यधाच्चक्री तेषां स्वाध्यायहेतवे ॥ १४७ ॥
 क्रमेण माहनास्ते तु ब्राह्मणा इति विश्रुताः । काकिणीरत्नरेखास्तु प्रापुर्ज्योपवीतताम् ॥ १४८ ॥
 इयं जरतराज्येऽञ्जत्स्थितिरकयशाः पुनः । स्वर्णयक्षोपवीतानि चक्रे काकिण्यन्नावतः ॥ १४९ ॥

१ पाचकाधिपतिभिः । २ तिर्यक्क्षवल्ग्वी हारभेदः । ३ माहना इदानीं ब्राह्मणनाम्ना प्रसिद्धिं प्राप्ताः ।

महायशःप्रचृतयः केचिदौप्याणि चक्रिरे । पट्टसूत्रमयान्यन्ये परे सूत्रमयानि तु ॥ १५० ॥ युग्मम्
 चरताददित्ययशास्ततश्चासीन्महायशाः । अतिबलो बलचक्रो बलवीर्यस्ततोऽपि च ॥ १५१ ॥
 कीर्तिवीर्यो जलवीर्यो दंडवीर्यस्ततोऽष्टमः । इत्यष्टौ पुरुषान् यावदाचारोऽयं प्रवृत्तवान् ॥ १५२ ॥
 एचिर्चूषैश्च बुभुजे चरतार्धं समंततः । जगवन्मुकुटः शक्रोपनीतो मूध्न्यधारि च ॥ १५३ ॥
 शैर्षमहाप्रमाणत्वान्न स वोढुमपार्यत । हस्तिजिह्वेस्तिचारो हि वोढुं शक्येत नापरैः ॥ १५४ ॥
 जज्ञे साधुविह्वेदोऽन्तर्नधमदशमार्हतोः । एवं सप्तस्वंतरेषु जिज्ञानामेष वृत्तवान् ॥ १५५ ॥
 वेदाश्चार्हस्तुतियतिश्चाद्धधर्ममयास्तदा । पश्चादनार्याः सुलभायाज्ञवल्क्यादिभिः कृताः ॥ १५६ ॥
 इतश्च जरतस्तस्थौ दिवसानतिवाहयन् । आञ्जनैः कामकेढ्या विनोदैरपरैरपि ॥ १५७ ॥
 अरविं पावयन्पदैर्गगनं चंद्रमा इव । अन्येद्युर्नगवानागादष्टापदमहागिरिम् ॥ १५८ ॥
 सद्यश्च तत्र समवसरणे निर्मिते सुरैः । आसांचक्रे जगन्नाथो विदधे धर्मदेशनाम् ॥ १५९ ॥
 तथा स्थितो जगत्स्वामी समेत्यायुक्तपूरुषैः । शशंसे जरतेशाय त्वरितैरनिलैस्त्रि ॥ १६० ॥
 पूर्वं प्रमाणं तेज्योऽदाद्भरतः पारितोषिकम् । दिने दिने कटपतरुर्ददानो न हि हीयते ॥ १६१ ॥
 अष्टापदे च समवसृतं स्वामिनमेत्य सः । प्रदक्षिणीकृत्य नमस्कृत्य चक्रीति तुष्टुवे ॥ १६२ ॥
 त्वत्प्रजावास्तवमि त्वामप्राज्ञोपि जगत्पते । शशिनं पश्यतां दृष्टिर्मदापि हि पटूयति ॥ १६३ ॥
 मोहांधकारनिर्मग्नजगदालोकदीपकम् । आकाशवदनंतं ते स्वामिन् जयति केवलम् ॥ १६४ ॥

१ सुविधिशीतलाख्यतीर्थकृतो । २ पादैश्चरणैः, चन्द्रपक्षे पादैः किरणैः । ३ आयुक्तपूरुषैः नियुक्तपूरुषैः । ४ मगर्था भवति ।

प्रमादनिजामग्नानां नाथ कार्येण माहशाम् । एवं गतागतानि त्वं करोष्यर्क इवासकृत् ॥ १६५ ॥
 जन्मदह्मजितं कर्म त्वदालोकाद्विलीयते । कालेन दृषदीचूतमैष्याज्यं वह्निना द्रवेत् ॥ १६६ ॥
 एकांतसुखमातोपि साध्वी च सुखदुःखमा । यत्र कष्टपदुमेभ्यस्त्वं विशिष्टफलदो जत्र ॥ १६७ ॥
 समस्तचुवनैशेदं चुवनं जूषितं त्वया । राज्ञा पुरीव ग्रामेभ्यो चुवनेभ्यः प्रकृष्यते ॥ १६८ ॥
 पिता माता गुरुः स्वामी यस्सर्वेपि न कुर्वते । एकोऽप्यनेकीञ्चूयेव त्वं हितं विदधासि तत् ॥ १६९ ॥
 निशा निशाकरेणैव हंसेनेव महासरः । वदनं तिलकेनेव शोभते चुवनं त्वया ॥ १७० ॥
 इति स्तुत्वा नमस्कृत्य जगवंतं यथाविधि । निपसाद यथास्थानं विनयी जरतेश्वरः ॥ १७१ ॥
 आयोजनविसर्पिण्या सर्वज्ञाधानुयातया । जारत्या जगवान् विश्वोपकृत्यै देशनां व्यधात् ॥ १७२ ॥
 देशनाविरतौ नत्वा स्वामिनं जरतेश्वरः । रोमांचितवपुर्वज्जालिरेवं व्यजिज्ञपत् ॥ १७३ ॥
 नाश्रेह भरते यूयं यथा विश्वहितास्तथा । कत्यन्ये ज्ञाविनो धर्मचक्रिणश्चक्रिणः कति ॥ १७४ ॥
 तेषां च नगरं गोत्रं पितरावन्निधायुषी । वर्णं मानांतरे दीक्षागती विज्ञापय प्रजो ॥ १७५ ॥
 अथाचचक्षे जगवान् जरते ज्ञाविनोऽपरे । त्रयोविंशतिरहंत एकादश च चक्रिणः ॥ १७६ ॥
 जिनौ च विंशद्याविंशौ तत्र गोतमवंशजौ । कश्यपान्वयजास्त्वन्ये सर्वे निर्वाणगामिनः ॥ १७७ ॥
 अयोध्यायां जितशत्रुविजयातनयोऽजितः । दाससत्तिपूर्वदह्मयायुको निर्ऋतसमद्युतिः ॥ १७८ ॥

? प्रस्तरिभूत । २ आज्य द्यूतम् । ३ सर्वभाषानुगामिन्या । ४ धर्मचक्रिणस्तीर्थङ्कराः । ५ अधिधा नाम । ६ निष्कसमद्युतिः सुवर्ण-
 समद्युतिः ।

अर्धपंचमकोदंडशतान्युचुंगविग्रहः । पूर्वगोनपूर्वदक्षपर्यायोऽसौ त्रविध्यति ॥ १७९ ॥
 अर्धपंचमकोदंडशतान्युचुंगविग्रहः । पूर्वगोनपूर्वदक्षपर्यायोऽसौ त्रविध्यति ॥ १८० ॥
 तथा मदीयनिर्वाणजितनिर्वाणकालयोः । सागरोपमकोटीनां लक्षाः पंचाशदंतरम् ॥ १८१ ॥
 तथा मदीयनिर्वाणजितनिर्वाणकालयोः । सागरोपमकोटीनां लक्षाः पंचाशदंतरम् ॥ १८२ ॥
 आवस्यां जितारिसेनाञ्चः स्वर्णत्रिंशत् संचवः । पट्टिपूर्वदक्षायुक्कश्चतुर्धनशतोच्छ्रयः ॥ १८३ ॥
 चतुःपूर्वांगहीना च पूर्वदक्षाऽस्य तु व्रते । सागरोपमकोटीनां लक्षाणि त्रिंशदंतरम् ॥ १८४ ॥
 विनीतापुर्यां संवरैः सिद्धार्थजोऽजिनंदनः । पंचाशत्पूर्वदक्षायुः सार्द्धधनशतत्रयः ॥ १८५ ॥
 स्वर्णत्रिंशत् पूर्वदक्षाष्टपूर्वांगोनास्य तु व्रते । सागरोपमकोटीनां दशलक्षाणि चांतरम् ॥ १८६ ॥
 तत्पुर्यां सुमतिर्मेघमंगलाञ्चः सुवर्णरुक् । चत्वारिंशत्पूर्वदक्षायुर्धनुस्त्रिंशतीमितः ॥ १८७ ॥
 द्वादशपूर्वांगहीना पूर्वदक्षास्य तु व्रते । सागरोपमकोटीनां नवलक्षाणि चांतरम् ॥ १८८ ॥
 कौशांब्यां धरसुसीमामुनुः पद्मप्रजोऽरुणः । त्रिंशत्पूर्वदक्षायुक्कः सार्द्धधनशतत्रयः ॥ १८९ ॥
 षोडशपूर्वांगन्यूना पूर्वदक्षास्य तु व्रते । अर्द्धिकोटिसहस्राणां नवतिः पुनरंतरम् ॥ १९० ॥
 वाराणस्यां तु प्रतिष्ठपृथ्वीसूनुः सुवर्णरुक् । सुपाश्वो विंशतिपूर्वदक्षायुर्द्धिधनुः शतः ॥ १९१ ॥
 विंशत्यंगविहीनास्य पूर्वदक्षा व्रते पुनः । सागरोपमकोटीनां सहस्राणि नवांतरम् ॥ १९२ ॥
 चंद्रानने महासेनलक्षणाञ्चः शशिप्रजः । दशपूर्वदक्षायुक्कः शुभ्रः सार्द्धधनुः शतः ॥ १९३ ॥
 चतुर्विंशत्यंगहीना पूर्वदक्षास्य तु व्रते । सागरोपमकोटीनां शतानि नव चांतरम् ॥ १९४ ॥
 काकंद्यां सुग्रीवरामातनयः सुविधिः सितः । पूर्वदक्षायुक्क एकधनशतोल्लूयः ॥ १९५ ॥

१ विग्रहः कायः । २ सवरः पिता सिद्धार्थां माता ताभ्या जातः । ३ तदाख्ये नगरे ।

अष्टाविंशत्यंगहीना पूर्वलक्ष्यास्य तु व्रते । सागरोपमकोटीनां नवतिः पुनरंतरम् ॥ १९४ ॥
 शीतलो ऋज्विपुः नंदादृढरथात्मजः । स्वर्णचक्रः पूर्वलक्ष्यायुधनुर्वतिमुज्जितः ॥ १९५ ॥
 अमुष्य तु व्रते पूर्वसहस्राः पंचविंशतिः । अंतरं तु सरिन्नाश्रोपमानां कोटयो नव ॥ १९६ ॥
 सिंहपुरे विष्णुराजविष्णोः स्रुतः सुवर्णरुक् । श्रेयांसस्तु जिनोऽशीतिशरासनसमुन्नतिः ॥ १९७ ॥
 वर्षाणां चतुरशीत्या लक्षैः प्रमितजीवितः । अमुष्य तु व्रते वर्षलक्षणाभेकविंशतिः ॥ १९८ ॥
 पट्विंशत्याब्दसहस्रैः पट्पष्ठया वर्षलक्षैः । तथाणवशतेनोनाणवकोटिर्जिनंतरम् ॥ १९९ ॥
 चंपापुर्यां वासुपूज्यो वसुपूज्यजयात्मजः । वासस्त्यब्दलक्ष्यायुधनुःसप्ततिमुन्नतः ॥ २०० ॥
 रक्तोऽस्य चतुःपंचाशत्पर्वलक्ष्याणि तु व्रतम् । तथा सागरोपमानां चतुःपंचाशदंतरम् ॥ २०१ ॥
 कांपिह्ये च कृतवर्मश्यामाचूविमलो जिनः । पट्टिवत्सरलक्ष्यायुः पट्टिधन्या सुवर्णरुक् ॥ २०२ ॥
 अमुष्य च पंचदशवर्षलक्ष्याणि तु व्रतम् । वासुपूज्यांतन्मोक्षांतरे च त्रिंशदर्णवाः ॥ २०३ ॥
 अयोध्यायां सिंहसेनसुयशान्नूः सुवर्णरुक् । अनंतस्त्रिंशत्तद्वान्द्वयायुः पंचाशच्चनून्नतिः ॥ २०४ ॥
 सार्द्धानि वर्षलक्ष्याणि सप्त तस्य पुनर्व्रतम् । विमलमोक्षतन्मोक्षांतरे च नवसागराः ॥ २०५ ॥
 धर्मो रत्नपुरे जानुसुव्रताचूः सुवर्णरुक् । दशाब्दवर्षायुः पंचचत्वारिंशच्चनून्नतः ॥ २०६ ॥
 पर्यायस्तस्य वर्षाणां सार्द्धं लक्षषयं खलु । अनंतमोक्षतन्मोक्षांतरेऽर्णवचतुष्टयं ॥ २०७ ॥
 पुरे गजपुरे शांतिविश्वसेनाचिरासुतः । सुवर्णवर्णोऽब्दलक्ष्यायुश्चत्वारिंशच्चनून्नतिः ॥ २०८ ॥

पंचविंशतिरब्दानां सहस्राण्यस्य तु व्रते । अन्धित्रयं पत्यचतुर्जगत्रिकोनमंतरम् ॥ ३०९ ॥
 कुंशुर्गजपुरे स्वर्णवर्णः शूरश्रियोः सुतः । पंचनवत्यब्दसहस्रायुः पट्यार्धिकांतरः ॥ ३१० ॥
 पंचत्रिंशच्चतुस्तुंगः पर्यायेऽस्य तु वत्सराः । त्रयोविंशतिसहस्राः सार्धसप्तशतानि च ॥ ३११ ॥
 स्वर्णांजोऽरो गजपुरे देवीसुदर्शनात्मजः । चतुरशीत्यब्दसहस्रायुस्त्रिंशच्चतुस्तुतिः ॥ ३१२ ॥
 पर्याये तस्य वर्षाणां सहस्राण्येकविंशतिः । पट्यतुर्यीशोऽब्दकोटिसहस्रोनो जिनांतरं ॥ ३१३ ॥
 मध्विनाथो मिथिलायां कुंजप्रभावतीप्रसूः । पंचविंशतिधन्याब्दकोटीसहस्रकांतरः ॥ ३१४ ॥
 नीलोऽस्याब्दसहस्राणि पंचपंचाशदायुपि । एकवर्षशतोनानि पूर्वोक्ताब्दानि तु व्रते ॥ ३१५ ॥
 पद्मासुमित्रसूराजगृहे कृष्णस्तु सुव्रतः । त्रिंशद्वर्षसहस्रायुर्धनुर्विंशतिमुन्नतः ॥ ३१६ ॥
 सप्तवर्षसहस्राणि सार्धान्येतस्य तु व्रतम् । चतुःपंचाशदब्दानां लक्षाणि तु जिनांतरम् ॥ ३१७ ॥
 मिथिलायां स्वर्णवर्णो वप्राविजयचूर्णमिः । दशवर्षसहस्रायुः पंचदशधनून्नतिः ॥ ३१८ ॥
 समासहस्राद्वितयं सार्धमेतस्य तु व्रतम् । मोक्षांतरं नमिनेभ्योर्वर्षलक्षाः षडेव हि ॥ ३१९ ॥
 शिवासमुद्रविजयात्मज शौर्यपुरे शितिः । नेमिर्दशधनुस्तुंगः समासहस्रजीवितः ॥ ३२० ॥
 शतानि सप्तवर्षाणां प्रव्रज्यायाममुष्य तु । मुत्तयंतरे नमिनेभ्योर्वर्षलक्षाणि पंच तु ॥ ३२१ ॥
 वामाश्वसेनचूः पार्श्वो वाराणस्यां विनीलरुक् । नवहस्तप्रमाणंगः शतवत्सरजीवितः ॥ ३२२ ॥
 वर्षाणां सप्ततिस्तस्य दीक्षायांमंतरे पुनः । सहस्राणि त्र्यशीतिः सार्धानि सप्तशतानि च ॥ ३२३ ॥

कुंरुग्रामे महावीरः सिद्धार्थत्रिशलासुतः । स्वर्णचक्रः सप्तहस्तांगो द्वासप्तत्यब्दजीवितः ॥ ३१४ ॥
 द्वाचत्वारिंशदब्दानि प्रव्रज्यायामभ्युच्य च । पार्श्ववीरांतरालं तु सार्द्धं वर्षशतद्वयम् ॥ ३१५ ॥
 काश्यपश्चक्रिणो हेमवर्णो अष्टैषु मोक्षगाः । त्वं मयीवाजिते तत्रायोध्यायां सगरः खलु ॥ ३१६ ॥
 तुङ्गं सुमित्रयशोमत्योः सार्द्धधन्वचतुःशतः । द्वासप्तत्या पूर्ववद्वैः स तु प्रमितजीवितः ॥ ३१७ ॥
 श्रावस्त्वां मधवा चक्रासमुद्भविजात्मजः । पंचाब्ददक्षायुः सार्द्धद्विचत्वारिंशधन्वक्रः ॥ ३१८ ॥
 सनत्कुमारोऽब्ददक्षत्रयायुर्हस्तिनापुरे । प्राग्मानादेकधन्वो नः सहदेव्यश्वसेनचूः ॥ ३१९ ॥
 धर्मशांत्यंतरे चैतौ तृतीयस्वर्गगामिनौ । शांतिः कुंशुररथैतेऽर्हंतश्चक्रचतुर्दशपि च ॥ ३२० ॥
 ताराकृतवीर्यसुतः सुचूमो हस्तिनापुरे । पट्टिवर्षसहस्रायुरष्टाविंशधन्वन्नृतिः ॥ ३२१ ॥
 अरमह्यंतरे ज्ञावी सप्तमं नरकं गमी । वाराणस्यां पुनः पद्मो ज्वालापद्मोत्तरात्मजः ॥ ३२२ ॥
 त्रिंशद्वर्षसहस्रायुर्धनुर्विशतिमुन्नितः । कांपिड्ये हरिपेणस्तु मेरामहाहरिप्रसूः ॥ ३२३ ॥
 दशवर्षसहस्रायुः पंचदशधन्वन्नृतिः । मुनिनभ्योर्विहस्तोर्षावप्येतौ जविष्यतः ॥ ३२४ ॥
 वप्रविजयचूराजगृहे द्वादशकार्मुकः । जैयस्यवदसहस्रायुर्नमिनेमिजिनांतरे ॥ ३२५ ॥
 कांपिड्ये ब्रह्मदत्तस्तु चुलनीब्रह्मनंदनः । सप्तवर्षशतायुष्कः सप्तधन्वसमुन्नतिः ॥ ३२६ ॥
 श्रीनेमिनाथश्रीपार्श्वनाथतीर्थान्तरे त्वसौ । रौद्रध्यानपरो गामी सप्तमीं नरकावनीम् ॥ ३२७ ॥

तत्र प्रंचुरपृष्टोऽपीत्याख्यच्चत्रयर्द्धविक्रमाः । त्रिखंभावनिजोक्तारो वासुदेवा नवासिताः ॥ ३३८ ॥
 अष्टमः काश्यपकुलस्तेषु शेषास्तु गौतमाः । सापत्ना त्रातरस्तेषां बलदेवाः सिता नव ॥ ३३९ ॥
 त्रिपृष्टः केशवस्तत्र नगरे पोतनाह्वये । प्रजापतिमृगावत्योः सुतोऽशीतिधनून्नतिः ॥ ३४० ॥
 महीं विहरमाणे तु श्रेयांसजिनपुंगवे । चतुरशीत्यब्दलक्षायुरंत्यनरकं गमी ॥ ३४१ ॥
 द्वाारावत्यां विपृष्टस्तु धनुःसप्ततिमुन्नतः । शुवं विहरमाणे तु वासुपूज्यजिनेश्वरे ॥ ३४२ ॥
 द्वासप्ततिवर्षलक्षायुः पद्मानाह्वानंदनः । गमिष्यति च सोऽवश्यं पृष्टीं नरकमेदिनीम् ॥ ३४३ ॥
 द्वाारावत्यां स्वयंचूस्तु धनुःषष्टिसमुन्नतः । षष्टिवत्सरलक्षायुर्विमलस्वामिवंदकः ॥ ३४४ ॥
 त्रज्जराजस्य पृथिवीदेव्याश्चैष तनूरुहः । गमिष्यति च पूर्णायुः षष्टिकां नरकावनीम् ॥ ३४५ ॥
 तस्यामेव नगर्यां च पुरुषोत्तम आख्यया । पंचाशत्कार्ष्णकोत्सुंगः सोमसीतातनूरुहः ॥ ३४६ ॥
 वर्त्तमाने जिनेऽनंते त्रिंशल्लक्षान्दजीवितः । समाप्तायुरसौ षष्टीं नरकोर्वी गमिष्यति ॥ ३४७ ॥
 अश्वपुरे तु पुरुषसिंहो नाम्ना जविष्यति । धर्मनाथजिने पंचचत्वारिंशत्तनून्नतिः ॥ ३४८ ॥
 शिवराजामृतासूनुर्वर्षलक्षाण्यसौ दश । आयुरनुपाह्वय षष्टीं नरकोर्वी गमिष्यति ॥ ३४९ ॥
 चक्रपुर्यां तु पुरुषपुंरीकोऽन्निधानतः । अरमह्यंतरे लक्ष्मीवतीमहाशिरःसुतः ॥ ३५० ॥
 एकोनत्रिंशतं चापानंयमुन्नतविग्रहः । पंचषष्टिसहस्रान्दायुः पष्ठं नरकं गमी ॥ ३५१ ॥

१ प्रभुः ऋषभः । २ असिताः कृष्णवर्णाः । ३ गौतमा गौतमकुलाः । ४ पोतनाख्ये पुरे । ५ द्वारावत्या द्वारिकाया । ६ तद-
 ख्यस्य पितुः । ७ नाम्ना । ८ अरमह्नीनाथान्तरे । ९ एकोनत्रिंशत्तनून्नतकायः ।

दत्तो वाराणसीपुर्यां पङ्क्तिशतिधनूततिः । जिनांतरे तु तत्रैव शेषवत्यशिसिंहचूः ॥ ३५२ ॥
 षट्पंचाशत्सहस्राणि वर्षाणामस्य जीवितम् । गमिष्यति च पूर्णायुः पंचमीं नरकावनीम् ॥ ३५३ ॥
 नारायण इति ख्यातः पुरे राजगृहाह्वये । षादशाब्दसहस्रायुर्मुनिमयंतरे त्वसौ ॥ ३५४ ॥
 कैकेयीदशरथचूर्धनुःषोडशकोन्नतिः । गमिष्यति च पूर्णायुस्तुरीयां नरकावनीम् ॥ ३५५ ॥
 कृष्णस्तु मथुरापुर्यां देवकीवसुदेवचूः । वंदिता नेमिनाथस्य दशधन्वसमुद्भूयः ॥ ३५६ ॥
 सहस्रमेकं वर्षाणामायुरस्य ऋविष्यति । ततो नरकमेदिन्यां तृतीयायां गमिष्यति ॥ ३५७ ॥
 प्रथमो बलदेवस्तु तत्र ऋज्रासुतो बलः । पंचाशीतिवर्षलक्षाष्टायुरस्य ऋविष्यति ॥ ३५८ ॥
 द्वितीयस्तु बलदेवो जावी विजय आख्यया । सुप्रज्ञाचूः पंचसप्तत्यब्दलक्षाणि जीविता ॥ ३५९ ॥
 तृतीयस्तु बलदेवो ऋज इत्यञ्जिधानतः । सुप्रज्ञाचूः पंचषष्टिवर्षलक्षाणि जीविता ॥ ३६० ॥
 चतुर्थस्तु बलदेवः सुप्रज्ञो नामधेयतः । सौदर्शनेयोऽब्दपंचपंचाशत्तृज्जीवितः ॥ ३६१ ॥
 पंचमो बलदेवस्तु जावी नाम्ना सुदर्शनः । सप्तदशवर्षलक्षजीवितो विजयासुतः ॥ ३६२ ॥
 षष्ठो बलो वैजयंत्याः सूनुरानंद आख्यया । पंचाशीतिसहस्राणि वर्षाणामस्य जीवितम् ॥ ३६३ ॥
 सप्तमो बलदेवस्तु नंदनो नामधेयतः । पंचषष्टिसहस्राब्दायुर्जयंतिसमुद्भवः ॥ ३६४ ॥
 अष्टमस्तु बलदेवः पद्मोऽपराजितासुतः । पंचदशसहस्राणि वर्षाणामस्य जीवितं ॥ ३६५ ॥
 नवमस्तु बलदेवो राम इत्यञ्जिधानतः । षादशाब्दशतायुष्को रोहिणीतनुसंभवः ॥ ३६६ ॥

१ दत्तात्रयः । २ भद्राख्याया मातुः सुतः ।

तत्राष्टौ मोक्षगा रामो ब्रह्मकटपं गमिष्यति । उत्सर्पिण्यां स जारते कृष्णतीर्थे तु सेत्स्यति ॥ ३६७ ॥
 अश्वग्रीवस्तारकश्च मेरुको मधुरेव च । निशुंजबलिप्रह्लादलोकेशमगधेश्वराः ॥ ३६८ ॥
 वैशुदेवप्रतिमद्याः सर्वे चक्रप्रहारिणः । हनिष्यंति निजैश्चक्रैर्वासुदेवकरं गतैः ॥ ३६९ ॥ युग्मम् ॥
 श्रुत्वा तद्भरताधीशो जन्व्यसत्त्वैः समाकुलाम् । दृष्ट्वा च तां सत्रां हृष्टः पप्रच्छ स्वामिनं प्रभुः ॥ ३७० ॥
 जगन्नय इवैकत्र सामस्येनापि तस्थुपि । तिर्यग्नरारामरमये सदसि त्रिजगत्पतेः ॥ ३७१ ॥
 अत्र किं कश्चिदप्यस्ति जगवन् जगवानिव । तीर्थं प्रवर्त्त्य जारतक्षेत्रं यः पावयिष्यति ॥ ३७२ ॥
 युग्मम् ॥

दशंस जगवानेवं य एष तव नन्दनः । मरीचिर्नामधेयेन परिव्राजक आदिर्मः ॥ ३७३ ॥
 आर्त्तैरौघध्यानहीनः सम्यक्त्वेन च शोभितः । ध्यायंश्चतुर्विधं धर्म्यं ध्यानं च रहसि स्थितः ॥ ३७४ ॥
 दुकूलमिव पङ्केन निःश्वासेनेव दर्पणः । कर्मणा मलिनोऽमुष्य जीवः संप्रति वर्त्तते ॥ ३७५ ॥
 शुक्लध्यानाशिसंयोगदग्निशौचमिवांशुकम् । जात्यं सुवर्णमिव च स क्रमाद्बुद्धिमेष्यति ॥ ३७६ ॥
 इहैव जारतक्षेत्रे नगरे पोतनान्निधे । त्रिपृष्टो नाम दाशार्हः प्रथमोऽसौ जविष्यति ॥ ३७७ ॥
 क्रमात्प्रत्यक्विदेहेषु मूकायां पुरि चक्रयसौ । तुक्कनंजयधारिण्योः प्रियमित्रो जविष्यति ॥ ३७८ ॥
 चिरं च संसृत्य जवे जविष्यत्यत्र जारते । अयं नाम्ना महावीरश्चतुर्विंशस्तु तीर्थकृत् ॥ ३७९ ॥
 सप्तजिः कुलकम् ॥

१ सिद्धिं गमिष्यति । २ प्रतिवासुदेवाः । ३ परिव्राजकः त्रिन्दिङ्की । ४ आदिग. प्रथमः ।

इति श्रुत्वा स्वाम्यनुज्ञामादाय जरतेश्वरः । मरीचिं वंदितुं जस्तया जगवंतमिवाभ्यगात् ॥ ३८० ॥
 नाम्ना त्रिपृष्टः प्रथमो दशार्हाणां जविष्यति । चक्रवर्त्ती विदेहेषु प्रियमित्रात्रिधश्च यत् ॥ ३८१ ॥
 न तद्वंदे न ते वंदे पारिव्राज्यं न जन्म च । किंतु वंदे चतुर्विंशो यत्त्वमर्हन् जविष्यति ॥ ३८२ ॥
 इति ब्रुवाणः शिरसि बध्नाजलिपुटस्ततः । तं त्रिः प्रदक्षिणीकृत्य वंदे जरतेश्वरः ॥ ३८३ ॥

त्रिजिर्विशेषकम् ॥

अथ नत्वा जगन्नाथं जगाम जगतीपतिः । अयोध्यां नगरीं नागराजो जोगैवतीमिव ॥ ३८४ ॥
 मरीचिस्तज्जिरा हृष्यंस्त्रिः करास्फोटपूर्वकम् । जातप्रमोदोऽन्यधिकं वक्तुमेवं प्रचक्रमे ॥ ३८५ ॥
 यथाद्यो वासुदेवानां विदेहेषु च चक्रभृत् । अंल्योऽर्हन् जवितास्मीति पूर्णमेतावता मम ॥ ३८६ ॥
 पितामहोऽर्हतामाद्यश्चक्रिणां च पिता मम । दशार्हाणामयं चेति श्रेष्ठं कुलमहो मम ॥ ३८७ ॥
 त्रैलोक्यमेकतः सर्वमेकतश्च कुलं मम । एकतोऽन्यद् गजकुलं यथैरावण एकतः ॥ ३८८ ॥
 ग्रहेन्य इव चंडांशुरुन्य इव चंडमाः । सर्वेन्योऽपि कुलेन्यो मे कुलमेकं प्रकृष्यते ॥ ३८९ ॥
 एवमात्मकुलमदं कुर्वाणेन मरीचिना । दूतयेव पुटं नीचगोत्रं सूत्रितमात्मनः ॥ ३९० ॥
 पुंडरीकप्रचृतिजिर्वृतो गणधैरय । नाथोऽव्यचादीत् प्रपुनन्विहारव्याजतो महीम् ॥ ३९१ ॥
 कृपया पुत्रवध्मर्मकौशलं कोशलाश्रयत् । तपस्यमुग्धान् मगधान् कुर्वन्परिचितानिव ॥ ३९२ ॥

१ परिव्राजकवेश । २ भोगवर्ती नागपुरी । ३ अन्त्यः अर्हन् चरमतीर्थङ्करः श्रीमहावीर । ४ इन्द्रहस्ती । ५ चण्डाशुः सूर्यः ।
 ६ उडुभ्यः नक्षत्रेभ्यः । ७ लूता कीटविशेषः । ८ पवित्रीकुर्वन ।

काशीन् विकाशयन् पद्मकोशानिव दिवाकरः । आनन्दयन् दशोष्णोश्वाणवानिव निशाकरः ॥ ३ए३ ॥
 देशनासुधया चेदींश्चेतयन्मूर्द्धितानिव । मालवैर्मालयन् धर्मधुरां वत्सतरैरिव ॥ ३ए४ ॥
 कुर्वन् पापविपत्ताशान्निर्जरा निव गौर्जरान् । सौराष्ट्रान् पटयन् बैद्य इव शत्रुजयं ययौ ॥ ३ए५ ॥

चतुर्भिः कुलकम् ॥

विदेशमिव वैताळ्यं कचिद्रौप्यशिखाचयैः । स्वर्णप्रावोच्चयैः कापि मेरोस्तटमिवाहुतम् ॥ ३ए६ ॥
 कचिच्च रत्नखानीन्त्री रत्नाचलमिवापरम् । काप्यौषधीन्निहिमाज्जिमिव स्थानान्तरस्थितम् ॥ ३ए७ ॥
 आमुक्तचोदकमिवासक्तसंस्कवारिदैः । स्कंधावलंबिसंव्यानमिव निर्जरवारिभिः ॥ ३ए८ ॥
 शिरोऽञ्जयणञ्जुषा सूर्येणोत्किरीटमिवाहनि । नक्तं च चन्दनरसतिलकांकिर्वेडुता ॥ ३ए९ ॥
 सहस्रमूर्धनमिव शृंगैर्गगनरोधिभिः । अनेकदोर्दंडमिव तुंगैस्तालमहीरुहैः ॥ ४०० ॥
 नालिकेरीवनेषूचैः पाकर्पिणसु लुंभिषु । निजापत्यभ्रमाघेगात्पतत्स्रवगंसंकुलम् ॥ ४०१ ॥
 चूर्तावचायसक्तानां सौराष्ट्रहरिणीदृशाम् । आकर्ष्यमानमधुरगीतिमुत्कीर्णैर्कर्मणैः ॥ ४०२ ॥
 उद्दुग्धसूचिव्याजेन संजातपलितैरिव । जरद्भिः केतकीवृक्षैरशून्याधित्यकाञ्चुवम् ॥ ४०३ ॥
 स्थाने स्थाने सिंदुवारैः श्रीखंडजवाण्डुभिः । कृतसर्वांगमण्डयपुङ्गुवलिमिवोच्चकैः ॥ ४०४ ॥
 शाखास्थितगोदांगूलांगूलाजटिलैः कृतैः । चंचांभुमैरनुकृतस्रद्धन्यग्रोधपादपम् ॥ ४०५ ॥

१ काशीन् देशविशेषान् । २ दशार्णान् तदाख्यदेशीयान् । ३ चेदीन् तदाख्यदेशीयान् । ४ निर्जरान् देवान् । ५ लुम्बिषु फल-
 गुच्छेषु । ६ आभ्रावचयनासकानां । ७ अशून्योर्द्धभूमिं । ८ वृक्षविशेषैः । ९ गोलगूलाः कपयः । १० आम्लवृक्षैः ।

अद्भुतस्वर्परीणाहसंपदामुदितैरिव । नित्यं कंटकितफलैः पनसैरुपशोन्नितम् ॥ ४०६ ॥
 श्लेष्मातैर्कर्मोन्नितमःसब्रह्मचारिभिः । अंजनाचलचूलाभिराहताभिरिवान्तिकम् ॥ ४०७ ॥
 किंशुकैः शुकचंचूवदारक्तकुसुमभिः । शोचमानं महानागं कुकुमस्थासकैरिव ॥ ४०८ ॥
 कापि ज्ञाह्यन्नं कापि खार्जूरं कापि तादजम् । मध्यापिबद्भिराबद्भगोष्ठीकं शबरीजनैः ॥ ४०९ ॥
 अत्रेद्यैर्ककिरणेषूणामखलतामपि । सन्नाहमिव बिभ्राणं तांबूलीनवमंरूपैः ॥ ४१० ॥
 आर्द्रदूर्वाकुलास्वादमुदितैर्मृगमंडलैः । आबध्यमानरोमंशं महाविटपिनां तले ॥ ४११ ॥
 सहकारफलास्वादमग्रंचुपुटैश्चिरम् । शुक्लैर्निरंतरैर्जात्यवैडूर्यैरिव मंडितम् ॥ ४१२ ॥
 केतकीचंपकाशोककंदंबकुलोद्भवैः । परागैः पवनोद्भूतै रजस्वदशिखातलम् ॥ ४१३ ॥
 पांथसार्थास्फाट्यमाननालिकेरीफलांजसा । परितः पंक्लिन्नूतोपत्यकातटचूतलम् ॥ ४१४ ॥
 जलशालप्रचृतीनां मध्याधैराद्वयशालिना । वनेनैकतमेनेव तरुखंडेन मंभितम् ॥ ४१५ ॥
 पंचादाद्योजनं मूले शिखरे दशयोजनम् । तमष्टयोजनोत्सेधमारोह गिरिं प्रभुः ॥ ४१६ ॥

एकविंशत्या कुलकम् ॥

तत्र सद्योऽपि समवसरणे सुरनिमित्ते । सर्वयो जगवानासांचक्रे चक्रे च देशनाम् ॥ ४१७ ॥
 गंजरीया गिरा जर्चुर्विदधानस्य देशनाम् । अनुवाद्येव स गिरिर्गहरोत्थैः प्रतिस्वनैः ॥ ४१८ ॥

१ परिणाहो विशालता । २ अमावास्यारात्रितमःसमानैः । ३ महागज । ४ कुकुमतिलकैः । ५ आबध्यमानचर्वितचर्वण ।
 ६ उपत्यका आसन्नभूमिः । ७ विशालताशोभिना । ८ अष्टयोजनोन्नति । ९ सर्वहितकारी ।

वृष्टेरिव पयोवाहः प्रावृषि त्रिजगत्पतिः । गतायामथ पौरुष्यां व्यरंसीद्देशनाविधेः ॥ ४१ए ॥
 उत्थाय च ततः स्थानान्मध्यप्राकारमंफले । देवच्छंदे देवदेवो न्यपीदद्देवनिर्मिते ॥ ४१० ॥
 ततश्च स्वामिनः पादपीठे गणधराग्रणीः । श्रीपुंरुरीको न्यपदत्सम्राजो युवरास्त्रिव ॥ ४११ ॥
 तथैव हि निपेक्षुष्यां सत्तायां गणचतुष्टयः । जगवल्लीलया धर्मदेशनां विदधेतराम् ॥ ४१२ ॥
 सोऽपि द्वितीयपौरुष्यां पारयामास देशनाम् । अवश्यायैयमुधासेकं समीरण इव प्रगे ॥ ४१३ ॥
 एवं सैत्वोपकाराय कुर्वाणो धर्मदेशनाम् । कंचित्कालं तत्र तस्यावष्टापद इव प्रभुः ॥ ४१४ ॥
 अन्यतश्च प्रतिष्ठासुरपरैद्युर्जगद्गुरुः । गणचतुपुंरुरीकं तं पुंरुरीकं समादिशत् ॥ ४१५ ॥
 महामुने प्रयास्यामो विहर्तुं वयमन्यतः । गिरौ तिष्ठ त्वमत्रैव मुनिकोटिन्निरावृतः ॥ ४१६ ॥
 अत्र देवानुजायेन जवतोऽचिरकालतः । ज्ञानं सपरिवारस्योत्पत्स्यते केवलं खलु ॥ ४१७ ॥
 इहैव शैले शैलेशीध्यानमासेदुपस्तव । परिवारसमेतस्याचिरान्मोक्षो न्नविष्यति ॥ ४१८ ॥
 तथेति स्वामिनो वाचं प्रतिपद्य प्रणम्य च । तत्रैव सोऽस्याज्जणचतुस्रैहव गणिकोटिन्निः ॥ ४१९ ॥
 तीरगर्तेषु रत्नौघमुखेन इव वारिधिः । मुक्त्वा तं तत्र नाथोऽगादन्यतः सपरिश्रद्धः ॥ ४२० ॥
 पुंरुरीकः स्थितस्तत्र पर्वते मुनिन्निः समम् । उदयादितटे सार्द्धंभृशैरिव निशाकरः ॥ ४२१ ॥
 ततः परमसंवेगात्प्रजोर्मधुरया गिरा । पुंरुरीको गणधरः श्रमणानित्यन्नापत ॥ ४२२ ॥

१ विराम प्राप्तवान् । २ सम्राजः गण्डलेश्वरस्य । ३ हिमामृतसिन्धुन । ४ प्रगे प्रतःकाले । ५ प्राण्युपकाराय । ६ प्रस्थानुमिच्छुः ।
 ७ ऋक्षैर्नक्षत्रैः ।

गिरिः क्षेत्रप्रजावेण सोऽयं सिद्धिनिबन्धनम् । जिगीषूणां दुर्गमिव सीमांतावनिसाधकम् ॥ ४३३ ॥
 कार्या संद्वेखना मुक्तेः साधनान्तरमप्यहो । जवति द्विविधा सा तु अव्यञ्जावविशेषतः ॥ ४३४ ॥
 सर्वोन्मादमहारोगनिदानानां समंततः । शोषणं सर्वसाधूनां अव्यसंलेखना मता ॥ ४३५ ॥
 यो रागद्वेषमोहानां कषायाणां च सर्वतः । नैसर्गिकद्विषां वेदो ज्ञावसंलेखना तु सा ॥ ४३६ ॥
 द्रव्युदित्वा पुंमरीकः समं श्रमणकोटिजिः । सर्वानालोचयामासातीचारान् सूक्ष्मादरान् ॥ ४३७ ॥
 महाव्रतारोपणं च चरूश्चक्रेऽतिशुद्ध्ये । क्षौमस्य द्वाहितं द्विस्त्रिहर्तितैर्मह्यकारणम् ॥ ४३८ ॥
 जीवाः द्वाभ्यंतु सर्वे मे तेषां च द्वांतवानहम् । मैत्री मे सर्वचूतेषु वैरं सम न केनचित् ॥ ४३९ ॥
 द्रव्युक्त्वा जवचरिम निराकारं सुष्टुकरम् । प्रतिपदे सोऽनशनं समस्तश्रमणैः समम् ॥ ४४० ॥
 हृपकश्रेणिमारुहः स्याद्बुधव्रजितोऽपि हि । घातीनि कर्मानि तस्यौजस्विनो जीर्णैरञ्जुवत् ॥ ४४१ ॥
 साधूनां कोटिसंख्यानां तेषामपि हि तुष्टुदुः । सद्यो घातीनि कर्माणि सर्वसाधारणं तपः ॥ ४४२ ॥
 मासांते चैत्रराकायां पुंमरीकस्य केवलम् । ज्ञानं बचूव प्रथमं पश्चात्तेषां महात्मनाम् ॥ ४४३ ॥
 शुक्लध्यानस्थितास्तूर्ये नियोगे ते च योगिनः । प्रह्नीणाशेषकर्माणो निर्वाणपदवीं ययुः ॥ ४४४ ॥
 समागत्य दिवो देवा मरुदेव्या इव द्वाणात् । जन्तया विदधिरे तेषां निर्वाणगमनोत्सवम् ॥ ४४५ ॥
 जगवानुषन्नस्वामी प्रथमस्तीर्थकृद्यथा । तथाचूत्प्रथमं तीर्थं शत्रुञ्जयगिरिस्तदा ॥ ४४६ ॥

१ सर्वोन्मादमहारोगमूलकारणानां । २ स्वाभाविकशत्रूणां । ३ क्षौमस्य दुकूलस्य । ४ “ जीर्णपर्णवत् ” इत्यपि पाठः कचित्
 दृश्यते । ५ नियोगे पादे ।

तस्थिवांसं तथा विश्वनाथं पर्वतपालकाः । आशु विज्ञापयामासुर्गत्वा ऋतचक्रिणे ॥ ४६२ ॥
 प्रचोश्चतुर्विधाहारप्रत्याख्यानं निशम्य सः । शोकेन शंकुनेवांतः प्रविष्टेन व्यवाध्यत ॥ ४६३ ॥
 ततोऽङ्कशेन संस्पृष्टः सद्यः शोकैकशानुना । तरुः सिमसिमाविंदूनिवाश्रूणि मुमोच सः ॥ ४६४ ॥
 सांतःपुरपरीवारो दुर्वारिसुखपीन्तः । प्रतस्थे पादचारेण प्रत्यष्टापदमार्पञ्जिः ॥ ४६५ ॥
 नाजीगणत्कर्करान् स कर्कशानपि पादयोः । वेद्यते वेदना नैव हर्षेणैव शुचापि यत् ॥ ४६६ ॥
 अक्षरन् रक्तधाराश्च पदोः कर्करदूनयोः । आसीच्चालककांकेव तस्यांघ्रिन्यासपद्मतिः ॥ ४६७ ॥
 अवाजगणदुर्वीशो जनान्यानोपयायिनः । आरोहणक्षणेनापि मात्रद्विभो गतेरिति ॥ ४६८ ॥
 आतपत्रे शिरःस्थेऽपि तप्ततप्तो जगाम सः । न तापो मानसो जातु सुधावृष्ट्यापि शाम्यति ॥ ४६९ ॥
 शुंघिहस्तो हस्तदातृनपहस्तयते स्म सः । मार्गे विलगतः शाखिशालाप्रान्तानिबोच्चकैः ॥ ४७० ॥
 अग्नेसरान्वेधधरानपि पश्चाच्चकार सः । रयार्त्तरीव तीरञ्च स रिदायामगामिनी ॥ ४७१ ॥
 पदे पदे स्वलंतीश्च वेगाच्चाभरधारिणीः । चक्री प्रतीक्षां चक्रे न चित्तवर्जतुमुत्सुकः ॥ ४७२ ॥
 उल्लट्योच्चट्य वेगेनोरस्थत्वास्फाटनैर्मुहुः । विशीर्षमपि नाज्ञासीन्मुक्ताहारं महीपतिः ॥ ४७३ ॥
 प्रचौ गतमनस्कत्वात्पार्श्वस्थानप्यजूहवत् । प्रयुः प्रष्टुं स्वामिवार्त्तं वेत्त्रिणा निरिपालकान् ॥ ४७४ ॥
 नापश्यत्किंचिदप्यन्यन्नाशुणोत्कस्यचिष्वचः । दध्यौ स प्रयुमेवैकं ध्यानस्थ इव योगवित् ॥ ४७५ ॥
 लघूकुर्वन्निवाध्वानं रंहसा ऋतेश्वरः । समीरण इव प्राप क्षणेनाष्टापदाचलम् ॥ ४७६ ॥

१ शङ्कुना कलिलेन । २ महता । ३ शोकाग्निना । ४ दुर्नारदुःखपीडित । ५ कठोरान् । ६ अतितप्तः । ७ शोकेन विह्वलः । ८ तरी नाविका ।

परिश्रममजानानो जनवत्पादचार्यपि । अध्यारुरोहं चरतस्ततोऽष्टापदपर्वतम् ॥ ४७७ ॥
 ईदृशंचक्रे चक्रवर्त्ती शोकहर्षसमाकुलः । तत्र च त्रिजगन्नाथं पर्यकासनसंस्थितम् ॥ ४७८ ॥
 तत्र प्रदक्षिणीकृत्य वंदित्वा च जगत्पतिम् । देहह्यायेव पार्श्वस्थः समुपास्ते स्म चक्रचतुत् ॥ ४७९ ॥
 इत्थं स्थिते प्रज्ञावे तेऽध्यस्मासु कथमासते । इति हेतोर्विज्ञाणामासनानि चकंपिरे ॥ ४८० ॥
 अवधिज्ञानतो ज्ञात्वासनकंपनकारणम् । इंद्रा जिनेन्द्रमन्येयुश्चतुःषष्टिरपि द्रुतम् ॥ ४८१ ॥
 तेऽपि प्रदक्षिणीकृत्य जगन्नाथं प्रणम्य च । विपण्णाश्च निपण्णाश्च तस्थुरालिखिता इव ॥ ४८२ ॥
 तथास्यामवसर्पित्यां तृतीयस्यारकस्य तु । पक्षेभ्येकोनवताववशिष्टेषु सत्सु च ॥ ४८३ ॥
 माघान्निधानमासस्य कृष्णत्रयोदशीतिथौ । पूर्वार्द्धेऽन्तीचि नक्षत्रे शशियोगमुपागते ॥ ४८४ ॥
 तथा निपण्णः पर्यकासने स्थित्वा च बादरे । काययोगे बादरौ वाक्चित्तयोगौ रुरोध च ॥ ४८५ ॥
 सूक्ष्मेण काययोगेन काययोगं च बादरम् । रुद्धा रुरोध सूक्ष्मौ च योगौ वाक्चित्तलक्षणौ ॥ ४८६ ॥
 इति सूक्ष्मक्रियं नाम शुक्लध्यानं तृतीयकम् । अस्तसूक्ष्मतनूयोगं क्रमात्प्रचुरसाधयत् ॥ ४८७ ॥
 ततश्च ध्यानमुत्सन्नक्रियं नाम तुरीयकम् । पंचहंस्वाक्षरोच्चारमितकालमशिश्रियत् ॥ ४८८ ॥
 सर्वदुःखपरित्यक्तः केवलज्ञानदर्शनी । ह्रीणकर्म निष्ठितार्थोऽनंतवीर्यसुखार्द्धिकः ॥ ४८९ ॥
 बंधाच्चावाद्धूर्ध्वगतिरेरंरुफलवीजवत् । प्रभुः स्वप्नावाहजुना पथा लोकाग्रमासदत् ॥ ४९० ॥
 अष्टभिः कुलकम् ॥

१ अस्तसूक्ष्मशरीरयोग । २ पञ्चहंस्वाक्षरोच्चारं यावान् कालो जायते तात्कालमित काल ।

प्रपन्नानशनास्तेऽपि सहसा व्रतिनां दश । क्षपकश्रेणिमारूढाः सर्वेऽन्युत्पन्नेकेवलाः ॥ ४९१ ॥
 मनोवचनकायानां योगं रूढा च सर्वतः । क्षणादासादयामासुः स्वामिवत्परमं पदं ॥ ४९२ ॥ शुभम् ॥
 स्वामिनिर्वाणकल्याणान्निर्वाणो दुःखपावकः । अदृष्टसुखदेशानां नारकाणामपि क्षणम् ॥ ४९३ ॥
 महाशोकसमाक्रान्तश्चक्रवर्त्ती तु तत्क्षणम् । पपात मूर्धितः पृथ्व्यां वज्राहत इवाचलः ॥ ४९४ ॥
 महत्पथागते दुःखे दुःखशैथिल्यकारणम् । विदांचकार रुदितं न कश्चिदपि यत्तदा ॥ ४९५ ॥
 दुःखशैथिल्यहेतुं तच्चक्रिणो ज्ञापयन् स्वयम् । शक्रश्चकार रुदितं महापूत्कारपूर्वकम् ॥ ४९६ ॥
 अनुसंकटं चक्रे कंदनं त्रिदशैरपि । समा हि समदुःखानां चेष्टा जवति देहिनाम् ॥ ४९७ ॥
 तेषां च रुदितं श्रुत्वा संज्ञामासाद्य चमयपि । उच्चैः स्वरेण चक्रंद ब्रह्मांस् स्फोटयन्निव ॥ ४९८ ॥
 रुदितेनास्फुटज्ज्ञः शोकग्रंथिर्महानपि । पालीबंधो महास्रोतोऽहंसेव महीयसा ॥ ४९९ ॥
 सुरासुरमनुष्याणां रुदितैरुदितैस्ततः । त्रैलोक्यकरुणारस एकच्छत्र इवाभ्रवत् ॥ ५०० ॥
 ततः प्रभृति लोकेऽपि देहिनां शोकसंचचे । रोदनाध्वा प्रववृते शोकशब्दविशद्वयकः ॥ ५०१ ॥
 नैसर्गिकमपि त्यक्त्वा धैर्यं भरतभूपतिः । दुःखितो विललापैवं तिरश्चोपि हि दुःखयन् ॥ ५०२ ॥
 हा तात हा जगद्वंधो हा कृपारससागर । अज्ञानिव जवारण्ये त्यक्तवानसि नः कथम् ॥ ५०३ ॥
 अमृदानकेवलज्ञानप्रकाशेन विना त्वया । तमसीव कृते दीपं स्यास्यामोऽन्न कथं जने ॥ ५०४ ॥
 लब्धस्थस्यैव ते मौनं किमेतत्परमेश्वर । कुरुष्व देशानां नानुगृह्णासि किमसुं जनम् ॥ ५०५ ॥

१ महाप्रवाहवेगेन । २ रोदनमार्गः । ३ शोक एव शल्य तस्य विशल्यकः विशल्यकारकः ।

लोकाग्रमथवायासीर्जगवान् जाषसे न यत् । आ जापंते दुःखितं मां तेऽपि मद्धंधवो न किम् ॥ ५०६ ॥
 हुं ज्ञातमथवा ते हि सदा स्वाम्यनुगामिनः । स्वामिनोऽननुगो नास्ति मत्कुले मां विनापरः ॥ ५०७ ॥
 ततो जगन्नयन्नाता बाहुबद्धयादयोऽनुजाः । स्वसारौ ब्राह्मीसुदर्थौ पुंडरीकादयः सुताः ॥ ५०८ ॥
 श्रेयांसाद्याश्च नंसारो हत्वा कर्मक्षिणोऽखिलान् । यथुर्लोकाग्रमद्यापि जीवामि प्रियजीवितः ॥ ५०९ ॥ युग्मं ॥
 शोकाज्जीवितनिर्विण्णं मुमूर्षुमिव चक्रिणम् । दृष्ट्वा बोधयितुमिति प्रारेन्ने पाकंशासनः ॥ ५१० ॥
 जरतेशमहासत्त्वस्वाम्यसौ तावदावयोः । संसारंजोधिमतर्त्तारयामास चापरान् ॥ ५११ ॥
 एतत्कृतेन तीर्थेन तीर्थेनैव महानदीम् । उत्तरिष्यंति संसारं चिरं संसारिणोऽपरे ॥ ५१२ ॥
 कृतकृत्यः स्वयं ह्येष जगवानपरानपि । कृतकृत्यान् जनान् कर्तुं पूर्वदक्षमवास्थितः ॥ ५१३ ॥
 अनुगृह्याखिलं लोकं स्थानं तदपुनर्नवं । आसेदुषो जगन्नूत् राजन् किं नाम शोचसि ॥ ५१४ ॥
 प्रेत्य यो योनिदक्षेषु महादुःखैकवेदमसु । अनेकशः संचरति परासुः स हि शोच्यते ॥ ५१५ ॥
 तत्किं न दज्जसे शोचन् प्रजावन्यजनेष्विव । शोचितुः शोचनीयस्य चोन्नयोरपि नोचितम् ॥ ५१६ ॥
 एकदापि हि योऽश्रौषीत्स्वामिनो धर्मदेशनाम् । न सोऽपि शोकहर्षाभ्यां जीयते किं पुनर्नवान् ॥ ५१७ ॥
 महान्नोदोश्चिह्नोऽज्ञः कपो मेरुगिरेरिव । उषर्त्तनमिवावन्याः कुलिशस्येव कुण्डता ॥ ५१८ ॥
 पीथूषस्येव वैरस्यमनुष्णांशोरिवोष्णता । असंज्ञान्यं महीनाथ तवेदं परिदेवनेनम् ॥ ५१९ ॥ युग्मम् ॥

१ नस्तारः पौत्रा । २ कर्मशत्रून् । ३ मर्तुमिच्छुः । ४ इन्द्रः । ५ जलावतारेण । ६ अपुनर्भव मोक्षस्थान । ७ प्रेत्य मृत्वा ।
 मृतः । ९ वैरस्य रसरहित्यं । १० चन्द्रस्य । ११ परिदेवनं विलापः ।

धीरो ऋत्र धराधीश विद्ध्यात्मानं यदीशितुः । जगत्रयैकधीरस्य तनयस्तस्य नन्वसि ॥ ५२० ॥
 गोत्रवृद्धेनेव वृद्धश्रवसैवं प्रबोधितः । आललंबे नृपो धैर्यं साहजं शैत्यमंबुवत् ॥ ५२१ ॥
 अथ स्वार्थ्यगसंस्कारोपस्काराहरणे द्रुतम् । आदिदेश शुनासीरस्त्रिदशानात्रियोगिकान् ॥ ५२२ ॥
 ततः संकंदनादेशाक्षंदनोद्यानतः क्षणत् । गोशीर्षचंदनैधांसि समानिन्युर्दिवौकसः ॥ ५२३ ॥
 इंद्रादेशादथैध्यां ते स्वामिदेहस्य हेतवे । वृत्तामारचयामासुश्चितां गोशीर्षचंदनैः ॥ ५२४ ॥
 कृते तथा महर्षीणामिक्ष्वाकुलजन्मिनाम् । दिशि व्यधुर्दक्षिणस्यां त्र्यक्षाकारां चितां सुराः ॥ ५२५ ॥
 अन्येषामनगराणां कृते च त्रिदिवौकसः । चतुरन्धां चितां चक्रुरपरस्यां पुनर्दिशि ॥ ५२६ ॥
 अथ ह्रीरोदपाथोधेः पुष्करावर्त्तकैरिव । देवैरानाययामास हुतं पाथांसि वासवः ॥ ५२७ ॥
 तेन च स्तपयामास पयसा ऋगवत्तनूम् । गोशीर्षचंदनरसैर्विलेपे च वज्रचूत् ॥ ५२८ ॥
 वासवो वासयामास वाससा हंसैलक्ष्मणा । ततस्तं देवदूष्येण शरीरं परमेशितुः ॥ ५२९ ॥
 सर्वतो जूषयामास दिव्यैर्मणिक्वचूपणैः । परमेष्ठिशरीरं स त्रिविष्टपसदग्रणीः ॥ ५३० ॥
 अन्ये तु देवा अन्येषां सुनीनामपि तत्क्षणात् । इंद्रवन्निदधुर्भक्त्या तत्सर्वं स्तपनादिकम् ॥ ५३१ ॥
 जगन्नस्या रत्नसारैः पृथक् पृथक् गिवाहूतैः । सहस्रबाह्याः शिविकास्त्रिष्वक्षुर्दिवौकसः ॥ ५३२ ॥
 प्रणम्य चरणौ चतुर्वपुश्चारोप्य मूर्ध्नि । शिविकायां निचिक्षेप स्वयमेव पुरंदरः ॥ ५३३ ॥
 वपुंषीद्वत्कुर्वंशयानामपरस्यां दिवौकसः । शिविकायां शिवपथातिथीनां परिचिक्षिपुः ॥ ५३४ ॥

१ इन्द्रेण । २ इन्द्रादेः शात् । ३ ऐन्द्रा पूर्वादिशि । ४ पाथासि जलानि । ५ हसचिहेन । ६ इन्द्रः । ७ मोक्षमार्गातिथीना ।

शिविकायां तृतीयस्यामन्येषामनंगारिणाम् । निदधुर्विबुधाः कायान्निजेष्वापोऽप्य मूर्धसु ॥ १३५ ॥
 अथ ता स्वामिशिविकामुद्धार स्वयं हरिः । मुनीनामपरेषां तु शिविके अपरे सुराः ॥ १३६ ॥
 अप्सरःसु ददानासु तालरासकमेकतः । कुर्वाणासु च संगीतं मधुरध्वानमन्यतः ॥ १३७ ॥
 पुरःपुरो धूपघटीधारयत्सु सुपर्वसु । धूपधूमन्मृदाद्वाष्पं वमंतीरिव शोकतः ॥ १३८ ॥
 क्षिपत्सु पुष्पदामानि शिविकोपरि केषुचित् । शेषाहेतोश्च तान्येवोपददानेषु केषुचित् ॥ १३९ ॥
 देवद्यूषैस्तोरणानि पुरः कुर्वत्सु केषुचित् । ददत्सु केषुचिद्यद्द्वकर्मैः सेकमग्रतः ॥ १४० ॥
 केषुचिद्विलुप्तस्वप्ने ग्रन्थत्रष्टादमगोलवत् । धावत्सु पृष्ठतोऽन्येषु मोहचूर्णाहतेष्विव ॥ १४१ ॥
 उच्चैःशब्दायमानेषु नाथनाथेति केषुचित् । मंदज्रागया हताः स्मः स्वमिति निंदत्सु केषुचित् ॥ १४२ ॥
 शिक्तां नो देहि नाथेति मुहुर्नाथैः केषुचित् । को धर्मसंशयं ढोत्स्यत्येवं जटपत्सु केषुचित् ॥ १४३ ॥
 वयं यामोऽध्वक्तेति सानुशय्येषु केषुचित् । ददालु जूनों विवरमित्याकांक्षत्सु केषुचित् ॥ १४४ ॥
 वाद्यमानेषु तूर्येषु तां स्वामिशिविकां हरिः । उपचित्यं निनायान्ये निन्युश्च शिविके सुराः ॥ १४५ ॥
 नवज्जिः कुलकम् ॥

प्राचीनबर्हिः प्राचीनचितायां स्वामिनस्तनुम् । शनकैः स्थापयामास स्वपुत्र इव कृत्यवित् ॥ १४६ ॥
 चितायां दाक्षिणात्यायामिदवाकुलकुलजन्मनाम् । वपूंषि स्थापयंति स्म सनौजय इवामराः ॥ १४७ ॥
 अन्येषामनगराणां शरीराण्यपरे सुराः । प्रतीचीनचितायां तु समीचीनविदो न्यधुः ॥ १४८ ॥

१ साधूना । २ सुपर्वसु देवेषु । ३ नाथत्सु याचमानेषु । ४ प्राचीनबर्हि इन्द्रः । ५ सनाभय. सहोदरा ।

अत्र गोत्रजिदादेशान्नाकिनोऽग्निकुमारिकाः । चितासु तासु तत्कालमग्निकायान्विचक्रिरे ॥ ५४ए ॥
 शक्राज्ञया विचक्रुश्च वायून्वायुकुमारकाः । अत्रितो ज्वालयामासुर्वह्निमह्नाय ते ततः ॥ ५५० ॥
 चितास्विज्राज्ञया देवाः कर्पूरादीनि जारशः । निदधुः कुञ्जशश्चापि सर्पैरपि च मधूनि च ॥ ५५१ ॥
 मुक्त्वास्थि धातवो यावद्गधास्तावच्चितानलम् । व्यधापयन् सुराः क्षीरांश्चोन्निर्मधुकुमारकाः ॥ ५५२ ॥
 प्रतिमावत्पूजयितुं स्वविमाने पुरंदरः । अग्रहीदुपरितनीं दंष्ट्रां वामेतरां प्रज्जोः ॥ ५५३ ॥
 ईशानोऽप्युपरितनीं तदंष्ट्रां दक्षिणेतराम् । अधस्तनीं दक्षिणां च चमरेऽज्जपाददे ॥ ५५४ ॥
 बलिर्वायामधोदंष्ट्रां जग्राहान्ये तु वासवाः । शेषदंष्ट्रान्नाकिनोऽन्ये जगृहुः कीकसानि तु ॥ ५५५ ॥
 मार्गतः श्रावका देवैर्दत्तकुम्भयाभयः । ततः प्रचृत्यचूवंस्ते ब्राह्मणा अग्निहोत्रिणः ॥ ५५६ ॥
 ते हि स्वामिचितावह्निं गृहे नित्यमपूजयन् । रक्षति स्म च निर्वातं लक्ष्मदीपमिवेश्वराः ॥ ५५७ ॥
 इक्ष्वाकुवंश्यशेषानगाराणां ते चितानलौ । निर्वाणौ जीवयंति स्म स्वामिचित्याकृशानुना ॥ ५५८ ॥
 इद्वयाकूणां महर्षीणामपि चित्याकृशानुना । अन्यानगरिचित्याग्निं ते निर्वाणमवोधयन् ॥ ५५९ ॥
 अन्यानगरिचित्याग्निं चित्याश्वोरन्ययोः पुनः । न हि संक्रमयंति स्म द्विजेष्वद्याध्यसौ विधिः ॥ ५६० ॥
 केचित्तु लब्धजस्मानो जप्त्या जस्म वनंदिरे । ततः प्रचृति जाताश्च तापसा जस्मज्ज्यूषाः ॥ ५६१ ॥
 चितास्थानत्रये देवा रत्नस्तूपत्रयं ततः । अष्टापदगिरेर्नव्यं शृंगत्रयमिव व्यधुः ॥ ५६२ ॥
 ततो नंदीश्वरे क्षीपे शाश्वतप्रतिमोत्सवम् । कुर्वाणास्ते तु गीर्वाणाः सेंद्राः स्वं स्वं पदं ययुः ॥ ५६३ ॥

१ अहाय शीघ्र । २ सर्पपि दृतानि । ३ कीकसानि अस्थिनि । ४ कृगानुना अभिना । ५ गीर्वाणाः देवा ।

इंशः स्वस्वविमानेषु सुधर्मायां च पर्षदि । अधिमाणवकस्तं वृत्तवज्रसमुज्ज्वलम् ॥ १६४ ॥
 न्यवेक्षयन् स्वामिदंष्ट्रा आनर्चुश्च निरंतरम् । तासां प्रज्ञावातेषां च सदा विजयमंगलम् ॥ १६५ ॥
 युग्मम् ॥

अरतस्तत्र च स्वामिसंस्कारासन्नचूले । ग्रासादं योजयामास त्रिगव्यूतिसमुच्छ्रयम् ॥ १६६ ॥
 नामतः सिंहनिषद्यां पद्यां निर्वाणवेदमनः । उच्चैर्वर्द्धकिरलेन रत्नाश्मच्चिरकारयत् ॥ १६७ ॥
 युग्मम् ॥

तस्य द्वाराणि चत्वारि स्फटिकाश्ममयानि च । रम्याणि स्वामिसमवसरणस्यैव जङ्गिरे ॥ १६८ ॥
 प्रतिघारमुन्नयतो बज्रबुस्तत्र षोडश । रत्नचंदनकदशाः कोशा इव शिवश्रियाम् ॥ १६९ ॥
 द्वारे द्वारे रत्नमयास्तोरणाः षोडशाऽन्नवन् । साक्षादिव समुद्रूताः परितः पुण्यवह्नयः ॥ १७० ॥
 द्वारे द्वारेऽष्टमंगद्वयो मंगद्वयाः षोडशाऽन्नवन् । ग्रासादघारविन्यस्तप्रशस्तिद्विपिसन्निभाः ॥ १७१ ॥
 द्वारेषु तेषु चान्नवन् विशाला मुखमंडपाः । दिक्पादानां चतुर्णामप्याहता इव पर्षदः ॥ १७२ ॥
 तेषां चतुर्णां च मुखमंरुपानां पुरोऽन्नवन् । श्रीवह्नीनां मंरुपांतः प्रेक्षासदनमंरुपाः ॥ १७३ ॥
 तेषां प्रेक्षामंरुपानां मध्यन्नागेषु जङ्गिरे । अक्षवटा वज्रमयाः सूर्यबिंबोपहासिनः ॥ १७४ ॥
 अक्षवाटेऽक्षवाटे च मध्यन्नागे मनोहरम् । रत्नसिंहासनमञ्चन्मध्येऽन्नमिव कर्णिका ॥ १७५ ॥
 प्रतिप्रेक्षामंरुपाग्रे बज्रव मणिपीठिका । चैत्यस्तूपास्तदुपरि चात्रवन् रत्नशालिनः ॥ १७६ ॥
 तेषां च चैत्यस्तूपानां पुरतो द्योतितांबराः । प्रत्येकं च प्रतिदिशं महती मणिपीठिका ॥ १७७ ॥

प्रत्येकं तदुपरिष्ठात्पंचधन्वशतप्रमाः । चैत्यस्तूपसन्मुखीनाः सर्वाङ्गं रत्ननिर्मिताः ॥ ५७८ ॥
क्षपन्ना वर्द्धमाना च ततश्चञ्जाननापि च । वारिषेणेति पर्येकासनासीना मनोहराः ॥ ५७९ ॥
शाश्वत्यः प्रतिमा जैन्यो नेत्रकैरवचञ्चिकाः । नन्दीश्वरमहादीपचैत्यमध्य इवाज्रवन् ॥ ५८० ॥

त्रिचिर्विशेषकम् ॥

तेषां च चैत्यस्तूपानां प्रत्येकं पुरतोऽज्रवत् । अनर्घ्यमाणिक्यमयी विशाला चारुपीठिका ॥ ५८१ ॥
पीठिकानां पुरस्तासां प्रत्येकं चैत्यपादपाः । चैत्यझूणां पुरस्तेषां प्रत्येकं मणिपीठिकाः ॥ ५८२ ॥
उपर्यङ्गध्वजास्तासां प्रत्येकमपि चाज्रवन् । जयस्तंजो दिशि दिशि धर्मेणैवाधिरोपितः ॥ ५८३ ॥
इन्द्रध्वजानां च पुरः प्रत्येकमपि चाज्रवत् । नाम्ना नन्दा पुष्करिणी त्रिसोपाना सत्तोरणा ॥ ५८४ ॥
स्वच्छशीतजलापूर्णं विचित्राञ्जोजशादिनी । मनोहरा दधिमुखाधारपुष्करिणीनिजा ॥ ५८५ ॥

युग्मम् ॥

आसीत्सिंहनिषाद्याया महाचैत्यस्य तस्य तु । मध्यजागे सुमहति महती मणिपीठिका ॥ ५८६ ॥
तस्याश्चोपसमवसरणस्येव मध्यतः । चित्ररत्नमयो देवचन्द्रकः समजायत ॥ ५८७ ॥
नानावर्णशुकमय उल्लोचस्तदुपर्यञ्जत् । उद्भावायन्नकोदोपि संध्यात्रपदलश्रियम् ॥ ५८८ ॥
उल्लोचस्यांतरे पार्श्वतश्च वज्रमयाङ्कुशाः । आसद्गुह्योचशोभा तु तत्राप्यासीन्निरङ्कुशा ॥ ५८९ ॥
सुधाधारोपमा हारा अङ्कुशेष्ववलंबिताः । कुन्तमेयैरामलकस्थूलैर्मुक्ताफलैः कृताः ॥ ५९० ॥

१ नेत्रकुमुदज्योत्स्नाः । २ आमलकफलवत् स्थूलैः ।

प्रत्येकं पार्श्वयोस्तासामुत्क्षिप्तमण्डिचामरे । चामरधारप्रतिमे रत्नमय्यौ बभूवतुः ॥ ६०५ ॥
नागयक्षरत्नकुम्भधाराणां प्रतिमे जन्त्रे । प्रत्येकमग्रे जगत्प्रतिमानां बभूवतुः ॥ ६०६ ॥

ताः कृताञ्जलयो रत्नमय्यः सर्वाङ्ग जञ्ज्वलाः । निषेदिवांसः प्रत्यक्षा इव नागादयो बभूवुः ॥ ६०७ ॥
देवह्वंदे रत्नधंटाश्चतुर्विंशतिरुज्ज्वलाः । संक्षिप्तादित्यविवात्रास्तथा माणिक्यदर्पणाः ॥ ६०८ ॥
स्थानरस्था दीपिका हैम्यस्तथा रत्नकरंभिकाः । पुष्पशृङ्गेरिकशृङ्गाः सरितावर्त्तवर्तुदाः ॥ ६०९ ॥
लोमहंसपटदयोऽथ विभूषणकरंभकाः । हैमानि धूपदहनकानि चारात्रिकाणि च ॥ ६१० ॥
रत्नमंगलदीपाश्च रत्नचतुंगारका अपि । स्फाराणि रत्नस्थालानि तापनीयाः पतङ्गह्राः ॥ ६११ ॥
रत्नचंदनकदशा रत्नसिंहासनानि च । रत्नमय्योऽष्टमंगल्यो हैमारत्नैलसमुज्जकाः ॥ ६१२ ॥
धूपत्राडानि हैमानि हैमाश्चोत्पलहस्तकाः । पुरो बभूवुश्च चतुर्विंशतेः श्रीमदहंताम् ॥ ६१३ ॥

पद्मजिः कुलकम् ॥

इति नानारत्नमयं त्रैलोक्येऽप्यतिसुंदरम् । मूर्त्तेन धर्मेणैर्वेङ्ककांतवप्रेण शोभितम् ॥ ६१४ ॥
ईर्हामृगोद्धमकरतुरंगनरकिंनरैः । विहंगवावकरुहंशरत्नैश्चमरैर्दिपैः ॥ ६१५ ॥
वनलताब्जलतात्रिविचित्राद्भुतत्राङ्गिकम् । बहुहुममिवोद्यानं रत्नसंज्ञसमाकुलम् ॥ ६१६ ॥
वयोमगंगोर्मिन्निरिव पताकात्रिमनोरमम् । जन्त्रैर्दैतुरमिव ध्वजदंष्ट्रैश्च कांचनैः ॥ ६१७ ॥
ध्वजस्थकिंकिणीकाणैः प्रसरन्निर्निरैरैः । खेचरस्त्रैणुरसनादामध्वनिविडंबकम् ॥ ६१८ ॥

अत्र साशातनां कार्पुर्गमनागमनैर्नराः । इत्यकार्पाद्यंत्रमयान् लौहानारक्षकानृपः ॥ ६३३ ॥
 आरक्षपुरैष्वौहैर्नरायुक्तैश्च तैरञ्चूत् । नृणामगम्यं स्थानं तन्मर्त्याद्वह्निव स्थितम् ॥ ६३४ ॥
 दंभरत्नेन रत्नेशो दंतांश्चिह्नेद तत्र च । कञ्जसंज्ञवत् सोऽङ्गिरनारोह्यस्ततोऽञ्जवत् ॥ ६३५ ॥
 नृपो नृचिरलंघ्यानि योजनान्तरितानि च । पदानि मेखलारूपाण्यष्टौ तं परितो व्यधात् ॥ ६३६ ॥
 ततः प्रचृति शैलोऽसौ नाम्नाष्टापद इत्यञ्चूत् । लोके हराङ्गिः कैलासः स्फटिकाङ्गिश्च कीर्त्यते ॥ ६३७ ॥
 इति चैत्यं विनिर्माण्य प्रतिष्ठाप्य च चक्रञ्चूत् । श्वेतांशुकधरस्तत्राविशन्मेघ इवोरुपः ॥ ६३८ ॥
 कृत्वा प्रदक्षिणां तत्र प्रतिमास्ताः सुगंधिजिः । उदकैः स्नापयामास ऋपतिः सपरिबुद्धः ॥ ६३९ ॥
 ममार्ज्जं देवदूष्यैश्च ऋतः परितोऽपि ताः । रत्नादर्श इवाञ्चूवंस्तास्ततश्चाधिकोज्ज्वलाः ॥ ६४० ॥
 गोशीर्षिचंदनसैर्विलिखेप नृपोऽथ ताः । सुगंधिस्त्यानतां प्राप्तैर्ज्योत्स्नापूरैरिवामलैः ॥ ६४१ ॥
 ताः ह्रमापतिरानर्च्च विचित्रै रत्नञ्चूषणैः । दिव्यदामचिरुद्गमैर्देवदूष्यांशुकैरपि ॥ ६४२ ॥
 ददाह वादयन् घंटां धूपं तद्धूमवर्त्तिजिः । कुर्वन् चैत्यांतरं नीलवस्त्ररीजिस्त्रिंशितम् ॥ ६४३ ॥
 ततश्चोत्तारायामास कर्पूरारात्रिकं नृपः । संसारशीतजीतानामग्निकुंडमिव ज्वलत् ॥ ६४४ ॥
 कृषन्नस्वामिनो नत्वा प्रतिमां ऋतेश्वरः । आक्रान्तः शोकज्जकिचन्यां स्तोतुं प्रस्तुतवानिति ॥ ६४५ ॥
 कट्यौघैः पंचभिर्दत्तसुखाय श्वत्रिणामपि । जगत्सुखाकर नमस्तुभ्यं त्रिजगदीश्वर ॥ ६४६ ॥
 स्वामिन् विश्वजनीनेन त्वया विहरतान्वहम् । रविणेवानुगृहीतं घराचरमिदं जगत् ॥ ६४७ ॥